



ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ГО «ВЕКТОР ОСВІТНІХ ЗМІН»

«ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

12 березня 2025 року



УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2025"(082)

В67

ІХ Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» зареєстрована у Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» МОН України (Посвідчення № 292 від 05.03.2025).

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 9 від 26 березня 2025 року)

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Володимир АНТОНЮК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, декан факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Наталія БОРБИЧ, кандидат педагогічних наук, старший викладач загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, проректор з навчальної роботи Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Ірина КОВАЛЬЧУК, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, начальник навчально-методичного відділу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Валентина СВЕРЛОВИЧ, заступник директора з навчально-виробничої роботи, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Сергій МАРЧУК, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (12 березня 2025 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, Н. Борбич, І. Ковальчук. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2025. 771 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 12 березня 2025 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язберезувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2025"(082)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025
© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2025
© Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2025
© Громадська організація «Вектор освітніх змін», 2025



ЗМІСТ



СЕКЦІЯ 1 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Софія Баласанян	18
ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Мирослава Горзов	20
ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ	
Олександра Дика	22
ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМУЮЧУ ПОДІЮ	
Анна Зралко	24
ДИТЯЧІ СВЯТА В УМОВАХ ВІЙНИ	
Валерія Лявинець	28
РОЛЬ ПЕДАГОГІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Дарина Марічак, Андріана Ходжаніязова	30
ПРОФІЛАКТИКА ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Владислава Медвідь	33
ФАКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Юлія Назаренко	37
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	
Олександра Обіцька, Вікторія Пальок	40
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Дарина Ожго, Анастасія Бугайчук	43
ПРОСТИМИ СЛОВАМИ: ЯК ДОПОМОГТИ СОБІ ПІД ЧАС ПАНІЧНИХ АТАК	
Карина Кожемяк	45
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГУРТОЖИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ	
Назарій Савчук	48
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВИ	
Ангеліна Роман, Віталія Симканіч	51
АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Вероніка Ференц	54
ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	

СЕКЦІЯ 2
ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Катерина Вознюк	58
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО НАБОРУ «ДАРИ ФРЕБЕЛЯ» В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ГЕОМЕТРИЧНИМИ ФІГУРАМИ	
Ганна Гнатюк	62
ІГРИ-ЗАНЯТТЯ З МАЛЮВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИМИ ТЕХНІКАМИ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ	
Софія Дмитрук	64
РУХОВІ НАВИЧКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	
Юлія Затірка	68
ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕВАГИ ВІЛЬНОЇ ГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ	
Яна Клех	70
СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Любов Заставнюк	73
ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ	
Марія Котяй	76
РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДИТИНИ	
Яна Кривченкова	79
РОЗВИТОК ЗДОРОВИХ ЗВИЧОК: ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Маргарита Лавренюк	81
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Анюта Лебідь	84
МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ КАЗКИ	
Марія Матеуш	87
ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ЛІПЛЕННЯ ТА ЙОГО СПЕЦИФІКА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Надія Невар	90
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Анна Оксентюк	92
ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Соломія Паламарчук	96
ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Ірина Рабишко	98
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗДО	
Марія Сачук	102
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	
Поліна Сільчук	105
РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК ДОШКІЛЬНЯТ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ	

Іванна Стецюк	108
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Анна Чаловська	110
ПРИРОДА ЯК ГАРАНТ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Катерина Царюченко	113
ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ І ЗВИЧАЇВ	
Ольга Шилюк	116
ОРГАНІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	

СЕКЦІЯ 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Надія Барабіна, Вікторія Рупінська	119
РОЛЬ БАТЬКІВ У ПІДТРИМЦІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ	
Анна Василенко	121
КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ	
Мирослава Войтович	125
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ З ООП	
Алла Гладько	127
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
Ангеліна Голуб130
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
Олена-Ольга Гуменюк	133
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В ЛУЦЬКУ	
Анастасія Гучук	135
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ	
Анастасія Козюлько	137
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Вероніка Кочура	140
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РІВНОСТІ	
Софія Кубічка	143
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ІНКЛЮЗІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	
Олександра Міщук	145
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕНЬ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ	
Катерина Пилипчук	148
ЗАСТОСУВАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	
Анастасія Соловейчук	151
ЛОГОРИТМІКА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ	
Олена Трачук	153
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	
Тетяна Хом'як	157
КОНЦЕПТ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ІНКЛЮЗІЇ	

Анастасія Чернюк	159
РОЛЬ ЙМОВІРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	
Дарина Юричко	162
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НУШ	

СЕКЦІЯ 4

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Христина Белдик	165
З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ	
Анастасія Бунь	168
ЖИТТЯ І ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХРИСТИНИ АЛЧЕВСЬКОЇ	
Оксана Гарбар	171
РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ В МАЄТКУ ПЛЯТЕРІВ ВОРОБИН У ХІХ СТОЛІТТІ	
Христина Грицай	173
ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА	
Тетяна Гришук	177
ЯН АМОС КОМЕНСЬКИЙ ПРО ОБРАЗ ВЧИТЕЛЯ ТА ВИМОГИ ДО НЬОГО	
Анастасія Гутман	180
ОЛЕКСАНДР БАРВІНСЬКИЙ – БУДИТЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	
Аніта Димарчук	183
ІВАН ЛИПА – УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ЛІКАР, ПИСЬМЕННИК, ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ «БРАТСТВА ТАРАСІВЦІВ»	
Катерина Жук	185
ДАНИЛО ШУМУК: БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ПОЛІТИЧНИЙ В'ЯЗЕНЬ XX СТОЛІТТЯ	
Ілля Жученко	189
В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ	
Ірина Іванова	192
ВАСИЛЬ ВИШИВАНИЙ – ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ, ПОЛКОВНИК ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ТА АРМІЇ УНР, ДИПЛОМАТ, ПОЕТ, РЕПРЕСОВАНИЙ БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ	
Марта Калаур	196
ПРОБЛЕМА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ	
Ольга Конар	199
ЖИТТЄВИЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ ШЛЯХ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО	
Олександра Лапчук	202
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА В УКРАЇНІ	
Павло Луцик	204
ІКОНИ-ОБЕРЕГИ ВОЇНІВ: ДУХОВНИЙ ЗАХИСТ І ТРАДИЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА	
Дарина Майструк	207
ЮРІЙ ВОРОНИЙ – ЛІКАР-ХІРУРГ, ЯКИЙ ЗДІЙСНИВ ПЕРШУ У СВІТІ ОПЕРАЦІЮ З ПЕРЕСАДКИ ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ЖИВІЙ ЛЮДИНІ, УЧАСНИК БОЮ ПІД КРУТАМИ, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ У XX СТОЛІТТІ	
Богдана Михалевич	209
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ: НАПРАЦЮВАННЯ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО З ПАТРІОТИЗМУ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	

Юлія Морозюк	211
ВАСИЛЬ РОМАНЮК (ВОЛОДИМИР) – ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ, ЦЕРКОВНИЙ ДІЯЧ, БОГОСЛОВ, ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ	
Лілія Ношкалюк, Вікторія Ковальчук	213
ОБРАЗИ ТВАРИН ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	
Діана Павлючик	216
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА	
Наталія Петручик, Анастасія Петручик	218
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ВАСИЛЯ УМАНЦЯ ТА ОЛЕКСАНДРА БЛАША У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	
Уляна Поворознік	220
НІЛ ХАСЕВИЧ – ХУДОЖНИК, ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ, ПІДПІЛЬНИК, ВОЇН УПА, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ	
Максим Слепченко	221
«РЕПРЕСОВАНА» ВЛАСНЕ УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ЛЕКСИКА В «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКУ» ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО	
Віталіна Сухацька	224
НЕСТОР ЛІТОПИСЕЦЬ – АВТОР НАЙДАВНІШОГО ЛІТОПІСУ УКРАЇНИ «ПОВІСТІ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ»	
Роман Фостик	227
ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	
Олександр Хоришман	231
ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ: ПОДІЇ, ОСОБИСТОСТІ	
Дарія Шворак	233
МИХАЙЛО ВЕРБИЦЬКИЙ – КОМПОЗИТОР, ХОРОВИЙ ДИРИГЕНТ, СВЯЩЕННИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, АВТОР МУЗИКИ ДЕРЖАВНОГО ГУМНУ УКРАЇНИ	
Мар'ян Шепета	235
ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	
Анна Ярмольська	237
ДМИТРО КОЦЮБАЙЛО (ПОЗИВНИЙ «ДА ВІНЧІ») – ЛЮДИНА ВЕЛИКОЇ СИЛИ ДУХУ, НЕПОХІТНОЇ ВІРИ В УКРАЇНУ ТА ВІДДАНОСТІ ІДЕАЛАМ СВОБОДИ	

СЕКЦІЯ 5 ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Олександра Андрошук, Микола Нікончук	241
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПІДГОТОВКИ У СПОРТИВНОМУ ПЛАВАННІ.	
Аліна Булас	244
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ГРИ В НАПАДІ У БАСКЕТБОЛІ: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ	
Богдана Волчук, Андрій Терещук	247
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	
Юлія Гордійчук	249
ВПЛИВ ХАРЧОВИХ ЗВИЧОК ПІДЛІТКІВ НА ЇХНЄ ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ	
Ніколетта Довганюк	251
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ЗДОРОВ'Я-ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	

Дарина Дубицька	253
THE IMPACT OF PILATES ON ENHANCING PHYSICAL HEALTH AND WELL-BEING	
Тетяна Зан, Олександра Зейкан	255
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НУШ	
Дарина Зельга	257
АРТ-ТЕРАПІЯ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ	
Христина Каламарчук, Олександр Булгаков	259
ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ	
Владислав Кальчук	261
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОДАЧ У ВОЛЕЙБОЛІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	
Катерина Козловська	264
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Ксенія Костак	266
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ»Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Наталія Кохан	269
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Христина Кревська	271
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Антон Кревський	273
УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ ТА ЗАБАВИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Ангеліна Кучерява	275
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У 2 КЛАСІ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Назар Лисак	278
ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	
Іванна Лобацевич, Роман Куць	280
РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ	
Єлизавета Логвинюк	283
ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОВПРАВ У КОГНІТИВНОМУ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Богдана Маті	285
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Катерина Мельниченко	288
ОСОБИСТІ ЦІННОСТІ: ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗДОРОВ'Я	
Денис Молчан, Вікторія Карпук	290
РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	
Яна Мосійчук, Артем Черниш	292
ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	
Степан Павлусь	295
АКТУАЛЬНИЙ СТАН ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНИХ ІГОР У ВИХОВАННІ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ МОЛОДШИХ УЧНІВ	
Анастасія Покотило	298
ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРЕНУВАННЯ: МЕТОДИКА, ОСОБЛИВОСТІ, ВИДИ ТА ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ	

Ірина Приймачук	302
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Богдан Прокопець	305
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ РІЗНИХ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИХ ВПРАВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	
Микита Прядченко	307
РОЛЬ МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ	
Каріна Романюк	309
ВЕЙПІНГ – АЛЬТЕРНАТИВА ТЮТЮНОПАЛІННЮ ЧИ НОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ?	
Анастасія Рудь	313
ЧОМУ В ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙНОЮ ПОГІРШУЄТЬСЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ	
Павло Сачук, Анна Літковець	316
МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Володимир Сироватка, Іванна Яворська	318
ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ	
Марія Стринатко	320
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Софія Трофимчук, Соломія Пиньковська	324
ОВОЛОДІННЯ ПРАКТИЧНИМИ НАВИЧКАМИ З ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Геннадій Харлампович, Антоніна Триндюк	328
ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ТА ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ У СТАРШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	

СЕКЦІЯ 6

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Ірина Андрейчук	331
РОЛЬ РОБОТИ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ У РОЗВИТКУ АКТИВНОЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОЇ МОЛОДІ	
Катерина Баскутіс	335
НАСИЛЬСТВО У РОДИНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	
Христина Мазурик	338
ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ПЕЧЕНІЖИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)	
Юлія Тодорук	342
РЕФОРМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ДЕЛЯТИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)	
Ярина Шкура	347
ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	
Вікторія Шматолоха	350
ПРИНЦИПИ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ	

СЕКЦІЯ 7
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Роксолана Адамович	353
КОМПЕТЕНТІСНО-ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Анастасія Александрук	356
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ	
Катерина Берегуля	359
МЕМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	
Валентина Бойко, Марія Грабовець	361
ІНТЕГРАЦІЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ: ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ	
Ірина Бондарук	364
ВИХОВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ У ВОЄННИЙ ЧАС	
Ольга Бурко	367
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НЕБЕСНИХ ТІЛ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Аліна Василега	370
СЕКРЕТИ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ, АБО ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК НА АКАДЕМІЧНІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Вікторія Вишневська, Надія Саган	373
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
Аліна Вільчинська	375
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО ТА ЗМАГАЛЬНОГО МЕТОДІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Юлія Волинець	379
ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	
Юлія Гендега	383
ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ	
Юлія Гижук	385
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ	
Христина Гламазда	388
ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ – ПОЧАТКИ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Зоряна Головачук, Олена Мельничук	391
СЛОВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Тетяна Григолінська	395
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ЧИННИКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Поліна Гусліста	398
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО УРОКІВ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Анастасія Гучук	400
АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ	

Юлія Давидюк	404
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ	
Тетяна Данко	406
ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ РОБОТИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Лена Данчук	409
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Олена Дорошук	410
СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ СЛОВЕСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Богдана Драгуняк	413
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS	
Соломія Дрегель	416
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Ольга Дробот	421
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Катерина Журавель	424
ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ ІМЕННИКА ТА ПРИКМЕТНИКА	
Леся Жученя	427
РОЛЬ РИТМІКИ У ФОРМУВАННІ НАВЧАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Світлана Зінюк	429
GAME METHODS FOR FORMING VOCABULARY: SOLVING THE PROBLEM OF STUDENTS' LOW MOTIVATION TO LEARN ENGLISH	
Альона Іваненко	431
СУЧАСНІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ІНФОРМАТИЧНА»	
Богдана Іванова	435
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ	
Ольга Ільїна	438
ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Вероніка Калина	441
ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК ЯК СКЛАДОВА ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ УЧНІВ НА УРОЦІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	
Ольга Калінка	443
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ	
Марина Карліна	446
ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРО ДЕСЯТОК ЯК СКЛАДЕНУ ЛІЧИЛЬНУ ОДИНИЦЮ	
Софія Кичка	448
ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Роман Кіс	451
ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Вікторія Кланцата	454
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ	

Вікторія Ключук, Оксана Садошук	457
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Анастасія Ковальчук	459
ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КАЛІГРАФІЧНОГО ПИСЬМА	
Катерина Коренга	461
ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШМОБУ НА ЗАНЯТТЯХ РИТМІКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Діна Корінь	463
РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДРУГОГО КЛАСУ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ LEARNINGAPPS	
Аліна Костюк	467
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Анастасія Коцун	469
РЕСУРСИ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА» ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Світлана Кошіль	472
СТОРИТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА РІЗНОВИДИ	
Каріна Криштафович	476
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ	
Людмила Крук	479
СЛОВНИКОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Вікторія Курижка, Олександра Демчук	483
МЕТОДИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Софія Кухновець	485
ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИВЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Діана Кушнірчук	488
СПЕЦИФІКА РОБОТИ НАД РЕКЛАМОЮ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Оксана Левчик, Софія Ройко	491
ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У КУРСІ «ЯДС»	
Софія Лемех	493
ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УНАОЧНЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ	
Олександра Лисанюк	497
НЕСТАНДАРТНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Анастасія Лудзяк	500
ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Ольга Ляшук	503
РОЛЬ НАОЧНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Каріна Марчик	506
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ІНТЕЛЕКТ-КАРТАМИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Наталія Марчук	510
ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	
Вікторія Мацюк	512
КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	

Катерина Мельник	516
СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	
Оксана Михальчук	519
РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЇ	
Дарія Огороднік	523
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ У МІЖСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ	
Софія Оліярчук	525
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ	
Андріана Панас	529
АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ З ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Анна Панчак	533
ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ЗМІСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НУШ	
Вероніка Пилипюк	535
ЗАОХОЧЕННЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	
Анастасія Погонєць, Анна Каленик	537
ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	
Роксолана Полюк	540
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (за матеріалами підручників Г. Остапенко «Українська мова та читання» для 3 і 4 класів)	
Ангеліна Полюк	543
МЕТОДИ І ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Ірина Поронюк	547
МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Оксана Приведенець	549
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Олексій Пугач, Людмила Засипкіна	552
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НУШ	
Анна Рибак	554
ЗАПИТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Вікторія Рулінська	558
РОЛЬ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Юлія Смоляр, Марія Цьось	561
НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ У ДОЧИСЛОВИЙ ПЕРІОД З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ	
Сніжанна Сокач, Дарина Гойчук	565
ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ	
Катерина Сташко	568
МЕРЕЖЕВІ СЕРВІСИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ	

Олена Стефашко, Вікторія Турчик	570
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	
Богдана Ткачук	573
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІКИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Олександра Токар	576
ДИДАКТИЧНА ГРА В ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ	
Марія Федорук	578
ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ГЕОМЕТРИЧНОГО ЗМІСТУ: ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПРОСТОРОВОЇ УЯВИ	
Анна Федорчак	580
РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
Юлія Фень	582
ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	
Анастасія Харабара	586
РОЛЬ ГУМОРУ В ДИТЯЧИХ КНИГАХ: ЯК СМІХ ДОПОМАГАЄ ДОЛАТИ СКЛАДНІ СИТУАЦІЇ	
Софія Хомин	588
ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Ірина Христінчик	591
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ МОВНОЇ ОСВІТИ	
Юлія Хрупчик	594
ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Вадим Ціхомський, Дарина Чеховська	597
ПОНЯТТЯ ТА СУТЬ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ	
Ганна Шевчук	600
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	
Анжела Шовкун	602
ВИТИНАНКА ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО) В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Юлія Юрко	606
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Наталя Яблінська	608
ДОЗВІЛЛЯ – ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ШКОЛЯРА	
Юлія Якібчук	610
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Софія Яремчук	613
ЗНАЧЕННЯ КРАЄЗНАВСТВА В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	

СЕКЦІЯ 8 ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ

Олена Андрійчук	617
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Ангеліна Бобер	619
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	

Вікторія Бобик	621
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Аліна Братак	624
РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ, НАВИЧОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ У ШКОЛЯРІВ	
Марія Буснюк	627
СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	
Вікторія Васильчук	629
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Інна Вольська	632
ПРОБЛЕМА СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИКІВ ТА СПОСОБИ КОРЕКЦІЇ	
Ірина Диня	635
КОНЦЕПЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Вікторія Зленко	637
ШКОЛА ЯК ФАКТОР ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Аміна Іващук	639
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Анна Карнак	641
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРІЇ, ПІДХОДИ ТА ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ	
Софія Лейнік	643
ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ	
Вікторія Лупак	645
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ	
Олена Мазур	648
ВПЛИВ ТРАВМИ НА ОСОБИСТІСТЬ	
Анна Мацигін	651
СІМ'Я – ПЕРВИННЕ СЕРЕДОВИЩЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	
Карина Мелешук	653
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЛУКІЗМУ НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКІВ	
Оксана Пилипчук	656
АСПЕКТИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Наталія Поліян	659
РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ	
Анастасія Полячук	661
УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Богдана Приходько	663
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УЯВИ ДОШКІЛЬНИКІВ	
Діана Сопронюк	666
ЗОБРАЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФОРМА САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Вікторія Торчило	668
СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТ У ЖИТТІ СТУДЕНТА: ЕФЕКТИВНІ ТЕХНІКИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ	
Богдана Філюк	672
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ РОБОТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР	

СЕКЦІЯ 9
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Владислав Андросович, Валентина Медведчук	676
ЗНАЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У РОЗВИТКУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ТЕНІСОМ	
Ганна Антоненко	679
SWOT-АНАЛІЗ ДЛЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ	
Анастасія Веснянка	682
ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
Валерія Геревич	685
МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Надія Гнатенко	687
ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	
Карина Головченко	689
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Yuliia Hromova	692
MODERN ENGLISH-LANGUAGE MEDIA SPACE NEOLOGISMS	
Маргарита Драчевська	695
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНИХ ДИДАКТИЧНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Аліна Кабатрут	697
ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРТЕПАННОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЮРІЯ ПОПОВА	
Антон Карпенко	700
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
Олександра Клімова	701
ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ХОРОВОГО ДИРИГЕНТА СЕРГІЯ САВЕНКА	
Олександра Кондратюк	703
ЯК ВИКЛАДАТИ МАТЕМАТИКУ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Вікторія Кривохижа	705
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	
Катерина Микитюк	708
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	
Ірина Михалюк	711
ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Юлія Морозюк	715
ПРОФЕСІЙНА МЕДИЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ	
Іван Муха, Андрій Конечний	717
РОЛЬ ТЕХНІЧНОЇ ТА ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПІДВИЩЕННІ ІГРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ 12-13 РОКІВ	
Оксана Мякота, Антоніна Триндюк	720
РОЛЬ ГІМНАСТИКИ У РОЗВИТКУ ГНУЧКОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Дарина Никоньчук	723
ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	
Ірина Нумержицька	725
НАВИЧКИ 21 СТОЛІТТЯ ТА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ЇХ ФОРМУВАННІ	
Софія Патрикей	728
АВАТАР ЯК ФОРМА САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	

Алла Плахотна	731
ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	
Мирослава Ратушна	734
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ТА ЇЇ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Дар'я Рибальченко	736
ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ	
Андріана Ризун	739
ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Софія Ройко, Оксана Левчик	742
ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИМОГИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ	
Ганна Роменська, Ірина Ковчина	744
ОСОБЛИВОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОУЧА	
Олена Савош	746
АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Ірина Сачок	748
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ТА КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ	
Анна Степанюк	751
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО АНГЛОМОВНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ	
Владислав Суднік, Назар Самойліч	754
СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ФУНКЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ	
Вероніка Толстоброва	757
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ І НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ	
Анна Фіголь	760
ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ірина Фіськович	762
СТВОРЕННЯ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ НЕДОСТАНЬОЇ МОВНОЇ ПРАКТИКИ У ШКОЛЯРІВ	
Любов Христин	765
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
Наталія Чедрик	768
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	

Секція 1



Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Софія Баласанян,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик практичний психолог**

Подано різновиди емоційних станів дітей молодшого шкільного віку під час війни, особливості їх переживання, наслідки та способи психологічної підтримки.

Для дітей молодшого шкільного віку характерним є активне переживання різноманітних емоцій. Молодші школярі надзвичайно емоційні, гостро переживають почуття та не завжди можуть опанувати вияви своїх емоцій, що іноді заважає спілкуванню та порозумінню. Проте з часом дитина вчиться керувати своїми емоціями і стає стриманою.

Емоції людини формуються внаслідок набуття нею життєвого досвіду під впливом виховання та навчання. Оскільки навчальна діяльність у період молодшого шкільного віку є провідною діяльністю, то школа є головним осередком емоцій. Під час комунікації з вчителем, батьками або ж однолітками та у процесі гри чи навчання можуть виникати як позитивні, так і негативні емоції. Шкільне навчання є ключовим фактором у розвитку здатності дитини контролювати свої емоції. Це відбувається через необхідність усвідомлювати та виконувати завдання, керувати своєю поведінкою, увагою, а також узгоджувати власні бажання з вимогами вчителя. Зазвичай у молодших школярів найчастіше переважають емоції здивування, радості, невпевненості, сумніву та переживання нового, які формують пізнавальні інтереси [8, с. 64].

Емоційний стан дитини залежить від її оточення та життєвої ситуації, у якій вона перебуває. Так, наприклад, переїзд, знайомство з новими людьми або невідповідність з очікуваними результатами, яке призвело до невдач у навчанні, може вплинути на зміни емоційної сфери молодшого школяра [7, с. 117–118].

Унаслідок повномасштабного вторгнення, яке відбулося 24 лютого 2022 року, виникла екстремальна ситуація, яка загрожувала життю. Поява такої небезпеки

залишила неабиякий слід на емоційному стані не лише дорослих, а й дітей. Кожна дитина реагує на схожі обставини по-своєму і вияв емоцій та переживань у всіх різний: хтось витриваліший і тому тримається відносно добре, хтось замкнувся у собі, а хтось повністю змінився і за цей період пережив багато неприємних емоцій. Тепер емоційний стан дітей молодшого шкільного віку складається з емоцій страху, гніву, тривоги, паніки, смутку та провини [2, с. 8].

Під час воєнного стану страх – домінуюча емоція. Він виникає в результаті великої кількості стресу. Сигнали повітряної тривоги, звуки вибухів або просто гучні звуки лякають дітей, вони починають їх боятися. У дитини виникає страх залишитися покинутою, втратити батьків або не мати змоги знову побачити рідних. Страх доволі поширена емоція у загрозованих ситуаціях і зустрічається практично щодня, оскільки ця емоція застерігає нас від небезпеки, але в умовах воєнного стану страх загострюється і дитина молодшого шкільного віку вже не так швидко заспокоюється [6].

Тривога також є поширеним станом в умовах війни, з'являється відчуття невизначеності. Дитина звикає до постійної небезпеки і починає її очікувати навіть тоді, коли не варто. Раптовий сильний страх, який є неконтрольованим та довготривалим теж виникає у молодших школярів. Відчуття паніки з'являється коли, наприклад, дитина довгий час не бачиться з батьками, залишається сама або чує звуки вибухів чи сигнал повітряної тривоги [5].

Смуток у молодших школярів проявляється у небажанні гратися, відсутності мотивації до навчання чи то навіть через апатію. Емоція смутку може з'явитися і в результаті травми або втрати. У таких небезпечних ситуаціях діти молодшого шкільного віку можуть мати і агресивну реакцію, проявляючи емоцію гніву. Через велику кількість стресу, з якою дитина не здатна впоратися, утворюється емоція гніву, яку важко контролювати. Крім цих емоцій деякі діти ще відчувають провини. Наприклад, дехто вважає себе тягарем для батьків або що вони винні у тій травматичній ситуації, яка сталася в родині [1].

Виникнення усіх цих емоцій, їх швидка зміна та перепади настрою є нормальним, адже ситуація, у якій ми зараз перебуваємо, дійсно небезпечна і стає джерелом різних емоційних станів. Варто вміти помічати такі емоції у дітей молодшого шкільного віку, щоб уникнути поганих наслідків. Відсутність допомоги з боку дорослих або невчасне втручання можуть призвести до емоційного виснаження, серйозних розладів та порушення поведінки [4].

Підтримка для дитини молодшого шкільного віку у цей період є важливою. Дитина має усвідомлювати, що рідні та друзі поруч, її люблять як і раніше та переконатися, що все буде добре. Покращити емоційний стан дитини допоможе спільне проведення часу, ігри, діяльність із залученням творчості та уяви. Важливо спілкуватися з дитиною, давати змогу висловлювати свої емоції. Не варто забувати сімейні традиції, звички, а продовжувати їх виконувати, та створювати нові, для організації атмосфери затишку [3]. Щоденний режим дитини має залишатися без змін: робіть ті ж речі, які ви робили до, наприклад, переїзду чи зміни оселі. Так дитина буде почуватися у безпеці. Батьки повинні завжди бути поруч, підтримувати емоційний зв'язок з дитиною та пам'ятати про важливість дотиків і обіймів. Також не слід заперечувати появу радості, а, навпаки, створювати більше моментів, під час

яких дитина буде усміхатися. Вміння вислухати дитину та, за потреби, відвідування психологів допоможе стабілізувати її емоційний стан [4].

Отже, діти молодшого шкільного віку вразливі та емоційні. У цьому віці їм важко контролювати власні емоції, а особливо в умовах воєнного стану. Вчасне розпізнавання страхів, тривог, паніки, емоцій гніву, смутку чи провини та правильна підтримка дорослих допоможе зменшити негативний вплив таких станів на дитину.

Література та джерела

1. Дай їм волю: що робити з емоціями під час війни. *ГЛУЗД*. URL: <https://gluzd.org.ua/articles/dai-im-voliu-shcho-robyty-z-emotsihamy-pid-chas-viiny/> (дата звернення: 20.02.2025).
2. Діти та війна. Навчання технік зцілення / за ред. К. Явної. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.
3. Емоції під час війни: як допомогти дітям. *Національна соціальна сервісна служба України*. URL: <https://surl.li/gomhhd> (дата звернення: 20.02.2025).
4. Ментальне здоров'я дітей під час війни: як допомагати у кризових ситуаціях та навчити піклуватися про свій внутрішній стан. *Громадський рух «Жіноча Сила України»*. URL: <https://surl.li/zdkeae> (дата звернення: 20.02.2025).
5. Особливості емоційного розвитку учнів початкової школи під час війни. *НаУрок*. URL: <https://surl.li/sbfahg> (дата звернення: 20.02.2025).
6. Розумію: курс з психологічно-емоційної підтримки вчителів та шкільних психологів. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.university/courses/rozumiyu/> (дата звернення: 20.02.2025).
7. Сахно П. І., Теслик Н. М. Вікова психологія : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2024. 190 с.
8. Ушакова І. М. Вікова психологія : курс лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2015. 123 с.

ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Мирослава Горзов,

студентка 2-Ж спеціальності 013 Початкова освіта ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Наукова керівниця – Катерина Резнікова, викладачка філологічних дисциплін

У статті розглядаються психолого-педагогічні аспекти підтримки здобувачів освіти початкової школи в умовах війни. Аналізуються вплив стресових факторів на емоційний стан дітей, методи психологічної допомоги та роль педагогів у створенні безпечного освітнього середовища. Окреслено стратегії адаптації та підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти. Розглядається та проводиться аналіз методу арт-терапії, який дозволяє дітям висловлювати свої емоції через творчість, малювання, музику та інші форми мистецтва.

Війна є надзвичайно складним періодом для будь-якої нації, і особливо складно її переживають діти. Воєнний стан в Україні спричинив складні умови функціонування національної системи освіти. Через постійні повітряні тривоги й обмеженість можливостей для створення безпечних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти було запроваджено змішане й

дистанційне синхронне / асинхронне навчання Психологічні та педагогічні аспекти освітнього процесу під час війни набувають особливого значення. Стрижневим завданням розвитку освіти в Україні є формування освіченої творчої особистості, забезпечення пріоритетності гармонійного та всебічного розвитку молодого покоління. В «Концепції Нової української школи» [5] зазначено, що майбутнє держави пов'язано з молодими людьми, які конкурентоспроможні в будь-якій галузі знань, здатні адекватно сприймати інноваційні процеси, генерувати власні ідеї, активно й незалежно мислити, самостійно вирішувати різні життєві ситуації [5]. В умовах війни діти стикаються з численними психологічними проблемами, такими як стрес, тривожність, депресії, що можуть впливати на їхню здатність навчатися та адаптуватися до змінених обставин.

Аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців показав, що проблеми створення аналітики освітньої галузі в умовах суспільної нестабільності, зокрема воєнного стану, висвітлено лише в небагатьох працях. Це тільки посилює актуальність виконання таких досліджень. Науковці У. Когут, О. Сікора, Т. Вдовичин висвітлюють проблеми, пов'язані з навчанням та викладанням в умовах війни, аналізують певні проблеми освітнього процесу в умовах воєнного часу, коли неможливо уникнути режиму асинхронності. Можливість комунікувати та організувати навчальний процес асинхронно створює умови безпеки [4, с. 83–86].

Психолого-педагогічний супровід у цей час є важливим інструментом [1] для підтримки емоційного та психологічного стану учнів, а також для забезпечення ефективного навчального процесу, навіть якщо цей процес здійснюється за допомогою дистанційного навчання. Інноваційні підходи, такі як програми дистанційного навчання та мобільні класи, використовуються для того, щоб учні могли продовжувати навчання навіть у складних умовах [2]. В умовах війни особливе значення має застосування індивідуальних та групових психологічних методик, які сприяють емоційному відновленню дітей.

Одним з таких методів є арт-терапія, що дозволяє дітям висловлювати свої емоції через творчість, малювання, музику та інші форми мистецтва. Це допомагає знизити рівень стресу, виразити невисловлені емоції і знайти способи для психологічного відновлення. Ще одним методом є когнітивно-поведінкова терапія, яка допомагає змінювати негативні мисленнєві стереотипи, пов'язані з війною, та розвивати позитивне мислення. Крім того, для дітей з важкими стресовими реакціями, важливим є проведення групових тренінгів на тему соціальної адаптації та подолання труднощів. Зараз усе, що пов'язуватиме нас із життям до війни, з періодом стабільності, – вкрай важливе. У той же час важливо пам'ятати, що травматична подія, яку пережили чи переживають вчителі та учні, накладає відбиток і на навчальний процес у цілому. Адже травмовані діти відчують певні труднощі з концентрацією, увагою та поведінкою. Деякі учні можуть бути занадто тихими та замкнутими, інші – гіперактивними.

У багатьох виникають проблеми з навчанням та успішністю. З огляду на те, що під час тривоги, стресу в учнів відбуваються зміни у психічних процесах (погіршується пам'ять, знижується концентрація та обсяг уваги, стає плутаним мовлення), знижується мотивація та пізнавальний інтерес, варто вживати певні

методи та прийоми, які допоможуть «включити» учнів в урок та стимулюватимуть їх більш ефективно розумово працювати.

Так, учителі мають:

- застосовувати прийоми та вправи для активізації уваги учнів, їх включення як на початку уроку, так і протягом уроку, якщо виникає така необхідність;
- створювати проблемні ситуації, ставити цікаві запитання, пропонувати різноманітні творчі завдання, залучати учнів до спільних обговорень, мозкових атак з метою підвищення їхньої мотивації, пізнавальної активності та інтересу;
- активно застосовувати діяльнісні та ігрові методи навчання;
- регулярно проводити «психологічні хвилинки» [3].

«Психологічні хвилинки» – це різні вправи і техніки, які використовуються для зняття тривожності та нормалізації психологічного стану дітей, створюють сприятливу атмосферу, що дозволяє дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, допомагають впоратися зі стресом та його наслідками, позитивно налаштуватися на урок. Учитель сам вирішує, коли і в який час потрібно їх проводити, зокрема, коли учні повернулися з укриття (де перебували під час повітряної тривоги), коли стали неуважними на уроці, втомилися або інше.

Регулярне проведення «психологічних хвилинок» допоможе учням стати більш спокійними, рівноважними, налаштуватися на ефективну роботу [3].

Література та джерела

1. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechneosvitnie-seredovishhe-novi-vim/>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Долаємо паніку. 46 вправ і порад, як стабілізуватися під час війни. URL: <https://nus.org.ua/articles/dolayemo-paniku-46-vprav-i-porad-yak-stabilizuvatysya-pid-chas-ijny/>
4. Іванова Н. Психологічна допомога дітям в умовах війни. Київ. Наукова думка. 2019.
5. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМУЮЧУ ПОДІЮ

Олександра Дика,

студентка групи К13-23 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення Відокремленого структурного підрозділу
«Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету»
Наукова керівниця – *Олена Верховська, практичний психолог,
викладач психолого-педагогічних дисциплін*

*Подано ознаки посттравматичного стресового розладу у дітей молодшого шкільного віку.
Визначено особливості педагогічної підтримки дітей, які пережили травмуючі події,*

Повномасштабна війна в Україні спричинила появу величезної кількості психологічно травмованих дітей. Це діти, які відчували обстріли та бомбардування, бачили руйнування будинків та загибель людей. Діти, які вимушено покинули свої місце перебування внаслідок війни, діти, чий батьки стали на захист України. Усі вони зазнали важких психологічних потрясінь, наслідки яких ще довго впливатимуть на їхній емоційний стан, поведінку та здатність встановлювати соціальні контакти. Більшість із них потребують турботи, підтримки дорослих і розуміння з боку однолітків. Працюючи з такими дітьми педагоги часто відчують невпевненість у своїх діях [1].

Отже, визначаємо ознаки постратматичного стресового розладу у дітей молодшого шкільного віку, на які варто звернути увагу педагогу. Діти цього віку здатні глибоко переживати травмівні події, проявляють надмірну настороженість та тривожність. Вчитель також може побачити прояви страху розлуки з батьками та страх, який виникає після якогось стимулу, що є тригером травматичного досвіду. Під час спілкування з батьками вихованців педагог може дізнатися, що така дитина має проблеми зі сном, її бентежать нічні жахіття. Крім зазначених ознак вчитель зустрічається також з істериками, агресивністю або надмірною пасивністю, ігри з нав'язливим сюжетом, регресивною поведінкою, непосидючістю. Діти, які пережили травмівні події, можуть скаржитись також на самопочуття та тілесні болі.

Виходячи з вище зазначених ознак постратматичного стресового розладу у дітей молодшого шкільного віку вчителю важливо усвідомити, що за цими ознаками стоять сильні емоції дитини, потреба в підтримці та безпеці. Тому педагогу важливо використовувати техніки ненасильницької комунікації, бути готовим підтримати дитину та створити для кожного учня захищений простір.

Педагог має навчитися визначати в кожному вихованцеві сильні сторони, від яких можна разом з дитиною відштовхнутися для подолання травмівного регресу у знаннях та вміннях [2].

Для створення безпечного освітнього простору для дітей кожен урок можна починати з обговорення правил. Це буде сприяти формуванню відчуття безпеки та допоможе при вирішенні конфліктних ситуацій. Крім правил варто використати емоційне співналаштування. Це може бути спільна кричалка або руханка. Можна запропонувати дітям придумати власну руханку чи привітання. Саме під час колективного виконання руханки відбувається викид дофаміну, покращується концентрація уваги, перемоги та задоволеності. А дітям з травмівним досвідом, що знаходяться в стані когнітивного виснаження це є просто необхідним. Для налаштування на роботу на уроці можна використовувати «масаж мозку» – долонею помасажувати потилицю, скроню, тім'яну частину та лоб. Вчитель показує рухи, а учні повторюють. Далі можна запропонувати учням бути ведучими та показувати рухи в класі для учнів. Також дітям можна запропонувати ігри з Лего для активізації мозкових ділянок [3].

Ігрова та продуктивні види діяльності допоможуть вчителю об'єднати дітей для спільної активності та взаємодії, зміцнення довіри у міжособистісних стосунках. Якщо діти проявляють агресивність, можна запропонувати ігри з псевдоагресивними рухами. Наприклад, «перетворитися» в добрих, а потім в злих тваринок та показати їх рухи; кидати у ціль зім'ятий в руках папір; робити дихальні вправи. Під час

зображувальної активності малювати “каляки-маляки”, стиснувши в кулаку фломастер або олівець; “шкрябалки та дряпалки” – нігтями “прошкрябати” малюнок у тісті, фользі, крупі, плівці. Саме під час таких активностей діти проживають позитивні емоції і у них формується відчуття безпеки, комфорту, радості та задоволення.

Отже, саме педагог є тією людиною, яка може розпізнати ознаки постравматичного стресового розладу у дітей молодшого шкільного віку, організувати педагогічну підтримку та створити для кожної дитини захищений простір.

Література та джерела

1. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану : довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купреєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Царенко, О. Ю. Чекстере ; за ред. Н. В. Пророк. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 155 с.

2. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. – К., 2023. – 149 с.

3. Як створити в класі захищений простір та дати учням відчуття безпеки – поради Світлани Ройз URL: <https://nus.org.ua/2024/05/27/yak-stvoryty-v-klasi-zahyshhenyj-prostir-ta-daty-uchnyam-vidchuttya-bezpeky-porady-svitlany-rojz/> (дата звернення: 23.02.2025).

ДИТЯЧІ СВЯТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Анна Зралко,

студентка 42-Ш групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення педагогіки та фінансово-інформаційної діяльності Коледжу фахової передвищої освіти КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Науковий керівник – Таїсія Нечипоренко, викладач вищої категорії, викладач-методист

У статті йдеться про особливості організації дитячих свят під час війни, їхню психологічну значущість та способи безпечного проведення. Розкрито вплив святкувань на емоційний стан дітей, важливість підтримки традицій та роль волонтерських ініціатив. Наведено практичні рекомендації щодо адаптації свят до умов воєнного часу, зокрема вибору локації, безпечних активностей та подарунків.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Війна сприяла кардинальним змінам у житті кожного українця. Це постійне відчуття страху, болі та невизначеності, особливо для найуразливішої категорії – дітей. Їх позбавили безтурботного, щасливого, веселого дитинства. Більшість із них змушені змінювати місце проживання, а іноді навіть залишаються без батьківського піклування. Проте, незважаючи на всі виклики та реалії сьогодення, важливо створювати та дарувати моменти щастя, незабутні веселі емоції та зберігати традиції святкувань. Адже

дитинство повинно бути у кожного, воно не повинно зникати, навіть коли навколо лунають сирени.

Свята у воєнний час – це не лише дарувати яскраві враження та розрадити малечу, а й важливий психологічний інструмент, який допомагає пережити стрес та біль, зберегти віру у краще майбутнє, підтримати емоційний стан та адаптуватися до нової реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема організації свят для дітей під час війни розглядається в численних дослідженнях, що аналізують вплив війни на психоемоційний стан дітей та пропонують методи їхньої підтримки. Дослідження міжнародних та українських вчених показують, що війна має серйозні довгострокові наслідки для психічного здоров'я дітей. ВООЗ оцінює, що у 10% дітей, які пережили травматичні події, розвиваються серйозні психічні проблеми. В Україні станом на червень 2023 року було офіційно зафіксовано 1476 дітей, які зазнали фізичних або психологічних травм внаслідок війни. Це підкреслює необхідність заходів підтримки, включаючи адаптовані святкові активності.

Благодійний український Фонд «Голоси дітей», який виріс із волонтерської ініціативи у 2015 р. на сході України і своєю місією вбачає надихати й підтримувати дітей, створювати умови, щоб голос дітей був почутий, підтримувати їх стійкість у роки війни, зазначає, що багато дітей відчувають не лише стрес, а й так звану “провину вцілілого”, особливо ті, хто був змушений виїхати за кордон. У таких випадках психологи радять використовувати символічні ритуали, включаючи святкові заходи, які допомагають дітям відновити почуття стабільності та належності до своєї культури.

Я нині паралельно з навчанням працюю в Вінницькому міському Палаці дітей та юнацтва імені Л. Ратушної в основному зі старшокласниками. Провела декілька



дитячих свят саме в умовах війни. Скажу відверто, я не очікувала зіткнутися з великою кількістю викликів. Звичайно, що я була готова до них, але не в такій мірі.

Під час педагогічної практики створювала незабутні літні дні у таборі для дітей, організувала благодійні концерти, пізнавальні квести та проводила свято для

внутрішньо переміщених дітей, які відчули та пережили не найкращі часи свого дитинства.

Мета статті. Дослідити значення свят для дітей під час війни, проаналізувати їхній вплив на психологічний стан та розглянути методи безпечної організації святкових заходів у кризових умовах.

Виклад основного матеріалу.

- Чому важливо святкувати, не зважаючи на війну?

Найперше, що забирає війна у дітей, це емоційне благополуччя. В цей час святкування допомагає: знизити рівень тривоги та стресу, повернути відчуття спокою та радощів, зміцнити психологічну стійкість та зберегти традиції. Діти, які проживають на території, де відбуваються бойові дії, або ж внутрішньо переміщені особи, які бачили жахливі події, часто перебувають у стадії хронічного стресу. Святкування допомагає їм на деякий час забути про страшні реалії та відчутти тимчасове полегшення. Асоціація дитинства не має бути сконцентрована лише на поганих спогадах, мають обов'язково бути присутніми радість, ігри та подарунки. В першу чергу свято в такий непростий час повинно дати змогу малюкам відчутти себе звичайними людьми, у яких триває безтурботне дитинство, які мають право на щастя, а не жертвами жахливої війни. Це нові зустрічі, знайомства, комунікація, яка допомагає дітям відволіктися та розвиває навички соціальної адаптації. Також не потрібно забувати про національні та сімейні традиції. Малеча має відчувати єдність з близькими та не забувати про історичну спадщину.

- Як організувати свято в умовах війни?

Зазвичай у мирний час це доволі масштабні заходи, великі зали, аніматори та безліч цікавого для дітей. Хоча можна влаштувати щось подібне і зараз, але потрібно обов'язково враховувати обмеження. Організація дитячого свята під час війни потребує особливого підходу, адже головним пріоритетом є безпека та доступність. В першу чергу потрібно обирати таке місце для проведення, де передбачене укриття. Заздалегідь потрібно детально продумати план дій під час повітряної тривоги, розрахувати точну кількість місць для усіх учасників. Заздалегідь варто передбачити дії організаторів свята, якщо ж уже так трапилось і усі вимушені спускатись в укриття. Можна використовувати настільні ігри, переглядати мультфільм, якщо є техніка, для реалізації цієї ідеї, також це можуть бути будь-які командні ігри, які не потребують великої території для їх проведення. Не потрібно використовувати дуже гучні звуки, які можу налякати малечу, адже психічний стан у них не ідеальний. В Палаці дітей та юнацтва все це передбачено і готове до використання в разі необхідності.

Доречно залучати до заходів психологів, соціальних працівників для допомоги та підтримки дітей під час свят та інших заходів, що допомагають дітям справлятися зі стресом.

Декор також є головним у організації свята. Можна залучати дітей та виготовляти його власноруч. Спільна праця значно зближує, підіймає настрій та допомагає відволіктися від негативних думок. Готуючись до новорічних свят у Палаці, ми разом, дорослі і діти, облаштовували тематичне оформлення сцени. Скільки було цікавих ідей та пропозицій! Діти дуже здружуються, вчаться позитивному спілкуванню і під час підготовки до свята.

Важливим є прояв уваги і турботи. Не обов'язково купувати дорогі подарунки. Це можуть бути символічні призи, які покажуть небайдужість до дітей та підіймуть

настрій. На новорічному святі ми дарували дітям поруч з солодкими подарунками від спонсорів чудові саморобні ялинкові іграшки, які стали яскравим доповненням до свята.

Якщо ситуація надто критична, можна організувати онлайн-свята. Діти можуть брати участь у майстер-класах, конкурсах, читання книжок через безліч платформ.

- Яка роль волонтерів та благодійників у святкуваннях?

В умовах війни багато дітей втратили свої домівки, можливість ходити до школи чи навіть залишилися без батьків. Волонтери та благодійні організації відіграють ключову роль у підтримці дитячих свят. А саме це може бути збір подарунків для дітей з прифронтових територій, проведення свят у шелтерах та укриттях. Є також аніматори-благодійники, які організують розважальні програми для дітей, які пережили важкі події. Ми з працівниками Палацу дітей та юнацтва тісно співпрацюємо з Центром підтримки переселенців та евакуйованих осіб у м. Вінниця «Я-Маріуполь». Для дітей-переселенців допомагаємо організувати культурне дозвілля, проводимо свята, ігрові програми і квести, чим допомагаємо дітям стійко переносити життєві проблеми, викликані війною.

Ще досить важливою є співпраця з міжнародними організаціями, зокрема з ініціативами ЮНІСЕФ та Save the Children в Україні, які активно допомагають дітям-переселенцям отримувати радість навіть у складних умовах.

- Які інтерактивні та творчі заходи як форма святкування можна використовувати?

Через війну звичайні розваги для дітей стають недоступними, тому особливу увагу слід приділяти інтерактивним і творчим активностям. Відомо, що малювання слугує одним із способом вираження емоцій. Діти можуть малювати свої мрії, уявне мирне майбутнє, що допомагає їм опрацювати свої страхи. Також цікавою є казкотерапія. Читання казок про силу і добро допомагає дітям подолати тривогу та надає віру у краще майбутнє та найшвидшу перемогу. Головне пояснювати дітям, що війна тимчасова і так буде не завжди, обов'язково настане час, коли все скінчиться. Цікавим є проведення майстер-класів з рукоділля. Виготовлення символічних оберегів, малюнків або навіть листів для військових додає дітям відчуття причетності до боротьби за мир. Спільні ігри та флешмоби теж відіграють значну роль. Навіть у невеликому просторі можна організувати веселі командні ігри, що згуртовують дітей і дозволяють їм відчувати підтримку однолітків.

Висновки. Організація свят для дітей під час війни – це виклик, але водночас і можливість подарувати їм радість та підтримати їхній психологічний стан. Звичайно організаторам треба серйозно і уважно готуватись до проведення таких свят в нинішніх непростих умовах, враховувати специфіку часу і аудиторії. Все ж увага, турбота та творчий підхід допоможуть зробити навіть найскромніше святкування особливим.

Ми всі віримо, що мирне життя найскоріше повернеться на терени нашої любої України і навіть сама тема дитячих свят під час війни зникне і лиш увійде в історію.

Література та джерела

1. Психологічні проблеми дітей під час війни // Голоси дітей. – 2024. – URL: <https://voices.org.ua> (дата звернення: 31.01.2025).
2. Шубіна Г. Дитячі свята в умовах війни: як уникнути травмуючих ситуацій? Пояснює психологиня // HUBZ – Онлайн медіа. 2024. URL: <https://hubz.ua/zdorove-zhyttya/psychologiya/dytyachi-svyata-v-umovah-vijny-yak-unyknuty-travmuyuchyh/> (дата звернення: 31.01.2025).
3. Тривога і депресія у дітей в контексті способу життя під час війни // Державна установа «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва Національної академії медичних наук України». – 2023. – Режим доступу: <https://health.gov.ua> (дата звернення: 31.01.2025).
4. Малишева, Т. Г. Інноваційні форми дитячих свят у сучасній педагогіці. Одеса: Педагогічна думка, 2017.-200 с.
5. Редько, В. П., Дмитренко, О. І. Свято як педагогічний засіб розвитку особистості. Тернопіль: Навчальна книга, 2018.- 188 с.
6. Терентьєва, Л. О. Методика підготовки та проведення дитячих свят у школі. Дніпро: Наукова книга, 2019. – 205 с.
7. Ворожейкіна, О.М. 100 цікавих ідей для проведення шкільного свята. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 222 с.

РОЛЬ ПЕДАГОГІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Валерія Лявинець,

студентка 1Б групи спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Науковий керівник – Вікторія Грицько, д-р філософії,

викладач суспільних дисциплін

У статті розглядаються проблеми психологічного та педагогічного супроводу під час формування в неї особистості в умовах воєнного часу. Визначено парадигму чинників переживання стресу, охарактеризовано стресостійкість й основні стресори здобувачів освіти, поведінки із рівнем сформованості ціннісних орієнтацій.

Запровадження воєнного стану в Україні впливає на всі аспекти життя суспільства, зокрема й на освітню сферу. Значна кількість навчальних закладів призупинила свою діяльність, деякі перейшли на дистанційний формат навчання, а окремі установи продовжують у звичайному режимі.

Перш ніж охарактеризувати особливості супроводу під час війни, варто дослідити таку категорію як «супровід».

Психологічний та соціально-педагогічний супровід – це «система послідовної, комплексної, психологічної та соціально-педагогічної діяльності команди фахівців, що забезпечує процеси індивідуалізації особистості здобувача освіти, створює умови його самовизначення за рахунок власних можливостей та здібностей, надає допомогу в подоланні проблем та труднощів його соціалізації, захищає права дитини» [3].

В Україні використання синхронних і асинхронних методів навчання суттєво впливає на зміст і форму освітнього процесу. Важливу роль відіграє педагогічний і психологічний супровід здобувачів освіти, які, хоча й є дорослими та свідомими, все ж потребують підтримки з боку викладачів. І не лише інформаційно-методичну допомогу, а й психологічну підтримку. Адже психологічний стан здобувачів вищої освіти, як розуміємо, є ознаками здатності їх до навчальної діяльності, швидкості та глибини опанування навчального матеріалу, формування ключових і предметних компетентностей.

У здобувачів освіти спостерігається зниження працездатності та мотивація до навчання. Це пов'язано з важкими життєвими умовами, вимушеним переселенням, постійним відчуттям небезпеки, втратами, страхом, тривогою, стресом, усвідомленням та іншими факторами. Згідно з численними дослідженнями психологів, студентство є спеціальною соціальною групою молоді, яка має на меті формування навчальних, професійних, соціальних і особистісних функцій через свідоме набуття фахових знань, умінь і навичок під час навчання в закладах освіти.

Науковці визначають парадигму чинників переживання стресу: люди залежать один від одного, мають потребу відчувати себе необхідними, важливими для когось. У частини, часто це студенти, які працюють, спостерігаємо бажання перервати спілкування зі знайомими, які негативно впливають на їхню емоційну стабільність. Деякі усамітнюються в своєму маленькому світі, заповненому навчанням та спілкуванням у певній спільноті, в якій знаходять багато позитивних емоцій. Життя сучасного здобувача освіти ускладнене не просто інформаційними й соціально-економічними загрозами, які, безперечно порушують нормальний емоційний стан організму, – щоденно маємо важкі, а то й екстремальні життєві ситуації. Здобувачі освіти, незважаючи на дорослість, переживають більшу кількість ситуацій, сприймаючи їх як стресові. Частина – адаптувалася і в більшості ситуацій виявляє стресостійкість [2].

Психолого-педагогічний супровід відбувається в запобіганні труднощам особистісного розвитку та виховання, а також у наданні підтримки у вирішенні важливих завдань соціалізації, таких як вибір освітнього та професійного шляху, вирішення питань емоційно-вольової сфери, налагодження взаємовідносин з однолітками, педагогами та батьками, а також у підвищенні психолого-педагогічної культури серед педагогів і батьків.

Психолого-педагогічний супровід досі не має завершеного цілісного наукового опису, в ньому спостерігаються ознаки, які відносяться до різних галузей наукового знання: педагогіки, соціальної педагогіки, психології, соціології. Він ототожнюється з методами і формами виховання, такою позицією педагогів як «вільне спілкування», «товариські взаємини дорослого і дитини», «їх внутрішній настрій» [4].

Отже, проблема психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості у воєнний час варто розглядати як систему професійної діяльності педагога, спрямовану на створення умов для успішного навчання і розвитку особистості та як основу взаємодії суб'єктів виховання і навчання при вирішенні освітніх проблем. З огляду на реалії сьогодення така діяльність педагога має бути різноманітна за своїми функціями і змістом та має передбачати оволодіння професійними вміннями.

Література та джерела

1. Безносок Олександр, Байрак Ірина. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах воєнного стану. URL: https://www.researchgate.net/publication/374215731_PSIHOLOGO-PEDAGOGICNIJ_SUPROVID_ROZVITKU_OSOBISTOSTI_DITINI_V_UMOVAN_VOENNOGO_STANU (дата звернення: 03.03.2025).
2. Зенченко Т. Ф., Рябко Ю. В. Психолого-педагогічний супровід здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1889763> (дата звернення: 03.03.2025).
3. Піковець Н.В. Психологічний та соціально-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/ped_visnik_1_2_2024-36-38.pdf (дата звернення: 03.03.2025).
4. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору. URL: <https://osvita.ua/school/method/upbring/1334/> (дата звернення: 03.03.2025).

ПРОФІЛАКТИКА ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Дарина Марічак, Андріана Ходжаніязова,

здобувачки освіти ІІ-Б курсу спеціальності 013 Початкова освіта
Відокремленого структурного «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Наукова керівниця – Катерина Резнікова,
викладачка філологічних дисциплін

Війна в нашій країні негативно вплинула на психічне здоров'я населення, особливо дітей молодшого шкільного віку. Педагоги та психологи відіграють ключову роль у виявленні та профілактиці посттравматичних стресових розладів (ПТСР) у дітей початкових класів, надаючи необхідну підтримку та консультації. У роботі проаналізовано та розкрито ключові напрями профілактики ПТСР у дітей молодшого шкільного віку.

Останні десятиліття доля українського народу насичена випробуваннями: реформи в усіх царинах життя, пандемія, війна 2014 року і повномасштабне вторгнення ворога 24 лютого 2022 року.

У психологів та педагогів закладів освіти виникла ціла низка нових, додаткових завдань. Адже серед батьків учнів є й воїни ЗСУ, і родичі загиблих, і внутрішньо переміщені особи, й ті, хто виїхав за межі України. Усі потребують особливої уваги, індивідуального підходу у вирішенні їх психологічних запитів, потребують допомоги у подоланні стресів, пов'язаних з тим, що вони були свідками травматичних подій.

Військові конфлікти та інші надзвичайні події можуть мати серйозний вплив на психічне здоров'я дітей. Особливо це стосується учнів початкових класів, які перебувають у найвразливішому віці. Посттравматичні стресові розлади (ПТСР) є однією з найпоширеніших психологічних проблем, що можуть виникнути у дітей після пережитих травматичних подій. ПТСР може призвести до значних негативних

наслідків для психічного та емоційного благополуччя дитини, а також впливати на її навчальну діяльність та соціальні взаємини.

Для педагога поставлено завдання виявити ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР) в учня. Це важлива частина його роботи, що включає спостереження за поведінкою дітей, аналіз їхніх емоційних реакцій та співпрацю з психологами.

Загальні ознаки стресу чи ПТСР у дітей:

- Загострені емоції: агресивні реакції, тривожні прояви;
- Посилення страхів, поява випадкових страхів, яких раніше не було;
- Регрес – повернення на ранні форми прояву поведінки (поява потреби у допомозі батьків для виконання чогось, якої не потрібно було раніше);
- Відмова від їжі, порушення сну;
- Підвищена активність або навпаки замкненість, пасивність (в залежності від типу НС);
- Послаблення імунітету, загострення хронічних хвороб;
- Часта травматизація;
- Постійний пошук самовираження через конфлікти з однолітками, незадоволення [4, с. 34].

Практично у всіх дітей, які пережили гостру психологічну травму, досить довго можуть проявлятися різні ознаки посттравматичного стресового розладу. У більшості дітей із часом ці ознаки з'являються все рідше (хоча їхня інтенсивність і може варіюватися). Але у дітей із ПТСР жодної тенденції до зменшення симптоматики не спостерігається. Тому вчителю, вихователю доцільно на кожному постраждалу дитину завести зошит, у якому щоденно фіксувати помічені симптоми. Водночас, якщо вони помічають якийсь симптом, то треба просто ставити крапочку у відповідну клітинку, а ввечері підрахувати суму проявів за кожним симптомом.

Вчитель/ка має організувати для постраждалих учнів комфортне психологічне середовище, яке забезпечується, зокрема, шляхом:

- надання психологічних консультацій та психосоціальної підтримки усім учасниками освітнього процесу (насамперед дітям з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщеним дітям та їхнім батькам);
- заохочення батьків або осіб, які їх замінюють, брати активну участь у житті закладу освіти;
- проведення спільних заходів як у закладі освіти, так і поза його межами
- недопущення використання дискримінаційної та принизливої лексики в закладі освіти [2, с. 43].

Також основним завданням вчителя є підтримка дружньої атмосфери в класі і допомога дітям з ознаками ПТСР налагоджувати комунікацію з однокласниками. У цьому випадку дітей потрібно залучати до групових робіт.

Найбільш ефективними методами вважають:

- Терапія малюнком (включає малювання, ліплення з глини, пластиліну тощо. Полягають у малюванні на спеціально задані теми та обговоренні цих тем у процесі малювання і після нього використанням вже готових робіт. Діти можуть приєднатися

до роботи в будь-який час, що створює вільну атмосферу і сприяє зниженню тривожності).

- Театралізована арт-терапія (як і в інших арт-терапевтичних методах акцент тут робиться на спонуканні дітей до особистої активності, вільного самовираження. Велика роль у такому театрі відводиться імпрровізації, спонтанності. Спільна робота над спектаклі, регулярні репетиції дозволяють дітям відчути свою відповідальність за успіх загальної справи).

- Ігрова терапія (за допомогою гри діти висловлюють ті переживання, емоції і почуття, які не вміють або не можуть розкрити в повсякденному житті. Гра вільна від тиску та нагляду дорослих. Діти грають не тільки для задоволення, а й для подолання негативних емоцій [2, с. 87-88]).

Дітям, які пережили психологічну травму, досить важко зрозуміти, що сталося з ними. Це пов'язано, насамперед, з їх віковими особливостями, їм не вистачає соціальної, фізіологічної та психологічної зрілості. Дитина не в змозі повністю усвідомити зміст того, що відбувається, він просто запам'ятовує саму ситуацію, свої переживання в цю мить (в пам'ять вривається вереск гальм, свист падаючого снаряда, гул вертольотів, звуки ударів, вибуху, жар вогню тощо) [3, с. 80].

Допомога педагога дуже важлива, якщо дитина має посттравматичний стресовий розлад [3, с.48]. Тому, потрібно звернути увагу на наступні дії:

- Заохочуйте дитину до виконання щоденних справ. Повернення до звичного режиму життєдіяльності дасть дитині змогу відчути, що вона в безпеці.

Надавайте дитині можливість вибору. Здебільшого травмуючі події призводять до втрати контролю, хаосу, тому можливість вибору або контролювання (за умови, що це можливо) дадуть дитині змогу почуватися в безпеці.

Оберіть дорослого, який зможе забезпечити дитині додаткову підтримку. Домовтеся з дитиною, до кого вона може звернутися в разі необхідності.

Не слід замовчувати травмуючу ситуацію. Дитині складно «просто забути про все». Тому варто вислухати її, обговорити почуття та міркування, які виникають у неї з приводу того, що відбувається.

Будьте готовими до непростих запитань: «Чому відбулася та чи та подія?»

Подбайте про те, щоб дитина мала можливість гратися і навчатися разом з однолітками, адже їхня підтримка дуже важлива для неї [4, с.32-33].

Отже, профілактика посттравматичних стресових розладів у дітей початкових класів вимагає комплексного підходу, що включає підтримку з боку вчителів, батьків та професійних психологів. Основними заходами є створення безпечного середовища, заохочення до виконання щоденних справ, надання можливості вибору, а також забезпечення емоційної підтримки. Важливу роль відіграють соціальна підтримка та стабільне оточення, які допомагають дітям впоратися з наслідками травматичних подій. Раннє втручання та своєчасна психологічна допомога значно знижують ризик розвитку ПТСР.

Література та джерела

1. <https://osvitoria.media/news/v-ukrayini-doslidyly-skilky-ditej-mayut-oznaky-ptsr/>
2. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / Д.Д. Романовська, О.В. Ілашук. Чернівці. Технодрук. 2014. 133 с.

3. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану: довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купреєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Царенко, О. Ю. Чекстере ; за ред. Н. В. Пророк. Київ. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 155 с.

4. Романюк М. Взаємодія педагога з першокласниками з психологічною травмою. *Практичний психолог*. Школа. 2014. №09. С. 32-34.

5. Терещенко Л. Підвищуємо рівень стресостійкості дітей / Л.Терещенко // *Практичний психолог*. Школа. 2014. №8. С.25-35.

ФАКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Владислава Медвідь,

студентка групи 2-Ж, спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж Мукачівського державного університету»

**Науковий керівник – Юлія Старова, кандидат психологічних наук,
практичний психолог, викладач психолого-педагогічних дисциплін**

У статті розглядаються фактори психологічної резильєнтності здобувачів освіти в умовах війни. Визначено її значення для психоемоційного благополуччя студентів, окреслено ключові чинники, що впливають на здатність до адаптації та стресостійкості. Запропоновано психолого-педагогічні стратегії підтримки резильєнтності у студентському середовищі.

Воєнні події спричинили значне психоемоційне навантаження на здобувачів освіти, що проявляється у підвищеному рівні тривожності, стресу та емоційного вигорання. У цих умовах розвиток психологічної резильєнтності стає критично важливим для їхньої адаптації, збереження навчальної мотивації та ефективного функціонування. Вивчення факторів резильєнтності дозволить розробити дієві методи підтримки студентів у кризових ситуаціях.

Психологічна резильєнтність – це здатність особистості ефективно справлятися зі складними життєвими обставинами, зберігати емоційну рівновагу та адаптуватися до змін [1]. Вона передбачає усвідомлення тяжкості ситуації, віру в існування шляхів її подолання та готовність докладати зусиль для відновлення. Розвинена резильєнтність дозволяє людині реалізовувати власну життєву стратегію, попри труднощі та перешкоди.

Дослідженню резильєнтності студентської молоді приділяли увагу такі вітчизняні науковці, як Е. Грішин, В. Єгорова, О. Односталко, Л. П'янківська, О. Якимець. Вони зазначають, що здатність молодої людини самостійно вирішувати проблеми та обирати ефективні стратегії подолання труднощів є ключовими чинниками її самореалізації та успішного навчання. Резильєнтність є важливою для здобувачів освіти, оскільки молодь повинна вміти швидко адаптуватися до нових умов, соціалізуватися, знаходити друзів та вибудовувати комунікативні зв'язки з новими знайомими. До того ж у підлітковому та юнацькому віці дуже важливим

аспектом є вміння самостійно вирішувати проблеми і знаходити найбільш оптимальний варіант розв'язку. Резильєнтність допомагає зберігати психічне здоров'я, підтримувати мотивацію до діяльності, ефективно справлятися з труднощами та запобігати емоційному виснаженню. Вона пов'язана з розвитком навичок саморегуляції, позитивного мислення та стресостійкості. У періоди нестабільності резильєнтність стає ключовим фактором, що забезпечує психологічну адаптацію, допомагає долати страх і невизначеність. Вона сприяє швидкому відновленню після стресових ситуацій, підтримує соціальну взаємодію та зменшує ризики розвитку психологічних розладів. Розвиток психологічної резильєнтності здобувачів освіти є багатокомпонентним процесом, що залежить від комплексу індивідуальних, соціальних та освітніх чинників. Визначення цих факторів дозволяє розробити ефективні стратегії підтримки студентів у кризових умовах.

Індивідуальні фактори [1; 3]:

- *емоційна регуляція та стресостійкість*. Студенти, які володіють навичками керування емоціями, легше долають труднощі та знижують рівень тривожності. Вміння справлятися зі стресом допомагає уникати емоційного вигорання та підтримувати психічну рівновагу;

- *оптимістичний стиль мислення*. Оптимізм сприяє ефективному подоланню кризових ситуацій, допомагаючи фокусуватися на можливостях, а не на перешкодах. Позитивне мислення є важливим чинником збереження мотивації до навчання та саморозвитку;

- *самооцінка та віра у власні сили*. Висока самооцінка і впевненість у власних можливостях дозволяють студентам сприймати труднощі як виклик, а не як загрозу, що, у свою чергу, підвищує їхню здатність до адаптації в умовах війни.

Соціальні фактори [5]:

- *підтримка з боку сім'ї, друзів, викладачів*. Наявність емоційно близького оточення допомагає студентам легше справлятися з невизначеністю та стресом. Соціальна підтримка зменшує ризик розвитку депресивних станів і сприяє збереженню емоційної рівноваги;

- *роль академічної спільноти в психологічній адаптації*. Навчальний заклад виступає не лише місцем здобуття знань, а й простором соціалізації та психологічної підтримки. Взаємодія з викладачами та однолітками допомагає студентам знаходити конструктивні стратегії подолання труднощів і розвивати навички співпраці.

Освітні та психолого-педагогічні фактори [1, с. 63-65]:

- *створення безпечного освітнього середовища*. Психологічний комфорт у навчальному процесі сприяє зниженню рівня тривожності, формуванню довіри до викладачів і відкритості до отримання нових знань;

- *використання методів психологічної підтримки в навчальному процесі*. Залучення студентів до тренінгів із розвитку стресостійкості, групових консультацій та психотерапевтичних практик сприяє формуванню конструктивних механізмів подолання кризи;

- *практики розвитку стресостійкості та адаптивних стратегій*. Доцільним є впровадження у навчальний процес психологічних технік, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції та гнучкості мислення, що сприяє кращій адаптації студентів до змінних умов життя.

Таким чином, психологічна резильєнтність формується під впливом сукупності особистісних, соціальних та освітніх факторів. Її розвиток є важливою умовою забезпечення емоційного благополуччя студентів та їхньої успішної адаптації до кризових умов, зокрема у період війни.

Розвиток психологічної резильєнтності здобувачів освіти є важливим напрямом психолого-педагогічного супроводу в сучасних умовах. Враховуючи високий рівень стресу, викликаний війною, освітні заклади мають впроваджувати ефективні механізми підтримки студентів, спрямовані на зміцнення їхньої психологічної стійкості. Для прикладу [4, с. 17-19]:

1. Використання арт-терапії, музичної терапії, тілесно-орієнтованих технік. Завдяки символічному вираженню емоцій через творчі практики студенти отримують можливість усвідомити та опрацювати свої психологічні переживання. Тілесно-орієнтовані техніки (наприклад, дихальні вправи, практики усвідомленого руху) допомагають зменшити психоемоційне напруження та покращити контакт із власним тілом. Включення таких методик у навчальний процес дозволяє студентам формувати навички саморегуляції та підвищувати рівень стресостійкості.

2. Включення в освітній процес програм з розвитку емоційного інтелекту та саморегуляції. Емоційний інтелект є важливим компонентом психологічної резильєнтності, оскільки сприяє усвідомленню власних почуттів, розумінню емоцій інших людей та ефективному керуванню своїм станом. Запровадження програм із розвитку емоційного інтелекту в освітньому середовищі дозволяє студентам покращити навички емоційної регуляції, управління стресом і формування позитивних міжособистісних відносин. Методики саморегуляції (наприклад, когнітивно-поведінкові техніки, рефлексивні практики, ведення емоційних щоденників) допомагають студентам усвідомлено контролювати свої реакції на стресові ситуації та адаптуватися до нових умов.

3. Впровадження групових тренінгів для підтримки студентів. Групові тренінги з розвитку психологічної стійкості сприяють створенню підтримуючого середовища, покращенню соціальної взаємодії між студентами та формуванню навичок ефективного подолання стресу. Тематика таких тренінгів може включати розвиток навичок саморегуляції, підвищення самооцінки, управління емоціями та конструктивне розв'язання конфліктів.

Таким чином, впровадження в освітній процес терапевтичних і психологічно-орієнтованих практик, розвиток емоційного інтелекту сприяють формуванню резильєнтності студентів та підвищенню їхньої адаптивної спроможності до кризових умов.

Формування психологічної стійкості здобувачів освіти в умовах війни є комплексним процесом, що вимагає активної участі викладачів та самих студентів. Впровадження цілеспрямованих стратегій і практик сприяє підвищенню рівня адаптації студентів до складних життєвих обставин та розвитку їхньої здатності протистояти стресовим чинникам.

Як викладачі можуть допомагати формувати психологічну стійкість? Викладачі відіграють важливу роль у підтримці емоційного благополуччя студентів, адже навчальний процес може стати не лише джерелом академічного розвитку, а й

чинником психологічної стабільності. Основні напрями роботи педагогів включають [2, с. 32-40]:

- **створення емоційно безпечного середовища.** Важливо забезпечити атмосферу довіри, де студенти можуть відкрито висловлювати свої переживання та отримувати підтримку. Це передбачає емпатійне ставлення, недопущення осуду та надання можливості для конструктивного діалогу;

- **розвиток навичок саморегуляції.** Використання в навчальному процесі технік релаксації та когнітивних стратегій управління емоціями сприяє формуванню психологічної стійкості;

- **гнучкість у підходах до навчання.** Важливо враховувати емоційний стан студентів і надавати можливість адаптивного графіку навчання, індивідуальних консультацій, а також використовувати інтерактивні методи для підтримки їхньої мотивації.

Як студенти можуть працювати над власною резильєнтністю?

Розвиток психологічної стійкості є процесом, що залежить не лише від зовнішніх умов, а й від особистої активності студентів. Основними напрямками самостійної роботи можуть бути [3, с. 624-625]:

- **розвиток емоційного інтелекту.** Усвідомлення власних емоцій, навчання методів управління стресом (дихальні практики, медитація, ведення емоційного щоденника) сприяють підвищенню рівня саморегуляції;

- **формування підтримуючих соціальних зв'язків.** Участь у студентських спільнотах, волонтерських ініціативах, підтримка друзів і взаємодопомога зміцнюють відчуття приналежності та сприяють емоційному відновленню;

- **розвиток адаптивного мислення.** Практика позитивного рефреймінгу (переосмислення негативного досвіду), постановка реалістичних цілей і фокусування на внутрішніх ресурсах допомагають студентам долати труднощі та знаходити внутрішню мотивацію.

Таким чином, формування резильєнтності студентів вимагає комплексного підходу, що включає участь викладачів, особисту роботу студентів над власним емоційним станом і впровадження ефективних ініціатив підтримки у навчальних закладах. Аналіз факторів психологічної резильєнтності здобувачів освіти в умовах війни засвідчив, що здатність студентів долати стресові ситуації та адаптуватися до нових викликів значною мірою залежить від їхніх індивідуальних особливостей, рівня соціальної підтримки та освітнього середовища. Впровадження ефективних стратегій підтримки дозволяє не лише зміцнити емоційне благополуччя молоді, а й сприяє їхній успішній адаптації до умов сьогодення та подальшого професійного розвитку.

Література та джерела

1. Грішин Е. Резилієнтність особистості: Сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. 2021. Вип. 64. С. 62–81.
2. Лазос Г. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології*, 2018. Вип. 14. С. 26–64.
3. П'янківська Л. Особливості прояву резильєнтності у студентів в умовах воєнного часу. *Перспективи та інновації науки*, 2023. Вип. 10. С. 623–633.

4. Якимець О. Побудова резильєнтності учнів та студентів під час навчального процесу. *Реалізація освітніх ініціатив в умовах воєнного часу: вітчизняний та зарубіжний досвід*. 2022. Вип. 1. С. 17–27.

5. Федорчук В. М., Комарніцька Л. М., Сторожук Н. Р. Резильєнтність особистості в умовах військового стану. URL: <http://surl.li/ufic5a> (дата звернення 14.02.2025).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Юлія Назаренко,

здобувачка освіти 41-М групи спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво) музично-педагогічного відділення
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – *Тетяна Касько, магістр педагогічної освіти,
викладач музичних дисциплін*

Проаналізовано психолого-педагогічні основи національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах сьогодення. Висвітлено погляди науковців щодо формування патріотизму в здобувачів освіти в ЗЗСО. Розглянуто нормативно-правову базу національно-патріотичного виховання в Україні. Визначено завдання національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Важливі аспекти, що стосуються патріотичного виховання молоді, заклали зарубіжні і вітчизняні педагоги, ідеї яких часто перегукуються. Так, Я. Коменський, А. Дістервег, Г. Сковорода, І. Огієнко, М. Коцюбинський, Б. Грінченко ставили в один ряд виховання патріотичних почуттів і загальнолюдських якостей. Педагоги вважали одним з найважливіших призначень людини – служіння Батьківщині і людству з опорою на благородство, працьовитість, чесність, скромність, доброзичливість, щирість, вірність, доброту, справедливість, великодушність, людяність, гідність. К. Гельвецій стверджував, що мета виховання має полягати в тому, щоб розкрити серце дитини для гуманності, а розум – для правди, щоб виховати патріотів, у свідомості яких ідея особистого добра була б тісно пов'язана з ідеєю добра народу [7].

В полі зору дослідників першої половини ХХІ ст. також перебувають наукові розвідки, які торкаються проблеми національно-патріотичного виховання молодших школярів: патріотичне виховання молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи - С. Долецька, М. Качур [5, с. 134]; виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі – О. Коркішко [7, с. 88]; теоретико-методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах – П. Вербицька [4]; динаміка розвитку патріотичної рефлексії у молодших школярів - Н. Михальченко [2]; громадянське виховання молодших школярів Л. Момотюк [8, с. 25]; патріотичне виховання молодших школярів на прикладі українських народних пісень – М. Павленко [10, с. 48]; формування ціннісних орієнтацій

молодших школярів у процесі позакласної народознавчої роботи – Н. Пташник [8] та ін. Крім того, учителі-практики – І. Керсова, О. Дідур, Н. Шпичак, Л. Коломієць, О. Хандрусь та ін. [9], велику увагу приділяють формуванню в молодших школярів ціннісного ставлення до суспільства і держави, проводячи відповідні родинні свята, спортивно-патріотичні ігри, організовуючи проекти, акції, конкурси.

На зміни в системі освіти, крім глобальних та регіональних тенденцій, пріоритетний вплив здійснюють стратегії розвитку держави. Якщо країна обрала демократичну модель майбутнього у спільноті європейських демократій, а влада прагне втілити цю модель у життя, то одним із найголовніших її завдань стає підготовка сьогоденних і майбутніх поколінь до життя й ефективного виконання соціальних ролей у суспільстві. Йдеться про компоненти й рівні соціальної й громадянської компетентностей, формування яких передбачено національно-патріотичним вихованням. Оскільки випускник школи по досягненні повноліття отримує можливість реалізувати власні громадянські права, то він має бути готовим до того, щоб робити це компетентно. Тому школа, як первинний і базовий інститут громадянської соціалізації, має забезпечити умови для формування теоретичних і практичних складових національно-патріотичного виховання, яке і є своєрідним фундаментом для становлення справжнього громадянина-патріота [1, с. 95].

Першою умовою для втілення в життя принципів і засад національно-патріотичного виховання й становлення гідного громадянина держави є наявність нормативно-правової бази, в межах якої визначаються стратегічні цілі й завдання, складові й етапи роботи з формування громадянина-патріота. Така база поступово з'явилася в нашій країні. Але події останнього десятиліття довели, що спрацювало все це не так, як мало б бути.

«Стратегія національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 рр.» – стала однією із перших нормативних документів у галузі виховання, прийнятою «ною» владою після Революції Гідності. Враховуючи дві істотні обставини – важливість євроінтеграційних прагнень і підйом національно-патріотичної ідеї, цей документ має поєднувати громадянське й національно-патріотичне виховання. Це б відповідало як сучасній європейській стратегії та практикам громадянської освіти й виховання, де патріотичне виховання є одним із напрямків громадянського, так і потребами становлення української політичної нації. Однак в стратегії не було враховано ні європейського досвіду, ні структури процесу виховання громадянина-патріота, ні потреби становлення політичної нації. Громадянське виховання згадується епізодично, громадянські якості, демократичні цінності й принципи підкоряються етнічним. Зміст документа свідчить не лише про підкорення громадянського виховання національно-патріотичному, а й про фактичне відсторонення виховання патріота від виховання громадянина, що є абсолютно алогічним [1 с. 97].

Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає компетентнісний підхід до освіти. Перелік компетенцій був укладений з урахуванням Рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи «Про основні компетенції для навчання протягом всього життя» від 18.02.2006 р. Національно-патріотичне виховання має обов'язкове передбачення процесу громадянської соціалізації особистості. Однак це

змігали відчувати тогочасні першокласники, а інші здобувачі освіти так і не відчували на собі вплив цієї системи [6].

Одним із провідних документів, що становить системну основу національно-патріотичного виховання й становлення громадянина, мала б стати «Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 рр.». Однак і вона не спрацювала свого часу належним чином. Адже розвиток громадянського суспільства не можливий без підвищення, а на той час – без набуття громадянської компетентності. Тому в частині цього документа «Основні проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні», якщо не першою, то принаймні однією із перших мала б бути визначена й відповідна проблема – надто низький рівень громадянської освіти на рівні всього суспільства [5].

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні» пройшла досить довгий шлях розробки й обговорення. Однак остаточний варіант, схвалений в жовтні 2018 року, так і не забезпечив системності громадянської освіти. Найбільший недолік – це знову ж таки підкорення громадянської освіти й виховання національно-патріотичному.

Серед провідних принципів виховного процесу в освітніх закладах України визначено формування української ідентичності. Уряд України 30 червня 2021 року затвердив державну програму національно-патріотичного виховання, на яку до 2025 року було заплановано витратити більше дванадцяти мільйонів доларів. У документі сказано, що метою програми є формування й затвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних та загальнолюдських цінностей, принципів любові й гордості за власну державу, її історію, мову, гідність та досягнення [1, с. 101].

Всього до 2025 року до різноманітних заходів планувалося залучити більше як 20% населення. Серед провідних принципів програми визначено такі:

- ✓ формування української ідентичності;
- ✓ підвищення ролі української мови;
- ✓ донесення суті українських цінностей;
- ✓ боротьба з деякими «постколоніальними й посттоталітарними наслідками» у свідомості громадян [1, с. 103].

Попередньо уряд України затвердив концепцію програми розвитку української мови до 2030 року. До цього влада планує підвищити якість її викладання, покращити якість україномовних культурних продуктів і зобов'язати представників органів влади й місцевих органів самоврядування використовувати виключно державну мову.

Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом. Зокрема, В. Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків.

Робота з реалізації національно-патріотичного виховання в закладах освіти й на сьогодні знаходиться в проблематичному становищі, оскільки не має чіткого системного підходу через відсутність досконалої нормативної бази.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про необхідність і важливість виховання патріотизму, любові до рідного міста (краю) у дітей молодшого шкільного віку.

Отже, з-поміж завдань національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку виокремлюємо: формування справжнього патріота української держави, національної самосвідомості, почуття любові до Вітчизни, шанобливе ставлення до історичних пам'яток, народних звичаїв і традицій, прагнення до зміцнення честі і гідності своєї держави.

Література та джерела

1. Дейнега І. О., Кучеренко Т. А. Національно-патріотичне виховання молодших школярів. Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5–6 квітня 2019 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». 2019. С. 95-118.
2. Демидова І. Ю. Національно-патріотичне виховання молодших школярів. *Позакласний час*. 2002. № 21. С.1-2.
3. Грешій Б. Д. Громадянське виховання в сучасному вимірі. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції. 17-18 травня 2018 р. Мукачево: Вид-во МДУ. 2018. С. 62-67
4. Івашковський В. П. Концепція військово-патріотичного виховання молоді України. Теорія та методика хортингу. 2014. № 2. С. 28 – 45
5. Киричок В. А. Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць*. Ін-т проблем виховання АПН України. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. Вип. 14. кн. I. С. 134-144
6. Кіяшко Л. А. Сучасні напрями патріотичного виховання учнів. *Школа*. 2011. № 4. С. 43-45.
7. Король О. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами музики. 2023. № 2. 88 с.
8. Лебідь І. І. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи. *Рідна школа*. 2011. № 11. С.15-26.
9. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 2 (49). Травень. С. 149 – 151.
10. Яновська Н. О. Мистецтво навчання або навчання через мистецтво. *Початкова школа*. 2005. № 9. С. 47 - 49.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Олександра Обіцька¹,

студентки 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта ВСП «ГПФК МДУ»

Вікторія Пальок²,

студентки 3 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта ВСП «ГПФК МДУ»

Науковий керівник – Віта Котубей, д-р філософії,

викладач суспільних дисциплін

Подано психолого-педагогічні особливості формування комунікативної культури в майбутніх вчителів початкових класів. Вказано нерозривність зв'язків між поняттями «спілкування» і «комунікація» та визначено ключові функції комунікативної культури.

Основною особливістю сучасної освітньої ситуації в Україні є пошуку шляхів реалізації провідної ідеї модернізації освіти – формування механізмів розвитку системи освіти та перетворення освіти на дієвий чинник розвитку суспільства.

Комунікативна культура пронизує всю професійну діяльність педагога, бо жодна з її функцій та видів не може здійснюватися за межами педагогічної взаємодії. Значущість проблеми формування комунікативної культури посилюється в контексті гуманізації сучасної педагогічної освіти. Адже успіхи школяра в оволодінні знаннями з предметів, підвищення культуромовного рівня, розширення світогляду залежить саме від сформованості комунікативних умінь та досвіду [1].

Особливою характеристикою спілкування як складової педагогічної діяльності є те, що через спілкування педагог створює атмосферу взаємин в учнівському колективі. Спілкування виступає інструмент пізнання учнів, їх емоційного стану, поведінки, яка формується на цьому пізнанні. Дослідження показали, що від 50% до 90% педагоги витрачають на різні види спілкування.

Саме тому спілкування, ефективність якого визначається розвиненістю комунікативної культури його учасників, є ключовим аспектом взаємодії учителів початкових класів та учнів, учителів з батьками, учнів між собою.

Проблемі психолого-педагогічної сутності комунікативної культури, яка є професійно важливою якістю майбутніх педагогів присвячені численні праці науковців (В. Буряк, Л. Кондрашова, О. Плахотник, Р. Хмелюк та ін.), у яких розглянуто ключові аспекти процесів педагогічного спілкування, сприймання та розуміння у системі «вчитель – учень» [2, с. 2].

Як доцільно зазначає О. Гаврилук, культуру необхідно розглядати в контексті її значень як сукупності духовних, художніх, творчих досягнень соціуму; як вияв високого рівня розвитку особистості й людства [3, с. 9].

На думку О. Корніяки, комунікативна культура тлумачиться як морально зорієнтований засіб спілкування, що забезпечує афективно-інформаційний обмін між людьми, опосередковує їхню взаємодію та взаємовплив, уможливорює міжособистісне сприймання та взаєморозуміння (перцепцію); це більш-менш довершена готовність і спроможність особистості до спілкування з оточенням.

Варто розглядати культуру як феномен, що охоплює ціннісні, діяльнісні та особистісні аспекти культури вчителів початкових класів, що не має універсального визначення, однак проявляється в різноманітних сферах їх професійного життя. Представлення культури в аспекті психолого-педагогічної діяльності постає в нерозривній єдності з культурою педагогічного спілкування. Тому нерозривним є зв'язок понять «спілкування» і «комунікація» в психолого-педагогічних дослідженнях.

Таки чином комунікація, як і культура є багатоплановою та здійснюється в міжособистісній, публічній, масовій формах. Ключовими функціями комунікації є *спонукальна* (особлива роль відводиться переконанню, навіюванню, наказу),

інформативна (передача істинних або помилкових відомостей), експресивна (збудження або зміна характеру емоційних переживань), *фактична* (встановлення або підтримки можливості комунікативного контакту) [4, с. 65].

Основним інструментом професійно-педагогічної діяльності вчителів початкових класів є педагогічне спілкування. Воно виявляється абсолютно в усіх видах педагогічної діяльності, а від вміння правильно ним володіти, залежить успіх, ефективність і професійна майстерність педагогічної діяльності вчителя.

У межах сучасної психолого-педагогічної науки диференційовані дві основні форми спілкування: розуміння спілкування як інструменту організації діяльності та розгляд спілкування в аспекті задоволення потреб особистості в живому контакті. В цьому контексті спілкування розглядається як система заходів, спрямована на взаємодію вчителя та молодших школярів, що визначається взаємним обміном інформацією та вихованням учнів.

Професіоналізм учителів початкових класів у володінні комунікативною культурою виявляється в умінні встановлювати психологічні та особистісно зорієнтовані взаємовідносини з учнями, батьками та колегами. А знання індивідуальних особливостей молодших школярів та власних комунікативних якостей дають змогу володіти комунікативною ситуацією.

Отже, володіти мистецтвом спілкування впливає на продуктивності професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Роль комунікативної культури зростає в умовах сьогодення та війни в Україні. Адже інколи слова мають не лише педагогічні, а й лікувальні властивості.

Важливим на наш погляд є подальший процес розвитку та дослідження сутності комунікативної культури.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua
2. Теличко Н.В., Котубей В. Ф. Педагогічна сутність комунікативної культури майбутніх учителів початкових класів у психолого-педагогічних дослідженнях. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: «Педагогіка та психологія»*. 2018. Вип. 1. С. 194–197
3. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кіровоград, 2007. 22 с.
4. Корніяка О.М. Психологія комунікативної культури школяра: [монографія]. К.: Міленіум, 2006. 336 с.

ПРОСТИМИ СЛОВАМИ: ЯК ДОПОМОГТИ СОБІ ПІД ЧАС ПАНІЧНИХ АТАК

Дарина Ожго, Анастасія Бугайчук,
студентки 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Наукова керівниця – Наталія Хомюк, викладачка природничих дисциплін,

Розглянуто важливе питання профілактики виникнення панічних атак і їх впливу на здоров'я людини. Коротко про основні факти, які треба мати для того, щоб знати як справитися з ними самотужки, а за потреби й допомогти стороннім. Розглянуто, які заходи наша група проводить для протидії стресу і появи панічних атак.

Війна – це не тільки про фізичні травми, а ще й про психологічні. У наш час стрес вже став невід'ємною частиною життя кожного, і це не можна вважати нормою.

Ми вже звикли до цього і часто недооцінюємо свої проблеми, адже «хтось все одно страждає більше». Не турбуючись про себе, так як потрібно, ми поступово втрачаємо самоконтроль і з часом стан здоров'я та настрої помітно погіршується. На жаль, за інформацією Міністерства охорони здоров'я, близько 40-50% громадян вже потребують допомоги у сфері ментального здоров'я і з часом ця цифра буде тільки зростати. Однією з найпоширеніших причин звернення до спеціалістів зараз є напади панічних атак.

Панічна атака – це раптовий сплеск страху і тривоги, що може тривати від п'яти до двадцяти хвилин, та досягає піку протягом лиш десяти хвилин. Частіше вона виникає несподівано для людини: вдень чи вночі, зранку чи ввечері, під час сну чи їжі і її рідко можна передбачити.

Кожен з нас – індивідуальність, відповідно і симптоми панічних атак проявляються по-різному. Проте є ті прояви, які ми називаємо загально поширеними, тобто тими, що більшість переживає однаково або схоже. Серед них:

- прискорене серцебиття;
- задуха, ускладнене чи прискорене дихання;
- запаморочення;
- поколювання в кінцівках, зменшення їхньої чутливості;
- оніміння або тремтіння тіла чи його частин, поколювання;
- відчуття скам'яніння там неможливості рухатися;
- нудота і дискомфорт у шлунку;
- поява сліз, які важко або взагалі не можна зупинити.

Багато людей відчувають жах і передчуття чогось страшного чи невідомого, особливо часто з'являється передчуття близької смерті.

Хоч наука і стрімко розвивається, та все ж вчені не можуть визначити лиш одну конкретну причину виникнення панічних атак. Певні місця, заняття, предмет чи ситуація – будь-що, що викликає у людини стрес, може стати нею. Інколи панічні атаки виникають навіть тоді, коли очевидного подразника немає і поки пояснення

цьому відсутнє, як і у випадку багатьох проблем психологічного характеру. Незважаючи на це, виділяють декілька чинників, що пов'язують з появою панічних атак:

- сильний стрес;
- чутливість до стресу або схильність до сильних емоційних переживань;
- зміни у функціонуванні деяких частин мозку.

Як було сказано раніше, панічна атака може застати людину будь-де, і варто зазначити, що не завжди біля вас будуть люди, які зможуть надати кваліфіковану допомогу. Тож потрібно бути готовим до будь-яких перебігів подій, та вміти допомогти собі самому.

Існує безліч дієвих способів боротися з ними чи полегшити переживання людини, щоб вони не могли перерости у щось набагато гірше. Головним принципом кожного – є усвідомлення того, що скоро цей стан закінчиться, спробувати сфокусуватися на чомусь, крім своїх думок.

1. Одним з найпопулярніших методів опанування панічних атак є використання техніки “5-4-3-2-1”. Вона підходить як для самозаспокоєння, так і для допомоги іншим.

Назвіть 5 речей, які ви бачите перед собою (наприклад диван, небо, сонце, тощо).

Знайдіть 4 речі, які ви можете відчутти фізично (одяг, килим чи кіт); Прислухайтеся: скажіть, які 3 речі, ви чуєте (музика, розмови, цокання годинника).

Згадайте 2 речі, які ви відчуваєте на нюх (цукерки, аромат квітів, м'ята, бензин).

Пошукайте очима 1 річ, яку ви можете відчутти на смак (чай, бутерброд тощо).

Техніка “5-4-3-2-1”, хоч і здається легкою, та не завжди просто себе налаштувати на щось інше. Проте як тільки ви зможете опанувати себе – панічна атака піде на спад.

2. Не менш корисною є седативна дихальна техніка самопомоги: «3-7-8». Для початку необхідно максимально вирівняти дихання, подовжуючи видих. Потім необхідно вдихати повітря 3 секунди, утримувати дихання - 7 і видихати протягом 8 секунд. Важливо намагатися дихати не тільки грудьми, але і животом, а також робити вдих носом, та видих через рот. Ця техніка працює завжди, якщо правильно налаштували себе на її виконання.

3. Під час нападу паніки можна закрити очі, щоб зменшити вплив зовнішніх подразників. Хоч цей метод і здається банальним і недієвим, та він справді працює в більшості випадків. Деякі панічні атаки виникають через так звані “тригери”, які переповнюють людину. Велика їх кількість може підживити панічну атаку і погіршити стан здоров'я. Закриваючи очі, ви блокуєте ці подразники та робите легшим концентрацію на диханні.

Дуже важливою є профілактика всіх стресових ситуацій. При дослідженні було встановлено, що стресостійкість нашої групи є доволі хорошою, провівши декілька тестів, серед яких опитування Л. Рідера “Ваше самопочуття”, Тест на соціально-психологічний клімат колективу і Тест-опитування “Стан здоров'я”.

Ми визначили, що більшість членів нашої групи стараються вчасно лягати спати, корисно і збалансовано харчуватися, проводити менше часу в гаджетах, багато

гуляти і приділяти час хобі. Наприклад: п'ятеро людей відвідують хор, дванадцятьоро займаються у спортзалі, семеро людей професійно грають на музичних інструментах і двоє є учасниками читацького клубу. Також, серед нас є два досвідчених професійні спортсмени і навіть чемпіонка світу з рукопашного бою – Базюк Олександра.

Відповідно до опитувань, показники психологічного клімату нашої групи є цілком задовільними. Це скоріше всього, пов'язано із вмінням обговорювати все в приємній атмосфері, дослухатися до думки кожного та проводити час разом. У нас успіхи, або невдачі товаришів викликають співпереживання, а спільні перемоги – гордість.

Відвідування виставок, походи в кіно чи кафе – це ще один з чинників, що дозволяють нам зблизитись і відволіктись від буденності.

Панічні атаки викликаються стресом, та якщо вміти поступово знижувати його рівень, то разом з ним зменшується і ймовірність їх появи.

З усього сказаного, можна зробити висновок, що панічні атаки – це щось неприємне, що може статися з кожною людиною, та завдяки вищезгаданим методам ми маємо можливість полегшити самопочуття і протидіяти стресу і появи панічних атак.

Наразі ж важливо: не нехтувати здоров'ям і збільшувати рівень самодисципліни для досягнення більшого рівня його стресостійкості.

Література та джерела

1. Панічна атака у дорослого і дитини. Як діяти правильно? URL: <https://bf.diiia.gov.ua/articles/panichna-ataka-u-dorosloho-i-dytyny-iak-diiaty-pravylno> (дата звернення 04.03.2025).
2. Що таке панічні атаки? URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/what-are-panic-attacks> (дата звернення 03.03.2025).
3. Простими словами: як впоратися з панічними атаками URL: <https://moz.gov.ua/uk/prostimislovami-jak-vporatisja-z-panichnimi-atakami> (дата звернення 03.03.2025)
4. Панічна атака: як опанувати себе | Ти як? URL: <https://howareu.com/materials/panichna-ataka-iak-opanuvaty-sebe> (дата звернення 04.03.2025).
5. Панічні атаки: самопомога URL: <https://medicover.ua/blog/panichni-ataky-samodopomoga.html> (дата звернення 03.03.2025).

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГУРТОЖИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

Карина Кожемяк,

студентка 123 групи відділення «Початкова освіта» Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради
Керівник – Галина Орел, вихователь гуртожитку

В матеріалі з досвіду роботи викладено, що виховна робота є невід'ємною частиною освітнього процесу та передбачає систему психологічних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких заходів, спрямованих на формування та розвиток здобувачів освіти.

Виховна робота завжди була невід’ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військового стану, повинна стояти на одному з перших місць. Найважливішими напрямками виховної роботи зараз мають стати: психологічна та емоційна підтримка здобувачів освіти; навчання правил поведінки в умовах воєнного стану; адаптація та підтримка підлітків; національно-патріотичне виховання.

Тому, першочергове завдання здобувачів освіти, які є мешканцями гуртожитку, – навчатися правилам безпеки, які допоможуть зберегти життя. Здобувачі освіти мають знати: які заборони та обмеження діють під час воєнного стану; що таке «тривожна валіза», як її зібрати, що туди покласти; як діяти під час повітряних тривог, як поводитися під час обстрілів; що робити у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів. У цей складний період надзвичайно важливо проводити заходи національно-патріотичної спрямованості: займатися волонтерською діяльністю, проводити години спілкування та уроки-мужності патріотичного спрямування тощо.

Організація виховної роботи у складних умовах воєнного стану має свої особливості.

Головною метою роботи в таких умовах є гарантування безпеки здобувачам освіти, забезпечення їх фізичного, психічного, соціального та духовного благополуччя.

Основними аспектами при здійсненні виховного процесу мають стати:

- оволодіння здобувачами освіти базових знань із основ безпеки та формування поведінки правильних безпекових дій;
- формування почуття патріотизму, моральної стійкості, сили волі та твердості духу;
- виховання віри в перемогу, підтримка власного емоційного ресурсу;
- здатності та вміння протистояти негативним емоціям, стресу, почуттю небезпеки;
- виховання співчуття, милосердя, бажання прийти на допомогу, долучатися до волонтерської роботи;
- надання психологічної підтримки, забезпечення психологічного супроводу емоційно вразливих категорій осіб;
- створення умов для засвоєння загальнолюдських і національних цінностей, виховання ціннісного ставлення особистості до Батьківщини, національних символів, суспільства і держави;
- філософська-світоглядна та правова підготовка здобувачів освіти, допомога їм у визначенні сенсу життя;
- здійснення соціально-психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу;
- організація та проведення превентивної правовиховної роботи, спрямованої на зниження рівня злочинності серед молоді;
- створення найбільш сприятливих умов для емоційної і психологічної захищеності.

Виховна робота в гуртожитку Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка здійснюється на засадах демократизму, використання виховного потенціалу студентського самоврядування і спрямовується на

забезпечення гармонійного, цілісного розвитку особистості, здатної до самостійного мислення. Виховання молоді має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму – любові та поваги перш за все до своєї сім'ї, навчального закладу, міста, держави.

І мета сучасного освітнього процесу – забезпечити всебічний розвиток особистості шляхом навчання та виховання, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях формувати громадянина, патріота, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам сучасності [1, с. 547].

Зміст підготовки майбутніх учителів базується на вихованні любові до Батьківщини, на традиціях української держави, що припускає не лише забезпечення молоді відповідними знаннями з історії нашої країни, але й розвиток у них інтересу до минулого, сьогодення та майбутнього України.

Найважливішим засобом патріотичного виховання видатний педагог Василь Сухомлинський вважав рідне слово і зазначав, що «людину ми виховуємо словом і тільки словом. Все інше – вправи, звички, праця – від слова» [2, с. 136].

Ми намагаємося у гуртожитку коледжу військово-патріотичне виховання серед студентської молоді здійснювати у формі лекцій, бесід, розповідей, презентацій, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування. Тому, національно-патріотичне виховання займає провідну роль у вихованні молодого покоління. Завдання сучасного освітнього процесу – забезпечити всебічний розвиток особистості шляхом навчання та виховання, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях формувати громадянина, патріота, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам сучасності [1, с. 547].

Залучаємо молодь до участі у таких заходах:

- урок мужності «Герої рідного краю»;
- мультимедійна презентація «Ми українці: честь і слава незламним!»;
- відео-лекторій «Молодь має знати своїх героїв»;
- презентація «Захист Вітчизни – конституційний обов'язок громадян України»;
- година спілкування «Слава козацька не вмре, не поляже».

Силу і ефективність патріотичного виховання В. Сухомлинський визначав тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає в духовний світ дитини, періоду його становлення як людини і громадянина, наскільки глибоко вона бачить світ і самого себе очима патріота [3, с. 117].

Отже, патріотичне виховання студентської молоді це - систематичне і цілеспрямоване виховання особистості, формування в неї національної свідомості, духовної єдності поколінь. Вміти успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, професіонал, носій української національної культури.

Література та джерела:

1. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 трав. 1999 р. №651-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 28. Ст. 230. –С.547–562. Текст Закону в ред. від 5 берез. 2017 р.
2. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3.* Київ : Рад. шк., 1976.
3. Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах / упоряд. Жанна Сташко. Київ : Шк. світ, 2015. 117с.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Назарій Савчук,

студент 11ФКск групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Сергій Марчук, канд. пед. наук, завідувач кафедри
загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти**

Досліджено, що національно-патріотичне виховання важливе для зміцнення єдності та національної ідентичності, сприяє формуванню почуття належності до власної культури, мови, історії, традицій і національних цінностей, що в сучасних умовах має високу актуальність.

Сьогодні, в умовах війни, як ніколи, потрібні нові підходи й нові шляхи виховання патріотизму як почуття як базової якості особистості, яка б відповідали жахливим реаліям сьогодення [1]. Національно-патріотичне виховання покликане сформуванню в особистості високу патріотичну свідомість, та готовність захищати територіальну цілісність України.

Однією з інтерактивної новітньої форми національно-патріотичного виховання в умовах війни є започаткування в березні 2022 року Указом Президента України загальнонаціональної хвилини мовчання за загиблими. Проведення хвилини мовчання відбувається о 9 годині 00 хвилин по всій Україні всіма засобами масової інформації.

Метою хвилини мовчання є «вшанування пам'яті, громадянської відваги і самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії рф проти України» [6, с. 633].

Після загальнонаціональної хвилини мовчання молодші школярі можуть взяти участь в обговоренні подій, обмінятися думками і враженнями про війну, проаналізувати зміни, які відбулися внаслідок війни в їхньому житті, у житті сім'ї, родини, України. Учитель може розповісти школярам про причини війни, про те, що означає для України дружня підтримка інших держав, про історичних діячів, які в різні часи боролися за незалежність нашої батьківщини. Обов'язковим елементом таких бесід має бути обговорення поведінки під час повітряних тривог, правил безпеки в умовах війни тощо [1, с. 79].

Виховання патріотичної поведінки передбачає вчинки, що відповідають патріотичним цінностям і допомагають зберегти та зміцнити національну ідентичність. Це може бути волонтерська діяльність із підтримки захисників на фронті, допомога внутрішньо переміщеним особам, залучення до плетіння маскувальних сіток, благодійні акції, участь у заходах із нагоди державних свят, вшанування пам'ятних дат, популяризація української мови і культури.

Проведення низки *інтерактивних виховних бесід*, у яких розглядається питання національної ідентичності в умовах війни росії проти України та післявоєнний період; відмінностях національної ідентичності та національної свідомості й самосвідомості українців і росіян у різні історичні часи; історичних уроках минулого й сучасності; необхідності національно-патріотичного виховання для збереження України як суверенної і незалежної держави.

Під час війни надважливим є *інформаційна безпека дітей*, адже рф залучає українських дітей безсвідомо скоювати злочини онлайн, тому актуальним є покроковий інструктаж щодо правил поведінки в інформаційному просторі: якщо хтось із користувачів у мережі просить приватну інформацію (особистий номер телефону чи номер батьків, їхнє місце працевлаштування, де наразі знаходиться родина, яка ситуація в твоєму місті, чи є в місті військові і де вони розміщуються) – таку інформацію в жодному разі не можна передавати; не можна фіксувати місця вибухів та розповсюджувати цю інформацію в інтернеті; усі новини потрібно перевіряти в офіційних засобах масової інформації; не потрібно підписуватися до невідомих груп, краще розказати про це батькам та заблокувати таку групу.

Проведення виховних годин у *форматі зустрічей (онлайн-зустрічей) із воїнами та їхніми рідними, із волонтерами, із постраждалими під час війни рф проти України, із внутрішньо переміщеними особами тощо.*

Проведення майстер-класів за участю волонтерів, дітей і батьків із виготовлення сувенірів для бійців ЗСУ, плетіння маскувальних сіток тощо, що сприяє встановленню соціальних зв'язків, набуттю дітьми шанобливого й відповідального ставлення, формуванню соціально значущої ініціативності, прагнення пожертвувати в ім'я України вільним часом, здійснити альтруїстичний вчинок.

Організація флешмобів, акцій на підтримку ЗСУ, виставок творчих робіт школярів та їхніх батьків, мініконцертів для біженців та воїнів тощо.

Залучення молодших школярів та батьків до занять фізичною культурою, танцями, ігровою діяльністю. Важливо відновити давні українські військово-патріотичні ігри та розваги, що сприяють національно-патріотичному вихованню, виробленню у дітей українського світогляду, українського спектра цінностей, здатності приймати виклики і розв'язувати їх.

Організація екскурсій з метою відвідування визначних історичних місць, ознайомлення з пам'ятками історії та культури рідного міста або ж онлайн-екскурсій в інші регіони країни.

Спільний перегляд патріотичних мультфільмів, які розкажуть наймолодшим глядачам про Україну, її історію, найбільші здобутки та досягнення українців, спрямовані на творчий, патріотичний, суспільний та особистісний розвиток дитини. («Це – наше, і це – твоє», «Микита Кожум'яка», «Літа мої», «Моя країна Україна», «Книга-мандрівка. Україна», «Знай наших») тощо; фільмів-казок про козаків, козацький рід, український фольклор і українську народну міфологію й вірування («Пекельна хоругва, або Різдво козацьке», «Чорний козак», «Сторожова застава») тощо.

Участь школярів у дитячих організаціях та таборах військово-патріотичного спрямування, які зорієнтовані на підготовку самовідданих, свідомих захисників

Батьківщини, готових за будь-яких умов виступити на захист територіальної цілісності та незалежності України («Сокіл» («Джура»)) [1, с. 79-81].

Особливої уваги заслуговує скаутський метод виховання у «Пласті», який є цілою низкою взаємопов'язаних елементів, кожен з яких має свою виховну функцію, доповнюючи вплив інших. Серед них: Пластова Обіцянка і Пластовий Закон: «Обіцяю робити все, що в моїй силі, щоб бути вірним Богові та Україні, допомагати іншим та жити за Пластовим Законом»; гурткова система; навчання через працю; символічна основа; програма прогресивного розвитку особистості; перебування в природі; підтримка дорослих [4, с. 117].

В умовах війни серед невідкладних завдань в освітній діяльності виступає військово-патріотичне виховання зростаючої особистості. Цінними для нашого дослідження стали наступні аспекти, виокремлені українським вченим І. Бехом. Проявом патріотизму та його базовими складовими є: любов до народу, Батьківщини, держави; суспільно значуща цілеспрямованість; духовноморальна стійкість; готовність до саможертви; наявність почуття власної гідності. Дослідник наголошує, що любов до народу, Батьківщини, держави є головною, системоутворювальною цінністю, підґрунтям якої виступають усі інші перелічені цінності. Виходячи з моделі патріотизму, на думку автора, слід розглядати й військово-патріотичний контекст, враховуючи його специфіку [2].

Враховуючи аналіз наукових джерел та результати дослідження з військово-патріотичного виховання старшокласників у процесі фізкультурно-масової роботи, необхідно формувати у старшокласників розуміння та усвідомлення ролі і значення військово-патріотичного виховання, військово-прикладної підготовки, військово-спортивних ігор, фізичного розвитку з метою набуття необхідних знань, умінь і навичок, які є важливими для майбутнього захисника Вітчизни та популяризації престижу військової служби у Збройних Силах України [3, с. 67-69]. З огляду на це вважаємо за необхідне виокремити ключові аспекти патріотичного виховання в умовах закладу освіти, а саме:

по-перше, необхідно виокремити як один з найголовніших напрямів виховної роботи, національно-патріотичне виховання – справу, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну;

по-друге, необхідно виховувати в учнівської молоді національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності;

по-третє, системно здійснювати виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Батьківщини;

по-четверте, важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми;

по-п'яте, формувати моральні якості особистості, культуру поведінки, виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці [5, с. 28].

Література та джерела

1. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць «Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи»*. 2022. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/268057> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ–Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
3. Остапенко О. І., Бінецький Д. О., Тимчик М. В., Зубалій М. Д., Журба К. О., Касіч Н. П., Кузора І. В. Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації: навч.-метод. посіб. Київ, 2022. 165 с.
4. Романюк С., Мафтин Л. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 17. С. 113–121.
5. Чупрій Л., Сіра О. Особливості розвитку національно-патріотичного виховання молоді в умовах російської повномасштабної агресії. *Krakowskie Studia Malopolskie*. 2022. № 3 (35). S. 27–46.
6. Шевчук Г. Й. Національно-патріотичне виховання молоді в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 5. С. 630–635.

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ангеліна Роман, Віталія Симканич,

студентки освіти 2-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж Мукачівського державного університету»

Наукова керівниця – Катерина Резнікова, викладачка філологічних дисциплін

Розглянуто проблему адаптації молодших школярів до навчання в умовах воєнного стану. Зазначається, що повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України призвело до трансформацій в сфері освіти. Адаптація до навчання в умовах воєнного стану в закладах освіти має відбуватися в умовах чіткого дотримання педагогами вимог офіційних нормативних документів, включати в себе широке використання ігрових технологій навчання.

В умовах воєнного стану освіта в Україні змусила кардинально передивитися та пристосувати до наявних реалій методи, форми й засоби навчання. Нинішня ситуація потребує від системи освіти насамперед гнучкості та адаптивності, створення різних способів зворотного зв'язку педагогів та учнів, тісної співпраці з психологічними й медичними установами. В обставинах, коли більшість українських школярів знаходиться у важких для них умовах життя та розвитку, дуже важливою є оптимізація організації освітнього процесу в початковій школі, а також дослідження особливостей адаптації молодших школярів до навчання.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, «метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних

особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [4].

Адаптація являє собою основоположний елемент процесу формування особистості дитини. Для ефективної адаптації дитини до навчання мають існувати необхідні умови. Головним завданням закладу освіти в даному контексті є забезпечення нормальних умов для адаптації, захист прав здобувачів освіти, створення та визначення навчального, творчого потенціалу дитини [5]. Педагогічні працівники мають звести до мінімуму шкідливий вплив соціуму на дитину завдяки створенню безпечного та комфортного освітнього середовища [1].

У процесі адаптації до навчання на новому етапі учні молодшого шкільного віку мають усвідомити трансформацію шкільного розпорядку, пристосуватися до нових правил і вимог. Навчання в умовах воєнного стану потребує нової специфіки психологічного супроводу молодших школярів. Вчителям молодшої школи, практичним психологам, соціальним педагогам необхідно організовувати мотиваційні ранкові зустрічі, у тому числі психологічні хвилинки для учнів усіх вікових категорій (незалежно від форми навчання онлайн чи в реальному часі) [1]. Педагоги повинні надавати не тільки якісні освітні послуги, але й організувати ефективну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу. До того ж адаптація молодших школярів в умовах війни має ґрунтуватися на визначених принципах оцінювання результатів навчальної діяльності, до яких відносяться такі: дитиноцентризм, відкритість, академічна доброчесність, толерантність, справедливість, рівність, прозорість, об'єктивність тощо [3, с. 33].

Сучасні дослідники визначають такі критерії для оцінювання рівня адаптації дитини молодшого шкільного віку:

- поведінковий критерій – охоплює дотримання учнем встановлених норм поведінки в школі, таких як взаємодія з однолітками, відповідальність за власні дії та виконання правил шкільного життя;

- презентаційний критерій – включає знайомство школярів і їхніх батьків із особливостями роботи закладу освіти: розкладом занять, вимогами до зовнішнього вигляду, системою оцінювання тощо. Для полегшення адаптації педагогам рекомендується проводити ознайомлювальні екскурсії для новачків, залучаючи до цього процесу інших учнів, а також представляти традиції та свята школи;

- соціально-психологічний критерій – відображає здатність дитини знаходити свою роль у стосунках з однолітками та дорослими. Особливу увагу слід приділяти допомозі у формуванні позитивної самооцінки дитини, адже труднощі соціалізації можуть ускладнити її інтеграцію в колектив і вплинути на сприйняття власної ролі у школі;

- емоційний критерій – полягає в оцінці емоційного стану дитини під час перебування в закладі освіти. Важливо відстежувати рівень тривожності, страхів чи інших негативних переживань, які можуть впливати на адаптацію;

- навчальний критерій – визначається успішністю учня у навчальній діяльності. Для внутрішньо переміщених осіб із регіонів, де домінувала російська мова, складність може викликати недостатній рівень володіння українською мовою.

Для розв'язання цього питання варто організувати додаткові уроки з української мови, а за потреби – залучати логопеда для корекції вимови [6, с. 64].

Створення ситуацій успіху для нових учнів є ключовим фактором, який сприяє збереженню їхньої віри у власні сили та підтримує мотивацію до навчання. Важливу роль під час воєнного стану відіграють способи взаємодії закладу освіти з педагогічними працівниками, вихованцями, їхніми батьками. Ефективна комунікація дозволяє встановити оптимальний зворотній зв'язок, обмін інформацією. Завдяки цьому адаптація дитини до навчання проходить більш гармонійно [2, с. 137].

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що адаптація молодших школярів до навчання в умовах воєнного стану є важливим завданням сьогодення. Війна створює безпрецедентні виклики, які впливають на емоційний стан дітей, їхню поведінку, а також на ефективність засвоєння навчального матеріалу. У складних умовах воєнного стану необхідно чітко дотримуватися вимог офіційних нормативних документів, надавати якісні освітні послуги, організувати ефективну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу, надавати дітям та батькам психологічну підтримку тощо.

Особливі труднощі під час адаптації до навчання в умовах воєнного стану виникають у дітей, які, внаслідок активних бойових дій, стали вимушеними переселенцями, оскільки, окрім стресу, спричиненого війною, вони відчують складнощі через виникнення нового соціального становища та зміни умов життя. Таким чином, адаптація дітей молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану – це не тільки освітнє, але й соціально-психологічне завдання, що вимагає скоординованої роботи педагогів, психологів, батьків та громади, а забезпечення умов для комфортного й безпечного навчання сприятиме збереженню психічного здоров'я дітей та формуванню їхньої стійкості перед різноманітними життєвими викликами.

Література та джерела

1. Гнатюк О. Основні прояви адаптаційних розладів у здобувачів освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737746/2/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Гнатюк О. Проблема навчання та адаптації молодших школярів в умовах воєнного стану. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*: матер. III Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 23 вересня 2022 р.). С. 133-138.
3. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. *Україна: події, факти, коментарі*. Київ, 2018. № 3. С. 33-34.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12> (дата звернення: 27.02.2025).
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).
6. Купіна І., Радченя І. Актуальні питання адаптації дітей молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану. *Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти*: зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., Київ, 25 жовт. 2022 р. / за заг. ред. С. Л. Лондар. Київ, 2022. С. 63-65.
7. Ліщук Я. Соціально-психологічні чинники адаптації вимушених переселенців. URL: <https://int-konf.ru/2015/nauka-i-zhittya-suchasni-tendentsiji-integratsiya-v-svitovunaukovu-dumku->

14-16-05-2015/1068-lishchuk-ya-i-sotsialno-psikhologichni-chinniki-adaptatsijivimushenikh-pereselentsiv (дата звернення: 27.02.2025).

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вероніка Ференц,

студентка 3Г групи спеціальності 013 Початкова освіта Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського

**Науковий керівник – Микола Нагірний, канд. іст. наук,
керівник наукового товариства з історії „ТІСНО”**

Описано основні проблеми інклюзивного навчання в закладах середньої базової освіти в умовах воєнного стану. Визначено роль інклюзивно-ресурсних центрів, фахівці яких надають комплексні оцінки дітей з особливо-освітніми потребами, згідно чого розробляються рекомендації щодо індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на здобуття освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей. Конвенція ООН про права дитини як документ міжнародного рівня висуває вимоги до кожної держави щодо введення даного принципу [2].

В Україні інклюзивне навчання проводиться відповідно до Листа МОН від 04.09.2024 р. №6/668-24 «Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році», з урахуванням продовження дії правового режиму воєнного стану, введеного указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3, 4, 7].

Актуальність теми роботи обумовлена введенням воєнного стану 24 лютого 2022 року в Україні. Під час війни діти втрачають своє базове відчуття безпеки, а це, своєю чергою, суттєво впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність навчатися та взаємодіяти з іншими. Велика кількість сімей змушена була переїхати та змінити місце проживання. Даний етап життя є особливо складним для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, з розладами аутистичного спектру, важливою складовою для яких є стабільність та комфортні умови у всьому повсякденному житті.

Мета проєкту полягає у дослідженні інклюзивної освіти в умовах воєнного стану, виявлення основних проблем та шляхів їх вирішення.

Мета дослідження передбачає розв'язання комплексу завдань:

- з'ясувати важливість встановлення рівнів підтримки для учнів із особливими освітніми потребами;
- проаналізувати статистичні дані згідно з показниками кількості дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку в Нововолинському інклюзивно-ресурсному центрі;

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

•дослідити позитивну та негативну динаміку розвитку осіб шкільного віку з особливими освітніми потребами у період воєнного стану.

Об'єкт дослідження – діти з ООП, які навчаються в інклюзивних класах в умовах введення воєнного стану в Україні.

Предмет дослідження – діти з особливими освітніми потребами, шкільного віку міста Нововолинськ.

Методи, які були використані у дослідженні: опрацювання наукової та медичної літератури, додаткові джерела інформації за останні 5 років з інклюзивної освіти, аналіз статистичних даних дітей з ООП за 2024 рік, дослідження позитивної та негативної динаміки розвитку даних осіб.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше було проаналізовано статистичні дані здобувачів освіти, які навчаються в інклюзивних класах міста Нововолинська за період введення воєнного стану із 24 лютого 2022 року по 31 січня 2025 року.

Теоретичне та практичне значення роботи. Дослідження дає можливість осмислити важливість розвитку інклюзивної освіти в Україні, визначення їх рівнів підтримки згідно з комплексною психолого-педагогічною оцінкою.

Ми дослідили, що на даний час контингент дітей з ООП класифікують залежно від типів порушень за нозологіями з: порушенням зору; порушенням слуху; сліпоглухотою; порушенням опорно-рухового апарату; тяжкими порушеннями мовлення; розладами аутистичного спектра; затримкою психічного розвитку; з порушеннями інтелектуального розвитку; складними порушеннями розвитку. Щоб робота із здобувачами освіти, які мають особливі освітні потреби, була успішною, перш за все педагог повинен ознайомитись з висновком про комплексну психолого-педагогічну оцінку, мати знання про основні види порушень психофізичного розвитку дитини, взаємозв'язок із її батьками та спеціалістами інклюзивно-ресурсного центру [1].

Залежно від тяжкості ураження, здобувачі освіти з особливо-освітніми потребами можуть пересуватися самостійно, на милицях, за допомогою «ходунка», у візку. Водночас чимало з них можуть навчатися у звичайній школі за умови створення для них безбар'єрного середовища, забезпечення спеціальним устаткуванням (пристрої для письма; шини, які допомагають краще контролювати рухи рук; робоче місце, що дає змогу утримувати певне положення тіла тощо). Зазвичай, діти із церебральним паралічем можуть потребувати різних видів допомоги. Спеціальне навчання та послуги можуть охоплювати фізичну терапію, окупаційну терапію та логопедичну допомогу. Важливим питанням є створити такі умови у закладах освіти, підібрати у класи кваліфікованих працівників, а саме асистентів вчителя, чи асистентів дитини [5].

У місті Нововолинськ працює комунальна установа Нововолинського ІРЦ, директором якого є Макара Оксана Володимирівна, яка надала консультацію, щодо контингенту дітей з ООП, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку. За останній 2024 рік обстежено близько 150 учнів, які навчаються у закладах освіти міста Нововолинськ. Наразі в Нововолинському ІРЦ перебуває на обліку 729 дітей. Кількість осіб з ООП шкільного віку у м. Нововолинськ постійно змінюється. На нашу думку, причиною цього є перш за все

введення воєнного стану 24 лютого 2022 року в Україні. Велика кількість сімей змушена була переїхати та змінити місце проживання. У ліцях міста здобуває освіту значна кількість внутрішньо переміщених осіб, в тому числі й діти з особливими освітніми потребами.

Для створення інклюзивного навчання, для дітей з ООП найперше повинна бути пройдена комплексна оцінка фахівцями консультантами в ІРЦ. Це збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг [1, 6].

Нами було досліджено, що для позитивної динаміки розвитку дітей з ООП усі члени команди психоло-педагогічного супроводу повинні бути залучені до розроблення індивідуальної програми розвитку, здійснювати моніторинг досягнень дитини, внаслідок якого робиться висновок про ефективність стратегій, які застосовувалися.

Діяльність осіб з ООП має оцінюватись не лише з позицій набутих знань, але й передусім з позицій прогресивного розвитку. Ми встановили, що з цією метою усі заклади освіти використовують метод портфоліо (накопичувальна система оцінювання, що передбачає збір різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку дитини, активне залучення дитини до життя колективу і т.д.).

Портфоліо дитини з ООП може бути демонстраційне (підвищення мотивації дитини з ООП), оцінювальне та робоче (зберігаються її зошити, малюнки, підсумкові роботи). Для кращої динаміки розвитку осіб з ООП, у закладах освіти повинні враховуватись їх потреби постійно, протягом навчання вони можуть змінюватись, адаптація простору, психологічні чинники та інше.

Аналізуючи вище сказане, на нашу думку організоване інклюзивне навчання в закладах освіти, де є злагоджена робота усіх педагогів, батьків та фахівців (консультантів) з ІРЦ може надати позитивну динаміку розвитку дитини з ООП навіть в умовах воєнного стану в Україні.

Література та джерел

1. Колупаєва А.А. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 112 с.

2. Лист міністерства законів прав України від 16.11.2023 № 72/14-612-138441 «Щодо офіційного перекладу концепції прав дитини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8441321-23#Text>.

3. Лист МОН від 05.06.2024 №1/9979-24 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2024/2025 року».

URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-pidgotovku-zakladiv-osvity-do-novoho-navchalnoho-roku-ta-prokhodzhennia-osinno-zymovoho-periodu-20242025-roku>.

4. Лист МОН від 04.09.2024 року №6/668-24 «Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodychni-rekomendatsii>.

5. Рівні підтримки для дітей з ООП: що змінюється та які виклики. Від 7 лютого 2022 року. URL: <https://nus.org.ua/articles/rivni-pidtrymky-dlya-ditej-z-ooop-shho>.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

6. Рябчик Л.М. Поняття про складні порушення розвитку дитини. Від 27 жовтня 2023 року.
URL: <https://naurok.com.ua/ponyattya-pro-skladni-porushennya-u-rozvitku-ditini-368114.html>.

7. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>.



Секція 2



Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО НАБОРУ «ДАРИ ФРЕБЕЛЯ» В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ГЕОМЕТРИЧНИМИ ФІГУРАМИ

Катерина Вознюк,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкриваються головні аспекти використання ігрового набору «Дари Фребеля» в ознайомленні дітей старшого дошкільного віку з геометричними фігурами.

Математична освіта має центральне значення в сучасному суспільстві. Без базового розуміння математики неможливо впоратися з повсякденним життям, оскільки, математичне мислення виступає основою: навчання протягом усього життя: знань майже в кожній технічній науці та бізнесі.

Навчаючись діти ознайомлюються з термінами окремих форм та цифр / величин у ігровій формі: настільно-друковані ігри, пальчикові ігри, на прогулянках [1]. Зокрема, діти знаходять різні форми предметів порівнюючи їх з геометричними фігурами; роблять мірки під час приготування їжі та при випіканні коли допомагають мамі на кухні; на прогулянці знаходять листя з різною кількістю забарвлення, форми та ін.; звертають увагу на цифри на годиннику та ін.

Період дошкільного дитинства є періодом інтенсивного сенсорного розвитку дитини, – коли удосконалюється його орієнтування в зовнішніх властивостях і відносинах предметів і явищ, у просторі та часі. Сприймаючи предмети і діючи з ними, дитина починає все більш точно оцінювати їх колір, форму, величину, вагу, температуру, властивості поверхні та ін. Вже в ранньому дитинстві у дитини накопичується певний запас уявлень про різноманітні властивості предметів. Окремі уявлення починають грати роль зразків, з якими дитина порівнює властивості нових предметів у процесі їхнього сприйняття.

У дошкільному віці відбувається перехід від застосування таких предметних зразків, що є результатом узагальнення власне сенсорного досвіду дитини, до використання загальноприйнятих сенсорних еталонів. Сенсорні еталони – це

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

вироблені людством уявлення про основні різновиди властивостей і відносин. Вони виникли в ході історичного розвитку людства і використовуються людьми в якості зразків, мірок, за допомогою яких встановлюють і позначають відповідні властивості і відносини [2].

Так, при сприйнятті форми еталонами служать уявлення про геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник та ін.), як поєднання кількох таких фігур, певним чином розташованих у просторі (наприклад, сніговика можна зобразити за допомогою кіл, розташованих одна над іншою). І справа тут не тільки в словесних позначеннях: ми саме сприймаємо властивості предметів як різновид і поєднання знайомих нам зразків.

Засвоєння дошкільнятами сенсорних еталонів починається з ознайомлення з окремими геометричними фігурами (відповідно до програми закладу дошкільної освіти). Таке ознайомлення відбувається головним чином у процесі оволодіння різними видами продуктивної діяльності. Навіть у тих випадках, коли дитину спеціально не навчають виділяти різновиди властивостей, що відповідають загальноприйнятим еталонам, малюючи, конструюючи, викладаючи мозаїку, займаючись аплікацією, дошкільник має справу з матеріалами, отримуючи необхідні зразки [3].

Так, дитина конструюючи, користується трикутними, прямокутними, квадратними елементами різної величини; в мозаїках, матеріалах для аплікації представлені різнокольорові геометричні фігури.

Від засвоєння окремих еталонів форми дитина п'яти-шестирічного віку переходить до засвоєння зв'язків і відносин між ними, уявлень про ознаки, за якими властивості предметів можуть змінюватися. За допомогою дорослих, в спеціально організованій діяльності, діти засвоюють, що одна і та ж форма може варіювати за величиною кутів, співвідношенню осей або сторін, що форми можна згрупувати, відокремивши прямолінійні від криволінійних. При цьому система сенсорних еталонів форми відрізняється від наукової класифікації геометричних фігур, яку дає математика. Так, якщо в геометрії коло виступає як окремий випадок овалу, а квадрат – прямокутника, то в якості сенсорних еталонів всі ці фігури рівноправні, так як в рівній мірі дають уявлення про форму певної групи предметів.

Проблема знайомства дошкільників з геометричними фігурами завжди знаходилася в центрі уваги науковців Я. Коменського, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля та ін.

Зокрема, Ф. Фребель пропонує ознайомлення дітей з формою, величиною, кольором та іншими якостями предмета. Першим даром, на думку науковця, має бути м'яч, який немає кутових поверхонь (як кубик), так як він є найбільш зручним для дитини. Науковець наводить і ряд інших символічних міркувань, наприклад: куля являється «єдністю в єдності», куля – символ руху, куля – символ безкінечності тощо. Другим даром являються дерев'яні куля, кубик та циліндр (діаметр кулі, основа циліндра та сторона куба однакові). З їх допомогою дитина знайомиться з різноманітними формами предметів. Третій дар – куб, поділений на вісім кубиків (куб розрізаний навпіл, а кожна половина на чотири частини). За допомогою таких предметів діти знайомляться, на думку Ф. Фребеля, з цілісністю предмета і складовими його частинами. Четвертий дар – кубик тих же розмірів, який поділений

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

на вісім плиток (кубик ділиться навпіл, а кожна половина – на чотири подовжені плитки, довжина кожної з яких рівна стороні кубика, товщина рівна одній четвертій цієї сторони). Можливість комбінацій будівництва у даному випадку значно розширюється. П'ятий дар – кубик, поділений на двадцять сім маленьких кубиків, де дев'ять з них поділені на більш менші частини. Шостий дар – кубик, який також поділений на двадцять сім кубиків, багато з яких також поділені на частини: плитки, по діагоналі та ін.

Останніх два «дари» дають безліч геометричних тіл, необхідних для будівельних ігор. Використання фребелівських посібників допомагає розвитку у дітей будівельних навиків і одночасно створює у них уявлення про форму, величину та просторові відношення.

Крім вищезазначених дарів науковець пропонував згодом давати дітям додатковий будівельний матеріал (арки та ін.), а також рекомендував проводити з ними заняття з ліплення, малювання, ігри-заняття з палочками та ін. [2].

«Дари Фребеля» перший в світі навчальний (дидактичний) матеріал для дітей дошкільного віку: «Текстильні м'ячики», «Основні тіла», «Куб з кубиків», «Куб з брусків», «Кубики і призми», «Кубики, стовпчики, цеглинки», «Кольорові фігури», «Палички», «Кільця і півкільця», «Фішки», «Кольорові тіла», «Мозаїка. Шнурівка», «Башточки», «Арки і цифри».

Однак щодо формування і розвитку елементарних математичних уявлень можна визначити невеликий набір завдань для дітей старшого дошкільного віку:

✓ завдання з розділу «Величина» сприяють розвитку таких розумових операцій, як порівняння (завдання «Яке кільце більше», дітям необхідно показати спочатку велике кільце, потім маленьке, розділити на 2 групи), класифікація (завдання «Який?», дітям необхідно знайти стрічки однакової довжини або ширини);

✓ завдання з розділу «Кількість і рахунок» спрямовані на розвиток вміння класифікувати (завдання «Багато-мало», в якому дітям потрібно розділити палички на 2 групи по довжині), вміння встановлювати відповідність кількості з цифрою (завдання «Рахункова мозаїка»);

✓ завдання з розділу «Геометричні фігури» сприяють розвитку таких розумових операцій, як абстрагування (завдання «Підбери за формою», в якому діти повинні розкласти фігури за формою, не звертаючи уваги на колір), конкретизація (завдання «Знайди і назви», де дітям необхідно назвати певну фігуру, виокремивши її з групи інших за певними ознаками: кольором, формою, розміром) [2].

У процесі навчання дитяче сприйняття геометричних фігур поступово перебудовується. Діти не ототожнюють його з предметами, а лише порівнюють: циліндр – як склянку, трикутник – як дах тощо. І, нарешті, геометричні фігури починають сприйматися дітьми як еталони, з допомогою яких пізнання структури предмета, його форми та розміру здійснюється у процесі сприйняття тієї чи інших форми зором, а й шляхом активного дотику, обстежувати її.

Проте в дітей дошкільного віку спостерігається дуже низький рівень обстеження форми предметів; найчастіше вони обмежуються швидким зоровим сприйняттям і тому розрізняють близькі за подібністю постаті (овал і коло, прямокутник і квадрат, різні трикутники).

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Обстеження фігур забезпечує цілісне їх сприйняття та дозволяє відчутти його особливості (характер, напрями ліній та їх поєднання, як утворюються кути і вершини), дитина навчається почуттєво виділяти у будь-якій фігурі образ загалом та її частини. Це дає можливість у подальшому зосередити увагу дитини на осмисленому аналізі фігури, свідомо виділяючи у ній структурні елементи (боки, кути, вершини) [4].

Вихідним змістом поняття про форму є реальні предмети навколишньої дійсності. Геометричні фігури є еталонами для визначення форми предметів.

Угрупування геометричних фігур може бути представлено наступним чином: плоскі і об'ємні, що мають кути і не мають їх та ін. Округлі, що розрізняються за зовнішніми ознаками.

Таким чином, геометричні фігури виступають зразками, еталонами форми реальних предметів або їх частин.

Отже, протягом дошкільного періоду складаються три основних види дій сприйняття: дії ідентифікації, дії віднесення до еталону та моделювання дії.

Ф. Фребель розкриває ознайомлення дошкільників з формою, величиною, кольором та іншими якостями предметів. Пізнання геометричних фігур, їх властивостей і відносин розширює кругозір дітей, дозволяє їм більш точно і різносторонньо сприймати форму навколишніх предметів, що позитивно відбивається на їх продуктивної діяльності (наприклад, малюванні, ліпленні).

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. К. Брежнева, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Замелюк М., Міліщук С., Магдисюк Л. «Дари» Фребеля: психолого-педагогічний аспект. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : збірник наукових праць. № 2 (22). Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2019. С.74-83.
3. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.
4. Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) 20-21 квітня 2023 / за заг. ред. Л.Є. Петухової, Н.В. Воропай, О.Е. Анісімової, І.В. Гриценко, А.С. Волянук. Івано-Франківськ. 2023, 157 с.

ІГРИ-ЗАНЯТТЯ З МАЛЮВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИМИ ТЕХНІКАМИ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Ганна Гнатюк,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкриваються головні аспекти розвитку творчих здібностей дітей раннього віку засобами малювання нетрадиційними техніками.

Доступність використання нетрадиційних технік визначається віковими особливостями дітей дошкільного віку. Так, наприклад, починати роботу в цьому напрямку слід з таких технік, як малювання пальчиками, долонькою, обривання паперу та ін., але в старшому дошкільному віці ці ж техніки доповнять художній образ, створюваний за допомогою більш складних: кляксографії, монотипії та ін. [1, с. 89].

Розглянемо варіативність нетрадиційних технік малювання: тичок жорстким напівсухим пензелем (засоби виразності: фактурність забарвлення, колір), малювання пальчиками (засоби виразності: пляма, точка, коротка лінія, колір), малювання долонькою (засоби виразності: пляма, колір, фантастичний силует), відбиток пробкою (засоби виразності: пляма, фактура, колір), відбиток печатками з картоплі (засоби виразності: пляма, фактура, колір), відбиток поролоном (засоби виразності: пляма, фактура, колір), відбиток пінопластом (засоби виразності: пляма, фактура, колір), відбиток печатками з пластику (засоби виразності: пляма, фактура, колір), відбиток зім'ятим папером (засоби виразності: пляма, фактура, колір), воскова крейда + акварель (засоби виразності: колір, лінія, пляма, фактура), свічка + акварель (засоби виразності: колір, лінія, пляма, фактура), друк по трафарету (засоби виразності: пляма, фактура, колір), монотипія предметна (засоби виразності: пляма, колір, симетрія), кляксографія звичайна (засоби виразності: пляма), кляксографія з трубочкою (засоби виразності: пляма), кляксографія з ниточкою (засоби виразності: пляма), набризк (засоби виразності: точка, фактура), відбитки листя (засоби виразності: фактура, колір), акварельні дрібні (засоби виразності: пляма, колір, лінія), тичкування (засоби виразності: фактура, об'єм), монотипія пейзажна (засоби виразності: пляма, тон, вертикальна симетрія, зображення простору в композиції) [2].

Щоб у дітей не створювалося шаблону (малювати тільки на альбомному аркуші), листи паперу можуть бути різної форми: у формі кола (тарілочка, блюдо, серветочки), квадрата (хустинка, коробочка). Поступово малюк починає розуміти, що для малюнка можна вибрати будь-який листок. Це визначається тим, що потрібно зображати.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Урізноманітнити потрібно колір, фактуру паперу, оскільки це також впливає на виразність малюнків і ставить дітей перед необхідністю підбирати матеріали для малювання, продумувати колорит майбутнього творіння, а не чекати готового рішення. Більше різноманітності слід вносити в організацію занять: діти можуть малювати сидячи за окремими столами (мольбертами), за зсунутими разом столами по два і більше; сидіти або працювати стоячи біля столів, розташованих в один ряд, у мольбертів та ін.. Важливо, щоб організація заняття відповідала його змісту, щоб дітям було зручно працювати [1].

Особливий інтерес у дітей викликає створення зображень на теми казок. Діти люблять казки, готові слухати їх довгий час. Казки будять дитячу фантазію. У кожній дитини є свої улюблені твори та казкові герої, тому пропозиція намалювати картинку до казок незвичним способом завжди викликає у дітей позитивний відгук. Тим не менше, малювання за сюжетами казок необхідно урізноманітнити. Так, всі діти можуть створювати образ одного і того ж персонажа, але різними техніками. Розглядаючи разом з малюками вже готові роботи, слід звернути увагу на різницю в образотворчих рішеннях, на певні оригінальні знахідки. Наприклад, якщо діти малювали півника з казки «Котик і півник», можна потім попросити їх вибрати найбільш оригінального півника, відзначити, у кого півник найкрасивіший, незвичайний. Можна провести заняття, на якому діти будуть зображувати різних казкових тварин. На наступний раз вони намалюють ілюстрації до однієї казки, і кожен сам вирішує, яку картинку намалює [3].

Гра-заняття може проходити й так: діти разом створюють ілюстрації до своєї улюбленої казки, а потім по черзі розповідають епізод, який зобразили. Вони з великим задоволенням відгукуються на пропозицію вихователя намалювати загальну картинку до якогось твору. Пропонуючи дітям створювати зображення на теми казок, необхідно урізноманітнити матеріали для малювання нетрадиційними техніками [4].

Отже, проведення занять з використанням нетрадиційних технік:

- вчить дітей вільно висловлювати свій задум;
- вчить працювати з різноманітним матеріалом;
- розвиває почуття композиції, ритму, колориту, кольоросприйняття, почуття фактурності і об'ємності;
- розвиває творчі здібності, уяву і політ фантазії;
- розвиває дрібну моторику рук;
- розвиває просторове мислення;
- розвиває впевненість у своїх силах;
- сприяє зняттю дитячих страхів;
- спонукає дітей до творчих пошуків і рішень;
- під час роботи діти отримують естетичне задоволення.

Зображувальна діяльність із застосуванням нетрадиційних матеріалів і технік сприяє розвитку у дитини:

- дрібної моторики рук і тактильного сприйняття;
- просторового орієнтування на аркуші паперу, окоміру та зорового сприйняття;
- уваги і посидючості;

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- образотворчих навичок і умінь, спостережливості, естетичного сприйняття, емоційної чуйності;
- крім того, в процесі цієї діяльності у дошкільника формуються навички контролю і самоконтролю.

Таким чином, творчий процес на занятті – це справжнє диво. Тоді діти розкривають свої унікальні здібності, отримують радість від процесу творення. Вони починають відчувати користь від творчості і вірять, що помилки – це всього лише кроки до досягнення мети, а не перешкода, як у творчості, так і у всіх аспектах їхнього життя.

Література та джерела

1. Архіпова С., Кушнірик Н. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: збірник наук. пр. Черкаси*. 2016. С. 41–48.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байєр, О. К. Безсонова, О. К. Брежнєва, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
3. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. № 12. 2019. С. 95–100.
4. Дабіжа Л. Нетрадиційне малювання як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів: Серія «Мистецтво»*. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2018. С. 66-70. URL: <https://dspace.vspu>.
5. Железко Т. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобом нетрадиційних методик малювання. Інновації у професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика: матеріали III Регіональної наук.-практ. конф., м. Нікополь, 21-22 трав. 2020 р. Нікополь, 2020. С. 25–30.

РУХОВІ НАВИЧКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Софія Дмитрук,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій,
Луцького педагогічного фахового коледжу
**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

У цій статті ми дослідимо значення рухових навичок дітей дошкільного віку у їхньому фізичному розвитку.

Рухові навички відіграють ключову роль у фізичному розвитку дітей дошкільного віку. Вони не лише сприяють зміцненню здоров'я, але й впливають на когнітивний, соціальний та емоційний розвиток дитини.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

В усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи, використання різноманітних форм рухової активності закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку є процесом формування фізичної культури дитини. Відповідно до статті І Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фізична культура, що це складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості [3].

В особистісному аспекті фізична культура є тією частиною загальної культури людини, яка виражається ступенем розвитку її фізичних сил і рухових навичок та здоров'я. Вона дозволяє за допомогою своїх специфічних засобів і методів розкривати потенційні фізичні можливості людини [2].

Фізичне виховання є ціннісною складовою загального освітнього процесу, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини. Фізичне виховання є процесом вирішення певних освітніх завдань, який здійснюється в умовах самовиховання та спрямований на формування фізичної культури дитини [3].

Фізичне виховання в ЗДО здійснюється всією системою різноманітних організаційних форм (щоденні заняття фізкультурою, ранкова гімнастика, рухливі ігри, фізкультурні хвилини, динамічні паузи тощо) та ефективними засобами (фізичними рухами, загартуванням, харчуванням, режимом, гігієнічними процедурами тощо).

У ході аналізу наукових досліджень щодо особливостей фізичного розвитку дошкільників встановлено, що в кожному віковому періоді фізичний розвиток дітей має свої особливості, їх врахування забезпечує ефективність фізичного виховання дошкільників та формування їх здоров'я.

На шостому році життя розвивається і зміцнюється весь організм дитини, відбувається подальший розвиток і вдосконалення рухів (координація рухів). Удосконалюється вища нервова діяльність та інші органи й системи. Суттєві зміни відбуваються в морфології тіла. У старшому дошкільному віці інтенсивно розвивається кісткова система. Характеризуючи особливості розвитку кісткової системи відомо також, що у дітей старшого дошкільного віку кісткова система продовжує розвиватись, відбувається зрощення окремих кісток скелету [2].

Кісткова система, м'язові зв'язки дітей забезпечують як положення тіла, так і можливість рухів, його частин у різних напрямках. У дітей дошкільного віку кісткова система значно слабша ніж у дорослих, тому її розвитку надається велика увага. Хребет дитини має велику гнучкість. Завдяки цьому можливі обертальні нахили вперед, назад та в сторони. Хребет дитини в цьому віці ще відкритий позаду по лінії всіх дуг хребців, і тільки в 7 років закривається. Передня дуга атланта (першого шийного хребця) може залишатись відкритою до дев'яти років. Згини хребта в шийному і грудному відділах фіксуються в 6-7 років, а в поперековому – пізніше (у 12 років) [2].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У період від 2 до 11 років з'являються ядра окостеніння в більшості кісток зап'ястя. Продовжує формуватися грудна клітка, вона набирає форми майже такої самої, як і в дорослих, лише в 12- 13 років [2].

Встановлено, що м'язова система дітей фізіологічно пов'язана з іншими внутрішніми органами, що забезпечують не тільки її розвиток, а й фізичний розвиток усього організму. Йдеться про дихальну, серцево-судинну та нервову системи. Ці системи інтенсивно розвиваються завдяки м'язовим рухам (фізичні вправи), водночас вищезазначені системи створюють основу для зміцнення м'язової системи. Отже, зміцнення м'язів – стрижень фізичного розвитку дитини.

Таким чином, можна узагальнити, що стрімкий морфофізіологічний розвиток старших дошкільників обумовлюється складністю та багатогранністю рухової діяльності.

Важливою складовою фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку є сформованість правильної постави. Правильна постава – це не тільки краса тіла, вона створює підґрунтя для нормальної роботи всіх органів і систем, зокрема для роботи серцево-судинної, дихальної та травної систем. Нормальна робота вищезазначених систем позитивно впливає на самопочуття дитини. На поставу впливає стан ступні. Зміна її форми, навіть незначна, може стати причиною деформації, порушення правильного положення тазу, хребта – патологічно змінить поставу.

Правильна організація життя дітей дошкільного віку, дотримання основних культурно-гігієнічних вимог (режиму дня, харчування, сну, правильного підбору меблів тощо), загартування, систематичне виконання різноманітних фізичних вправ сприяють формуванню правильної постави та профілактиці плоскостопості дошкільників.

Розглянемо значення рухових навичок.

У фізичному розвитку це: формування правильної постави, розвиток координації рухів, зміцнення м'язової системи, підвищення витривалості, розвиток спритності та гнучкості.

Когнітивний розвиток: розвиток просторового мислення, покращення концентрації уваги, розвиток пам'яті.

Соціальний та емоційний розвиток: формування навичок спілкування та взаємодії з однолітками, підвищення самооцінки та впевненості в собі, розвиток емоційної регуляції.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

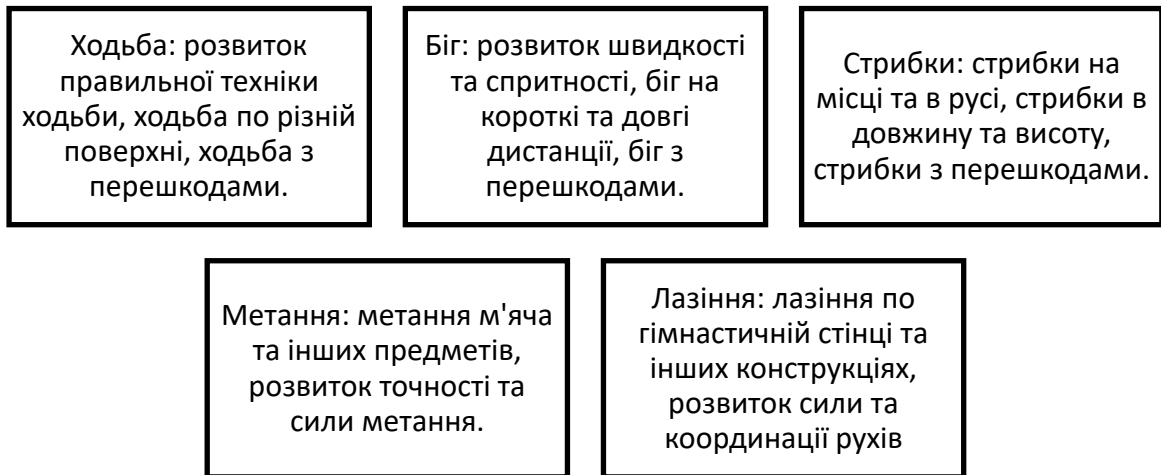


Рисунок 1. Основні рухові навички дітей дошкільного віку (1;2)

До методів розвитку рухових навичок відносимо: рухливі ігри (ігри з м'ячем, скакалкою, обручем; ігри з правилами; естафети), гімнастичні вправи (ранкова гімнастика; вправи на розвиток різних груп м'язів; вправи на розвиток координації рухів), заняття на свіжому повітрі (прогулянки в парку; ігри на дитячому майданчику; катання на велосипеді та самокаті).

Таким чином, рухова активність корисна для дітей у багатьох відношеннях. Переваги включають покращену академічну успішність, здоров'я мозку, м'язову форму, здоров'я серця та легенів, кардіометаболічний здоров'я, довгострокове здоров'я, міцність кісток і показники здорової ваги.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. К. Брежнева, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України. Київ.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Сахарова О. Фізичне виховання як складова фізичного розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічний альманах*. (47). 2021. С.10-16. <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.144>.

ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕВАГИ ВІЛЬНОЇ ГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Юлія Затірка,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Вільна гра має багато переваг для цілісного розвитку дітей. Неструктурована гра без керівництва дорослих – це спонтанна діяльність, яка дозволяє дітям досліджувати свої творчі здібності, розвивати свою уяву та навички вирішення проблем. Ідеї, отримані під час гри, можуть перетворитися на підвищення впевненості та здатності вирішувати проблеми пізніше, коли діти виростуть у доросле життя.

Гра настільки важлива для оптимального розвитку дитини, що Вища комісія ООН з прав людини визнала її правом кожної дитини. Це право від народження порушується силами, зокрема дитячою працею та практикою експлуатації, війною та сусідським насильством, а також обмеженими ресурсами, доступними дітям, які живуть у бідності. Однак навіть ті діти, яким пощастило мати достатньо доступних ресурсів і живуть у відносному мирі, можуть не отримувати повної користі від гри. Багато з цих дітей виховуються у все більш поспішному та напруженому стилі, що може обмежити захисні переваги, які вони отримують від ігор, керованих дитиною. Оскільки кожна дитина заслуговує на можливість розвинути свій унікальний потенціал, дорослі повинні враховувати всі чинники, які перешкоджають оптимальному розвитку, і створювати умови, які дозволяють кожній дитині повною мірою скористатися перевагами, пов'язаними з грою

Ігри дітей дуже важливі для їхнього розвитку. Під час гри діти дізнаються більше про себе та навколишній світ. Діти віддають перевагу різним типам ігор у ранньому дитинстві, коли вони ростуть на різних етапах життя, але дорослі все ще мають відігравати певну роль протягом усіх них.

Гра дозволяє дітям використовувати свою творчість, одночасно розвиваючи свою уяву, спритність, а також фізичну, когнітивну та емоційну силу. Гра важлива для здорового розвитку мозку.

Саме через гру діти в дуже ранньому віці залучаються до навколишнього світу та взаємодіють із ним. Гра дозволяє дітям створювати та досліджувати світ, який вони можуть засвоїти, перемагаючи свої страхи, виконуючи ролі дорослих, іноді разом з іншими дітьми або дорослими. Гра допомагає дітям розвивати нові навички, які ведуть до підвищення впевненості та стійкості, які знадобляться їм, щоб протистояти майбутнім викликам

Коли гра відбувається за ініціативою дитини, то вони вправляються в навичках прийняття рішень, рухаються у власному темпі, відкривають власні сфери інтересів і, зрештою, повністю займаються тим, чим вони хочуть займатися.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

В ідеалі більшість ігор залучають дорослих, але коли гра контролюється дорослими, діти мовчазно погоджуються з правилами та турботами дорослих і втрачають деякі переваги, які їм пропонує гра, зокрема у розвитку творчих здібностей, лідерства та групових навичок.

На відміну від пасивних розваг, гра формує активне, здорове тіло. Заохочення неструктурованих ігор може бути винятковим способом підвищення рівня фізичної активності у дітей дошкільного віку. Можливо, перш за все гра – це проста радість, яка є улюбленою частиною дитинства.

Взаємодія, яка відбувається під час гри, говорить дітям, що батьки повністю приділяють їм увагу, і допомагає побудувати тривалі стосунки. Батьки, які мають можливість зазирнути у світ своїх дітей, вчаться ефективніше спілкуватися зі своїми дітьми та отримують інше середовище, щоб запропонувати м'яке, турботливе керівництво. Менш словесні діти можуть висловлювати свої погляди, досвід і навіть розчарування через гру, даючи батькам можливість отримати повніше розуміння їхньої точки зору. Простіше кажучи, гра дає батькам чудову можливість повноцінно займатися зі своїми дітьми.

Соціально-емоційне навчання найкраще інтегрується з академічним навчанням; це викликає занепокоєння, якщо деякі сили, які підвищують здатність дітей до навчання, підвищуються за рахунок інших. Ігри та незапланований час, який дозволяє спілкуватися з однолітками, є важливими компонентами соціально-емоційного навчання.

Отже, гра є улюбленою частиною дитинства, яка дає дітям важливі переваги для розвитку, а батькам – можливість повною мірою займатися зі своїми дітьми. Однак численні сили взаємодіють, щоб ефективно зменшити здатність багатьох дітей пожинати переваги гри. Оскільки ми прагнемо створити оптимальне середовище розвитку для дітей, надзвичайно важливо, щоб гра була включена разом із можливостями для навчання та соціального збагачення та щоб безпечне середовище було доступне для всіх дітей.

Література та джерела

1. Борисенко К., Бадер С. Особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/234898> (дата звернення: 07. 12.2024).
2. Бондар О. Психологічні особливості проектування ігрового простору дитини дошкільного віку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. Том 31 (70) № 4. С.90-95.
3. Безсонова О., Дудинська Л. Форми групової взаємодії дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. №2. С. 21-29.
4. Бутенко В. Психолого-педагогічні основи ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»* 1.72 (2016): 51-56.
5. Добровольська Л., Бондар О. Особливості ігрової взаємодії старших дошкільників. In *The 4th International scientific and practical conference «Scientific achievements of modern society»*(December 4-6, 2019) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. 1079 p.
6. Замелюк М. Створення ігрового простору для дітей дошкільного віку: теоретичний аспект. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. № 66. С. 34-38.
7. Замелюк М. Від гри до творчого розвитку дитини. *Академічні студії. Серія: педагогіка*. 2021. № 3. С. 31-39.

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Яна Клех,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій,

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

На сучасному розвитку українського суспільства важливим є математичний розвиток особистості дитини.

У змісті дошкільної освіти, визначеному Базовим компонентом дошкільної освіти, виділено логіко-математичний розвиток дітей, який передбачає наявність у старших дошкільників таких умінь: *використання початкових логічних прийомів; доведення правильності свого міркування; здійснення вимірювання, обчислення; виявлення інтересу до логіко-математичної діяльності тощо.* Іншими словами, мова йде про формування елементарної математичної компетентності, що є однією зі складних комплексних характеристик розумового розвитку дитини [2]. А відтак, ця проблема є надзвичайно *актуальною* й своєчасною для вирішення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що питання розумового розвитку дітей у цілому й зокрема дітей дошкільного віку аналізуються та досліджуються вченими й практиками.

Метою нашого дослідження є визначення специфіки математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, врахування яких активізує цей процес.

У ході дослідження нами встановлено, що вчені Л. Іщенко та Т. Журавко аналізують психолого-педагогічні особливості формування логіко-математичних компетенцій старших дошкільників [4]. Можливість засвоєння логічних знань і прийомів дітьми старшого дошкільного віку аналізуються в наукових доробках С. Ладивір, С. Татарінової, Л. Обухової. Так, учені наголошують на можливості формування у дітей старшого дошкільного віку окремих логічних дій, як-от: серіації, класифікації, умовиводів на підставі транзитивності відношень між величинами під час використання відповідної методики в умовах фронтального навчання [3].

Нами також з'ясовано, що математичний розвиток у старшому дошкільному віці (5-6 років) є важливим етапом підготовки дитини до шкільного навчання. У цей період діти починають опановувати базові математичні поняття і формувати початкові навички, які є основою для подальшого навчання.

Математичний розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку є важливою складовою загального особистісного розвитку й передбачає формування математичних знань і вмінь, які є основою математичної компетентності (елементарної). Саме математичний розвиток обумовлює активізацію пізнавальних процесів, виховання базових особистісних якостей, сприяє розвитку математичних

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

здібностей та формуванню математичної культури, що в кінцевому результаті є передумовою математичної освіти (рис.1.).

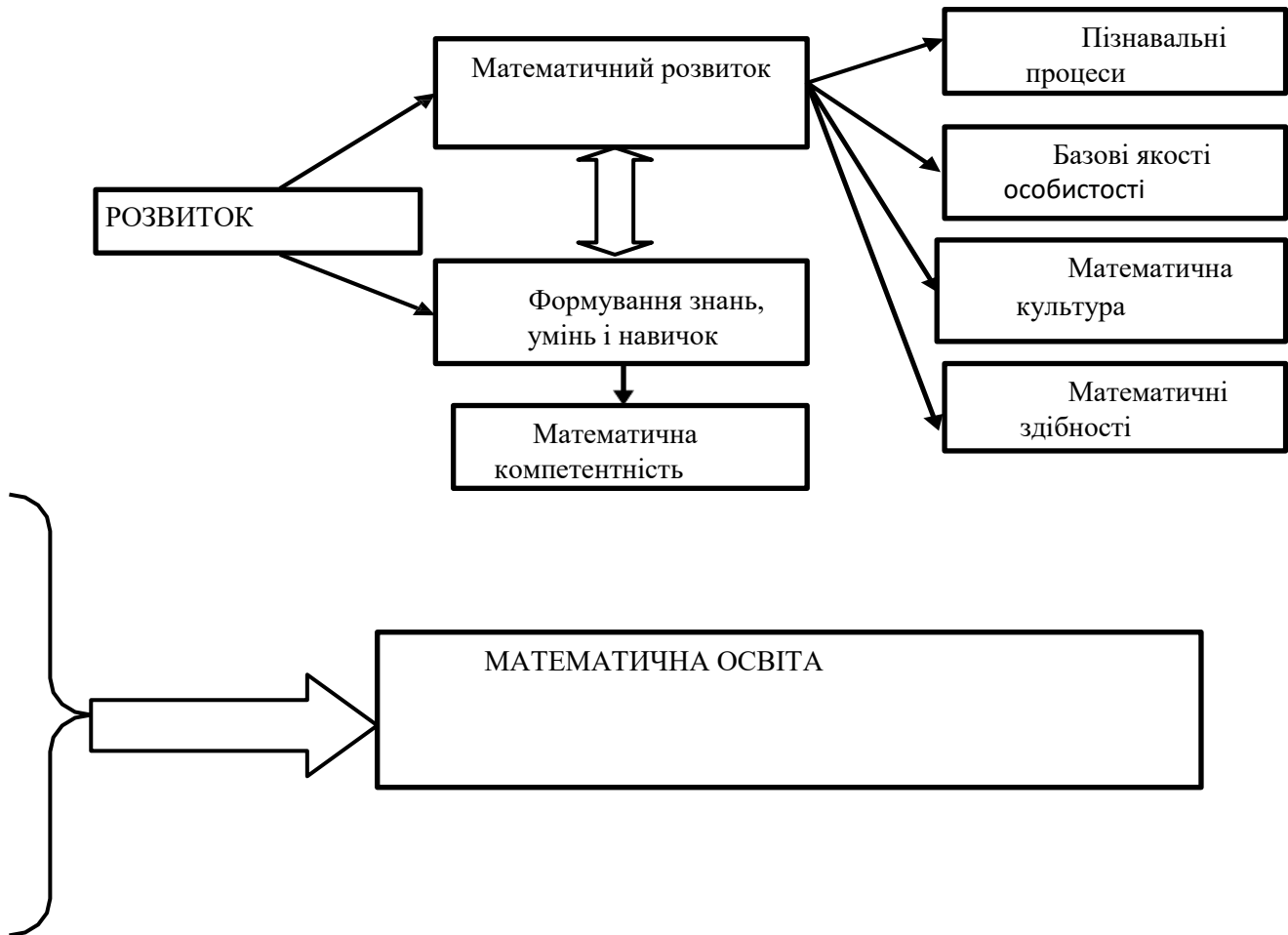


Рис.1. Математичний розвиток як складова особистісного розвитку дитини старшого дошкільного віку

З аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, досвіду практичної роботи в ЗДО ми виділили такі основні особливості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку [1; 5]:

1. *Формування уявлень про число і кількість*: діти навчаються співвідносити числа з кількістю предметів (конкретний рахунок); формуються навички лічби в прямому і зворотному порядку в межах 10 (а іноді й більше); виникають первинні уявлення про арифметичні дії (додавання, віднімання).

2. *Розвиток просторових уявлень*: старші дошкільники засвоюють поняття "ліворуч", "праворуч", "попереду", "позаду", "вгорі", "внизу"; діти починають орієнтуватися в просторі (наприклад, розташування предметів щодо себе чи інших об'єктів).

3. *Знайомство з геометричними фігурами*: засвоєння назв і основних характеристик геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник, прямокутник); розвиток вміння розрізняти, класифікувати та порівнювати фігури за розміром, формою, кольором.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

4. *Розуміння часу і послідовності*: старші дошкільники починають розуміти поняття "вчора", "сьогодні", "завтра"; вони можуть визначати частини доби (ранок, день, вечір, ніч) та послідовність подій.

5. *Розвиток логічного мислення*: формуються вміння знаходити закономірності, аналізувати, порівнювати, групувати та класифікувати об'єкти за певними ознаками; діти навчаються розв'язувати прості логічні задачі.

6. *Оперування величинами*: засвоєння понять "довший – коротший", "вищий – нижчий", "важчий – легший"; формується уявлення про вимірювання величин, хоча часто вони залишаються інтуїтивними.

7. *Розвиток мовленнєвої компетентності у контексті математики*: діти вчаться висловлювати свої математичні судження, пояснювати логіку своїх дій і результатів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу визначити також особливості навчання математики у старшому дошкільному віці, які варто враховувати у ЗДО у роботі з дітьми. Мова йде насамперед *про актуалізацію ігрової діяльності як провідного виду діяльності для дітей*, оскільки саме через ігрові вправи діти засвоюють математичні знання у цікавій і доступній формі.

Математичний розвиток дітей здійснюється на *основі індивідуального підходу* – врахування темпів розвитку та інтересів кожної дитини є важливим для досягнення результату. Необхідними у процесі математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку є *практична спрямованість*: навчання відбувається через практичні дії (лічба реальних предметів, побудова з кубиків, розв'язання ситуаційних задач) та *інтеграція знань*: математичний розвиток інтегрується з іншими сферами: мовленнєвою, художньо-естетичною, природознавчою тощо. Важливим є у цьому процесі забезпечення *емоційно-позитивного сприйняття* - створення емоційно привабливої атмосфери стимулює інтерес до математичних знань.

Література та джерела

1. Брежнева О. Г. Концептуальні засади математичного розвитку дітей дошкільного віку: логіка реалізації технології "інтегрованих дидактичних модулів". *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 2. С. 5-10.

2. Державний стандарт дошкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021). https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної дошкільної та початкової освіти : Колективна монографія / авт. кол.: О.П. Аматыєва, Г.В. Беленька, Н.В. Гавриш, В.В. Докучаєва, В.В. Желанова, С.М. Курінна та ін.; за заг. ред. В.В. Докучаєвої; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. 492 с.

4. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»]. Вид. 2-ге, перер. та доп. Умань : ПП Жовтий О. О., 2020. 149 с.

5. Старченко В.С. Формування логіко-математичної компетентності у старших дошкільників. Київ : Світоч, 2014. 76 с.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Любов Заставнюк,

студентка 21-Д(б) групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Ольга Клименко, голова циклової комісії
викладачів дошкільних психолого-педагогічних дисциплін**

Висвітлено застосування спеціальних дидактичних засобів на заняттях з математики з дітьми дошкільного віку та розкрито особливості використання дидактичних різнокольорових паличок Дж. Кюїзенера.

Освіта сьогодення зумовлює необхідність виховання покоління, зорієнтованого на розв'язання складних інтелектуальних проблем. Концепція розвитку дошкільної освіти, орієнтири і вимоги до оновлення її змісту передбачає низку досить серйозних вимог до пізнавального розвитку дітей дошкільного віку, частиною якого є логіко-математичний розвиток.

Значимість застосування спеціальних дидактичних засобів на заняттях з математики з дітьми дошкільного віку полягає в тому, щоб навчити дітей математичним здібностям за допомогою логічних прийомів, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу будь-якої галузі для того, щоб забезпечити їхній оптимальний інтелектуальний розвиток, який буде неocenимо важливим, коли діти підуть до школи і в цілому необхідним для подальшого життя дітей. Відтак, однією з найбільш важливих проблем-завдань вихователів ЗДО є розвиток у дитини інтересу до математики в дошкільному віці.

Велику роль в розумовому вихованні і в розвитку інтелекту дитини відіграє математичний розвиток [3, с. 65]. Математика володіє унікальним розвиваючим ефектом: сприяє розвитку в дітей дошкільного віку пам'яті, мовлення, уяви, емоцій; формує терпіння, наполегливість, творчий потенціал особистості. Допомогає пізнати взаємозв'язки і залежності оточуючого світу.

Потенціал педагога дошкільного закладу полягає не в передачі тих чи інших математичних знань і навичок, а в залученні дітей до матеріалу, що дає джерело вражень для розвитку уяви, зачіпає не тільки чисто інтелектуальну, але й емоційну сферу дитини.

Вихователь повинен дати дитині відчуття, що вона зможе зрозуміти, засвоїти не лише основні поняття, але і загальні закономірності. А головне пізнати радість при подоланні труднощів. Тому що, математична освіта -цілеспрямований процес виховання й навчання з метою пізнання дітьми математичних законів, систематизації математичних знань та формування математичних компетентностей, розвитку особистості та формування в дітей цілісної картини світу [5].

До 7 років дитина проживає 3 періоди дитинства: дитинство, раннє дитинство, Дошкільне дитинство. В період дитинства (від 0 до 1 року) відбувається пізнавальний

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

розвиток: дитина вчиться орієнтуватися в найпростіших засобах навколишньої дійсності, починає розуміти слова, дізнаватися близьких людей, сприймати предмети. До кінця періоду зароджується наочно-дієве мислення. Схоплювання і утримання предмета, а також пересування в просторі є ознаками розвитку довільності. В ранньому дитинстві (від 1 року до 3-х років) дитина пізнає світ речей, освоює їх фізичні властивості, вчиться діяти з ними, координує свої рухи, оволодіває промовою, розвивається предметне сприйняття і наочно-дієве мислення.

Здійснюється розвиток пізнавального, волевого та емоційного потенціалу [4, с. 55]. Дошкільникам властиве образне мислення, відтворююче і творче, продуктивне уяву, зародження основ символічної функції свідомості, розвитку сенсорних і інтелектуальних здібностей (В. Шиян, В. Смолярчук, М. Кралина, Н. Веракса).

У цьому віці діти, користуючись засвоєною системою суспільно вироблених сенсорних еталонів, опановують деякими раціональними способами обстеження зовнішніх властивостей предметів. Застосування їх дає можливість дитині диференційовано сприймати, аналізувати складні предмети.

Старшим дошкільнятам доступно розуміння загальних зв'язків, принципів і закономірностей, що лежать в основі наукового знання. Так в 6-7 років дитина здатна засвоїти не тільки окремі факти про природу, але і знання про взаємодію організму з середовищем, про залежність між формою предмета і його функцією, потребою і поведінкою.

Характерною його особливістю є вміння виділити навчальну задачу і перетворити її в самостійну мету діяльності. Велику роль в навчальній діяльності має і такий компонент, як навчальні операції. Засвоєння наукових понять передбачає, що дитина володіє певними операціями, що дозволяють йому виділити й узагальнити властивості і відносини об'єктів, які складають зміст цих понять. Щоб успішно вчитися, дитині потрібні певні навички та вміння, необхідні на певних уроках (додавання, віднімання, виділення фонем, читання, письмо і т. д.

Для того, щоб дітям був найбільш доступним і цікавим матеріал, на заняттях з формування елементарних математичних уявлень, в ЗДО використовують паличкові набори Дж. Кюїзенера. За допомогою яких дітям набагато легше сприймати математичні знання. Методика Дж. Кюїзенера –універсальна, вона не суперечить жодній існуючій методиці, а навпаки, вдало їх доповнює. Палички Дж. Кюїзенера прості та зрозумілі дітям: вони легко звикають до них ще в ранньому віці і сприймають їх у якості ігрового матеріалу, а не бачать у них нудного заняття, оскільки цей матеріал тісно пов'язаний з грою [2].

Палички Дж. Кюїзенера можна пропонувати дітям з двох років для виконання найбільш простих вправ. Вони можуть використовуватися у другій молодшій, середній, старшій групах ЗДО. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Вихователь пропонує дітям вправи в ігровій формі. Формування елементарних математичних уявлень слід здійснювати у три етапи: з дітьми раннього віку, які засвоюють основні сенсорні еталони, робота з ними спрямована на визначення кольорів, складання елементарних геометричних фігур тощо.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

З дітьми 4-5 років у контексті навчання їх математики за допомогою цього та інших дидактичних засобів закладаються основи дискретності множини, перерахування її елементів, встановлення взаємозалежностей при вимірюванні (у довгій стрічці «вміщується» багато коротких паличок та навпаки). Діти працюють із паличками як з конструктором. Вони лічать палички та інші предмети у межах десяти [1, с. 430].

Дошкільники 6-7 років опановують за допомогою цього та інших матеріалів склад числа, навчаються вирішувати логічні задачі більш складного порядку, ніж у попередніх групах. Великий блок роботи з матеріалом Кюїзенера становлять навчання випускників ЗДО вирішенню прикладів із подальшими числовими позначеннями за допомогою карток.

Таким чином, застосовуючи в роботі з дітьми паличкові набори Дж. Кюїзенера, ми граючи вчимо дітей. Вихователі ЗДО мають ефективно застосовувати палички Дж. Кюїзенера в роботі з дітьми. Їх можна виготовити з картону чи іншого цупкого матеріалу, долучати до цього процесу дітей старшого дошкільного віку. З математичної точки зору, палички – це множина, завдяки якій легко встановити відношення еквівалентності та порядку. У цій множині заховані численні математичні комбінації. Використання «чисел в кольорі» дозволяє розвивати у дітей дошкільного віку знання про числа за допомогою лічби та вимірювання. Як відомо, саме такі знання про числа є найбільш повноцінними.

Велике значення щодо математичного розвитку дітей мають відповідні засоби. Найчастіше щодо цього відносять предмети, геометричні фігури, картки, лічильний матеріал, моделі часу та багато інших засобів. У сучасному процесі роботи з дітьми різного віку активно використовуються спеціальні дидактичні засоби формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. До таких засобів належать: дидактичні різнокольорові палички Дж. Кюїзенера, блоки геометричних фігур Д. Дьєнєша. Робота з таким матеріалом потребує дотримання чіткої методики стосовно роботи з дітьми різних вікових груп.

Література та джерела

1. Єременко О.Г Організація математичної освіти дітей дошкільного віку засобами роботи з паличковими наборами Кюїзенера. *Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку* / за заг. ред. Н. П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
2. Павленко Л. Г. *Роль дидактичних ігор у розвитку логіко математичних здібностей дошкільників. Таврійський вісник освіти.* 2023. №2 (42).
3. Позднякова В. В. Заплаткіна Н. В. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: інноваційні аспекти альтернативної технології математичної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки».* 2016. № 5. С. 64–66.
4. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. *Навч.-метод. посібн. Част. І.* Житомир: ЖДУ імені Івана Франка. 2013. 76 с.
5. Тунік І. Доказове мислення у дошкільнят. *Дошкільне виховання.* 2021. №1. С. 4-5.

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДИТИНИ

Марія Котяй,

студентка 2-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Наталія Хомюк, викладачка природничих дисциплін,
викладачка вищої категорії*

Визначено ключові аспекти впливу батьків на фізичне, емоційне та соціальне здоров'я дітей. Окреслено основні напрямки формування здорового способу життя в сім'ї, роль батьківського прикладу та профілактики негативних факторів, що впливають на здоров'я дітей.

Дім відіграє важливу роль у формуванні характеру, звичок, поглядів і поведінки дитини. Сімейне середовище - це перше місце, де слід розглядати важливість ведення здорового, безпечного та благополучного способу життя для дітей. Формування здорового способу життя дитини залежить від того, які моделі поведінки демонструють батьки, наскільки вони усвідомлюють свою відповідальність. Якщо в сім'ї заохочується правильне харчування, фізична активність та дотримання режиму дня, діти автоматично засвоюють ці норми як природні. Водночас сім'я може бути джерелом негативних звичок, якщо в ній домінує пасивний спосіб життя, нехтування гігієною або шкідливі звички дорослих. У сучасному світі технології, урбанізація та соціальні медіа мають все більший вплив на дітей, що може перешкоджати їхньому фізичному та психічному розвитку. Тому роль сім'ї у формуванні здорового способу життя залишається важливою і потребує глибшого аналізу

1. Основні складові здорового способу життя в сім'ї.

У формуванні здорового способу життя дітей є кілька важливих аспектів:

1.1 Харчування.

Раціональне харчування є основою здоров'я дітей. Батьки повинні контролювати баланс білків, жирів, вуглеводів, вітамінів і мінералів у раціоні своїх дітей. Важливо знайомити дітей зі здоровою їжею з раннього віку та обмежувати споживання фаст-фуду, газованих напоїв і кондитерських виробів. Крім того, спільні сімейні трапези сприяють зміцненню стосунків, створенню традицій здорового харчування та формуванню культури споживання їжі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки



1.2. Фізична активність.

Регулярна фізична активність має важливе значення для розвитку опорно-рухового апарату, серцево-судинної та нервової систем дітей. Батьки можуть заохочувати дітей до занять спортом, активних ігор, прогулянок на свіжому повітрі та обмежувати час, проведений перед гаджетами. Спільні фізичні вправи, такі як їзда на велосипеді, піші прогулянки та плавання, сприяють формуванню позитивних звичок і зміцнюють сімейні зв'язки.

1.3. Психологічний клімат у сім'ї.

Емоційний стан дитини значною мірою залежить від сімейного мікроклімату. Важливо, щоб у родині панували взаємоповага, довіра, підтримка та любов. Надмірна критика, агресія та байдужість з боку батьків можуть призвести до тривожності, замкнутості та проблем із самооцінкою у дітей.

1.4 Дотримання режиму дня.

Режим дня є важливим фактором, що впливає на успішність, концентрацію уваги та емоційний стан дітей. Регулярний сон, чергування активності та відпочинку, правильний розподіл навчального навантаження допомагають запобігти перевтомі. Діти, які живуть за чітким розпорядком дня, мають міцніше здоров'я, вищу успішність і менший ризик виникнення стресових станів.



2.Методи виховання корисних звичок.

Сім'я є першим соціальним інститутом, який передає дитині культурні, моральні та поведінкові моделі. Для формування корисних звичок важливими є:

1. Приклад батьків. Діти наслідують поведінку дорослих, тому якщо батьки ведуть здоровий спосіб життя, діти засвоюють їхні норми.

2. Позитивна мотивація. Сильна мотивація формується шляхом пояснення переваг здорового способу життя та заохочення здорових звичок за допомогою нагород і похвали.

3. Створення сприятливого середовища. Важливо забезпечити дітей здоровою їжею, спортивними заняттями та якісним відпочинком, а також обмежити негативний вплив засобів масової інформації.

3.Профілактика негативних факторів.

Сучасні виклики, такі як недостатня фізична активність, надмірне використання гаджетів та стрес, потребують особливої уваги з боку батьків.

3.1. Обмеження гаджетів. Тривале використання смартфонів та комп'ютерів негативно впливає на зір, поставу, психологічний та емоційний стан дітей. Важливо встановити часові обмеження на використання гаджетів і сприяти позитивному проведенню дозвілля.

3.2. Попередження стресу та перевантажень. Шкільні та громадські завдання можуть викликати стрес у дітей. Важливо навчити дітей справлятися з емоціями за допомогою розмов, творчості та фізичної активності.

Висновки.

Сім'я – це первинне середовище, в якому формується здоровий спосіб життя дитини. Фізичне, емоційне та соціальне благополуччя дитини залежить від прикладу батьків, психологічного клімату та організації повсякденного життя. Раціональне харчування, фізична активність, режим дня та підтримка позитивного емоційного стану є важливими умовами для гармонійного розвитку особистості.

Література та джерела

1. Білик Н. В. Виховання здорового способу життя дітей у сім'ї. Київ: Освіта, 2020. 145 с.
2. Василенко О. П. Формування культури здоров'я у дітей молодшого віку. *Педагогічний журнал*. 2019. №4. –С. 56–63.
3. Гончарук Л. В. Раціональне харчування як основа здорового способу життя. Львів: Світ, 2021. 180 с.
4. Данилюк В. П. Вплив фізичної активності на розвиток дитини. *Наукові записки*. 2022. Т. 25. С. 92–98.
5. Єфименко І. В. Роль режиму дня у формуванні здорових звичок у дітей. *Збірник наукових праць*. 2020. №6. С. 37–44.
6. Карпенко М. О. Психологічний комфорт як чинник здоров'я дитини. Одеса: Наука, 2021. 150 с.
7. Литвиненко Р. В. Формування здорових звичок у сімейному вихованні. *Освіта і здоров'я*. 2019. №3. С. 12–18.
8. Смирнова Т. В. Вплив цифрових технологій на здоров'я дітей. *Інновації в освіті*. 2023. №5. С. 88–94.
9. Ткаченко С. В. Гігієнічні аспекти виховання здорової дитини. Харків: Знання, 2021. 132 с.
10. Шевченко І. В. Профілактика стресу у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Дніпро: Педагогіка, 2022. – 98 с.

РОЗВИТОК ЗДОРОВИХ ЗВИЧОК: ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНІЧНИХ НАВИЧОК ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Яна Кривченкова,

студентка 4ДО курсу спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій,
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

У цій статті ми дослідимо значення навчання здоров'ю та гігієни для дітей, підкреслимо його вплив на фізичне благополуччя, профілактику захворювань, особисту гігієну та виховання прихильності до здорового способу життя протягом усього життя.

Навчання здоров'ю та гігієні є фундаментальним аспектом загального благополуччя та розвитку дитини. Прищеплюючи хороші практики здоров'я та пропагуючи гігієнічні звички, ми озброюємо дітей знаннями та навичками, необхідними для ведення здорового життя та запобігання хворобам.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Фізичне благополуччя та профілактика захворювань. Навчання з питань здоров'я та гігієни відіграє вирішальну роль у сприянні фізичному благополуччю та профілактиці захворювань серед дітей. Дізнаючись про важливість регулярних фізичних вправ, повноцінного харчування та повноцінного сну, діти розвивають розуміння факторів, які впливають на їх загальний стан здоров'я. Вони дізнаються про переваги фізичної активності для підтримки нормальної ваги, зміцнення імунної системи та сприяння правильному росту та розвитку. Культурно-гігієнічна освіта також дає знання про харчування, що дозволяє дітям робити усвідомлений вибір і розвивати звички здорового харчування. Практикуючи ці звички, діти краще готові запобігти хронічним захворюванням, таким як ожиріння, діабет і хвороби серця [2].

Особиста гігієна та профілактика інфекцій. Культурно-гігієнічна освіта вчить дітей важливості особистої чистоти та правильної гігієни. Розуміючи важливість миття рук, регулярного купання та гігієни ротової порожнини, діти вчаться запобігати поширенню інфекцій і підтримувати гарне здоров'я. Навчання дітей правильним прийомам миття рук допомагає зменшити передачу шкідливих мікробів і бактерій, захищаючи їх від поширених захворювань, таких як застуда, грип і шлунково-кишкові інфекції. Крім того, вона прищеплює такі звички, як прикривати рот під час кашлю чи чхання, використовувати серветки або лікті та уникати тісного контакту під час хвороби, що сприяє більш здоровому та гігієнічному середовищу для дітей [3; 2].

Формування здорових звичок і вибору способу життя. Навчання з питань здоров'я та гігієни закладає основу для формування здорових звичок і позитивного вибору способу життя. Навчаючи дітей про наслідки куріння, алкоголю та вживання наркотиків, розвивають розуміння потенційних ризиків і наслідків, пов'язаних із такою поведінкою. Культурно-гігієнічна освіта також звертає увагу на важливість захисту від сонця, належної фізичної роботи та уникнення шкідливих речовин і поведінки. Передаючи ці знання, діти можуть приймати обґрунтовані рішення та набувати звичок, які сприятимуть їх довгостроковому здоров'ю та благополуччю [3].

Сприяння психічному та емоційному благополуччю. Культурно-гігієнічна освіта виходить за рамки фізичного благополуччя та охоплює також психічне та емоційне здоров'я. Навчаючи дітей керуванню стресом, емоційній стійкості та важливості догляду за собою, вони розвивають навички долати виклики та підтримувати позитивне психічне здоров'я. Також заохочує відкриті розмови про емоції, стресори та стратегії подолання, надаючи дітям можливість шукати підтримки та піклуватися про своє психічне благополуччя. Пропагуючи цілісний підхід до здоров'я, діти дізнаються, що психічне та емоційне благополуччя є такими ж важливими, як і фізичне здоров'я [2].

Профілактика захворювань і пропаганда безпечних практик. Навчання з питань здоров'я та гігієни дає дітям знання про запобігання хворобам і пропагує безпечні практики. Навчаючи дітей важливості щеплень, регулярних медичних оглядів і звернення за медичною допомогою у разі потреби, вони стають активними учасниками власного здоров'я. Діти також дізнаються про правильне використання ліків, важливість дотримання рецептів і розуміння етикеток і попереджень. Вона стосується правил безпеки, таких як носіння шоломів, ременів безпеки та захисного

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

спорядження під час фізичної активності, що знижує ризик нещасних випадків і травм [2].

Виховання здорових звичок протягом усього життя. Навчання з питань здоров'я та гігієни закладає основу здорових звичок на все життя. Коли діти озброєні знаннями та практичними навичками, вони, швидше за все, зроблять усвідомлений вибір і надають пріоритет своєму здоров'ю протягом усього життя. Прищеплюючи здорові звички в ранньому віці, такі як регулярні фізичні вправи, збалансоване харчування та особиста гігієна, діти, швидше за все, збережуть ці звички в підлітковому та дорослому віці. Культурно-гігієнічна освіта також сприяє формуванню позитивного образу тіла та самооцінки, надаючи дітям можливість вести здоровий спосіб життя, не піддаючись тиску суспільства [3].

Виховання культурно-гігієнічних навичок є життєво важливими складовими всебічного розвитку дитини. Сприяючи фізичному благополуччю, запобігаючи захворюванням, наголошуючи на особистій гігієні та виховуючи прихильність до здорового способу життя протягом усього життя, ми даємо дітям інструменти для повноцінного та здорового життя. Володіючи цими знаннями, діти можуть робити усвідомлений вибір, запобігати хворобам і ставити пріоритети для свого благополуччя, готуючи основу для світлого та здорового майбутнього.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. К. Брежнева, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Бедрань Р. Формування культурно оздоровчої компетенції у дітей в полікультурному різновіковому середовищі: матеріали II міжн. наук.конф. «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі» Одеса : Атлант. 2016. С. 57 – 60.
3. Лохвицька Л. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Маргарита Лавренюк,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У статті розглядається проблема формування пізнавального інтересу в дітей дошкільного віку. Здійснено її аналіз на сучасному етапі. Одним із ефективних шляхів для розв'язання запропоновано використання пошуково-дослідницької діяльності. Визначено основні етапи її організації і проведення.

Оновлення змісту освіти в ХХІ ст. вимагає розв'язання складної проблеми: як перетворити велетенський масив знань, накопичений людством у процесі свого суспільно-історичного розвитку, на індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості. Адже сучасний світ «інформаційного вибуху», який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим. А отже, розв'язання головного завдання, яке визначає новий Державний стандарт дошкільної освіти України, – розвиток цілісної, гармонійно розвиненої, життєво компетентної особистості – ставить на порядок денний питання формування в дошкільнят активно-пізнавального ставлення до навколишньої дійсності, уміння орієнтуватися в розмаїтті предметів і явищ, здатності довільно регулювати власну пізнавальну діяльність. Це і є ті внутрішні передумови, які забезпечують легкість і швидкість засвоєння нової інформації, здатність до її творчого використання в житті.

Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді – завжди було метою дидактики й теорії виховання. Це завдання вирішувалося педагогами всіх епох. Надзвичайно важливим воно залишається і в наші дні. Адже саме інтерес дає людині шанс залишитись неповторною індивідуальністю, іти своїм шляхом у житті, творчо самоутверджуватись, ініціативно працювати. Через пізнання предмета інтересу, зрештою, відбувається розвиток особистості.

Таким чином, особливо актуальною є проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Це спонукає до пошуку ефективних способів розвитку пізнавальних інтересів дошкільнят, а також запобігання інтелектуальній пасивності 5–6-річних дітей.

Узагальнення даних психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування пізнавальних інтересів дало підстави розглядати інтерес як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до людей, предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до певних видів діяльності, які мають для неї життєве значення; як прояв емоційної та мислительної активності, як своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, як структуру, що складається з домінуючих потреб, як ставлення людини до світу.

Таким чином, психологічне поняття «інтерес» характеризується багатогранністю свого змісту, форм прояву та ролі для становлення й життєдіяльності особистості.

У педагогіці можна зустріти термін «навчальний інтерес» як синонім «пізнавального інтересу». У зарубіжних джерелах використовується поняття «інтелектуальний інтерес».

Проблема розвитку пізнавальних інтересів дітей знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Зокрема, новий Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», акцентуючи увагу на необхідності формування в дітей уміння планувати свою

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування з новим матеріалом.

Актуальність вищезазначених аспектів проблеми на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів формування пізнавальних інтересів дошкільників. Перед сучасними теоретиками та практиками постає важливе питання, як же примусити дитину знаходитись у постійному пошуці, щось досліджувати, над чимось експериментувати.

Забезпечити це зможе розумне поєднання різних видів діяльності, серед яких особливе місце займає пошуково-дослідницька. В. Сухомлинський з цього приводу зазначав: «Може маленька дитина повторює те, що було зроблено, створено іншими людьми, але якщо це її діяння – плід її власних розумових зусиль, – вона творець, її розумова діяльність – є творчість» [6].

Н. Лисенко відзначає особливість пошуково-дослідницької діяльності в тім, що вона здійснюється засобами, які дитина пізнає теоретично, а також уміннями й навичками, набутими практично. Цей вид дуже вдало поєднує чутливість і діяльність, що в повному обсязі відповідає особливостям мислення дошкільника. Дитина самостійно знаходить відповіді на запитання, що виникають, домагається очевидних результатів, перевіряє свої знання та можливості. У процесі пошуково-дослідницької діяльності активізуються всі сфери особистості. Н. Лисенко пропонує орієнтовний зміст пошуково-дослідницької роботи з дітьми молодшого та старшого дошкільного віку.

Важливо подбати про вибір методів та прийомів, які б забезпечували інтерпретацію отриманих дітьми знань в інших формах життєдіяльності. З цією метою дітям можна пропонувати виконання словесних завдань: складання казок, віршів, загадок, приказок; розв'язування ребусів, кросвордів, мовних логічних завдань, соціально-моральних задач, виготовлення «екологічних знаків», які б регламентували поведінку в природі. Маючи в груповій кімнаті навіть мінімальну кількість об'єктів, педагог цілком спроможний створити атмосферу зацікавленості серед дошкільнят, збудити їхні пізнавальні інтереси, викликати бажання опікуватися найменшою рослиною чи тваринкою. Підтриманню та подальшому розвитку дитячих інтересів сприятиме залучення дошкільників до екологічних проєктів та природоохоронних акцій «Не рубай ялинку», «Розчистимо джерело», «Посадимо деревце», «Захисти мурашку (пташку)», різноманітних видів праці.

Отже, розвиток пізнавальних інтересів дітей залежить від уміння вихователя створити дидактичні й організаційні умови в процесі навчання дошкільників. Для цього треба забезпечити продуктивний зміст розвивального довкілля, системний підхід до організації активної пізнавальної діяльності дітей на основі використання ефективних форм, засобів і методів нестандартного типу для розвитку і стимулювання пізнавальних інтересів, урахування індивідуальності кожного вихованця та надання йому права реалізації власної ініціативи.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Література та джерела

1. Активізація розумової діяльності дітей дошкільного віку в процесі навчання. Київ : РУМК, 2020. 231 с.
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог : навч.метод. посіб. для ВНЗ. Київ : Видавничий дім «Слово», 2022. 400 с. 345 с.
3. Маршицька В. Екологічні проекти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. 35 с.
4. Методика ознайомлення дітей з природою : хрестоматія / уклад. Н. М. Горопаха. Київ : Видавничий дім «Слово», 2022. 432 с.
5. Плохій З. П. Природа як пізнавальна цінність. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. 89 с.
6. Сухомлинський В. Методика виховання колективу. Київ: Рад. школа, 2021. 345 с.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Анюта Лебідь,

студентка 3 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Лілія Боремчук,
викладач коледжу, методист вищої категорії

У даній роботі висвітлено поняття морального виховання в загальному, та морального виховання дітей старшого дошкільного віку з використанням народних казок. Визначено дослідників, які працювали над питанням виховання моральності у дітей засобами народних казок та узагальнено досліджувані результати.

На сьогоднішній день питання морального виховання дітей закладів дошкільної освіти є надзвичайно актуальним. В умовах сьогодення воно є проблематичним питанням щодо підбору форм та методів роботи з дошкільниками по формуванню моральних норм і правил поведінки.

Починаючи з дошкільного віку, моральне виховання варто здійснювати засобами народної казки, адже саме народні казки є надзвичайно цікавими і повчальними для дітей дошкільного віку, і саме завдяки казковим героям, які зацікавлюють дітей, можна здійснювати моральне виховання дітей у закладі дошкільної освіти.

Варто зазначити, що до проблематики морального виховання науковці досить таки активно почали звертатися саме в двадцять першому столітті у зв'язку із великою втратою духовно-моральних цінностей і орієнтирів дітей та дорослих. Протягом останніх років у зв'язку з надмірними мас-медіа і телебаченню відбувається вплив на становлення молоді особистості завдяки пропагуванню матеріалістичних поглядів на життя, взаємини і поведінку людини в сучасному суспільстві.

Моральне виховання дошкільників досліджувало багато видатних педагогів, а саме: І. Бабак, А. Карнаухова, В. Короленко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Особливості морального виховання дошкільників з використанням народних казок висвітлено в працях Г. Беленької, О. Васильченко, Л. Глушкової, М. Молицької, Л. Соф'янчук та багатьох інших.

«Сучасна освіта має формувати та розвивати всебічно розвинену особистість, яка у своїй діяльності керується принципами гуманізму, добра, милосердя та ін. Засвоєння перелічених принципів здійснюється у процесі морального виховання дітей вже з раннього дошкільного віку. В українській педагогіці значна увага приділялася проблемам морального виховання. А поняття «мораль» і «виховання» ототожнювали, бо лише про високоморальну людину можна сказати, що вона вихована. Актуальність і значущість проблеми морального виховання дітей дошкільного віку підтверджується нормативно-правовими документами. Зокрема, Міністерством освіти і науки України затверджена програма «Скарбниця моралі», мета якої полягає у визначенні завдань і змісту морального виховання дітей дошкільного віку з орієнтуванням на їхні потреби, інтереси та вікові можливості, що забезпечить підвищення рівня їхньої моральної вихованості» [3].

В сучасному суспільстві «моральне виховання розглядається як спеціально організована міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями на основі норм і принципів гуманізму, що має на меті формування моральної вихованості, яка передбачає систему моральних знань, умінь, навичок, переконань, поглядів, норм. Це одна з найважливіших характеристик особистості, основу яких становлять домінуючі людські цінності» [1].

Досліджено, що під визначенням «мораль» визначають такі сформовані норми й правила поведінки людини в соціумі, що визначають їх ставлення до суспільства, праці, людей. Моральність – це внутрішня мораль людини, та мораль, яка непоказна для інших людей, які оточують, вона відкрита лише для себе. Перш за все треба сформувати глибоку людську моральність у дитини. Цим і займається педагог упродовж усього навчання. Мораль – це імперативно-оцінний спосіб ставлення людини до дійсності, котрий регулює поведінку людей з огляду на принципове протиставлення добра і зла» [7].

Специфічна особливість морального виховання полягає у тому, що його не можна відокремити від спеціального виховного процесу. Формування моральності відбувається під час усієї діяльності дітей (ігор, навчання), тобто в різних відносинах, в які вони вступають у різних ситуаціях зі своїми однолітками та дорослими.

Проблематика морального розвитку чи формування моральних якостей і цінностей особистості дошкільників стояла перед педагогами в усі часи. В численних наукових роботах вони встановили, що саме в дошкільному періоді складається основний моральний компонент, зміцнюється основа особистості і формується ставлення до інших людей. Ці надзвичайно вагомі компоненти працюють на досягнення основної мети виховання підростаючого покоління – формування гармонійно розвиненої особистості в загальному розумінні.

Український педагог і психолог Л. Григорович «розглядав зміст морального виховання через гуманність. «Гуманність» – це інтегральна характеристика особистості, включає комплекс її властивостей, що виражають ставлення людини до людини. Гуманність є сукупність морально-психологічних властивостей особистості, що виражають усвідомлене ставлення до людини як до найвищої цінності. Як якість

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

особистості гуманність формується в процесі взаємовідносин з іншими людьми: уважності і доброзичливості; умінь зрозуміти іншу людину; в здатності до співчуття, співпереживання; терпимості до чужих думок, вірувань, поведінки; в готовності прийти на допомогу іншій людині» [4].

Визначено, що чи не в усіх літературних творах видатного В. Сухомлинського «сюжет дуже чіткий, читач може відразу зрозуміти: де, коли і як довго відбувалась подія; скільки дійових осіб; хто вони. Основою сюжетів є опис короткотривалих ситуацій спілкування і взаємодії між дітьми, дитиною і батьками, учнями і вчителями, між казковими істотами тощо, у процесі якого постає значуща моральна, духовна або пізнавальна проблема. Націленість сюжету на таку проблемність часто підказують заголовки текстів. Такі твори як: «Чому не вішаєте цього рушника, матусю?», «Чого це дідусь такий добрий сьогодні?», «А хто ж вам казку розповідає, бабусю?», «Скажи людині: «Здрастуйте!»», «Найдорожче», «Найкрасивіше і найпотворніше», «І чого це так?», «Чому голуби прилетіли до Олега?», «Як Павлик списав у Зіни задачу», «Чия ж таки правда», «Кінь утік», «Народження егоїста» та ін. Моральна ідея не завжди визначається у тексті. У художніх творах автор приховує зміст морального виховання дітей, їхню мету та морально-виховну проблему діти в старшому дошкільному віці вже можуть виявити самостійно» [5].

Отже, варто зазначити, що моральне виховання дошкільників є процесом цілеспрямованого формування особистості дитини в дошкільному віці. Знання основних особливостей морального розвитку дітей дошкільного віку допомагає правильно організувати процес морального виховання, спрямувати його на досягнення мети засобом народної казки.

Література та джерела

1. Бабак І. Моральне виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аналіз проблеми І. Бабак, Матішак М. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL : <https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/babak.PDF>. 2020. 6 с.
2. Беленька Г. Роль казок В.О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. №8.1 (60.1). С. 18-21
3. Васильченко О. Казка як засіб виховання та розвитку дитини. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. 2012. С. 26–30
4. Глушкова Л. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури. *Таврійський вісник освіти*. 2016. №4 (56). С. 40–45.
5. Карнаухова В. А. Наукові дослідження питань морального виховання дітей дошкільного віку в історико-педагогічному аспекті. *Вісник Київського міжнародного університету*. Серія: Педагогічна теорія і практика: зб. наук. пр. Київ : КиМУ. 2012. Вип. 3. С. 81–90
6. Карнаухова А. В. Вплив казки на формування особистості дитини : моральний аспект. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 7. 2012. С. 20–24
7. Карнаухова А. В. Вплив української казки на формування соціально-комунікативної компетенції у дітей 5-го року життя. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 4 до Вип. 31, Том IV (12): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». К. : Гнозис. 2014. С. 301–309
8. Карнаухова А. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування моральних цінностей у дітей 5-го року життя засобами казки. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 1 до Вип. 36, Том III (63): Тематичний випуск «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ : Гнозис. 2015.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

9. Сірант Л. П. Моральне виховання дітей передшкільного віку засобом народних казок. Укладання збірки казок : кваліфікаційна робота / Л. П. Сірант ; Кривий Ріг : КДПУ, 2021. - 130 с.
10. Гуменюк М. Чому казка – найкращий інструмент для виховання дитини? Видавництво старого лева. URL: <https://starylev.com.ua/club/article/chomu-kazka-naykrashchyy-instrument-dlya-vyhovannya-dytyny?fbclid=IwAR0u21nfE57CgkRPHNWz2DoLz6-q3W6I1bUTRQYAvyNav3VWg-OIfYJ1Js>

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ЛІПЛЕННЯ ТА ЙОГО СПЕЦИФІКА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Марія Матеуш,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкриваються головні аспекти видів ліплення та його специфіка у закладі дошкільної освіти.

Серед видів дитячої творчості декоративне ліплення займає особливе місце. Н. Шост характеризує ліплення – як вид образотворчої діяльності, у процесі якої діти зображують предмети навколишньої дійсності, створюють елементарну скульптуру, користуючись глиною чи пластиліном [3].

За визначенням В. Рагозіної, декоративне ліплення як предметна діяльність – це створення дітьми посуду, декоративних пластин, прикрас, скульптур за мотивами народних іграшок, виготовлення сувенірів-оберегів тощо. Декоративне ліплення збільшує можливості дітей в образотворчості тим, що збагачує зображальні техніки новим оригінальним способом оздоблення виробів, об'ємних форм, окреслює для дитини нові способи для самореалізації в соціумі через виготовлення нескладних прикрас [1].

Сучасні дослідження та практика роботи установ дошкільної освіти свідчать про важливе значення ліплення для етичного виховання дітей. Це зумовлено тим, що в процесі ліплення:

– розвиваються етичні почуття (діти пізнають красу предметів, створених у процесі ліплення; радіють можливостям відобразити навколишній світ у своїх зображеннях);

– засвоюється художній досвід, накопичений людиною у процесі ознайомлення зі скульптурою малих форм та виробами народної творчості;

– спільна робота над створенням зображення, сувенірів для близьких людей сприяє розвитку художнього смаку, естетичного почуття;

– заняття ліпленням формують естетичне ставлення до результатів мистецької діяльності [2].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Крім перерахованого позитивного впливу занять ліпленням на естетичний розвиток дітей, В. Котляр зазначає такі моменти: ліплення розвиває у дітей спостережливість; розвиває в дітей дошкільного віку почуття дотику; зміцнює зорову пам'ять; розвиває дрібну моторику рук; розвиває уяву та творчі здібності [4].

Як зазначають М. Кривоніс, О. Дроботій: «Процес ліплення відбувається на основі зорового сприйняття та активного дотику форми, величини предмета, тому діти досягають успіхів у ліпленні набагато швидше, ніж у малюванні, а якість їхніх робіт вище відповідних зображень в малюнку [3]. На думку В. Рагозіної процес ліплення вимагає тонкого аналізу та синтезу об'ємних властивостей предмета (обсяг, форма, щільність, фактура). Самостійно дитина опанувати це не може, тому їй мають допомогти дорослі, які повинні навчити активного обстеження предмета, познайомити із сенсорними зразками [1].

Активне обстеження предметів перед ліпленням – це педагогічний спосіб організації чуттєвого досвіду дітей. У цій системі можна умовно виділити чотири етапи.

Перший етап – організація сприйняття предметів загалом. Вона включає послідовність і безперервність руху пальців і очей, починаючи з верхньої точки вниз, по головним характерним лініям. Ліва рука тримає предмет, права його обстежує; предмет може стояти нерухомо.

Другий етап – обстеження предмета у поєднанні з аналізом. Обстеження предмета рукою та поглядом супроводжується аналізом основних частин та визначенням їхніх властивостей (форма, величина тощо).

Третій етап – виділення дрібніших частин предмета і встановлення їхньої форми, величини, просторового положення.

Четвертий етап – повторне цілісне сприйняття предмета. Загальний заключний рух руки і погляду зверху донизу дозволяє об'єднання даних, отриманих чуттєвим шляхом, у цілісний образ [2].

Таким чином, дітям пропонується система узагальнених дій, які вони роблять спочатку під керівництвом дорослих, а пізніше самостійно. В умовах закладу дошкільної освіти запропонована система обстеження предмета перед ліпленням здійснюється під час занять, ігор чи спеціальних вправ (наприклад: «Чарівна скринька», «Вгадай, що це» (фрукти та овочі круглої форми: лимон, яблуко, картопля, огірок); «Збери предмети за групами» (м'які – тверді; важкі – легкі); «Подорож ігровою кімнатою» тощо).

Види ліплення, які практикуються у закладі дошкільної освіти, систематизуються за різними за ознаками. Так, за змістом дитячих робіт виділяють:

- предметне ліплення – це зображення окремого предмета,
- сюжетне ліплення – це зображення кількох предметів, пов'язаних між собою,
- декоративне ліплення – це ліплення посуду та предметів декоративного мистецтва. До декоративного ліплення також відносять тобто прикрас плоскої форми з різноманітними об'ємними деталями.

У декоративному ліпленні діти працюють з глиною, пластиліном, воском, тістом. За технологією декоративного ліплення дитина може оздобити предмет орнаментом геометричного чи рослинного характеру. Діти можуть наліпити орнамент або прокарибувати його на тлі виробу, наприклад посуду або скульптурної

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

іграшки. Декоративне ліплення дозволяє вчити дітей попередньо обдумувати тему, створювати заздалегідь ескіз у вигляді малюнка, умовно вирішувати форму предмета і розпис.

Процес декоративного ліплення визначається двома головними етапами: виготовлення предмета і його декорування. Змістом декоративного ліплення можуть бути посуд, намиста, настінні та настільні пластинки.

У молодшому – середньому віці діти ліплять простий посуд з нескладним декоруванням, прикраси (намисто), декоративні пластини із глини і кольорового тіста.

Старші дошкільники можуть самостійно виготовляти цікаві вироби, прикраси, сувеніри. Для прикрашення виробів використовують спеціальні печатки, інструменти [3]. За способом зображення виділяють: ліплення з природи; з пам'яті; за задумом. Кожен вид має свої навчальні та творчі завдання.

Під час ліплення з природи дітей необхідно вчити бачити предмет, виділяти його основну форму, будову, пропорції та зображати це в ліпленні. До природи при цьому висувається низка вимог: в ній має бути яскраво виражена форма, будова та пропорції; забарвлення має бути спокійним і рівним (яскраве строкате забарвлення заважає сприймати загальну форму предмета та його пропорції). Ліплення з природи необхідно чергувати з ліпленням по пам'яті. Діти повинні запам'ятати основну форму предмета, його характерні властивості та відобразити це у ліпленні. Для розвитку зорової пам'яті спочатку можна запропонувати дітям поліпити по пам'яті ті предмети, які вони ліплять із природи, а потім переходити до зображення інших.

Ліплення за задумом – перед дітьми стоїть завдання самостійно, спираючись на свої враження, вибрати тему (нехай нескладну), продумати її структуру зорової виразності образів, композиції, а також певну послідовність та прийоми виконання.

За технікою виконання розрізняють:

– скульптурний спосіб ліплення, який полягає в тому, що виріб ліпиться з цільного шматка. Цей метод вважається більш складним, оскільки необхідно уявлення про пропорції і форми. Щоб створити виріб, діти використовують такі прийоми, як відтягування, подовження, прищипування, згладжування;

– конструктивний, коли робота складається із окремих частин. Діти починають з найбільшої, поступово виготовляючи все більш дрібні. Коли всі деталі підготовлені, залишається з'єднати їх між собою;

– комбінований включає обидва вищезгаданих способи. Частина фігурки виліплюється з цілого шматка, наприклад, ноги і тулуб людини. Інші частини створюються окремо і прикріплюються до основи.

До 5-6 років діти знайомі з усіма видами ліплення, тому у старшій групі вони збагачують свій досвід у кожному з них.

У старшій групі діти відпрацьовують вже освоєні раніше способи ліплення, причому, розкочуючи валикоподібні форми між долонями, намагаються зробити їх якомога тоншими; скочуючи «кульки», намагаються виконувати колоподібні рухи долонями так, щоб заготовки виходили гладкими, без опуклостей; прищипуючи елементи, діти згладжують «шов», домагаючись цим гармонійних сполучень елементів; виконують відтягування, надаючи максимально можливу загострену форму деталям; надають шматочку пластиліну форму млинця, роблячи коло рівним.

Крім цього, діти старшого дошкільного віку велику частину виробів виконують не за зразком, а за власним задумом, що ґрунтується на темі заняття; самі розподіляють час між обмірковуванням, виконанням та оцінкою виробу; комбінують види та техніки ліплення в одному виробі.

Отже, ліплення є важливим заняттям, яке розвиває фантазію, мислення, дрібну моторику. Створення дітьми навіть простих виробів з глини або пластиліну є цікавим творчим процесом. Використовуючи основні види ліплення, дитина вчиться перетворювати в дійсність свій зоровий образ. Дізнаючись численні прийоми, діти своїми руками можуть створити скульптури, елементи декору.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. К. Брежнева, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Кривоніс М., Дроботій О. Образотворча діяльність. Старший вік. Харків: Ранок, 2017. 208с.
3. Рагозіна В. Ліплення й розігрування пластилінових казок. *Методичні рекомендації для вихователів*. Шкільний світ. 2016. № 2 (58), С. 18-33.
4. Рагозіна В. Очеретяна Н. Учимся в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ: Генеза, 2017. 48 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Невар,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Мовлення є важливим аспектом загального розвитку дитини, особливо в ранньому та дошкільному віці, коли закладаються основи комунікативних навичок. Ця стаття висвітлює ключові особливості становлення та розвитку мовлення у дітей раннього дошкільного віку, а також фактори, що впливають на цей процес. Визначено основні етапи мовного розвитку.

Виховання гармонійно розвиненої особистості без урахування статевої належності неможливе. Це стосується і мовлення. Не слід чекати від хлопчиків і дівчаток однакових форм мовленнєвої активності, способів мовлення, особливостей спілкування з однолітками та дорослими. Це залежить від того, що у хлопчиків і дівчаток по-різному формуються психофізіологічні функції, до яких належить і мовленнєва. Експериментальні дослідження сучасних фахівців показують певні відмінності нейрофізіологічних механізмів організації мовленнєвих функцій у хлопчиків і дівчаток в онтогенезі. Залежно від цього мовленнєві здібності дітей різної

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

статі мають свої особливості. Дівчатка трохи раніше за хлопчиків починають говорити (в середньому хлопчики відстають на 2-4 місяці), читати, писати, мають ширший запас слів, частіше вживають складні граматичні конструкції. У хлопчиків дещо інший словниковий запас, вони більше використовують вигуки й дієслова, що свідчать про їхню активність, прагнення не спостерігати, а перетворювати, видозмінювати навколишній світ.

Мова дівчат більш суб'єктивно-оцінювальна, містить більше іменників і прикметників, призначених для модифікації фраз. У розповіді хлопці більше зосереджуються на фактах, розповідають про події та детально їх описують, а дівчата намагаються поділитися своїми оцінками, коментарями щодо того, що сталося, асоціаціями, що виникли, передчуттями та спогадами. Ці особливості організації мовленнєвої діяльності дітей дають право говорити про певні суттєві відмінності хлопчиків і дівчаток у регуляції рухової та афективної сфер. Вона організовує і регулює будь-яку діяльність людини, в тому числі й мовну – її мозок. Мозок людини асиметричний, що дозволяє йому по-різному обробляти інформацію з лівого і правого боку.

Головна відмінність лівої півкулі від правої полягає в тому, що в лівій півкулі розміщені мовленнєві центри (центр Верніке – сприймання мови на слух розуміння мови; центр Брока – мовно-руховий центр, який забезпечує артикуляцію звуків; центр Дежеріна, який керує письмовою мовою, діяльністю руки, пальців як органа письма) і переробка всієї інформації, яка надходить у ліву півкулю, відбувається за допомогою словесно-знакової системи. Людина говорить. Ліва півкуля ніби поділяє картину світу на частини, на деталі й аналізує їх, вибудовуючи причинно-наслідкові ланцюжки, класифікуючи всі об'єкти. На це потрібен час, і ліва півкуля діє повільніше. Права півкуля, в якій немає мовленнєвих центрів, охоплює картину світу цілісно, одночасно включаючи в розгляд всю конкретну реальність, не поділяючи на частини, а синтезуючи образ в усій сукупності його конкретних проявів. Цей процес відбувається швидко. Існують випадки, коли мовленнєві центри формуються не в лівій півкулі, а в правій. Ці люди зазвичай стають лівшами.

Відомий учений Е. Пітерс пише про те, що існує два типи розвитку мовлення у дітей: аналітичний і гештальтний («гештальт» – образ, форма). Діти з аналітичним типом розвитку мовлення ідуть від окремих слів до словосполучень, а потім до граматичного оформлення висловлювань. Насправді це відбувається так: спочатку дитина називає кішку «кі», потім – «китя», потім «китя пате» (киця плаче) і т. д.

Діти з гештальтним типом висловлювання спочатку будують суцільний текст, тобто будують речення, в яких немає слів. Це виглядає як незрозуміле бурмотіння, яке має мелодію мовлення. Потім дитина починає включати у це бурмотіння окремі слова, які вона навчилася говорити. При цьому для неї важливо не точність висловлення звуків, а ритм і музика слова.

Отже, дитина – «аналітик» іде від слова до розгорнутого висловлювання, а «гештальтник» – від розгорнутого висловлювання до оволодіння окремим словом. Часто із «гештальтників» виростають художньо здібні люди.

Спираючись на дані зарубіжних вчених виділили, що у хлопчиків і дівчаток мовленнєвий контроль реалізується на однаковому рівні, але забезпечується інтеграцією різних функціональних систем. У дівчаток для мовленнєвого контролю

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

виділено два фактори: загальна зорово-моторна координація і тонкі перцептивно-моторні уміння. У хлопчиків – один недиференційований фактор: слухові, зорові і моторно-перцептивні здібності, які мають мовний компонент.

Якщо врахувати, що у дівчаток більш розвинене мовлення, в якому задіяна «виконавча» частина мови, досконалість мовленнєвих процесів: плавність мовлення, швидкість читання, то сторони мовлення, пов'язані з пошуком: знаходження словесних асоціацій, розв'язування задач, розгадування кросвордів – краще розвинені у хлопчиків.

Експериментальні дослідження, які полягали в тому, що дітям 6–7 років було запропоновано назвати «хороші» слова, які мають емоційну забарвленість, показали, що дівчатка частіше за все вживають зменшувально-пестливі слова, а хлопчики майже не використовують таких слів.

Науковцями доведено, що при називанні слів частіше за все домінує одна із півкуль. Виявилося, що лівопівкульня стратегія найчастіше пов'язана з великою кількістю дієслів, а правопівкульня – з потоком іменників та прикметників. Хлопчикам лівопівкульня стратегія більш притаманна, ніж дівчаткам.

Таким чином, проаналізувавши психолого-педагогічні джерела відомих науковців, можна вважати, що на розвиток мовленнєвої діяльності, а зокрема, становлення мовленнєвих характеристик дітей дошкільного віку, впливають статева диференціація та міжособистісні взаємини під час різних видів діяльності. Система знань особливостей мовленнєвих характеристик хлопчиків та дівчаток допоможе дорослому правильно оптимізувати процес мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Доступні і близькі дітям за змістом, короткі за формою потішки, народні казки та ігри, приказки і прислів'я можуть стати важливим засобом статевого виховання.

Література та джерела

1. Аніщук А. М. Дошкільна лінгводидактика: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин, 2011. 248 с
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
3. Богуш А.М., Гавриш Н.В., Саприкіна О.В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ: Видавничий дім «Слово», 2009. 408 с.
4. Борис І. Сучасна дошкільна освіта: актуальні проблеми, інноваційні пошуки. Ніжин : Вид-во Ніж. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя., 2022. 185 с.

НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Оксентюк,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Наочність сприяє формуванню математичних навичок: вмінь рахувати, класифікувати, впізнавати геометричні фігури, орієнтуватися в просторі.

Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти необхідно формувати у дітей уміння міркувати, орієнтуватись в усьому, що їх оточує, належно оцінювати життєві ситуації, приймати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові зв'язки в довкіллі [2]. Це й *актуалізує проблему* навчання математики дітей старшого дошкільного віку.

Метою нашого дослідження є аналіз дидактичних основ використання засобів наочності у роботі з дітьми старшого дошкільного віку при вивченні ними математики.

Аналіз різних наукових джерел та методичних розробок свідчить про те, що наочність є одним із ключових принципів дошкільної педагогіки, особливо у навчанні математики. Засоби наочності допомагають дітям старшого дошкільного віку формувати абстрактні математичні поняття, забезпечують доступність навчального матеріалу, сприяють розвитку пізнавальної активності, уваги, пам'яті та мислення [1; 3; 4; 5]. Так, у контексті нашого дослідження актуальними є наукові ідеї Н. Черепані стосовно виділення основних функцій засобів навчання: 1) реалізація принципу наочності; 2) сприяння накопиченню чуттєвого досвіду; 3) ведення до оволодіння способами дій; 4) репрезентація складних абстрактних математичних понять у доступній формі; 5) надання можливості вихователю керувати пізнавальною діяльністю дітей; 6) збільшення обсягу самостійної пізнавальної діяльності дітей; 7) раціоналізація, інтенсифікація процесу навчання [4]. Вчена стверджує, що ці функції постійно змінюються у зв'язку з удосконаленням теорії й практики навчання дітей. Кожний засіб навчання виконує певну функцію. Так, образ як засіб навчання в основному забезпечує розвиток особистого досвіду дитини, відображеного в уявленнях; дія – формування умінь і навичок; слово (вихователя, дитини і художнє слово) створює можливість формування узагальнених уявлень, абстрактних понять [4].

Доведено, що без безпосереднього практичного орієнтування дитини в просторі і часі неможливе формування уявлень і понять. Однак на певному етапі навчання, коли необхідне розуміння дітьми цих відношень, більш суттєвим є не практичне орієнтування у просторі, а саме сприймання і розуміння просторових і часових відношень з допомогою графіків, схем, моделей.

Вчені також наголошують на тому, що формування в дітей уявлень і понять про величину й форму просто неможливе без наочності. Саме дидактичний наочний матеріал є основним засобом навчання та розвитку [1; 5].

У педагогічній літературі виділяють наступні види наочності: натуральна наочність (об'єкти довкілля: предмети, звуки, рухи); образотворча наочність (зображення об'єктів, явищ, ілюстрації, картини); графічна наочність (умовні знаки, схеми, таблиці, геометричні фігури, моделі) [1; 4; 5].

Кожен вид за способом використання може бути демонстраційним та роздавальним (поділ умовно). Так, демонстраційний матеріал призначений для роботи за столом вихователя, біля дошки, мольберта (набірне полотно, картки, великі

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

моделі геометричних фігур, цифри, знаки, великі іграшки, таблиці, моделі тощо). Роздавальний матеріал – для індивідуальної роботи (дрібні предмети, іграшки, зображення предметів тощо).

Значення демонстраційного наочного матеріалу полягає в тому, що з його допомогою можна зробити процес навчання цікавим, доступним і зрозумілим дітям, створити умови, чуттєву опору для формування конкретних математичних уявлень, для розвитку пізнавальних інтересів і здібностей. У свою чергу, значення роздавального наочного матеріалу полягає, перш за все, у тому, що він дає можливість надати процесу навчання дієвий характер, включити дитину безпосередньо в практичну діяльність. Роздавальний матеріал потрібен у великих кількостях для кожної дитини, демонстраційний – один на групу дітей [4].

Н. Черепаня визначає також *вимоги до дидактичного наочного матеріалу*: відповідність віку; добре виражені особливості, привабливість, гігієнічність, безпека, міцність, різноманітність, достатня кількість, зберігається окремо від інших предметів та іграшок, демонструється на рівні очей дітей, відповідає педагогічним та естетичним вимогам, предмети для лічби та їх зображення мають бути відомі дітям, вони беруться із навколишнього життя та ін. [4].

Характер наочності та кількість залежать від цілей та завдань навчання, рівня засвоєння знань та умінь.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про велику роль наочності у вивченні математики старшими дошкільниками. Так, зокрема, насамперед наголошується на тому, що засоби наочності допомагають дітям краще зрозуміти математичні поняття, оскільки дозволяють візуалізувати складні ідеї. А відтак перехід від конкретного до абстрактного стає простішим завдяки використанню предметів, малюнків, схем. А це означає, що матеріал стає більш доступним для дитини [1; 4].

Наочність сприяє розвитку мислення дитини, робота з наочними матеріалами сприяє розвитку логічного, образного та просторового мислення; діти вчаться аналізувати, порівнювати, знаходити закономірності.

У ході дослідження нами також зауважено, що наочні засоби активізують інтерес дітей старшого дошкільного віку. Йдеться про те, що використання яскравих, цікавих засобів наочності стимулює інтерес до математичних занять і мотивацію до навчання.

Принципами використання наочності при вивченні елементарної математики дітьми старшого дошкільного віку в умовах ЗДО є: доступність – засоби наочності повинні відповідати віковим особливостям дітей і бути зрозумілими; *доцільність* – наочність слід використовувати лише там, де вона дійсно потрібна для пояснення або закріплення матеріалу; *поступовість* – переходити від предметної до образної, а потім до символічної наочності; *різноманітність* – поєднання різних видів наочності для збагачення сприйняття та закріплення математичних знань; *інтерактивність* – залучення дітей до активної взаємодії із засобами наочності [3; 4; 5].

У педагогічній літературі виділені такі види засобів наочності [1; 3; 4]:

Предметна наочність – використання реальних об'єктів: іграшок, кубиків, геометричних фігур, паличок, дрібних предметів. Така наочність забезпечує зв'язок із практичним досвідом дітей.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Образна наочність – це малюнки, схеми, таблиці, карти, зображення чисел, геометричних форм. Допомогає дітям краще уявляти абстрактні поняття.

Динамічна наочність – мультимедійні засоби: інтерактивні презентації, відео, анімації. Підсилює емоційне сприйняття матеріалу та урізноманітнює форми навчання.

Символічна наочність – числа, умовні позначення, математичні символи. Формує уявлення про абстрактні математичні поняття.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дає можливість виокремити *вимоги до методики використання наочного матеріалу*.

1. При підготовці до заняття ретельно продумати, коли (у якій частині заняття), у якій діяльності та як буде використано наочний матеріал.

2. Продумати місце та порядок розміщення матеріалів: демонстраційний матеріал розміщується у зручному для використання місці, у певній послідовності. Після використання наочного матеріалу його необхідно прибрати, щоб увага дітей не відволікалася. З цією метою використовуються серветки, коробочки, ширмочки; роздавальний матеріал дітям старшої групи дають на загальному підносі для кожного столу. Дітей учать користуватися роздавальним матеріалом. Для цього вихователь стежить, щоб діти усвідомлено та самостійно виконували практичні дії, акуратно брали матеріал правою рукою, розміщували його відповідно до завдання, після роботи з ним клали на місце.

3. Потрібно правильно дозувати наочний матеріал. Негативно позначається на результати навчання, як недостатнє його використання, так і надлишки.

4. Наочність не повинна використовуватись лише для активізації уваги.

5. Наочний матеріал підбирається відповідно до дидактичних завдань: для формування початкових уявлень про ті чи інші властивості, ознаки об'єкта, можна обмежитися невеликою кількістю матеріалу.

Вчені також наголошують на тому, що *ефективність навчання досягається з'єднанням слова вихователя, практичних дій дітей та різноманітних засобів наочності* [1; 4; 5].

1. Обладнання для самостійних ігор та занять: спеціальні дидактичні засоби для індивідуальної роботи з дітьми, для попереднього ознайомлення з новими іграшками та матеріалами; різноманітні дидактичні ігри (настільно-друковані та з предметами), що розвивають, шашки, шахи;

2. Цікавий математичний матеріал: головоломки, геометричні мозаїки та конструктори, лабіринти, завдання-жарти, завдання на трансфігурацію тощо; окремі дидактичні засоби: логічні блоки Дьенеша, палички Х. К'юзенера, лічильний матеріал (відмінний від того, що застосовується на заняттях), кубики з цифрами та знаками, дитячі комп'ютери та ін.;

3. Книги з навчально-пізнавальним змістом для читання дітям та розгляду ілюстрацій [4;5].

Література та джерела

1. Брежнева О. Жива математика, або технологія інтегрованих дидактичних модулів для логіко-математичного розвитку дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №9–11. С.15, 24–31, 58–65.

2. Державний стандарт дошкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021).

<https://mon.gov.ua/static->

[objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://objects.mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)

3. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації/ Лазарович Н.Б., Чупахіна С.В. Івано-Франківськ, 2018. 90 с.

4. Черепаня Н.І. Дидактичні засоби навчання математики дітей дошкільного віку. Інноваційна педагогіка. Випуск 46. 2022. С. 183-188.

5. Фунтікова О. О., Щербакова К. Й. Викладання методик дошкільної освіти : навч. посіб. для студентів магістратури спец. 012 "Дошкільна освіта" / ; Маріуп. держ. ун-т, Запоріз. класич. приват. ун-т. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2016. 190 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Соломія Паламарчук,

студентка 3 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Лілія Боремчук, викладач коледжу,
методист вищої категорії**

Подано допис про дидактичну гру як засобу розумового виховання дітей старшого дошкільного віку. Визначено її основну роль та значення в процесі розумового виховання.

Дошкільне дитинство – унікальний період розвитку людини; це пора життя, коли перед дитиною відкривається навколишній світ людської дійсності. В своїй діяльності, насамперед, в своїх іграх, дитина оволодіває предметним світом, в який включені початкові елементи логіки, і дітям з нерозвиненим абстрактно-логічним мисленням складно буде засвоїти нові знання.

У дошкільному віці гра є провідною діяльністю, у процесі якої відбуваються важливі зміни у психіці дошкільника, що готують його перехід до нового, вищого щабля розвитку; створюються умови для соціалізації дитини, становлення й саморозвитку її особистості. Саме в грі у дошкільників вдосконалюється і розвивається такий психічний процес як мислення.

Зміст поняття «дидактична гра» визначається як система впливів, спрямована на формування у дитини пізнавальної активності, яка сприяє розв'язанню завдань морального, фізичного і трудового виховання.

Дидактична гра – інтегрована система впливів, спрямована на формування в дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, а також на формування більш досконалих пізнавальних навичок і вмінь.

Використання дидактичної гри як засобу розвитку розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку сягає своїм корінням далеко в минуле. Традиції широкого використання дидактичних ігор з метою виховання та навчання дітей отримали свій

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

розвиток в працях учених і в практичній діяльності багатьох педагогів минулого: Ф. Фребеля, М. Монтесорі, Є. Тихєєвої, А. Сорокіної та інші.

Головне завдання дидактичних ігор полягає у тому, що вони підвищують пізнавальний інтерес дошкільників до навчальної діяльності; розвивається позитивна мотивація навчання; збільшується працездатність та виробляється звичка зосереджуватись, самостійно думати. Пізнавальна активність розвивається через потребу в нових враженнях, яка притаманна кожній людині з народження та формує прагнення дізнатися і відкрити для себе якомога більше нового.

Захоплюючі дидактичні ігри створюють у дошкільнят інтерес до вирішення розумових завдань: успішний результат розумового зусилля, подолання труднощів приносить їм задоволення. Все це робить дидактичну гру важливим засобом розвитку мислення дошкільників. Саме дидактичні ігри сприяють концентрації уваги і розвитку інтелектуального мислення дошкільнят. Це різновид навчальних ігор. Вони містять конкретну мету і припускають кінцевий результат.

При використанні дидактичних ігор широко застосовуються різні предмети і наочний матеріал, який сприяє тому, що заняття проходять у веселій, цікавій і доступній для дітей формі. Застосування дидактичних ігор підвищує ефективність педагогічного процесу, крім того, вони сприяють розвитку пам'яті, мислення у дітей, мають великий вплив на розумовий розвиток дитини.

Дидактичні ігри складні тим, що є одночасно грою, засобом навчання та всебічним розвитком дитини. В процесі такої гри у дошкільників розвиваються усі психічні процеси, формуються розумові здібності.

Добираючи дидактичні ігри, слід враховувати: вікові та індивідуальні особливості дітей; особливості дитячого колективу; завдання, які ставлять на занятті; інтереси і смаки дітей; матеріальне оснащення педагогічного процесу.

З середини минулого століття дидактична гра почала успішно використовуватись в навчанні дітей. В дослідженнях вітчизняних педагогів і психологів підкреслювався багатоплановий зв'язок і взаємовплив гри і навчання. В дидактичних іграх актуалізується інтелектуальний досвід, конкретизуються уявлення про сенсорні еталони, удосконалюються розумові дії, накопичуються позитивні емоції, які підвищують пізнавальні інтереси дошкільників.

Педагогічна цінність дидактичних ігор полягає у розвитку пізнавальних здібностей дошкільника. Ігри сприяють розвитку у дітей відчуттів і сприймань, формуванню уявлень, засвоєнню знань, дають змогу навчити дітей використовувати раціональні способи розв'язання певних розумових і практичних завдань.

Дидактична гра – складний процес, вона є однією з форм навчання і разом з тим залишається ігровою діяльністю. Кожна дидактична гра складається з пізнавального та виховного змісту, ігрового завдання, ігрових дій, ігрових і організаційних відносин.

До різновиду дидактичних ігор належать: ігри з предметами або іграшками; настільні ігри; словесні ігри. Головна мета будь-якої дидактичної гри – навчальна, саме тому основним компонентом у ній є дидактична задача, що прихована від дошкільника в ігровій дії. Дитина просто грає, але за внутрішнім психологічним значенням відбувається процес безпосереднього навчання.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Неодмінною умовою дидактичної гри є правила, без яких діяльність набуває стихійного характеру. В добре продуманій грі саме правила, а не вихователі керують поведінкою дітей. Правила допомагають усім учасникам гри перебувати та діяти в однакових умовах.

Дидактичні ігри, які проводять з дітьми дошкільного віку, сприяють вирішенню багатьох завдань розумового виховання: ігри, що сприяють сенсорному вихованню, ігри на розвиток і засвоєння рідної мови, математичних уявлень, на засвоєння просторових уявлень та ін. Вони також виконують різні функції: активізують інтерес та увагу дітей; розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву; закріплюють знання, вміння, навички; тренують сенсорні вміння тощо.

Таким чином, основна роль дидактичних ігор в розумовому вихованні полягає в тому, що вони використовуються з метою навчання, формування конкретних і узагальнених знань і застосування їх в різних умовах і обставинах.

Головне значення дидактичних ігор полягає в тому, що значно підвищується пізнавальний інтерес дошкільників до навчальної діяльності; кожне заняття за допомогою гри стає яскравішим, емоційно насиченим; розвивається позитивна мотивація навчання, довірна увага, збільшується працездатність.

Використання дидактичних ігор та дидактичного матеріалу робить процес виховання цікавим, створює у дітей бадьорий настрій, полегшує засвоєння нового матеріалу. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких дитина розв'язує те чи інше розумове завдання, підтримують і посилюють пізнавальний інтерес.

Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення, тренує волюві якості дитини. Цінність такого виду гри передусім у тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію.

Література та джерела

1. Белоусова Н. Г. Розвиваємось – граємо, пізнаємо – зростаємо. Н. Г. Белоусова, Н. Р. Шайхутдінова. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2011. №3. С. 3-75.
2. Давидюк Н. Особливості пізнавальної активності дошкільників. Наталія Давидюк, Марія Олійник. *Наук. вісн. Чернівець. ун-ту: зб. наук. пр. Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці*. Рута, 2008. Вип. 418 : Педагогіка та Психологія. С. 115-119.
3. Листопад О. А. Дидактичні принципи і умови організації творчих завдань та ігор як засоби розвитку. О. А. Листопад. *Наша школа*. 2013. №2. С.15-20.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗДО

Ірина Рабишко,

студентка 4ДО групи спеціальності «Дошкільна освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Розкриваються головні аспекти організації пошуково-дослідницької діяльності в освітньому процесі сучасного ЗДО.

Старший дошкільний вік дитини – це один з відповідальних етапів, на якому закладаються основи знань про навколишній світ, про фізичні властивості предметів, про взаємовідносини і зв'язки між ними. Цей період є шаблем у системі безперервної природничої освіти, мета якого – найбільш повно розкрити для дітей величезний, неосяжний, повний чудес світ, який їх оточує, з яким вони щодня стикаються, в якому їм належить жити.

Сучасні діти живуть і розвиваються в епоху інформатизації. В умовах мінливого життя від людини вимагається не тільки володіння знаннями, але і в першу чергу вміння добувати ці знання самому і оперувати ними, мислити самостійно і творчо. Відомо вислів Виготського про те, що навчання має вести за собою розвиток, а не плентатися у хвості, педагогіка повинна орієнтуватися на завтрашній день, а не на сьогоднішній [3, с. 243].

До старшого дошкільного віку помітно зростають можливості ініціативної перетворюючої активності дитини. Цей віковий період важливий для розвитку пізнавальної потреби, яка знаходить відображення у формі пошукової, дослідницької діяльності, спрямованої на «відкриття» нового, яка розвиває продуктивні форми мислення. Завдання педагога – не придушувати дитини вантажем своїх знань, а створювати умови для самостійного знаходження відповідей на свої питання «чому?» і «як?», що сприяє розвитку пізнавальної компетенції дітей. Тому дуже важливо організовувати заняття таким чином, щоб не тільки підносити їм готові знання, але й допомагати їм здобувати ці знання самостійно з допомогою ігрових методів, експериментування, дослідження.

У процедурному відношенні пошуково-дослідна діяльність є найскладнішою, але саме вона відрізняється чіткою структурою, вимагає послідовного виконання чітко визначених правил і завжди дає очікуваний результат.

Формування уявлень дітей успішно відбувається в ході здійснення продуманої пошуково-дослідної роботи, сконструйованих навчальних ситуацій. Система таких дослідів дає змогу вихователю сформувати певні дії для аналізу та визначення властивостей об'єктів природи або створених людиною їх агрегатних станів.

Особливість системи пошуково-дослідних дій як структурного компонента всієї діяльності полягає в тому, що у дітей формуються здібності розглядати конкретні природні явища. Діти не лише сприймають властивості об'єктів природи, а й виділяють, оцінюють справжні необхідні умови здійснення природних процесів, тобто вони можуть з'ясувати і проаналізувати і зовнішні умови і внутрішню зумовленість змін, що відбувається з тілами (явища природи).

При ознайомленні з об'єктами природи і процесами що відбуваються з ними, перед дітьми постає мета: на основі аналізу умов зовнішнього середовища і характеристики їх властивостей визначити можливі процеси. Під час таких дослідів аналізуються властивості об'єктів природи, їх змінюваність, умови за яких одні властивості переходять в інші. На основі проведення дослідів вихователь формує уявлення про явища, що відбуваються у природі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Конкретні пошуково-дослідні дії здійснюються дітьми у формі аналізу досліджуваних процесів. Правильне розв'язання завдань вихователь може розцінювати також як розуміння дітьми причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами природи і процесами, які відбуваються за певних умов. Систематична діяльність дітей набуває характеру пошуково-пізнавальної діяльності, спрямованої на планомірний аналіз властивостей об'єктів природи і зовнішніх умов їх існування [1, с. 63-65].

Організація елементарної самостійної пошукової діяльності дошкільників за умов суспільного виховання і під керівництвом педагога створює широкі можливості для виховання у них інтересу до природи та розуміння її значення. Така діяльність допомагає дитині зрозуміти основи екології. У процесі виховання органічно поєднуються раціональний та емоційний аспекти пізнання. Найвищим рівнем експериментально-дослідницької діяльності дітей вважається рівень власне дослідницької діяльності, коли дитина свідомо і цілеспрямовано обирає дослід ж засіб пізнання [3, с. 16].

Досліди цінні тим, що дають можливість стежити за ходом певного явища і відтворювати їх щоразу з повторенням умов. Для того щоб дослідницька діяльність була вдалою і цікавою для дітей, варто дотримуватися відповідної її послідовності.

Структура досліду має багато спільного зі структурою спостереження. Проте сам процес його проведення потребує спеціального обладнання і умов. У перебігу досліду виділяють чотири етапи.

Перший етап – підготовка дітей до пошукової діяльності в природі. Цей етап має бути спрямований на виявлення знань дітей про певні об'єкти та природні явища і створення атмосфери зацікавленості. Підготовці дітей до пошукової діяльності в природі сприятимуть доречно поставлені запитання, цікава розповідь дорослого чи читання художнього твору.

Другий етап – початок досліду. Він розпочинається із висування припущень. Якщо діти мають необхідні знання, вони можуть самі висувати припущення у вигляді певних висловлювань. Якщо припущення правильні, дорослому слід підтвердити їх дослідом. Помилкові припущення треба спростувати. Для цього слід обговорити умови проведення досліду. Всі вони можуть бути однакові, окрім однієї, щоб забезпечити «чистоту» досліду.

Третій етап – перебіг досліду та подальший обмін думками.

Четвертий етап – заключний, в ході якого обговорюють отриманий результат і роблять певні висновки. При цьому початкові припущення підтверджують або спростовують.

Дуже важливим є етап перевірки гіпотези. Щоб застерегтися від неправильних засобів та способів, вихователь мусить логічно, правильно продумати свою діяльність і діяльність дітей, методична її забезпечити, визначити послідовність етапів роботи, способи поетапної фіксації результатів, основні та допоміжні засоби й матеріали, тобто планування роботи вихователя повинно повністю підпорядковуватись єдиній меті обґрунтованому переходу теоретичних уявлень на рівень узагальнених та систематизованих знань.

У ході пошуково-дослідницької діяльності вихователі, взаємодіючи з дітьми, завжди спираються на їхній безпосередній досвід, збагачують його, спонукають

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

малюків до активного пізнання світу. Педагоги не повідомляють дітям готові знання та не пропонують способи дії, а створюють проблемні ситуації, розв'язуючи які, діти активізують свій попередній досвід і збагачують його новими знаннями та вміннями.

Для засвоєння об'єму знань, визначеного програмою виховання і навчання дітей «Дитина, необхідна активна організація пізнавальної і практичної діяльності дітей. Формуючи систему знань про природу, вихователь вибирає з програми той зміст знань, який можливо засвоїти методом пошукової діяльності. Він організовує життєві ситуації направляючи дітей на визначення пізнавальних задач. В процесі аналізу запропонованих ситуацій у дітей виникає необхідність співвіднести набуті знання з тим, що вони безпосередньо сприймають. Пошукова діяльність починається з того, що відомо, а що ні. Усвідомлення проблемної ситуації закінчується постановкою пізнавальної задачі – «Що відбувається і чому так відбувається?» [2, с. 109].

У результаті аналізу проблемної життєвої ситуації і усвідомлення пізнавальної задачі під керівництвом вихователя діти висувають припущення про можливі причини спостерігаючи явищ. Ні одне з висловлювань не повинне залишитись без обговорення.

Припущення, висловлені дітьми, часто бувають суперечливі. Вихователь пропонує перевірити – яке правильне. Якщо діти не висловлюють припущення, вихователь сам спонукає до цього, або сам висловлює необхідні припущення.

При наявності у дітей досвіду сформованого через наочно-практичні методи ознайомлення з природою, вихователь може використовувати для перевірки припущення і рішення пізнавальних задач евристичні бесіди. Евристична бесіда (від грец. знаходжу, винаходжу) – метод навчання, який передбачає, що педагог уміло поставленими запитаннями скеровує дітей на формування нових питань, висновків, правил, використовуючи наявні знання, спостереження.

Евристична бесіда передбачає встановлення причин різних природних явищ за допомогою суджень.

Заключним етапом пошукової діяльності є формулювання висновків на основі аналізу вже наявних результатів спостережень, дослідів. До самостійного формулювання висновків дітей стимулює вихователь. Він не повинен поспішати робити висновки сам. Необхідно вислуховувати всі висловлювання дітей, задавати додаткові питання, які можуть дати направлення думці.

Отже, ознайомлення дітей з природою за допомогою елементарної пошукової діяльності має більш розвиваюче значення. Систематичне використання прийомів в пошуковій діяльності призводить до того, що вона є способом самостійної пізнавальної діяльності дитини. Під впливом пошукової діяльності у дітей розвиваються елементи самостійного творчого мислення. Радість самостійних відкриттів розвиває і закріплює інтерес до природи. Потрібно створити всі необхідні умови для того, щоб дитина дошкільного віку дійшла істини і сталося це шляхом не примусового дослідження, а пошуком від знайомого до невідомого. Питанню виховання в природі, екологічному вихованню приділяється особлива увага, оскільки формування особистості поза світом природи неможливе

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівництво Т. О. Піроженко, авторський колектив: О. М. Байєр, О. К. Безсонова, О. К. Брежнева, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Беленька Г. Пізнання дитиною світу як крок до розуміння його краси *Дитячий садок*. 2010. №1(529). С.1 - 6.
3. Замелюк М. Особливості організації пошуково-дослідницької діяльності в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти. Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Бердянськ, 2019. С.108-110.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Марія Сачук,

студентка 12 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Алла Бубін,
*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії
та методики дошкільної освіти*

У статті розкрито педагогічні ідеї Марії Монтессорі, проаналізовано можливості їх використання в сучасному закладу дошкільної освіти.

На сучасному етапі реформування дошкільної освіти України актуальним постає питання впровадження в роботу закладів дошкільної освіти передових педагогічних ідей. Історія педагогіки багата іменами видатних педагогів, практиків-експериментаторів, серед яких почесне місце посідає постать Марії Монтессорі.

Вчення М. Монтессорі студіювали в українській педагогічній думці Л. Андрушко, І. Дичківська, Золотоверх, А. Ільченко, Н. Кравець, М. Левківський, Т. Поніманська, М. Чепіль, С. Якименко, М. Якімова та інші. Великий вплив педагогічна теорія М. Монтессорі мала на становлення дошкільної педагогіки в Україні. Зокрема, ще на початку ХХ століття видатні українські педагоги Н. Лубенець та С. Русова визнавали прогресивність педагогічних та виховних поглядів італійського педагога [1].

Педагогічна система М. Монтессорі є унікальною. Вона створена на підставі всебічного вивчення дитини й урахування її особливостей. Система М. Монтессорі охоплює концепцію і технологію виховання та навчання дітей віком від 2,5 до 12 років. Проте особливе значення педагог надавала віку дитини з 3 до 7 років, «коли формуються та укріпляються всі основні сили та функції організму».

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Провідна ідея вчення М. Монтесорі полягає в необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, в якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. Це середовище має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом, з урахуванням її індивідуальних особливостей. Завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку й розкритті правил їхнього застосування. Такими засобами є автодидактичні (самонавчальні) Монтесорі-матеріали, з якими дитина працює, спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім самостійно виконуючи різноманітні вправи.

М. Монтесорі сформулювала педагогічні принципи, на підставі яких мають реалізовуватися завдання дошкільного виховання. Виховання повинне бути: вільним, індивідуальним, спиратися на дані спостереження за дітьми, засновуватися на активності та самодіяльності дитини [6, с. 150].

Важливий принцип – свобода дитини, яка є основою всіх етапів її розвитку. Дитина має розуміти, що їй довіряють, тому дають можливість вибору, і також можливість робити власні помилки та самостійно їх виправляти. Саме вона обирає, що і коли вивчати, як діяти у тій чи іншій ситуації, як впоратись із проблемою тощо [3].

Другий постулат педагогіки Марії Монтесорі полягає у тому, що кожна дитина має самостійно рухатися вперед, це природний процес взаємодії її з довкіллям, збагачення й вираження особистого досвіду, який дитина розвиває в середовищі. Завдання педагога – підштовхувати її у певному напрямі [2].

М. Монтесорі стверджувала, що навчання має відбуватися через практичні завдання, де діти не лише слухають, а й активно виконують різноманітні дії. В сучасних закладах дошкільної освіти діти виконують трудові дії у куточку живої природи (полив кімнатних рослин, догляд за тваринами), у квітнику, на городі ЗДО (розпушування ґрунту, висівання насіння, садіння розсади, підживлення, поливання, підв'язування рослин, збирання врожаю).

Третім постулатом педагогіки М. Монтесорі є те, що навчання має бути підлаштоване під індивідуальні потреби та можливості дитини, адже кожна дитина особлива і потребує особливого підходу [7, с. 23]. Сучасні вихователі намагаються реалізувати цей принцип різноманітними засобами, де враховуються різні стилі виховання, здібності, інтереси та особливості дітей з освітніми потребами (розумова відсталість, синдром Дауна, порушення поведінки аутичного спектру, гіперактивність тощо).

У методиці Марії Монтесорі педагог – компетентний та уважний спостерігач, який приходить на допомогу дитині тільки тоді, коли вона дійсно потребує цього. Він не порушує самостійності дитини, лише «...допомагає мені зробити це самому». Основним завданням вихователя є не навчати, а направляти, скеровувати, допомагати дитині у самонавчанні [1].

Місце педагога в традиційній освіті зовсім інакше, тобто це людина, яка є центральною фігурою освітнього процесу та контролює його. Наставник у роботі з дітьми сприяє розвитку критичного мислення, творчості, самостійності та впевненості дітей, він передає готові знання. Монтесорі-педагог займається підготовкою середовища, індивідуальними інтересами кожної дитини, він ніколи не

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

знає, що вони з дітьми робитимуть у той чи інший момент, і це перетворює кожен новий день на пригоду [1].

На думку італійської педагогині, вихователь є частиною середовища, що оточує дитину. Педагог завжди повинен бути привабливим для дітей, добре вдягненим, акуратним, розмовляти спокійно, не підвищуючи голос [1]. У сучасній освіті зовнішній вигляд вихователя теж є важливою складовою його професійної діяльності. Його одяг повинен бути зручним, практичним. Для цього часто вибирають комфортний стиль одягу в нейтральних або пастельних кольорах. Педагог має уникати надмірної кількості прикрас чи аксесуарів, які можуть заважати. Волосся вихователя має бути чистим і доглянутим, а макіяж повинен бути природним, аби не відволікати від роботи з дітьми. Тобто, педагог має бути прикладом для дітей, демонструючи через свій вигляд комфорт, турботу та увагу до своїх обов'язків.

Методика Монтесорі має велику увагу до сенсорного розвитку дітей, оскільки її вчення ґрунтується на принципі, що діти сприймають і пізнають світ через свої органи чуття, працюючи зі спеціально створеним дидактичним матеріалом. Метою сенсорних дидактичних матеріалів є виховання й удосконалення відчуття: зору, слуху, смаку, нюху, тактильного, баричного і термічного відчуття. Розроблені М. Монтесорі сенсорні матеріали унікальні з позиції розвитку всіх сфер відчуття. Вони вчать слухати тишу й звуки, розрізняти кольори, форму, вагу предметів, якості матеріалів тощо [4, с. 122].

У закладах дошкільної освіти для розвитку зору використовують різнокольорові картки, піраміди та інші предмети для розпізнавання назв кольорів та відтінків. Діти можуть розпізнавати, сортувати і з них будувати прості моделі. Також засвоюють поняття «великий-маленький», «товстий-тонкий», «довгий-короткий».

Для розвитку слуху використовують дзвіночки і музичні інструментів, ігри «Знайди звук», «Відгадай звук», де діти працюють з матеріалами, що видають певні звуки, вчать асоціювати звук з об'єктами або явищами.

Для розвитку дотику педагоги пропонують тактильні коробки з різними природними матеріалами (камінці, пісок, зерно), що допомагають дітям вивчати різні тактильні відчуття, для розвитку нюху використовуються коробки з натуральними ароматами (м'ята, лаванда, цитрусові, спеції), які допомагають дітям вивчати запахи.

У закладах дошкільної освіти, які використовують технологію М. Монтесорі, обладнана спеціальна зона – космічна, в якій зосереджено різноманітний розвивальний матеріал (глобуси, географічні карти, астрономічні календарі), за якими діти встановлюють час року, місяць, день тижня, добу, день свого народження, візуально визначають відрізок прожитого року [5]. Дітей ознайомлюють з планетами Сонячної системи за допомогою спеціальних карток, глобусів, моделей. Вихователь може розповідати дітям казки про космонавтів і космічні подорожі, тим самим стимулюючи інтерес до космосу та наукових відкриттів. Часто педагоги організують заняття, спрямовані на спостереження за природними явищами, такими як зміна пор року. Таким чином діти отримують основні знання про планети, природу, екосистеми та взаємозв'язки в природі, що сприяє розвитку у них інтересу природного довкілля та початкових уявлень про місце людини в ньому.

Важлива думка Марії Монтесорі про розвиток соціальних навичок дітей, емоційного інтелекту. Вона пропагує навчання через спільну діяльність, де діти

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

вчаться взаємодіяти, допомагати один одному, вирішувати конфлікти мирним шляхом. У сучасних закладах дошкільної освіти активно працюють над цією проблемою, використовують проблемні ситуації, ігри, бесіди, завдання на вираження емоцій. Діти вчаться розпізнавати емоції інших людей і розуміти їхні почуття. Завдяки іграм, вони показують або називають емоції, що зображені на картинках, або намагаються впізнати емоції своїх товаришів за їхньою мімікою чи поведінкою. Дітям дошкільного віку важко керувати своїми емоціями (гнів, страх). Педагоги використовують різноманітні стратегії, наприклад, дихальні вправи, ігри, що сприяють розслабленню, або методи заспокоєння.

Отже, педагогічні ідеї Марії Монтессорі та сучасні заклади дошкільної освіти мають багато спільного, особливо у таких аспектах, як індивідуалізація навчання, самостійність дитини, розвиток сенсорних навичок і створення спеціального середовища для навчання. Вони допомагають формувати більш гнучке і адаптоване освітнє середовище, до сучасних викликів, таких як COVID-19, повномасштабне вторгнення в Україну, що забезпечує всебічний розвиток кожної дитини. Ідеї М. Монтессорі реалізуються у сучасній педагогіці, і її принципи активно інтегруються в різні підходи дошкільної освіти, які сприяють всебічному розвитку дитини, її творчості, незалежності та соціальної компетентності.

Література та джерела

1. Григор'єва Н. Ідеї М. Монтессорі щодо ролі і функцій педагога закладу дошкільної освіти та їх використання в умовах реформування вітчизняної дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 1. С.79-85.
2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М. Монтессорі: теорія і технологія. Київ: Слово, 2014. 304 с.
3. Метод Монтессорі від А до Я: все про унікальну педагогічну систему. URL: https://montessoriu.com.ua/metod_montessor (дата звернення: 26.02.2025).
4. Міленіна П. Сенсорний розвиток дитини дошкільного віку: сутність педагогічної технології М. Монтессорі. Вересень: науково-методичний, інформаційно освітній журнал. 2020. Т.3. №1. С. 118-125.
5. Теорія космічного виховання в педагогічній ситуації М. Монтессорі. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iu/article/view/199> (дата звернення: 28.02.2025).
6. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. С.145-162.
7. Якименко С.І., Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз : монографія. Київ : Слово, 2015. 296 с.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК ДОШКІЛЬНЯТ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ

Поліна Сільчук,

студентка 4 курсу групи Є спеціальності А2 Дошкільна освіта відділення
початкової та дошкільної освіти Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського

Науковий керівник – Аліна Левицька, викладач англійської мови

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Проаналізовано практичні аспекти використання лялькового театру на заняттях англійської мови у дитячому садку, досліджено їх вплив на формування мовленнєвих навичок дітей.

Оновлення змісту сучасного освітнього процесу пов'язується із посиленням уваги до підвищення рівня володіння іноземними мовами. З розвитком суспільства вивчення іноземних мов набуває все більшого значення. Сьогодні знання англійської мови – це не просто прагнення, а вимога часу. Знання іноземної мови розширює рамки спілкування, навчальної та професійної діяльності, підвищує компетентність людини. Вивчення іноземної мови стало настільки важливим, що стало активною частиною дошкільної освіти: на думку Є. Потапенко, вивчення іноземної мови у ЗДО не тільки сприяє розвитку загальних мовних навичок дитини, а й закладає фундамент для успішного вільного спілкування іноземною мовою в майбутньому [2, с. 17].

Оволодіння рідною мовою, розвиток мовлення та спілкування – одне з найважливіших досягнень дитини. Зрозуміло, що мовленнєвий розвиток тісно пов'язаний з розвитком свідомості, усвідомленням навколишнього світу та становленням особистості.

Згідно з Програмою навчання англійської мови дітей дошкільного віку, у дитячих садках вивчення іноземної мови відбувається виключно в усній формі [1]. Першочерговим завданням педагога є розвиток навичок говоріння та аудіювання. Мова є не метою, а є засобом спілкування. Для того, щоб людина заговорила, у неї має бути потреба говорити, тобто мотивація до говоріння. Тому, щоб оволодіти мовою, недостатньо знати багато віршів і пісень іноземною мовою, потрібно вміти використовувати вивчені слова і вирази в необхідних ситуаціях. Отож вчителі створюють для дітей штучне іншомовне середовище, підбираючи форми і методи навчання відповідно до теми, що вивчається. Прикладом може бути розмова двох друзів про свої сім'ї, домашніх тварин, улюблені іграшки, одяг тощо.

Сьогодні творча та інтелектуально складна дидактична гра визнана одним із найпродуктивніших напрямів досліджень розвитку мовленнєвої діяльності дітей. Це пов'язано з тим, що тетралізована гра є основним видом мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Як зазначають вчені Л. Виготський, О. Запорожець та О. Леонт'єв, театралізована діяльність є основним видом мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Позитивний вплив драматичної діяльності на різні аспекти розвитку особистості продемонстровано в низці досліджень Л. Артемової, присвячених вивченню ігрового, мовленнєвого та емоційного розвитку дітей дошкільного віку. На думку А. Богуш та О. Аматаєвої, театралізована діяльність є одним із компонентів художньо-мовленнєвої діяльності та засобом розвитку красивого, образного і літературного мовлення.

Мета дослідження – дослідити особливості використання лялькового театру, що сприяє формуванню умінь та навичок мовленнєвих навичок дошкільнят.

Ефективний розвиток іншомовних навичок дітей дошкільного віку вимагає: цілеспрямованого навчання англійської мови в межах комунікативного мінімуму, актуального для світу дітей раннього віку; перенесення мовного досвіду рідною мовою на англійську і навпаки; ознайомлення дітей із соціальними та

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

культурними особливостями світу, в якому вони живуть [2]. Театралізована діяльність дітей дошкільного віку є одним з найефективніших засобів виховання, що впливає як на розвиток особистості дитини, так і на її мовленнєву активність. Водночас театральна діяльність є особливим видом дитячої активності та одним із найулюбленіших видів творчості.

У театралізованій діяльності реалізуються потреби дитини у:

- самовираженні;
- спілкуванні;
- пізнанні себе через відтворення різних образів.

У своєму відвертому і щирому ставленні до художніх образів та їх втіленні в різних формах театралізованої діяльності діти виявляють свій рівень художньо-естетичного сприйняття, мовленнєві здібності, а також конкретні знання, вміння і навички, які вони раніше набули в спеціально організованому навчанні.

Ляльковий театр – це театр, в якому ляльки (різних розмірів і форм) рухаються за допомогою акторів. У більшості випадків актори (діти), які керують ляльками, приховані або закриті від глядачів, але останнім часом стали популярними живі лялькові вистави, де глядачі можуть бачити, як керують ляльками. Основна ідея лялькового театру, незалежно від його виду чи форми, полягає в можливості створювати вистави за допомогою ляльок, які можуть бути розважальними (у більшості випадків) або культурними заходами з дидактичним, пізнавальним чи іншим акцентом (функціональні аспекти лялькового театру, театру і мистецтва в цілому). За допомогою ляльок актори-лялькарі можуть створювати яскраві образи, передавати характерні риси людської природи та поведінки, а актори можуть вкладати в «уста» ляльки дидактичний зміст, важливу інформацію або соціальні аспекти.

У дошкільній педагогіці вчені розрізняють види театру залежно від використання ігрового матеріалу та способу його розміщення: ляльковий, театр маріонеток, пальчиковий театр, театр на фланелеграфі, тіньовий театр, в яких використовують такі матеріали, як іграшки, картинки, ляльки, кокони, топотушки, смикунчики, маріонетки, фланелеграф, фігурки тіньового театру, живі тіні; і які можуть бути розміщені на екрані (театр картинок, тіней, живих тіней), ширмі – пальчиковий, з ляльками бібабо, коконів, ляльок, маріонеток, смикунчиків), на столі (театр ляльок, іграшок, топотушок), на фланелеграфі (фланелеграф).

Використовувати ляльковий театр можна на різних етапах заняття для розвитку мовленнєвих навичок. Наприклад, під час презентації нових моделей («мовних кубиків») та їх відпрацювання під час ігор, у рольових іграх та інсценізаціях.

Вчитель використовує ляльку, як казкового персонажа під час вітання чи прощання, вводячи дітей у атмосферу іноземної мови, замінивши формальний організаційний момент мовною зарядкою у формі діалогу («Hello», «Good bye», «How are you?»).

Казкові персонажі є прекрасними помічниками при організації рольових ігор на різних етапах заняття. Застосовуючи ляльки, можна тим самим створити навчально-ігрову ситуацію, в якій дитина стає не пасивним слухачем, а активним учасником навчального процесу. Це можуть бути такі ігри: «У супермаркеті», «В зоопарку», «День народження».

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Крім того ми зустрічаємо драматизацію на кожному кроці у вивченні іноземної мови: будь-яка лексика, будь-які розмовні форми відпрацьовуються не тільки в монологічному мовленні, але й у діалогах. Діти спілкуються англійською мовою на задану тему, нерідко складають свої власні діалоги за ключовими словами, і у всіх цих вправах присутній елемент драматизації.

До участі в театрі бажано залучити якомога більше дітей, використовуючи різні казки «Рукавичка», «Колобок», розповіді, оповідання, а також діалоги із застосуванням лялькового театру.

Управляти настільною лялькою дітям нескладно. Дитина бере іграшку ззаду так, щоб пальчики були захищені під долонею, і виводить «актрису» на стіл відповідно до сюжету вистави. Важливо стежити за тим, щоб мова дитини відповідала рухам ляльки. Дитина може посадити ляльку на палець і розіграти характер, зображений на руці. Під час гри дитина рухає одним або кількома пальцями і вимовляє слова казки, вірша або сценки.

Заняття театром з дітьми можуть зробити їхнє життя цікавим і змістовним, наповнити його жвавістю, азартом і радістю творення. А головне – навички, набуті в театральних іграх, можна використовувати в повсякденному житті.

Отже, беручи участь у театральній діяльності, діти відкривають для себе розмаїття навколишнього світу через образи, кольори та звуки, а завдяки правильно поставленим запитанням вони вчаться думати, аналізувати, робити висновки та узагальнення, що сприяє розвитку їхніх інтелектуальних та мовленнєвих навичок.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні. Іноземні мови. 2011. № 3. С. 15-22.
3. Velandia R. The Role of Warming Up Activities in Adolescent Students' Involvement During the English Class / Profile Journal. № 10. 2008. pp. 9-26.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іванна Стецюк,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Самостійність – це важлива якість особистості, яка закладається в дошкільному віці та відіграє значну роль у становленні дитини як активного учасника соціального життя. Формування навичок самообслуговування у дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього розвитку, який сприяє становленню самостійності, впевненості в собі та соціальної адаптації.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У молодшому дошкільному віці (3-4 роки) розвиток самостійності є важливим завданням виховання, оскільки саме в цей період формуються базові навички, необхідні для подальшого розвитку особистості. Отже формуванню самостійності дітей раннього віку сприятимуть навички самообслуговування. Навички самообслуговування у дітей – вміння, які дитина розвиває для виконання повсякденних завдань самостійно. Ці навички є важливими для формування незалежності, впевненості у собі та підготовки до дорослого життя.

Теоретичні основи цього процесу базуються на педагогічних, психологічних та вікових особливостях розвитку дитини. Ці навички розвиваються поступово, залежно від віку дитини, її індивідуальних особливостей і підтримки з боку дорослих. У цьому віці діти прагнуть самостійно виконувати завдання, наслідуючи дорослих. Основною мотивацією є бажання досягти результату та отримати схвалення.

У процесі праці в дітей формується загальне позитивне ставлення до навколишнього життя. Вдало виконана робота приносить їм почуття радості, задоволення, відчуття корисності своєї невеликої справи. Досягнення мети викликає бажання трудитися, надає впевненості діям дітей. В процесі праці у них формується прагнення до спільної діяльності, повага до праці дорослих, вміння доводити справу до кінця, тобто формуються ті морально – вольові якості, які конче необхідні дітям у подальшому навчанні у школі також у майбутньому житті [3, с. 74].

Активне дослідження навколишнього світу сприяє пізнавальному інтересу. Створення умов для експериментування стимулює розвиток ініціативності та творчої активності.

Потрібно демонструвати на власному прикладі – показувати як виконати завдання, пояснити кожен крок. Дати можливість дитині робити це самостійно. Підтримувати, хвалити досягнення.

Батьки є першими вчителями дитини, тому їхня участь у формуванні навичок самообслуговування є ключовою. Вони мають бути зразком самостійної поведінки, заохочувати ініціативу дитини, не робити за неї те, що вона може виконати сама. Важливо проявляти терпіння і не критикувати за помилки.

Педагоги у закладах дошкільної освіти створюють умови для практикування цих навичок та підтримують їхній розвиток. У дитячому садку вихователі повинні створювати ситуації, які вимагають від дітей самостійного прийняття рішень. Наприклад, організувати ігри, де діти мають домовлятися, або доручати їм прості обов'язки, як-от розкласти матеріали для занять.

Спостереження за дорослими викликає у дітей бажання наслідувати дорослих, допомагати їм, включатися в їх працю; з іншого боку – самостійна трудова діяльність сприяє вихованню у дітей позитивного ставлення і поваги до праці дорослих, прищеплює перші трудові навички та вміння. В цілому, такий взаємозв'язок допоможе вихователю виховати у дітей почуття працелюбності, звички і потреби до праці [2, с. 11-12].

Формування навичок самообслуговування є комплексним процесом, який вимагає тісної взаємодії між батьками, педагогами та самою дитиною. Важливо, щоб цей процес був підтримуючим, ненав'язливим і враховував індивідуальні особливості розвитку дитини.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Експерт з дошкільної освіти Г. Беленька рекомендує «Правило маленьких кроків» – щодня демонструвати необхідні дії та спонукати дитину виконувати їх. Ігрові прийоми та емоційна підтримка допоможуть заохочувати дитину, тож доцільно поєднати працю з грою. Не обмежуватися простими вказівками: «прибери іграшки» чи «витри бруд зі столу». Натомість застосувати прийом спільної дії: «Я складаю кубики в цю коробку, а ти – машинки в цю». Обов'язково звернути увагу дитини на результат праці: «Як гарно стало!». І підкреслити роль дитини та похвалити її: «Як ти гарно все зробив. Іграшки тепер усміхаються, радіють» [1].

Розвиток самостійності у молодшому дошкільному віці потребує комплексного підходу, в якому поєднуються підтримка, стимулювання ініціативності та створення умов для самостійної діяльності.

Навички самообслуговування допомагають формувати у дитини почуття відповідальності, впевненості у власних силах і готовності до шкільного життя.

Література та джерела

1. Беленька Г. Я сам, або як формувати навички самообслуговування у дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 02. С. 30.
2. Виховання дошкільників у праці/ З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. 2-ге вид. Київ, 2002, 112 с.
3. Розвиток дитини – дошкільника: сучасні підходи та освітні технології: Монографія [Т. В. Беленька, Н. М. Голота, А. М. Гончаренко та ін..] За ред. І. І. Загарницької. К.: Вид – во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009, С. 73 – 88.

ПРИРОДА ЯК ГАРАНТ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Чаловська,

студентка 12-Д групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
музично-педагогічного відділення

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Ольга Тарашевська,

викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін

Розглядається значення природи як чинники всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Аналізуються різні аспекти впливу природного середовища на фізичний, інтелектуальний, емоційний та соціальний розвиток дитини. Висвітлюються основні форми та методи екологічного виховання в дошкільних навчальних закладах. Стаття підкреслює важливість природи для розвитку дітей дошкільного віку.

Дошкільний вік є важливим етапом у розвитку дитини, коли формуються основи її особистості. Природа відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки вона є невичерпним джерелом знань, емоцій та вражень. Взаємодія з природою сприяє фізичному, інтелектуальному, емоційному та соціальному розвитку дитини, формує її екологічну культуру.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Сучасне суспільство характеризується стрімкою урбанізацією, технологізацією та погіршенням екологічної ситуації, що призводить до обмеження контактів дітей дошкільного віку з природним середовищем. Це, у свою чергу, спричиняє низку негативних наслідків для їхнього фізичного, психічного та соціального розвитку. Актуальність дослідження зумовлена дефіцитом природи, адже зростання урбанізації та технологічна залежність призводять до того, що діти проводять все менше часу на природі, що негативно впливає на їхнє здоров'я та розвиток, наукові дослідження підтверджують, що регулярний контакт з природою сприяє зниженню стресу, покращенню концентрації уваги та розвитку когнітивних функцій. Також актуальність зумовлена екологічною кризою, адже глобальні екологічні проблеми, такі як зміна клімату та забруднення навколишнього середовища, вимагають формування екологічно свідомого покоління, а дошкільний вік є сенситивним періодом для формування екологічних цінностей та відповідального ставлення до природи. Доведено, що перебування на природі сприяє розвитку моторики, координації, пізнавальної активності та творчості дітей, а також має терапевтичний ефект, знижуючи рівень тривожності та покращуючи емоційний стан. Спільні ігри та проекти на природі сприяють розвитку комунікативних навичок, співпраці та емпатії, а догляд за рослинами та тваринами формує почуття відповідальності та турботи.

Сучасна освіта спрямована на розвиток ключових компетенцій, таких як критичне мислення, творчість та комунікація, а природа створює ідеальні умови для розвитку цих компетенцій. Враховуючи вищезазначене, дослідження впливу природи на всебічний розвиток дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальним і має важливе значення для формування здорового, освіченого та екологічно відповідального покоління.

Метою дослідження: визначення ролі природного середовища у всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Основними завданнями є:

- аналіз впливу природного середовища на емоційний та інтелектуальний розвиток дітей;
- оцінка ефективності освітніх методів.

У структурі Базового компоненту дошкільної освіти спеціально виокремлена змістовний освітній напрям «Дитина у природному доквіллі», яка передбачає розвиток доступних дитині дошкільного віку уявлень про природу планети Земля та Всесвіту, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного доквілля. Наголошується, що природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному доквіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин; готовність включатися у практичну діяльність, що пов'язана з природою; дотримання правил природокористування [1].

Саме у ДНЗ здійснюється цілеспрямований навчально-виховний вплив на розвиток дитини.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Фізичний розвиток. Перебування на свіжому повітрі, активні ігри на природі, сприяють розвитку фізичних якостей дитини, зміцненню її здоров'я. Природне середовище створює умови для розвитку рухових навичок, координації, спритності та витривалості.

Інтелектуальний розвиток. Природа є невичерпним джерелом знань про навколишній світ. Спостереження за природними явищами, експерименти з природними матеріалами, дослідження рослин і тварин сприяють розвитку пізнавальної активності, допитливості, логічного мислення та творчої уяви дитини.

Емоційний розвиток. Дошкільники мають достатньо сформовану емоційну сферу, а тому по-особливому реагують на зміни у природі, довкіллі, на поведінку людей. Оточуюче середовище дошкільником сприймається досить емоційно. Природа викликає у дітей позитивні емоції, радість, захоплення, здивування. Саме тому адекватний за змістом і формою зміст виховання та навчання дошкільників може впливати на розвиток необхідного рівня екологічної свідомості та компетентності дитини. Спілкування з природою допомагає дитині навчитися розуміти та виражати свої емоції, розвиває її емпатію та екологічну свідомість.

Соціальний розвиток. Спільні ігри та спостереження, за природою екологічні проекти, сприяють розвитку комунікативних навичок, вміння працювати в команді, формують доброзичливі стосунки між дітьми та екологічна свідомість.

Форми та методи екологічного виховання. У дошкільних навчальних закладах використовуються різноманітні форми та методи екологічного виховання, які сприяють формуванню екологічної компетентності, такі як:

- екскурсії в природу;
- спостереження та хвилини милування в природі;
- пошуково дослідницька діяльність;
- ігри екологічного змісту;
- читання художньої літератури природознавчого змісту;
- перегляд мультфільмів та документальних фільмів про природу;
- творча діяльність (малювання, ліплення, аплікація) на екологічну тематику

тощо.

Отже, природа є невід'ємною складовою всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Регулярний контакт з природним середовищем сприяє зміцненню фізичного здоров'я, розвитку інтелектуальних здібностей, формуванню емоційної зрілості та соціальних навичок. Використання різноманітних методів екологічного виховання, таких як спостереження, експериментування, ігри та творча діяльність, є ефективним засобом формування екологічної культури та відповідального ставлення до природи. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у дослідженні впливу сучасних технологій на взаємодію дітей з природою, вивченні ефективності різних моделей екологічного виховання в умовах дошкільного навчального закладу, а також у розробці інноваційних методів формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку. Важливим напрямом є також дослідження впливу природи на психологічне благополуччя дітей з особливими освітніми потребами.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Білоус О. В. Вплив природи на розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*, 12(3), 2019. С. 45-58.
3. Гончаренко С. У. **Природне** середовище як фактор розвитку дітей. *Освіта і наука*, 8(2), 2020. С. 34-47.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О. В. Огнев'юк; авт. кол. : Г. В. Беленькая, О. Л. Богініч, В. М. Ветлугіна; наук. ред. Г. В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
5. Базалук О. А. Екологічна свідомість: формування та розвиток. – Київ : Наукова думка, 2019. С. 24-28.
6. Дмитренко Л. М. Роль природи у формуванні емоційної стабільності дошкільнят. *Психологія і педагогіка*, 15(1), 2021. С. 22-35.
7. Євтушенко І. П. Природа і когнітивний розвиток дітей дошкільного віку. *Наукові записки*, 19(4), 2022. С. 67-80.
8. Захарченко В. О. Соціальний розвиток дітей через взаємодію з природою. *Соціальна педагогіка*, 10(3), 2023. С. 50-63.
9. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти. 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogobazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ І ЗВИЧАЇВ

Катерина Царюченко,

студентка 3 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Лілія Боремчук,
викладач коледжу, методист вищої категорії

У статті розкрита актуальність формування трудових умінь і навичок під час колективної праці дітей старшого дошкільного віку. Висвітлено особливості формування трудових умінь та запропоновано шляхи їх розвитку в старших дошкільників.

Актуальність дослідження. Формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань сучасної системи дошкільної освіти. Виховання патріотизму сприяє розвитку емоційного зв'язку дитини з рідною землею, родиною, культурою, що має вирішальне значення для її соціалізації та розвитку як гармонійної особистості.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Підготовка до майбутнього дорослого життя та участь у різних видах діяльності не мислимі без певних умінь, навичок та компетенцій, що формуються в дитини протягом перебування її в закладі дошкільної освіти.

Особливої значущості проблемі патріотичного виховання підростаючого покоління надавали класики вітчизняної педагогіки: О. Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, О. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Сучасні тенденції патріотичного виховання молоді висвітлено у працях І. Беха, В. Борисова, М. Боришевського, П. Гнатенко. Загальні засади розвитку українського дошкілля, у світлі яких здійснюється і патріотичне виховання дітей, розроблені Л. Артемовою, А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманською, О. Шевченко.

Метою нашої статті є розкриття етапів і особливостей здійснення патріотичного виховання дітей у закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із найефективніших засобів патріотичного виховання дітей є залучення їх до народних традицій і звичаїв. Вони не лише знайомлять дитину з багатством національної культури, але й формують емоційний зв'язок із нею, розвивають уявлення про важливість збереження культурної спадщини.

Сучасна система освіти в Україні орієнтована на відродження національних традицій та формування духовно-моральних цінностей у дітей. Однак у практичній діяльності закладів дошкільної освіти ще не повною мірою використовуються можливості народної культури для виховання патріотичних почуттів. Це зумовлює необхідність розробки нових підходів і вдосконалення методів використання народних традицій у педагогічному процесі [5].

Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку – важливий складник формування майбутнього громадянина, який з раннього дитинства поважає свою країну, культуру, традиції та мову. Виховання патріотизму – це не лише знання державних символів чи історії країни, а й формування глибокого емоційного ставлення до рідної землі, народу та його традицій. Цей процес включає прищеплення дітям поваги до національної спадщини, розуміння важливості культурних цінностей та формування почуття гордості за свою Батьківщину.

На даному етапі розвитку, коли діти старшого дошкільного віку здатні на емоційні реакції, важливо створити для них умови, які б сприяли не тільки інтелектуальному розвитку, але й емоційному сприйняттю національних цінностей. Роль вихователя в цьому процесі є надзвичайно важливою, адже саме вихователі є першими носіями культурних і патріотичних цінностей для дитини.

Система роботи закладів дошкільної освіти щодо використання народних традицій та звичаїв в освітньому процесі є важливою складовою виховання, що допомагає дітям пізнавати культурну спадщину, розвивати повагу до традицій свого народу та сприяє формуванню національної ідентичності.

Вихователі інтегрують народні традиції в освітню програму через заняття, де використовують українські народні пісні, танці, казки, обряди, ремесла, що дає дітям можливість зануритися у культуру через практичний досвід. Особливо важливими є святкові обряди, що відображають народні звичаї, наприклад, святкування Різдва, Великодня, Івана Купала. У ході таких свят діти беруть участь у виготовленні обрядових атрибутів: писанок, ляльок-мотанок, а також готують народні страви [5].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Виховний процес повинен бути багатограним, включаючи різні форми та методи роботи, які б сприяли всебічному розвитку дошкільнят. Діти повинні мати можливість брати участь у театралізованих виставах, народних святах, конкурсах і фестивалях, що відображають національні традиції.

Крім того, народні традиції сприяють формуванню у дітей почуття єдності з іншими людьми, із суспільством, з нацією. Вони не лише вчать їх розуміти і поважати власну культуру, але й відкривають перед ними багатство іншої національної спадщини.

Важливим аспектом є використання народних традицій для розвитку емоційно-ціннісної сфери дітей. Через знайомство з народними обрядами, казками та піснями, діти отримують можливість переживати емоційні миті, співпереживати героям народних творів, що сприяє розвитку їхніх емоційних і моральних якостей. Така робота також сприяє формуванню почуття гордості за свою культуру та національну спадщину, закладаючи фундамент для майбутньої соціалізації дитини в суспільстві [6].

Таким чином, виховання любові до Батьківщини у дітей старшого дошкільного віку є багатограним і складним процесом, що вимагає врахування численних аспектів розвитку дитини. Це не лише навчання історії, а й залучення до народних традицій, формування емоційного ставлення до рідної землі та культури через участь у святкових заходах, іграх та творчих заняттях.

Процес виховання має бути безперервним і системним, злагоджено організованим усіма учасниками – батьками, вихователями, педагогами. Такий підхід дозволить виховати покоління, яке буде гордитися своєю країною і дбайливо ставитися до її багатств.

Цей процес також допомагає дітям розвивати емоційну чутливість і здатність до емпатії, оскільки через народні пісні, казки та обряди діти переживають колективні емоції, що сприяють формуванню почуття єдності з іншими людьми. Під час участі в народних святкуваннях і обрядах діти вчаться підтримувати один одного, допомагати, цінувати інших.

Отже, через використання народних традицій і звичаїв у виховному процесі формується не тільки любов до Батьківщини, але й цілий спектр моральних і соціальних якостей: повага, відповідальність, активна громадянська позиція. Це сприяє розвитку гармонійної особистості, здатної до самовираження та взаємодії з іншими в рамках її культурного контексту, і забезпечує успішну інтеграцію в сучасне суспільство, яке цінує національні традиції та культурне різноманіття.

Таким чином, інтеграція народних традицій у виховний процес закладів дошкільної освіти є важливою не лише з точки зору збереження культури, але й для всебічного розвитку особистості дитини, виховання її творчих, емоційних, моральних і соціальних якостей [8].

Література та джерела

1. Гречаник Н. І. Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Київ: Вид-во «Освіта», 2017. С. 45–67.
2. Петренко О. П. Народна культура як основа виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. *Виховний процес у дошкільному закладі: науково-методичний журнал*. 2018. Вип. 3. С. 23–34.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

3. Шевченко, Л. М. Традиції і звичаї українського народу в освітньому процесі дошкільного закладу. Львів: Львівський державний університет. 2016. С. 55–60.
4. Іванова С. М. Роль народних свят у формуванні національної свідомості у дітей дошкільного віку. Київ: Логос. 2019. С. 112–120.
5. Гончаренко В. О. Педагогіка: Національні традиції у вихованні дошкільнят. Київ: Літера. 2020. С. 134–146.
6. Лукашова Н. В. Народні звичаї в освітньому процесі дошкільного закладу: теоретичні аспекти. Одеса: Астропринт. 2018. С. 102–115.
7. Бойко І. П. Формування патріотичних почуттів у дітей через народні обряди та звичаї. *Психологія і педагогіка*. 2019. Т. 4. С. 41–53.
8. Романова О. П. Виховання громадянськості через народну культуру в дошкільному віці. Черкаси: Черкаський університет. 2017. С. 77–89.
9. Бондаренко Л. О. Використання народної творчості для розвитку патріотичних почуттів у дітей. *Дошкільна освіта в Україні: теоретичні та практичні аспекти*. 2020. С. 33–47.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ольга Шилюк,

студентка 3 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Лілія Боремчук,
викладач коледжу, методист вищої категорії

У статті розкрито актуальність формування трудових умінь і навичок під час колективної праці дітей старшого дошкільного віку. Висвітлено особливості формування трудових умінь та запропоновано шляхи їх розвитку в старших дошкільниках.

Актуальність. Неабияке значення для розвитку особистості дошкільника має залучення дитини до трудової діяльності. Проблема формування трудових умінь у дітей дошкільного віку як частина більш широкої та важливої проблеми трудового виховання особистості дитини в дошкільний період заслуговує на особливу увагу. Підготовка до майбутнього дорослого життя та участь у різних видах діяльності не мислимі без певних умінь, навичок та компетенцій, що формуються в дитини протягом перебування її в закладі дошкільної освіти [2].

Доведено, що дитячий вік є найважливішим періодом для формування практичних навичок, коли пластичність людської психіки дає змогу легко пристосовуватися до умов певної діяльності і засвоювати ті чи інші трудові вміння, а потім використовувати їх. Загальновідомо, що здійснення завдань трудового виховання, пов'язаних із формуванням трудових умінь, можливе за умов систематичного залучення дитини до праці.

Проблема трудового виховання знайшла своє відображення у працях З. Борисової, А. Люблінської, Н. Лоран, Т. Маркової, В. Нечаєвої, Л. Пенькової, В. Логінової, Г. Беленької, М. Машовець та ін.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні особливого значення набуває розвиток особистості дитини, формування її життєво необхідних компетентностей, у тому числі трудових. Трудове виховання в закладах дошкільної освіти є аспектом педагогічної діяльності, спрямованої на підготовку дітей до майбутньої самостійної діяльності, відповідальності, співпраці та активної участі в житті суспільства.

Актуальним є пошук ефективних шляхів формування у дітей старшого дошкільного віку навичок та умінь трудової діяльності. Колективна праця є способом здобуття нових знань, практичних умінь та засобом соціалізації дітей, виховання у них почуття відповідальності, дружби та взаємодопомоги. Організація колективної праці потребує науково обґрунтованого підходу, врахування вікових особливостей дітей, педагогічних умов та методів роботи.

Бадер С. наголошує на важливості оцінки трудового виховання, пропонуючи методи діагностики ефективності [1]. Ю. Олексійовець досліджує структурування трудової діяльності, що сприяє самостійності та соціальним навичкам дітей [5].

М. Машовець пропонує інноваційні методи інтеграції трудових завдань із творчими та ігровими аспектами, що розвивають креативність [3]. С. Назаренко підкреслює актуальність трудового виховання для всебічного розвитку дітей через поєднання трудових завдань з іншими освітніми напрямками [4].

Трудове виховання дошкільників сприяє формуванню самостійності, відповідальності та дисциплінованості [6]. Праця є першим етапом соціалізації, через які діти отримують практичних навичок і розвивають ціннісне ставлення до діяльності. Поєднання гри, навчання та творчості дозволяє зменшити індивідуальні особливості дитини й забезпечити мотивацію до виконання трудових завдань.

Трудові навички – це складні системи умовних рефлексів, які активізуються у процесі виконання певних виробничих завдань. Елементарні трудові навички передбачають формування найпростіших умінь трудової діяльності, що реалізуються як у процесі трудової діяльності, так і у грі, навчанні, творчості [2].

У процесі формування трудових навичок під час колективної праці у дітей дошкільного віку розвивається дрібна моторика, поступово удосконалюються вправність та рухи, зникають зайві, зменшується психічне та м'язове напруження, увага переноситься з процесу на результат, виробляється ритм дій і можливість довільно змінювати темп роботи.

Формування окремих трудових умінь можливе за умови виконання таких етапів: 1) пояснення, як треба користуватися вивченим правилом; 2) показ найбільш доцільних способів, прийомів застосування досліджуваного правила; 3) пробне виконання; 4) удосконалення дії шляхом багаторазового повторення у процесі вправ; 5) застосування вмінь в різноманітній практичній і творчій діяльності [6].

Отже, під час формування трудових навичок необхідно спеціально навчати дітей виконанню конкретних дій. Старші діти із вказівок дорослого прагнуть дізнатися, як треба робити, яким способом, які рухи використати, щоб вийшло добре і без допомоги дорослого.

Уважаємо, що найбільш прийнятні для дітей старшого дошкільного віку такі методи керівництва трудовою діяльністю:

– показ кожної трудової дії та її послідовності;

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- словесне пояснення;
- загальне нагадування;
- оцінка якості виконання трудового завдання.

Основні принципи трудового виховання – послідовність, відповідність віковим можливостям та інтеграція гри – сприяють цікавості дітей. Вони освоюють базові трудові навички, розвивають соціальні якості, такі як взаємодія та відповідальність за спільний результат. Організація трудової діяльності в закладах дошкільної освіти має розвиток вікових особливостей, ускладнюючи завдання для розвитку самостійності й упевненості.

Мотивація дітей до праці є ключовим аспектом. Використання ігрових методів та колективний характер праці сприяють розвитку комунікативних навичок і співпраці. Оцінювання рівня сформованості трудових умінь через спостереження, бесіди та педагогічно-діагностичні заняття вихователям ефективно коригувати процес навчання.

Отже, методичні рекомендації з колективу організаційної праці, орієнтовані на створення сприятливих умов для розвитку трудових та соціальних навичок. Важливо отримати інтереси дітей, правильно розподілити ролі та об'єднати трудову діяльність з ігровими елементами, що робить її цікавою й ефективною. Постійна організація праці дітей формує навички співпраці, відповідальності та підготовки до майбутньої діяльності в суспільстві.

Література та джерела

1. Бадер С. Як перевірити організацію трудового виховання дошкільників. <https://emetodyst.expertus.com.ua>. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10012338> (дата звернення: 20.12.2024).
2. Лозинська С. Формування елементарних трудових навичок у дітей дошкільного віку в Україні (1918–1939) : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Дрогобич, 2014. 19 с.
3. Машовець М.А. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей. 2018. С. 147-153.
4. Назаренко С.В. Трудове виховання дітей як педагогічна проблема сучасності. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-trudove-vihovanna-ditej-ak-pedagogicna-problema-suchasnosti-428070.html> (дата звернення: 20.12.2024).
5. Олексійовець Ю.В. Форми організації трудової діяльності дітей в ЗДО. URL: <https://vseosvita.ua/library/formi-organizacii-trudovoi-dialnosti-ditej-v-zdo-292613.html> (дата звернення: 20.12.2024).
6. Пісоцька Л. Зміст трудового виховання дітей старшого дошкільного віку. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2013. № 5. С. 185–190.
7. Трудове виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема сучасності. URL: <https://naurok.com.ua/konsultaciya-na-temu-trudove-vihovannya-ditej-doshkilynogo-vidku-yak-pedagogicna-problema-suchasnosti-120587.html> (дата звернення: 20.12.2024).



Секція 3



Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

РОЛЬ БАТЬКІВ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Надія Барабіна, Вікторія Рулінська,

студентки 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

У цій статті розглянуто, як батьки можуть активно підтримувати своїх дітей у навчанні, створювати сприятливі умови для їхнього розвитку та допомагати долати труднощі.

Роль батьків у житті кожної дитини є надзвичайно важливою, але особливо значущою вона стає, коли йдеться про дітей з особливими освітніми потребами. У таких випадках підтримка та розуміння з боку батьків не лише забезпечують емоційну стабільність і комфорт, але й мають вирішальну роль у розвитку дитячих навичок, соціалізації та адаптації до навчального процесу.

Згідно з офіційними даними станом на 2024 рік в Україні понад 150 тисяч дітей мають різні порушення функцій органів, значна частина з яких потребує спеціального підходу до навчання [2].

Діти з особливими потребами потребують особливого підходу до їх освіти, тому батьківська підтримка повинна охоплювати не лише забезпечення ресурсів і комфортних умов для навчання, але й активну участь у розвитку дитини.

Однією із основних складових підтримки своїх дітей є емоційна. Батьки, які розуміють труднощі своєї дитини та проявляють терпіння, здатні створити атмосферу безпеки та підтримки. Коли дитина відчуває, що її люблять і розуміють, вона має змогу долати труднощі і не боятися помилок. У випадку дітей з особливими освітніми потребами це надзвичайно важливо, оскільки вони можуть часто стикатися з невдачами та відчувати себе ізольованими від своїх однолітків.

Важливо розвивати у дитини впевненість і заохочувати її до самостійності шляхом визначення, підтримки та формування сильних сторін дитини.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Ще однією важливою складовою є співпраця батьків із закладами освіти. Батьки повинні активно взаємодіяти з учителями, адміністрацією школи або інших навчальних закладів, де навчається їхня дитина, щоб забезпечити належні умови для навчання. Це включає узгодження з педагогами методів навчання, організацію додаткових занять, а також залучення до корекційних програм, якщо це необхідно. Батьки мають мати можливість отримувати регулярний зворотний зв'язок від вчителів, психологів та інших спеціалістів, що дає їм можливість контролювати процес розвитку дитини та коригувати свої дії в разі необхідності.

До дітей з особливими освітніми потребами важливо мати індивідуальний підхід, враховуючи їхні здібності та потреби. Батьки мають можливість впливати на адаптацію освітнього процесу до потреб та можливостей дитини, а також мають можливість працювати разом з педагогами для розробки індивідуальної програми навчання. Діти з особливими освітніми потребами можуть потребувати додаткових інструкцій, допомоги в організації часу або спеціальних навчальних матеріалів. Батьки повинні активно брати участь у цьому процесі, щоб забезпечити оптимальні умови для розвитку.

Більше того, важливо враховувати індивідуальні риси характеру та можливості кожної дитини. Наприклад, для дитини з порушеннями слуху можуть бути ефективними візуальні методи, тоді як для дитини з проблемами зору краще підійдуть тактильні засоби навчання. Тому, великого значення набуває готовність батьків до підбору методів відповідно до потреб їхньої дитини.

Діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з проблемами соціалізації. Батьки також відіграють важливу роль у процесі інтеграції своєї дитини в суспільство. Це може включати активну участь у соціальних заходах, сприяння знайомству з іншими дітьми та дорослими, а також розвиток комунікативних навичок. Ефективні комунікативні навички дають змогу дітям висловлювати свої потреби та побажання, розвивати соціальні стосунки.

Отже, роль батьків у підтримці дітей з особливими освітніми потребами є надзвичайно важливою для їхнього успішного розвитку. Саме батьки є першими, хто допомагає дитині адаптуватися до умов навчання, створює атмосферу підтримки і безпеки, що сприяє впевненості в собі та розвитку важливих навичок. Залучення до процесу навчання, тісна співпраця з педагогами та іншими фахівцями допомагає враховувати індивідуальні потреби дитини, що забезпечує оптимальні умови для її розвитку. Батьківська підтримка, емоційне тепло та готовність адаптувати освітній процес є основою для подолання труднощів, з якими стикаються діти з особливими потребами. Тому роль батьків у цьому процесі не можна переоцінити, адже від них залежить не тільки навчальний успіх дитини, а й її загальне благополуччя.

Література та джерела

1. Поради батькам щодо підтримки дітей з ООП URL: <https://naurok.com.ua/poradi-batkam-schodo-pidtrimki-ditey-z-ooop-256979.html> (дата звернення: 06.03.2025).
2. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
3. Соціальний захист населення України URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf (дата звернення: 06.03.2025).

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Анна Василенко,

студентка 21-Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Людмила Луцинкевич, викладач-методист

Висвітлено аспекти корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з порушенням слуху, в умовах інклюзивного класу. Розглянуто окремі підходи, що сприяють адаптації дітей з порушенням слуху до освітнього середовища в початковій школі, методи розвитку слухового сприймання, мовлення та комунікативних навичок.

Інклюзивна освіта забезпечує рівні можливості для всіх дітей, зокрема для тих, хто має порушення слуху. За даними ВООЗ, у світі близько 5% людей мають порушення слуху різної важкості. Це 466 млн осіб, з яких 34 млн діти 2-3 з 1000 дітей народжуються із порушенням слуху. Науковці передбачають, що чисельність осіб з порушеннями слуху у світі зростатиме й у 2050 році складатиме 900 млн осіб [4, с. 56].

Відповідно зростає потреба у наданні спеціальної корекційної допомоги особам з порушеннями слуху в умовах інклюзивної освіти. Під корекційно-розвитковими послугами (допомогою) розуміють комплексну систему заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення [3, с. 7].

В умовах інклюзивного класу дитині з особливими освітніми потребами надається додаткова тимчасова чи постійна підтримка в освітньому процесі, яка передбачає розробку необхідних адаптацій та/або модифікацій, надання системи корекційно-розвиткових послуг, використання спеціального обладнання, допоміжних методів, засобів, технологій тощо [4]. В початковій школі діти з порушеннями слуху становлять категорію осіб, яка має особливі потреби у комунікації, разом з тим, потребують не лише адаптації освітнього процесу, спеціальної роботи з розвитку їхнього слухового сприймання, мовленнєво-комунікативних навичок, але й успішної адаптації і соціалізації.

Мета тез: охарактеризувати процес впровадження інклюзивної освіти в сучасній початковій школі на прикладі корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями слуху.

Згідно з Законом України «Про освіту» дитина з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту. Діти з порушеннями слуху належать до категорії осіб з порушеннями психофізичного розвитку (інтелектуальні порушення, порушення зору, опорно-рухового апарату, мовлення, складні порушення психофізичного розвитку тощо) [4].

Слух – відображення дійсності у формі звукових явищ, здатність людини (живого організму) сприймати та розрізняти звуки. Ця здатність реалізується за

допомогою органу слуху, або звукового аналізатора, – складного нервового механізму, що сприймає і диференціює звукові подразнення. Слуховий аналізатор включає периферичний, або рецепторний відділ (зовнішнє, середнє і внутрішнє вухо), середній, або провідниковий, відділ (слуховий нерв) і центральний, корковий відділ, розташований у скроневих долях великих півкуль. Вухо є підсилювачем і перетворювачем звукових коливань [2, с. 8].

Порушення слуху різко обмежують можливості спілкування з людьми, отже, і пізнання; призводить до порушень у розвитку інших пізнавальних процесів і передусім словесно-логічного мислення. Порушення слуху як первинний дефект обумовлює цілу низку вторинних відхилень у розвитку, що зачіпають пізнавальну діяльність та особистість дитини загалом [1, с. 48].

Існують різні підходи до класифікації осіб з порушеннями слуху, зокрема:

- глухі – майже не здатні розпізнавати звуки та мають цю проблему з народження або з періоду, коли мовлення ще не встигло сформуватися;
- пізнооглухі – втратили слух вже після формування мовлення, тому мають здатність розмовляти хоча б на базовому рівні;
- туговухі – слабчуючі діти, які частково втратили слух та мають проблеми з розвитком мовлення [1, с. 52].

Класифікують порушень слуху за місцем ураження слухової системи на:

- кондуктивне порушення, якщо вражене зовнішнє або середнє вухо;
- сенсоневральне, якщо вражене внутрішнє вухо чи зона слухового нерву;
- мішане, якщо вражені різні ділянки слухової системи [5, с. 73].

Класифікація за психологічним вивченням взаємодії слуху та мовлення:

- слабчуючі, що мають розвинене мовлення з невеликими недоліками (відхилення в граматичній побудові мови, помилки при письмі і вимові);
- слабчуючі з глибоким недорозвитком мовлення (вживання окремих слів, коротких фраз з неправильною їх побудовою) [1, с. 51].

Класифікація за узгодженістю ступенів порушення із соціальною оцінкою стану слуху, можливостями сприймати мовлення та пороговими показниками гучності, доступними для сприймання:

– практично збережений слух: людина сприймає шепітне мовлення на відстані 5-10м, розмовне – 60-80 м, а сприймання звуків на частотах 500, 1000, 2000 та 4000 Гц можливе при гучності звучання до 15 дБ;

– соціально адекватний слух (середнє порушення): (I ступінь) людина сприймає шепіт на відстані 4-1,5 м, розмовне мовлення – понад 5 метрів при гучності акустичного сигналу на діагностичних частотах – 16-45 дБ; (II ступінь) людина сприймає шепіт на відстані 0,5-1,5 м, розмовне мовлення – 3-5 м, а поріг – гучності 46-55 дБ;

– соціально неадекватний слух (важке порушення). При легкому і середньому порушенні за сприятливих акустичних умов (у тихому місці, з невеликої відстані, з помірним підсиленням гучності говоріння мовцем) людина може спілкуватися усним мовленням з іншими. Однак, якщо такий слух є вродженим або набутим у долінгвальному віці, без спеціальної допомоги мовлення дитини буде недосконалим. Людина з III, IV і V ступенем порушення не здатна сприймати усне мовлення на слуховій основі [5, с. 74-75].

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Корекційно-розвивальний вплив на особу з порушеннями слуху передбачає створення сприятливого середовища для поступу дитини в її слухомовленнєвому розвитку. Таке середовище містить три компоненти, а саме: збагачене слухомовленнєве середовище в родині, в закладі освіти та систематичні корекційно-розвивальні заняття [5, с. 62].

Через порушення слуху в молодших школярів виникають труднощі в процесі навчання, які потребують втручання вчителя, асистента вчителя, корекційних фахівців, інших членів команди супроводу, а саме:

- мовленнєві (порушена вимова звуків та слів, малий словниковий запас);
- слухові (дефіцит слухового сприймання, слухової уваги тощо);
- соціальні (складність встановлення контакту з іншими, замкненість);
- навчальні (незнання лексики, яка вживається на уроці, навчальних дій).

На нашу думку, саме корекційно-розвиткова робота спрямована на подолання цих труднощів, адже передбачає використання загальних і спеціальних методів, технологій формування мовлення дітей, розвитку їх слухового сприймання, усунення проблем з фокусуванням уваги на акустичних ознаках фонем, правильного розподілу уваги на них та сприяє загальній соціальній адаптації дитини в умовах освітнього простору закладу освіти.

Тісна співпраця, взаємодія членів команди супроводу дитини з порушенням слуху – запорука ефективності корекційної роботи. Кожен в команді виконує важливу роль: вчитель інклюзивного класу використовує методи навчання дітей з порушенням слуху, адаптовані (модифіковані) підходи, забезпечує індивідуальний супровід і т. ін.; асистент вчителя допомагає реалізувати завдання педагогів, які сприяють дитині в адаптації до навчання, класного середовища, в розвитку комунікативних навичок тощо; сурдопедагог і логопед працюють над корекцією мовлення й слухового сприймання, допомагають дитині адаптуватися до освітнього процесу тощо; психолог сприяє у її загальному розвитку, подоланні емоційних і мовленнєвих бар'єрів тощо.

Корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушенням слуху в інклюзивному класі має різні напрями, до ключових слід віднести:

– розвиток слухового сприйняття. Якщо у дітей з порушенням слуху є залишковий слух, важливо розвивати здатність розрізняти звуки, їхню інтонацію, тембр, ритм. В такому разі доцільно використовувати слухові тренування, вправи на розрізнення шумів і мовлення, спеціальні технічні засоби (слухові апарати, кохлеарні імпланти) тощо;

– формування у молодших школярів навичок мовлення. Діти з порушенням слуху часто мають труднощі з вимовою, тому слід розвивати артикуляційний апарат, дихання, фонематичний слух і збагачувати словниковий запас, зокрема через спеціальні заняття з логопедом, коли використовується жестова мова, дактильна абетка, міміка, візуальні підказки та інші альтернативні засоби комунікації. Така робота покращує взаємодію дитини з однокласниками, вчителями, учасниками команди супроводу тощо;

– соціально-психологічна підтримка дітей в інклюзивному класі. Діти з порушенням слуху можуть відчувати труднощі в адаптації і соціалізації у колективі учнів. Необхідно створювати безпечне й комфортне освітнє середовище, умови для спілкування, взаємодії учнів та самореалізації дитини;

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

– педагогічна підтримка дітей з порушенням слуху передбачає адаптацію (чи модифікацію) навчального матеріалу, умов тощо; використання візуальних матеріалів, зокрема яскравих ілюстрацій, схем, графіків, таблиць, малюнків для кращого засвоєння змісту навчання; залучення корекційних педагогів тощо.

Використання вправ й ігор у початкових класах, зокрема й з інклюзивним навчанням, є обов'язковою умовою сучасного навчання, адже забезпечує діяльнісний, компетентнісний і особистісний характер навчання. В ході добору ігор і вправ вчитель враховує лексико-семантичний рівень розвитку мови дітей (робота зі словом), синтаксичний рівень (робота з словосполученням і реченням), рівень тексту (розуміння, аналіз тексту тощо). Дітям з порушеннями слуху необхідно допомогти усвідомлювати, виділяти й інтерпретувати (сприймати) інформацію; організовувати й запам'ятовувати її; розвивати усне та писемне мовлення, навички розпізнавання слів, розуміння прочитаного, навички комунікації тощо. В контексті нашої проблеми доцільно наголосити на значенні спеціального використання вправ, а саме: артикуляційних, які сприяють тренуванню правильного вимовляння звуків, засвоєнню рухових, артикуляційних образів звуків, що є запорукою їх розпізнавання у зверненому мовленні; ритмічних, задля розвитку відчуття темпу, плавності мовлення учнів.

Отже, інклюзивна освіта стає ефективним засобом для розкриття потенціалу кожної дитини та забезпечення їй рівних можливостей у навчанні та житті. Корекційна робота з дітьми з порушенням слуху важлива складова в умовах інклюзивного класу, яка потребує комплексного підходу, використання сучасних методів, засобів, технологій, тісної співпраці учасників команди супроводу дитини, всіх учасників освітнього процесу, створення необхідних умов для надання якісних освітніх послуг.

Література та джерела

1. Ванюк Д. В. Основи дефектології : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2023. 133 с.
2. Жук В. В., Литвинова В. В., Литовченко С. В. Чути і спілкуватись. Крок за кроком з батьками. Методичний супровід та психологічна підтримка : навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 57 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія : покроково для педагогів : навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 232 с.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 01 січня 2025 р. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu#google_vignette (дата звернення: 01.02.2025).
5. Сучасний курикулум в освіті дітей з порушеннями слуху : методичні рекомендації / С. В. Литовченко, О. М. Таранченко, В. В. Жук, В. М. Шевченко, В. В. Литвинова, О. Ф. Федоренко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 321 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ З ООП

Мирослава Войтович,

студентка, групи 3-Б, спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела
Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Нагірний Микола, канд. іст. наук, доцент,
керівник наукового товариства з історії «ТІСНО»*

У статті розглядаються інноваційні технології, які сприяють доступності освіти для людей з особливими потребами. Описано приклади використання онлайн-платформ, мобільних додатків, віртуальної реальності та штучного інтелекту в навчальному процесі. Наведено приклади розробок, таких як бездротові рукавички для людей з порушеннями слуху та спеціальні додатки для людей з порушеннями зору.

Постановка проблеми. Уявіть собі освіту як безмежний океан знань, що постійно розширюється і поглиблюється. Це фундамент, на якому будується наше життя, ключ до самореалізації та повноцінної участі в суспільстві. Але що, якщо цей океан не для всіх?

Сьогодні, коли ми говоримо про освіту, особливо гостро постає питання доступності для людей з особливими потребами. На жаль, для багатьох з них шлях до якісної фахової передвищої та вищої освіти залишається тернистим. Причинами цього є цілий ряд перешкод: від нестачі необхідних ресурсів та кваліфікованих фахівців до неготовності освітніх закладів та не адаптованих навчальних програм. Проте, є промінь надії – інноваційні технології, які можуть стати потужним інструментом для вирішення цих проблем.

Метою дослідження є науково-педагогічний аналіз інноваційних технологій навчання людей з особливими освітніми потребами.

Результати дослідження. Війна в Україні, на жаль, призвела до того, що більше людей потребують особливої підтримки. Тому зараз дуже важливо допомагати людям з інвалідністю та психологічними труднощами.

Щоб їм було легше спілкуватися та брати участь у житті суспільства, розроблено багато різних програм та заходів. Наприклад, в школах запроваджують інклюзивне навчання. Це означає, що кожна дитина, незалежно від її особливостей, може навчатися разом з усіма. Таке навчання допомагає дітям з особливими потребами почуватися частиною колективу, знаходити друзів та отримувати необхідну допомогу від вчителів.

Дослідження показують, що інклюзивне навчання стає ще ефективнішим завдяки використанню сучасних технологій.

- **Онлайн-платформи** допомагають вчителям та дітям з особливими потребами знаходити потрібну інформацію, а також допомагають вчителям створювати індивідуальні плани навчання для кожної дитини.

- **Мобільні додатки** допомагають відстежувати успіхи дитини, ставити цілі та отримувати необхідну підтримку для їх досягнення.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- **Віртуальна реальність.** Вона створює безпечне навчальне середовище, де діти можуть тренувати свої навички та досліджувати різні можливості.

- **Штучний інтелект** допомагає зробити навчання більш індивідуальним та надає миттєвий зворотний зв'язок.

- **Робототехніка.** Роботи можуть виконувати завдання, які допомагають дітям з особливими потребами навчатися та розвиватися [2].

Розглянемо інноваційні технології, які сприяють доступній якісній освіті осіб з ООП.

Уявіть собі: студенти з Вашингтонського університету створили дивовижні бездротові рукавички, які можуть «говорити» мовою жестів! Ці рукавички підключаються до комп'ютера через Bluetooth, і спеціальна програма розпізнає жести рук. Якщо жест відомий, комп'ютер відтворює відповідне слово через динамік у рукавичках. Це може дуже допомогти людям з порушеннями слуху, дозволяючи їм легше спілкуватися з іншими [3].

– спеціальні додатки для людей із порушенням слуху;

Команда BeWarned, на чолі з Віталієм Потапчуком, розробила спеціальні додатки, які допомагають людям з порушеннями слуху. Особливо корисним є їхній перекладач жестової мови.

Цей додаток працює цілодобово, надаючи онлайн-послуги з перекладу та обробки жестової мови. Це означає, що люди з порушеннями слуху можуть легко спілкуватися в різних ситуаціях, наприклад, у лікарні чи банку.

Завдяки цьому додатку, люди з порушеннями слуху можуть почуватися більш впевнено та вільно в суспільстві.

– Додатки для людей із порушенням зору.

Додаток ISSE – це цікава розробка, яка використовує штучний інтелект для обробки інформації. Він може стати дуже корисним, тому що має високу якість обробки. Завдяки використанню нейромереж, додаток може точно обробляти інформацію.

В майбутньому, після доопрацювання, додаток зможе виконувати різні завдання в будь-якій точці світу. Він стане універсальним помічником для користувачів.

Хоча додаток ISSE ще потребує вдосконалення, він має великий потенціал. Розробники працюють над покращенням старих і додаванням нових функцій, щоб зробити його ще кращим [1].

Висновки. Тому, інноваційні технології – це не просто модні слова, а реальний ключ до того, щоб освіта стала доступною для кожного. Побачили, як онлайн-платформи, мобільні додатки, віртуальна реальність, штучний інтелект та робототехніка відкривають нові можливості для навчання людей з особливими потребами. Ці технології допомагають їм не лише отримувати знання, але й почуватися частиною суспільства, знаходити друзів та розвивати свої таланти.

Я вірю, що в майбутньому кожен освітній заклад буде оснащений сучасними цифровими кабінетами зі штучним інтелектом, а також віртуальними кімнатами, де кожен учень зможе почуватися комфортно та впевнено. І тоді освіта дійсно стане безмежним океаном знань, відкритим для всіх.

Література та джерела

1. Новітні технології для дітей з особливими потребами. *Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 3» Миколаївської міської ради*. URL: <https://mmr3.irc.org.ua/news/20-00-30-01-03-2020/> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Пупишева В. Я. Інноваційні технології у навчанні осіб з обмеженими фізичними властивостями. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/4> (дата звернення: 14.02.2025).
3. Шубіна Г. Як технології допомагають людям з інвалідністю? URL: <https://hubz.ua/news/yak-tehnologiyi-dopomagayut-lyudyam-z-invalidnistyu/> (дата звернення: 14.02.2025).

**ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Алла Гладько,

студентка 41-Ш групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення педагогіки та фінансово-інформаційної діяльності
Коледжу фахової передвищої освіти

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – *Неля Кириленко, канд. пед. наук,
завідувачка кафедри інформатики та інформаційних технологій в освіті*

Розглядаються інтерактивні навчальні платформи та програми альтернативної комунікації, хмарні сервіси візуалізації навчального матеріалу, системи розпізнавання мовлення та інструментів інтерактивного оцінювання для забезпечення інклюзивного освітнього середовища, персоналізації навчального процесу, підвищенню мотивації учнів початкової школи з особливими потребами та розвитку їхніх когнітивних і комунікативних навичок.

Сучасна система освіти в Україні характеризується активними інноваційними процесами, зміною світоглядних орієнтирів і створенням сприятливих умов для самоствердження, самореалізації та самовизначення особистості. Вона спрямована на утвердження гуманістичних ідей та акцентує увагу на індивідуальному розвитку кожної людини, незалежно від її стану здоров'я, соціального статусу чи особливостей розвитку. У цьому контексті особливого значення набувають дитиноцентризм, повага до різноманіття та визнання інтегрованого й інклюзивного навчання до підходів, що найбільшою мірою відповідають принципам правової держави, побудованої на гуманістичних засадах [1].

Одним із ключових завдань Нової української школи є створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме вихованню нового покоління українців, для яких інклюзія стане невід'ємною складовою світогляду. Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології, що забезпечують доступність навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Використання адаптивних електронних ресурсів, мультимедійних платформ, дистанційних навчальних інструментів і спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє реалізувати принципи

персоналізованого навчання, враховуючи індивідуальні потреби кожного учня. Таким чином, цифровізація освіти стає не лише засобом модернізації навчального процесу, а й необхідною умовою забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей відповідно до концептуальних засад НУШ [2].

Проблема створення інклюзивного освітнього середовища для молодших школярів, зокрема із застосуванням цифрових технологій, є предметом досліджень фахівців різних галузей – соціальної, корекційної, спеціальної педагогіки, дефектології та цифрової освіти. Зокрема, у працях вітчизняних учених (Л. Аксьонова, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіна, М. Власова, О. Глоба, В. Григоренко, П. Горностаї та ін.) розглядаються теоретичні та методичні аспекти інтегрованого навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасні дослідження акцентують увагу на можливостях цифрових технологій для підвищення ефективності інклюзивного навчання. Так, у роботах Гордієнко Т. В., Дубровської Л. та Дубровського В. (2021) розглядається використання мультимедійних платформ і адаптивних електронних ресурсів для персоналізації освітнього процесу в початковій школі, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами [4].

Визначаючи інклюзивне освітнє середовище для молодших школярів, В. Алексєєва та І. Сошіна [2], характеризують дану дефініцію як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей, а саме:

- забезпечення закладу відповідними педагогічними кадрами: супровід асистента вчителя/вихователя, корекційних педагогів, практичного психолога та ін.;
- безперешкодний доступ до будівель та приміщень: архітектурне пристосування для дітей, що пересуваються на візках та дітей з порушеннями зору;
- забезпечення спеціальними навчальними програмами, навчально-методичними та наочно-дидактичними посібниками;
- індивідуальними технічними засобами навчання, облаштування кабінетів для проведення корекційно-розвиткових занять: логопедичного, вчителя-дефектолога, психологічного розвантаження. (В. Алексєєва, І. Сошіна [2], 2019). Дослідниці слушно зазначають, що провідна роль у забезпеченні належного функціонування інклюзивного освітнього середовища в умовах освітніх реалій сьогодення належить саме цифровим технологіям та мережевим сервісам ефективної організації освітнього процесу у віддаленому режимі.

У межах дослідження дефініцію «цифрові технології» розглядатимемо, опираючись на визначення А. Колупаєвої та О. Таранченко [5], котрі описують цифрові технології як «...сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, інструментів та ресурсів, які забезпечують адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувачів освіти, зокрема молодших школярів з особливими освітніми потребами...» [5]. Авторки слушно зазначають, що у визначеному контексті цифрові технології включають інклюзивні навчальні платформи, програмне забезпечення для альтернативної та доповненої комунікації, інтерактивні засоби диференційованого навчання та адаптивні електронні ресурси, що сприяють розвитку

когнітивних навичок і соціальної взаємодії учнів ([5], А. Колупаєва, О. Таранченко, 2019).

Забезпечення інклюзивного освітнього середовища для учнів початкової школи передбачає впровадження цифрових технологій, які сприяють персоналізації навчального процесу, розвитку когнітивних навичок та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір. Відповідно до підходів, окреслених у посібнику «Інклюзивна освіта» ([6], Порошенко, 2019) доцільним є використання таких цифрових технологій:

- **Інтерактивні навчальні платформи** (*Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle*), що забезпечують диференційований підхід до навчання, адаптацію навчальних матеріалів відповідно до можливостей учнів, а також створення інтерактивних завдань.

- **Програмне забезпечення для альтернативної та доповненої комунікації** (*Boardmaker, Cboard, Clicker 7*), яке допомагає налагодити ефективну взаємодію учнів з порушеннями мовлення або слуху з однокласниками та вчителями.

- **Хмарні сервіси для візуалізації навчального матеріалу** (*Genially, Canva, ThingLink*), що дозволяють створювати інтерактивні презентації, схеми та плакати для полегшення сприйняття інформації.

- **Системи розпізнавання мовлення та тексту** (*Google Speech-to-Text, SpeechTexter*), які сприяють доступності навчання для дітей із порушеннями зору або мовлення.

- **Платформи для інтерактивного оцінювання знань** (*Quizizz, Kahoot, Mentimeter*), що забезпечують можливість формативного оцінювання та активної участі учнів у навчальному процесі.

Поділяючи думку автора, вважаємо, що застосування цих цифрових рішень дозволить створити адаптивне та доступне освітнє середовище, у якому кожна дитина, незалежно від її індивідуальних особливостей, отримує рівні можливості для навчання, розвитку та соціальної інтеграції ([6], Порошенко, 2019).

Отже, цифрові технології є невід'ємною складовою створення ефективного інклюзивного освітнього середовища, забезпечуючи рівний доступ до знань для молодших школярів з особливими освітніми потребами. Використання інтерактивних навчальних платформ, програм для альтернативної та доповненої комунікації, хмарних сервісів для візуалізації навчального матеріалу, систем розпізнавання мовлення та інструментів інтерактивного оцінювання сприяє персоналізації навчального процесу, підвищенню мотивації учнів та розвитку їхніх когнітивних і комунікативних навичок. Упровадження цих технологій дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного здобувача освіти, сприяючи їхній успішній соціалізації, формуванню комфортного та доступного навчального середовища, а також розвитку взаємоповаги та співпраці між учнями, педагогами та батьками. В умовах сучасних освітніх реалій цифровізація інклюзивного навчання є не лише інноваційним підходом, а й необхідною умовою для забезпечення якісної та доступної освіти для всіх дітей.

Література та джерела

1. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. Збірник наукових праць 2015. № 12(14). С. 120–126.
2. Мігалуш О. А. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук, праць. 2009. № 6(8). Київ: Університет «Україна», 2019. С. 17–18.
3. Коврігіна Л. М. Особливості організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 4(75). IV квартал. С. 22–28.
4. Гордієнко, Т. В., Дубровська, Л. О., & Дубровський, В. Л. (2021). Особливості організації інклюзивного навчання у початковій школі. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2(38), 120-122. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-19>.
5. Колупасва, А. А., & Таранченко, О. М. (2019). Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Видавництво «Ранок».
6. Порошенко, М. А. (2019). Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна».

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Ангеліна Голуб,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталя Яроцук, викладачка циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Висвітлено одну з актуальних проблем навчання і виховання дітей з особливими потребами – соціалізацію. Розглянуто етапи соціалізації дітей з особливими освітніми потребами та чинники соціалізації, від успішності якої залежить можливість самореалізації осіб зазначеної категорії в сучасних соціальних умовах.

Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі є реальністю нашого часу. Для їхньої успішної адаптації в суспільстві необхідно організувати їхнє навчання та виховання в інтегрованому середовищі. Це забезпечить їхній соціальний, емоційний та когнітивний розвиток, дозволить відчувати себе повноцінними членами суспільства. Головна мета інтеграції – створити умови для особистісного зростання дитини та її творчої реалізації.

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами є важливим завданням, що стоїть перед українською системою освіти. Виконання цього завдання можливе за умови використання інноваційних підходів, які дозволяють забезпечити повноцінну участь у житті суспільства дітей з особливими освітніми потребами, їх ефективну самореалізацію у різних сферах соціальної діяльності.

Одним з найактуальніших питань сьогоденної системи освіти є інклюзивна освіта для дітей з обмеженими функціональними можливостями та особливими потребами у єдиному освітньому просторі. Якщо говорити про те, яку категорію дітей

слід вважати «з особливими освітніми потребами», можна визначити такі категорії: «діти з обмеженими можливостями здоров'я», «діти з особливостями психофізичного розвитку», «діти з інвалідністю». «Діти з особливими освітніми потребами» – поняття, яке широко охоплює всіх дітей, чії освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема дітей з інвалідністю, дітей із соціально вразливих груп та інших [5, с. 43].

Процес інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами та дітей з обмеженими функціональними можливостями в єдиному загальноосвітньому просторі – це незворотній процес на сучасному етапі розвитку суспільства і його гуманістичних цінностей. Разом з тим, цей процес може вважатися повноцінним, якщо забезпечує три неодмінні умови: навчання кожної дитини відповідно до її особливих освітніх потреб та розвитку; можливість дитини відвідувати навчальний заклад, проживаючи в сім'ї, а батькам – виховувати власну дитину; розширення кола спілкування дитини та підвищення її соціальної адаптації. Реалізація цих умов потребує зламу стереотипів і оволодіння новими формами роботи всіма учасниками навчально-виховного процесу [3].

Соціалізація – це фундамент розвитку людини, що дає їй змогу використовувати накопичений суспільством досвід. Хоча цей процес є універсальним, кожен проходить його по-своєму, набуваючи унікального життєвого досвіду. Сім'я, освіта та виховання відіграють ключову роль у соціалізації, готуючи людину не лише до дорослого життя та професійної діяльності, але й до повноцінної інтеграції в суспільство. Лише успішна соціалізація, що відповідає суспільним нормам, сприяє гармонійному існуванню особистості в сучасному світі.

Виділяють такі етапи соціалізації дитини з ООП:

- адаптація (пристосування до соціуму);
- індивідуалізація (усвідомлення своїх можливостей);
- інтеграція (намагання знайти своє місце в суспільстві).

Кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідна повага до особистості, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Першим і найважливішим середовищем, де дитина вчиться жити в суспільстві, є сім'я. Саме тут формуються її цінності, розуміння норм поведінки та вміння будувати стосунки. Тому психологічна зрілість батьків має вирішальне значення для повноцінного розвитку дитини.

Перебування дитини в освітньому закладі є другим етапом соціалізації особистості. Тут важлива роль належить педагогам, які повинні проявляти такт, повагу та розуміння до кожної дитини, особливо до тих, хто має особливі освітні потреби. Сім'я також повинна підготувати дитину до цього нового етапу, допомогти їй усвідомити важливість змін та підтримати її в процесі адаптації.

В. Сухомлинський наголошував: «Ввести дитину в світ людських стосунків – одне з найважливіших завдань виховання» [1], а якщо це стосується дітей з особливими потребами, то це завдання стає не тільки найважливішим, а ще й складним випробуванням для педагога.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами (ООП), які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі, має свої особливості. Зазначена категорія дітей має певні фізичні, психічні чи розумові обмеження. З цієї причини їх соціалізація може бути ускладненою, але не менш важливою. Для пришвидшення та полегшення цього процесу запроваджується інклюзивне навчання, основним принципом якого є забезпечення права дітей на освіту [4].

Можемо виділити п'ять основних чинників успішної соціалізації дитини з ООП в умовах інклюзивної освіти:

- толерантне ставлення (сприяє зростанню самоповаги, впевненості у власних можливостях);
- доброзичлива атмосфера (взаємодія з іншими дітьми, наслідування їх соціального досвіду);
- індивідуальний підхід (сприяє врахуванню особистого потенціалу дитини);
- співпраця з корекційними педагогами (ефективність навчання та виховання);
- спільна діяльність (налагодження ефективної співпраці).

Інклюзивна освіта – це підхід, який забезпечує рівні можливості для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей. Це означає, що освітня система змінюється, щоб відповідати потребам кожної дитини, а не навпаки.

Під інклюзивним підходом розуміють створення таких умов, за яких усі діти мають однаковий доступ до освіти, однакові можливості отримати досвід, знання та подолати упереджене ставлення до тих, хто має «особливі потреби» [2].

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних навчальних закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з типовим рівнем розвитку та суспільства в цілому.

Література та джерела

1. Василь Сухомлинський. Афоризми. Педагогічний музей України; / укладач О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська. Київ : ПМУ, 2018. 104 с.
2. Горішна, Н. Розвиток категорії інклюзивна освіта у філософськоосвітніх концепціях та сучасному науковому дискурсі. *Social Work and Education*. Vol. 7, No. 1. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 65-75.
3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. (Збірник документів): ч. 2, Київ : АТ Видавництво «Столиця», 1998. 248 с.
4. Інклюзія в освітньому процесі як одна із форм соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Педрада. 2022. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2879-sotsalzatsya-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami> (дата звернення: 27.02.2025)
5. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання. *Соціальний педагог*. 2008. №3. С.42–46.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В ЛУЦЬКУ

Олена-Ольга Гуменюк,

студентка 45 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
*Науковий керівник – Ірина Брушневська, канд. пед. наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти*

Безбар'єрний простір, доступність, інклюзивне освітнє середовище, особливі освітні потреби, особи із порушеннями психофізичного розвитку, адаптація.

У сучасному суспільстві, що активно розвивається, питання забезпечення безбар'єрного простору для осіб із особливими потребами стає однією з найважливіших соціальних та освітніх проблем. Однією з основних задач національної політики є створення умов для повної інтеграції таких осіб у суспільство, де відсутність бар'єрів, як фізичних, так і соціальних, є необхідною умовою для їхнього розвитку, соціалізації та реалізації потенціалу. Україна, прагнучи до європейських стандартів розвитку, намагається адаптувати своє законодавство та інфраструктуру для потреб осіб із обмеженими можливостями, що передбачає створення безбар'єрного простору в усіх сферах життя, зокрема в освіті.

Значення створення безбар'єрного простору для людей із особливими освітніми потребами є невід'ємною частиною реформ у системі освіти. У цьому контексті важливим є забезпечення доступу до освітніх послуг для дітей із порушеннями психофізичного розвитку, що дозволить їм отримати якісну освіту, не стикаючись із зайвими перешкодами у фізичному та інформаційному середовищі. Створення інклюзивного освітнього середовища, яке враховує особливості таких дітей, є однією з основних цілей державної політики, що забезпечує соціальну справедливість і рівність прав у суспільстві.

У зв'язку з цим важливим є дослідження особливостей створення безбар'єрного простору саме на Волині, зокрема в місті Луцьк, адже це дозволяє виявити специфічні регіональні аспекти, потреби та проблеми, які виникають у процесі впровадження безбар'єрних стандартів в інфраструктуру для осіб із особливими освітніми потребами.

Метою цієї роботи є аналіз існуючих підходів до створення безбар'єрного простору на Волині, зокрема в місті Луцьк, а також розробка рекомендацій для покращення інфраструктури міста в умовах впровадження безбар'єрного середовища для осіб із особливими освітніми потребами.

Незважаючи на значні кроки, зроблені Україною в напрямку впровадження принципів інклюзії, країна все ще знаходиться на початкових етапах формування безбар'єрного середовища. Сподіватися на швидкий прогрес в цій сфері не варто, оскільки, наприклад, у США цей процес тривав майже 30 років. Враховуючи це, важливим є вивчення концепту безбар'єрності в контексті інклюзивних потреб

українського суспільства та аналіз міжнародного досвіду реалізації безбар'єрних ініціатив. Першим значущим кроком у розвитку ідеї безбар'єрності стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 31/123 від 16 грудня 1976 року, що проголосила 1981 рік Міжнародним роком людей з інвалідністю. Це стало важливою віхою в боротьбі за визнання прав людей з інвалідністю та глибше розуміння їхніх потреб і можливостей. Після цього була започаткована Всесвітня програма дій щодо людей з інвалідністю, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 3 грудня 1982 року (Резолюція 37/52). Цей процес також призвів до проголошення періоду 1983-1992 років десятиліттям людей з інвалідністю в Резолюції 37/53, що сприяло активізації громадських ініціатив, правових і соціальних заходів на різних рівнях [1].

Саме в контексті цих міжнародних ініціатив сформувалася концепція безбар'єрності (barrier free) – ідея суспільства без обмежень, де кожному буде зручно [2].

Довгий час безбар'єрність сприймалася лише як усунення фізичних бар'єрів, однак насправді існують різноманітні бар'єри – від обмеженого доступу до будівель до обмежень у працевлаштуванні чи культурному житті. Не варто вважати, що бар'єри стосуються лише окремих груп, таких як люди з інвалідністю чи літні особи. Насправді, кожен може зіштовхнутися з бар'єрами в різні періоди свого життя, тому концепція безбар'єрності набагато ширша, ніж просто інклюзія осіб з обмеженими можливостями.

Таким чином, поширення концепції безбар'єрності в сучасному суспільстві є результатом переходу від медичної моделі інвалідності до соціальної, що зміщує фокус на потреби людей з інвалідністю та зобов'язання суспільства перед ними. Визнано, що інвалідність є соціальною конструкцією, і її вплив на людей значною мірою визначається умовами та факторами соціального середовища. Людина відчуває обмеження через свою інвалідність, коли суспільство не враховує її фізичні, сенсорні чи психічні особливості, ізолюючи її таким чином. Більшість щоденних труднощів, з якими стикаються люди з інвалідністю, виникають через те, що соціальний простір в основному орієнтований на потреби здорових людей. Соціальна модель, звертаючи увагу на бар'єри в суспільстві, пропонує більш широкий підхід до вирішення проблем осіб з інвалідністю, акцентуючи увагу на їхніх правах, недоторканності та рівності. Соціальна модель визнає, що обмеження в життєдіяльності людей виникають через організацію суспільства, а доступність середовища для кожної людини визначається її потребами та діяльністю.

Отже, в Україні процес створення безбар'єрного середовища ще на початкових етапах, хоча міжнародний досвід показує, що це займає багато часу. Важливим кроком стало проголошення 1981 року Міжнародним роком людей з інвалідністю, що започаткувало розвиток концепції безбар'єрності. Ця концепція охоплює не лише фізичні бар'єри, а й обмеження у доступі до освіти, працевлаштування та культурних практик. Соціальна модель інвалідності підкреслює, що обмеження виникають через бар'єри в суспільстві, а не тільки через фізичні чи сенсорні особливості особи. Важливим є створення інклюзивного середовища, яке забезпечить рівний доступ для всіх членів суспільства. Бар'єри, які існують для людей з інвалідністю, негативно впливають на їх якість життя, тому суспільство повинно прагнути до зниження цих бар'єрів, забезпечуючи рівні можливості для всіх громадян.

Література та джерела

1. Accessibility for the Disabled. A Design Manual for a Barrier Free Environment. (2021, November 12). URL: <https://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/preface.html> (дата звернення: 19.02.2025).
2. Barrier-free environment for persons with disabilities, 2021. 29 p.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 19.02.2025)).
4. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-r#top> (дата звернення: 19.02.2025р.))
5. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 19.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Анастасія Гучук,

студентка 3В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Стаття розглядає особливості навчання та виховання дітей із порушеннями слуху, зокрема труднощі у комунікації, мовленнєвому розвитку та соціалізації. Аналізуються різні методи корекційного навчання, підкреслюється значення сучасних технічних засобів і методик у створенні комфортного навчального середовища для таких дітей.

Порушення слуху є однією з найбільш поширених сенсорних вад. За даними ВООЗ, приблизно 34 мільйони дітей у світі мають різні форми слухової недостатності. В Україні цей показник також значний: за оцінками спеціалістів, кожна тисячна дитина народжується з вираженими проблемами слуху, а ще більше дітей набувають їх у процесі життя через хвороби, травми або спадкові фактори.

Наявність порушень слуху безпосередньо впливає на розвиток мовлення, процес соціалізації та навчання дітей. Вони часто стикаються зі складнощами у комунікації, що може призводити до емоційних і когнітивних бар'єрів. Відповідно, освітній процес для таких дітей повинен бути адаптованим із використанням спеціальних методик і технічних засобів [1].

Слухова недостатність поділяється на два основних типи:

✓ приглухуватість – часткова втрата слуху, за якої дитина може сприймати мовлення за допомогою підсилюючих засобів (слухових апаратів, кохлеарних імплантів);

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

✓ глухота – повна або майже повна відсутність слухового сприйняття, через що дитина не може розпізнавати звукову мову навіть за допомогою спеціальних пристроїв.

За рівнем втрати слуху виділяють легку, середню, важку та глибоку приглухуватість. Від цього залежать підходи до навчання дитини та її потреби в корекційній педагогіці.

Слух відіграє ключову роль у формуванні мовлення, сприйнятті світу та соціалізації. У дітей з порушеннями слуху: сповільнюється мовленнєвий розвиток – дитина не отримує достатньо слухових зразків для самостійного освоєння мови; обмежується соціальна взаємодія – ускладнюється комунікація з однолітками, що може призводити до ізоляції; з'являються труднощі в навчанні – традиційні методи викладання можуть бути малоефективними, якщо вони не адаптовані для дітей із порушеннями слуху [2].

Освіта таких дітей базується на корекційно-розвиткових методах, що допомагають компенсувати порушення слухового сприйняття. Найбільш поширеними є наступні методи.

Аудіовербальний метод – спрямований на розвиток слухового сприйняття за допомогою слухових апаратів або кохлеарних імплантів. Основна мета – навчити дитину сприймати та використовувати усну мову.

Жестова мова – основний спосіб комунікації для глухих дітей. Вона включає систему жестів, міміку та рухи тіла.

Білінгвальний метод – передбачає одночасне використання жестової мови та усного мовлення, що допомагає дитині адаптуватися в обох середовищах.

Використання дактильної абетки – використання спеціальної ручної абетки (дактильна мова), що допомагає дітям засвоювати літери та слова.

Візуально-опорний метод – передбачає навчання читанню з губ та розпізнаванню артикуляції мовця [3].

Сучасна освітня система активно впроваджує інклюзивне навчання, але для дітей із порушеннями слуху воно має певні виклики: недостатня кількість кваліфікованих сурдопедагогів у загальноосвітніх школах; потреба в адаптованих навчальних матеріалах і технічних засобах. проблеми комунікації між дітьми з порушеннями слуху та їхніми чуючими однолітками [4].

Для кращого засвоєння навчального матеріалу дітям з порушеннями слуху необхідно використовувати широкий спектр дидактичного й технічного забезпечення, зокрема: Візуалізація навчального матеріалу: плакати, ілюстрації, схеми, малюнки, графіки, таблиці. Інтерактивні матеріали: картки для розвитку мовлення, тематичні альбоми, макети, дидактичні ігри. Тексти з опорою на зображення: використання підписів під картинками, асоціативних схем для кращого розуміння нових понять.

У навчанні дітей з вадами слуху використовують такі навчальні відеоматеріали: відеоуроки з субтитрами, перекладом жестовою мовою або поясненнями з артикуляційними підказками. Методика читання з губ полягає у використанні дзеркал для навчання артикуляції, вправи на розпізнавання слів за рухом губ. Дактильна абетка базується на використанні пальцевого алфавіту для засвоєння літер

і слів. Жестова мова передбачає включення елементів жестової мови для полегшення розуміння складного матеріалу.

Серед технічного забезпечення можна виділити: слухові апарати; мультимедійні інтерактивні дошки, які використовуються для наочного викладу матеріалу, забезпечують доступ до візуальних навчальних матеріалів; субтитровані відеоуроки; вібросигнальні пристрої: годинники, будильники, системи оповіщення, що використовують вібрацію для залучення уваги [5].

Отже, освіта дітей із порушеннями слуху є важливою складовою інклюзивного суспільства, що вимагає комплексного підходу, інноваційних рішень та співпраці педагогів, батьків і держави. Втрата слуху не повинна бути бар'єром для повноцінного розвитку, соціалізації та самореалізації дитини. Саме тому освітній процес має базуватися на ефективних корекційно-розвиткових методах, адаптованих навчальних програмах і сучасних технологіях.

Забезпечення комфортного та стимулюючого освітнього середовища сприятиме не лише академічному успіху таких дітей, а й їхній повноцінній інтеграції у суспільство, особистісному зростанню та майбутній професійній самореалізації. Інвестиції в доступну освіту сьогодні – це запорука інклюзивного та гуманного суспільства в майбутньому.

Література та джерела

1. Громадянська освіта та соціалізація дітей з вадами слуху: збірник науково-методичних матеріалів. Українсько-канадський альянс для глухих та слабочуючих, 2022. 78 с.
2. Дидактичні та соціально-педагогічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: науково-методичний збірник Інституту спеціальної педагогіки АПН України. Київ, 2005. 40 с.
3. Лещенко М. П. Корекційна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Освіта, 2010. 256 с.
4. Назарова Н. М. Сурдопедагогіка: навчальний посібник. Київ: Фенікс, 2018. 312 с.
5. Петрова О. В. Інклюзивна освіта дітей з порушеннями слуху: методичні рекомендації. Львів: Світ, 2021. 198 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анастасія Козюлько,

студентка 21-Д(б) групи спеціальності 012 Дошкільна освіта

факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Любов Токар, доктор філософії,

завідувач кафедри теорії, фахових методик та технологій дошкільної освіти

Охарактеризовано особливості та досвід розвитку інклюзивної освіти за кордоном. Визначено шляхи застосування інтерактивних технологій в інклюзивному освітньому середовищі

До реформування системи освіти в Україні зумовлюють загальні тенденції та перетворення в суспільному житті – рух до європейської спільноти та дотримання

демократичних цінностей, зокрема усвідомлення власної значущості й поважності як людини, індивідуальності й неповторності, повага один до одного, права і свободи. У зв'язку з цим актуальності набуває функціонування нової гуманістичної парадигми, що пов'язана з правом на отримання освіти незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, якість такої освіти не відрізняється від якості освіти здорових людей, що й покладено в основу організації інклюзивного навчання.

Становлення інклюзивної освіти в Україні відбувається значною мірою на основі зарубіжного досвіду. Звісно, кожна країна, як слушно відзначив П. Єгоров, не може сліпо копіювати досвід інших держав через різні політичні та економічні умови, відмінні освітні традиції, а тому шукає свій шлях розвитку інклюзивного навчання. Розвиток вітчизняної інклюзивної освіти неефективний, якщо діяти лише шляхом формального перенесення вдалих зарубіжних моделей освітньої інтеграції в процес навчання і виховання вітчизняних загальноосвітніх закладів без їх осмислення та адаптації. Досвід показує, що розв'язання проблем розвитку інклюзивної освіти повинні базуватися на урахуванні місцевих особливостей при використанні місцевих ресурсів, в іншому випадку такі рішення будуть необґрунтованими [2]. Цю ж думку висловлює С. Стабс, який вважає гнучкість та здатність реагувати на постійні інновації основним принципом інклюзивної освіти, оскільки саме так створюється сильний, динамічний і живий організм зі здатністю до адаптації і розвитку в місцевому культурному середовищі [4].

Інклюзивна освіта за кордоном почала втілюватись в життя відносно недавно. До XIX ст. навчати й лікувати дітей з проблемами в розвитку практично не намагалися. Вони залишалися вдома зі своїми родинами або їх віддавали до притулків. Часто такі діти були тягарем для своїх сімей і родини зверталися за допомогою в нагляді за ними. Першу відому нам спробу навчати дітей з проблемами в розвитку зробив 1800 р. французький лікар Жан-Марк Ітард. Він розробив унікальну методику, яку згодом запозичили педагоги й науковці зі США. Послідовники Ітарда заснували організацію, яка проводила наукові дослідження проблем розвитку.

1830 р. у Сполучених Штатах Америки створено перші школи для дітей з проблемами зору та слуху. Учні в цих школах були ізольовані та навчалися за спеціальними програмами. Так, у школах для дітей з проблемами слуху використовували альтернативні системи спілкування, мову знаків, жестів тощо. Оскільки це були великі заклади, вони часто розташовувались за сотні кілометрів від домівок учнів і діти перебували тут майже весь час.

На початку XX ст. італійський педагог, лікар, учена Марія Монтесорі створила «Будинок дитини» для захисту і виховання дітей бідняків у Римі. Вона була переконана, що до дитячої індивідуальності необхідно ставитися з повагою, слід дозволяти дітям робити вибір і заохочувати їх до розв'язання проблем. Марія Монтесорі намагалася розвивати в дітей уміння та навички, які давали б змогу надалі самим потурбуватися про себе. Основне гасло її діяльності – «Допоможи мені це зробити самому». Вона була щирим захисником безнадійних, на думку багатьох, дітей. [3, с. 23-28].

Поступово в Європі, США, Австралії, Канаді батьки почали спонукати педагогів залучати дітей з особливими освітніми потребами до звичайних класів.

Вони зрозуміли неадекватний характер спеціальних програм і були сповнені бажання зірвати тавро сегрегації із системи освіти дітей з проблемами в розвитку. Родини прагнули, щоб їхні діти залишалися в рідних домівках, де до них ставилися б як до важливих членів сімей [1, с. 22].

Для сприяння особистісному розвитку кожної дитини, освітні ініціативи в рамках інклюзивного підходу з використанням інтерактивних технологій повинні бути спрямовані на задоволення індивідуальних потреб, розкриття здібностей кожного вихованця, його повноцінне включення в освітнє й суспільне середовище.

Розвинені зарубіжні країни демонструють самобутній досвід упровадження інтерактивних технологій в освітню практику на всіх рівнях, у тому числі в галузі інклюзивної дошкільної освіти. Хоча підходи до реалізації освіти дітей з особливими освітніми потребами в кожній країні мають специфічні особливості, усі вони розглядають інтерактивні технології в якості основного інструменту реалізації інклюзивних стратегій.

Залучення дітей до якісного освітнього середовища з ранніх років, має позитивний вплив на їх подальше навчання й соціалізацію. Так, згідно з результатами дослідження Національного об'єднаного комітету з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами США (National Joint Committee on Learning Disabilities), було встановлено, що діти з функціональними обмеженнями, які мали доступ до якісних освітніх послуг у ранньому віці, демонструють більш високі навчальні результати у початковій школі [6].

Хоча існують різноманітні шляхи та можливості застосування інтерактивних технологій, їх умовно можна поділити на три категорії, відповідно до цільового призначення: компенсаторного, комунікаційного, дидактичного.

Компенсаторне призначення зумовлює використання інтерактивних технологій у якості технічної підтримки різних видів діяльності шляхом компенсації певних особистісних обмежень (наприклад, засоби для посилення слуху, зору та ін.).

Комунікаційне призначення передбачає використання інтерактивних технологій у якості засобу підтримки альтернативних форм комунікації. При цьому допоміжні прилади і відповідне програмне забезпечення доцільно добирати відповідно до типу захворювання й індивідуальних особливостей дитини.

Як зазначено в одному з документів ЮНЕСКО [5], сучасний рівень розвитку інтерактивних технологій значно розширює можливості як для педагогів, так і для дітей, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби. Ці технології сприяють спрощенню доступу до освітньої та професійної інформації; покращенню функціональних можливостей та ефективності управління засобами навчання; інтеграції національних інформаційних освітніх систем у світову мережу; доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки і культури.

У контексті нашого дослідження, знаковою є діяльність *Європейської агенції з питань особливих освітніх потреб та інклюзивної освіти* (The European Agency for Special Needs and Inclusive Education) [7] - незалежної міжнародної організації, що забезпечує платформу для взаємодії між країнами-учасниками в галузі інклюзивної освіти й навчання осіб з особливими освітніми потребами. Наразі це єдина загальноєвропейська організація, що здійснює підтримку державних

ініціатив, спрямованих на покращення якості й ефективності інклюзивних освітніх практик, створення рівних можливостей для навчання осіб з особливими потребами.

За участю Агенції було реалізовано проєкт «Інтерактивні технології для включення», або «Інтерактивні технології для інклюзії» (IT for Inclusion), що тривав упродовж 2012-2013 рр. Мета проєкту полягала в зібранні й аналізі даних щодо використання інтерактивних технологій в інклюзивній освіті в різних країнах. До участі залучились 27 країн Європи, які надали відомості щодо національних практик реалізації інтерактивної підтримки – підтримки інклюзивної освіти й освіти осіб з особливими освітніми потребами.

Література та джерела

1. Василюк А., Корсак К., Яковець Н. Нариси з порівняльної педагогіки. Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. 119 с.
2. Єгоров П. Р. Теоретичні підходи до інклюзивної освіти людей з особливими освітніми потребами. URL:http://teoriapractica.rums/files/arhiv_zhumala/2012/3/pedagogika/egoro.pdf (дата звернення 22.11. 2020).
3. Монтессорі М. *Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання в «Будинках дитини»*. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки за заг. Редакцією З. Н. Борисової. К.: Вища школа, 2004. С. 104-120.
4. Стабс С. Інклюзивна освіта в обмежених ресурсах (Sue Stubbs, Inclusive Education Where There are few resources), посібник. Oslo, 2002.
5. Information and Communication Technology (ICT) in Special Needs Education (SNE) [Electronic resource]. – Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education, 2001. – 39 р. – Access mode: https://www.european-agency.org/sites/default/files/information-and-communication-technology-ict-in-special-needs-education-sne_ict_sne_en.pdf.
6. Learning Disabilities and Young Children: Identification and Intervention [Electronic resource] / National Joint Committee on Learning Disabilities. – Access mode: <http://www.ldonline.org/article/11511/>.
7. The European Agency for Special Needs and Inclusive Education [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.european-agency.org>.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РІВНОСТІ

Вероніка Кочура,

Студентка групи 107-2-24П спеціальності 141 Електроенергетика,
електротехніка та електромеханіка

Слов'янського енергобудівного фахового коледжу

Науковий керівник – Олександр Лучинін,

викладач електротехнічних дисциплін

Інклюзивна освіта є важливою складовою для досягнення соціальної рівності, оскільки вона забезпечує рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Вона спрямована на те, щоб кожна дитина могла отримати освіту в умовах, що враховують її індивідуальні потреби та особливості розвитку, і це має велике значення для забезпечення соціальної рівності в суспільстві.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Інклюзивна освіта сприяє тому, щоб кожна дитина мала можливість навчатися в рівних умовах, без дискримінації за будь-якими ознаками. Це важливий елемент соціальної рівності, оскільки дозволяє всім дітям, незважаючи на їхні фізичні чи інтелектуальні обмеження, отримувати однакові можливості для розвитку, соціалізації і майбутньої участі в суспільному житті.

Інклюзивне навчання розвиває важливі соціальні навички – співпраця, взаємопідтримка, повага до різноманітності. У результаті такі діти не лише отримують освіту, але й стають повноправними членами суспільства, що в майбутньому дає їм можливість реалізувати свій потенціал без обмежень.

У широкому контексті інклюзивна освіта – це інвестиція в рівність і соціальну справедливість, яка створює умови для повного включення всіх членів суспільства в економічне, соціальне і культурне життя.

Інклюзивна освіта – це підхід, що забезпечує рівний доступ до навчання для всіх учнів, незалежно від їх фізичних, розумових чи соціальних особливостей. Вона має на меті створення умов, в яких кожна дитина, незважаючи на її індивідуальні особливості, може отримати рівні можливості для розвитку та навчання в загальноосвітньому середовищі.

У традиційних системах освіти діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з бар'єрами, які обмежують їх доступ до навчання та розвитку. Це може бути через відсутність адаптованих програм, неготовність педагогічного складу до роботи з дітьми з різними потребами, або ж через фізичні та соціальні бар'єри в освітньому середовищі. В результаті цього такі діти часто стикаються з маргіналізацією, соціальною ізоляцією та несправедливими умовами для розвитку.

Інклюзивна освіта намагається вирішити ці проблеми, забезпечуючи рівні можливості для всіх дітей. Вона підтримує ідею, що кожна дитина має право на освіту, незалежно від своїх можливостей або особливостей. І ця освіта має відбуватися в умовах взаємодії з іншими учнями, що дозволяє не тільки отримувати знання, але й сприяє розвитку взаєморозуміння, емпатії та толерантності.

Інклюзивна освіта сприяє розвитку соціальних цінностей, таких як рівність, взаємоповага, підтримка та взаємодопомога. Вона дає можливість учням з різними можливостями і особливостями взаємодіяти, працювати в команді, вирішувати проблеми разом, що створює фундамент для формування соціально зрілого та толерантного суспільства.

Крім того, інклюзивна освіта змінює ставлення до людей з особливими потребами. Замість того, щоб сприймати їх як об'єкт допомоги, інклюзивне середовище спонукає суспільство розглядати цих людей як повноправних членів, що можуть робити свій внесок у розвиток спільноти. Таке навчання дає можливість усім дітям зрозуміти, що різноманітність – це не проблема, а ресурс для розвитку.

Незважаючи на те, що інклюзивна освіта в Україні поступово набуває популярності, вона стикається з кількома значними проблемами:

- *Недостатнє фінансування та ресурси.* Школи часто не мають достатньо ресурсів для того, щоб ефективно працювати з дітьми з особливими потребами. Це включає як фінансові ресурси, так і матеріально-технічну базу, необхідну для адаптації навчального процесу.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- *Нестача кваліфікованих педагогів.* Педагоги не завжди мають необхідну підготовку для роботи з дітьми з особливими потребами. Окрім того, часто бракує спеціалістів, які можуть підтримати дітей із різними потребами, таких як психологи, логопеди або асистенти вчителів.

- *Стереотипи та упередження.* В Україні ще існують стереотипи щодо дітей з особливими потребами, що може створювати бар'єри в їх інтеграції в загальноосвітнє середовище. Це може призводити до соціальної ізоляції таких дітей і навіть відмови батьків від інклюзивного навчання.

Для того, щоб інклюзивна освіта стала справжнім шляхом до соціальної рівності в Україні, необхідно здійснити низку реформ та впровадити інноваційні підходи:

- *Підготовка педагогів та спеціалістів.* Одним із найважливіших кроків є навчання вчителів, педагогів та асистентів з метою забезпечення їх кваліфікації для роботи з дітьми з особливими потребами. Це включає не лише знання методик викладання, а й розуміння психологічних аспектів розвитку дітей з різними потребами.

- *Забезпечення доступності інфраструктури.* Школи повинні бути облаштовані так, щоб діти з інвалідністю могли безперешкодно потрапити до класів, їдальні та інших приміщень. Оновлення інфраструктури дозволить зняти фізичні бар'єри, що залишають дітей поза освітою.

- *Залучення батьків та громадськості.* Важливо, щоб батьки, педагоги та громадські організації працювали разом для покращення умов інклюзивної освіти. Підтримка та участь батьків можуть значно покращити процес адаптації дітей з особливими потребами до навчального процесу.

Отже, інклюзивна освіта – це не тільки спосіб надання освіти дітям з особливими потребами, але й потужний інструмент соціальної рівності. Вона створює умови для того, щоб кожна дитина могла реалізувати свій потенціал та стати повноправним членом суспільства. Водночас інклюзивна освіта сприяє розвитку більш толерантного та рівноправного суспільства, в якому цінується різноманітність і кожен має шанс на успіх. Однак для того, щоб цей процес був успішним, потрібно долати багато викликів, зокрема, у сфері підготовки кадрів, оновлення інфраструктури та подолання соціальних бар'єрів. Тільки в такому разі інклюзивна освіта стане справжнім шляхом до соціальної рівності в Україні.

Література та джерела

1. Бех І. Д., Чеботарьова О. В. Інклюзивна освіта: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Академія, 2018.
2. Ващенко Л. Педагогіка інклюзії. Київ: Либідь, 2020.
3. Синьова Є. О. Інклюзивна освіта: основи, методи, підходи. Харків: Видавництво НУП, 2019.
4. Ляшенко О. Л. Інклюзивна освіта: сучасні виклики. Львів: Світ, 2021.
5. Соловійова О. Особливості інклюзивного навчання у закладах середньої освіти. *Педагогічні науки*, 2022.
6. Іваненко Т. Проблеми та перспективи впровадження інклюзії в Україні». *Освіта XXI століття*, 2021.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ІНКЛЮЗІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Софія Кубічка,

студентка 1Б групи спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж Мукачівського державного університету»

**Науковий керівник – Вікторія Грицько, д-р філософії,
викладач суспільних дисциплін**

Стаття розглядає сучасні проблеми інклюзивної освіти в Україні в умовах реформування освітньої системи. Акцентується увага на проблемах підготовки педагогів, адаптації навчальних та забезпечення спеціалізованими ресурсами, а також на необхідності комплексного підходу до впровадження інклюзивних практик для забезпечення рівних можливостей для всіх дітей.

Сьогодні в світі тривожна тенденція щодо збільшення кількості дітей із порушеннями фізичного та психічного розвитку. У зв'язку з цим усі країни, зокрема й Україна, спрямовують свою освітню політику на інтеграцію дітей з особливими потребами в загальну систему дошкільної та шкільної освіти. Це сприяє їх адаптації, розвитку та соціалізації, а також вдосконалювати рухові, мовленнєві, комунікативні, соціальні та інтелект [1].

Відповідно до відомостей Всесвітньої організації охорони здоров'я, основними причинами первинної дитячої інвалідності є вроджені порушення розвитку, захворювання нервової системи та психіки.

Однією з інтеграційних форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма навчання. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу [2].

Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами практикується в різних країнах світу вже понад 50 років і стало загальносвітовою тенденцією. Серед держав із найбільш розвинутим законодавством у сфері інклюзивної освіти можна виділити Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Іспанію, Бельгію, Швецію, Великобританію та США. В цих країнах підтримка інклюзивної освіти була запроваджена ще в кінці 1960-х років, з особливим акцентом на соціалізацію дітей з особливими потребами, що дозволяє їм стати повноцінними членами суспільства.

Проте Україна не може беззаперечно повторити досвід інших країн через різні економічні, культурні та соціальні умови, тому вона формує власну модель розвитку інклюзивної освіти.

У контексті демократичних змін в українському суспільстві однією з основних умов успішної соціалізації дітей з особливими потребами є забезпечення їхнього безперешкодного доступу до високоякісної освіти, що реалізує їхнє конституційне право на навчання, закріплене статтею 53 Конституції України.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Таким чином, «інклюзивна освіта» являє собою багатоступеневий процес, що забезпечує рівний доступ до освіти для всіх учнів, зокрема через впровадження диференційованих методів та технологій навчання, орієнтованих на особистість і враховуваних індивідуальних потреб кожної дитини.

Наразі інклюзивні підходи до навчання в Україні перебувають на ранньому етапі свого розвитку, що обумовлено недостатньою адаптацією державних освітніх програм до потреб дітей з інвалідністю, обмеженими можливостями здоров'я та покращенням психофізичних вод. Це зумовлено тим, що українське суспільство ще не повністю позбулося наслідків радянської системи освіти і не пододало існуючі бар'єри.

Так, серед проблем, які суттєво перешкоджають розвитку інклюзивної освіти в нашій державі, можна виділити такі:

– *Недостатня підготовка педагогів.* Багато вчителів не мають достатнього досвіду і кваліфікації для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Потрібні спеціалізовані програми підготовки вчителів, які б забезпечили їм знання і навички для роботи в інклюзивному середовищі.

– *Недостатня матеріально-технічна база.* Інклюзивні класи потребують спеціального обладнання та адаптованих навчальних матеріалів, яких не вистачає у багатьох школах. Це стосується як фізичного обладнання (меблі, пристосування для дітей з інвалідністю), так і програмного забезпечення.

– *Необхідність адаптації навчальних планів.* Сучасні навчальні плани часто не враховують індивідуальні потреби учнів з особливими освітніми потребами. Потрібно створювати більш гнучкі програми, які б дозволяли кожному учневі отримувати освіту відповідно до своїх можливостей.

– *Психологічна підтримка учнів та вчителів.* Не всі школи мають доступ до психологів та інших фахівців, які могли б надати підтримку як дітям з особливими потребами, так і вчителям. Це створює бар'єри для ефективної інклюзії.

– *Нерозуміння серед батьків та учнів.* Інклюзивна освіта може зустрічати опір з боку деяких батьків та учнів, які не завжди готові до спільного навчання. Важливим є просвітницька робота серед усіх учасників навчального процесу для формування позитивного ставлення до інклюзії.

– *Фінансування та ресурсні обмеження.* Здійснення інклюзивної освіти потребує значних фінансових витрат на підготовку вчителів, забезпечення спеціальними матеріалами та обладнанням, створення доступної інфраструктури тощо. В умовах обмеженого фінансування ці питання можуть залишатись актуальними.

– *Залучення допоміжних спеціалістів.* Інклюзивне навчання часто потребує роботи з логопедами, дефектологами, соціальними працівниками, медичними працівниками, але багато шкіл мають обмежений доступ до таких фахівців.

Проблеми інклюзії потребують комплексного підходу до вирішення, що включає як зміни в законодавстві, так і реальні дії на рівні шкіл, а також широке інформування і підтримку з боку громади та держави.

Отже, у контексті реформування освіти в Україні інклюзивне навчання досягається з численними викликами, серед яких недостатня підготовка педагогів,

обмежена матеріально-технічна база, потреба в адаптації навчальних планів, а також обмежений доступ до фахівців. Розвиток інклюзії є етапом до створення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від фізичних чи психічних особливостей. Поступовий перехід до інклюзивної освіти вимагає комплексного підходу, який включає зміни в законодавстві, покращення підготовки вчителів, створення доступного середовища та підтримку з боку держави і громади. Лише за умови ефективної реалізації цих заходів можна досягти соціалізації дітей з особливими потребами та інтеграції їх у суспільство як повноправних його членів.

Література та джерела

1. Гайдаєнко Н. С. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в умовах реформування освітньої галузі України / Н. С. Гайдаєнко, С. Ф. Рашидов // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. Вип. 3. С. 85-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2021_3_9. (дата звернення: 25.02.2025)
2. Гладуш Віктор. Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729855> (дата звернення: 25.02.2025)
3. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної ради. 2017 р. № 38-39.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року Розпорядження Кабінету міністрів України від 14 квітня 2021р. №366-р.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕНЬ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ

Олександра Мішук,

студентка 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Подано сучасні підходи до проблеми порушень психічного розвитку у дітей та можливості інклюзивного навчання у підтримці дітей з особливими освітніми потребами.

У процесі модернізації системи спеціальної освіти одним із пріоритетних завдань є розробка та впровадження оптимальних моделей підтримки дітей із різним рівнем психофізичного розвитку. Важливу роль у цьому відіграє створення ефективної системи раннього виявлення та корекційної допомоги дітям із порушеннями розвитку, що дозволяє вчасно надати необхідну підтримку та сприяти їхній соціалізації.

Останні десятиліття в Україні засвідчили значне зростання кількості дітей, які потребують комплексної допомоги фахівців різного профілю: психологів, медиків, педагогів та соціальних працівників. Це зумовлює необхідність удосконалення механізмів взаємодії між освітніми, медичними та соціальними установами, а також розширення можливостей інклюзивного навчання.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

На сьогодні набула широкого поширення класифікація видів психічного дизонтогенезу. Ця класифікація охоплює основні напрями порушень психічного розвитку, кожен із яких має якісні відмінності.

Однією з форм дизонтогенезу є ретардація, або затриманий розвиток, що характеризується уповільненим, або навіть зупиненим розвитком психічних процесів загалом або окремих їх компонентів. Порушення функції дозрівання обумовлена морфологічно-функціональною незрілістю центральної нервової системи та її взаємодією з несприятливими зовнішніми чинниками, що впливають на формування головного мозку. Пошкоджений розвиток передбачає ізольовані порушення певних аналізаторних систем або структур головного мозку, що значно впливає на психічне функціонування людини. Асинхронія, або порушений розвиток, проявляється у вираженій нерівномірності психічного розвитку, коли одні функції формуються із суттєвим випередженням, тоді як інші розвиваються із запізненням або залишаються недостатньо сформованими [2].

Відмінною рисою будь-якого аномального розвитку є порушення взаємодії з навколишнім світом, насамперед із людьми. Специфіка такого порушеного розвитку визначається соціальним середовищем дитини, а також ступенем біологічного ураження: що серйозніші біологічні відхилення, то сильніше вони впливають на соціальну адаптацію. Особливості аномального розвитку, а також принципи корекційно-педагогічної роботи безпосередньо пов'язані з тим, як відбувається перехід потенційних можливостей дитини, що перебувають у зоні її найближчого розвитку, на рівень актуальних навичок та здібностей.

За Д. Шульженко, визначальним у виборі напрямків ранньої реабілітації дітей із вадами психофізичного розвитку є підхід, що забезпечує функціонування детально розробленої та ефективної системи своєчасного реагування на клінічні ризики у новонароджених. Така система покликана вчасно виявляти можливі порушення та надавати адекватну корекційну допомогу [4].

Серед сучасних проблем, пов'язаних із порушеннями психічного розвитку, особливу увагу привертає гіперактивний розлад із дефіцитом уваги, який залишається однією з найактуальніших тем упродовж уже двох століть.

Опис гіперактивного розладу з дефіцитом уваги можна знайти в науковій літературі, зокрема медичній, протягом тривалого часу.

У сучасному освітньому просторі, де реформування політики спрямоване на розвиток інклюзивної освіти, особливо важливим є усвідомлення необхідності комплексного та гнучкого підходу до підтримки дітей із психічними розладами. Ці порушення безпосередньо пов'язані з особливостями психічного розвитку на різних етапах онтогенезу, що потребує ретельного врахування в освітньому та медичному середовищі.

Сьогодні в Україні активно впроваджуються світові стандарти у сферах соціальної політики, освіти та охорони здоров'я. Ці питання набувають особливої актуальності. Вони істотно впливають на якість життя, можливості самореалізації та розвиток дітей і підлітків, а також мають тенденцію до хронічного перебігу, підвищують ризик інвалідизації та навіть летальності. Самогубства залишаються однією з провідних причин смертності серед підлітків. У зв'язку з цим створення

ефективної системи охорони психічного здоров'я для дітей і підлітків є нагальною необхідністю [3].

Попри певні переваги, система надання допомоги дітям із порушеннями психічного розвитку в Україні має й значні недоліки. Основним із них є невідповідність сучасним міжнародним підходам у діагностуванні, медичному забезпеченні та психолого-педагогічному супроводі. Незважаючи на досягнутий прогрес, існуюча система ще не в повній мірі відповідає стандартам, прийнятим у розвинених країнах. Щоб покращити ситуацію та створити більш ефективні умови для дітей із психічними розладами, необхідно перш за все усвідомити важливість міжвідомчої взаємодії, застосування мультидисциплінарного підходу до організації освітнього процесу, а також активного залучення батьків на всіх рівнях та етапах комплексної допомоги.

Надзвичайно важливим моментом у розумінні сутності порушень психічного розвитку та індивідуального та диференційованого підходу до таких дітей в освітньому процесі є науковий підхід до осмислення їхніх особливостей та потреб. Важливо враховувати результати сучасних досліджень у галузі психології, педагогіки та нейронаук, що дозволяють більш глибоко зрозуміти механізми психічного розвитку, причини його порушень та оптимальні методи корекційної роботи. Науковий підхід передбачає використання доказових практик, заснованих на комплексному аналізі когнітивних, емоційних та поведінкових особливостей дитини. Він сприяє розробці ефективних стратегій навчання та адаптації, що відповідають індивідуальним можливостям кожної дитини.

Особливу роль відіграє диференційований підхід, який дозволяє не лише компенсувати труднощі у розвитку, а й розкрити потенційні здібності дитини, сприяючи її успішній інтеграції в освітнє середовище. Це вимагає тісної співпраці між педагогами, психологами, медичними фахівцями та батьками, що забезпечує максимально ефективну підтримку та створює умови для гармонійного розвитку дітей з порушеннями психічного розвитку.

Отже, проблема порушень психічного розвитку є ключовою у процесі формування особистості, адже гармонійний розвиток людини безпосередньо пов'язаний із оптимальним психічним станом. Тому питання лікування, психолого-педагогічної корекції та підтримки психічного здоров'я дітей та молоді виходить за межі суто медичних і освітніх аспектів. Воно має розглядатися і як важлива суспільно-політична проблема, оскільки якість впливу на особистісний розвиток сьогодні визначає майбутнє покоління та соціальні умови їхнього становлення.

Особливу роль у підтримці дітей із порушеннями психічного розвитку відіграє комплексний психолого-педагогічний підхід в інклюзивній освіті, який має базуватися на сучасних стандартах діагностики, лікування та корекції психічних розладів. Ці процеси повинні відповідати актуальним міжнародним протоколам і рекомендаціям авторитетних організацій у сфері охорони психічного здоров'я.

Тільки науково обґрунтовані, доказові методи допомоги здатні забезпечити ефективне навчання та виховання дітей з порушеннями розвитку. У цьому контексті особливе значення має міждисциплінарна взаємодія фахівців, оскільки ефективність психолого-педагогічних підходів безпосередньо залежить від останніх досягнень медичної науки.

Література та джерела

1. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. Київ: «МП Леся», 2010. 779 с.
2. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2014. 112 с.
3. Шульженко Д. І. Дизонтогенетичні аспекти ранньої корекційно-педагогічної роботи в соціально-реабілітаційних центрах. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/453> (дата звернення: 02.03.2025).

**ЗАСТОСУВАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ
З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Катерина Пилипчук,

студентка 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик

Розглянуто підходи до застосування традиційних та інноваційних технологій у корекційній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

На сучасному етапі моніторинг оцінки показників здоров'я дитячого населення України констатує несприятливу тенденцію щодо зростання частоти вроджених і спадкових захворювань; зростання кількості дітей, які народилися з травмами та патологією центральної нервової системи та багатьма іншими системними порушеннями. Разом з цим збільшується і кількість дітей, що мають ті чи інші порушення мовленнєвого розвитку.

В ході багатьох досліджень та спостережень було доведено, що мовлення відіграє важливу роль у становленні вищих психічних процесів, адже мова використовується дитиною не лише для спілкування з батьками та іншими людьми, але й пізнання оточуючого світу, для мислення, проведення аналізу, узагальнення інформації тощо. Порушення мовленнєвого розвитку у дитини гальмують процеси оволодіння знаннями, обмежують її комунікацію, висловлення власних думок, негативно впливають на формування її емоційно-інтелектуальної сфери і особистості в цілому. Це негативно впливає на становлення соціальної значущості особистості, сприяє формуванню своєрідних психологічних і пато психологічних особливостей, що вимагає спрямованого спеціального корекційного втручання у процеси соціальної адаптації, соціалізації дитини [4].

Сучасний стан розвитку «спеціальних» наук (педагогіки, психології, логопедії, психолінгвістики та ін.) характеризується переосмисленням підходів до вивчення особливостей психічного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями. В результаті

багатьох наукових досліджень було розкрито закономірності розвитку процесів та функцій пізнавальної діяльності у дітей з типовим психофізичним розвитком та особливості пізнавальної діяльності при порушеннях мовленнєвого розвитку. Наприклад, психолого-педагогічний аспект дослідження особливостей психічного, домовленнєвого та раннього мовленнєвого розвитку у дітей з різними вадами зустрічаємо в роботах А. Маркової, К. Печори, В. Тарасун. Особливості розвитку мовлення в процесі онтогенезу та дизонтогенезу висвітлено у дослідженнях: А. Богуш, О. Вінарської, Л. Галігузової, О. Гвоздева, Г. Розенгарт-Пупко, Т. Ушакової, Є. Соботович.

Різні за складністю порушення мовлення викликають, відповідно, і різний ступінь порушень у розвитку дитини. Проте, як згадувалося вище, порушення розвитку психічних процесів є похідним практично в усіх випадках.

Серйозні мовленнєві порушення впливають на здатність дитини до саморегуляції поведінки, концентрації уваги, різних форм мислення та загальної психічної діяльності, що, у свою чергу, ускладнює процес її соціалізації. Порушення мовлення змінюють загальну поведінку дитини, що вимагає перегляду освітніх технологій у контексті переходу до гуманістичної моделі навчання. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження інноваційних підходів у навчальний процес.

Спільною особливістю для цих дітей є відсутність мовленнєвої мотивації, недостатнє розуміння значення предметів і явищ, а також порушення комунікативних, регулятивних і сенсомоторних функцій мовлення. На початкових етапах роботи з такими дітьми основні цілі та завдання залишаються подібними, незалежно від механізмів порушень. Комплексний підхід на цьому етапі спрямований на формування мовленнєвої діяльності, розвиток мотиваційного та сенсомоторного рівнів.

Сучасний особистісно орієнтований підхід до корекційного навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення базується на інтерактивних технологіях, впровадженні інноваційних і нестандартних методів роботи [1].

Сучасні дослідження свідчать, що увага науковців і практиків дедалі більше зосереджується на інноваційних освітніх технологіях. У педагогіці термін «технологія» інтерпретується по-різному: одні розглядають його як набір методик і прийомів, інші – як системний підхід до організації навчального процесу.

Інноваційні освітні технології відповідають сучасним науковим пріоритетам, визначеним державою. Вони все більше впроваджуються в лінгвістичні науки, оскільки сучасні фахівці прагнуть розвивати індивідуальні мовленнєві здібності дітей, виходячи за межі стандартних освітніх програм.

Термін «інновація» походить від латинського «innovatio» (оновлення, зміна) і означає впровадження чогось нового. В освітньому контексті це стосується змін у змісті, методах і формах навчання, спрямованих на підвищення його ефективності. У логопедичній практиці нові підходи називають «мікроінноваціями», оскільки вони модифікують методики, не змінюючи загальну структуру логопедичної допомоги [3].

Серед інноваційних логопедичних технологій можна виділити:

- інформаційні та комунікаційні технології;
- дистанційне навчання (наприклад, робота з батьками);

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- психокорекційні методики: арт-терапія, казкотерапія тощо;
- альтернативні педагогічні прийоми: ароматерапія, хромотерапія, бібліотерапія;
- здоров'язберігаючі технології (організація режиму дня, харчування тощо);
- змішані підходи, що поєднують традиційні методи з інноваційними (сенсомоторне виховання, елементи методик Штайнера й Монтессорі);
- організаційні інновації (розширення форм логопедичної допомоги, дистанційна підтримка тощо).

Інформаційні технології відіграють ключову роль у сучасній логопедії. Вони дозволяють використовувати різноманітні стимульні матеріали, адаптувати навчальні завдання до потреб дітей, коригувати не лише мовлення, а й когнітивні процеси (сприйняття, увагу, пам'ять, мислення). Сьогодні їх ефективність уже не викликає сумнівів.

Діти з мовленнєвими порушеннями часто мають емоційні труднощі: підвищену втомлюваність, збудливість, замкнутість, схильність до невротичних станів. Одним із засобів корекції цих особливостей є психогімнастика – комплекс вправ, що допомагає дітям розвивати емоційний інтелект, удосконалювати комунікативні навички та покращувати мовленнєву діяльність.

Ще одним ефективним методом є арттерапія – корекційна методика, заснована на використанні мистецтва. Вона сприяє розвитку креативності, допомагає дітям виражати свої емоції та працювати над психоемоційними порушеннями через творчі активності [2].

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що корекційно-розвиткова робота з дітьми, які мають тяжкі мовленнєві порушення, вимагає постійного вдосконалення та гнучкого підходу до використання сучасних освітніх технологій. Інноваційні методи охоплюють широкий спектр можливостей для розвитку таких дітей, підвищуючи ефективність корекційної та логопедичної роботи. Тому пошук нових прийомів, методик і підходів у сфері мовленнєвої корекції залишається актуальним та необхідним.

Література та джерела

1. Гета А. В., Заїка В. М. & Коваленко В. В. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник.. Полтава : ПУЕТ, 2018. С.152-156.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. 3-тє видання, виправлене. Київ: Альма-матер, 2015. 214с.
3. Марченко І. С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ: ДІА. 2016. С.1–4с
4. Пахомова Н. Г. Використання інноваційних технологій в корекційній роботі з дітьми із особливими освітніми потребами. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції* (15 лютого 2018 року) , м. Суми, Україна: ФОП Цьома С.П. С. 152–156.

ЛОГОРИТМІКА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Анастасія Соловейчук,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглядається загальний недорозвиток мовлення як одне з найпоширеніших порушень у молодших школярів та можливості логоритмічних занять у його корекції.

Порушення мовлення у дітей є поширеною та актуальною як психолого-педагогічною та соціальною проблемою, адже мова є невід'ємною частиною будь-якої діяльності людини та життя загалом, складною функцією мозку та основним способом спілкування. Правильно сформоване мовлення є важливою умовою розвитку дитини. Чим якісніше воно продукується, тим ширші можливості для розуміння навколишньої дійсності, тим змістовніші стосунки дитини з друзями та дорослими, більш позитивний її психологічний розвиток.

Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) – одне з найпоширеніших мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку, яке включає проблеми від повної відсутності мовленнєвих навичок і засобів до більш-менш розгорнутого мовлення з окремими елементами лексико-граматичного чи фонетичного недорозвитку [6].

Психолого-педагогічна характеристика молодших школярів із ЗНМ свідчить про відставання у нормо-типовому розвитку, адже неповноцінна мовленнєва діяльність негативно впливає на формування в дітей сенсомоторної, вольової та інтелектуальної сфери. Спостерігається також несформованість логічних операцій, низька мовленнєва активність, обмежений об'єм пам'яті, уваги [2].

Загальний недорозвиток мовлення досліджують такі науковці: М. Шеремет розкриває поняття та дає характеристику рівням загального недорозвитку мовлення; Ю. Бойчук досліджує актуальні питання корекційної роботи з подолання загального недорозвитку мовлення; О. Боряк вивчає питання діагностики, формування та корекції загального недорозвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами; А. Валецька досліджує питання розвитку мовлення молодших школярів в умовах інклюзивного класу [4].

Навчальна діяльність молодших школярів із ЗНМ супроводжується труднощами опанування технічною стороною процесів читання та письма, допусканням великої кількості помилок, які важко піддаються корекції. Під час оволодіння письмом у них виникають труднощі сприймання або відтворення змістової сторони письмових текстів, проблеми в осмисленні і запам'ятовуванні семантичних, логіко-граматичних зв'язків при сприйманні текстів пізнавального та

художнього характеру. Молодшим школярам важко переказати прочитаний текст, відтворити зазначені у тексті просторові та часові параметри певних об'єктів, явищ та ін. Їм важко відредагувати написане, оскільки це потребує застосування більш точних за змістом лексем, правильних граматичних словоформ, дотримання орфографічних правил. Замість мотиваційно-вольової готовності дітей із ЗНМ до навчання в школі переважає соціально-ігрова мотивація. Саме тому молодші школярі із ЗНМ мають труднощі у визначенні мети діяльності, її плануванні, виконанні та оцінці (Н. Голуб, Е. Данілавичюте, Р. Лалаєва, В. Тарасун, Н. Чередніченко та ін.) [6].

Загалом, спільними ознаками ЗНМ у молодших школярів є:

- затримка формування мовлення відповідно нормативних показників;
- словниковий запас обмежений;
- виражені помилки, особливо в граматиці (вживанні відмінкових форм, неузгодженість слів у словосполученнях, пропускання прийменників та ін.);
- порушення вимови звуків;
- проблеми у складанні речень [5].

У корекційній роботі в початковій школі доцільно використовувати логоритмічні вправи. Особливість цих вправ полягає в тому, що вони надають вагомому значення слову. Такі заходи реалізують освітні, оздоровчі та корекційні завдання, шляхом поєднання співу, гри на музичних інструментах, сприйняття музики і музично-ритмічних рухів. Слово «логоритміка» має грецьке походження, що в перекладі означає «лого» – «виховання правильного мовлення», «ритм» – «рівномірний, розмірений» [1].

Логоритміка – важливий засіб розвитку мовлення в учнів початкових класів із ЗНМ. Шляхом поєднання мовлення з рухом і музикою, можна не тільки розвивати відчуття ритму, а й регулювати темп мовлення, досягати його нормалізації. На логоритмічних заняттях здійснюється корекція різних мовленнєвих порушень і забезпечується усебічний розвиток дитини, зокрема її психічних функцій і загальної та дрібної моторики.

Логоритмічна корекція ЗНМ полягає в застосуванні музично-ритмічних вправ, метою яких є психогімнастика, формування уваги, пам'яті, орієнтуванню в просторі, зміцнення тону м'язів та розвиток діафрагмального дихання. Крім того, заняття з логоритміки сприяють підвищенню самооцінки дитини, забезпечують розвиток міжособистісних відносин та довільної регуляції поведінки

На корекційних заняттях також розвиваються усі компоненти мови. Зокрема, вправи з логоритміки допомагають формувати правильну вимову голосних та приголосних звуків, розвивати фонематичний слух. Завдяки правильному розвитку складової та ритмічної структури мовлення в молодших школярів закріплюються навички відтворення трьох-чотирьох слів різного звукового складу.

На заняттях із логоритміки використовують різні методи: словесні, наочні, практичні. Вони спрямовані на регулювання темпу мовлення, корекцію мовленнєвих порушень, покращення сприйняття й активізацію емоційно-вольової сфери. Так, наочні методи дають дитині рухове відчуття, словесні допомагають осмислити і зрозуміти завдання, а практичні забезпечують сприйняття руху на власних м'язово-моторних відчуттях. Важливою складовою логоритмічних занять є

вправи із психогімнастики, адже техніка набуття навичок саморозслаблення позитивно впливає на емоційний стан дитини.

Отже, логоритмічні заняття у контексті корекційно-розвиткової роботи з молодшими школярами, які мають загальний недорозвиток мовлення сприяють подоланню проявів порушень мовлення, впливають на загальний тонус, моторику, нормалізують дихання. Усе це спрямоване на виконання освітніх і корекційних завдань. Музика в логоритміці сприяє корекції різноманітних форм мовленнєвих недоліків, а залучення слова дає можливість застосовувати вправи з використанням віршів, побудовані на музичному ритмі. Логоритмічні вправи завжди викликають позитивні емоції у дітей, створюють позитивний гарний настрій у вихованців, допомагають регулювати поведінку в колективі. Якщо дитина, виконуючи ці вправи, проявляє різні емоції, то водночас вона вчиться ними керувати.

Література та джерела

1. . Солодовник М. К., Безверха І. Г. Застосування логоритмічних вправ у роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (14 квітня 2017 року, м. Суми). С. 145–148. URL : <https://cutt.ly/bShrX2m> (дата звернення: 18.02.2025).
2. . Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Навчально-методичний посібник (курс лекцій). Київ : Видавничий Дім «Слово». 2014. 208 с.
3. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи : навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна. 2019. 123 с.
4. Лук'яник Л.В., Кравець Н.П., Кляп М.І., Шляхи подолання ЗНМ у дітей дошкільного, молодшого шкільного віку та дітей з аутизмом. *Корекційна педагогіка*. Випуск 62. Том 1. 2023. С.71–74.
5. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. Київ: ПП «Актуальна освіта», 2013. 108 с.
6. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 52, том 3, 2022. С. 255–259.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Олена Трачук,

студентка 21-Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Наукова керівниця – Людмила Луцинкевич, викладач-методист

Розкрито сутність та значення соціально-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в сучасній початковій школі. Визначено окремі стратегії та умови ефективної роботи вчителя, які сприяють соціальній адаптації, розвитку та самореалізації молодших школярів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, покращують результати навчання, соціальні зв'язки, активність у різних видах діяльності.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання передбачає зміну політики у сфері надання освітніх послуг, розвитку безпечного освітнього середовища, доступності та якості освіти. Стратегічною метою цього документа є забезпечення доступу до якісної освіти кожній особі з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей, із створенням умов для розвитку її потенціалу. Для її досягнення визначено три стратегічні цілі, по-перше: отримання кожною особою гарантованих державою освітніх послуг, спрямованих на розкриття її потенціалу, максимальний розвиток і соціалізацію, з урахуванням її індивідуальних можливостей та потреб; по-друге: отримання кожною особою якісних освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб у комфортному, безпечному, безбар'єрному, дружньому до кожного учасника освітнього процесу інклюзивному освітньому середовищі; по-третє: управлінські рішення приймаються з урахуванням потреб та інтересів здобувачів освіти з особливими освітніми потребами [3].

Відповідно актуалізується проблема посилення соціально-педагогічної складової в роботі вчителя в умовах інклюзивного освітнього середовища. Соціальний аспект діяльності вчителя пов'язаний із соціальною метою, соціальним замовленням на певну модель сучасної особистості. Як ми знаємо, головна мета сучасної системи освіти – створити школу, в якій буде комфортно навчатись, яка даватиме учням не тільки знання, але й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, школу, де вчать критично мислити, експериментувати та не боятися висловлювати власну думку, у перспективі – виховати особистість, інноватора та патріота, який вміє ухвалювати відповідальні рішення, дотримується прав людини тощо [4, с. 17]. Педагогічний аспект полягає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах, в успішного розвитку й саморозвитку особистості відповідно до цієї моделі, підготовки її до самостійного життя в суспільстві, що сприяло б конкурентоспроможності та подальшому розвитку України [4, с. 15].

У системі професійної діяльності психолого-педагогічний супровід трактується як комплексна технологія психолого-педагогічної підтримки і допомоги дитині та батькам з боку фахівців різного профілю, котрі працюють скоординовано задля розвитку, навчання, виховання й соціалізації осіб з особливими освітніми потребами [5, с. 29]. Цей процес досить тривалий, динамічний, цілісний і містить такі взаємопов'язані компоненти: систематичний моніторинг соціального та психолого-педагогічного статусу дитини в ході її навчання і розвитку; створення оптимальних соціально-психологічних і педагогічних умов щодо ефективного формування дитини в соціумі; систематична допомога дитині та її батькам у вигляді консультування з вчителем і фахівцями, проведення корекційно-розвиткової роботи, підтримки практичного психолога та соціального педагога закладу освіти та ін.; участі батьків дітей з особливими освітніми потребами в командній роботі; організація життєдіяльності дітей у соціумі з урахуванням їхніх потреб тощо.

Ми підтримуємо аргументовану думку сучасних вітчизняних вчених про те, що дитину з особливими освітніми потребами слід теж розглядати як члена команди супроводу на підставі, що вона: 1) є первинним джерелом інформування про особисті сильні сторони, аспекти й уподобання (або їх відсутність); 2) постає вирішальним

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

чинником з'ясування способу навчання та виховання, адекватного її особливим потребам і можливостям; 3) інформує про наданий їй рівень підтримки (адаптацію до середовища, обладнання, індивідуальні технології навчання тощо); 4) включається в освітній процес за підтримки інших учасників команди супроводу. Спосіб і ступінь участі дитини в команді супроводу залежать від її здібностей, нахилів, психічних і фізіологічних особливостей розвитку тощо [5, с. 31].

Успішна реалізація соціально-педагогічної складової в діяльності вчителя в умовах спільного навчання дітей з різними освітніми потребами забезпечується через різні стратегії, зокрема диференційованого викладання, індивідуалізованого навчання, оцінювання навчальних досягнень, корекції навчально-соціальних труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі.

В умовах інклюзивного класу пріоритетною умовою всебічного розвитку кожного учня є створення безпечного і комфортного освітнього середовища. Досвід роботи підтверджує, що це стосується усіх учасників освітнього процесу: учнів, учителів, батьків, членів команди психолого-педагогічного супроводу та ін.; дизайну та організації простору класу, середовища, ресурсів. Наприклад, доцільна організація групової навчальної роботи учнів на уроці розвиває у них уміння спілкуватися, взаємодіяти, співпереживати, розуміти та впливати один на одного. Разом з тим, вчителю необхідно враховувати, що ефективність взаємодії, спілкування, комунікації залежить від рівня сформованих у дітей мотивів, потреб, ціннісних орієнтацій, що забезпечують умови для їх особистісного розвитку, соціальної адаптації, самостійності тощо.

Велике значення, особливо для дітей з особливими освітніми потребами, має стимулююче середовище, коли кожен учень у класі відчуває свою цінність, залученість, успіх. Підтримка, заохочення вчителя й однолітків стимулює допитливість, креативність молодших школярів, розвиває впевненість у своїх силах, підвищує самооцінку, прагнення до самовдосконалення, закладаючи міцну основу для успішного навчання, стосунків і майбутнього життя. За такої стратегії ціннісною для учнів класу стає позиція вчителя, ставлення до кожного учня, врахування його потреб, інтересів, діяльності, здібностей, можливостей, що стає зразком для наслідування молодшими школярами.

Не менш важливою умовою соціально-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу є впровадження педагогіки партнерства, пріоритети якої є основними у Концепції «Нова українська школа» [4]. Вибудова освітнього процесу на принципах партнерства дозволяє сприймати особистість такою, якою вона є, з її індивідуальними особливостями, можливостями, без наміру підпорядкувати підходи до дитини до усереднених норм; налаштувати учнів класу на діалог, взаємодію, в якій кожен учасник буде почутим і його думка буде врахована; знання, уміння, навички, цінності є необхідною основою творчості, розвитку й саморозвитку особистості дитини. Значення педагогіки партнерства в сучасній початковій школі важко переоцінити у мовах сьогодення. Надзвичайно важливим для учасників освітнього процесу є формування соціальної і емоційної стійкості, толерантності, коли зростає загальна тривожність, переживання стресу, страху.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Соціально-педагогічна складова роботи команди психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання реалізується через командний підхід. В центрі уваги команди є дитина, дотримання, відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності, недопущення дискримінації і порушення її прав [1, с. 32].

Діяльність команди супроводу потребує співпраці вчителів, асистентів вчителя, дефектологів (логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, олігофренопедагог), соціального педагога, психолога, батьків дитини, фахівців інклюзивно-ресурсного центру та ін. Наприклад (з досвіду навчання дитина з розладом аутичного спектру, якій надається четвертий рівень підтримки): вчитель початкових класів спільно з асистентом вчителя готується до навчальних занять, добирає завдання, які мають допомогти учениці опанувати тему, адаптують і модифікують навчальні матеріали. Вони консультуються з логопедом і дефектологом щодо розвитку мовлення дитини, фонематичного слуху, дрібної моторики рук; з практичним психологом і соціальним педагогом щодо навчання дівчинки навичкам соціальної взаємодії, спілкування.

У результаті системної роботи усіх членів команди супроводу отримується детальна інформація про дитину, її сильні та слабкі сторони, потреби й можливості, що є основою для розробки індивідуальної розв'язкової і навчальної траєкторії, що відповідає саме її освітнім потребам, можливостям, запитам, темпу навчання. Зокрема учениця нашого інклюзивного класу, маючи розлад аутичного спектру, прагне підтримувати контакти, мати друзів у класі, позитивну динаміку у розвитку, хоча й стикається з проблемами соціалізації, що викликані затримкою мовлення, повільною обробкою інформації тощо.

Отже, інклюзивна освіта забезпечує створення сприятливих соціальних умов для розвитку молодших школярів, зокрема з особливими освітніми потребами. Соціально-педагогічна підтримка учнів в умовах інклюзивного класу сприяє подоланню наслідків психофізичних порушень шляхом розвитку соціальних, когнітивних, емоційно-вольових та поведінкових навичок.

Реалізація інклюзивного та командного підходів вимагає комплексної роботи усіх учасників освітнього процесу. Командні зусилля, співпраця багатьох професійно компетентних педагогів, кваліфікованих спеціальних фахівців, батьків в інклюзивному класі забезпечують якісну соціальну та психолого-педагогічну підтримку дітей з особливими освітніми потребами.

Література та джерела

1. Впроваджуємо інклюзію у закладі освіти : посібник / Державна служба якості освіти. 2023. 86 с.
2. Вчитель закладу загальної середньої освіти : професійний стандарт : наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/93546/ (дата звернення: 31.01.2025).
3. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпор. Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024> (дата звернення: 31.01.2025).
4. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2019. 208 s.
5. Садова І. І. Організація психолого- педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. *Гуманітарний форум*. 2023. Том 1. № 1. С. 28-34.

КОНЦЕПТ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ІНКЛЮЗІЇ

Тетяна Хом'як,

студентка 4 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Ірина Фаловська, канд. екон. наук, доцент кафедри
загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти,*

Право на інклюзію, соціальне включення – невід'ємне право людини. Кожна людина має право бути рівноправним членом суспільства, повною мірою користуватися його благами та ресурсами. Попри це, навіть у сучасному високоцивілізованому світі люди продовжують стикатися з перешкодами, які їм заважають користуватися в повній мірі своїми громадянськими, політичними, економічними, соціальними, культурними правами та правом на розвиток. Особливо страждають від цього люди з інвалідністю через усе ще поширене невігластво та упередження, які існують в суспільстві.

За таких умов особливої актуальності набуває питання подолання тих труднощів та бар'єрів, які перешкоджають реалізації їхніх прав та ускладнюють доступ до тих чи інших суспільних благ. Мова йде про створення безбар'єрного середовища, утвердження безбар'єрності як філософського та соціального концепту [1].

Першим вагомим кроком на шляху просування ідеї безбар'єрності в сучасному суспільстві стала прийнята Генеральною Асамблеєю ООН резолюція 31/123 від 16 грудня 1976 року, яка проголосила 1981 рік Міжнародним роком людей з інвалідністю. Ця подія стала знаковою віхою у тривалій боротьбі за визнання прав людей з інвалідністю, краще розуміння їхніх потреб та оцінку їхніх можливостей.

Тривалий час безбар'єрність асоціювалася лише з подоланням фізичних перешкод та бар'єрів, однак бар'єрність різноманітна – від ускладненої доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя [2].

Помилковою є думка, що бар'єри стосуються не всього суспільства в цілому, а лише окремих його груп: людей з інвалідністю, літніх людей та решти маломобільних груп населення. Але насправді кожна людина в ті чи інші періоди свого життя може зіткнутися з бар'єрами, тому поняття безбар'єрності є значно ширшим і стосується не лише людей з інвалідністю.

Трансформація суспільного простору у напрямі його безбар'єрності для людей з інвалідністю визначається низкою чинників: активною діяльністю громадських рухів, зростанням наукового інтересу до дослідження феномену інвалідності, суттєвими змінами законодавчої бази, реалізацією соціальних програм, особистою позицією впливових осіб у владній ієрархії.

В концепті інклюзії різноманітність суспільства, загальна причетність громадян до культури у всіх соціальних практиках і рівне ставлення до всіх без винятку оголошуються ресурсом сталого соціального розвитку. Інклюзія людей з інвалідністю

вбачається демократичною стратегією: долучаючись до культурного процесу та практик більшості, вони різними шляхами реалізують загальне прагнення до загальних соціальних цілей (сприятливого статусу, самореалізації тощо) [2].

Таким чином, поширення в сучасному суспільстві концепту безбар'єрності є результатом утвердження соціальної моделі інвалідності, яка прийшла на зміну медичній, змістивши акценти в розумінні потреб людини з інвалідністю та зобов'язань суспільства по відношенню до неї. Загальноприйнятим тут є твердження, що інвалідність є соціальною конструкцією й її вплив на людей більшою мірою зумовлений умовами та факторами соціального середовища.

У соціальному плані проблематика інвалідності зумовлена насамперед асиметрією у реалізації прав та можливостей людей з інвалідністю у порівнянні зі здоровими співгромадянами. Причиною цієї асиметрії є цілий комплекс бар'єрів: медико-фізіологічних, технологічних, психологічних, економічних, соціальних, інформаційних та інших [3].

Для більш глибокого розуміння безбар'єрності важливо усвідомлювати, що бар'єри, з якими стикається людина в суспільстві, можуть бути різними, мати зазвичай фізичний, психологічний або соціальний характер.

Соціальні бар'єри. Під соціальними бар'єрами ми розуміємо негативні ставлення й упередження, які існують у суспільній свідомості щодо людей з інвалідністю. Ці упередження знижують соціальну взаємодію людей з інвалідністю з навколишнім середовищем та ускладнюють їхню інклюзію.

Психологічні бар'єри пов'язані із емоційним станом людини з інвалідністю – її вірою у свої можливості, впевненістю у собі, самооцінкою. Ці бар'єри значною мірою формуються в результаті ставлення інших людей. Негативне ставлення оточуючих може знижувати мотивацію людини з інвалідністю до пошуку свого місця в суспільстві, до самореалізації та саморозвитку.

Фізичні бар'єри стосуються обмежень, з якими стикається людина з інвалідністю на фізичному та природному рівнях – будівлі, дороги, громадський транспорт, парки, нерівний рельєф місцевості.

Бар'єри для людей з інвалідністю на макрорівні визначаються відсутністю доступу до механізмів інтеграції у суспільстві. Тут суспільство можна графічно зобразити у вигляді концентричних кіл, у центрі яких (ядро) перебувають ті його члени, які володіють всією сукупністю прав, доступом до ресурсів і можливістю вести прийнятний у суспільному просторі спосіб життя.

На мезорівні соціуму вивченню та аналізу підлягають формальні та неформальні норми соціальних інституцій, умови життєдіяльності громад, організацій та установ, соціальних груп, колективів, з якими взаємодіє індивід.

На мікрорівні у фокус уваги потрапляють соціальні середовища утворені референтними групами та особами, необхідними для задоволення найважливіших потреб індивідів: сім'я та найближче оточення, друзі, колеги; трудовий чи навчальний колектив, неформальні об'єднання за інтересами тощо.

Таким чином, розвиток процесів інтеграції та інклюзії людей з інвалідністю заактуалізував проблему доступності середовища, його відповідності до фокусу соціальних змін, що є своєрідним барометром розвитку громадських інститутів та всього суспільства. Від того, наскільки в суспільстві враховується потреба участі у

соціальних процесах людей з інвалідністю, можна судити про дотримання законодавчо закріплених прав людини, а також про домінуючі суспільні цінності [4].

Дослідження проблеми безбар'єрності спричинене необхідністю оптимізації інклюзивних процесів у суспільстві. В українському соціумі досі існує комплекс обмежень для різних груп у можливості безбар'єрного доступу до інфраструктури, транспорту, зайнятості, освіти, отримання публічної інформації, послуг з боку державних інституцій та бізнесу тощо. Разом із тим, дедалі більше зростає попит на впровадження інклюзії та безбар'єрності в різних життєвих сферах. [3].

Власне, на даний час рівний доступ, рівні можливості, забезпечення залучення та універсальності стають важливими темами, які дискутуються та починають впливати на порядок денний щодо пріоритетних стратегій розвитку нашого суспільства. Усе це свідчить про серйозну соціальну проблему, яка все ще потребує наукового осмислення та рішення.

Література та джерела

1. Безбар'єрність: Безбар'єрний простір в Україні: новація, яка покликана забезпечити рівні права для всіх українців. (2021, Жовтень). https://psjust.gov.ua/post_news/ (дата звернення: 22.02.2025).
2. Вайнола, Р. (2018). Безбар'єрне середовище закладу освіти як умова інтеграції дітей з інвалідністю. Післядипломна освіта в Україні, 104–106.
3. Дрюма, О. Безбар'єрне середовище для людей з інвалідністю в Україні: п'ять основних проблем. (2021, Вересень 05). <https://www.irf.ua/bezbarerne-seredovische-dlya-lyudey-z-invalidnistyu-v-ukraini-pyat-osnovnikh-problem/>. (дата звернення: 23.02.2025).
4. Музафарова, Е.А. (2016). Технології інклюзивної освіти як засобу для створення безбар'єрного навчання дітей з ОВЗ. Освіта і виховання, 5, 89–91.

РОЛЬ ЙМОВІРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Анастасія Чернюк,

студентка 27 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
**Науковий керівник – Ірина Брушневська, канд. пед. наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти**

Ймовірне прогнозування, як когнітивний механізм, дає змогу дитині передбачати мовленнєві структури та зміст висловлювань, що сприяє підвищенню рівня її мовленнєвої активності, розширенню словникового запасу та покращенню граматичної правильності мовлення.

Ймовірне прогнозування є одним із ключових механізмів, що забезпечують формування зв'язного мовлення у дітей. Цей процес передбачає здатність передбачати наступний мовленнєвий елемент, спираючись на попередній досвід,

знання про структуру мови та контекст ситуації. У дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) цей механізм працює неефективно, що призводить до труднощів у формуванні логічно пов'язаних висловлювань, побудові синтаксично правильних речень та розумінні змісту почутого [4, с. 94].

Однією з головних функцій ймовірного прогнозування є забезпечення плавності та логічності мовлення. Діти із ЗНМ часто зазнають труднощів у передбаченні того, яке слово або граматична конструкція має з'явитися далі у реченні, що призводить до затримок у мовленні, надмірного використання пауз чи повторів. Розвиток механізмів прогнозування дозволяє підвищити темп мовлення, сприяє формуванню граматично правильних конструкцій і покращує загальну комунікативну ефективність [1, с. 71].

Важливу роль ймовірне прогнозування відіграє у засвоєнні граматичних правил. Діти із загальним недорозвитком мовлення часто не можуть автоматично передбачати правильну форму слова, що призводить до граматичних помилок у мовленні. Наприклад, при узгодженні слів у реченні вони можуть неправильно вживати відмінкові форми, часи дієслів або відмінності у роді й числі. Використання спеціальних мовленнєвих вправ, спрямованих на активізацію прогнозувальних навичок, дозволяє формувати у дітей правильні мовленнєві структури та сприяє автоматизації мовленнєвих навичок [6, с. 117].

Ймовірне прогнозування суттєво впливає на розвиток зв'язного монологічного мовлення дошкільників. Діти із ЗНМ часто зазнають труднощів у побудові розгорнутих висловлювань через неспроможність передбачати логічну структуру тексту. Вони можуть починати розповідь без чіткого розуміння того, як вона має завершитися, або ж перестрибувати між несумісними частинами, порушуючи логіку викладу. Тренування прогнозувальних навичок дозволяє дітям формувати послідовні розповіді, правильно розподіляти зміст висловлювання на вступ, основну частину та висновок, а також встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями [8, с. 153].

Ще одним важливим аспектом є роль ймовірного прогнозування у розумінні мовлення інших людей. Дошкільники із загальним недорозвитком мовлення часто не можуть передбачити зміст висловлювання співрозмовника на основі перших слів або контексту ситуації, що ускладнює процес комунікації. Це призводить до того, що вони не встигають адекватно реагувати на репліки або розуміють сказане лише після додаткових пояснень. Розвиток прогнозувальних механізмів допомагає їм швидше сприймати інформацію, будувати логічні відповіді та активніше включатися в діалог [2, с. 128].

Крім того, ймовірне прогнозування відіграє ключову роль у формуванні мовленнєвої активності. Діти із ЗНМ часто пасивні у спілкуванні через страх припуститися помилки або неможливість швидко сформулювати думку. Використання вправ, спрямованих на розвиток прогнозувальних механізмів, дозволяє їм відчувати себе впевненіше під час мовлення, що сприяє підвищенню їхньої комунікативної активності та мовленнєвої самостійності [9, с. 134].

Особливу роль відіграє прогнозування під час переказу текстів. Дошкільники із загальним недорозвитком мовлення часто запам'ятовують лише окремі фрази або події, не встановлюючи між ними логічних зв'язків. Це призводить до уривчастого

переказу з великою кількістю пропусків або ж до спотворення змісту тексту. Розвиток прогнозування дозволяє їм передбачати, які елементи тексту можуть бути наступними, що сприяє його цілісному відтворенню та осмисленню структури оповіді [5, с. 88].

Методи розвитку прогнозувальних навичок включають використання проблемних ситуацій, в яких дитина має передбачити наступний розвиток подій або доповнити незавершене речення. Наприклад, педагог може навмисно пропускати частини тексту або пропонувати дітям вгадати, як завершиться історія. Це стимулює активність мовленнєвих центрів мозку та сприяє вдосконаленню когнітивних механізмів прогнозування [7, с. 102].

Окремої уваги потребує вплив ймовірного прогнозування на розвиток фонетичних навичок. Діти із ЗНМ часто мають труднощі у правильній вимові складних слів через неспроможність передбачити звуковий склад слова на основі його початкових елементів. Використання вправ на мовленнєве доповнення (наприклад, продовження слова за початковим звуком) дозволяє їм швидше засвоювати правильну вимову та покращувати артикуляційні навички.

Отже, ймовірне прогнозування відіграє ключову роль у процесі формування зв'язного мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення. Воно сприяє покращенню граматичної правильності мовлення, розвитку зв'язного монологічного та діалогічного мовлення, поліпшенню навичок слухового сприйняття, підвищенню мовленнєвої активності та формуванню когнітивних механізмів передбачення мовленнєвих ситуацій. Використання спеціальних методик, спрямованих на активізацію прогнозувальних навичок, дозволяє значно покращити комунікативні здібності дітей, що є важливим кроком у їхній мовленнєвій і соціальній адаптації [3, с. 141].

Література та джерела

1. Горай І.В. Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ. *Реабілітаційна педагогіка: Теорія і практика*. ПДПУ. Полтава. 2009. 50 с.
2. Кондукова С.В., Базима Н.В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Корекційна педагогіка*. Вісник Української асоціації корекційних педагогів. 2015. №1. С. 15-21.
3. *Малюк: Програма виховання дітей дошкільного віку / за заг. ред. З.П. Плохій*. Київ. 1999. 287 с.
4. Машковська Т. Обстеження дітей із загальним недорозвитком мовлення. *Дефектолог*. 2008. №2. с. 7-21.
5. Поліщук С.В. Рівні ЗНМ та їх загальна характеристика у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський. 2011. Вип. 17(2). с. 286-293.
6. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. Київ: Освіта України, 2011. 292 с.
7. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. № 2.
8. Трофименко Л.І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ. *Дефектологія*. 2011. № 4. С.35-38.
9. Шеремет М.К., Кондукова С.В. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку в нормі та патології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. №27. С.5-7.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НУШ

Дарина Юричко,

студентка 2-Ж спеціальності 013 Початкова освіта Відокремленого
структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»

Наукова керівниця – Катерина Резнікова, викладачка філологічних дисциплін

У роботі розглядаються проблеми впровадження інклюзивної освіти в початковій школі в контексті Нової української школи (НУШ). Аналізуються основні виклики, з якими стикаються педагоги, адміністрація закладів освіти, здобувачі освіти та їхні батьки. Запропоновано можливі шляхи та засоби вирішення зазначених проблем, зокрема підвищення кваліфікації вчителів, створення сприятливого інклюзивного середовища та удосконалення нормативно-правової бази.

Сучасна школа повинна виховувати й навчати дітей, які належать до різних етнічних груп та культур, говорять іншими мовами, мають різні можливості, інтереси тощо. Інклюзивна освіта пов'язана, насамперед, з тим, що кількість дітей, які потребують колекційного навчання, невпинно зростає. зменшити кількість дітей з обмеженими можливостями у вашій тенденції якісної зміни комплексного характеру порушення у кожній окремої дитини. Інклюзивна освіта в Україні базується на принципах широкої доступності, але, на жаль, сьогодні є чимало чинників, через які гальмується включення дітей із психофізичними порушеннями у загальноосвітні навчальні заклади. Воєнний стан в Україні став додатковим викликом для надання освітніх послуг дітям з інвалідністю. Інклюзивна освіта базується на ідеології, яка виключає будь-яку дискримінацію, забезпечує ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами. Науковці висловлюють різні погляди щодо визначення поняття «інклюзивна освіта». Українські педагоги Д. Шульженко та В. Синьов розглядають її як процес спільного навчання дітей у спеціально створених умовах, що включає проведення занять, організацію дозвілля та надання додаткових освітніх послуг для дітей з особливими потребами разом із їхніми ровесниками, які не мають порушень розвитку.

На думку В. Негоденка, інклюзивна освіта є гнучкою системою навчання, яка враховує індивідуальні потреби дітей з особливими освітніми потребами (ОП). Вона реалізується в загальноосвітніх школах за місцем проживання таких дітей та передбачає розробку персоналізованих навчальних планів, а також надання їм комплексної підтримки – медичної, соціальної та психолого-педагогічної. О. Шульга та К. Сахарова визначають інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, що базується на забезпеченні права кожної дитини на якісне навчання за місцем її проживання у межах закладів загальної середньої освіти. Серед ключових проблем, що ускладнюють розвиток інклюзивної освіти в Україні, можна виділити такі:

– стереотипне та упереджене ставлення в освітньому середовищі до інвалідності та дітей з психофізичними порушеннями;

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

– низький рівень поінформованості педагогів, вихователів та батьків про особливості інклюзивного навчання, поняття «інвалідність», «особливі потреби» тощо;

– недостатня доступність освітнього середовища, зокрема відсутність необхідних технічних засобів та реабілітаційного обладнання, що сприяли б навчанню дітей з аутизмом, дитячим церебральним паралічем, розумовими порушеннями тощо;

– брак належної підготовки педагогічних працівників щодо навчання та соціалізації дітей з особливими потребами, що ускладнює їх інтеграцію до освітнього процесу поряд з однолітками без порушень розвитку.

Інклюзія та загальна якість освіти покращиться, якщо вчителі адаптують методи навчання до потреб учнів з особливими освітніми потребами [2, с. 40]. Запровадження в нашій країні інклюзивного навчання для широкого контингенту дітей з особливими освітніми потребами потребує переосмислення і перебудови педагогічного процесу в цілому, зокрема, якісних змін у підготовці педагогів, розробки і апробації нових педагогічних методик. Потрібна ретельно перевірена в експериментальних умовах модель інклюзивного навчання з дотриманням усіх його умов та врахуванням вітчизняного педагогічного досвіду.

Останнім часом в Україні активно проводяться реформи у сфері освіти, орієнтовані на впровадження дитиноцентричної моделі, де головна увага приділяється потребам та інтересам дитини. Однак ці зміни лише частково сприяють розв'язанню актуальних проблем інклюзивної освіти, серед яких недостатній рівень кваліфікації педагогів, неефективність державної політики щодо дітей з особливими потребами та відсутність належної матеріально-технічної бази.

Для покращення ситуації у сфері інклюзивної освіти в початковій школі НУШ доцільно впровадити такі заходи:

- розробити комплексні методичні рекомендації для педагогів, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, щоб забезпечити їхню обізнаність щодо особливостей розвитку та навчання таких учнів;
- регулярно організовувати методичні заходи та консультації на районному, міському та обласному рівнях, присвячені питанням підготовки дітей з ОП;
- покращити кадрове забезпечення закладів освіти, де функціонують інклюзивні класи та групи, через систематичне підвищення кваліфікації педагогів та розширення підготовки спеціалістів у цій галузі;
- створити систему менторства для педагогів, які працюють в інклюзивних класах, де більш досвідчені колеги або фахівці-практики зможуть надавати їм методичну підтримку;
- впровадити сучасні технології навчання, включаючи цифрові ресурси, адаптивні освітні платформи та спеціальні програми для дітей із порушеннями слуху, зору та опорно-рухового апарату;
- розробити програми підготовки та підвищення кваліфікації для асистентів вчителів, які працюють у класах з інклюзивним навчанням, зокрема щодо підтримки дітей із розладами спектра аутизму, мовленнєвими порушеннями та труднощами у навчанні.

Отже, підходимо до висновку, що вданий час інклюзивна освіта є важливою. Це постановлено в законодавстві, яке дійсне міжнародним вимогам. Задля розширення і покращення інклюзивної освіти, потрібно покласти багато зусиль для створення соціальних проєктів де будуть задіяні різні установи і організації, створення дослідницьких та наукових програм, зацікавленість в цьому, та бажання зробити кращим майбутнє для підростаючого покоління.

Література та джерела

1. Баликова О., Істоміна І. Розвиток інклюзивної освіти з кордоном. *European Journal of Natural History*. 2015. № 16. С. 19–21.
2. Гладуш В. Інклюзивний освітній процес і волонтерство: досвід співпраці В. Гладуш. *Народна освіта*. Електронне наукове фахове видання. 2014. №4. Спосіб доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=220
3. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. А. Колупаєва. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 20-29.
4. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822>
5. Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник /за ред. Д. Романовської, С. Собкової. Чернівці: Технодрук, 2009. 196 с.
6. Рашидов С., Рашидова С. Правові основи інклюзивної освіти. *Соціальне*
7. *Партнерство в інклюзивній освіті: європейський вектор, українські реалії*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Синьов В., Шульженко Д. Психологія інклюзивної освіти учнів зі спектром інтелектуальних та аутистичних порушень. *Актуальні питання корекційної освіти*: зб. наук. праць. 2017. Вип. № 9.



Секція 4



Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ

Христина Белдик,

студентка 2-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Оксана Ткачук, викладач української мови

В умовах сьогодення розвиток українського правопису є важливим питанням мовознавства, культури та національної ідентичності. Виокреслено основні етапи розвитку нашого правопису та зацентовано увагу на нововведеннях.

Правопис не лише регулює правила написання слів, але й відображає історичні, соціальні та культурні процеси, що відбувалися в Україні протягом століть.

Правопис – це сукупність правил написання слів, що забезпечує єдність письмової мови. В Україні формування правопису пройшло складний і тривалий шлях, пов'язаний із історичними, політичними та культурними процесами.

Актуальність даної теми полягає насамперед у:

збереженні національної ідентичності. Адже правопис є складовою державної мови, що допомагає зберігати національну самобутність. В умовах глобалізації важливо підтримувати мовні традиції та уникати надмірного впливу інших мов. Зараз ми бачимо подекуди надмірне вживання англіцизмів;

історичному значенні. Розвиток українського правопису тісно пов'язаний із боротьбою за незалежність та мовні права українців. Кожна правописна реформа (1928, 1946, 1993, 2019) відображала певний етап історії й суспільні зміни;

актуальності у сучасній освіті. Упорядкування правопису полегшує навчання, забезпечує однакові вимоги до орфографії у підручниках, засобах масової інформації, сподіваємося і в соціальних мережах. Здобувачам освіти важливо розуміти причини змін і застосовувати їх на практиці;

впливі на міжнародний імідж України. Єдиний правопис сприяє правильному представлення української мови у світі та зміцнює позиції України в міжнародних культурних і освітніх просторах.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Основні етапи розвитку українського правопису

1. Давньокіївська доба (XI–XIII ст.)

Основою письма стала кирилиця, запозичена зі старослов'янської мови. Перші писемні пам'ятки – Остромирове Євангеліє (1056–1057), Ізборники Святослава (1073, 1076). Писемність мала церковнослов'янський характер із місцевими особливостями.

2. Литовсько-Польський період (XIV–XVI ст.)

У цей час офіційними мовами були староукраїнська та латина. З'явилися документи українською канцелярською мовою, зокрема Литовські статuti. Писемність зазнавала польського впливу, що позначалося на лексиці та правописі.

3. Козацька доба (XVII–XVIII ст.)

Вживалася староукраїнська мова в діловодстві, освіті та літературі. З'являються перші спроби упорядкування правопису в друкованих книгах. Водночас відбувався вплив російської та польської мов.

4. XIX століття – боротьба за національний правопис

«Русалка Дністровая» (1837) – перша книжка, видана народною українською мовою. Пантелеймон Куліш створив кулішівку – фонетичний правопис (1856), що став основою сучасної орфографії. Драгоманівка – спроба спростити правопис (1870-ті), проте не отримала широкого визнання.

5. XX століття – кодифікація та уніфікація

Український правопис 1928 року («Харківський правопис») – перша офіційна редакція, що враховувала західноукраїнські мовні традиції. У 1933 році правопис було змінено в радянській Україні для зближення з російською мовою. Але на західноукраїнських землях (під Польщею, Румунією) зберігалася харківська версія. Це правопис відомий як «скрипниківка» (на честь наркома освіти Миколи Скрипника), став важливим етапом у розвитку української орфографії. Його головна мета – унормувати правопис, враховуючи всі діалектні та історичні особливості української мови, зокрема мовні традиції Західної України [3].

Причини врахування західноукраїнських норм:

Об'єднання українських земель (хоч і формально) вимагало спільних мовних стандартів. Західноукраїнська інтелігенція зберігала традиції українського мовлення, втрачені в Наддніпрянщині через русифікацію. Намір створити правопис, прийнятний для всієї України, включаючи Галичину, Буковину та Закарпаття.

Приклади врахування західноукраїнських мовних норм:

Збереження звукосполук [и] після приголосних він, синій, лист (замість зближення з російським «е» в деяких позиціях).

Написання слів іншомовного походження з «г»

грунт, ганок, гудзик – традиція, поширена в західних говорах.

Форми кличного відмінка

друже, сину, мамо – активно використовувалися в західноукраїнській традиції.

Вживання «і» на початку іншомовних слів

Італія, Індія, Ідея замість «Италия» (під впливом західноукраїнських текстів).

Подвоєння приголосних у запозиченнях

панна, манна – збереження традиційних форм, поширених у Галичині.

Збереження старих граматичних форм

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Використання слів типу лікарня (а не больниця), що було характерним для західної лексики, левада, кишень тощо.

6. Сучасний етап (XXI століття)

2019 рік – затверджено оновлений правопис, який частково повернув норми 1928 року та врахував сучасні мовні процеси. Нововведення стосувалися написання іншомовних слів, форм жіночих імен тощо.

Врахування західноукраїнських мовних норм у Харківському правописі 1928 року стало важливим кроком до мовної консолідації українців. Цей правопис відображав прагнення створити спільний культурний простір, незважаючи на політичні розмежування[3].

22 травня 2024 року завершився п'ятирічний перехідний період, і нова редакція «Українського правопису», затверджена у 2019 році, офіційно набула чинності [5]. Відтепер старі норми вважаються нечинними та помилковими.

Основні зміни, запроваджені новим правописом:

1. Латинський корінь **-ject-** передаємо з «є»: проєкт, проєкція, проєктор (як траєкторія) (§ 126)

2. Пишемо без «й» слова Ісає, Мая, Гоя, Соєр, Хаям, Феєрбах; секвоя, фое, еті й подібні (§ 126).

3. Пишемо двотижневий, двоярусний; тривідсотковий, триярусний; чотириактний, чотиримісячний, але двохсотий, трьохтисячний, чотириохмільйонний, чотириохмільярдни; двохсотріччя, трьохсотріччя, чотириохсотріччя (§ 35).

4. Числівник «пів» з іменниками пишемо окремо: пів року, пів яблука, пів Європи, але півзахисник, півмісяць, півострів (§ 36).

5. За допомогою суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес- та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі: директорка, верстальниця, філологиня, патронеса тощо (§ 32).

6. Священник пишемо з подвоєнням, як письменник (§ 29) та ін.[1].

Ці зміни спрямовані на наближення української мови до її історичних та фонетичних особливостей, а також на усунення русифікованих елементів. Детальний опис усіх нововведень доступний на офіційному сайті Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України.

Важливо зазначити, що відтепер застосування нових норм є обов'язковим у всіх сферах суспільного життя, включаючи офіційно-діловий стиль мовлення

Отже, правопис в Україні розвивався під впливом історичних обставин, політики та культурних традицій. Незважаючи на перешкоди, українська мова зберегла свою ідентичність і сьогодні має унормовані орфографічні правила, що сприяють її майбутньому розвитку.

Література та джерела

1. 30 змін до правопису URL: <https://kadroland.com/news/1607-z-22-travnja-2024-roku-oficijno-rosav-diyati-novii-ukrayinskii> (дата звернення: 17.02.2025).
2. Міллер І. Новий український правопис: від сьогодні старі норми вважаються помилковими URL: <https://glavcom.ua/country/society/ukrajinskij-pravopis-1001789.html> (дата звернення: 15.02.2025)
3. Історія та сучасність URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24369/> (дата звернення: 20.02.25).
4. Історія та сьогодення українського правописного кодексу URL: <http://zorya.poltava.ua/istorija-ta-sogodennja-ukrainskogo-pravopisnogo-kodeksu> (дата звернення: 20.02.25).
5. Український правопис. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/z-22-travnja-2024-roku-oficijno-rosav-diyati-novij-ukrainskij-pravopis> (дата звернення: 17.02.25).

ЖИТТЯ І ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХРИСТИНИ АЛЧЕВСЬКОЇ

Анастасія Бунь,

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
013 Початкова освіта факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – *Наталія Калита, канд. пед. наук, доцент*
кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Стаття розповідає про життєвий шлях Христини Алчевської, активної діячки народної освіти, яка боролася з гендерною дискримінацією, відкриваючи недільні школи для жінок в умовах обмежень.

Півтора століття тому вважалося, що жінка має бути насамперед гарною господинею, люблячою дружиною і турботливою матір'ю. Освіта та наука вважалися непотрібними для жінок, оскільки їхня роль обмежувалася веденням домашнього господарства, а не розвитком інтелектуальних здібностей. Через таке сприйняття суспільством багато дівчат, навіть із заможних родин, залишалися неписьменними, оскільки можливість здобувати освіту переважно надавалася чоловікам. Саме з цією несправедливістю боролася Христина Алчевська, прагнучи відкрити для жінок шлях до знань.

Христина Данилівна Алчевська (дівоче прізвище Журавльова) відома як активний діяч народної освіти, меценат, організатор освітніх і культурних закладів на Україні. Народилася в 1841 році у с. Борзні на Чернігівщині, але більшість років проживала з батьками у Курську. Систематичної освіти Христина не отримала, оскільки батько – вчитель повітового училища – був проти жіночої освіти [3].

Коли батько Христини Алчевської наймав викладачів тільки для синів, вважаючи освіту для дівчат зайвою. Христина так пристрасно прагнула знань, що навчилася читати й писати, підслуховуючи уроки братів під дверима. Однак вона

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

ніколи немала можливості отримати формальну освіту. Ця несправедливість ще більше зміцнила її рішучість, що вона кинула виклик суспільству з метою навчити якомога більше жінок читати і писати.

В 19 років дівчина починає друкувати свої статті у революційній газеті «Колокол» під псевдонімом «Українка». Вона закликає жінок вчитися самим і навчати людей в народних школах. Одна зі статей потрапила на очі заможному харківському підприємцю Олексію Алчевському. Йому сподобався прогресивний підхід авторки. Олексій написав їй листа. Вона відповіла. Так почався роман у листах, який згодом переріс у справжнє кохання. За рік Христина виходить заміж за Олексія і разом із чоловіком переїздить до Харкова [1].

Невдовзі після заміжжя, 1862 року, Христина Алчевська за фінансової допомоги чоловіка (який, як і вона, був активним членом «Громади») заснувала в Харкові «громадівську» жіночу недільну школу [2].

Перший набір школи становив близько 50 учениць, серед них були представниці найрізноманітніших верств населення і професій: прибиральниці, продавчині, куховарки... Різнилися й «вихідні дані», насамперед вік учениць та рівень їхньої грамотності. Тож перше, що слід було розробити, - алгоритм розподілу їх на групи. Кожна учениця перед початком занять мала пройти співбесіду і вступне тестування. У школі існував віковий розподіл (малолітні – 10–12 років, підлітки – 12–15 років і дорослі – 16 років і старші) та розподіл за грамотністю (неписьменні; малограмотні, хто вмів читати, але не вмів писати, та письменні, яким треба було покращувати свої навички). Вивчали правознавство, фізику, хімію, географію, історію України, письмо й математику. Українську мову викладала сама Христина Алчевська за граматикую Пантелеймона Куліша [4].

Після заборони царським урядом руху «недільників» 10 червня 1862 року Х. Д. Алчевська запросила своїх учениць продовжити навчання в неї вдома. Майже вісім років її жіноча недільна школа перебувала на нелегальному становищі. Офіційному відкриттю школи перешкоджала відсутність приміщення і вчительського диплома у Христини Данилівни. Та завдяки постійній самоосвіті Алчевська мала глибокі й ґрунтовні знання з багатьох дисциплін, прекрасно знала вітчизняну й зарубіжну літературу, добре розумілася на мистецтві, тому й успішно витримала іспит на право керувати жіночою недільною школою і викладати в ній [5].

Наступного, 1863 року, був виданий сумнозвісний «Валуєвський циркуляр», який став серйозною перешкодою для діяльності Христини Алчевської та її недільної школи. Документ забороняв друк і розповсюдження навчальної, релігійної та наукової літератури українською мовою, а також викладання українською мовою в навчальних закладах. Вважаючи, що повна відмова від викладання позбавить жінок освіти, Христина була змушена піти на компроміс і перейти на російську мову. Тим не менш, вона продовжувала пропагувати українську культуру. На своїх уроках Алчевська знайомила учнів з творами українських авторів, щоправда, в російському перекладі. Незважаючи на те, що Христина була змушена піти на поступки через репресивні заходи царського уряду, вона не відмовилася від своєї місії - просвітити жінок.

У віці 29 років вона відкрила офіційну недільну школу в Харкові в приміщенні парафіяльного училища.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

1879 р. Христина Алчевська відкрила таку ж недільну школу в селі Олексіївці на Катеринославщині (нині – Дніпропетровська область), де познайомилася з Борисом Грінченком. Христина вимагала відкриття на Харківщині жіночих безкоштовних шкіл, збереження українських книг і присвоєння парафіяльним школам імені Тараса Шевченка. Учителі в недільних школах працювали без будь-якої винагороди, лише завдяки ентузіазму [6].

У навчальному процесі Христина Алчевська та її сподвижники активно впроваджували метод бесіди, пояснювального й позакласного читання. Для забезпечення учениць і викладачів методичними посібниками, підручниками та літературою для позакласного читання при школі діяла велика книгозбірня. А шкільний музей-кабінет наочних приладів (карт, таблиць, картин, альбомів тощо) 1896 року налічував понад 400 назв, серед яких було чимало природничих колекцій [2].

Христина Алчевська понад 50 років керувала власною школою. Свою заповітну мрію ця жінка здійснила – власними силами. Утім, до впровадження обов'язкової загальної освіти Алчевська не дожила – померла в 1920 році, у Харкові.

Література та джерела

1. Христина Алчевська та її роль у розвитку української освіти. URL: <http://newzschool10.zzz.com.ua/hrystyna-alchevska-ta-yiyi-rol-u-rozvytku-ukrayinskoyi-osvity/>
2. 183 роки тому народилася Христина Алчевська. URL: <https://nmiu.org/posts/212?historyDay>
3. Життя заради світла і добра Христина Алчевська. URL: <http://lib.pnpu.edu.ua/tematicni-spiski/77-tematicni-spiski-2010/169-zhittja-za-radi-svitla-i-dobra-hristina-danilivna-alchevska>
4. Христина Алчевська: більше освіти за будь-яку ціну. URL: https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/zhinky-yaki-toruyit-novi-shliachy/hrystyna-alchevska.html?fbclid=IwAR0hw-pVV_Ya_24UJybuOiwknx7D2D1E289DurZPYvieYmRS57C4IFrYQa8
5. Алчевська Христина Олексіївна Життя та творчість. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=13310>
6. Христина Алчевська (старша) – українка, просвітниця, лідер. URL: <https://uain.press/blogs/790066-790066>

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ В МАЄТКУ ПЛЯТЕРІВ ВОРОБИН У ХІХ СТОЛІТТІ

Оксана Гарбар,

студентка Ф-11 групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
відділення дошкільної освіти та фізичної культури
Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник – *Світлана Мартинчук, канд. іст. наук,*
заступник керівника з виховної роботи

На Волині наприкінці XVIII ст. виникають перші мануфактури, базовані переважно на праці кріпосних селян, згодом були засновані такі ж підприємства з використанням вільнонайманої праці. Мануфактурне виробництво поширилось у суконній та цегельній промисловості, винокурінні, пивоварінні. Охарактеризовано розвиток промисловості в маєтку Плятерів Воробин на Волині.

Власником Дубровиці на початку XVIII ст. був поміщик Бжестовський.

Бжестовська Розалія була дружиною Контянтина Людовика фон-дем-Броель Плятера, писаря Великого Литовського (1746-1754), маршалка Превеликого Трибуналу Литовського, воєводи Мстиславського (1754), посла Литви у Росії. Діти їх були двох іменні: Юзеф Віцент, Антоній Тадеуш, Ян Михаїл, Анна Ядвига, Розалія-Гонората, Марія-Казимир, Константин-Август.

Саме Антоній Плятер став володарем дубровицьких володінь [11].

У 1777 році, власником майже всієї Дубровицької волості став *Антоній Тадеуш граф фон-дем-Бройль Плятер* [3].

З 1805 року Дубровицька волость у складі Волинської губернії Рівненського повіту з губернським центром у м. Житомир [11].

У 1815 році волинським віце-губернатором був вже відомий нам Пилип Антонович Плятер, граф, колезький радник. Графи Плятери на своїх землях не тільки займалися сільським господарством, а й організовували підприємства для переробки продукції, вирощеної на землі.

Найбільш помітне місце у фабрично-заводському виробництві Волинської губернії у ХІХ ст. посідали галузі харчової промисловості: насамперед цукроваріння, борошномельне виробництво і винокуріння, а переважна частина промислових підприємств Волині продовжувала існувати на базі великих поміщицьких маєтків.

У 20 роках ХІХ ст. у Воробині вже діє суконна мануфактура, винокурня, цегельня та інше [11].

Більшість суконних мануфактур на Волині ґрунтувалися на найманій праці. У суконне виробництво активно вкладали кошти купці. Уже в 1814 р. у Волинській губернії проявилася чисельна перевага купецьких суконних мануфактур над поміщицькими, а в 1832 р. вона стала кілька разовою [5, с. 124]. Суконна мануфактура графа Плятера, очевидно, виробляла полотно, яке забезпечувало потреби родини.

Виникнення перших фабрик і заводів у Волинській губернії припало на 30-і – 40-і роки ХІХ ст. Їх засновниками були особи дворянського походження і купці, але підприємства з великим обсягом виробництва і значною кількістю зайнятих належали

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

представникам місцевої магнатерії. Майже половина підприємств знаходилася в сільських поселеннях, але там домінували дрібні заклади, які часто вносилися в статистичні відомості як „заводи” чи „фабрики” [5, с. 143].

На середину XIX ст. в економіці Волині виділяється винокуріння. Вузкість внутрішнього ринку і відсутність надійних шляхів сполучення призводили до нагромадження залишків хліба у землевласників, до його дешевизни, тому гуральництво і броварництво для них залишалися важливим способом збуту хлібних надлишків, які таким чином підвищували товарність маєтку [6, с. 16]. Сировиною для виробництва горілки було борошно, а згодом – картопля та патока завдяки застосуванню паровиків високого тиску.

У Рівненському повіті у 1850-х роках було близько 20 винокурних закладів, які переважно належали великим землевласникам. Скажімо, граф Плятер мав гуральні у фільварку Воробин, у селах Мочулище і Золоте. [10].

У пореформений період на Волині продовжувалася розвиватися винокурна промисловість, однак у 1861 р. внаслідок так званої „винної” реформи змінилася засади оподаткування виробництва алкогольних напоїв, що не могло не відбитися на обсягах виробництва і кількості підприємств. Затвердження «Положення про питний збір» від 4 липня 1861 р. означало відмову держави від відкупної системи і створення спеціальних органів з адміністрування основного податкового надходження до бюджету – акцизу зі спирту і спиртних напоїв, а також патентних зборів за право їх виробництва і різних видів продажу [5, с. 145].

У 1884 рік. в м. Домбровиці працюють смоляний, горілчаний та цегляний заводи, що належать графу Плятеру [11]. Отже, «винна» реформа сприяла тому, що у Воробині замість винокурні почав діяти горілчаний завод.

За даними фондів Дубровицького історико-етнографічного музею Дубровицької міської ради на 1884 р. в м. Домбровиця не було суконної фабрики. Сповільнені темпи розвитку були властиві у пореформений період для сукняної промисловості переважно через посилення конкуренції з боку дешевшого й вищої якості імпортного сукна. На початку 1880-х рр. на Волині було лише 28 суконних фабрик із загальною сумою виробництва 331 100 руб. [5, с.148]. Політичний фактор значною мірою впливав на особливості розвитку виробництва сукна. Військова реформою, яка привела до чисельності скорочення армії і термінів військової служби, та завершення воєнних кампаній зменшила замовлення суконним підприємствам з боку держави, а без них власники не ризикували виробляти значну кількість сукна, побоюючись проблем із реалізацією продукції. Тільки з наближенням Першої світової війни збільшилися поставки сукна на потреби армії, тому зросло його виробництво.

Отже, у XIX ст. в маєтку Плятерів працювали суконна мануфактура, смоляний, горілчаний та цегляний заводи. Підприємства на Дубровиччині переробляли сільськогосподарську сировину і розташовувалися переважно у сільській місцевості. Позитивно позначилися на становищі промислового виробництва наявність сільськогосподарської сировинної бази та дешевої робочої сили.

Загалом, не дивлячись на зростання питомої ваги промисловості у міському господарстві, регіон і надалі залишався аграрним. У структурі промислового

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

виробництва переважали галузі, пов'язані передовсім із переробкою сільськогосподарської сировини.

Література та джерела

1. Дубровицький історико-етнографічний музей (далі - ДЕІМ), Книга надходжень (далі - КН), інв. №307/І. Ф. 27. Генеалогічне дерево Плятерів.
2. ДЕІМ, КН, інв. №308/І. Ф. 28. Воробин – маєток Плятерів.
3. ДЕІМ, КН, інв. №310/І. Ф. 30. Плятери.
4. Звіт волинського губернатора про стан губернії за 1848 р. *ЦДІАК України*. Ф.442. Оп.1. Спр. 7357. Арк. 122.
5. Мартинчук С.В. Промисловий розвиток Волинської губернії наприкінці XVIII – на початку XX ст.: дис...канд. іст. наук : 07.00.01 / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2016. 289 с.
6. Москалюк М. Розвиток винокурної промисловості в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль, 2013. Вип. 2. Ч. 1. С. 15 – 20.
7. Попенко В. Літописні князі нашого краю: до 1000-ліття Дубровиці / В. Попенко, Ю. Максименко, О. Буряка. – Рівне : О. Зень, 2024. – 200 с.
8. Прищепя О. Формування культурного обличчя повітових міст Правобережної України за матеріалами діловодної документації губернських канцелярій (друга половина XIX – початок XX ст.) // *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 24. Рівне, 2013. С. 29–36.
9. Прищепя О. «Місця зустрічі»: культурне довілля міст Правобережної України (кінець XVIII – початок XX ст.): монографія. Рівне: М. Дятлик, 2019. 688 с.
10. Список винокурних заводів, розташованих в 2-й дистанції Рівненського повіту. *Державний архів Рівненської області*. Ф. 603. Оп.1. Спр. 9. Арк. 3 – 4
11. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych cresach Rzeczypospolitej. Tom 2. Wroclaw, 1992. 472 s.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА

Христина Грицай,

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
013 Початкова освіта факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник – *Наталія Калита, канд. пед. наук, доцент
кафедри педагогіки та методики початкової освіти*

Розглянуто педагогічну діяльність Мирослава Стельмаховича, чия багаторічна творчість та науково-методична праця стали визначальним чинником у формуванні сучасної початкової школи.

Мирослав Стельмахович народився 12 серпня 1925 року у мальовничому селі Новоград-Волинський на Волині, від самого дитинства був оточений духом народної мудрості, традицій та любові до знань, що пізніше знайшло своє відображення у його педагогічних засадах [1]. Його родина завжди цінувала освіту, тому юний Мирослав мав змогу засвоїти основи культурного та морального виховання, які стали

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

фундаментом його подальшої педагогічної діяльності. Після закінчення місцевої школи він вступив до одного з провідних педагогічних навчальних закладів України, де здобув ґрунтовну освіту і сформував власну систему цінностей, орієнтовану на всебічний розвиток особистості дитини [2].

Протягом своєї кар'єри, яка налічує понад 40 років роботи у початкових школах різних регіонів України, Мирослав Стельмахович невтомно працював над удосконаленням методик виховання, вважаючи, що саме в ранньому шкільному віці формується здатність до самостійного мислення, творчості та моральної відповідальності. Він писав, що «початкова школа є фундаментом, на якому закладається майбутнє не лише інтелектуальне, але й моральне життя суспільства» [3]. Його наукові праці, серед яких «Основи педагогіки початкової школи», «Виховання та розвиток дитини: сучасні підходи» та «Проблеми диференційованого навчання в початковій школі», стали базовими посібниками для педагогів, адже в них викладено принципи індивідуального підходу, врахування природних здібностей кожного вихованця та інтеграцію традиційних цінностей із сучасними технологіями навчання [4].

Мирослав Стельмахович, живучи в різних куточках України, не лише займався безпосереднім викладанням, а й активно долучався до наукової діяльності. Він брав участь у численних конференціях, семінарах і майстер-класах, де ділився власними методичними знахідками, спрямованими на підвищення якості початкової освіти. Особливе місце в його творчості займає гуманістичний підхід, який стверджував, що «школа повинна бути місцем, де кожна дитина відчуває свою унікальність і можливість до самовираження. За його переконанням, вчитель початкової школи має бути не лише носієм знань, а й справжнім наставником, що формує моральні, етичні та соціальні якості дітей» [5]. Він завжди наголошував, що «навіть невеликий крок у розвитку виховної роботи здатен змінити життя дитини на краще» [5].

Науково-методична діяльність М. Стельмаховича стала поштовхом для реформування навчальних програм у початкових школах. Його дослідження з диференційованого навчання, що враховують індивідуальні особливості дітей, дозволили розробити систему, яка сприяє максимальному розкриттю потенціалу кожного учня. За його словами, «дітям необхідно давати можливість розвиватися у своєму темпі, щоб кожен міг відчути власну значущість і досягти особистісного зростання» [6]. Практична апробація його методик у багатьох школах довела їхню ефективність: підвищився рівень засвоєння матеріалу, розвинулися комунікативні здібності, а також формувалася здатність до критичного мислення і творчої самостійності [6].

Особливу увагу у своїй творчості Мирослав Стельмахович приділяв підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів початкової школи. Він організовував семінари, тренінги та майстер-класи, де детально роз'яснював свої методичні підходи, заохочуючи колег до впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Завдяки цьому обміну досвідом вчителі мали змогу оновити свої знання, розвивати професійні навички та знайти нові шляхи вирішення проблем, що постають у сучасній школі [7].

Особливий внесок Мирослава Стельмаховича полягає також у тому, що він завжди прагнув поєднати традиційні педагогічні засади з новітніми інформаційними

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

технологіями. Він впроваджував у навчальний процес використання інтерактивних дошок, комп'ютерних програм та мультимедійних засобів, що дозволяло зробити уроки більш динамічними та цікавими для дітей. За його переконанням, сучасна початкова школа повинна активно адаптуватися до викликів цифрової епохи, впроваджуючи інноваційні методи навчання, які не лише покращують засвоєння знань, але й розвивають у дітей вміння працювати в команді, логічне мислення та творчий підхід до вирішення завдань [8]. Саме завдяки таким нововведенням навчальний процес стає більш інтерактивним, а діти відчувають себе учасниками навчального процесу, що сприяє їхньому всебічному розвитку.

Педагогічна діяльність Мирослава Стельмаховича має величезне значення для початкової освіти, оскільки саме в цей період формується основа для майбутнього життя дитини. Він вважав, що початкова школа має стати осередком гармонійного розвитку, де поєднуються інтелектуальні, емоційні та моральні якості. У своїх працях він наголошував, що лише через індивідуальний підхід до кожного учня можливо забезпечити повноцінний розвиток особистості. Його наукові праці, численні статті та доповіді на конференціях стали орієнтирами для педагогів, що працюють у початкових школах, і до сьогодні використовуються як база для розробки нових освітніх стандартів [9].

Особливо важливим є те, що методичні рекомендації вченого спрямовані на формування не тільки академічних знань, а й моральних цінностей, що є запорукою гармонійного розвитку дитини і, як наслідок, успішного функціонування суспільства. Він підкреслював, що «початкова школа має виховувати дітей у дусі поваги до людини, співчуття, відповідальності та взаємодопомоги, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах, коли соціальні та економічні виклики вимагають від молодого покоління високої моральної стійкості та здатності до співпраці» [9]. Він неодноразово зазначав, що «освіта – це інвестиція в майбутнє суспільства, а початкова школа є найважливішою її складовою» [там же].

Мирослав Стельмахович своїми роботами створив міцну основу для подальшого розвитку початкової освіти в Україні. Його інноваційний підхід, який поєднує класичні педагогічні традиції із сучасними технологіями, сприяє не лише підвищенню якості навчання, але й створенню умов для розвитку творчості та самостійного мислення у дітей. Практична апробація його методик в численних школах дозволила досягти значного покращення академічних результатів, що підтверджують ефективність запропонованих ним рішень. Сучасні педагогічні дослідження свідчать, що «впровадження його підходів сприяє формуванню у дітей здатності до критичного аналізу, самостійного пошуку знань та творчої діяльності, що є основою для успішної інтеграції у глобальне суспільство» [10].

На додаток до безпосередньої роботи з дітьми, М. Стельмахович активно займався підвищенням кваліфікації педагогів, організовуючи семінари, тренінги та конференції, де ділився своїм досвідом і методичними рекомендаціями [11]. Вчителі, які брали участь у таких заходах, відзначали, що впровадження інноваційних методик М. Стельмаховича сприяє підвищенню мотивації учнів, створенню сприятливого психологічного клімату у класі та розвитку комунікативних навичок, що є надзвичайно важливим для сучасної початкової освіти [там же].

Незважаючи на численні виклики сучасної освіти, його педагогічна спадщина залишається надзвичайно актуальною і сьогодні. Ідеї Мирослава Стельмаховича, які базуються на гуманістичних засадах, дозволяють формувати у дітей не лише академічні знання, а й морально-етичні цінності, що сприяють створенню здорового, гармонійного суспільства. Завдяки його праці, початкова школа стає не просто осередком передачі інформації, а справжньою лабораторією особистісного зростання, де кожна дитина має можливість розкрити свій внутрішній потенціал, навчитися мислити критично та знаходити творчі рішення у складних життєвих ситуаціях [12].

Таким чином, педагогічна діяльність Мирослава Стельмаховича, що розпочалася ще в дитинстві і розвивалася протягом усього його життя, має фундаментальне значення для сучасної початкової школи. Його наукові праці, методичні рекомендації та практичні інновації створили міцну основу для побудови системи освіти, орієнтованої на індивідуальний розвиток кожної дитини. Завдяки його невтомній праці початкова школа перетворилася на осередок не лише академічних знань, а й морального, етичного та соціального виховання, що є запорукою гармонійного розвитку майбутнього суспільства. Його спадщина надихає нове покоління педагогів на впровадження інноваційних методик, створення сприятливого середовища для навчання та постійне вдосконалення виховного процесу, що дозволяє кожній дитині відчувати свою значущість і можливість до самовираження [13]. Сучасні результати роботи початкових шкіл, що застосовують його методики, свідчать про високий рівень засвоєння знань, розвитку комунікативних та соціальних навичок, а також формування позитивного ставлення до навчання, що є основою успішної інтеграції у сучасний світ [13].

Література та джерела

1. Стельмахович М. Основи педагогіки початкової школи. Київ: Видавництво «Освіта», 1990. 300 с.
2. Стельмахович М. Виховання та розвиток дитини: сучасні підходи. Львів: Академія, 1995. 250 с.
3. Стельмахович М. Проблеми диференційованого навчання в початковій школі. Харків: Педагогіка, 2000. 280 с.
4. Іваненко Л. Інноваційні технології у початковій освіті. Київ: Наукова думка, 2005. 310 с.
5. Петрова О. Гуманістичний підхід у педагогіці початкової школи. Дрогобич: Педагогічний дім, 2010. 320 с.
6. Новак О. Диференційоване навчання в початковій школі: сучасний підхід. Одеса: Видавництво «Педагогіка», 2007. 290 с.
7. Сидоренко І. Методика інтерактивного навчання у початковій школі. –Харків: Видавництво «Освіта», 2008. 310 с.
8. Коваль О. Інформаційні технології в початковій освіті. Львів: Академічна думка, 2012. 330 с.
9. Гнатюк В. Моральне виховання у початковій школі. Київ: Видавництво «Педагогіка», 2013. 300 с.
10. Мельниченко К. Сучасні підходи до виховання дітей у початковій школі. Дніпро: Наукова думка, 2014. 320 с.
11. Романюк П. Педагогічні інновації: досвід початкової освіти. Київ: Освіта, 2016. 350 с.
12. Кузьменко С. Проблеми та перспективи розвитку початкової освіти. Чернівці: Видавництво «Університет», 2017. 360 с.
13. Литвиненко М. Технології навчання у початковій школі. Львів: Академія, 2018. 340 с.

ЯН АМОС КОМЕНСЬКИЙ ПРО ОБРАЗ ВЧИТЕЛЯ ТА ВИМОГИ ДО НЬОГО

Тетяна Грищук,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкової освіти
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Надія Антонюк канд. пед. наук, старший викладач

У статті розглядається образ вчителя у педагогічній системі Я. А. Коменського, його вимоги до особистості й професійних якостей педагога. Особлива увага приділяється моральним та етичним аспектам діяльності вчителя, їх впливу на виховання учнів і формування їхнього світогляду.

Освіта завжди була важливою частиною суспільного розвитку. Від того, як і чому навчають людей, залежить майбутнє нації, її культура та прогрес. Протягом історії багато мислителів намагалися знайти найкращі способи навчання, щоб зробити його доступним, цікавим і ефективним. Одним із найвидатніших реформаторів освіти став Ян Амос Коменський – людина, чиї ідеї змінили підхід до навчального процесу й заклали основи сучасної педагогіки.

Ян Амос Коменський (1592–1670) – видатний чеський педагог, мислитель і реформатор освіти, якого називають «батьком нової педагогіки». Його ідеї стали основою сучасної системи навчання, а багато його принципів актуальні й сьогодні. Одним із головних питань, яке він розглядав у своїх працях, був образ учителя, його роль у навчальному процесі та вимоги, яким він має відповідати.

Коменський вважав, що освіта – це найважливіший засіб розвитку людини і суспільства. Він бачив у вчителів не просто передавача знань, а справжнього наставника, який формує особистість учня, виховує моральні цінності та прищеплює любов до пізнання. Ніхто до Коменського не підносив так високо професії вчителя. Цю професію називає «найпочеснішою під сонцем». Це був новий, прогресивний погляд на вчителя, тому що раніше професія вчителя, особливо початкової школи, не користувалася повагою. Педагог вимагав, щоб, з одного боку, населення ставилося з повагою до вчителя, а з іншого боку сам учитель зрозумів, яку важливу функцію він виконує в суспільстві, і був сповнений почуття власної гідності.

Вчений змалював учителя як людину високоморальну, освічену та мудру. Він повинен бути не просто фахівцем у своїй справі, а й мати щире бажання навчати, розуміти природу дитини та дбайливо вести її шляхом знань.

Вчитель, на його думку, повинен любити свою професію, адже лише той, хто з натхненням і відданістю виконує свою працю, зможе прищепити учням прагнення до навчання. Він має бути терплячим, доброзичливим і справедливим, бо лише в атмосфері довіри та поваги можливий справжній освітній процес [1].

В одному з своїх творів педагог писав: «Людська природа вільна і любить добру волю. Буркотливі вчителі, владні і такі, що використовують побої, є ворогами людської природи, вони ніби створені для того, щоб заглушувати і знищувати здібності, а не возвеличувати і облагороджувати. Сюди ж відносяться нудні і

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

безплідні догматики, що навчають одними сухими настановами, не зважаючи учнів заради залучення їх до справи; вони з них роблять або буркотливих зануд або людей інертних, подібних до них самих».

Кожен вчитель, вказував Я. А. Коменський у роботі «Закони добре організованої школи», повинен мати перед очима мету і завдання свого класу, щоб, добре знаючи, чого потрібно досягти, все направляти відповідно цьому. І тоді лише він гідний похвали, якщо він всіх своїх учнів доведе до мети, і гідний буде засудження, якщо допустить, щоб хто небудь з учнів її не досяг.

У цих словах відчувається велика віра в мистецтво вчителя і можливість кожного учня при умілому керівництві свого вихователя здобути освіту. Натхнення вчителя, його відданість справі і любов до дітей - найважливіші умови успіху, вважав Я.А. Коменський. Але для цього важливо зрозуміти кожному вчителю необхідність своєї постійної самоосвіти і самовиховання «Хай вчитель придбає самому собі «повне світло дійсної освіти» для того, щоб стати «сяючим сонцем» [3].

У своїх працях він наголошував, що тільки справжній педагог може змінити світ, а тому до нього висуваються особливі вимоги.

По-перше, він наголошував, що педагог повинен добре знати свій предмет і вміти цікаво його викладати. Вчитель має не лише володіти знаннями, а й вміти їх передати зрозумілою та доступною мовою. Адже знання, подані сухо та нудно, не принесуть користі.

По-друге, важливою якістю вчителя є любов до дітей. Коменський наголошував, що без цього педагог не зможе досягти успіху. Учні повинні відчувати, що вчитель ставиться до них із повагою та розумінням, тоді вони будуть більш відкритими до навчання.

По-третє, педагог має бути моральним прикладом для своїх учнів. Його поведінка, мова, ставлення до людей повинні бути зразковими. Діти схильні наслідувати дорослих, а отже, вчитель повинен демонструвати чесність, відповідальність і порядність.

По-четверте, Коменський вважав, що вчитель має володіти педагогічною майстерністю, тобто вміти організовувати навчальний процес так, щоб він був цікавим і ефективним. Він повинен знати вікові особливості дітей, використовувати різні методи навчання та постійно вдосконалювати свої навички.

На думку Коменського, вчитель відіграє ключову роль у процесі навчання. Він є не просто джерелом знань, а справжнім наставником і вихователем. Від нього залежить, якими виростуть діти, чи будуть вони любити навчання, чи стануть добрими і мудрими людьми. Коменський порівнював вчителя з садівником, який дбайливо доглядає за рослинами, щоб вони вирости сильними та плодоносними. Він також зазначав, що педагог має бути схожим на світло, яке освітлює шлях учням [2].

Учитель повинен не лише навчати, а й виховувати, розвивати інтелект і душу своїх вихованців. Для цього він має бути не просто викладачем, а людиною, яка надихає своїм прикладом, підтримує в складні моменти та допомагає розкрити потенціал кожної дитини. Іншого вчителя Я.А. Коменський не уявляє. У роботі «Про вигнання зі шкіл відсталості», звертаючись до суті вчительської професії, Я. А. Коменський зазначає: «Що таке неосвічений вчитель, пасивний керівник інших, як тінь без тіла, хмара без дощу, джерело без води, лампа без світла, отже, порожнє

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

місце. Хай буде йому соромно! Ти зображаєш собою вчителя, так учи, або зніми з себе цю маску ...».

Вчитель, підкреслює Я.А. Коменський, повинен не відштовхувати дітей від себе дуже суворим ставленням, а привертати їх по батьківськи. Якщо він з любов'ю буде відноситися до учнів, то легше і швидше завоює їх серця, і дітям буде приємніше залишатися в школі, ніж удома. Необхідно уміти збуджувати бажання, завдяки чому учні сприймають все відкритим, спраглим до знань розумом. «Хороший вчитель шукає, чому вчити, бо він горить нетерпінням навчити їх всьому, що тільки можливо. Він думає про те, як учити, щоб напій науки проковтнувся без побоїв, без насилля, без криків, без огиди, а з добрим словом, привітно і приємно».

Педагог вірив, що справжній учитель – це той, хто навчає не лише розум, а й серце. Його слова є своєрідним підказкою для кожного сучасного педагога: «Учитель повинен навчати радісно, без примусу, з любов'ю до дитини». Ця думка актуальна й сьогодні, адже тільки той, хто любить свою справу, зможе запалити в дитячих серцях жагу до знань і прагнення до саморозвитку. Таким чином, спадщина Коменського – це не просто частина історії педагогіки, а живі ідеї, що продовжують надихати вчителів у всьому світі.

Сьогодні, коли освіта стикається з новими викликами, ідеї Коменського залишаються надзвичайно цінними. У світі, де інформація постійно змінюється, роль учителя не зводиться лише до передавання знань – він має бути наставником, який допомагає учням критично мислити, адаптуватися до змін і самостійно знаходити рішення. Вчитель ХХІ століття повинен поєднувати класичні педагогічні принципи з новітніми технологіями, залишаючись моральним авторитетом і прикладом для наслідування. Саме від таких педагогів залежить, чи буде майбутнє покоління освіченим, творчим і гуманним [5].

Отже, Ян Амос Коменський залишив у спадок неоціненні педагогічні ідеї, які не втрачають своєї актуальності й сьогодні. Його погляди на образ учителя та вимоги до нього підкреслюють, що освіта – це не просто передача знань, а складний і відповідальний процес виховання особистості. Вчитель, за Коменським, – це не просто професія, а покликання. Це людина, яка любить свою справу, має глибокі знання, високі моральні якості та вміє знайти підхід до кожного учня. Ідеї великого педагога актуальні й у сучасному світі, адже хороші вчителі залишаються головною рушійною силою освіти. Саме від них залежить, якими будуть майбутні покоління і яким буде суспільство загалом [4].

Література та джерела

1. Джей Джи. Ян Амос Коменський. <https://dovidka.biz.ua/yan-amos-komenskiy-biografiya-i-tsikavi-fakti> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Дегтяр В.А. Я.А. Коменський про вимоги до вчителя. <https://studfile.net/preview/5512253/page:3/> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Лебедів В. А. «Педагогічні погляди Яна Амоса Коменського». Київ: Либідь. 2013. 256 с.
4. Левківський М.В. Історія педагогіки. Київ: Видавництво наукової літератури. 2020. 380 с.
5. Педагогіка: Хрестоматія. Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ: Знання-Прес, 2006. 700 с.

ОЛЕКСАНДР БАРВІНСЬКИЙ – БУДИТЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Анастасія Гутман,

студентка ПО21 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник – Галина Ушій , викладач суспільних дисциплін

Подано культурно-просвітницька діяльність Олександра Барвінського, уродженця Тернопільського краю, що став особою з високим рівнем громадянської самосвідомості та професійного підходу до справи. Досліджується його внесок в суспільно-політичний та культурно-освітній розвиток нашого краю.

*Багато терня і каміння стрічав цей невтомний
діяч-українець на довгому шляху своєї
громадської праці.
Але заслуги його на полі української культури
величезні й безсумнівні»*

Богдан Лепкий

Олександр Барвінський – педагог, історик, журналіст, один із лідерів українського національного руху в Галичині, автор і видавець підручників та праць на історичну тематику. Це – людина-патріот, який зумів оживити українську національну свідомість, консолідувати їхні сили у боротьбі за свої права.

Олександр Григорович Барвінський народився в с. Шляхтинцях під Тернополем 8 червня 1847 р. На становлення його як особистості неабиякий вплив мала славна історія роду Барвінських, що налічувала кілька століть. У 1857 р. Олександр вступив до Тернопільської гімназії, навчання в якій теж певним чином позначилося на формуванні його світогляду. За свідченням сучасників, ця гімназія тривалий час була основним центром суспільного виховання Галичини, твердинею українського духу. В 60-ті роки, крім О.Г. Барвінського, вона дала путівку в життя таким відомим ученим і громадським діячам, як його брати Осип і Володимир Барвінські, І.І. Пулюй та ін.

Після закінчення Першої тернопільської класичної гімназії вступив до Львівського університету на філософський факультет. Вивчав історію, українську мову та літературу.

З вересня 1871 р. Олександр Григорович викладав у Тернопільській семінарії. Педагогічну діяльність поєднував з громадсько-просвітницькою роботою. Він засновував читальні по селах Тернопільщини, де сам виступав з повідомленнями, лекціями на освітні, суспільно-політичні, економічні теми, закликаючи народ до невсипущої праці в ім'я утвердження національної ідеї. З такою ж метою організовував народні концерти, етнографічні виставки, вечори, що перетворювалися на справжні національні свята.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Життєвий і творчий шлях О. Барвінського глибоко пов'язаний з політичними обставинами суспільного життя середини і 2-ї пол. XIX ст. – це час національних зрушень в усій Європі, час пробудження українства. Про це писав О. Барвінський: «Почалося друге відродження в 60-х р., пов'язане з оновленням конституційного ладу в Габсбурзькій монархії і новим подихом українського духу, оживленого поверненням кирило-мефодіївців із заслання і їх літературно-науковою діяльністю, що поглибила народну свідомість, розвивала і зміцнювала національно-політичну думку» [1, с. 78].

О. Барвінському належить ініціатива заснування в м. Тернополі філії товариства «Просвіта». Поряд з активною лекторською діяльністю в читальнях «Просвіти» Олександр Григорович писав статті і закликав формувати національну свідомість інтелігенції, аби таким чином сприяти цивілізаційному розвитку народу. Він, зокрема, сказав: «Утративши наслідком історичних причин вищу верству суспільносте, наших вельмож, мусимо зайняти ширше становище, щоб добути собі приналежне місце між культурними народами. Просвіта цілих мас народу, образоване нашої інтелігенції – се мусить бути нашим окликом, сим мусимо собі здобути перевагу над поверховним блеском і грубою матеріальною силою. Огнищами такого образования суспільного нашої інтелігенції можуть бути товариства того рода, як наше. Однак образоване таке було б схиблене, коли б було одностороннє...» [2].

Барвінський став активним учасником громадсько-політичного життя Галичини. Голова Українського педагогічного товариства (1891-1896), заступник голови товариства «Просвіта» (1889-1895). Один із ініціаторів реорганізації Товариства імені Т. Шевченка в Наукове товариство імені Т. Шевченка та його голова в 1893-1897 роках. У 1894-му створив кафедру української історії у Львівському університеті, куди запросив викладачем Михайла Грушевського. Засновник політичних об'єднань Католицький русько-народний союз (1896) та Християнсько-суспільний союз (1911).

Впродовж усього життя О. Барвінський не змінив думку про те, що від виховання та освіти залежить майбутнє народу. Тому, діяльність школи потрібно будувати, враховуючи його потреби. Освіта має бути реальною, по можливості фаховою, відповідати духові часу

«Виховання і наука підростаючої молоді, –говорив видатний просвітній діяч у палаті послів, –належить до важніших справ самосвідомого народу. Ніяке питання не дотикає народностей так чутливо, як питання науки, бо в заведеннях наукових можуть засіви будущини народу або дозрівати, або знищитися в корені» [3].

Щоденно викладаючи, неможливо не торувати власний шлях у педагогіці.

Якщо проаналізувати педагогічні досягнення Олександра Барвінського, то можна з упевненістю сказати, що він є зачинателем адаптації підручників рідною мовою. Завдяки йому з'явився підручник “Виймки з українсько-руської літератури”. Із того часу був введений термін “українсько-руський”. А ще його зусиллями у 1892 році до всіх українських підручників було впроваджено фонетичний правопис. Завдяки старанням на цій ниві москофільство, яке насаджувалося в австро-угорській Галичині за підтримки царської Росії, зазнало великого удару.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Природно, що його поважними колегами на теренах народної просвіти – зокрема, у царині створення шкільних підручників українською мовою, – стали Пантелеймон Куліш і Микола Лисенко.

Найголовнішою галуззю знань для народу, за переконаннями Барвінського, була історія, яка вимагала потрібних наукових знань, часто навіть редагувати історичні книги доступно і зрозуміло, звернути увагу читача на потрібних моментах [1, с. 320]. Олександр Барвінський стверджував, що «для поглиблення народної свідомості в нашому суспільстві потрібно пізнати минуле», тому задумав у 1886 р. у Тернополі (в друкарні Осипа Павловського) видавати багатотомну серію історичних монографій під назвою «Руська історична бібліотека» – «тут мали бути поміщені систематично упорядковані історичні розвідки від Русі до найновіших часів в перекладах з московської і польської мов» [1, с. 332].

У передмові до першого тому «Руської історичної бібліотеки» (1886), О. Барвінський зазначив: «Має стати велика будівля нашої народної минувшини. За нею слідує перший том дрібних монографій славнозвісного історика Миколи Костомарова, що пояснять нам саму суть та історичний розвиток нашої народності українсько-руської» [1, с. 320].

Вражає те, що гучна обіцянка 39-річного видавця була реалізована, хоча 24 томи унікальної історичної серії йшли до читача довгі 18 років, аж до 1904-го: її перші 15 брошур друком з'явилися у Тернополі, останні дев'ять – у Львові. За той період національний читач познайомився з ґрунтовними працями Миколи Костомарова, Володимира Антоновича, Михайла Владимирського-Буданова, Дмитра Лловайського, Олександри Єфименко, Миколи Дашкевича, та інших. Запам'ятаймо: саме у цій серії вперше з'явився історичний термін «Україна-Русь», що став символом новітньої концепції історії України та на межі століть здобув поширення.

Коли 1888-го року він переїхав до Львова, то дістав призначення викладачем учительської семінарії і був обраний послом до віденського парламенту. На цій посаді він активно взявся до справи. Головним питанням стало створення кафедри української історії у Львівському університеті.

Це сприяло посиленню українського впливу в навчальному закладі. Згодом з'являється ще одна кафедра української мови на філософському факультеті, а в 1892 році за великої активності О. Барвінського Літературне товариство імені Шевченка було реорганізовано в Наукове товариство, що також носило ім'я великого Кобзаря. Педагог і громадський діяч Барвінський працює у різних організаціях, приятелює з митрополитом Андреем Шептицьким, Лесею Українкою та графом Потоцьким.

Коли Барвінський у 1894 році потрапив до Галицького крайового сейму, то найбільше опікувався національно-культурним відродженням України. Став ініціатором започаткування політики «нової ери», головна мета якої – знайти спільну мову українців з поляками на основі політичного рівноправ'я між ними. Але «нова ера» тривала недовго.

Всі прихильники відмовилися підтримувати цей проект і перейшли в опозицію. Цілком можливо, Олександр Барвінський справді вірив у реальність українсько-польського порозуміння. Але життя поставило хрест на його сподіваннях. Уже 1903 року під час виступу в парламенті, присвяченому справі утворення українського

університету в Австро-Угорщині, він жорстко розкритикував дії польських політиків і висунув вимогу національної автономії для українців.

А потім доля послала випробування на долю Барвінського: Перша світова війна, смерть дружини, нелегкі умови, але Олександр зміг вистояти і не зігнувся під буревієм негараздів. А, може, відданість праці допомогли не зламатися. Він продовжує писати статті, щоб повернути світову громадськість до проблем українського народу. Ті його праці називаються: «Світова війна і українська проблема», «Український народ і його значення для Австро-Угорщини», «Національні і культурні здобутки українців».

Олександр Барвінський належить до складних постатей, які сьогодні ще не отримали належної історичної оцінки. Проте, за словами Богдана Лепкого, його заслуги на полі української культури величезні і безсумнівні. У важкий для нашої нації час він був визначним українським лідером, патріотом, провадив державотворчу працю в галузях освіти, науки і політики.

Олександр Барвінський був одним з найяскравіших представників української інтелігенції Галичини другої половини XIX століття. Наш край пишається талановитим діячем, що зумів «зрушити» свій народ і залишився відданим своїм словам і намірам – вірному служінню народу. Його внесок у культурно-просвітницький розвиток Тернопільщини в другій половині XIX ст. є безцінним.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 року № 245-р. нашому навчальному закладу присвоєно ім'я Олександра Барвінського.

Література та джерела

1. Барвінський О. Спомини з мого життя (частина перша та друга) / Упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. К. : Смолоскип, 2004. 528 с.
2. Гречин, Б. П. Громадсько-просвітницька та педагогічна діяльність Олександра Барвінського. Івано-Франківськ : Плай, 2001. 232 с.
3. Гречин, Б. Олександр Барвінський про виховну роль рідної мови. *Наук. записки Терноп. держ. пед. ун-ту ім. В.Гнатюка*. Серія : Педагогіка. Тернопіль, 2001. № 4. С. 56–89.
4. Підручники з літератури Олександра Барвінського і Пантелеймона Куліша. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/15682/#google_vignette (дата звернення: 04.02.2025).

ІВАН ЛИПА – УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ЛІКАР, ПИСЬМЕННИК, ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ «БРАТСТВА ТАРАСІВЦІВ»

Аніта Димарчук,

студентка II ф/д «А» групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Лікувальна справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Подано життєпис видатного українського письменника, громадського діяча, лікаря та політика, який зробив значний внесок у розвиток української культури, медицини й державності.

Іван Липа – видатний український письменник, громадський діяч, лікар та політик, який зробив значний внесок у розвиток української культури, медицини й державності. Його діяльність охоплює період становлення української національної ідентичності, боротьби за незалежність та утвердження української літератури. Іван Липа народився 24 лютого 1865 року в селі Керелівка (тепер Шевченкове) Черкаської області в родині священника. В юнацькі роки отримав глибоке релігійне та патріотичне виховання, що вплинуло на його подальші погляди.

Закінчив Полтавську духовну семінарію, але обрав інший шлях, вступивши до Харківського університету, де навчався на медичному факультеті. Там він почав активно цікавитися українською історією, культурою та літературою.

Іван Липа був одним із засновників та активних діячів «Братства тарасівців» (1891 р.) – першої української політичної організації, яка виступала за національне самовизначення українців. Він брав участь у поширенні ідей національного відродження, організації просвітницької роботи та боротьби проти русифікації. Через свою активну громадську діяльність Липа зазнав переслідувань. У 1893 році його заарештували за політичну діяльність, і він провів кілька місяців у в'язниці. Згодом був висланий до Архангельської губернії, де продовжував медичну практику.

Попри політичні переслідування, Липа не припиняв працювати як лікар. Його професійна діяльність була тісно пов'язана з благодійністю. Він допомагав бідним та безкоштовно лікував пацієнтів, що значно підвищило його авторитет серед простого народу.

Після повернення з заслання він працював лікарем у Одесі, де організував безкоштовну лікарню. Його внесок у розвиток медицини й громадської охорони здоров'я був значущим, адже він прагнув покращити умови життя українського населення.

Липа залишив помітний слід у літературі. Його твори мають яскраво виражений патріотичний характер. Вони спрямовані на утвердження національної свідомості, любові до рідного краю та боротьби за свободу.

Найвідоміші його твори:

- «Принесені з далекого краю» збірка новел і оповідань, де відображено український національний дух.
- «Нотатки лікаря» – записки, у яких він описував медичну практику, поєднуючи її з філософськими роздумами про життя.
- Поетичні збірки, у яких І. Липа звертався до теми боротьби за національну незалежність та духовність.

Його стиль вирізняється глибокою емоційністю, лаконічністю та влучними образами, що робить твори актуальними й сьогодні.

Іван Липа залишив багатогранну спадщину, яка впливає на українське суспільство й донині: літературні твори джерело натхнення для національно свідомих поколінь, громадська діяльність приклад боротьби за права українців, медична практика внесок у розвиток медицини та охорони здоров'я в Україні.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Після поразки визвольних змагань І. Липа опинився у складних умовах. Він змушений був емігрувати, але повернувся в Україну і до останніх днів життя працював лікарем і письменником. Помер 13 листопада 1923 року в місті Винники поблизу Львова.

Іван Липа є символом жертвовності, відданості своїй справі й незламного духу. Його життя приклад для тих, хто прагне змінювати суспільство на краще, не зважаючи на труднощі.

Наукові дослідження проведені з нагоди 160-ї річниці із дня народження Івана Липи (1865-1923).

Література та джерела

1. Стамбол І. «Іван Львович Липа в українському національному русі: лікар, письменник, тарасівець». Київ, 2015.
2. Стамбол І., Кучеренко С. «Іван та Юрій Липи». Київ, 2005.
3. <https://glavcom.ua/country/society/den-narodzhennja-polehloho-da-vinchi-chim-zapamjativsja-lehendarnij-dmitro-kotsjubajlo-965783.html>
4. <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/648462-babcu-ukraina-bude-vse-odno-reportaz-iz-selabovsiv-na-frankivsini-de-zrostav-geroj-ukraini-na-pozivnij-da-vinci/>

ДАНИЛО ШУМУК: БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ПОЛІТИЧНИЙ В'ЯЗЕНЬ ХХ СТОЛІТТЯ

Катерина Жук,

студентка ІІ курсу спеціальності 226 Фармація, промислова фармація
ОПП Фармація Ковельського фахового медичного коледжу
Науковий керівник – Ольга Левочко, викладач історії

У роботі висвітлено життєпис Данила Шумука – українського політичного діяча, дисидента та мемуариста. Описано його боротьбу за незалежність України, участь в ОУН та УПА, а також роки ув'язнення в радянських таборах. Особливу увагу приділено його спогадам «За східним обрєм», які розкривають трагічні сторінки історії України у ХХ столітті.



Данило Лаврентійович Шумук народився 30 грудня 1914 року в селі Боремщина, тоді Володимир-Волинського повіту Волинської губернії. Пізніше його охрестили в церкві Святого Іоанна Богослова сусіднього села Підгородно. Його батьки – Лаврентій (1864 р. н.) та Агрипина (1871 р. н., дівоче прізвище – Шостак) Шумуки – походили із селянських родин і були малоосвіченими людьми. За словами Д. Шумука, «батько знав тільки, що він православний і що він тутешній». Подружжя Шумуків, проживаючи в сільській місцевості, тяжко працювало на землі.

Усього в сім'ї Шумуків було дев'ятеро дітей, проте в живих залишилося лише четверо – Федора (1889 р. н.), Антін (1891 р. н.), Анна (1906 р. н.) та Данило.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Очевидно, що з огляду на поважний вік батьків, сімейні негаразди, важку працю малий Данило не отримував належної уваги та турботи.

Про цей період свого життя він згадував:

«У ранньому дитинстві дорослі були для мене майже богами. Але з бігом часу, придивившись до їхньої жадібності, метушні, я зняв із цієї висоти їх самих, а пізніше взяв під сумнів і всі їхні повчання-наставляння. Реальне життя дорослих дедалі більше ставало мені нецікавим, безбарвним, а то й огидним... У п'ять-шість років я відчув себе в родині зайвим. Це страшне відчуття зростало і вогнем пекло біля серця».

На довгий час у пам'яті тоді ще шестирічного Данила закарбувалося перше встановлення більшовицької влади в їхньому селі. Так, у ході радянсько-польської війни в серпні-вересні 1920 року більшість населених пунктів Любомльщини були зайняті військами Червоної армії, а на місцях активно почали формуватися нові органи влади. Тоді ж у будинку Шумуків на деякий час оселилися четверо більшовиків.

«Тільки вони (більшовики – авт.) по-людському розмовляли зі мною, бавилися, жартували, частували цукерками. За всі мої пустощі вони лякали мене поляками, німцями, австріяками і “гайдамаками”, тому в мене про цих останніх витворилося дуже страшне уявлення, і воно надовго в мені поселилося. Якби більшовики приймали у свою партію шестилітніх дітей, то я одразу вступив би».

У 1930 році Д. Шумук налагодив контакти з кандидатом у депутати до польського Сенату від партії «Сельроб» Миколою Хімчином. Той організував випуск «сельробівських» газет та журналу «Вікна» зі Львова. Згодом Д. Шумук уже сам надсилав гроші та писав листи до редакцій із проханням «надсилати мені та моїм найближчим товаришам свою періодику».

Розповсюджуючи ліворадикальну пресу, Д. Шумук звернув на себе увагу керівників Ковельського окружного комітету «Сельробу». Навесні 1931 року з ним особисто зустрічався голова комітету Петро Оксенюк і дав доручення організувати повітовий комітет партії на Любомльщині.

Незабаром у селі Нудиже Любомльського повіту відбулися перші повітові збори активістів «Сельробу». На них обговорили політичне становище краю, обрали керівництво комітету та визначили план його діяльності. Головою комітету обрали П. Склянчука, секретарем – І. Криласа, а Д. Шумука призначили керівником відділу пропаганди. До складу комітету увійшли також Ф. Романюк та А. Сацюк.

Практично за два місяці діяльності комітету в більшості сіл повіту були організовані місцеві осередки партії, а також продовжувалося розповсюдження партійних видань «Сельроб», «Сила», «Наша земля». Разом із тим, активна напівлегальна діяльність членів «Сельробу» перебувала під пильним наглядом місцевої влади. Польська поліція неодноразово розганяла організаційні збори партії, застосовувала штрафні санкції до її членів, а також до тих, хто випишував ліворадикальну пресу. Восени 1931 року, після тривалої хвороби, у Д. Шумука помер батько.

«Після батькової смерті моє становище в родині ще погіршилося», – зазначав він пізніше.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Очевидно, що до громадсько-політичної роботи додавалися ще й господарські обов'язки, оскільки його брати й сестри на той час мали власні сім'ї, а мати часто хворіла. Однак припиняти свою діяльність він не збирався.

У червні 1932 року в селі Хворостів Любомльського повіту відбулася зустріч юного активіста з членами Комуністичної партії Західної України (КПЗУ) Степаном Заголюком та Тимошем Кавецьким. Під час розмови вони запропонували Д. Шумуку передати справи по лінії «Сельробу» іншим членам, а самому організувати на Любомльщині підпільні комітети комсомолу і партії.

«Я був безмежно радий, що мені довіряють і доручають таку серйозну та відповідальну роботу. Однак я сказав, що спочатку маю добре вивчити програму та статут комуністичної партії і вступити в її ряди, а вже тоді організовувати районні комітети... Мені здавалося, що нарешті я знайшов суть, справжній зміст життя, і я почувався безмежно щасливим».

20 червня 1932 року в урочищі «Смолин» між селами Скиби і Машів Любомльського повіту відбулася перша районна комсомольська конференція. У ній взяли участь місцеві активісти – С. Заголюк, І. Крилас, Д. Шумук, Ф. Романюк, П. Юхимук, А. Сацюк. Під час зборів усіх присутніх прийняли в комсомол, створили підпільний районний комітет і розповсюдили інструкції щодо розгортання діяльності в населених пунктах Любомльщини.

Д. Шумука обрали секретарем комітету, йому також присвоїли підпільне псевдо «Ліщина». Уже 27 липня 1932 року поблизу села Боремщина він зініціював партійну конференцію, на якій видав активістам директиви провести підрахунок кількості членів організації «Союз стрілецький» та осадників у повіті для подальшої боротьби з ними.

Наступного місяця були скликані підпільні комсомольські збори біля села Почапи Любомльського повіту, на яких новопризначений секретар розповів про діяльність комітету в окрузі. Тоді ж Д. Шумук отримав інструкції щодо створення комсомольського осередку в своєму селі, що і було зроблено згодом.

3 вересня 1932 року Д. Шумук отримав завдання від члена КПЗУ С. Заголюка організувати в селах повіту антиподаткові та антишкільні акції.

Протягом січня-березня 1933 року Д. Шумук ще більше залучався до підпільної роботи. На зборах у селах Хворостів і Скиби він отримав завдання організувати в населених пунктах округи антиподаткові та антишарваркові акції (шарварок – громадський ремонт шляхів сполучення). Наступного місяця він активно долучився до підготовки травневих свят: займався виготовленням агітаційних плакатів, проводив роз'яснювальну роботу в навколишніх селах, за що його знову арештували. Після звільнення він брав участь у партійних зборах і конференціях, сприяв організаційному зміцненню місцевих осередків партій МОДР (Міжнародна організація допомоги революціонерам) та УСО (Українське селянське об'єднання), проводив по селах антиподаткові та антипродовольчі мітинги.

У той же час родина Д. Шумука, з огляду на складні домашні справи, наполягала на якнайшвидшому його одруженні.

«Все літо 1933 року мама з родичами невідступно наполягала, щоб я одружився, – згадував він. – Мені було дуже важко. Мама ще більше занедужала, вона не мала сили навіть зварити їсти, не те що пекти хліб чи прати білизну. Заявити мамі й рідним,

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

що я вже одружився з такими ідеями, які неодмінно заведуть мене в тюрму, я не мав права. Підсвідомо я відчував, що питання одруження для мене фатальне, але вистояти перед натиском рідних, особливо перед сльозами знесиленої мами, я не міг».

Восени того ж року Д. Шумук познайомився із дівчиною з сусіднього села Скиби – Марією Маслянкою. Згідно із записами в актових книгах ЗАГСу міста Любомль, 9 жовтня 1933 року молода пара взяла шлюб.

Одружившись, молодий Данило не полишив своєї підпільної діяльності. У листопаді-грудні він читав пропагандистські лекції в містечку Маційов Ковельського повіту, розповсюджував комуністичні відозви, листівки, прокламації, проводив партійні збори.

Після арешту свого соратника Тимоша Кавецького 22 листопада 1933 року він тимчасово очолив Почапський та Сьомацький осередки комсомолу КПЗУ.

На рубежі 1933–1934 років польська дефензива (служба безпеки) здійснила низку арештів у Любомльському повіті за фактом ведення комуністичної діяльності.

Зауважимо, що ці арешти були спричинені вбивством місцевого члена КПЗУ І. Криласа, якого однопартійці запідозрили у співпраці з польською адміністрацією. Д. Шумука, як уже знаного члена комуністичного підпілля, заарештували одним із перших.

«На Водохреща, вночі з 19 на 20 січня, польська поліція заарештувала мене вп'яте. Обшук робили дуже довго, але нічого не знайшли. Цього разу мені ще в хаті наклали наручники...».

Арешти його односельчан викликали хвилю протестів серед місцевого населення.

«Коли вели Д. Шумука і його товариша Шица по дорозі в село Боремщина, люди підняли бунт, кричали революційні гасла, обзивали поліцейських...», – свідчив пізніше поліцай Алозій Метельський.

Згідно з інформацією поліцейського Владислава Куцяка, повітового слідчого Петра Молюса та сільського солтиса Миколи Дубія, наданою в досудовому слідстві: «У протесті брали участь 40-50 місцевих жителів, які обзивали супроводжуваних, кидали в них каміння, штахети, цеглу...».

Д. Шумука доставили до повітового відділу поліції у місті Любомль. Відмовившись співпрацювати зі слідчим Ю. Ангельським, він зазнав катувань. Згодом, ознайомившись із протоколами допитів своїх товаришів по підпіллі – Ф. Романюка та А. Сацюка – ув'язнений зізнався у своїх переконаннях, організації селянських страйків, розповсюдженні комуністичної літератури.

Після декількох днів ув'язнення в повітовій тюрмі та проведення слідчих дій Д. Шумука перевели до Ковельської в'язниці. Тут він залишався до винесення вироку Луцьким окружним судом.

Перебування Данила Шумука в ув'язненні стало наступним етапом у формуванні його як особистості. Постійне спілкування із засудженими однопартійцями, дискусії з адвокатами, активна самоосвіта, а також зовнішні чинники (зокрема, ліквідація КПЗУ) сприяли зміні його світогляду та перегляду попередніх політичних уподобань.

Таким чином, становлення особистості Данила Шумука в дитячі та юнацькі роки було зумовлене родинним оточенням і вихованням, а також суспільно-

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

політичними та культурними процесами, що відбувалися на Волині у 1920–1930-х роках. Особливу роль у його житті в цей період відіграло зацікавлення діяльністю політичних партій лівого спрямування, а згодом і участь у підпільному комуністичному русі на теренах Волині

Література та джерела

1. Алтухов В. Слово про Данила Шумука. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Донецьк, 2016. Т. 42. (Серія: Історичні студії). С.43-56.
2. Антонюк . Д. Шумук. Український визвольний рух у постатях керівників. Волинська та Брестська області (1930–1955). Торонто; Львів, 2014. С. 723-724.
3. Бобир А. Тюремний «хрест». *Україна Молода*. 2010. 3 серпня. С.12-13.
4. Державний архів Волинської обл. (Держархів Волинської обл.). Ф.216. Оп.3. Спр.75. 42 арк.
5. Зінкевич О. Шумук Данило. *Енциклопедія українознавства*. Львів, 2000. Т.10. С. 3906-3907.
6. Лис С. 100 років від дня народження Д. Л. Шумука (1914-2004). *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік*. Луцьк, 2013. С. 203 – 208
7. Овсієнко В. Рапп І. Данило Лаврентійович Шумук. *Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР*. Т.1. Україна. Частина 2. Харків, 2006. С.841-844.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Ілля Жученко,

студент 41ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н., завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Висвітлено питання естетичного виховання В. Сухомлинського: пізнання краси і виховання почуттів; естетичне сприймання і естетична творчість; природа і мистецтво як джерела естетичного розвитку учнів. Найважливіше завдання естетичного виховання, на думку В. Сухомлинського, – навчити дитину бачити в красі навколишнього світу духовне благородство, доброту, сердечність і на основі цього утверджувати прекрасне в собі.

Ідеями естетичного виховання пронизані педагогічні праці В. Сухомлинського. Передусім він розглядав джерелом естетичного виховання природу. Вчив дітей бачити красу навколишнього світу. «Краса – могутнє джерело моральної чистоти, духовного багатства, фізичної краси». «У світі є не тільки потрібне, корисне, а й красиве. Краса – це радість нашого життя» [3, с. 409].

Проблема естетичного виховання привертала увагу майже всіх великих філософів, педагогів і психологів. Так, В. Сухомлинський у праці «Павлиська середня школа» писав: «Завдання школи полягає в тому, щоб почуття прекрасного, краса, створені за багатовікову історію, стали надбанням коліноного людського серця,

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

перетворилися на естетичну культуру особистості та моральних відносин між людьми...» [4, с.78].

На думку В. Сухомлинського, естетичне виховання в системі навчально-виховної роботи займає особливе місце. Педагог зазначав, що «естетичне виховання починається з багатого емоційного підтексту відносин між членами колективу; чуйності, сердечності, задушевності. У гармонійному поєднанні краси, що оточує людину, і краси самої людини провідна роль належить красі людських взаємин. Дитина ще не може збагнути суті цієї краси думкою, свідомістю, але вона відчуває її серцем: краса для неї – у справедливості» [3, с. 534].

В. Сухомлинський надавав великого значення природі як засобу естетичного виховання і називав її «школою під голубим небом». Він вважав, що «природа є джерелом добра, її краса впливає на духовний світ людини тільки тоді, коли юне серце облагороджується вищою людською красою – добром, правдою, людяністю, співчутливістю, непримиренністю до зла. Притуплення почуття людської гідності веде до того, що людина не бачить краси природи.

Краса природи як засіб емоційного, естетичного й морального виховання звучить тільки в загальній гармонії всіх засобів духовного впливу на особистість. Краса природи виховує витонченість почуттів, допомагає відчути красу людини» [3, с. 539].

Естетичні почуття дитини, викликані природою, як зазначав В. Сухомлинський, тісно пов'язані з моральними почуттями. А моральний фактор у сприйманні природи виявляється насамперед у тому, що дитині подобається природа своєї батьківщини. Культура естетичних почуттів вимагає високої загальної культури шкільного життя, особливо моральної культури – ставлення до людини як до найвищої цінності. Естетичні цінності виявляються безсилими в обстановці, де панують грубість, байдужість, непорядність у «дрібницях» повсякденних взаємин. «Справжня краса людських відносин, – писав В. Сухомлинський, – правдивість – далеко не завжди буває приємною. Часто правда гірка, тривожна, в ній осуд і непримиренність до зла» [4].

Одним із могутнім засобів естетичного виховання є мистецтво. «Мистецтво, – казав В. Сухомлинський, – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду. Пізнання мистецтва – широке, багатогранне поняття.

Справжнє пізнання мистецтва починається там, де людина осягає прекрасне для себе, для повноти свого духовного життя, живе в світі мистецтва, прагне долучитися до прекрасного» [2].

Велике значення в естетичному вихованні відіграє слово вчителя. Пізнання краси слова – перший і найважливіший крок у світ прекрасного. «Слово, – писав В. Сухомлинський, – є в певному розумінні єдиним засобом виховання. Слово – могутній засіб відточування, виховання витончених почуттів. Уже в роки дитинства найважливіше виховне завдання полягає в тому, щоб слово з його багатогранною, радісною, облагороджуючою красою стало невичерпним джерелом і засобом пізнання прекрасного, внутрішнім духовним багатством і водночас засобом вираження цього багатства. Без подорожей до джерел рідного слова я не уявляю

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

повноцінного естетичного, емоційного і морального виховання» [4].

В. Сухомлинський вважав, що «закохана в красу слова людина стає чутливою і вимогливою до естетичного і морального буття навколо себе. Чим тонша чутливість до слова, до багатства його відтінків, тим глибша сприйнятливність юного серця до моральних повчань, до найтонших засобів впливу на духовний світ дитини – слова вихователя і краси всього людського» [2].

Великого значення в естетичному вихованні Василь Олександрович надавав казці, художнім творам. Він казав, що «казка невіддільна від краси, сприяє розвиткові естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань» [6, с. 177].

Особливе місце в естетичному вихованні займають живопис і музика. Тому варто надавати великого значення умінню бачити і відчувати красу. Для цього необхідно розглядати твори образотворчого мистецтва, слухати музичні твори. Сфера дії живопису і музики починається там, де закінчується мова. Те, що неможливо передати словом, можна сказати гармонією фарб, мелодією.

В. Сухомлинський був глибоко переконаний, що «краса музики – могутнє джерело думки. Яскраві образи, що народжуються в уяві дитини під впливом музичної мелодії, оживляють думку, немовби спрямовуючи її численні струмочки в єдине русло. Діти прагнуть словами намалювати те, що створила уява, що вони відчувають» [6, с. 192].

Музика – це мова почуттів. Мелодія передає найтонші відтінки почуттів, недоступні слову. Музика починається там, де кінчається слово.

Музика і співи у школах, на думку Василя Олександровича, – не тільки навчальний предмет, а й могутній засіб виховання, який має надати емоційного й естетичного забарвлення всьому духовному життю людини [3, с. 553].

В естетичному вихованні взагалі і в музичному особливо важливі психологічні настанови, якими вихователь керується, залучаючи дітей до світу прекрасного. У «Школі радості» велика увага приділялася слуханню музики – музичних творів і музики природи. Людина опановує і рідну мову, й азбуку музичної культури – здатність сприймати, розуміти, відчувати, переживати красу мелодії – тільки в роки дитинства. Те, що упущено в дитинстві, дуже важко, майже неможливо надолужити у зрілі роки. Дитяча душа однаково чутлива і до рідного слова, і до краси природи, і до музичної мелодії. Почуття краси музичної мелодії відкриває перед дитиною власну красу – маленька людина усвідомлює свою гідність [5].

В. Сухомлинський «вбачав важливе виховне завдання в тому, щоб у юну душу вкласти мову почуттів, навчити володіти цією мовою, слухати й виражати нею саму себе» [3]. Дитина вчиться слухати музику природи. Чарівну силу має музика, що виражає захоплення красою природи. На думку великого педагога, «твори образотворчого мистецтва утверджують в юній душі почуття величі і краси людини, підносять особистість у її власних очах».

В. Сухомлинський звертав увагу на те, якою повинна бути школа. Він вважав, що школа повинна бути красивою. «Це ще одна з вимог естетичного виховання. Школа покликана відтворювати і виражати вищу, досконалу красу у всьому своєму зовнішньому вигляді і внутрішньому оздобленні. Вона повинна бути оточена зеленню, і в самій школі повинні бути зелені рослини, повинна радувати око,

починаючи із центрального входу. У школі повинно бути чисто і прибрано. Порядок і чистота є першими й обов'язковими сходами краси.

Дотримання порядку і підтримка чистоти повинні поступово стати звичкою для дітей, естетичною нормою їхнього повсякденного життя і поведінки. Звідси буде формуватися потреба жити в атмосфері чистоти, в обстановці краси. Усі класи і приміщення школи повинні бути пронизані сонцем і світлом, на стінах – фотографії видатних учених, художників, красиві види природи, поруч – кімнати «казки» і «радості», куточки живої природи.

В естетичному вихованні дуже велике значення має обстановка, що оточує дитину. Усе, що бачить дитина, переступивши поріг школи, все, з чим вона стикається, повинно бути красивим. Естетичність обстановки створюється такою гармонією нерукотворного і зробленого людиною, яка пробуджує почуття радості. Творення краси дітьми, підлітками, юнаками і дівчатами – ціла галузь виховної роботи. Для кожного віку в нас вироблено комплекс естетично насиченої праці. У цій праці – єдність потрібного і красивого [1, с. 156].

Отже, В. Сухомлинський вважав, що естетичне виховання передбачає формування світу людських почуттів, які виявляються у прекрасному.

Література та джерела

1. Постельняк А. І. В. О. Сухомлинський: діалог із сучасністю. Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2003. 178 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 4. Київ: Рад. школа, 1977. 532 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 283–583.
4. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 4.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–390.
5. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 1.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 55–206.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–279.

ВАСИЛЬ ВИШИВАНИЙ – ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ, ПОЛКОВНИК ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ТА АРМІЇ УНР, ДИПЛОМАТ, ПОЕТ, РЕПРЕСОВАНИЙ БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Ірина Іванова,

студентка I м/с групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Сестринська справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Подано життєпис Василя Вишиваного (справжні ім'я та прізвище – Вільгельм Франц фон Габсбург – Лотрінген) – військового та політичного діяча, полковника Легіону Українських Січових

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Стрільців та Армії УНР, дипломата, поета, репресованого борця за незалежність України у ХХ столітті.

Вільгельм Франц фон Габсбург - Лотрінген народився 10 лютого 1895-го в родинному маєтку на острові Лошинь в Адриатичному морі, нині Хорватія.

Вільгельма Габсбурга знали в Україні як Василя Вишиваного, під ім'ям, яке йому дали українські вояки під час Першої світової війни. Він вважався одним з неофіційних претендентів на український трон в разі утворення монархічного ладу. Хоча він сам офіційно ніколи не проголошував свої наміри бути українським монархом і навіть не мав до цього можливостей. Василь прославився своїми військовими та дипломатичними здібностями, поезією і любов'ю до України.

Про українців він уперше дізнається 14-річним. Друзі батька часто розповідають про розбійників, які населяють Східну Галичину. Хлопець вирішує розшукати представників "українського розбишацького племені". Потай від родини інкогніто їде другим класом потяга до Ворохти в Карпатах. Далі йде пішки в гори. Кілька днів живе в селі Жаб'є – теперішній райцентр Верховина на Івано-Франківщині – у заможного гуцула. Той не здогадується, що за панич у нього гостює.

Політика Відня стосовно вирішення українських проблем набула актуальності напередодні Першої світової війни у 1913-1914 роках. Саме тоді високопосадовці імперії радилися з українськими політиками, зокрема з Олесницьким, щодо перспектив українського руху як в межах імперії, так і на українських територіях Росії. Велика роль в організації українців відводилась митрополиту Андреєві Шептицькому, який ще в серпні 1914 року надіслав міністерству закордонних справ листа, в якому пропонував план можливої державної організації українських земель. За його пропозицією на чолі держави мав стати гетьман України з імператорської родини Австро-Угорщини. Оскільки у 1917 році Вільгельма Габсбурга вже розглядали як кандидата на булаву, Олесницький наполегливо радив познайомити Шептицького з ним. Зустріч митрополита з Вільгельмом відбулася у жовтні 1917 року, коли Шептицький повернувся із заслання в Росії.

Від жовнірів-українців Вільгельм вивчає мову – на народних піснях, потім береться за книжки. Перша, яку прочитає, – мала "Історія України" Михайла Грушевського. Далі – твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Юрія Федьковича. За симпатії до українців і демократизм офіцери-поляки прозивають сотню Габсбурга "червоною", а його самого – "Червоний князь". Один із підлеглих привозить йому з відпустки вишиванку. Архикнязь охоче її носить. І невдовзі отримує прізвисько Василь Вишиваний

З поразкою Росії навесні 1918 р. Вільгельма Габсбурга призначено командиром австрійської «Групи архикнязя Вільгельма», до якої входив і курінь УСС. 1 квітня 1918 р. Вільгельм Габсбург перейняв командування УСС біля Херсону. Перебуваючи на півдні України, він не тільки оберігав легіон УСС від розформування, якого жадали деякі як в Україні, так і в Австрії, але проводив на чолі цього загону напрочуд незалежну політику підтримки українських сил. За його власним визнанням, він не лише не бажав брати участь у реквізиціях збіжжя у мирного населення, але й відверто відмовлявся придушувати народні повстання, які спалахували повсюди у відповідь на репресії окупаційної влади.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

У квітні 1918 р. військова група Вільгельма Габсбурга, яка входила до складу 11-ї дивізії австро-угорської армії, зайняла Херсон. За кілька днів УСС рушили вгору по Дніпру до Олександрівська, який після короткотривалих запеклих боїв з більшовицькими частинами 16 квітня був взятий підрозділом полковника П. Болбочана й Хортицьким куренем Вільних козаків отамана Оліфера. 18 квітня в місто увійшли УСС, яких вітали вояки П. Болбочана й Хортицького куреня. В Олександрівську УСС перебували протягом майже двох місяців. Тут вони увійшли в тісний контакт з частинами Запорізького корпусу: 2-м Запорізьким пішим полком П. Болбочана й Запорізьким кінним гайдамацьким полком ім. К. Гордієнка під командою полковника В. Петріва.

На другий день після вступу УСС до Олександрівська місцева українська громада відрядила до В. Габсбурга свою делегацію. До олександрійської «Просвіти» для налагодження спільної культурницької праці було делеговано М. Заклинського, який одночасно активно співпрацював з комендантом міста Гемпелем. У спогадах січовик писав, що наприкінці квітня – травні 1918 р. «Просвіта» організувала кілька виїздів на Хортицю, в яких взяли участь січові стрільці В. Габсбурга й запорожці під командуванням полковника П. Болбочана.

- Добре було би охрестити хлопця на нашу віру, – говорили вояки після того. – Бо хоч він і з королівського роду, але може вийти із нього путящий гайдамака.

Нагода трапилася в Царициному Куті біля Олександрівська, коли місцева "Просвіта" ставила Шевченкового "Назара Стодолю". "Вишиваного відокремили селяни від його почоту, – згадує далі генерал Всеволод Петрів. – Він балакає з ними та попиває пиво. Коли стемніло, сад замиготів безліччю огників, і на ярко освітленій сцені пішла вистава. В часі вистави гайдамацтво одягло архикнязя в нашу бурку й шапку, бо холодно, і тим, хоч на зверх, охрестило його на свою віру".

Після поразки Визвольних змагань 1917–1921 років осів у Відні й відійшов від політики. 1921-го там надрукував збірку поезій українською мовою "Минають дні". Присвята: "Борцям, що впали за Волю України".

Збірка поезій Василя Вишиваного – Вільгельма Габсбурга «Минають дні» вийшла окремих виданням у Відні 1921 р. До збірки входить 23 поезії.

До збруї! До збруї стрільці!
Зірвіться, ламайте кайдани!
З'єднаються з вами покійні брати,
І згояться народні рани...
До збруї! До збруї стрільці!
Товаришів рідних згадайте,
Що мріють про волю в холодній землі
Всі сили до бою з'єднайте!
До збруї! До збруї стрільці!
Велика Україна повстане
І в купелі крові воскреснуть мерці
І радість до краю загляне.
До збруї! До збруї стрільці!
І рідну країну спасайте!
Повстаньте як вірні козацькі сини,

Героями в хату вертайте!

Рання хвиля

Зірнька рання вже мліє,
Збудились берези, тремтять;
Вітер в листках шевелін
І хмари кудись-то летять.
Квіти пахуці збудились
І личко вмивають своє;
Сяєвом щастя займились,
Бо сонце їм радість дає.
Птахи збудились, співають
І вітер шепоче гей в сні:
«Дні насолоди минають,
Минають і мрії твої!»

У 1942 р. Василь Вишиваний знайомиться з групою українських студентів, які навчалися у Віденській музичній академії. Через посередництво одного з них – Романа Новосада – встановлює контакти з ОУН, зокрема, з членом проводу Української Головної Визвольної ради (УГВР) Мирославом Прокопом, який фігурує у протоколах допиту як «Володимир». Як свідчить у своїх споминах Р. Новосад, В. Вишиваний прагнув, щоб українське підпілля увійшло у тісний контакт зі спецслужбами західних держав з метою спільної боротьби проти гітлерівців

Контакти В. Вишиваного з українським підпіллям, зрештою, стали для нього фатальними. Є. Шмідт свідчила, що 26 серпня 1947 р. він вийшов з дому і вже ніколи не повернувся. У слідчій справі, однак, зазначено, що його було заарештовано 22 вересня 1947 р. у Відні Управлінням контррозвідки МДБ Центральної групи військ як агента французької розвідки та учасника оунівського підпілля. У жовтні 1947 р. віденські часописи помістили повідомлення, що В. Вишиваний інтернований у більшовицькому таборі у Вінер Нойштадті. Всі засновані ним підприємства припинили свою діяльність, і у 1953 р. їх було ліквідовано з великими боргами.

Він до кінця життя вважатиме себе українцем. А Київ, де нібито мав сісти на український трон, уперше побачить арештантом із вікна літака, в якому його 1947 року привезуть з окупованої радянськими військами Австрії. Вишиваного звинувачують у співпраці з ОУН і західними розвідками. Слідчі допитують його російською, він відповідає українською. Вирок – 25 років таборів.

12 серпня 1948 р. був підписаний супроводжувальний лист про направлення В. Габсбурга у Володимирську тюрму. Однак 18 серпня 1948 р. він помер у лікарні тюрми № 1 м. Києва з діагнозом двосторонній кавернозний туберкульоз легень. Похований на Лук'янівському цвинтарі. Але де достеменно – невідомо.

В. Габсбург поповнив собою той довгий список українських патріотів, який складали вороги української незалежності і свободи, починаючи від викраденого петровськими людоловами Андрія Войнаровського і закінчуючи підступно вбитими більшовицькими агентами С. Петлюрою, Є. Коновальцем, Р. Шухевичем, С. Бандерою.

Так драматично завершився шлях Вільгельма Габсбурга –Василя Вишиваного на його другій батьківщині.

Заради України він пішов із батьківської домівки, розірвав зв'язки з родиною, аристократичними колами Європи, віддав свої молоді роки, високе становище, титули, кошти і, зрештою, заплатив життям.

Вільгельм Габсбург, на жаль, в Україні ще залишається поза увагою. Його ім'я мало відоме українському громадянству. Епізодичні згадки, що з'являються в пресі чи наукових виданнях, не відповідають суспільному значенню цієї непересічної постаті українських національно-визвольних змагань. Щира любов та відданість Вільгельма Габсбурга українському народу, його участь у боротьбі за державність не повинні залишитися поза увагою сучасного українського суспільства, вони мають стати його духовним надбанням і слугувати для розбудови України.

Наукові дослідження проведені з нагоди 130-ї річниці із дня народження Василя Вишиваного (1895-1948).

Література та джерела

1. За матеріалами Австрійсько-Українського Товариства у Відні.
2. Радіо Свобода. Василь Вишиваний (1895–1948) – борець за незалежність України (розсекречені документи), Радіо Свобода radiosvoboda.org, 30.10.2021.
3. Станіслав Цалик. Василь Вишиваний: австрійський ерцгерцог, що міг стати гетьманом України, bbc.com, 18.08.2018.
4. Едуард Андрющенко. Ерцгерцог та шпигун у київській тюрмі. Справа Василя Вишиваного, Історична правда istpravda.com.ua, 20.05.2020.

ПРОБЛЕМА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ

Марта Калаур,

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта факультету української та іноземної філології Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – *Наталія Калита, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти*

Розглянуто проблему сімейного виховання через призму педагогічної спадщини Софії Русової, яка підкреслювала важливість ролі матері та родини в формуванні особистості дитини.

У сучасному суспільстві йде постійний процес переосмислення загальнолюдської культури, освіти, традицій, надбань. Особливу актуальність викликають питання наукових досліджень культурно-історичних і духовно-національних сімейних традицій народу, що були в Україні фундаментом сімейного виховання [6].

В умовах глобалізації країн світу науковці дедалі більше усвідомлюють важливість і цінність сім'ї та сімейного виховання, особливо роль матері в цьому процесі.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Взаємини між батьками та дітьми є вічною проблемою. Значний внесок у її розробку зробила Софія Русова. З молодих років вона відстоювала ідею важливої ролі жінки у цілісному вихованні дітей та її значення у загальному культурному житті країни. Українська педагогиня та теоретикня виховання, значну увагу приділяла проблемам сімейного виховання, вважаючи його основою формування особистості. Вона наголошувала на тому, що сім'я є першим середовищем, де дитина вчиться взаємодії з іншими людьми, розвиває моральні якості та вбирає основи культури. На думку Русової, пріоритет у вихованні дітей раннього віку належить матері та сім'ї. До молоді матері С. Ф. Русова висловлювала вимоги щодо її грамотності, знання психології дитини, усвідомлення ролі материнства. Як глибокий знавець психології, Софія Русова особливого значення надавала материнському інстинкту, підкреслюючи, що мати інший раз і без наукової підготовки, одним інстинктом вмє читати дитячу душу й добре розуміти її [1].

Концептуальним у педагогічній і науковій діяльності Софії Русової є положення про те, що «родинне виховання найкраще, бо в його основі – ласка матері» [3].

Щодо материнської ласки та жертвовної материнської любові Софія Федорівна, писала: «Без неї (матері), без її ласки холодно, страшно було б жити, й ніяка школа, ніякі дитячі садки або дитячі захистки не дадуть дитині того добра, добра святого, любові й ласки, не розбудять в дітях почуття правди й любові, як щире виховання свідомої матері» [5].

Матері б хотіли виховувати дітей самостійно, але через брак часу змушені працювати, щоб забезпечити родину. Дехто з них прагне до науки, але не має сил налаштуватися на відповідальну роль вихователя. С. Русова вважає, що це негативно позначається на дітях: вони залишаються самотніми, ростуть без належного догляду, або проводять час на вулиці, всмоктуючи негативне середовище. Вона зазначає, що соціальні та економічні зміни призвели до того, що батьки відірвані від родинного життя, змушені працювати на фабриках і в наймах, через що зникло тепле й єднальне сімейне середовище. Русова впевнена, що в таких умовах необхідно замінити родинне виховання громадським, і що дитячі садки можуть дати дітям правильне виховання відповідно до наукових стандартів.

Всебічне та глибоке дослідження і творче використання психолого-педагогічної спадщини педагогині сприятиме вирішенню проблеми ролі матері та сім'ї у вихованні дітей. Батьки будуть відігравати роль у дошкільних навчальних закладах не як зовнішні спостерігачі, а як повноправні учасники навчально-виховного процесу. Це допоможе вирішити проблему ролі матері та сім'ї у вихованні своїх дітей.

Особливу увагу Софія Русова приділяє дітям від одного до восьми років. На її думку, саме в цей період діти отримують найбільшу кількість вражень, і для того, щоб їх переробити, необхідно їх упорядкувати, розвинути всі їхні здібності, пробудити самостійне мислення і задовольнити потребу в діяльності та вихованні в добрі. У цей період діти засвоюють більше, ніж у наступні роки [7].

Софія Русова сформулила ряд завдань, дала чимало порад щодо виховної діяльності, їх можна звести до таких основних тез:

- не вимагати в цей час «сліпої слухняності, непоясненої логічною необхідністю»;

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

- не втомлювати підлітків «наукою», чергуючи її з посиленою фізичною працею та відпочинком на свіжому повітрі;
- відволікати від надто великої мрійливості;
- через різні доручення виховувати в молоді обов'язковість, почуття відповідальності;
- найпильнішу увагу звертати на моральне виховання, передусім поборювати «звірські» інстинкти;
- розвивати пошану до людини, особливо до жінки, почуття симпатії до всього живого, а також само опанування, шляхетність.

Реалізація цих завдань, писала Софія Русова, - «це великий обов'язок кожної матері, кожного вихованця» [2].

Сучасна наука також оперує даними про важливість сімейного виховання для повноцінного розвитку особистості дитини, оскільки його сила і вплив не порівнюються з жодним, навіть з дуже кваліфікованим вихованням у дитячому садку чи школі. Психологічні та соціально-педагогічні дослідження дозволяють стверджувати, що сім'я посідає дуже важливе місце серед факторів та соціальних груп, які впливають на формування особистості [8].

На відміну від інших соціальних інститутів, саме сім'я з її інтимними та особистими зв'язками здатна забезпечити дитині моральний захист, відчуття важливості та сенсу її існування і щирю турботу про неї.

Сім'я - це середовище, де діти формують свої уявлення, приймають перші рішення про себе і починають свій соціальний розвиток. Немає жодної риси особистості, у формуванні якої сім'я не відігравала б певної ролі. Подібно до того, як дорослі самовиражаються і реалізують свої потреби, інтереси і прагнення в соціальній практиці, діти розвивають свої сили і таланти в сімейному житті, інтегруючись в ту чи іншу систему сімейних відносин, особливо через контакт з родичами.

До проблем сім'ї, питань виховання дітей в сім'ї Софія Русова звертається в більшості своїх праць, розглядаючи це питання під різним кутом зору. Так у вступі до праці «Історія педагогіки», педагогиня наголошує на тому, що історико-педагогічні дослідження пройшли довготривалий час, і одним із актуальних завдань педагогіки є вивчення людини з різних точок зору:

1. Як біологічної істоти...;
2. Як майбутньої людини, зв'язаної із минулим своїх предків і з своїм безпосереднім оточенням – родиною, товаришами, громадою;
3. Як окремий психологічно-індивідуальний тип...;
4. Як громадянина...;

Усім цим завданням і допомагає педагогіка. Але не треба чекати на неї в кожному окремому випадку, задовольняючої відповіді на фальшиві питання. Життя надто багате на різноманітні форми і можливості, стверджує просвітниця, щоб теоретично можна було обґрунтувати відповіді на кожне з явищ життя. Не може бути віковичної системи виховання. Можна лише утворити потрібний загальний ґрунт, закон, будь-яке порушення якого зменшувало б значення педагогіки [4].

Поради видатного педагога щодо ефективності родинного виховання надзвичайно слухні й на сьогодні. Софія Русова підкреслювала важливість гармонійного виховання в родині, де особливу роль відіграють батьки, зокрема

матері. Педагогиня визнавала родинне виховання за найкраще: «...найкращим таким керманічем мусить бути рідна мати дитини – природна вихователька своїх дітей, яка інший раз і без наукової підготовки, одним інстинктом вміє читати в дитячій душі і розуміти її» [2]. Софія Русова вважала, що сім'я має бути джерелом моральних цінностей і емоційної підтримки для дитини. Однак через зміни в соціальних і економічних умовах батьки часто не мають змоги приділяти достатньо часу вихованню. Це спричиняє негативні наслідки для розвитку дітей. Тому, Софія Русова пропонувала компенсувати ці проблеми через громадські інститути, що забезпечують відповідальне виховання в умовах змінюваного суспільства.

Література і джерела

1. Джус О. В. Життя і творчість Софії Федорівни Русової (1856-1940): науково-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР. 2016. 216 с.
2. Життя та діяльність С.Ф. Русової. // http://www.ndu.edu.ua/storage/2016/PS_Sofii_Rusovoi.pdf
3. Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 24–26 березня 2016 р. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 150 с.
4. Русова С. Вибрані твори: У 2 кн. Кн. 1/За ред. Є.І. Коваленко; Упоряд., прим. Є. І. Коваленко, І.М. Пінчук. К.: Либідь, 1997. 320 с
5. Русова С. Мати в поезії Шевченка. Світло. 1996. № 2. С. 60-61.
6. Сімейне виховання в науковій концепції освіти і виховання підростаючого покоління Софії Русової. URL: <https://surl.li/sfvqer>
7. Сімейне виховання у поглядах Русової. URL: <https://surl.li/uruidt>
8. Формування життєвої компетентності дитини у сім'ї URL: <https://surl.li/ottuby>

ЖИТТЄВИЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ ШЛЯХ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО

Ольга Конар,

студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
013 Початкова освіта факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – *Наталія Калита, канд. пед. наук, доцент*
кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Стаття присвячена аналізу життєвого та педагогічного шляху Костянтина Дмитровича Ушинського, основоположника наукової педагогіки та народної школи, де розглядається внесок у розвиток системи освіти, а також вплив його праць на сучасну педагогічну думку.

Найавторитетніший педагог ХІХ століття, засновник наукової педагогіки та народної школи, автор праць з теорії та історії педагогіки, перший, хто пов'язав педагогіку з психологією та іншими гуманітарними науками і поставив освіту на наукову основу. Костянтин Дмитрович Ушинський народився 18 або 19 лютого 1824 р. (за іншими даними, 1823 р.) у с. Богданка на Новгород-Сіверщині (за іншими даними, в Тулі) в родині дрібномаєткового дворянина, ветерана Вітчизняної війни

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

1812 р. Сім'я не мала великих матеріальних статків, оскільки Дмитро Ушинський відпустив селян на волю ще до реформи 1861 р. Мати, Любов Степанівна Гусак-Капніст, яка походила з родини відомого українського письменника В. В. Капніста, померла, коли синові було 11 років. Його початковою освітою й вихованням опікувалася саме вона. Прищеплену нею любов до української мови й культури педагог проніс через усе своє життя. Середню освіту К. Ушинський здобув у Новгород-Сіверській гімназії, яка, на його думку, була однією з найкращих на той час. Після закінчення гімназії він вступив на юридичний факультет Московського університету (1840) і закінчив його в 1844 р. з відзнакою. Під час навчання захоплювався лекціями історика Т. Грановського та професора – юриста П. Редкіна. Будучи студентом давав приватні уроки, оскільки на той час батько збіднів і не міг надсилати йому грошей. Юнак багато читав, вивчав сучасну філософію, захоплювався літературою, мистецтвом. Збереглися окремі уривки з його щоденника, з яких постає образ людини великого розуму, міцної волі, відданої своїй вітчизні, народові [1].

У 1846-1849 рр. К. Ушинський працює в Ярославському ліцеї професором камеральних наук. У 1854 році отримує посаду викладача російської мови та Інспектора класів у Гатчинському сирітському інституті, де працював до січня 1859 р. Тут широко проявилися його організаторські і педагогічні здібності.

У 1857-1858 рр. К. Ушинський опублікував статті *«Про користь педагогічної літератури»*, *«Три елементи школи»*, *«Про народність у суспільному вихованні»*, *«Шкільна реформа в Північній Америці»* та ін. Він був відомий як визначний педагог-реформатор і тому його запрошують на посаду інспектора Смольного інституту шляхетних дівчат.

У 1862 році К. Ушинський змушений був залишити роботу в Смольному інституті, бо ті зміни, які він імплементував у навчально-виховний процес, привели до ускладнення його стосунків з керівництвом. Побоюючись громадського суду за погане ставлення до К. Ушинського, Міністерство освіти відрядило його за кордон для вивчення досвіду жіночої освіти.

У 1861 та 1864 він написав і видав чудові підручники для початкового навчання дітей в елементарних школах та сім'ях *«Дитячий світ»* (1861), *«Рідне слово»* (1864), а також хрестоматію і методичні посібники до них [2].

Значний вклад Костянтина Ушинського в педагогіку відображується наступним чином:

- Він сформулював такі принципи освіти: науковість викладання, систематичність і послідовність методів навчання, поєднання наочних, практичних і словесних методів навчання, наочність.

- К. Ушинський вважав освіту одним із найпотужніших засобів навчання і джерелом загального морального та інтелектуального розвитку. Правильно організоване навчання розвиває учнів духовно і виховує їх морально.

- Розвивав ідею народності в освіті. Наголошував, що освіта і виховання повинні враховувати і такі специфічні особливості кожного етносу, як географічні, традиційні та історичні.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

• Виховання розумів як свідомий процес розвитку гармонійної особистості. Вважав, що важливу роль у педагогіці відіграє моральне виховання. У людях необхідно розвивати дисциплінованість, чесність, людяність, смиренність і працьовитість.

• Ушинський був прихильником загальноосвітньої класно-урочної системи, яку вважав найдоцільнішим способом організації шкільного навчання.

• Педагогічний внесок Ушинського полягав у відмові від педагогіки «страху» і підтримці шкільної дисципліни за допомогою нагород і покарань. Ушинський пропонував виховувати учнів у гуманній і розсудливій атмосфері. Він вважав, що вчителі повинні бути прикладом для наслідування і підтримкою для дітей [2].

Провідною ідеєю педагогіки Ушинського є ідея народності виховання. Ідея народності була пов'язана з розвитком національної самосвідомості народу. Ушинський розробляв ідею навчання рідною мовою, широкого розвитку народної школи з участю самого народу, встановлення органічного зв'язку системи освіти з життям народу. Ушинський ставив питання про пізнання в першу чергу своєї батьківщини, життя свого народу.

Серед засобів народного виховання К.Д. Ушинський перше місце відводив мові народу, через яку дитина засвоює думки і прагнення свого народу, навчається любити свою Батьківщину. Педагог відстоював право кожної нації будувати свою школу й свою систему виховання рідною мовою.

Педагог створив підручники для початкового навчання, розробив програму педагогічної освіти, проект учительської семінарії, розвинувши та вдосконаливши методику початкового навчання, високо підніс суспільне значення вчительської праці.

У досить широкому аспекті розробляв Ушинський і проблему педагогічної освіти. Для підготовки народних вчителів він пропонував створювати учительські семінари, а для підготовки вчителів середніх шкіл – педагогічні факультети при університетах.

Костянтин Ушинський неодноразово підкреслював особливу роль учителя, який залишає глибокий слід у житті своїх вихованців: *«У вихованні все повинно ґрунтуватися на особистості вчителя»*. Мистецтво вчителя формує духовне обличчя людини, учителю народ довіряє моральність, розум, душу дітей, а разом з цим і майбутнє вітчизни. Він вважав, що вчительська справа, зовнішньо скромна, є однією з найбільших справ історії [3].

Ушинський К. не просто реформував освіту свого часу – його ідеї стали основою сучасної педагогіки. Сьогодні в усьому світі реалізуються принципи, які він сформулював ще в XIX столітті: навчання рідною мовою, розвиток особистості учня, виховання через гуманізм та моральність, підвищення ролі вчителя. Його спадщина продовжує впливати на освітян і залишається невід'ємною частиною формування нових поколінь.

Педагогічна діяльність педагога змінила підхід до навчання та виховання, піднявши престиж учительської праці. Його ідеї залишаються актуальними й сьогодні, адже освіта, побудована на моральних засадах, повазі до національних традицій і прагненні до гармонійного розвитку особистості, є запорукою успішного майбутнього суспільства.

Література та джерела:

1. Життєвий шлях та суспільно-педагогічна діяльність К.Д. Ушинського // <https://studfile.net/preview/2413128/page:43/>
2. К. Д. Ушинський (1824-1870) – основоположник вітчизняної педагогіки // <https://bibloano.oano.od.ua/uk/news-74-11739>
3. Щербань П. Національна гордість українського народу: До 175-річчя з дня народження К. Д. Ушинського // Освіта. 1997. 12-19 лют.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА В УКРАЇНІ

Олександра Лапчук,

студентка групи 1-Б спеціальності 013 Початкова освіта

Володимирського педагогічного фахового коледжу

імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – Микола Нагірний Зіновійович, канд. іст. наук, доцент, викладач, керівник наукового товариства з історії «ТІСНО»

У роботі досліджується історико-педагогічна система України, як вона змінилася за останні 50 років. Розглядаються особливості від радянської моделі до сучасної, національно-орієнтованої системи, розповідається про головні зміни та проблеми, з якими стикається українська освіта.

Актуальність теми проявляється в дослідженні історії педагогіки, що допомагає нам відродити та зберегти національні традиції в освіті. Також, аналізуючи історичний розвиток, ми краще розуміємо, як минулі реформи та події вплинули на сучасний стан освіти.

Мета роботи полягає в аналізі еволюції історико-педагогічної системи в Україні за останні 50 років. Визначенні основних тенденцій розвитку сучасної української освіти, ціллю якої є формування національно свідомого покоління. В Україні зараз діє складна історико-педагогічна система, яка є результатом тривалого розвитку та впливу різних факторів. Ця система поєднує в собі елементи різних педагогічних теорій та практик.

Сучасна історико-педагогічна система України є унікальним поєднанням національних традицій та європейських нововведень. Вона спрямована на формування національної ідентичності, розвитку української мови та культури, не забуваючи про демократичні та гуманістичні цінності.

Різноманіття навчальних закладів дозволяє задовольнити потреби кожного учня, а наближення до європейської освіти допомагає нам вирівняти наші освітні стандарти з європейськими. Активне використання сучасних технологій та постійне оновлення забезпечує якість та ефективність освіти, роблячи її відповідною до викликів сьогодення.

На формування сучасної історико-педагогічної системи в Україні вплинули різні історичні фактори. Глибокі корені національної педагогіки, що відображають

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

багатовікові традиції українського виховання, є невід'ємною складовою сучасної освіти.

Водночас, Україна завжди була відкрита до прогресивних європейських ідей, які впливали на розвиток національної системи освіти. Радянський період також вплинув на структуру та зміст навчальних програм, сформувавши специфічні риси освіти, які потребують переосмислення та адаптації до реалій незалежної України.

Сучасна історико-педагогічна система України, попри свої здобутки, стикається з низкою серйозних викликів. Нестабільне фінансування освіти, яке залишається на недостатньому рівні, негативно позначається на якості навчального процесу. Крім того, якість освіти потребує постійного вдосконалення, що вимагає впровадження інноваційних технологій та ефективних методик навчання. Зменшення кількості учнів вимагає від освітньої системи гнучкості та здатності до адаптації, щоб забезпечити якісну освіту для всіх.

Незважаючи на виклики, українська освітня система має великий потенціал. Головними напрямки розвитку є покращення якості освіти, впровадження інклюзивного навчання, цифровізація та міжнародна співпраця. Українська освіта постійно оновлюється, поєднуючи національні традиції та сучасні тенденції [1].

Українська освітня система пройшла значний шлях розвитку за останні 50 років. Вона стала більш демократичною, гуманістичною та орієнтованою на національні цінності.

Ідеологічна спрямованість.

50 років тому: освіта була глибоко ідеологізована, з метою формування «радянської людини». Навчальні програми та підручники були насичені комуністичною пропагандою. Виховання базувалося на принципах колективізму та відданості партії.

Зараз: освіта деідеологізована, орієнтована на формування національної свідомості та патріотизму. Навчальні програми включають вивчення історії та культури України. Виховання базується на принципах демократії, гуманізму та особистісного розвитку.

Зміст та методи навчання.

50 років тому: перевага теоретичного навчання, недостатня увага до практичних навичок. Уніфіковані методи навчання, з обмеженим використанням інтерактивних технологій. Навчання в більшості випадків велось російською мовою.

Зараз: збалансоване поєднання теоретичного та практичного навчання. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження інтерактивних та особистісно-орієнтованих методів навчання. Перехід на українську мову навчання.

Доступність та інклюзивність.

50 років тому: загальна доступність освіти, але обмежені можливості для дітей з особливими потребами. Недостатній розвиток інклюзивної освіти.

Зараз: розвиток інклюзивної освіти, забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей. Впровадження програм підтримки для дітей з особливими потребами.

Виклики.

50 років тому: ідеологічний контроль, обмеження свободи слова. Уніфікація освіти, недостатній розвиток індивідуальності.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Зараз: недостатнє фінансування, проблеми якості освіти. Необхідність адаптації до сучасних технологій та демографічних змін. Вплив воєнного стану [2].

Висновки: за останні 50 років система освіти України зазнала значних змін, відійшовши від радянської моделі до національно-орієнтованої. Вона стала більш автономною, відкритою та гнучкою. Водночас залишаються виклики, зокрема фінансування, якість освіти та вплив суспільно-політичних факторів. Подальший розвиток залежить від врахування історичного досвіду та адаптації до сучасних умов.

Література та джерела

1. Система освіти України: сьогодення і історія. URL: <https://osvita.ua/school/method/1919/> (дата звернення: 02.03.2025).

30 років Незалежності, понад тисячу років освіченості: історія української освіти. URL: <https://osvitoria.media/experience/30-rokiv-nezalezhnosti-ponad-tysyacha-rokiv-osvichenosti-istoriya-ukrayinskoyi-osvity/>

(дата звернення: 02..03.2025).

Історія українського шкільництва та педагогіки. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/2295/97/>

(дата звернення: 02.03.2025).

2. Школа і педагогіка України у період застою (70 – 80-ті роки) URL: <http://istorpedagoglpk.blogspot.com/2014/12/135-70-80.html?m=1>

(дата звернення: 02.03.2025).

Дзвоник тільки для вчителя!?. Освіта в СРСР. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/osvita-v-srsr/> (дата звернення: 02.03.2025).

ІКОНИ-ОБЕРЕГИ ВОЇНІВ: ДУХОВНИЙ ЗАХИСТ І ТРАДИЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Павло Луцик,

студент 4-О групи спеціальності 014 Мистецтво. Образотворче мистецтво
Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Юлія Венц,
завідувачка відділення образотворчого мистецтва

Іконопис як одна з найдавніших форм релігійного мистецтва відіграє важливу роль у духовному житті воїнів, надаючи їм моральну підтримку та символізуючи захист вищих сил у складних умовах війни.

Іконопис є однією з найдавніших форм релігійного мистецтва, яке нерозривно пов'язане з християнською культурою. Упродовж століть ікони служили не тільки об'єктами молитовної шани та культу, але й набували особливого символічного значення для віруючих. Воїни, які перебували на межі життя і смерті, зверталися до ікон як до духовних оберегів. Сьогодні ікони-обереги залишаються важливим джерелом підтримки та натхнення для тих, хто захищає свою батьківщину, поєднуючи сакральну енергію з традицією українського та світового іконопису.

Традиція створення священних зображень сягає перших століть християнства. У період, коли релігія перебувала під заборонаю (I–III ст.), переважали символічні

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

знаки (хрести, риби, голуби). З часом християнська іконографія почала розвиватися, наслідуючи традиції античного монументального живопису та східного мистецтва [1].

У Візантійській імперії ікони набули статусу державної реліквії: вони супроводжували воїнів у походах і вважалися запорукою перемоги. Сам візантійський імператор міг іти в бій під знаменами із зображенням Христа, Богородиці чи святих, що уособлювало небесний захист.

З прийняттям християнства (X ст.) зміцнився культ шанування ікон у війську руських князів. Святі зображення, зокрема ікони Покрови Пресвятої Богородиці, набули особливої пошани й ставали потужним символом єдності та захисту воїнів.

Запорозькі козаки вважали своїми заступниками Архистратига Михаїла, святих Бориса і Гліба, Покрову Пресвятої Богородиці. Вони часто мали на “чайках” (козацьких човнах) чи на особистих прапорах ікони, які ставали не тільки духовною, а й національною символікою оборони своєї землі.

Архистратиг Михаїл –символ воїнського духу. Ікона із зображенням Архистратига Михаїла часто супроводжувала воїнів, адже Михаїл вважається захисником добра від зла та небесним покровителем воїнів. Його фігура з мечем і щитом уособлює Божу силу та сприяє перемозі над ворогом.

Ікона Покрови Пресвятої Богородиці. Образ Покрови з давніх-давен шанувався на теренах України, особливо серед козаків, як небесна покровителька. Богородиця, яка розпростовує свій омофор (покров) над віруючими, символізує материнську опіку й захист у битвах і під час життєвих небезпек.

Ікона Спас Нерукотворний. Цей образ у формі плату з відбитком лику Христа нагадує про Його постійну присутність. У військових кампаніях ікону Спаса вважали особливо сильним духовним щитом, адже вона безпосередньо пов’язується зі спасінням та надією на чудесну допомогу.

Ікони створюються за певними канонами –чітко виписаними правилами щодо сюжету, колористики, пропорцій та символіки. У них важливу роль відіграє золоте тло, яке вказує на небесний світ, та зворотна перспектива, коли центром простору стає глядач, якого “втягнуто” в духовний простір ікони. Для воїнських ікон часто використовують елементи зброї та військового одягу на святих, підкреслюючи їхній мужній та захисний характер.

Темпера на дереві. Традиційно ікони писали на дошках з використанням яєчної темперы та натуральних пігментів. Така техніка забезпечувала міцність і довговічність зображення.

Сучасні матеріали. Нині, аби зробити ікони більш мобільними й зручними для воїнів, часто користуються технологією друку на полотні чи металі, додаючи, за бажанням, ручний розпис [2].

Сьогодні зростає популярність персоналізованих ікон-оберегів: майстри додають вигравіювані імена, молитви або символіку відповідного військового підрозділу. Це посилює внутрішній, духовний зв’язок воїна з іконою та підтримує його моральний дух.

Ікони-обереги допомагають зміцнити віру та підтримати бойовий дух солдатів. Молитва перед іконою стає джерелом психологічної опори у складних воєнних обставинах. Віра у заступництво вищих сил, у свою чергу, може позитивно впливати

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

на емоційний стан та впевненість воїна в перемозі. Вони відіграють важливу роль у формуванні національної, релігійної та військової ідентичності. Часто волонтери, священники або громади передають ікони військовим частинам. Це є актом солідарності, що підкреслює єднання народу та армії.

Сучасні конфлікти. Під час новітніх воєнних дій в Україні образ ікон-оберегів знову набув гострої актуальності. Інтерпретація через інші медіа. Традиційні мотиви іконопису все частіше з'являються в цифровій графіці, відео-арті, мозаїках та муралах, популяризуючи сакральне мистецтво поза межами суто релігійної практики.

Ікони, написані чи передані волонтерами, часто супроводжують українських військових на передовій. Вони не лише символізують підтримку Церкви та суспільства, а й нагадують про святі цінності: захист рідної землі, родини та народу.

Для багатьох військовослужбовців ікона стає певним нагадуванням про зв'язок з Богом і близькими. Важливо підкреслити, що духовна віра й підтримка дають людині додаткові сили у вирішальні моменти, коли зростає ризик страху та зневіри [3].

Незважаючи на сучасні технології та загальне “оспівування” технічного прогресу, все більше молоді виявляє зацікавленість у традиційних духовних практиках. Це сприяє відродженню національного іконопису, стимулює збереження й популяризацію українського сакрального мистецтва.

Ікони-обереги воїнів –це не лише мистецькі артефакти, а й потужний символ духовного захисту, що формує внутрішню силу та мужність в тих, хто на передовій боронить свою країну. Традиція носити з собою святий образ сягає глибини століть та відбиває прагнення людини мати небесну опору в моменти найбільшого ризику. Сьогодні, коли Україна продовжує боротьбу за власну свободу та незалежність, значення ікон-оберегів набуває нового сенсу, об'єднуючи воїнів та суспільство у спільній молитві та вірі в перемогу. Збереження та розвиток цієї духовно-мистецької практики є важливим чинником національної ідентичності й культурної спадщини, що свідчить про неперервність та життєздатність українських традицій у сучасному світі.

Література та джерела

1. Степовик Дмитро Власович. Історія української ікони Х-XX століть / Д. Степовик. 2-ге вид., стер. Київ: Либідь, 2004. 436 с.
2. Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення. Матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 6-7 грудня 2013 р. Львів, 2013. 262 с.
3. Офіційний сайт ПЦУ URL: <https://www.pomisna.info/uk/>(<https://www.pomisna.info/uk/> (дата звернення: 18.02.2025)).

ЮРІЙ ВОРОНИЙ – ЛІКАР-ХІРУРГ, ЯКИЙ ЗДІЙСНИВ ПЕРШУ У СВІТІ ОПЕРАЦІЮ З ПЕРЕСАДКИ ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ЖИВІЙ ЛЮДИНІ, УЧАСНИК БОЮ ПІД КРУТАМИ, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ

Дарина Майструк,

студентка І ф/д «А» групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Лікувальна справа
Ковельського фахового медичного коледжу

Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Внесок Юрія Вороного в медицину важко переоцінити. Його піонерська операція з трансплантації нирки відкрила нові горизонти в лікуванні ниркової недостатності та стала основою для подальших досліджень у цій галузі. Сьогодні його ім'я відоме серед медичної спільноти як символ новаторства та відданості науці.

Юрій Юрійович Вороний (при народженні – Георгій Георгійович) народився 9 серпня 1895 року в селі Журавка Полтавської губернії (нині Чернігівська область) у родині відомого математика Георгія Феодосійовича Вороного.

У 1913 році він вступив на медичний факультет Університету святого Володимира в Києві. Під час Першої світової війни працював у перев'язувальному загоні Червоного Хреста, надаючи допомогу пораненим. Після війни продовжив навчання і закінчив університет у 1921 році.

Цікавим фактом є те, що спочатку він носив ім'я Георгій, як було прийнято в родині Вороних, але в 1921 році Наукова рада Київської медичної академії змінила його ім'я на Юрій.

Після завершення навчання Юрій Вороний працював у різних медичних закладах України, зокрема в Харкові та Херсоні. У 1936 році його призначили завідувачем кафедри хірургії Харківського стоматологічного інституту. У цей період він активно займався науковою діяльністю та брав участь у роботі хірургічних товариств.

Під час Другої світової війни Юрій Вороний залишився в Харкові, де надавав медичну допомогу пораненим. Після війни він продовжив працювати в медичній сфері, роблячи значний внесок у розвиток хірургії та трансплантології в Україні.

Вороний був сміливим експериментатором, який не боявся ризикувати навіть своєю репутацією заради прогресу. Він був відомий як лікар, який завжди ставив інтереси пацієнтів на перше місце. Незважаючи на свій великий внесок у медицину, Вороний залишався невибагливим у побуті.

Юрій цікавився суміжними науками, зокрема фізіологією та біологією, що дозволило йому глибше зрозуміти механізми функціонування органів.

Вихований у науковій родині, він мав широкі знання в галузі гуманітарних наук, цікавився літературою та підтримував контакт із науковою елітою того часу. Батько, Георгій Вороний, прищепив йому прагнення до високих цілей, аналітичне мислення

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

та відданість науці. Юрій Вороний не лише зберіг, а й розвинув традицію інтелектуального внеску своєї родини у світову науку.

Особисте життя Юрія Вороного залишалося нерозривно пов'язаним із його науковою діяльністю. Його відданість професії та пацієнтам була настільки всеосяжною, що приватні аспекти його життя опинилися поза увагою.

У вирі тогочасних революційних подій Юрій Вороний знайомиться із членом Української Центральної Ради Вірою Нечаївською, яка в майбутньому стане його дружиною.

Невдовзі майбутній хірург добровільно вступає до перев'язувального загону Центральної ради й 16 січня 1918 року опинився у сумнозвісному бою із більшовиками біля залізничної станції Крути. Юрій Вороний вижив і не зазнав серйозних поранень, тож зміг продовжити навчання в університеті.

В 1923 році Юрій Вороний став асистентом кафедри хірургії в Києві, а в 1926 році несподівано переїхав до Харкова під керівництво професора Володимира Шамова. Така різка зміна «кар'єрної прописки» здається щонайменше дивною, але розсекречені архіви КДБ дещо «прояснили» цю ситуацію.

З матеріалів допиту професора Олександра Черняхівського стає відомо, що Юрія Вороного делегувало до Харкова, щоб очолити там процес українізації медичного університету. Але назагал видається, що професор Черняхівський відправив до Харкова свого найкращого учня, аби вберегти від переслідувань каральних органів, які тоді почалися в Києві.

У 1931–1934 роках працював головним лікарем лікарні в Херсоні, директором і професором хірургії Херсонського виробничого медичного інституту, а потім – старшим науковим співробітником Всеукраїнського інституту невідкладної хірургії та переливання крові. У 1936–1941 роках завідував кафедрою хірургії Харківського стоматологічного інституту.

Вороний публікував дослідження, які стосувалися кровообігу, трансплантації органів і відновлення тканин. У своїй роботі він використовував новітні методи того часу, вивчав вплив шокового стану на організм і шукав способи покращення реабілітації пацієнтів.

У Харкові в 1933 році Вороний здійснив першу трансплантацію нирки від померлого донора до живої людини. Донорська нирка була імплантована молодій жінці, яка постраждала від важкого отруєння ртуттю. Хоча пацієнтка прожила лише кілька днів, експеримент виявився науково успішним, адже нирка тимчасово виконувала свої функції. Операція заклала фундамент для подальшого розвитку трансплантології. Вороний використовував унікальні методи збереження тканин і трансплантатів, які стали новаторськими для свого часу. Він досліджував проблему відторгнення органів, що стало актуальним питанням для майбутніх поколінь трансплантологів.

У роки Другої світової війни Вороний працював у тилкових госпіталях. Його завданням було надання допомоги пораненим, часто в умовах обмеженого доступу до ресурсів. Його хірургічний досвід дозволяв проводити складні операції навіть у польових умовах. Юрій Вороний був завідувачем кафедри хірургії в кількох медичних інститутах України. Його лекції відзначалися глибиною, а методика навчання надихала багатьох студентів обирати хірургію як спеціалізацію.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

У цей період Вороний розширював свої дослідження у сфері трансплантації. Він був одним із перших, хто обговорював необхідність використання імуносупресії для запобігання відторгненню трансплантованих органів.

Вороний мав сміливість братися за наукові виклики, які здавалися неможливими для свого часу. Він завжди прагнув допомогти своїм пацієнтам, навіть якщо методи лікування були експериментальними. Вороний присвятив значну частину свого життя викладанню, прагнучи виховати нове покоління лікарів.

Сьогодні його ім'я асоціюється з науковою відвагою та прогресом у медицині. У багатьох медичних установах України зберігаються матеріали про його діяльність, а історія трансплантації починається саме з його операції 1933 року.

Юрій Вороний – видатний український хірург і піонер трансплантології, який у 1933 році провів першу в світі трансплантацію нирки від трупного донора. Цей революційний експеримент став основою для розвитку трансплантаційної медицини. Вороний досліджував проблеми збереження органів, процеси регенерації та відторгнення трансплантатів, що стало проривом для науки того часу.

Його життєвий шлях – приклад новаторства, відваги та відданості своїй справі. Працюючи в умовах політичної нестабільності та дефіциту ресурсів, він залишався гуманістом і професіоналом, присвячуючи себе допомозі пацієнтам і вихованню нових поколінь лікарів.

Юрій Вороний увійшов в історію як людина, яка відкрила нові горизонти в медицині, залишивши значний спадок у світовій науці.

Наукові дослідження проведені з нагоди 130-ї річниці із дня народження Юрія Вороного (1895-1961).

Література та джерела

1. <https://storymaps.arcgis.com/stories/5d92a68312f44ee5a2a56138a9608888>
2. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2910774-urij-voronij-trimati-rozmah-kril.htm>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ: НАПРАЦЮВАННЯ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО З ПАТРІОТИЗМУ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Богдана Михалевич,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Федонюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Досліджується значення патріотичного виховання дітей дошкільного віку в умовах сучасних соціальних викликів, з акцентом на методи В. Сухомлинського, які сприяють формуванню національної ідентичності та критичного мислення.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Патріотичне виховання дітей є однією з найважливіших складових сучасної освітньої системи, особливо в умовах глобалізації та соціальних змін. В. Сухомлинський, видатний український педагог, залишив після себе безцінні напрацювання, які стосуються формування патріотичних почуттів у молодшому поколінні. Його підходи до виховання базувалися на глибокому розумінні психології дитини та важливості любові до Батьківщини. У своїй діяльності Сухомлинський акцентував увагу на необхідності інтеграції патріотичного виховання в усі аспекти освітнього процесу, починаючи з дошкільного віку.

Сучасний контекст вимагає нових підходів до виховання, які б враховували виклики сьогодення і допомагали дітям усвідомити свою ідентичність. Важливими є не лише знання про історію та культуру рідної країни, але й розвиток емоційної сфери, соціальних навичок та критичного мислення. Напрацювання Сухомлинського можуть стати основою для формування патріотичних цінностей у дітей дошкільного віку, адже вони стимулюють дітей до пізнання навколишнього світу та усвідомлення своєї ролі в ньому. У даній роботі ми розглянемо, як ідеї В. Сухомлинського можуть бути адаптовані до сучасних умов виховання, зокрема в контексті патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

В. Сухомлинський пропонував цілісну систему виховання, що базувалася на любові до Батьківщини, повазі до її історії та культури. В його методах використовувалися різноманітні форми роботи, які сприяли розвитку патріотичних почуттів у дітей.

Сухомлинський наголошував на важливості природи як засобу виховання. Діти, спостерігаючи за красою рідного краю, формують почуття приналежності та любові до своєї Батьківщини.

Використання ігор, казок і творчих завдань у вихованні патріотизму є важливим аспектом. Сухомлинський вірив, що через гру діти можуть усвідомити цінності своєї культури та історії.

Патріотичне виховання має бути спільною справою педагогів і батьків. Сухомлинський підкреслював важливість залучення сім'ї до виховного процесу, що сприяє формуванню цілісного патріотичного світогляду у дітей.

У сучасному контексті важливо використовувати новітні технології для патріотичного виховання. Інтерактивні платформи, мультимедійні ресурси можуть стати ефективними інструментами у роботі з дітьми.

Виховання патріотизму у дітей дошкільного віку має на меті не лише розвиток любові до рідної землі, але й формування національної ідентичності, що є особливо актуальним в умовах глобалізації.

Важливо навчити дітей критично осмислювати історію своєї країни, розуміти її здобутки та виклики. Методики Сухомлинського можуть бути адаптовані для розвитку цих навичок у дошкільному віці.

Патріотичне виховання також пов'язане з розвитком соціальних і емоційних навичок у дітей, таких як емпатія, співчуття та готовність допомогти іншим, що є основою для формування активних громадян.

Напрацювання В. Сухомлинського в галузі патріотичного виховання залишаються надзвичайно актуальними в сучасних умовах. Їх можна успішно

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

впроваджувати в освітній процес для дітей дошкільного віку, сприяючи формуванню свідомих та відповідальних громадян України.

Література та джерела

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1975. 256 с.
2. Сухомлинський В. О. Педагогічні поезії. Київ: Веселка, 1980. 160 с.
3. Кузьміна Л. І. Патріотичне виховання в контексті ідей В.О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*, 2018, № 3. С. 34-39.
4. Коваленко Т. Ю. Методи патріотичного виховання в дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*, 2020, № 6. С. 12-15.
5. Міністерство освіти і науки України. Концепція патріотичного виховання молоді. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/konceptsiya-patriotichnogo-vihovannya-molodi> (дата звернення: 05.12.2024).
6. Бондарчук А. І. Виховання патріотизму у дітей дошкільного віку: Монографія. Луцьк: Терен, 2015. 120 с.
7. Підручник з педагогіки / за ред. І. Зязюна. Київ: Либідь, 2000. 400 с.

ВАСИЛЬ РОМАНЮК (ВОЛОДИМИР) – ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ, ЦЕРКОВНИЙ ДІЯЧ, БОГОСЛОВ, ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ

Юлія Морозюк,

студентка II м/с групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Сестринська справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Подано життєпис Василя Романюка (Володимира) - патріарха Київського і всієї Руси-України, Української Православної Церкви Київського Патріархату, церковного діяча, богослова, члена Української Гельсінської групи, політв'язня радянського режиму, борця за незалежність України у ХХ столітті.

9 грудня 2025 року відзначається 100 років із дня народження Василя Романюка, який став символом боротьби за незалежність України та утвердження духовних цінностей українського народу. Як патріарх Київський і всієї Руси-України Української Православної Церкви Київського Патріархату, церковний діяч, богослов, член Української Гельсінської групи, політв'язень і патріот, він зробив значний внесок у духовне та політичне становлення України.

Василь Романюк народився 9 грудня 1925 року в селі Химчин на Івано-Франківщині. У релігійній сім'ї формувалася його любов до духовності та національних цінностей. Юнак захоплювався літературою, історією та богослов'ям.

У 1940-х роках молодий Василь став свідком політичних переслідувань, що спонукало його до активного спротиву радянській владі. Прагнення зберегти

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

українську ідентичність спонукало його до боротьби за свободу та духовне відродження свого народу.

Після Другої світової війни Василь Романюк обрав шлях священнослужителя. У 1947 році він був висвячений у сан священника. Його діяльність супроводжувалася постійним тиском з боку радянської влади, яка переслідувала Українську церкву.

У 1970-х роках Романюк активно виступав за відновлення незалежної Української Церкви. У цей період його ув'язнили за "антирадянську діяльність". Попри це, він продовжував відстоювати ідею духовної незалежності та права українців на свободу віросповідання.

У 1993 році Василь Романюк став патріархом Київським і всієї Русі-України. На цій посаді він присвятив себе утвердженню Української Православної Церкви Київського Патріархату як незалежної структури, що відігравала важливу роль у духовному житті незалежної України.

Патріарх Володимир (Романюк) закликав українців до єдності та відновлення національної ідентичності через релігію. Його діяльність залишила вагомий слід у становленні української державності та духовності.

Василь Романюк був одним із членів Української Гельсінської групи – організації, яка виступала за дотримання прав людини в СРСР. Його участь у Групі підкреслила його прагнення до демократії, прав людини та незалежності України.

За свою діяльність Романюк провів 7 років у таборах суворого режиму. Однак жодні випробування не зламали його віри у справедливість та прагнення до свободи.

Василь Романюк помер 14 липня 1995 року, але його ідеї та спадщина залишилися важливими для сучасної України. Він є прикладом відданості ідеалам свободи, духовності та патріотизму. Його боротьба за незалежність та права українців надихає нові покоління.

Отже, 100-річчя з дня народження Василя Романюка – це нагода згадати його життя, сповнене випробувань і подвигів. Як духовний лідер і борець за незалежність, він став прикладом для всіх, хто прагне зберігати та розвивати українську ідентичність, культуру та віру.

Його внесок у боротьбу за свободу та утвердження незалежної Української Церкви є безцінним для історії України.

Література та джерела

1. Мемуари Тараса Романюка «Патріарх Володимир, або спогади про батька»
2. «Українська Гельсінська Група. Документи і матеріали 1978-1982»
3. Василь Романюк: «Сини Дня і Сини Ночі» (5 липня 1979 р.), «Таємний голос. Царство Бога в наших душах» (19 вересня 1979 р.), «Мир Христовий», «Світло пасхи Христової» та «Внутрішній суддя».
4. Кіпіані В. "І вся моя вина, що я священник..."

ОБРАЗИ ТВАРИН ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Лілія Ношкалюк, Вікторія Ковальчук,

студентки 3-ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Світлана Вірста, викладач-методист

Розглянуто історичний екскурс формування навчальної літератури для дітей та формування соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на фольклорних та художніх образах свійських і диких тварин.

Література для дітей включає художні твори різних жанрів, що адресовані читачу різної вікової категорії, враховує його емоційні, естетичні й етичні особливості, допомагає у самопізнанні власного «я». Специфіка дитячої літератури обумовлена її орієнтацією на читачів-дітей, вона повинна враховувати рівень та особливості розумового і психічного розвитку дитини, обсяг знань та життєвого досвіду. Вікова категорія читача формує різні класифікаційні рівні:

- література для дітей дошкільного віку;
- література для дітей молодшого шкільного віку;
- література для дітей середнього шкільного віку;
- література для дітей старшого шкільного віку;

Історично суспільства покладало на літературу відповідальність за виховання своїх дітей, тому функції літератури для дітей багатоаспектні:

- пізнавальна; розважальна; розвиток уяви та творчого мислення; пізнання світу;

- виховна;
- навчальна; розвиток мовних навичок;
- сприяє розвитку навичок аналізу, оцінювання та критичного мислення у

дітей.

- комунікативна; соціалізація;
- естетична; розвиток емоційного інтелекту;
- гедоністична; (поряд з пізнавальною, комунікативною, виховною) полягає в естетичній насолоді, що її одержують реципієнти, сприймаючи твори [2, с. 77].

Своєрідним прологом створення дитячої літератури слід вважати фольклор, що об'єднує різноманітні аспекти формування цілісності дитячого й універсального світобачення, індивідуалізації критичного мислення. Колискові пісні, утішки, забавлянки, заклички, скоромовки, казки, міфи, легенди та інші жанри фольклору формують світобачення дитини та готують до різних етапів ініціації в суспільстві. Так в колискових піснях часто трапляються образи пташок, звірят, свійських тварин, милих дітям: зозулі, соловейка, горобчика, котика: «Ой люлі-люлі, прилетіли гулі...», «Люлі-люлечка, прилетіла зозулечка».

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

В традиційних культурах багато тварин вважаються оберегами, що захищають дітей від злих духів. У багатьох колисанках мотив присипляння пов'язаний з образом kota. Кіт у слов'янських культурах займає вагомe місце, він символ оберегу дому – спить на печі, стереже спокій. Крім того, здавна була помічена здатність kota швидко засинати, спати більшу частину доби. З цим був пов'язаний звичай класти kota в колиску перед тим, як туди клали дитину. У колискових піснях з'являється мотив закликання kota. У колискових часто зустрічаються образи м'яких і ніжних тварин, так як вони символізують тепло, затишок і безпеку. Ці образи заспокоюють дитину і допомагають їй заснути [2, с. 95].

Наприкінці XV століття в Європі з'являється ряд перекладних видань для дітей – кілька видань байок Езопа, книги про Рейнеке Фукса – лиса.

Григорія Сковороду називають зачинателем байки в українській літературі, оскільки цього жанру літературної творчості до нього на Україні майже не було. Персонажі-люди в байках Сковороди – явище рідкісне, виняткове. Головними образами байки є собаки, коні, верблюди, олень, вовк, кіт, лев, мавпи, свиня, кабан, жаби, змія, буфон, щука, рак, бджола, шершень, мурашка. Багато у Сковороді птахів: вони діють в його байках особливо часто.

Тут ми зустрічаємо і ворону з чижем, і жайворонків, і щиглика, і орла та сороку, і курей, і сову та дрозда, і зозулю та косика, і солов'я. Широке поширення в Німеччині XV-XVI століть одержав так названий «тваринний епос» (про війну мишей і жаб, мух і бабок та інших комах та тварин).

У 1569 році Георг Шаллер створив прототип так званої «мальованої» книги для дітей, у якій поєднувалося словесне й образотворче мистецтво. Її назва – «Нова книга про тварин». Подібного роду видання служили доповненням до навчальних книг, а у 1658 році з'являється і перша енциклопедія для дітей, цікава не тільки достатньою широтою охоплення явищ, але і цікавою художньою формою (вірші й ілюстрації). Ця література користувалася величезною популярністю [3].

Першою друкованою кириличним шрифтом книжкою для дітей вважають «Буквар» Івана Федорова, виданий 1574 року у Львові. Його хрестоматійна частина містить зразки пізнавальної літератури для дітей. Деякі його сторінки оздоблені заставками у вигляді орнаментів із сплетеного листя, бутонів, квітів і шишок.

Поступово формується характерний взаємозв'язок ілюстрації та тексту, слова й зображення. Цей етап стає базовим для розвитку дитячої книги.

У XVIII столітті жанрово-видова палітра дитячої літератури помітно збагачується: поряд з абетками, граматиками, букварями з'являються твори, написані в жанрі повчань, настанов, бесід дорослих з дітьми. У навчальних книжках збільшується кількість текстів для читання. В цей період формується пізнавальна книга – енциклопедія для дітей віком від 5 до 8 років, яка доповнюється малюнками тварин [3].

Першою художньою дитячою книжкою в новій українській літературі вважають «Читанку для малих дітей дошкільного і домашнього употреблення сочиненною» Маркіяна Шашкевича, видану в 1850 році «Галицько-руською Матрицею». Читанка вважається першою дитячою книгою в українській літературі, яка мовою, змістом, оформленням, способом подачі матеріалу започаткувала новий

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

тип як навчальної, так і пізнавальної книги, що відображає найближче оточення дитини: сім'ю, хату, худобу, двір, школу, сад, город, степ, поле, пори року.

У читанки включали твори переважно українських авторів: Л. Глібова, Є. Гребінки, Б. Грінченка, Т. Шевченка, Я. Щоголіва. Це були оповідання про тварин, серед них про кицьку, мишку, корову, собаку, коня, свиню, цапа в художньо-образному, літературному поданні. Наприкінці майже кожного тексту поміщено короткі запитання і завдання для дітей: «Розкажіть, хто яких звірів знає та бачив?», «Розкажіть про свою кицьку», «Розкажіть, що знаєте про зайчика, та намалуйте його», а також приказки і прислів'я, скоромовки.

Великий внесок у виховання доброго, співчутливого (сьогодні-емпатія) ставлення дітей до всіх живих істот здійснив Борис Грінченко своїми першими книгами для дітей. Його читанка «Українська граматка до науки читання і писання» (1907) включала невеличкі тексти для читання, багато оповідань про тварин: коня, кізонуку, вовка тощо. У деяких із них автор пропонує, як саме діти мають взаємодіяти з тваринами в певних ситуаціях. Наприклад, в оповіданні «Діти і гніздечко» описано, як діти знайшли в саду гніздечко, де були маленькі пташки, ще без пір'ячка, і принесли їх додому. Тато у них запитав, чи було б добре дітям, коли хтось украв би їх із хати. Діти відповіли, що мама б плакала, і вони також плакали б. А отже, «таке саме горе буде матері-пташці і сим дітям. Діти пожаліли пташок, віднесли у сад і посадили у гніздо»[2, с.185].

У наступному підручнику Б. Грінченка «Рідне слово – українська читанка» (1912), який вийшов після смерті письменника й був доопрацьований його дружиною та співавторкою, також багато матеріалів, присвячених тваринам, як і в читанках інших авторів цієї пори, але для нас вона цікава тим, що там поміщено багато творів про тварин самого Б. Грінченка: «Свиня та кінь», «Скривджений вовк», «Журавель і горобець», «Лев», «Олень» та ін. Із 30 параграфів різної тематики є декілька, присвячених тваринам: «Свійські і дикі тварини», «М'ясоїди, травоїди, всеїди», «Тварини чотириногі та птахи».

Поряд з книжками з'являється і дитяча преса. Журнал «Домова шкілька» (1854–1856 рр.) став першоосновою дитячої періодичної преси України.

Період після Першої світової війни для дитячої книги України був важким. Проголошена ЗУНР, уряд якої розробив закон «Про організацію державного видавництва шкільних і дитячих книжок». В контексті політики русифікації книговидання дитячої літератури розглядалось українською державою як важливе завдання у справі навчання та виховання українських дітей. Заслуговує на увагу педагогічно-видавнича діяльність Антона Крушельницького (1878–1935), який був призначений на посаду міністра освіти УНР на західноукраїнських землях. Зокрема, він організував видавниче товариство «Українська книжка» – видання бібліотеки дитячих книг «Нашим найменшим»[3]

Отже, становлення і розвиток літератури для дітей у багатьох аспектах відображають розвиток світової літератури від найдавніших часів і дотепер. Кожна національна література по-своєму впливає на розвиток дитячої літератури, але література для дітей будь-якої країни починається з усної народної творчості. Через алегорії та персоніфікацію діти легше сприймають складні теми, такі як дружба, доброта, відповідальність та справедливість. Образи тварини в казках, байках і

оповіданнях сприяють розвитку уяви та емоційного інтелекту. Вони навчають співчуття та взаєморозуміння, формують екологічну свідомість і любов до природи, виховують, закладаючи важливі основи для особистісного розвитку дитини.

Література та джерела

1. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
2. Сухомлинська Л. В. Формування у дітей ціннісного ставлення до тварин освітньо-виховними та художньо-образними засобами. Київ, 2023. 265 с.
3. Навчальні матеріали онлайн. Педагогіка. Родинне виховання: URL https://pidru4niki.com/pedagogika/rodinne_vihovannya (дата звернення 01.02.2025).

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА

Діана Павлючик,

студентка 41ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н., завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти

Висвітлено педагогічні ідеї М. Леонтовича – видатного діяча української музичної культури, композитора-новатора, відомого майстра хорової мініатюри, диригента, фольклориста і талановитого педагога. Його ідеї є важливим явищем в історії музичної педагогіки. Хочемо підкреслити гуманістичну спрямованість ідей Леонтовича, який прагнув покращити духовне життя кожної людини.

Микола Дмитрович Леонтович – український композитор, збирач музичної спадщини, майстер високого класу, автор близько 200 обробок народних пісень, талановитий хоровий диригент і педагог, новатор і невтомний популяризатор музичної освіти, організатор першого в Україні симфонічного оркестру та хорового богослужіння Організатор першого в Україні симфонічного оркестру та хорової капели, автор підручника «Практичний курс співу в українських середніх школах». Серед видатних українців його постать є найважливішою з погляду внеску в розвиток національної та світової музики [2].

Музично-методична спадщина композитора включає навчальні посібники, що містять багатий дидактичний матеріал для навчання дітей музики та співу, а також художні обробки українських народних пісень, призначені для учнівського виконання. Педагогічні погляди М. Леонтовича формують загальну концепцію музичної освіти. Концептуальний підхід композитора включає: шанобливе ставлення до народної пісні; визнання провідної ролі фольклору в музичному вихованні школярів; прагнення до розвитку дітей на основі кращих матеріалів загальної музичної освіти та професійного і народного мистецтва; вільне володіння нотною грамотою; суттєву основу процесу музичного виховання – емоційність тощо. Ці

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

положення знайшли своє методологічне наповнення в його посібниках, про що свідчать такі методичні положення: у роботі з дітьми – від малого до великого, від низького до високого, від елементарного до складного, музичне з дітьми головним завданням музично-естетичної роботи є професійне навчання дітей музиці та вироблення стійких навичок музичного співу.

М. Леонтович виступав за створення шкільних оркестрів і був чи не першим практиком цього виду позакласної роботи. На його думку, участь дітей в оркестрах є ефективним засобом музично-естетичного виховання дітей, що дозволяє долучити їх до інструментальної та виконавської практики. Окрім хорових та оркестрових занять, він запровадив ідею широкого міждисциплінарного зв'язку між музикою і літературою, музикою і живописом, музикою і світлом. М. Леонтович пропонував одночасно зі звучанням того чи іншого музичного твору демонструвати зображення художніх фарб. Він вважав, що поєднання світлових кольорів і музики позитивно вплине на розвиток у дітей гармонійного сприйняття художніх образів [3].

М. Леонтович найбільш плідно працював у жанрі обробок народних пісень та хорових творів. Ця творчість залишається неперевершеною і входить до репертуару всіх хорових колективів української та світової української діаспори. Великий талант композитора відображений у таких перлинах народного мелосу, як «Щедрик», «Козака несуть», «Дударик», «Ой, з-за гори кам'яної», «Женчик-бренчик», «Гей, гей, зелений розмай». Композитор створив на основі фольклору високохудожні оригінальні хорові твори, які завдяки всебічному художньому переосмисленню набули неповторного звучання. М. Леонтович – один з майстрів української музики, який використовував досягнення європейської музично-хорової культури, інтерпретуючи фольклор у нових. Він по-новому інтерпретував фольклор, використовуючи здобутки європейської музичної та хорової культури. Водночас композиторський стиль М. Леонтовича вирізняється з-поміж інших композиторів надзвичайно гнучкими і природними вокальними рухами, увагою до дрібних деталей, ювелірною відшліфованістю. Характерними для творчості М. Леонтовича є запозичені з кобзарства варіації, традиція імпровізаційності, в яких кожна строфа в якій кожна строфа тексту виконується по-різному. Він активно використовує фактурну варіативність, притаманну народним рапсодіям, збагачуючи можливості гармонії та контрапункту [1].

Отже, М. Леонтовичу притаманне було поєднання творчої, педагогічної й виконавської (диригентсько-хорової) діяльності.

Література та джерела

1. Васильєва О. В., Мартиненко І. І. Музично-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича в ракурсі розвитку сучасної української системи освіти. *Professional Art Education*. 2023. Vol. 4. No. 1. Рр. 32–40.
2. Кірдан О. Педагогічні ідеї Миколи Леонтовича: джерельна база дослідження. *Збірник наукових праць: проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2022. Вип 1(25). С. 75–80.
3. Мережко Ю. В. Педагогічна діяльність українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття в контексті розвитку теорії та методики музичної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2015. Вип. 19 (24). С. 127–130.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ВАСИЛЯ УМАНЦЯ ТА ОЛЕКСАНДРА БІЛАША У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Наталія Петручик, Анастасія Петручик,

студентки групи 2ММ спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
відділення музичного мистецтва та фізичної культури

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Олена Бабій, методист викладач

У тезах розглядається історико-педагогічний аспект творчості українських композиторів Олександра Білаша та Василя Уманця. Особлива увага приділяється поєднанню української традиційної та академічної музики в їх творчості, що є вагомим чинником у формуванні сучасного педагогічного процесу. Аналізується значення музичної спадщини цих композиторів для розвитку національної культурної ідентичності, а також її роль у вихованні майбутніх педагогів.

«Три десятиліття минуло від історичної дати 24 серпня 1991 року, коли історія України розпочала новий відлік. Зміни, що відбулися в державному устрої країни, благодотворним чином позначилися на галузі вітчизняної культури взагалі й культури музичної зокрема. Зникнення будь-яких цензурних бар'єрів, реабілітація, а відтак і справжній ренесансний вибух духовної музики, мистецька ситуація постмодернізму – усе це якнайкращим чином сприяло позитивним зрушенням» [1, с. 5].

Музичне мистецтво завжди відіграло значну роль у формуванні особистості, зокрема в українській педагогічній школі. У другій половині ХХ століття відбулося суттєве переосмислення музичної ролі в освітньому процесі: композитори не лише створювали нові зразки вокальної, хорової та інструментальної музики, а й активно сприяли розвитку музичної педагогіки. Українські композитори цього періоду відзначалися прагненням до національної ідентичності в умовах радянської уніфікації культури. Їх творчість не тільки відображала естетичні й мистецькі ідеали того часу, але й заклала основи для виховання майбутніх поколінь музикантів, виконавців і педагогів та сприяла збереженню автентичного характеру української культури попри зовнішні впливи.

Творчість Олександра Білаша та Василя Уманця займає важливе місце в українській музичній культурі другої половини ХХ століття та має вагомий вплив на сучасну мистецьку освіту. Тут поєднуються традиції народної музики з професійною композиторською технікою, що сприяє розвитку вокально-хорового мистецтва та формуванню національної ідентичності.

Олександр Білаш – один із визначальних постатей української музичної культури другої половини ХХ століття. Його творчість відзначається яскраво вираженою мелодикою, органічним поєднанням народних традицій із сучасними музичними формами. Значна кількість пісень, романсів, хорових творів композитора є вагомою частиною української музичної спадщини. Пісенна творчість Олександра Білаша, зокрема «Два кольори» та «Ясени», стала невід'ємною частиною класичного навчального та концертного репертуару, оскільки розвиває художньо-естетичний

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

світогляд та вокальну майстерність. Ці твори не лише допомагають розвивати вокальну культуру студентів, а й формують емоційну чутливість, естетичний смак та патріотичну свідомість.

«Як справжній митець, він не писав заради грошей, – згадувала Лариса Остапенко. – Пісні були для нього тим, без чого він не міг дихати. Хто би міг і може оцінити вартість «Двох кольорів»? Якби захищалися права автора, навіть за одну пісню він міг би отримувати величезні гонорари. Але ми жили, як і всі інші. Нагороди його ніколи не псували. Він ніколи не одягав своїх орденів і медалей. Навіть спокійно сприйняв найвищу відзнаку – Героя України» [2].

Василь Уманець – композитор та педагог, чия творчість також поєднує академічні традиції та народну пісенність. Його твори у жанрі вокально-хорової музики відзначаються мелодійністю, образністю та глибоким ліризмом, насичені яскравими художніми образами, які легко сприймаються слухачами, а також мають високу педагогічну цінність. Значну увагу митець приділяє дитячому та юнацькому хоровому мистецтву.

Творчість Василя Уманця є важливим етапом у розвитку музичної педагогіки в Україні, його твори стали основою для навчальної програми мистецьких навчальних закладів різних рівнів. Композитор активно працював над створенням репертуару, що відповідає вимогам як академічної, так і народної музики, зберігаючи при цьому доступність і виразність для виконавців. Василь Уманець, працюючи в жанрі хорової музики, заклав основи для формування репертуару академічних та аматорських колективів. Його композиції, зокрема хорові твори, є не лише предметом виконання, але й інструментом для розвитку теоретичних знань, оскільки вони демонструють високий рівень музичної драматургії, гармонії та вокальної техніки, що сприяє професійному розвитку студентів.

Вивчення творчості Василя Уманця в контексті сучасної мистецької освіти дозволяє глибше розуміти традиції української музики, формувати практичні навички, необхідні для успішного виконання хорових творів на професійному рівні, сприяє не лише розвитку музичних здібностей, а й вихованню поваги до української національної культурної спадщини.

На сучасному етапі розвитку мистецької освіти творчість Олександра Білаша та Василя Уманця залишається надзвичайно актуальною. Твори цих композиторів – не лише культурне надбання, а й важливий інструмент формування мистецької компетентності та сучасного мистецького простору. Важливим завданням є популяризація такої музики серед молоді, що може бути здійснена через фестивалі, конкурси, тематичні концерти та онлайн-проекти, створення цифрових архівів нотних матеріалів, записів виконання творів студентами коледжу.

Таким чином, історико-педагогічний аспект творчості українських композиторів другої половини ХХ століття є важливим напрямом сучасних мистецько-педагогічних досліджень. Він дає можливість краще зрозуміти культурні процеси цього періоду, оцінити їх вплив на розвиток національної музичної освіти та відкриває нові можливості як для подальших наукових досліджень, так і для ефективного практичного застосування. Це, у свою чергу, сприятиме збереженню та популяризації української національної культурної спадщини.

Література та джерела

1. Українська музика: історичний, теоретичний, та культурно-логічний дискурси. – Монографія; наук. кер. А. Калениченко. – НАН України, ІМФЄ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019 – 368 с.
2. Осипчук, Н. «Казали, що немає слуху: неймовірна історія композитора Олександра Білаша». *Україна молода*. – 03.03.2021. – №021. Електронний ресурс: URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3701/164/154954/> (дата звернення: 06.02.2025).
3. Історія української музики ХХ століття: Навчально-методичний посібник. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 82 с.

**НІЛ ХАСЕВИЧ – ХУДОЖНИК, ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ,
ПІДПІЛЬНИК, ВОЇН УПА, БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ**

Уляна Поворознік,

студентка I м/с групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Сестринська справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Ніл Хасевич – видатний український художник, графік, політичний діяч, підпільник та воїн Української повстанської армії, приклад незламного духу у боротьбі за свободу.

Ніл Хасевич (1905–1952) – видатний український художник, графік, політичний діяч, підпільник та воїн Української повстанської армії (УПА). Його життя стало символом боротьби за незалежність України у ХХ столітті Хасевич навчався в Академії мистецтв у Варшаві. Він став відомим як талановитий графік, створював плакати, листівки, карикатури, ілюстрації та пропагандистські матеріали. Його роботи часто відображали боротьбу українського народу за свободу.

Під час Другої світової війни Хасевич приєднався до УПА. Його графічні твори мали велике значення для ідеологічної боротьби, поширюючи ідеї незалежності. Він працював у підпільних умовах, попри ризики для життя.

Хасевич став членом ОУН у 1943 році, де працював у культурно-пропагандистському напрямі. Він створював плакати, листівки, пропагандистські матеріали та іншу графічну продукцію, спрямовану на підтримку ідеології боротьби за незалежність.

Ніл Хасевич був одним із головних художників УПА, який оформив численні бофони (грошові документи), герби, емблеми та інші символи, що використовувалися повстанцями. Його роботи мали величезний вплив на формування візуального образу українського підпілля.

Найбільш відомі картини та роботи Хасевича:

1. Графіка УПА – він розробляв плакати, листівки, емблеми, якими підтримував ідеологію УПА.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

2. Портрети повстанців – художник зображав борців за незалежність України, підкреслюючи їхню силу духу та відданість справ.

3. Ілюстрації до українських патріотичних видань – його графічні твори часто публікувалися в підпільних виданнях.

4. Цикли дереворитів – особливе місце займає техніка ксилографії (гравюри на дереві), якою Хасевич створював символічні та виразні роботи.

Однією з його найвідоміших робіт є дереворит «Воля народам, воля людині!» Ця картина є символом боротьби за свободу.

Творчість Хасевича – унікальне явище українського мистецтва, яке поєднало традиційний стиль із національною ідеєю.

Ніл Хасевич вважав мистецтво потужним засобом впливу. Його графічні роботи поширювалися серед населення підпільно, друкувалися у лісових друкарнях, що діяли в умовах конспірації.

Через свою діяльність Хасевич став мішенню для радянської влади. Його тривалий час розшукували агенти НКВС. У 1952 році він загинув у бою з радянськими спецслужбами в одному з бункерів на Рівненщині.

Хасевич залишив по собі не лише мистецьку спадщину, а й приклад незламного духу у боротьбі за свободу. Його твори досі є символом українського патріотизму та культурного спротиву.

Ювілей – 120 років із дня його народження – є нагадуванням про важливість збереження пам'яті про таких постатей у боротьбі за незалежність України.

Література та джерела

1. <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lystopad/26/1905-narodyvsya-nil-hasevych-hudozhnyk>
2. <https://www.radiosvoboda.org/a/nil-khasevych-holovny-khudozhnyk-upa/31263521.html>
3. <https://uk.m.wikipedia.org/wiki>

«РЕПРЕСОВАНА» ВЛАСНЕ УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ЛЕКСИКА В «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКУ» ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО

Максим Слєпченко,

студент II курсу Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Дружук, доктор філософії зі спеціальності
035 «Філологія», керівник філологічного наукового товариства

У роботі проаналізовано втрачену власне українську медичну лексику, уміщену в першому томі академічного «Російсько-українського словника» за редакцією А. Кримського. З'ясовано, що в сучасному мовленні названі слова замінені іношомовними, часто засвоєними через московське посередництво.

Національна термінологія – один із надважливих чинників самоусвідомлення кожної нації. Саме розвій власне української наукової термінології ставав свідченням

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

піднесення поліфункційності мови, на чому наголошував І. Огієнко: «У кожного народу, що має свою історію, що має право на самостійне існування, та чи інша виробленість наукової термінології свідчить собою про його культурний зріст <...> не може бути науки, раз на вислів її недостає термінів» [3, с. 94]. У 30-х роках ХХ ст. наявність української наукової номенклатури стала прямою небезпекою для керівної верхівки СРСР, адже, як зазначив П. Штепа, москвини розуміли, що за мовним відокремленням може прийти культурне, а відтак – політичне, оскільки наукові словники підносили б українську мову понад рівень «хахлацкава наречія мужикоф юга Расії» [6, с. 421].

Початок ХХ ст. був ознаменований маркантним розвоєм української літературної мови, напрацюванням фундаментальних лексикографічних праць і кодифікацією лексичного багатства, що його на той час демонструвала українська мова. Попри позитивні елементи поступу, згодом уся праця мовознавців була оголошена «шкідницькою», а головним завданням чинної окупаційної влади стало всеосяжне зближення української та московської мов шляхом здійснення так званих «чисток» словників, вислідом яких стала фатальна втрата великої кількості питомо українського лексичного матеріалу.

На тлі лексикографічних робіт початку ХХ ст. на зразок словника Б. Грінченка чи І. Стешенка «Російсько-український словник» за редакцією А. Кримського істотно вирізняється, оскільки в ньому зафіксовано лексичне багатство вже розвиненої поліфункційної української літературної мови, що засвідчує її відрубність від московської [5, с. 12]. Названа лексикографічна праця – джерело питомих українських слів, які в 30-х рр. ХХ ст. зазнали імперіялістичних утисків і були витіснені з ужитку внаслідок московсько-більшевицької політики лінгвоциду.

У період після так званої українізації з боку радянської верхівки помітних утручань зазнав медичний термінологічний український матеріал. Чи не найпоширенішим стало явище внесення іншомовних термінів в українську мову саме через московське посередництво.

У «Російсько-українському словнику» за редакцією А. Кримського зафіксовано не відомі сучасному суспільству медичні лексеми *повивач* та *обв'язка* [1, с. 38] – питомо українські відповідники до німецького слова *бинт*, запозиченого, як свідчить етимологічний словник, саме через московське посередництво [2]. У сучасному «Словникові української мови» подано обидві лексеми, проте в іншому значенні [4]. Часто вживане сьогодні латинське слово *санаторій* теж потрапило до українського слововжитку таким шляхом, у Російсько-українському словнику вміщено відповідник до нього з прозорою етимологією – *лічницья* (пор. укр. модель *крамниця*, *дільниця*) [1, с. 52]. Попри прозору етимологію, це слово відсутнє в найповнішому «Словникові української мови», відтак не відоме сучасним мовцям [4]. Саме такими «переписаними з московської» номенами наповнювали всі наступні лексикографічні праці на зразок «Російсько-українського словника» 1953 р., напрацьованого під керівництвом Академії наук УРСР [6].

Серед яскравих прикладів підміни питомо українських медичних термінів, що у своїй основі мають чітке праслов'янське походження, виокремлюємо номінації хвороби – *діхавиця* [1, с. 11] замість іншомовного *астма*, *малокр'овність* [1, с. 6] замість *анемія*, *живорізання* [1, с. 104] замість *вівісекція*. Цікаво, що термін *астма*

українська мова теж запозичила саме через московське посередництво, тобто це нав'язана лексема [2]. Натомість власне український відповідник *дихавця* позначений у Словникові української мови як застарілий західноукраїнський номен [4].

У «Російсько-українському словнику» за редакцією А. Кримського зафіксовано номен із прозорою етимологією на позначення людини, яка не їсть м'яса, – *рослі́нник* [1, с. 82] (пор. форми *відмінник*, *священник*, *сонцепоклонник*). Натомість названа лексема відсутня в «Словнику української мови» [4], а в сучасному мовленні досі активно вживане перейняте московською з латинської мови через англійське посередництво слово *вегетаріанець*, згодом нав'язане українській мові [2].

Цікаво, що до 20-х рр. ХХ ст. у нашій мові існували слова *хіть* [1, с. 8], *нестя́ма* [1, с. 12], *нехіть* [1, с. 7], які сьогодні замінені латинізмами та грецизмом відповідно, – *апетит*, *афект*, *антинатія*.

У першому томі академічного словника зафіксовано власне українські назви органів людини, зокрема терміни *ді́шки* 'бронхи' [1, с. 60] та похідний прикметник *дишкові́й* 'бронхіальний' [1, с. 60]. Попри праукраїнський корінь [2] таке слово відсутнє в «Словникові української мови», відтак не відоме сучасним мовцям [4]. Звична назва *кадик* 'верхня випнута частина горла' теж з'явилася в українській мові через московське посередництво [2], натомість в аналізованому словнику зафіксовано запозичення зі східнороманських мов *борла́к* [1, с. 2], яке, можливо, етимологічно виправдане для нашої мови.

Отже, виокремивши та дослідивши лексику, зафіксовану в першому томі «Російсько-українського словника» за редакцією А. Кримського, установлено, що значна частина власне українських лексем була репресована й витіснена запозиченнями, що проникли в українську мову не безпосередньо європейських мов, а часто через нав'язане московське посередництво, зокрема в медичній термінології. Повернення питомих українських слів необхідне для відновлення історичної справедливості, очищення рідної мови від конструкцій, що мають інтерферентний характер, та збереження лексичної самобутності, що особливо важливе в процесі демосковізації та утвердження національної мовної парадигми.

Література та джерела

1. Електронна версія Російсько-українського словника. А–П. Київ, 2007. 2568 с. URL: <https://archive.org/details/192433> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Етимологічний словник української мови. *Горох – українські словники*. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 27.02.2025).
3. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ : Наша культура і наука, 2004. 436 с.
4. Словник української мови в 11 томах. URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 27.02.2025).
5. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали. Київ : Вид. Дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. 399 с.
6. Штепа П. Українець і москвин: дві протилежності. Тернопіль : Видавництво «Крила», 2022. 687 с.

НЕСТОР ЛІТОПИСЕЦЬ – АВТОР НАЙДАВНІШОГО ЛІТОПISУ УКРАЇНИ «ПОВІСТІ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ»

Віталіна Сухацька,

студентка II м/с групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Сестринська справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Історія Нестора Літописця про те, «Звідки пішла Руська земля і хто в ній найперший почав княжити», дає вичерпне пояснення щодо тисячолітньої традиції українського державотворення і українського слова.

Нестор Літописець (1056–1114) – монах Києво-Печерської лаври, автор найдавнішого літопису України, укладеного на початку 12-го століття – «Повісті врем'яних літ». Цей твір є головним джерелом вивчення стародавньої історії України.

Життя і діяльність Нестора, якого називають літописцем, віддалена від нас майже на десять століть. Незважаючи на таку часову відстань, значення його для нашої історії, культури та літератури – величезне.

Відомий український письменник Павло Загребельний зазначає: «Постать Нестора літописця стає в один ряд з постатями великих предків.., і його ім'я освячується такою самою славою, як і всі великі імена нашої історії».

Доктор історичних наук **Михайло Брайчевський** називає Нестора Літописця «одним з найбільших письменників раннього європейського середньовіччя».

Нестор Літописець народився (орієнтовно) поміж 1040-м і 1056 роками. Де саме, хто його батьки, як проходили дитячі та юнацькі роки, – майже нічого про це невідомо. Він походив, скоріш за все, з багаті родини, був добре освічений, знав іноземні мови, мав широкий історичний світогляд і великий літературний хист. Сімнадцятирічним юнаком його прийняли до Печерського монастиря, пізніше – був висвячений в сан диякона, займався книжною справою.

Достеменно відомо, що Нестор є автором двох творів – «Житіє Бориса і Гліба» та «Житіє Феодосія Печерського», складених у кінці XI століття або на початку XII століття. У цих працях він, утверджуючи християнські ідеали, сприяв поширенню культу перших християнських святих на Русі-Україні.

У монастирській бібліотеці знайдено опис зовнішності Нестора: «Нестор-літописець подоб сед, брада не раздвоилась, на плечах клобук, в правой руке перо, а в левой – четки...». У житії Нестора можна прочитати про його стриманість, смирення й віру в Бога, благочестя й дотримання правил життя ченців.

Печерський монастир тоді був одним з найбільших культурних центрів Київської Русі. Саме там перекладали і переписували книги, вели літопис, численні хроніки і записи з життя святих та князів. На ті часи це була неймовірно кропітка й нелегка праця, але дуже шанована.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Працюючи над літописом «Повість минулих літ», Нестор переробив зведення Нікона (1073) та Іоанна (1093), опрацював низку усних і письмових джерел – народні перекази і легенди, письмові праці своїх попередників, свідчення очевидців подій та власні спостереження, вставки з Біблії, з перекладної грецької та болгарської літератур.

У 1107 році Нестор вирушив до Володимира та у Зимненський і Святогірський монастирі на пошуки першоджерел. Внаслідок цього Волинський літопис було включено до «Повісті минулих літ» майже в повному обсязі. Праця над твором була завершена близько 1113 року. Помер Нестор літописець орієнтовно на шістдесятому році життя – у 1114 році. Похований у Києво-Печерській лаврі.

До нашого часу праця літописця дійшла з переробками та доопрацюванням пізніших переписників і редакторів. Вони вилучили ім'я Нестора із заголовка літопису. Однак зберігся список, у якому було позначено: «Повість минулих літ Нестора, чорноризця Феодосіївського монастиря Печерського, звідки пішла Руська земля...».

Головні теми літопису – боротьба добра із злом, осуд міжусобиці, братолюбність князів й усіх людей. Визнається у творі й величезна сила слова, книги. «Велика користь від книжного вчення: книги наставляють і навчають нас, ...мудрість знаходимо у книжних словах. Це ріки, що наповнюють весь світ, це джерела мудрості, адже в книгах – незмірна глибина, ними ми в печалі втішаємося, вони – повіддя для стриманості», – ці слова можна прочитати на одній зі сторінок літопису.

Іван Франко, зачудований твором Нестора, писав: «Проходячи епізод за епізодом нашого найстарішого літопису, я переконався, що вони майже всі... зложені віршами». А письменник Павло Загребельний звертав увагу на те, що: «Повість...» переткана зворотами з живої народної мови, афористичними висловами, приказками. У основі літопису лежить східнослов'янська мова... І все ж ми розуміємо літопис, бо знаходимо в ньому безліч слів і зворотів, які ввійшли в сучасні українську і російську мови. Так, українська мова й досі зберігає слова, вживані в «Повісті...»: жито, сочевиця, колодязь, зоря, зоріти, віно, посаг, подружжя, лукавий, вабити, сварити, приязнь, туга, сором, знемагати, володіти, уряд, повість, наймит, печера, свита, могила, заплатити, митник, перекладати, умерти, величатися...».

Авторська мова «Повісті минулих літ» – ритмічна, поетична, образна, емоційна, близька до народної. Так, на підтвердження своїх думок з приводу тих чи інших подій, літописець вживає народні прислів'я та приказки: «Якщо внадився вовк у кошару, то виносить все стадо, поки не вб'ють його»; «Свого ніхто не гудить, а хвалить»; «Що заслужили, те й маємо».

Саме ця стародавня літературна пам'ятка подарувала нам цілу низку фразеологізмів, які стали крилатими висловами, наприклад: «Так не посоромимо землі руської, а ляжем тут кістьми, бо мертві ганьби не знають»; «Що вмієте, того не забувайте, а чого не вмієте, того навчайтесь»; «Любов найвища за все»; «Лінощі – це мати всьому дурному»; «Книги, мов ріки, що наповнюють собою увесь світ». Проте весь текст «Повісті минулих літ» – досить складний для непересічного читача через використання застарілих слів та виразів. На сучасну українську мову його перекладали Л. Махновський, В. Шевчук, В. Яременко. Чудовий переклад «Повісті

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

минулих літ», адаптований для дітей, здійснив український письменник – Віктор Близнець.

«У «Повісті» Нестор пов'язує історію України з історією світу... Ідею єдності і політичної незалежності Української держави проголосив Нестор у часи, коли вже йшов швидкими темпами процес розподілу тодішньої держави на окремі землі», – пише доктор історичних наук **Наталія Полонська-Василенко**. Отже, у «Повісті» не лише історія.

Держава – за Нестором – єдина розумна природна організація, що робить людей суспільством. Поза державою вони перестають бути людьми і перетворюються на щось подібне до отари худоби.

Нестор Літописець вважає, що всесвітнім історичним 226роцессом керують добро і зло. Але не безпосередньо, а через діяльність звичайних живих людей – через їхні характери і вчинки.

Від перших оповідань і до останніх записів древнього літопису лунає думка, що зло карається. Хто і коли б не вчинив зло – матиме покуту.

Михайло Драгоманов у доповіді на літературному конгресі в Парижі 1878 року зазначив: «Що стосується Літопису Нестора, Слова про похід Ігоря і т.д., то ці твори були безпосередніми плодами місцевого життя стародавньої України. Ці твори започатковують українську літературу».

Мова «Повісті» – церковнослов'янська з великою кількістю слів української розмовної.

Один із найкращих знавців давніх рукописів професор Василь Яременко стверджує, що «У літописі Нестора немає жодного російського слова... а українська лексика ллється суцільним потоком».

«Повість врем'яних літ» написана церковнослов'янською мовою, тодішньою літературною. Але дійсно у тексті представлена величезна кількість слів із української – розмовної мови тисячолітньої України-Русі: «хоробрий, володіти, рубати, сказати, створити, знемагати, красти, печерка, пороги (Дніпровські), сором, туга, подружжя, корчага, невіглас, орати, наймит, ніколи, жито, кияни, рілля, свита, зоря...»

Князь Святослав виступив «з дружиною своєю», князь Ростислав потонув у ріці «перед очима Володимировими», пресвітер Іларіон викопав «печерку малу», преподобний Антоній поставив «церквицю малу»...

Віщий Олег промовляє «ніколи», княгиня Ольга звертається до Святослава «сину», кияни до князя Володимира – «княже», Ярослав Мудрий до війська – «дружино», князь Ізяслав до брата «брате, не тужи», в оповіді воїна звучить «сокирою і ножем»...

Перший ректор Університету святого Володимира **Михайло Максимович** ще 1896 року в публічній дискусії з імперськими ідеологами про мову «Повісті» наголошував: «Якщо у Нестора написано: «цариця», «у отця», «перебрєде Донець» і т.д. – то ми повинні визнати, що це написано українцем». «Мова Нестора має значні сліди українського мовлення, – стверджує професор Василь Яременко і вважає, що «Повість врем'яних літ» – це не просто пам'ятка української писемності... вона має стати букварем нашої національної свідомості».

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Безумовно, що для такого результату літопис треба вивчати, популяризувати і згадувати незрівнянно частіше, аніж раз на рік 9 листопада, у День української писемності та мови.

Але коли, врешті-решт, це відбудеться і «Повість» стане «букварем нашої свідомості», то «русский мир» зникне. Бо наш найдавніший літопис уцент спростовує головні засади цієї імперської ідеології – про «колиску трьох братніх народів», старшого московського брата, «общерусскую» історію і «малороссийское наречие».

Наукові дослідження проведені з нагоди 970-річчя з часу народження Нестора Літописця (1055-1113), історика та літератора, автора «Повісті врем'яних літ».

Література та джерела

1. Браичевський М. Ю. Скарби знайдені і незнайдені. К. : Наукова думка, 1992. 88 с.
2. Видатні постаті в історії України IX-XIX ст: Короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети: Довідкове видання / Авт.-упорядн.: В.І.Гусев, В.П.Дрожжин, Ю.О.Калінцев, О.Г.Сокирко, В.І.Червінський. К. : Вища школа, 2002. 359 с.
3. Історія в життєписах [Котляр, Микола Федорович, Смолій, Валерій Андрійович ; Перекл. Н.Г.Сидяченко; Передм. авт.; Худож. Г.Т.Задніпр'яний. К. : Час, 1994. 328 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Роман Фостик,

учень 9 класу опорного ліцею с. Зимне Володимирського району
**Науковий керівник – Ірина Дружук, д-р філософії зі спеціальності
035 «Філологія», керівник секції української мови відділення МАН
опорного ліцею с. Зимне Володимирського району**

У роботі систематизовано стратегії перекладу національно забарвленої лексики, діалектизмів у художній літературі. Прокоментовано застосування методів декодування діалектизмів українськими перекладачами С. Павличко, Д. Радієнком, В. Митрофановим, І. Струк, Ю. Корецьким, І. Базилянською, М. Лукашем, В. Морозовим, Ю. Андруховичем, Ю. Прохаськом.

Кожен народ має слова, які притаманні лише його культурі й історії та які не можуть бути дослівно перекладені мовами інших народів через відсутність у їхньому лексиконі відповідних еквівалентів. Часто письменники для створення власного ідіостилю, атмосфери твору, вирізнення особистості персонажа використовують саме діалектизми, унаслідок чого перед перекладачами постають проблеми відтворення цих слів цільовою мовою. Е. Денежна наголошує, що зазвичай уживання діалектних форм автором художнього тексту становить невід'ємну складову ідіостилю письменника й без відтворення таких лексем у перекладі неможливе відтворення ідіостилю в цілому [1, с. 252]. Ігнорування цих елементів художнього твору чи їх невідтворення в перекладі є не лише виявом неповаги до автора, але й викривленням оригіналу. Перекладач твору, у якому присутні діалектизми, завжди знаходиться в пошуку прийомів їхнього адекватного відтворення.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

На вибір методики перекладу впливає багато чинників: зміст твору, кількість реалій, їхня складність. Залежно від того, який сенс перекладач хоче передати, він використовує різні стратегії декодування безеквівалентної лексики. С. Волкова, проаналізувавши присвячені проблемам перекладознавства праці, виділила шість найпоширеніших способів відтворення безеквівалентних слів:

- транскрипція (транслітерація) – повне збереження звучання слова без передачі його значення читачам, яким воно не відоме, наприклад, національні страви чи речі побуту: *varenyky* – *вареники*, *rysanka* – *писанка*;

- повне калькування – створення перекладу слова за зразком будови відповідного іноземного. Цей метод найповніше передає зміст початкової лексеми, зберігає її структуру, наприклад: *skyscraper* – *хмарочос*, а не *висока будівля*;

- напівкалькування – одну частину слова транслітерують, а іншу калькують, пор.: *web-page* – *вебсторінка*;

- наблизений переклад (апроксимація) – передання основного змісту слова неточно, але зі збереженням загальної відповідності до контексту твору. Часто перекладачі, які застосовують такий метод перекладу реалій, адаптують їх для цільової аудиторії задля полегшення сприйняття;

- заміна реалії іншим словом чи словосполученням, пор.: *secondhand* – *комісійна крамниця*;

- контекстуальний переклад – спосіб передання слів-реалій за допомогою завершеного тексту, який дає змогу встановити зміст цієї реалії, що входить до його складу.

Національно забарвлена лексика не має аналогічного, теж стилістично забарвленого, відповідника в цільовій мові, оскільки словниковий склад конкретної мови в діалектному плані зонально маркований лише в ареалі поширеності цієї мови та не може мати еквівалентів з відповідним маркуванням в іншій [5, с. 86]. Відтак при перекладі діалектизмів виникає потреба в тлумаченні історії, колориту нації, чією мовою був написаний твір. О. Ребрій зазначає, що теоретики радянської доби відтворення особливостей вимови певного регіону відносили до невирішуваних перекладацьких труднощів, оскільки такі слова необхідно передати, не завдаючи шкоди колориту та загальному тону й водночас не примушуючи жителя м. Лондона розмовляти ламаною російсько-українською [4, с. 148]. І. Струк наголошує, що «відтворення діалектного мовлення вимагає від перекладача професійної та творчої майстерності, адже існує загроза потрапити в пастку, розставлену автором, у результаті чого твір ряснітиме покручами та незрозумілими конотаціями» [5, с. 84]. Труднощі з добором відповідника до діалектного слова зумовили ретельний добір перекладацької стратегії для відтворення національно забарвленої лексики.

М. Бейкер пропонує використовувати стратегію вилучення, яка передбачає відмову від слів, значення яких можна легко відновити з контексту, або воно не є сюжетно важливим [8, с. 249]. Можливо, це логічний спосіб, який дозволяє читачеві розуміти текст, але мовний колорит, який створював автор оригіналу, точно зникає в такому перекладі. М. Бейкер також рекомендує використовувати метод нейтралізації, який полягає в заміщенні неважливих чи незрозумілих для читача лексичних одиниць на нейтральні чи на розмовні еквіваленти [8, с. 249]. Таку ж думку підтримує Е. Денежна, яка вважає, що для відтворення діалектизмів необхідно

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

використовувати просторіччя, адже саме вони – основний функціональний відповідник територіальних та соціальних діалектів у мові перекладу [1, с. 252]. На думку дослідниці, саме відтворення діалектів підкреслено розмовним стилем не переходить меж «одомашнення» й залишає переклад в рамках своєї культури [1, с. 252].

Використання просторіччя – один із основних способів перекладу діалектизмів, оскільки не обов'язково, щоб у народному мовленні кожному розмовному звороту оригіналу відповідало просторіччя в перекладі: воно може бути використаним в іншому місці за умови, щоб загальне враження від мовленнєвої характеристики збереглося незмінним.

Саме такий спосіб використовували перекладачі роману Д. Лоуренса «Коханець леді Чатерлей» Д. Радієнко та С. Павличко. Автор у романі вжив йоркширський, кентський та дебрі діалекти північної частини Великої Британії, якими розмовляє лісник Мелорз для підкреслення свого походження. Уживання в тексті відразу кількох діалектів ускладнило переклад роману українською мовою, тому перекладачі найчастіше обирали стратегію компенсації, яка полягала у використанні просторічної лексики, пестливих форм та усічень на зразок *тре' / тра', мо'* [1]. Е. Денежна, дослідниця перекладів роману, вважає, що для С. Павличко та Д. Радієнко було важливим відтворити саме атмосферу твору, оскільки використання діалектизмів з кількох говорів в оригіналі робить неможливим розуміння, яким саме діалектом говорить Мелорз у перекладі [1, с. 255].

На думку О. Медвідь, адекватним вважається той переклад, при якому відповідники в цільовій мові побудовані на тих самих прагматичних компонентах значення, що й одиниці англійського діалектного мовлення [3]. Припускаємо, саме тому перекладачі дуже часто упускають діалектні слова під час адаптації тексту. У романі «Пригоди Тома Соєра» Марк Твен наділив говірковим мовленням героя Джима, використавши діалекти афроамериканців штату Міссурі. Дослідивши адаптації роману українською мовою, І. Струк визначила: перекладачі відмовились від використання говірки в перекладеному тексті, зокрема В. Митрофанов використав стратегію компенсації (заміну оригінального діалектизму відповідним за значенням чи літературним словом задля збереження емоційного чи культурного значення), Ю. Корецький – стратегію нейтралізації (заміну незрозумілих чи неважливих слів на нейтральні або розмовні відповідники), І. Базилянська – вилучення (відмова від передачі слів, які можна легко відновити з контексту або значення яких не важливе) [5, с. 83–94].

Англійський мовознавець Дж. Кетфорд вважав, що перекладати діалектизми необхідно говірковими еквівалентами мови-перекладу [9, с. 87]. Звісно, це найлогічніший спосіб, але заміна діалектизмів першотвору діалектизмами мови перекладу перетворює «місцевий колорит» першотвору на «місцевий колорит» цільової мови [1, с. 252]. Наголосимо, що в українській школі перекладу такого підходу дотримувався М. Лукаш, який переклав збірку Г. Лорки, написану андалуським діалектом іспанської мови, українською гуцульською говіркою. Такий підхід, на думку дослідників, підкреслює оригінальну насиченість образів, виразність, емоційність твору й не затьмарює автора першотвору [2, с. 27]. Проте, наприклад, Ю. Тарнавський критикував цей спосіб, вважаючи, що використання

українських діалектизмів українізує іспанського поета та нищить «саме коріння поезії» Г. Лорки [6, с. 84]. Варто наголосити, що М. Лукаш доволі часто використовував саме говіркові лексеми в перекладах, наприклад, приказки та афоризми Дж. Бокаччо в збірці «Декамерон» відтворив лемківськими та бойківськими діалектизмами, у романі Й. Гете «Фауст» – гуцульськими та лемківськими. До речі, саме цей переклад трагедії «Фауст» німецькою академією наук було визнано найкращим у світі [2, с. 27].

Послідовник школи перекладу М. Лукаша В. Морозов теж при декодуванні діалектизмів використаних у репліках Р. Гегріда в серії романів британської письменниці Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер» застосував суміш українських говірок південно-західного наріччя, зокрема наддністрянські, волинські, покутсько-буковинські, бойківські та гуцульські [7]. Використання методу апроксимації, на противагу літературній мові, дало змогу зберегти задум авторки та надати перекладу своєрідного колориту, наближуючи його до читача.

Отже, незважаючи на велику різноманітність методів відтворення діалектизмів, переклад завжди несе за собою втрати, спричинені сприйняттям однієї події по-різному в різних мовах, навіть попри їх схожість. У перекладознавстві виділено шість стратегій відтворення безеквівалентної лексики. Кожна стратегія вимагає точкового застосування задля полегшення сприйняття, не втрачаючи при цьому задуму автора. Доцільність та важливість використання методів перекладу визначає сам перекладач. Діалектизми становлять невід’ємну складову ідіостилю автора, і без збереження таких форм у тексті не можливе відтворення ідіостилю в цілому.

Література та джерела

1. Денежна Е. Відтворення йоркширського діалекту в українських перекладах (на матеріалі роману Д. Л. Лоуренса «Коханець леді Чатерлей»). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: філологічна*. 2009. 81 (4). С. 251–255.
2. Кузенко Г. Перекладацька місія Миколи Лукаша в розвитку української лінгвокультури. *Folia Philologica*. 2023. (6). С. 23–29.
3. Медвідь О. Проблема використання діалектизмів і просторіччя в українському художньому перекладі. *Другий Міжнародний конгрес україністів. Доповіді і повідомлення (Львів, 22–28 серпня 1993 р.)*. Львів, 1993. С. 272–277.
4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
5. Струк І. Стратегії відтворення аномалій діалектного мовлення в перекладі (на матеріалі творів марка Твена та їхніх перекладів українською та російською мовами). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. № 30. 2014. С. 83–97.
6. Тарнавський Ю. Під тихими олівами. *Сучасність*. 1969. № 3 (99). С. 71–92.
7. Фостик Р. *Мовна особистість Віктора Морозова, перекладача серії романів «Гаррі Поттер»*. Іноваційні освітні практики Волині в умова воєнного стану: Матеріали науково-практичної конференції (15 січня 2025 р.). Володимир : ВПФК, 2015. С. 163.
8. Baker M. Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. 2000. № 12. P. 241–266.
9. Catford, J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: OUP, 1915. 110 p.

ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ: ПОДІЇ, ОСОБИСТОСТІ

Олександр Хоришман,

студент АД-23/9 групи спеціальності 274 Автомобільний транспорт
електромеханічного відділення

Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник – Ірина Гудкова,

викладач суспільно- економічних дисциплін

Представлено події другої світової війни та сьогодення на території Лисичанська та його околиць. Описано жорстоку битву 1943 року по визволенню міста від фашистів. Показано вшанування пам'яті героїв другої світової війни і сучасних захисників України.

У травні 2025 року весь світ буде відзначати 80 - річчя перемоги над нацизмом. В роки війни вся територія України була окупована. На окупованих територіях існував жорстокий нацистський режим. Але українці не підкорилися фашистам, діяли партизанські загони і підпільні групи. Вже в грудні 1942 року, під час Сталінградської битви, почалось визволення України. Я з міста Лисичанськ Луганської області. Лисичанськ вперше було визволено 6 лютого 1943 року. Але німецькі війська оговтались і 3 березня 1943 знову окупували місто. На сім місяців лінія фронту встановилась вздовж річки Сіверський Донець. У німців була вкрай вигідна позиція. Лисичанськ розташовано на високому правому березі Сіверського Донця. А лівий берег пологий. Німцям з гори було дуже добре видно позиції супротивника, переміщення живої сили і техніки було б відразу ж помічено ворогом. Тому наступ готували заздалегідь. Для цього було визначено селище Привілля, яке поблизу Лисичанська. Там створено плацдарм на правому березі Сіверського Донця. В районі селища Привілля правий берег пологий. 5 травня 1943 року туди були переправлені війська, які декілька місяців утримували той клаптик землі. А 2 вересня 1943 року з цього плацдарму розпочалось визволення Лисичанська. В Лисичанську з часів другої світової війни залишилось багато братських могил. В центрі міста розташована братська могила, де поховані 46 воїнів другої світової війни.

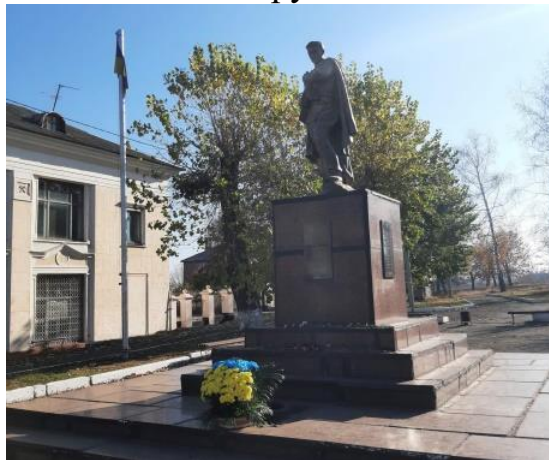


Рис.1. Братська могила в центрі м. Лисичанськ

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Братські могили є на всіх кладовищах міста. Але через 77 років війна знову прийшла на нашу землю. Знову вибухи, смерть, евакуація.

Другий рік поспіль я навчаюсь в коледжі. Цей заклад колись мав музей історії. З музеєм я познайомився заочно. Експонати бачив на фото в презентації про заклад освіти. На жаль під час наступу на місто в червні 2022 російські війська знищили коледж. Але фото учасників другої світової війни залишились в електронній версії музею. Серед випускників закладу освіти герої другої світової війни Петро Шевченко, Іван Чернопятко, Гільфан Батиршин, Федір Тимонов. На будівлі коледжу була пам'ятна дошка на честь героїв. Цікаво, що Федір Трохимович Тимонов, демобілізувався і прийшов в 1945 році навчатися в Лисичанський гірничий технікум. Він вчився в 1945-1949 рр. на спеціальності «Маркшейдерська справа». А потім закінчив Донецький політехнічний інститут і працював директором шахти в місті Привілля Луганської області. В 1999 році він пішов з життя.

Лисичанськ і зараз на лінії вогню. Українська армія знаходиться зовсім поряд у селищі Білогорівка. Протягом майже трьох років там тривають запеклі бої. На початку повномасштабного вторгнення у Білогорівці була знищена переправа ворожих військ 7 травня 2022. В селі в результаті російського авіа удару порушена школа. На той час у підвалі школи були люди, які ховались від обстрілів. Бомба пробила кришу будівлі, два поверхи і вибухнула в підвалі. Розпочалась пожежа. Рятувальники витягнули 30 осіб, але більшість людей загинули. Приблизно 60. Найстрашніше, що поховати їх так і не змогли. Тому, що обстріли не припинялись. Серед загиблих студентка коледжу Білецька Даша. Їй було 18 років. Разом з нею у підвалі загинули мати і батько. Зараз селище вщент знищено. Серед наших студентів коледжу є колишні мешканці Білогорівки. Класний керівник розповідала нам про випускника технікуму 2019 року Родіона Воронько. Він з Білогорівки, навчався на спеціальності «Буріння свердловин». Став на захист Батьківщини. Боронив країну у складі Збройних Сил, загинув 20 травня 2022 в селище Богородічне на Донеччині. Його родина виїхала з Білогорівки в Рогатин Івано-Франківської області. Батько відкрив там кафе під назвою «БК» - це скорочення від назви Білогорівка, а також ці дві літери були позивним Родіона. Батько Родіона Воронько розповідає: *"Я знайшов командира взводу, який мені розказав усі обставини. Вони потрапили у засідку. Одразу було поранено одного, котрий був поруч із Радіком. Пройшла секунда, як він почав з кулемета насипати по оркам у куцах. Йому треба було впасти, а він те все стоячи робив. Бив їх, поки не перебили стрічку на кулеметі. Коли він вже лежав, кинув останню гранату. Було чути, як орки своїм казали "Перша і друга групи, відходимо". А тоді сказав: "Командире, я вмираю».[1].*

В 2024 році наш коледж виступив ініціатором творчого конкурсу «З Україною в серці: міста, події, особистості» Протягом місяця учнівські колективи шкіл, коледжів, професійних ліцеїв Лисичанської громади готували творчі проекти, які захистили 17 травня 2024 року на конференції. Там був проєкт і про долю Родіона Воронько.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Сьогодні важливо збирати інформацію про наших героїв, захисників України і зберігати її. Колектив нашого закладу приділяє цьому питанню особливу увагу. І щоб там не казали наші вороги, а ми зберігаємо пам'ять і про героїв другої світової війни, і не забуваємо їх імена. Але прикро, що «вболіваючи» за історію другої світової війни і за її героїв, росія знищує пам'ять про цих героїв. Порушені музеї, пам'ятки, архіви, кладовища, гинуть онуки і правнуки героїв другої світової війни. Хіба про таку перемогу мріяли ветерани? Чи думали вони, що «їх брати» будуть знищувати рідну Україну?

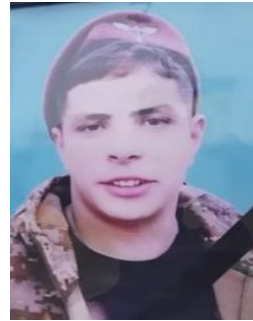
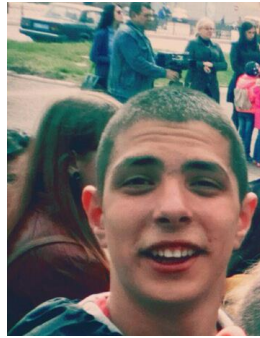


Рис. 2. Родіон Воронько (18.12.2000-20.05.2022), випускник Лисичанського гірничо-індустріального коледжу 2019 року.

Література та джерела

1. <https://surl.li/vawicw> . Дата звернення 01.03.2025 - «Сестри»: Документальний фільм
2. Матеріали музею історії Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу.

МИХАЙЛО ВЕРБИЦЬКИЙ – КОМПОЗИТОР, ХОРОВИЙ ДИРИГЕНТ, СВЯЩЕННИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, АВТОР МУЗИКИ ДЕРЖАВНОГО ГУМНУ УКРАЇНИ

Дарія Шворак,

студентка ІІ ф/д «А» групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Лікувальна справа
Ковельського фахового медичного коледжу

Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Подано життєпис подвизницької діяльності Михайла Вербицького – композитора, хорового диригента, священника, громадського діяча.

Михайло Вербицький народився 4 березня 1815 року у селі Явірник Руський, на Лемківщині, де його батько Михайло був священником. Коли Михайлові виповнилося 10 років, помер батько і ним та його молодшим братом Володиславом

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

заопікувався їх далекий родич перемишльський владика Іван Снігурський, один з найяскравіших діячів Української греко-католицької церкви.

У 1828 році при перемишльській кафедрі владика Іван Снігурський заснував хор, а згодом і музичну школу, в яких співав і навчався Михайло.

Уже на Великдень наступного 1829 року цей хор з великим успіхом дебютував в урочистому богослуженні, де Вербицький разом з Іваном Лаврівським виступили як солісти. Побачивши такий блискучий результат, Іван Снігурський запрошує з Чехії кваліфікованого диригента і композитора Алоїза Нанке: у Нанке Михайло Вербицький отримав ґрунтовну музичну освіту, зокрема, з композиції.

Безперечно, важливе значення для формування М. Вербицького як композитора мав репертуар хору, в якому були як твори віденських класиків Й. Гайдна, В. А. Моцарта, так і музика композиторів "золотої доби" української музики – М. Березовського та Д. Бортнянського.

Саме духовні концерти Бортнянського найбільше вплинули на музику Західної України і світогляд М. Вербицького зокрема. Адже тоді, коли в церквах панувало одноголосся (самолівка) та простеньке двоголосся (єрусалимка), творчість Бортнянського представила високопрофесійне багатоголосся.

Згодом Михайло Вербицький вступає до Львівської духовної семінарії. Заняття музикою не перериваються: керує хором семінарії, опановує гру на гітарі, яка супроводжувала його протягом усього життя. Численні твори, перекладені або створені ним для гітари, здобули широку популярність у галицькому домашньому музикуванні. До нашого часу зберігся створене ним "Поученіє Хітари", яке стало першим подібним посібником в Україні.

У другій половині сорокових років Михайло Вербицький звертається до релігійної музики – і в цей період пише повну Літургію на мішаний хор (1847), яка і сьогодні звучить у багатьох церквах Західної України. Окрім Літургії, він створює знамените "Ангел вопіяше" та інші церковні композиції.

Коли наприкінці сорокових років налагоджується активне театральне життя, Вербицький одразу ж заходився писати музичні номери до українських театральних вистав. П'єси, що ставились на театральних сценах Львова і Галичини, здебільшого були перекладами як з української драматургії та літератури, так і з польської, французької та австрійсько-німецької драматургії. Музика у цих п'єсах відігравала дуже важливу роль, оскільки вносила у вистави яскравий емоційний елемент, а також наближувала чужомовні сюжети до українського колориту.

Тому навіть досить посередні п'єси саме завдяки музиці М. Вербицького здобували велику популярність. М. Вербицький написав музику до понад 20 вистав. У цей час Вербицький створив музику до таких вистав як "Верховинці", "Козак і охотник", "Проциха", "Жовнір-чарівник" тощо.

Однак політичні події повернулися так, що 1848-49 роки стали початком і завершенням першого етапу відродження українського театру, тож протягом декількох років Вербицький не писав музику до п'єс. У 60-х роках композитор знову звертається до жанру співогри, бо у Львові був відкритий театр "Руської Бесіди". Для цього театру Вербицький пише побутову мелодраму "Підгіряни", одну з найпопулярніших п'єс композитора, згодом "Сільські пленіпотенти", "Простачку", тощо.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Складні життєві обставини відтягнули висвячення на священника, –і щойно 1850 року він отримує єрейські свячення. Кілька років йому доводилося переїжджати з однієї сільської парохії на іншу, аж поки 1856 року він не осів у селі Млинах на Яворівщині, де прожив решту свого життя. Та матеріальні нестатки і тут не покидали його.

Дата створення гімну "Ще не вмерла Україна" залишається покищо дискусійною. Тривалий час вважалося, що твір був створений 1862-1863 роках, але без відповідних наукових аргументів. Текст П. Чубинського у Галичині вперше був опублікований у грудневому числі часопису "Мета", який фактично вийшов близько 15 січня 1864 року. І тому, ймовірно, це власне і наштотувало о. Михайла, або ж йому було замовлено перемишльською "Громадою" написати патріотичну пісню. Хоча, можливо, що Вербицький скористався наддніпрянською публікацією тексту. Відразу після створення пісня "Ще не вмерла Україна" набула великої популярності серед свідомої молоді Галичини.

В останні роки життя композитор займався педагогічною діяльністю, писав статті, творив музику. Серед його учнів були отці-композитори Віктор Матюк і Порфирій Бажанський.

Помер Михайло Вербицький 1870 року в Млинах, проживши лише 55 років.

Наукові дослідження проведено з нагоди 210-ї річниці з дня народження Михайла Вербицького (1815-1870).

Література та джерела

1. Загайкевич М. Михайло Вербицький. Сторінки життя і творчості. Львів: Місіонер, 1998.
2. Зелінський О. Редакції гімну "Ще не вмерла Україна" в старих рукописах та першоджерелах.
3. Зелінський О. Виникнення та перші кроки життя національного гімну "Ще не вмерла Україна".

ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Мар'ян Шепета,

студент групи ПО11 спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського

Науковий керівник – Оксана Степанюк, викладач суспільних дисциплін

Подано особливості соціально-політичних перетворень, що відбулися вкінці ХХ - на початку ХХІ ст. в Україні, та їх вплив на формування патріотичних почуттів та обов'язків українців.

Немає другого Дніпра і не буде іншої Батьківщини... То є Ваша Батьківщина. То є ваш дім, і він буде таким, яким ви його зробите і зможете захистити в лиху годину.

Євген Сверстюк, український публіцист

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

В Україні у зв'язку з глобальними соціально-політичними перетвореннями, що відбулися в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., припинила своє існування діюча свого часу система ідеологічного виховання громадян, а з нею і колишня система радянського патріотичного та військово-патріотичного виховання [1, с. 21].

При всій повазі до формування освітнього простору останніх років слід звернути увагу на ряд серйозних недоліків: основні акценти навчання і виховання було зроблено на педагогіку знань, ліберальні цінності, пропаганду загального критичного осмислення минулого.

У значної частини молоді почали формуватися ідеали споживацької психології, суспільної пасивності, далекої від сенсу активної громадянської позиції.

Патріотичне виховання опинилось у певній мірі на периферії навчально-виховного процесу. Не можна сказати, що до нього не було уваги, але про нього активно згадували лише в дні державних свят.

До недавнього часу не було усвідомлення, що патріотичне виховання – це не мода, це не робота одного дня чи навіть року. Це провідна складова всього навчально-виховного процесу.

У суспільній свідомості поглибленої ерозії зазнали такі цінності, як Батьківщина, вірність героїчним традиціям минулого, обов'язок, пошана, самознехтування заради інших.

Складність формування військово-патріотичної свідомості у зв'язку зі зміною ціннісних критеріїв у духовній сфері найчіткіше фіксується через характеристику таких понять, як «Батьківщина», «патріотизм» [2, с. 12].

Історичне минуле та сьогодення вкотре доказує, що з раннього віку необхідно формувати в особистості високі морально-етичні засади, розуміння переваги цінностей суспільних та державних над особистими, прищеплювати повагу до культурної спадщини свого народу, готовність до самопожертви на благо Вітчизни.

Значні труднощі, на думку сучасних педагогів, яку ми повністю підтримуємо, складають недосконалість сучасної методики, незначна кількість науково-дослідних робіт, недостатня розробленість теорії виховання суб'єктів громадянського суспільства. «Дослідники, зазвичай, проминають психологічний аспект проблеми: формування їх почуттів, глибоких переконань, незламної волі, стійкого та мужнього характеру» [1, с. 14].

У дитячій душі через засоби масової інформації та культурні твори ще недавно прищеплювалися не найкращі зразки масової культури, космополітизму, аморальності. Внаслідок цього у підростаючого покоління почали розвиватися байдужість до Батьківщини, бездуховність, агресія та ін.

На нашу думку, необхідно навчити молоде покоління українців бачити те, що не було помітним раніше: громадянське бачення світу – це не розчулення, а громадянська тривога і неспокій, це одна з рис громадянства.

Варто усвідомлювати світ не на побутовому рівні, а бачити землю очима патріотів: бачити не лише гарне, а й наше горе, людські біди. З баченням цього боку оточуючого світу якраз і починається почуття обов'язку майбутнього громадянина та захисника Вітчизни.

Мету виховання суб'єкта громадянського суспільства ми визначаємо як вироблення на основі почуття любові до Батьківщини і відданості Вітчизні міцних

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

переконань, які забезпечують свідоме, сумлінне та жертвне служіння на благо суспільства, країни та держави.

Багатовікова історія нашого народу засвідчує, що без патріотизму неможливо створити міцну державу, неможливо прищепити людям розуміння їхнього громадянського обов'язку та поваги до закону. Тому патріотичне виховання розглядається завжди і всюди як фактор консолідації всього суспільства, є джерелом і засобом духовного, політичного і економічного відродження країни, а військово-патріотичне виховання – засобом збереження її державної цілісності та безпеки.

Військово-патріотичне виховання необхідно здійснювати систематично, цілеспрямовано і наполегливо.

Немає важливішого завдання, як виховання нового покоління українців. Без об'єднання зусиль держави, освітніх установ і громадськості цього зробити неможливо. А головне в цьому – зацікавленість всіх у вихованні високоосвіченої патріотично налаштованої української нації, без якої Україна може втратити свою державність [1, с. 30].

У сучасних умовах важливо, щоб молоде покоління не тільки пов'язувало своє майбутнє з Україною, а й хотіло берегти, розбудовувати й захищати її. Тому захист Вітчизни – почесний обов'язок кожного.

В. Сухомлинський підкреслював, що основою народу і виховання справжнього громадянина «є ідея Батьківщини, як національний ідеал, який особливо важливий для виховання» [3, с. 363].

Література та джерела

1. Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д Беха, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 32 с.
2. Головатий М. Ф., Бебик В. М. Формування у молоді громадянської позиції в умовах становлення української державності (методологічний аспект). В кн.: Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання: Збірник наук. публікацій Укр. НДІ проблем молоді. Випуск третій. Київ, 1994. С. 5-17.
3. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин. *Вибрані твори в 5-ти т. Т. 5.* Київ: Рад. школа, 1977. . С. 359–365.

ДМИТРО КОЦЮБАЙЛО (ПОЗИВНИЙ «ДА ВІНЧИ») – ЛЮДИНА ВЕЛИКОЇ СИЛИ ДУХУ, НЕПОХІТНОЇ ВІРИ В УКРАЇНУ ТА ВІДДАНОСТІ ІДЕАЛАМ СВОБОДИ

Анна Ярмольська,

студентка ІІ ф/д «А» групи спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Лікувальна справа
Ковельського фахового медичного коледжу

**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач історії та суспільних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Дмитро Коцюбайло, відомий як «Да Вінчі», став символом новітньої боротьби України за незалежність. Його життя є прикладом справжнього патріотизму, самовідданості та незламності духу.

Війна, що триває в Україні, стала випробуванням для кожного громадянина. Вона принесла біль, втрати, але водночас і продемонструвала силу духу українського народу, його незламність та безмежну любов до своєї землі. Серед героїв, які поклали своє життя за свободу України, особливе місце займають ті, хто не побоявся взяти на себе найважчу ношу – боротися на передовій, знаючи, що їхній шлях може закінчитися смертю.

“Його, певно, цілий світ любив“. Одним із таких героїв був Дмитро Коцюбайло, більш відомий під псевдонімом «Да Вінчі». Він став символом мужності, самопожертви та відданості своїй Батьківщині. Його життєвий шлях – це приклад того, як сильна воля та патріотизм можуть змінити історію і вплинути на долю цілої нації.

Дмитро народився у 1995 році в Івано-Франківській області. Прадід Дмитра воював у складі Української Повстанської Армії. Вихований у патріотичному середовищі, Дмитро з раннього віку розумів, наскільки важливо боронити рідну землю. Зі шкільних років Дмитро захоплювався малюванням, мріяв стати художником. Упродовж трьох років хлопець навчався в Івано-Франківському професійному будівельному ліцеї. Через любов до малювання взяв псевдонім «Да Вінчі».

Дмитро завжди залишався доброю і світлою людиною. "Ніколи нікому не відмовляв. Користувався авторитетом у друзів, однокласників, учителів. І, напевно, не знайдеться жодної людини, яка згадає його поганим словом", – каже його класна керівниця Оксана Курдидик.

Дмитро був активним учасником Революції гідності. Не дивлячись на юний вік, Дмитро не залишився осторонь подій які відбувалися в Україні. Впевнений в своїх силах “Да Вінчі” добровільно у 2014 році пішов на фронт, коли йому було 18 років. На фронті мужній воїн зарекомендував себе, як вірний побратим та обізнаний фахівець у військовій справі. У 2014 році отримав важке поранення в Пісках Донецької області. "Мав щелепу розбиту, ключицю. І ви думаєте, що він був довго у лікарні? Він утік – пішов до хлопців", – згадує бабуся Іванна Винник.

У 2016 році його призначили командиром 1-шої окремої штурмової роти «Вовки Да Вінчі». Його зрілість і відповідальність вражали навіть досвідчених бійців. У 2017 році за свою мужність Дмитро отримав звання «Народний Герой України».

Видатний український захисник і командир, завжди відзначався своєю рішучістю та принциповістю. Його слова: "Москалів не треба боятися, їх треба знищувати" стали відображенням його непохитної позиції в боротьбі за свободу України. Ці слова несли в собі заклик до сміливості, рішучості й впевненості у перемозі, які надихали побратимів і весь український народ.

За свою мужність та відвагу 30 листопада 2021 року Дмитро Коцюбайло був відзначений званням Героя України за особисту мужність, виявлену у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

З початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року Дмитро очолив підрозділ «Вовки Да Вінчі», який брав участь у багатьох складних операціях на запорізькому та донецькому напрямках. Підрозділ спеціалізувався на штурмових операціях, і під керівництвом Дмитра здобув визнання серед військових та цивільних. Крім того, Дмитро був досвідченим артилеристом і використовував трофейну гаубицю для підтримки наступальних дій. "Наш підрозділ називається "Вовки Да Вінчі" саме тому, що ми завжди йшли за ним у бій. Він був для нас найкращим командиром, побратимом та лідером".

Слова «Да вінчі» – «Думаю, після війни буде багато роботи всередині країни. Маємо розуміти, що треба довести це до логічного завершення. А логічне завершення може бути тільки тоді, коли росія розвалиться. Україна зможе зажити, коли російська федерація розпадеться» – звучать як заклик до кожного українця брати участь у відбудові країни після перемоги.

Війна – це місце, де стикаються біль, втрати та розпач. Але навіть серед цих жахів знаходиться місце для кохання та щирих почуттів. Вони, як незгасиме світло, здатні пробиватися крізь найгустіший морок і підтримувати людяність там, де, здається, її вже не залишилося. На війні кохання має особливий сенс. Воно народжується в умовах постійної небезпеки, але водночас стає тією силою, яка допомагає боротися. Саме вона надихає на подвиги, на боротьбу, на мрії про спільне майбутнє. Навіть в окопах, під зоряним небом чи в холодних бліндажах воїни зізнаються в коханні, адже саме це робить їх людьми, незважаючи на жорстокість обставин. На війні почуття сильніші за страх. Вони змушують серце битись, а душу не втрачати надії. Бо справжнє кохання – це те, що завжди живе у серці, навіть коли довкола лунають постріли.

Своє кохання – Аліну, хлопець також знайшов на війні. Вона – парамедик, він – молодий командир, вони познайомилися в Авдіївці. Перше побачення пари відбувалось під час сильних танкових боїв, і завершилось поїздкою на танку. Їхня історія стала прикладом того, як навіть у найважчі часи люди здатні кохати й підтримувати одне одного. Аліна завжди була поруч із Дмитром, вони разом переживали всі труднощі та перемоги. У багатьох інтерв'ю вона розповідала, як сильно його підтримувала і як вони разом планували майбутнє після війни. Їхнє кохання – це символ віри у краще майбутнє навіть серед руїн і пострілів.

Не дивлячись на кохання та романтичні почуття молодих людей, війна безпощадна і вносить свої корективи. Саме 7 березня 2023 року о п'ятій ранку Коцюбайло виїхав на бойові позиції батальйону «Вовки Да Вінчі», який він очолював, поблизу Бахмута.

Зі слів капітана Юрія Капустяка: «Цього разу обстріл, який розпочався пізніше, застав «Да Вінчі» біля спостережного пункту. Дмитро наказав бійцям сховатися в укритті, сам чекав коло входу, аби переконатися, що всі в безпеці, розказує його заступник. Коли «Да Вінчі» вже збирався зайти в укриття, біля нього розірвалася мінометна міна, один з уламків влучив у шию. «Я – трьохсотий», – встиг сказати «Да Вінчі».

На точку зустрічі з командою медичної евакуації пораненого «Да Вінчі» довів його заступник Капуста. «Аліно, вибач», – він упав на коліна перед Михайловою, коли вона побачила, як комбата переносять до швидкої – тоді він уже був

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

непритомний і не дихав. По дорозі до лікарні Краматорська Аліна допомагала іншим лікарям реанімувати Дмитра.

У шпиталі лікарі продовжили реанімацію «Да Вінчі». «Я чекала біля реанімації приблизно хвилин 40. Ніхто не хотів виходити й говорити мені, що він помер. Нарешті один із лікарів вийшов, подивився на мене так, що я все зрозуміла», – розповідала Михайлова.

10 березня 2023 року на київському Майдані Незалежності зібралися тисячі військових та цивільних, які прийшли провести в останню путь лейтенанта Дмитра Коцюбайла, відомого всій країні як «Да Вінчі». Попрощатися з легендою прийшли не лише побратими, а й вищі армійські чини: керівник розвідки Міноборони Кирило Буданов, головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний.

В болючий для країни час «Да Вінчі» став символом нескореності української нації. Його історія нагадує про те, що кожен із нас може зробити свій внесок у боротьбу за свободу і незалежність. В пам'ять про мужнього воїна багато українців стали ще рішучішими у своїй боротьбі, адже приклад Дмитра показує, наскільки важливим є кожен день на фронті.

"Ми вибрали такий шлях боротьби..." – це про вибір не лише окремих героїв, але й цілого народу, який не скориться. У цих словах відчувається сила, рішучість і готовність боротися до кінця, навіть коли ворог здається сильним. Вони навчають нас, що боротьба – це не лише про зброю, а й про силу духу, віру в майбутнє та любов до Батьківщини. Пам'ять про таких людей, як Дмитро Коцюбайло, надихає нас сьогодні. Їхній вибір, їхній шлях боротьби – це приклад, який нагадує: війна триває, але разом із нею триває й боротьба за світло, правду і перемогу.

«За Україну віддають життя кращі. Але жертвуючи найдорожчим, наші воїни знають, за що вони стоять до останнього подиху»- Дмитро Коцюбайло.

Його життєвий шлях нагадує нам, що справжні герої живуть серед нас і творять історію своїми вчинками. Пам'ять про Дмитра «Да Вінчі» Коцюбайла житиме в серцях українців, нагадуючи про ціну свободи та необхідність захищати її за будь-яких обставин.

Література та джерела

1. <https://glavcom.ua/country/society/den-narodzhennja-polehloho-da-vinchi-chim-zapamjatsja-lehendarnij-dmitro-kotsjubajlo-965783.html>
2. <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/648462-babcu-ukraina-bude-vse-odno-reportaz-iz-selabovsiv-na-frankivsini-de-zrostav-geroj-ukraini-na-pozivnij-da-vinci/>
3. <https://forbes.ua/leadership/pravila-geroya-shcho-zrobilo-molodshogo-leytenanta-dmitra-kotsyubayla-legendoyu-v-ukrainskiy-armii-25042023-13275>
4. <https://suspilne.media/407157-pid-bahmutom-zagynuv-geroj-ukraini-dmitro-kocubajlo-vidomij-ak-da-vinci/>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=MjSiie4TfEU&pp=ygUW0LTQsCDQstC40L3Rh9C4INC30YHRgw%3D%3D>



Секція 5



Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПІДГОТОВКИ У СПОРТИВНОМУ ПЛАВАННІ

Олександра Андрошук¹,

студентка 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Микола Нікончук²,

студент 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура),
факультет початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури*

У статті обґрунтовано різні режими та методики розвитку загальної та спеціальної фізичної підготовки плавців.

Тренованість спортсмена зазвичай поділяють на загальну та спеціальну. Загальна тренованість змінюється під впливом неспецифічних вправ, вирішальних завдань зміцнення здоров'я, підвищення фізичних якостей і функціональних можливостей організму стосовно до різних видів м'язової діяльності. Спеціальна тренованість є наслідком вдосконалення в конкретному виді м'язової діяльності, обраній якості предмету спортивної спеціалізації. Часто виділяється поняття допоміжної тренованості, що створює основу для спеціальної тренованості та займає проміжне положення між нею і загальною.

За даними Л. П. Макаренка у підготовці спортсменів високої кваліфікації з урахуванням їх технічної та функціональної підготовленості зростає необхідність застосування оптимальних співвідношень тренувальних навантажень різної спрямованості.

Структура спеціальної підготовленості плавців протягом річного циклу піддається коливанням, які відображають підвищення рівня взаємозв'язку результату і фізичних якостей, найбільш виражених в стані спортивної форми, що забезпечують переважне функціонування плавців на визначених дистанціях. Доведено, що

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

індивідуалізація програми спеціальної підготовки плавців дозволяє поліпшити результати в експериментальній групі на змагальній дистанції до 3,6 %. Тому важлива індивідуалізація підготовки висококваліфікованих плавців на основі вивчення структури їх змагальної діяльності та функціональної підготовленості на етапах річного циклу [3].

Зусиллями вітчизняних фахівців [2; 3] вже достатньо давно сформульовані принципи положення спортивного тренування юних спортсменів: принцип цільової спрямованості (орієнтації), ефекту утилізації (реалізації якості), пропорційності (єдність ЗФП і СФП, питома вага провідних факторів), перспективного випередження (міра поєднання).

У структурі тренувальних навантажень на різних етапах спортивної підготовки визначено діапазон зміни її обсягу в річному циклі для 9-10 років, 10-11, 11-12 років, що становить відповідно 500-600 км, 750-850 км, 950-1100 км. Однак, для початкової спеціалізації характерне співвідношення вправ аеробного характеру – 65-70%, змішаного типу – 25-30 %, анаеробного режиму – 3-5 % [2; 5].

За думкою ланки фахівців [1; 3; 6], ефективного проведення роботи з кваліфікованими плавцями у підготовчому періоді можна досягти при плавній зміні співвідношення засобів дистанційного, змінного та інтервального методів. Основний обсяг плавання виконується спочатку з використанням дистанційного, а потім зростає роль змінного і далі інтервального методу, хоча послідовне їх застосування не так важливо для результативності. Тим часом на етапі спеціалізованої підготовки зростає роль і значення повторного методу [2; 5].

Плавання на критичних швидкостях в інтервальному методі, як виявилось сприяє підвищенню аеробної потужності, а використання субкритичних швидкостей розвиває аеробну ефективність у юних плавців 14-15 років [4].

У розвитку швидкісних якостей і швидкісної витривалості юних плавців найбільш ефективними виявилися спеціальні вправи, що виконуються з високою швидкістю, короткими або скорочуються інтервалами відпочинку на відрізках 25-50 м. Їх обсяг в навчально-тренувальних заняттях може становити до 60-70% всього навантаження [6].

При розвитку спеціальної витривалості юних плавців істотного значення набуває комплексне використання методів спортивного тренування. Особливо з переважанням рівномірного – до 55 %, змінного та інтервального – по 20%, повторного – до 5 %. Під поняттям інтервального тренування фахівці мають на увазі все розмаїття тренувальної роботи, яка базується на систематичному перериванні відрізків дистанцій інтервалами відпочинку [4].

На розвиток витривалості у плавців вищих розрядів дещо схоже впливають дистанційний і інтервальний методи спортивного тренування, що підвищують рівень аеробних можливостей. У підвищенні ефективності спеціальної фізичної підготовки істотна увага повинна приділятися варіативному виконанню імітаційних вправ на тренажерах, пристроях, що забезпечують подібне відповідність ряду кінематичних і динамічних параметрів, створюючи умови сполученого розвитку рухової якості і вдосконалення техніки.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Дослідженнями [3] визначено, що крива зусиль гребка ні на одному з застосовуваних в спортивній практиці плавання тренажерів не збігається зі специфікою траєкторії зусилля, одержуваної безпосередньо у воді.

Якщо в тренуванні використовуються вправи в послідовності, коли одне з них впливає на силу м'язів, що забезпечують початок гребка, інше – на середню частину, а третє – закінчення гребка, то ефективність їх застосування різко зростає за умови періодичної зміни параметрів навантаження [1]. Для формування силового компонента гребкових рухів в плаванні виникає необхідність комплексного застосування спеціальних засобів, що забезпечують їх спрямований вплив.

Для оптимізації розвитку швидко-силових якостей фахівцями ми пропонуємо використовувати педагогічні засоби стимуляції у вигляді комплексу спеціально-підготовчих вправ і фізичних засобів-гідромасаж, сауна. Перший стимулює початкові, а другий останні вправи в тренувальних серіях, що визначає їх спільне застосування [3].

Засоби для розвитку силових якостей плавців у воді розділені на 3 групи:

- з високим ступенем впливу-плавання з довгими лопатками на руках без дошки, транспортування;
- із середнім ступенем впливу – плавання з індивідуальними лопатками на руках з дошкою, з тренажерами і амортизаторами; наближені до техніки плавання, з короткими лопатками, з лідируванням;
- найбільш ефективним є все ж їх комплексне використання в коловому методі тренування.

Отже, для розвитку фізичних якостей у спортсменів-плавців використовуються різні методи підготовки. У підвищенні ефективності спеціальної фізичної підготовки істотна увага повинна приділятися варіативному виконанню імітаційних вправ на тренажерах, пристроях, що забезпечують подібне відповідність ряду кінематичних і динамічних параметрів, створюючи умови сполученого розвитку рухової якості і вдосконалення техніки.

Література та джерела

1. Бріскін Ю., Смирновський С., Смирновська С., Слімаковський О. Навчання плаванню дітей дошкільного віку з використанням інноваційних засобів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2022. (10(155), 44-47. [https://doi.org/10.31392/NPU-ps.series15.2022.10\(155\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-ps.series15.2022.10(155).11)
2. Дробот К.В. Інтерактивне навчання плавання дітей старшого дошкільного віку: дис. доктора філософії: 017 – фізична культура і спорт. Запоріжжя. 2023. С. 305 с.
3. Пикалюк В.С. Фізична працездатність та функціональний стан кардіореспіраторної системи юних плавців / В. Пикалюк, О. Усова, О. Сологуб // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. No 3. С. 363 – 368.
4. Плавання з методикою викладання: навчально-методичний посібник / укладачі: М.Ю. Ячнюк, І.О. Ячнюк, Ю.Б. Ячнюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2020. 216 с.
5. Політько О.В. Особливості морфо-функціональних характеристик і рівня фізичної підготовленості юних плавців 10 – 11 років. *Основи побудови тренувального процесу в циклічних та екстремальних видах спорту: збірник наукових праць*. Харків: ХДАФК, 2020. Вип.4. С. 66 – 73.

6. Рашид Шерзад Афанді, Шкретій Ю.М. Підготовка кваліфікованих плавців у втягуючих мезоциклах. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ї Міжнар. конф. молодих вчених [Интернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ: НУФВСУ; 2018. с. 191-2.

7. Сіренко Р. Плавання: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 145 – 148.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ГРИ В НАПАДІ У БАСКЕТБОЛІ: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ

Аліна Булас,

студентка 341 групи спеціальності 014 Середня освіта
відділення «Технологічна освіта і фізична культура»

Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка
Науковий керівник – Олена Войналович, викладач фізичного виховання

Розглянуто ключові аспекти методики навчання техніки гри в нападі у баскетболі з урахуванням сучасних вимог до динаміки та універсальності гравців. Представлено основні методи навчально-тренувальної роботи й наведено приклади вправ, покликані систематизувати набуті вміння та послідовно вдосконалювати базову техніку нападу.

Баскетбол за понад сто років свого існування став одним із провідних ігрових видів спорту, цьому сприяли динамічність, видовищність та варіативність тактичних схем [10].

З моменту зародження баскетболу у 1891 році та донині правила гри зазнали значних змін, безпосередньо вплинувши на техніку нападу [2]. Спершу відсутність ліміту часу на атаку сприяла «розміреному» стилю, коли команди з обережністю розігрували м'яч. Згодом упровадження 30- і 24-секундного обмеження змусило гравців пришвидшити всі дії та шукати максимально ефективні способи отримання простору для кидка чи проходу [10]. Запровадження тричкової лінії не лише розтягнуло захист, а й істотно змінило пріоритети в нападі, оскільки точні дальні кидки дають змогу значно впливати на кінцевий рахунок [4]. Попри значну роль оборони, головним чинником успіху найчастіше виявляється ефективний напад, оскільки саме влучні кидки приносять безпосередній результат [4]. Змінився і колективний аспект: пік-н-рол, фаст-брейки та адаптивні тактичні схеми (флекс, хорнс, моушн офенс) стали нормою для більшості команд, посиливши значення тренувальної методики, яка готує гравців до різнопланових ситуацій в нападі [2].

У сучасному баскетболі, де швидкість прийняття рішень і рівень фізичної підготовки гравців постійно зростають, методичне опрацювання техніки нападу залишається наріжним каменем у роботі тренерів і педагогів.

Психолого-педагогічні принципи навчання техніки нападу.

1. Мотивація та цілеспрямованість. Гравці здобувають наполегливість у навчанні техніко-тактичних прийомів тоді, коли розуміють безпосередню користь від

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

них [13]. Вчитель має наголошувати на прикладах, коли влучна передача чи злагоджений кидок стають вирішальними у грі, підтримуючи в учнів і спортсменів бажання вдосконалюватися [1].

2. Поєднання теорії та практики. Важливо спершу демонструвати й пояснювати технічні деталі (положення корпусу, постановку рук під час кидка), а потім переходити до багаторазового повторення в умовах, наближених до реальної гри: з обмеженням часу, із захисним тиском тощо [4].

3. Поступове ускладнення завдань. Спочатку гравці опановують базові рухи без супротиву та надмірної швидкості. Лише після засвоєння основних елементів (наприклад, ведення з обмеженою кількістю кроків, передача у статиці) переходять до складніших вправ – опору захисника, виконання елементів у повному темпі [5].

4. Індивідуальний підхід. Різні за віком, досвідом і фізичними параметрами учні по-різному сприймають однакові завдання. Вчитель має адаптувати програму так, аби кожен гравець отримав оптимальний рівень складності й корисні для себе вправи (наприклад, робота над дальніми кидками для високого гравця чи над футоуками й спін-мувами для швидкого захисника) [14].

5. Систематичний зворотний зв'язок. Вчитель оперативно фіксує прогрес і помилки, надає конкретні поради з коригування техніки, підкріплюючи це відеоаналізом та статистичними показниками (відсоток влучань, ефективність передач, загальний час володіння м'ячем).

Основні методи й форми організації навчально-тренувального процесу.

1. Пояснювально-ілюстративний метод. Вчитель демонструє необхідні технічні прийоми (дриблінг, кидок лей-ап, передача), акцентуючи на ключових деталях (лікоть, винос м'яча, зупинка тощо). Учні повторюють рухи на місці, доводячи їх до автоматизму.

2. Репродуктивний метод. Передбачає багаторазове повторення конкретної дії, аби «закріпити» її у м'язовій пам'яті. Наприклад, 20-30 кидків зі стрибка з однакової точки чи серія ведень «змійкою» між конусами. Така практика дає змогу зосередитися на дрібницях (кут кисті, темп відскоку м'яча) й створює базу для впевненості у грі.

3. Проблемно-пошуковий метод. Вчитель моделює певну ігрову ситуацію, наприклад: «Захисник перекриває правий фланг, як обійти його за допомогою дриблінгу або різновиду передачі?». Гравці власноруч шукають оптимальний варіант розв'язання, розвиваючи креативність та вміння орієнтуватися в динамічному просторі гри.

4. Ігровий метод. Короткі двосторонні матчі (3×3, 4×4) або спеціалізовані міні-ігри із завданнями (відповідати лише за периметр, давати не менш як 3 передачі до кидка). Такий формат дозволяє інтегрувати здобуті технічні навички в реальні змагальні умови, що істотно прискорює процес навчання.

5. Командні й індивідуальні заняття. Поєднання цих двох форматів дає змогу узгодити загальні тактичні схеми (заслони, взаємодії на периметрі) з особистим удосконаленням гравця (покращення дальніх кидків, посилення слабкої руки для ведення, різноманітні фінти) [2].

Приклади вправ і практичні рекомендації

1. Вправи на ведення (дриблінг).

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

«Змійка» з конусами. Учень веде м'яч зигзагом між конусами, чергуючи руки та варіюючи висоту ведення. Розвиває координацію й уміння швидко змінювати напрямок.

Дриблінг «1×1 у квадраті». На обмеженій ділянці (4×4 м) нападник повинен утримувати м'яч, а захисник намагається його вибити. Мета: покращити захист м'яча корпусом, відчутти межі простору.

2. Передачі та фінти.

Пас у русі (2 учні рухаються паралельно). Збільшує точність передач на швидкості, дає змогу контролювати траєкторію м'яча.

Ігрова вправа «3×1». Троє в нападі, один у захисті. Нападники роблять швидкі передачі, поки захисник намагається перехопити м'яч. Це спонукає віддавати м'яч із правильною силою та правильним кутом.

3. Кидки зі стрибка, лей-ап, дальні кидки.

Серійні лей-апи. Почергово з правого й лівого флангу, роблячи два кроки перед стрибком. Дає змогу довести рухи ніг і рук до автоматизму.

Джамп-шот після ведення. Гравець веде м'яч із середньою швидкістю, раптово зупиняється та виконує кидок зі стрибка. Такий підхід покращує баланс, координацію й швидкість реалізації.

4. Планування мікроциклів (приклад).

Понеділок: індивідуальна техніка (ведення, короткі передачі, кидки з близької дистанції).

Середа: робота в підгрупах над швидкісним переходом (fast break), адаптація до пресингу, фінти в нападі.

П'ятниця: командні взаємодії 5×5, короткі «спаринги» з наголосом на тактичні елементи (розіграш пік-н-ролів, флекс-схеми) [5].

Висновки. Методика навчання техніки гри в нападі у баскетболі формується на перетині психолого-педагогічних принципів і системи підготовки, що враховує особливості сучасного стилю. Ефективне опанування ведення, передач і кидків дає змогу гравцям упевнено діяти в атаці, зберігаючи ініціативу й вигадливість на майданчику. Зрештою, результативна гра в нападі – це не лише влучні кидки, а й уміння ефективно взаємодіяти з партнерами, передбачати дії захисників і зберігати психологічну стійкість у стресових моментах. Усе це під силу лише тим гравцям, які послідовно й наполегливо вдосконалюють техніку, розвиваючи універсальність та гармонійно поєднуючи базові елементи (дриблінг, передачі, кидки) з командними тактичними схемами.

Важливим елементом є раціональне чергування теоретичного пояснення, репродуктивного повторення й ігрового підходу. Тільки такий комплекс забезпечує повноцінний розвиток. Індивідуалізація занять, мотивація та зворотний зв'язок від вчителя стимулюють постійне зростання вмінь. А додаткові вправи з поступовим ускладненням і моделюванням реальних змагальних ситуацій допомагають здобувачам освіти швидко переносити здобуті навички в практику.

Література та джерела

1. Дуброва І. А. Психологія спорту: теорія і практика. – Київ: Либідь, 2018.
2. Нестеровський Д. І. Баскетбол: теорія і методика навчання. 2007.
3. Пучков В. Ф. Баскетбол. Методика навчання. Київ: Здоров'я, 2019.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

4. Пучков В. Ф., Кириченко О. А. Техніко-тактична підготовка баскетболістів. Київ: Либідь, 2020.
5. Рибалко В. П. Дидактичні принципи підготовки юних спортсменів. Харків: СпортАкадемПрес, 2017.
6. Хоменко В. К. Тактична підготовка баскетболістів. Дніпро: СпортПрес, 2018.
7. Blake T. Basketball Fundamentals. – New York: Sports Education Press, 2019.
8. Harrison K. Sports Pedagogy: Theory and Practice. London: Routledge, 2015.
9. Krause J. V., Meyer D. Basketball Skills & Drills. Champaign: Human Kinetics, 2021.
10. Naismith J. Історія створення баскетболу. Нью-Йорк: Basketball Heritage, 2012. [1]
11. Wein H. Basketball: Steps to Success. Champaign: Human Kinetics, 2016.
12. Національна федерація баскетболу (ФБУ): fbu.ua (дата звернення: 25.12.2024).
13. Офіційний сайт NBA: nba.com (дата звернення: 20.12.2024).
14. FIBA Official Basketball Rules: fiba.basketball/rules (дата звернення: 15.12.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Богдана Волчук¹,

студентка 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Андрій Терещук²,

студент 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура),

факультет початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті розглядаються проблеми, які пов'язані з особливостями організації та методики навчально-тренувального процесу юних футболістів. Зазначено, що загальна і спеціальна фізична підготовка футболістів 11-12 років відіграє важливу роль в успішній майбутній змагальній діяльності юних спортсменів.

Проблема підготовки юних футболістів полягає в тому, що сучасний футбол характеризується високою інтенсивністю пересування гравців, має динамічний характер і відрізняється нерівномірністю впливу фізичних навантажень на функціональні системи й аритмічним чергуванням роботи різних груп м'язів [3; 4].

У вітчизняній науці, як і в зарубіжній, стратегія організації тренувального процесу у футболі визначається динамікою розвитку підготовленості юних футболістів та специфікою календаря змагань. Незначна тривалість підготовчого періоду висуває до тренувального процесу особливі вимоги, що укладаються до початку змагального періоду в необхідності швидкого відновлення та тривалого вдосконалення фізичних якостей та техніко-тактичних здібностей на високому рівні. Більш детально це питання відображено у роботах зарубіжних вчених останніх років, які спираються на досвід практичної діяльності тренерів футбольних команд, що використовують технологію планування тренувальних навантажень, спрямованих

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

переважно на розвиток фізичних якостей та вдосконалення техніко-тактичної майстерності футболістів [3].

Аналіз спеціальної літератури з питань побудови спортивного тренування, спрямованої на зміцнення опорно-рухового апарату юних футболістів, показує, що в даний час достатньо робіт, в яких даються рекомендації з побудови тренувального процесу з використанням заходів профілактики спортивних травм [1; 2; 5; 6]. Разом з тим, побудова цілеспрямованих, спеціально організованих і науково-обґрунтованих комплексних тренувальних занять в досліджуваних нами джерелах не виявлено, що і стало предметом нашого дослідження. Зростаюче значення систематичних занять фізичними вправами, пов'язане з глибокими змінами способу життя людини, вимагає розробки заходів, здатних забезпечити високу ефективність використання засобів фізичної культури і спорту для зміцнення здоров'я і підвищення працездатності широких мас населення [5].

Перспективним напрямком є використання в тренувальному процесі з юними футболістами різноманітних технічних пристроїв, допоміжного обладнання та інвентарю. На етапі початкового навчання фізична підготовка необхідна для підвищення рівня ЗФП, для правильного формування основних рухових функцій. Етап спортивної спеціалізації пов'язаний з всебічною фізичною підготовкою. На етапі спортивного вдосконалення фізична підготовка спрямована на вдосконалення фізичних якостей з більш вираженою індивідуальною спеціальною спрямованістю. В процесі багаторічної підготовки футболістів на її початковому етапі (8-10 років) вправам із загальної фізичної підготовки приділяється до 75% часу. У міру підвищення рівня загальної фізичної підготовленості великого значення набуває спеціальна фізична підготовка. На етапі спортивної спеціалізації обсяг вправ по СФП ще більше збільшується [3, 4]. Одна з основних умов високої ефективності системи підготовки спортсменів полягає в строгому обліку вікових та індивідуальних анатомо-фізіологічних особливостей. Це дозволяє правильно вирішувати питання спортивного відбору та орієнтації, вибору засобів і методів спортивного тренування, нормування тренувальних і змагальних навантажень, прогнозування можливих досягнень спортсменів. Кожен віковий період має свої особливості в будові і функціях окремих систем, які змінюються в процесі спортивної діяльності. Ріст і розвиток організму відбуваються нерівномірно. Кожен віковий етап – це своєрідний період зі своїми характеристиками особливостями, морфологічними і функціональними перетвореннями.

Таким чином фізична підготовка футболістів 11-12 років відіграє важливу роль в успішній майбутній змагальній діяльності юних спортсменів. Загальна фізична підготовка спрямована на підвищення рівня фізичної підготовленості, зміцнення систем організму, а спеціальна фізична підготовка дає можливість швидше опанувати технічну частину навчально-тренувальних завдань.

Література та джерела

1. Агарков О.В. Закономірності формування, фактори ризику й заходи щодо профілактики травматизму підлітків в умовах урбанізованого регіону : автореф. дис. ... канд. мед. наук : спец. 14.01.21 / О.В. Агарков; Донецький нац. мед. ун-т ім. М. Горького. Донецьк, 2008. 19 с.
2. Бріжатая І. Формування культури фізичного здоров'я учнів в системі профілактики шкільного травматизму. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2003. № 17. С. 33-39.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

3. Климок С.Д., Скрипка І.М. Вплив розробленого комплексу вправ швидкісно-силового характеру на техніко-тактичну підготовку футболістів 10- 11 років. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення : матеріали ХХ Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених* : у 2 т. / відповід. ред. М. О. Лянной; наук. ред. О. А. Томенко. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021.

4. Климок С.Д., Скрипка І.М. Використання новітніх технологій в процесі підготовки футболістів. *Цифрові технології в процесі підготовки спортсменів в умовах формального і неформального навчання : матеріали I міжнародної науково-практичної конференції* : відповід. ред. Д.В. Бермудес. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. С.120-121.

5. Мурза В.П. Спортивная медицина: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. / В.П. Мурза, А.А. Архипов, М.Ф. Хорошуха. К. : Ун-тет «Україна», 2007. – 249 с.

ВПЛИВ ХАРЧОВИХ ЗВИЧОК ПІДЛІТКІВ НА ЇХНЄ ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ

Юлія Гордійчук,

студентка 2В групи спеціальності 013 Початкова освіта

відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Наталія Хомюк, викладачка природничих дисциплін

Харчові звички підлітків є важливим фактором, що впливає на їхній фізичний та психічний розвиток. У статті розглядаються основні аспекти впливу раціону на здоров'я, когнітивні здібності, рівень енергії та загальну якість життя підлітків.

У підлітковому віці харчування відіграє чи не найважливішу роль для організму. Рациональне харчування впливає на фізичний та емоційний розвиток дитини, на кількість енергії та поживних речовин, сприяє підтримці здорового тіла, тому важливо звертати увагу як харчуються підлітки.

Підлітковий період є критичним для розвитку організму, коли формуються сталі харчові звички, які можуть впливати на здоров'я в дорослому віці. У сучасному світі спостерігається тенденція споживання фаст-фуду, газованих напоїв, продуктів з високим вмістом цукру, трансжирів і штучних добавок. Водночас зменшується частка вживання свіжих овочів, фруктів та продуктів багатих на білки, жири та вуглеводи.

На жаль, сучасні підлітки часто дотримуються нездорових харчових звичок через вплив соціальних мереж, реклами, низький рівень обізнаності щодо здорового харчування та нестачу часу на приготування корисної їжі. Нерегулярне харчування, надмірне споживання шкідливої їжі та напоїв може сприяти ожирінню, анорексії, булімії та інших хвороб пов'язаних із харчуванням.

У підлітків часто спостерігаються зміни у способі споживання. Через це можуть спостерігатися негативні прояви у характері поведінки, що може сигналізувати про нові вподобання в харчових потребах. Важливо розпізнати ці ознаки та симптоми для надання вчасної допомоги та підтримки.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Ознаки або симптоми порушення харчової поведінки підлітка: зменшення апетиту, різкі зміни маси тіла, помітні погіршення настрою, соціальна ізоляція, обережність щодо вибору їжі, нездатність концентруватися, нестача енергії, ослаблення м'язів. Виявлення цих ознак і симптомів дозволяє вчасно надати необхідну підтримку підліткам, які стикаються з розладами харчової поведінки. Важливу роль у процесі одужання відіграють консультації з кваліфікованим спеціалістом, а також підтримка з боку сім'ї та друзів.

Сім'я відіграє ключову роль у формуванні харчових звичок дітей, адже батьки слугують для них основним прикладом. Їхній власний підхід до харчування суттєво впливає на вибір дитини. Важливо уникати використання солодоців як засобу заспокоєння чи винагороди, оскільки це може сприяти розвитку емоційного переїдання в майбутньому.

Спільні прийоми їжі в сімейному колі допомагають сформувати позитивне ставлення до харчування. Діти, які спостерігають, як батьки з насолодою вживають різноманітні страви, з більшою ймовірністю будуть відкриті до нових продуктів. Заохочуйте дітей готувати здорову їжу разом із вами та регулярно беріть із собою до супермаркету. Це важливі навички, які розвинуть самостійність і допоможуть краще розуміти, з яких компонентів складається здорова їжа та які продукти варто купувати.

У період підлітковості друзі впливають на багато сфер життя, включаючи харчові уподобання. Спільні походи в кафе, вечірки або спортивні змагання можуть стати місцем, де формуються харчові звички. Важливо, щоб друзі підтримували здоровий спосіб життя, адже позитивний вплив колективу може значно полегшити вибір здорових продуктів та створити мотивацію до активного способу життя.

Харчові звички підлітків значною мірою визначають їхнє фізичне та психічне здоров'я у майбутньому. Дефіцит корисних речовин, надмірне вживання фастфуду та газованих напоїв можуть призвести до серйозних харчових розладів та хвороб, які можуть вплинути на здоров'я в дорослому віці. Важливу роль у формуванні здорового харчування відіграють родина, школа та соціальне середовище. Популяризація правильного раціону та здорового способу життя серед підлітків є необхідною умовою для збереження здоров'я нації.

Література та джерела

1. URL: <https://psychologist.com.ua/rozladi-xarchovoi-povedinki-u-pidlitkiv-yak-vpiznati-ta-dopomogti/> (дата звернення 03.03.2025).
2. URL: <https://bezugla.pro/formuvannia-kharchovykh-zvyчок-ditey/> (дата звернення 03.03.2025).
3. URL: <https://zp.cdc.gov.ua/news/zdorove-harchuvannya-pidlitka/> (дата звернення 03.03.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ніколетта Довганюк,

студентка III-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-
педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Науковий керівник – *Евеліна Алмашій, викладач природничих дисциплін*

Розкрито значення формування здорового способу життя на уроках «Я досліджую світ», наведено приклади та охарактеризовано значення ігор у формуванні здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

Сучасні освітні тенденції орієнтовані на формування компетентностей, що забезпечують гармонійний розвиток особистості учня. Однією з ключових є здоров'язбережувальна компетентність, яка включає знання про здоровий спосіб життя, навички самозбереження, відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Тому виховання основ здорового способу життя школяра є важливим завданням сучасної педагогіки початкової школи [3, с. 13].

Знання про здоровий спосіб життя у Новій українській школі формуються на уроках освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна» інтегрованого курсу «Я досліджую світ». На основі навчального матеріалу даної освітньої галузі, школярі опановують такі вміння та навички: турбота про особисте здоров'я та безпеку, уникнення факторів ризику, реагування на фактори і діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя, здоров'я, добробуту; визначення альтернативи, прогнозування наслідків, прийняття рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту; усвідомлення цінності та дотримання здорового способу життя, аналіз та оцінка наслідків і ризиків для здоров'я і суспільства; виявлення підприємливості та етичне поведіння для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Здоров'язбереження є надзвичайно важливою умовою для безпечного освітнього процесу в початковій школі. Ефективними методами для формування знань про здоров'я, як найвищу цінність людського життя, умінь і навичок піклуватись про нього та створювати сприятливе середовище, є як традиційні класичні, так і сучасні інтерактивні.

Традиційні методи формування здорового способу життя у молодших школярів включають створення позитивного емоційного настрою, фізкультхвилинки, пальчикову гімнастику, вправи для зору та ін. Окрім традиційних методів, сучасна освіта пропонує широкий спектр інноваційних технологій, що сприяють збереженню здоров'я учнів. Наприклад, до них належать: психогімнастика (ігрові вправи для зняття напруги, розвитку емоційної стійкості); мнемотехніка (техніка запам'ятовування, сукупність прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

і збільшують обсяг пам'яті), ігрові технології (дидактичні ігри, театралізація, інтерактивне навчання).

Специфіка уроків «Я досліджую світ» дозволяє ефективно здійснювати формування здоров'язбережувальної компетентності учнів через різноманітні ігри, що допомагають засвоїти навички здорового способу життя, безпечної поведінки та самодопомоги. Ігрова діяльність є природною формою активності для дітей молодшого шкільного віку, а тому вона сприяє засвоєнню навчального матеріалу в цікавій та доступній формі.

Діти відкривають для себе світ через цікавість, гру та активну діяльність. Саме гра здатна викликати в учнів захоплення, пробудити інтерес до знань і водночас сформувати важливі життєві навички.

Серед ігор, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності, найбільш результативними є:

1) Рухливі ігри. Наприклад, «Злови вітаміни» (школярі рухаються по класу або майданчику, «збираючи» картки з корисними продуктами (овочі, фрукти, горіхи) і уникаючи «шкідливих»).

2) Сюжетно-рольові ігри. Наприклад, «Вітаміни на допомогу» (вчитель – ведучий, називає проблему (наприклад, «немає сил, поганий настрій»). Учні – «вітаміни», кожен із них – певний продукт (морква – вітамін А, апельсин – вітамін С). Учні пояснюють, як їхній вітамін допоможе, при визначеній проблемі).

3) Дидактичні ігри. Наприклад, «Що корисно – що шкідливо» (учні отримують картки із зображеннями різних звичок (миття рук, чищення зубів, перегляд телевізора перед сном, заняття спортом) та розподіляють їх на дві категорії: корисні та шкідливі).

4) Екологічні ігри. Наприклад, «Чиста планета – здорові люди» (учні об'єднуються у команди та сортують у коробки зображення об'єктів, які можна переробити чи утилізувати).

Застосування таких ігор на уроках «Я досліджую світ» не лише сприяє розвитку пізнавальної активності, а й допомагає учням усвідомити цінність здоров'я, його складові, взаємозалежність з навколишнім середовищем та формує вміння його берегти і загартовувати. Отже, одне з найважливіших завдань сучасної школи – навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я.

Здоров'я дітей залежить не тільки від медичних заходів, а й від правильної організації освітнього процесу. Використання рухової активності, інтерактивних методів навчання, психоемоційної підтримки та співпраці з батьками є ключовими чинниками формування у школярів здорових звичок і відповідального ставлення до свого здоров'я.

Оскільки сучасна система освіти спрямована на формування творчої, успішної та гармонійної особистості, важливою умовою створення ефективного освітнього середовища для навчання та розвитку молодших школярів є використання активних методів, які мотивують і активізують пізнавальну діяльність. Таким чином, використання ігор та впровадження ігрових методів навчання на уроках, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності є важливими умовами підвищення якості освіти та формування гармонійно розвиненої особистості.

Література та джерела

1. Бережна Т. І. Формування здоров'язбережувального середовища для молодших підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі. Чернівці : Букрек, 2014. 200 с.
2. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального середовища дошкільного навчального закладу : Матеріали обласної Інтернет-конференції. Черкаси : Вид-во ОІПОПП, 2016. 70 с.
3. Циганова К.С. Формування здорового способу життя молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: кваліфікаційна робота, м. Кривий Ріг, 2023 р. Кривий ріг, С. 13-14.

THE IMPACT OF PILATES ON ENHANCING PHYSICAL HEALTH AND WELL-BEING

Дарина Дубицька,

студентка групи 2-В спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського

Науковий керівник – Ольга Павлусь, викладач англійської мови

У статті висвітлюються історія виникнення пілатесу, його основні принципи та вплив на фізичне й психічне здоров'я людини. Також розглянуто ключову термінологію пілатесу й сучасні підходи до його практичного застосування у сфері фізичної культури.

Nowadays, Pilates is popular globally for its multi-purpose uses and adaptability to all fitness levels. Also, because of social media, bloggers sell this only as an aesthetic. For instance, trends in "girly vibe" - such as the "clean girl aesthetic". But it's so much more than just a beautiful picture, this is the basis of health. Joseph Pilates created Pilates in the early 20th century to rehabilitate wounded soldiers. It combines flexibility, strength, and movement awareness. It unites Western and Eastern methods like yoga, martial arts, and gymnastics. Pilates is popular globally for its multipurpose uses and adaptability to all fitness levels.

There are several principles in Pilates. To get the most benefit, the very thing is to focus, be aware, and execute the movements correctly, this is crucial to preventing injuries. Exercises should be performed smoothly and evenly, promoting coordinated movements without sudden movements. It requires maximum attention to each movement to guarantee its correct execution[3]. It is important to focus on the core muscles, which are essential for providing stability and support for the entire body. Breathing is equally important. It involves full control of the breathing cycle to enhance training effectiveness and reduce stress[1]. Relaxation aims to shrink tension in muscles not involved in the exercise, promoting a general feeling of lightness and ease.

Pilates improves health and overall body appearance. Exercises engage deep muscles and evenly involve all muscle groups. It allows to develop flexibility and mobility. Strengthening the core muscles helps decrease back pain, supports the spine, improves posture, relieves tension from the neck and shoulders and is particularly beneficial for

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

people who sit for a long time [2]. Pilates exercises minimize stress on the joints, spine and heart, making it ideal for people with health problems. Regular practice improves blood circulation, coordination, and resilience. Promotes relaxation and reduces stress and anxiety. The concentration on movements and controlled breathing enhances concentration and improves mood.

We can define different types of Pilates. The most common kind of this exercises are performed on a mat without additional equipment. It is comfortable and makes sports easier and more pleasant. This type of Pilates can be done at home or in the gym. It is simple and more relaxed, and it helps save money and time spent on the journey to the studio. Pilates also uses special exercise equipment, such as the reformer. The reformer is similar to a trainer, but there are differences - its soft bar is not fixed and can move. The reformer offers the opportunity to perform various stretching exercises that are difficult to do during traditional mat Pilates [3]. This type is usually practiced in special studios. It is a challenge not only for physical abilities but also for the mind. By reason of physical approach and concentration during the classes contribute to harmony between body and mind, which has a positive effect on the mental state. And of course, classic Pilates, on which all the others are built. It follows the original principles and order of exercises. Its main goal is rehabilitation, increasing mobility and reducing pain. It is designed programs for people with injuries or chronic conditions.

Pilates offers numerous benefits, but it also has certain contraindications. It is important to consult a doctor before beginning classes [1]. Pilates may not be suitable for individuals with: Acute injuries to the spine, joints, or muscles. More over with tumors and inflammatory processes in the body. High blood pressure, heart failure or other serious cardiovascular diseases need caution and consultation. People with chronic diseases or injuries should consult a doctor and start to work with a qualified instructor to adapt the exercise program to meet their specific needs.

Pilates is a form of exercise that is suitable for people of all ages. The whole family can be involved in Pilates classes. These exercises will benefit everyone. For children, they will be useful for proper growth and development. They promote proper spinal development, prevent scoliosis, improve flexibility, and train coordination. For young people, this is a great way to stay fit, lose weight, increase daily activity, reduce stress and relax the mind and body, and increase concentration and energy. It is also a good morning or evening warm-up option to maintain an active lifestyle. Adults and seniors can benefit from strengthening muscles, reducing body pain, restoring flexibility, improving posture and overall well-being, and reducing the risk of injury [2].

Pilates is not just a physical activity, it is a system that helps you stay healthy, young, energetic, stress-resistant and has many other benefits. Exercises are suitable for people of any age and physical condition. Comfortable and safe Pilates helps strengthen muscles, calm down and improve concentration. Regular Pilates classes with a qualified instructor can help achieve a balance between body and mind.

Pilates classes on social networks can be based only on aesthetics, marketing and something meaningless, but its real value is much greater and more useful. It is self-care that strengthens the body and calms the mind.

Література та джерела

1. Пілатес –що це таке, його користь, і вправи для початківців. *Sport Life*. 18.12.2024. URL: <https://sportlife.ua/uk/blog/news/pilates/> (дата звернення: 17.02.2025).
2. Пілатес: протипоказання, користь і особливості тренувань. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/health/country/pilates-protipokazannya-i-korist-komu-protipokazaniy-pilates-novini-ukrajini-11051594.html> (дата звернення: 17.02.2025).
3. Пілатес - що це за тренування і з чого розпочати?. *4f*. URL: <https://4f.ua/blog/post/pilates-shcho-tse-za-trenuvannya-i-z-choho-rozpochaty> (дата звернення: 17.02.2025).

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У КОНТЕКСТІ НУШ**

Тетяна Зан, Олександра Зейкан,

студентки 2 курсу групи Б спеціальності 013 Початкова освіта
Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж Мукачівського державного університету»
**Науковий керівник – Тетяна Ісак, спеціаліст I категорії,
викладачка природничих дисциплін**

Розглянуто специфіку формування здоров'язберігаючої компетентності учнів молодшого шкільного віку у контексті Нової української школи. Визначено основні етапи формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів, вміння та головні складники, що сприяють формуванню здорового покоління.

Складне сьогодення диктує нашому суспільству ряд викликів у різних сферах, і одним з найбільш нагальних державних завдань є підтримка здоров'я майбутнього покоління. Через різкий вплив негативних екологічних та епідеміологічних факторів відбулося погіршення стану здоров'я населення всієї країни і зокрема збільшилося число захворювань серед школярів. Повномасштабна війна та тривога, стрес і переживання, які вона спровокувала, стали причинами виникнення ряду негативних впливів на моральне та психологічне здоров'я дітей. У таких складних умовах важливим є формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів, яка спрямована на створення умов для гармонійного розвитку особистості, її фізичного, психологічного й соціального благополуччя.

У межах даного дослідження, здоров'язберігаюча компетентність молодших школярів, розуміється як сукупність способів фізичного, інтелектуального й духовного саморозвитку, що виявляється у турботі про своє здоров'я у всіх аспектах: підтримка здорового способу життя, формування культури здоров'я, дотримання гігієнічних норм, мотивація до підтримки здорового способу життя тощо.

Здоров'язберігаюча компетентність є важливою складовою життя дитини, її формування повинно розпочинатися ще з дошкільного середовища та

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

продовжувати у молодшому шкільному віці, до того ж слід враховувати особливості віку та актуальні завдання розвитку. Врахування усіх вікових та індивідуальних особливостей є основою формування здоров'язберігаючої компетентності, оскільки для того, щоб говорити про здоровий спосіб життя, про важливість його дотримання, потрібно враховувати особливості розвитку молодшого школяра [3, с. 198].

Починаючи від вступу дитини до школи та в подальшому навчанні розпочинається активний процес формування здоров'язберігаючої компетентності. Це багатоетапний та послідовний процес, його можна розподілити на 4 етапи, кожен етап має свої цілі, а також методи й форми, що дають можливість ефективно реалізувати поставлені завдання. Кожному етапу відповідає рік навчання у початковій школі. Цей поділ зумовлений безпосередньо фізіологічними й психологічними особливостями розвитку молодшого школяра [1, с. 55].

Так, перший етап полягає у вивченні й накопиченні базових теоретичних знань про здоров'я. У першому класі школярі знайомляться з поняттям «здоров'я», будовою організму людини та основними функціями його систем. На цьому рівні вони беруть участь у шкільних програмах і заходах, спрямованих на здоров'язбереження, хоча повного усвідомлення їхньої важливості ще немає. Другий етап зосереджений на розумінні здорового способу життя. Учні дізнаються про складові здорового способу життя, фактори, які шкодять або сприяють зміцненню здоров'я. Третій етап передбачає формування практичних навичок у сфері здоров'язбереження. Учні вивчають правила раціональної організації режиму праці та відпочинку, аналізують стан свого здоров'я та складають власні правила підтримки здоров'я, спираючись на накопичені теоретичні знання. Четвертий етап спрямований на закріплення вмінь у сфері підтримки та охорони здоров'я. Використовуючи набуті теоретичні знання й навички, школярі формують більш усвідомлений підхід до організації здорового способу життя та турботи про своє здоров'я [3, с. 198].

Серед основних вмінь, які необхідно формувати у молодших школярів, можна виділити такі: дотримання правил гігієни; слідування режиму дня; підтримання належного рівня рухової активності протягом дня; включення до раціону харчування продуктів, багатих на білки, жири та вуглеводи; правильний розподіл прийомів їжі; вміння розрізняти корисну та шкідливу їжу; обмеження у вживанні продуктів, шкідливих для здоров'я (жирної їжі, солодоців, чіпсів, газованих напоїв тощо); урізноманітнення раціону харчування та дотримання режиму харчування тощо. До закінчення четвертого класу учні повинні оволодіти базовими знаннями, вміннями й навичками щодо здорового способу життя, які дозволять їм свідомо піклуватися про власне здоров'я. Здобуті в початковій школі знання, навички та вміння у сфері здоров'язбереження будуть розширюватися й поглиблюватися у середній та старшій школі, формуючи основу для подальшого здорового способу життя [2, с. 47-48].

За Т. Бойченко, здоров'язберігаюча компетентність школяра включати: знання суті, головних складових та ознак здоров'я, умов його зміцнення та збереження, основних методів та шляхів його досягнення; навички використання набутих знань;

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

стійкі потреби позитивного ставлення до власного здоров'я, як головної життєвої цінності [4, с. 27].

О. Руденко виокремлює такі складники здоров'язберігаючої компетентності:

- когнітивна складова – це сукупність знань, пізнавальних та оціночних умінь, що стосуються власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Вона також включає навички створення умов для збереження та зміцнення здоров'я;

- особистісна складова – пов'язана з індивідуальними характеристиками особистості, які впливають на діяльність, спрямовану на формування здорового способу життя. Вона охоплює високий рівень мотивації до розвитку здоров'язберігаючих якостей і здатність переконувати інших у важливості таких знань;

- діяльнісна складова – передбачає оволодіння продуктивними інтегративними вміннями та навичками, які сприяють дбайливому ставленню до власного здоров'я серед учасників освітнього процесу [5, с. 134].

Отже, роблячи висновок розуміємо, що у складних умовах сьогодення формування здоров'язберігаючої компетентності молодшого школяра у контексті НУШ є основою для розвитку фізично, морально та психологічно здорового покоління, яке зможе ефективно долати численні виклики сучасного світу. Педагогам необхідно виховувати в учнів початкової школи свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я, створювати здоров'язбережувальне освітнє й виховне середовище та активно впроваджувати здоров'язберігаючі технології.

Література та джерела

1. Гуменюк С. Здоров'язберігаючі технології в системі освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2017. Випуск 26. С. 55-57.

2. Дембіцька Л., Петрова О. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі. *Початкова освіта*. 2015. 23. С. 47-49.

3. Мельничук Л. Б., Кравець І. Р., Кравець Р. А. Здоров'язберігаюча компетенція молодших школярів: її сутність та значення. *Current challenges of science and education: the 12th International scientific and practical conference (July 29-31, 2024)*. MDPC Publishing, Berlin, Germany, 2024. С. 194-200.

4. Новописьменний С.А. Здоров'язбережувальна компетентність школяра та шляхи її формування. *Молодий вчений*. 2018. № 2. С. 27-30.

5. Руденко О.В. Наукові підходи щодо визначення феномена «Здоров'язберігаюча компетенція». *Габітус*. 2022. № 40. С. 132-135.

АРТ-ТЕРАПІЯ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Дарина Зельга,

студентка 1 курсу спеціальності 013 Початкова освіта

Володимирського педагогічного фахового коледжу

імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ольга Гнепа, канд. пед. наук, викладач

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Стаття присвячена аналізу особливостей використання арт-терапії як потужної здоров'язбережувальної технології, що сприяє як психічному, так і фізичному здоров'ю учасників освітнього процесу.

Постановка проблеми. Життя і навчання в умовах війни є величезним викликом для освіти у нашій країні. Мільйони українців залишили свої домівки, часто перебувають в укриттях, страждають як фізично, так і психологічно. Навчання через мистецтво значною мірою сприяє збереженню та зміцненню здоров'я молодших школярів, їх всебічному та гармонійному розвитку. Саме тому арт-терапія стала важливою складовою навчально-виховного процесу освітніх закладів різних типів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання арт-терапії окреслено у працях Т. Алексінцевої, О. Донченко, М. Козігори, Л. Кузьмінської, Г. Побережної, Т. Руденської, А. Тітової, О. Федій, О. Цимбали, К. Щедролоєвої.

Метою дослідження є аналіз потенціалу арт-терапії та з'ясування доцільності її використання в освітніх закладах з метою здоров'язбереження учасників освітнього процесу.

Результати дослідження. Поняття «арт-терапія» було введено у науковий обіг британським художником А. Хіллом у 1938 році. У 1960-х роках арт-терапія стала популярною у США та активно впроваджувалася у психотерапевтичну практику. На відміну від Європи та Америки, в Україні арт-терапія більше цікавить не лікарів, а вчителів і соціальних педагогів, що спричинило її поширення в освіті.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що не існує єдиного визначення терміну «арт-терапія». Проте більшість науковців розуміють її як турботу про емоційне самопочуття та психологічне здоров'я особистості, групи, колективу; метод розвитку свідомих та несвідомих сторін психіки особистості засобами художньої діяльності [2, с. 59].

Залежно від засобу впливу виділяють різні види арт-терапії: ізотерапію (терапію образотворчим мистецтвом), танцювально-рухову терапію (терапію через рух і танець), музикотерапію (терапію звуками), казкотерапію, бібліотерапію (терапію засобами слова), драматерапію (терапію через сценічну гру), ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, лялькотерапію та ін. [3, с. 64]. Усі вони цікаві та ефективні в роботі з дітьми, а їх поєднання дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, сприяє здоров'язбереженню молоді. Важливо, що арт-терапевтичні техніки доступні для використання педагогами і не потребують спеціальної освіти [1, с. 1].

Аналіз джерельної бази свідчить, що арт-терапію доцільно використовувати в освіті з наступних причин:

- *зниження стресу.* Зниження тривоги і напруженості завдяки творчості;
- *відсутність вікових обмежень.* Можливість застосування для усіх вікових груп школярів, а також окремих осіб, пар, сімей або груп.
- *розвиток позитивних міжособистісних стосунків.* Формування атмосфери довіри, вміння працювати в команді, реалізація педагогіки співробітництва;
- *індивідуалізація навчання.* Можливість адаптації до потреб кожного учня, у тому числі школярів з особливими потребами;

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

– *створення ситуації успіху*. Розуміння учнями власної цінності, підвищення їх самооцінки та мотивації до навчання;

– *розуміння і прийняття власних емоцій*. Діти виражають свої емоції за допомогою засобів мистецтва.

Арт-терапія використовується педагогами для зменшення стресу у здобувачів освіти, зміцнення їх фізичного і психічного здоров'я, профілактики захворювань та управління настроєм, підвищення самосвідомості учнів, їх самооцінки та створення безпечного освітнього середовища. Існують дві основні форми застосування арт-терапевтичних засобів в освітніх закладах різних типів: індивідуальна та групова. Кожна з них має свої переваги та особливості використання. Наприклад, танцювально-рухову терапію доцільно застосовувати під час проведення фізкультхвилинок, у ранковому колі, під час ігор на перервах, на уроках фізичного виховання та мистецтва. Фонова музика допомагає учням відновити душевний спокій, налаштовує їх на активну роботу на уроці, активізує розумову діяльність і творчу активність, а під час написання діагностичних робіт зумовлює зменшення кількості помилок і підвищення якості знань.

Висновки. Арт-терапія є важливим ресурсом збереження та відновлення здоров'я людини, ефективною та універсальною складовою освітнього процесу навчальних закладів різних типів.

Література та джерела

1. Алексінцева Т. В. Формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2019. 20 с.
2. Донченко О. С. Розвиток професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами арт-терапії : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 261 с.
3. Козігора М. А. Місце арт-педагогіки у процесі фахової підготовки учителя початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 63-66.

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ

Христина Каламарчук¹,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Олександр Булгаков²,

студент 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура),
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури*

У статті розглядаються аспекти розвитку дитячо-юнацького спорту, який забезпечує залучення дітей для занять фізичними вправами для здійснення їх спортивної спеціалізації.

Вітчизняні дослідники вивчали різноманітні аспекти функціонування дитячо-юнацького спорту зокрема його оздоровчий та виховний компоненти, формування здорового способу життя та організацію виховного процесу в дитячо-юнацьких фізкультурно-спортивних організаціях [1; 2; 5; 6]. Так, Свириденко О. О. визначив зміст виховання здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацьких спортивних школах [6]. Ротерс Т. Т. та Мазін В. М. [5] зазначають, що виконання завдань, покладених на дитячо-юнацькі спортивні школи державою, включає три взаємо пов'язані аспекти: спортивний, фізкультурний і виховний. Однак, відношення до дитячо-юнацького та резервного спорту як цілісної системи, на сьогоднішній день дуже мало розглянуто сучасними авторами.

Спорт – органічна частина фізичної культури, особлива сфера виявлення й уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дієвим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення [1; 3]. Загальновідомо, що спорту вищих досягнень не буває без дитячо-юнацького спорту. Тому цей напрям роботи у системі розвитку фізичної культури і спорту перебуває на особливому рахунку в усіх країнах, які хочуть мати високі спортивні показники та здорову націю [2]. Вивченню питання розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні, його організації та підтримці державою присвячено останніми роками значну кількість досліджень та є предметом наукових пошуків вітчизняних дослідників й фахівців фізичного виховання.

Система дитячо-юнацького спорту об'єднує спортивні школи всіх типів, які забезпечують відбір обдарованих осіб із системи дитячого спорту, поступову спеціалізацію юних спортсменів, що мають високий рівень підготовленості, для участі у міжнародних спортивних змаганнях дітей та школярів, а також для подальшого переходу в систему резервного спорту [4].

Водночас останніми десятиріччями порушена система відбору до навчання у спортивних школах. Втрачено позитивний досвід селекційного відбору, обстеження і аналіз конституційних, ростових та фізичних даних дитини, проведення у позаурочний і позашкільний час різноманітних рухових ігор, у ході яких спостерігалися інтелектуальна та психологічна адаптація під час ситуаційних змін, ступінь наявної координації у дитини та його витривалість. Сучасна практика відбору й орієнтації тренування здібних спортсменів свідчить про низьку ефективність дитячо-юнацького спорту. У системі дитячо-юнацького спорту необхідно забезпечити оптимальне співвідношення кількості дітей, які займаються спортом на різних етапах багаторічного вдосконалення, передбачаючи відсів недостатньо перспективних з погляду спеціальної підготовки. Це можливо, враховуючи, по-перше, що практика засвоєння основних видів спорту, попереднє тестування рухових функцій і стану здоров'я дасть змогу спрямовувати найбільш здібних дітей у конкретному виді спорту для подальшого вдосконалення в системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву (СДЮШОР), а підготовка на початкових етапах – формувати і відбирати контингент спортсменів, перспективних для подальшого вдосконалення, для

резервного спорту. По-друге, діти, які не виявили явних здібностей до подальшого спортивного вдосконалення, мають бути орієнтовані для занять масовим спортом. Такий підхід дає можливість підвищити ефективність системи відбору і розвивати систему масового дитячо-юнацького спорту.

Отже, функціонування та розвиток дитячо-юнацького спорту залежить від багатьох аспектів. Це і соціально-економічний стан, відношення держави до цього питання, забезпечення галузі кваліфікованими фахівцями, система ефективного спортивного відбору, належне медичне забезпечення, тощо. Необхідно розвивати у регіонах країни як олімпійські так і неолімпійські види спорту, всіляко підтримуючи їх.

Література та джерела

1. Борисова О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку професійного спорту (на матеріалі тенісу) / О. В. Борисова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2013. – № 8 (267). – Ч. I. – С. 129-138.
2. Нестерова А. Правові аспекти розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні / А. Нестерова // Спортивний вісник Придніпров'я : [Науково-практичний журнал]. – Дніпропетровськ : Ддіфкс, 2008. – № 1. – С. 100-103.
3. Ніжевська Т. В. Теорія та методика дитячого та юнацького спорту як навчальна дисципліна у підготовці майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / Т. В. Ніжевська // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3. – С. 10-12.
4. Родак С. Актуальні питання діяльності спеціалізованих навчальних закладів резервного спорту / С. Родак, О. Вацеба // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки] : [уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – № 2 (6). – 117 с.
5. Ротерс Т. Т. Постановка проблеми організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах / Т. Т. Ротерс, В. М. Мазін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : [Збірник наукових праць]. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. – Випуск 24. – С. 294-301.
6. Свириденко О. О. Формування здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацькій спортивній школі / О. О. Свириденко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – 2007. – Вип. 3-4 (55-56). – С. 224-229.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОДАЧ У ВОЛЕЙБОЛІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Владислав Кальчук,

студента 4 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Дослідження присвячене вдосконаленню методики навчання подач у волейболі серед учнів 9-х класів закладу загальної середньої освіти, зокрема впливу ідеомоторного тренування на ефективність виконання різних видів подач. Результати експерименту підтвердили, що застосування цього методу сприяє значному покращенню технічних навичок, особливо серед хлопців, які досягли більш стабільних результатів у виконанні подач порівняно з традиційними методами навчання.

На сьогодні однією з важливих проблем теорії і методики навчання фізичної культури у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) є вдосконалення процесу формування рухових навичок у процесі опанування учнями ігрових видів спортивної діяльності. Особливі труднощі у реалізації такого завдання спостережено у такому виді спорту, як волейбол, де елементарні рухові дії супроводжуються моторною та психологічною напругою. Водночас важливість волейболу для фізичного виховання учнів зумовлена його потужним впливом на зміцнення їхнього здоров'я, формування у них рухових навичок та вмінь, розвиток швидкості, спритності, гнучкості й сили. Це підтверджується уведенням варіативного модуля «Волейбол» до шкільної програми з фізичної культури (НУШ 5-9 класи та 10–11 класи), основною метою якого є формування моторного та соціального здоров'я школярів, розвиток у них основних рухових якостей, навчання техніки рухових дій, підвищення рівня рухової підготовленості учнів, опанування волейболу як базового модуля [3; 5].

Із рухових навичок складаються базові елементи техніки гри у волейбол, вони відіграють основоположну роль у побудові процесу навчання й визначають ефективність у волейболі. Щоб добитися успіху у волейболі, потрібно насамперед досконало оволодіти технікою гри. Техніку волейболу складають спеціальні технічні прийоми, які застосовують учні в процесі гри у волейбол. Основні прийоми техніки волейболу такі: переміщення, подачі, прийом і передачі, нападаючі удари, блокування. Кожен прийом містить кілька способів його виконання. Майстерність волейболіста визначається тим, наскільки різноманітна й досконала його техніка [4].

У сучасному волейболі подача, завдяки різноманітності, точності та швидкості польоту м'яча, перетворилась в потужний і ефективний засіб активних атакуючих дій, за допомогою якого можна виграти очко або зруйнувати комбінаційну гру суперника. Тому техніко-тактичне вдосконалення виконання різних видів подач, підвищення їх ефективності та якості є одним із головних резервів поліпшення результативності змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів [2].

Наше дослідження ми проводили у Комунальному закладі загальної середньої освіти «Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради серед учнів 9 класів (9 А і 9 В). Виявили бажання взяти участь в експерименті 10 дітей (3 дівчини і 7 хлопців) 9 А класу та 10 учнів (3 дівчини і 7 хлопців) 9 В класу, яких ми розділили відповідно на експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи. На початковому етапі нашого експерименту визначили вихідний рівень виконання подач в обох класах, для цього ми використали такі види подач: нижня пряма подача, нижня бокова, верхня пряма подача, силова подача у стрибку, плануюча. Критеріями оцінювання ми обрали точність подач, кількість вдалих спроб та спостерігали за динамікою прогресу навчання подачам.

Провівши тестування у контрольній та експериментальній групах було встановлено, що хлопці загалом краще виконували складні подачі, такі як «верхня пряма подача», «силова подача у стрибку» та «плануюча подача», порівняно з дівчатами. У контрольній групі найкращі результати хлопці показали у «верхній прямій подачі» (до 5 успішних спроб), а також у «силовій подачі у стрибку» та «плануючій подачі» (до 3 спроб у кожній). Дівчата цієї групи впевненіше виконували основні подачі, зокрема «нижню пряму» (максимум – 3 влучні спроби), тоді як

складніші варіанти, такі як «силова у стрибку» та «плануюча» давалися їм важче (0–1 влучення). Результати експериментальної групи загалом відповідали тенденціям контрольної групи. Дівчата експериментальної групи найкраще впоралися з «нижньою прямою подачею» (до 4 вдалих спроб) та «нижньою боковою подачею» (до 3 спроб), але складніші техніки залишилися для них менш ефективними (від 0 до 2 влучань). Хлопці експериментальної групи показали значне покращення в усіх видах подач, зокрема досягнувши 4 вдалих спроб у «верхній прямій подачі» та «нижній прямій подачі».

Наш експеримент тривав 6 тижнів і полягав у тому, що уроки фізичної культури, які проходили тричі на тиждень включали елементи навчання подач у волейболі. Контрольна група працювала над удосконалення подач у волейболі за традиційними методиками. Експериментальна група використовувала на заняттях з фізичної культури ідеомоторне тренування – це сукупність вправ, які спортсмен виконує за допомогою уяви. Метод істотно підвищує рівень витривалості спортсмена, сприяє збереженню умінь та навичок при тривалих перервах між тренуваннями, дає можливість опанувати нові навички, що раніше не випробовували [1].

Тому на кожному занятті з фізичної культури у понеділок, вівторок та четвер ми використовували ідеомоторне тренування в експериментальній групі, метою якого було сформувати в учнів правильний руховий образ без реального виконання подачі.

Аналізуючи динаміку змін рівня виконання подач у волейболі серед учнів наприкінці експерименту, можна констатувати, що в контрольній групі спостерігалось незначне покращення результатів. Зокрема, дівчата покращили виконання «нижньої прямої подачі» (з 3 до 4 успішних спроб), а хлопці продемонстрували прогрес у «верхній прямій» (з 4 до 5 спроб) та «силовій подачі у стрибку». В експериментальній групі покращення було більш вираженим. Більшість хлопців збільшили кількість влучних спроб «нижньої прямої подачі» з 4 до 5, а показники «плануючої подачі» зросли у всіх учасників (від початкових 0–2 до 2–3 влучень). Значний прогрес також відзначено у «верхній прямій подачі», де більшість учасників досягли 4–5 влучних спроб замість початкових 2–4.

Таким чином, метод ідеомоторного тренування продемонстрував ефективність, оскільки дозволив суттєво покращити технічні навички більшості учасників, особливо хлопців, які досягли стабільніших результатів у виконанні подач порівняно з початковими показниками.

Література та джерела

1. Іванська О. В., Гальченко Л. В., Матвєєв І. Л. Фізіологічні механізми сприйняття образу рухів у тренуванні спортсменів. Адаптаційні можливості дітей та молоді: збірник наукових праць XV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю з дня заснування кафедри фізичної реабілітації, біології і охорони здоров'я та 60-річчю створення лабораторії функціональної діагностики імені професора Т.М. Цонєвої Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, 19–20 вересня 2024 року, Ч. 2). Одеса, 2024. С. 153-158.

2. Мішин М. В., Корот М. Ю., Гращенкова Ж. В. Технічні аспекти виконання подач у сучасному волейболі. *Science, innovations and education: problems and prospects: the 12th International scientific and practical conference* (June 28-30, 2022). Tokyo, Japan. 2022. С. 435-441.

3. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Бідний М. В., Ребрина А. А., Данільченко В. О., Коломоець Г. А., Дутчак М. В.). Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.08.2024 року №

1185. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/fizkult-5-9-kl-bazhenkov-ta-in-22-08-2024.pdf> (дата звернення: 09.02.2025).

4. Олефір Г. До питання формування рухових навичок із волейболу в учнів у процесі профільного навчання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2 (18). С. 118-121.

5. Хомич О. Навчання гри у волейбол учнів старших класів ЗЗСО: спеціальна рухова й техніко-тактична підготовка. *Вісник національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка*. 2024. Том 181. № 25. С. 90-94. <https://doi.org/10.58407/visnik.242514>

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Катерина Козловська,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта

факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк,

*канд. екон. наук, доцент, завідувачка кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Досліджено важливість екологічного виховання молодших школярів за допомогою інтерактивних технологій, що підвищують інтерес учнів до екологічних проблем та розвивають їхню екологічну свідомість.

Екологічні зміни, що спостерігаються в сучасному світі, несуть серйозну загрозу для життя людей. Забруднення повітря, водойм, ерозія ґрунтів та вирубування лісів досягають критичних масштабів у багатьох регіонах. Враховуючи ці виклики, важливість інтенсивного екологічного виховання підрастаючого покоління та населення в цілому стає все більш очевидною. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій інтерактивні методи навчання набувають все більшої популярності, адже вони сприяють підвищенню інтересу учнів до екологічних проблем та активному залученню їх до навчального процесу.

Інтерактивні технології створюють сприятливе середовище для глибшого розуміння екологічних процесів та їх впливу на навколишнє середовище. Їх використання у навчанні дозволяє візуалізувати складні екологічні явища, експериментувати з різними сценаріями та аналізувати результати своїх дій. Завдяки інтерактивним методам, учні можуть краще зрозуміти взаємозв'язки у природі та усвідомити важливість відповідального ставлення до неї. З самого початку навчання в школі дітям потрібно усвідомлювати, що вони є невід'ємною частиною природи і своїми вчинками впливають на навколишнє середовище. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, тому дуже важливо навчити дітей відповідально ставитися до природи з раннього віку.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Для ефективної організації освітнього процесу необхідно звертатися до різних методів навчання. Метод – це вміння вчителя направляти мислення учнів у потрібне русло і організувати їхню роботу відповідно до плану. Структура методу включає зміст навчання, шляхи досягнення мети, активність учнів, методичні прийоми, мету, способи, завдання, інструменти, засоби, правила та педагогічну майстерність учителя [4].

Ось декілька інтерактивних методів, які допоможуть організувати освітній процес для ефективного екологічного виховання:

- **Робота у групах** стимулює учнів до колективної роботи та розвитку комунікативних навичок.
- **Рольові ігри** допомагають учням уявити себе у різних ситуаціях та зрозуміти наслідки своїх дій [3].
- **Мозковий штурм** є ефективним методом для генерації нових ідей.
- **Щоденні 5** – це сучасна освітня методика, спрямована на формування самостійності учнів у навчанні.
- **Метод проєктів** заохочує учнів до створення довготривалих проєктів таких як висадка дерев, облаштування зелених зон у школі, організація збору відходів для вторинної переробки [2, с. 25].
- **Дискусії** сприяють розвитку критичного мислення та вміння аргументувати свою думку.

Комплексне використання цих методів забезпечує інтеграцію екологічних знань у навчальний процес, що дозволяє учням не тільки отримувати теоретичні знання, але й активно практикувати їх через різні методи навчання. Це сприяє ефективному формуванню екологічно доцільної поведінки у молодших школярів, допомагаючи розвивати їхню екологічну свідомість та відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Освітні ігри та симуляції також є чудовими інструментами для екологічної освіти у початковій школі. Ігрові елементи допомагають дітям засвоювати інформацію у цікавій формі, а симуляції дозволяють моделювати різні сценарії та наслідки людської діяльності на довкілля. Адже гра – це ефективний метод, який може допомогти дітям зрозуміти складні концепції та принципи екологічно доцільної поведінки [1, с. 46].

Такі ігри можна знайти або ж створити самому на різноманітних платформах:

- Платформа **«Розвиток дитини»** пропонує практичні завдання, які сприяють розвитку уваги, дрібної моторики, здатності розрізняти кольори та орієнтуватися у просторі.
- **Classroomscreen** – це віртуальна інтерактивна дошка з інструментами для викладання.
- **Educarplay** – це платформа для створення інтерактивних навчальних ігор.
- **Vaamboozle** – це платформа для створення інтерактивних навчальних ігор.
- **ABCya** – це освітня платформа, яка пропонує інтерактивні навчальні ігри для дітей від дошкільного віку до 6 класу.
- **LearningApps** – це платформа, яка допомагає створювати інтерактивні навчальні завдання для учнів будь-якого віку.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

• **Mindomo** – це онлайн-платформа для створення інтелект-карт, яка дозволяє структурувати інформацію, організовувати ідеї та працювати над проєктами індивідуально чи в групі.

Використання освітніх ігор та симуляцій в екологічній освіті надає можливість інтегрувати складні екологічні знання у зрозумілий та цікавий формат для учнів. Ці інструменти допомагають школярам не тільки здобувати знання, але й розвивати навички критичного мислення, співпраці та відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Таким чином, існує багато ефективних підходів та інструментів, які сприяють формуванню екологічно доцільної поведінки у молодших школярів під час уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ». У сучасних умовах освіти необхідно робити акцент на інтеграцію екологічних знань у навчальний процес, що дозволяє учням не тільки отримувати теоретичні знання, але й активно застосовувати їх через різноманітні форми навчання. Комплексне використання різних методів навчання, цифрових інструментів, практичних завдань та мотиваційних стратегій сприяє ефективному формуванню екологічно доцільної поведінки у молодших школярів. Це є основою для розвитку екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Література та джерела

1. Андрусенко І. В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»: методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2020. 75 с.
2. Бовсунівська Г. Г. Формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі нової української школи: збірник наукових праць. Київ: *Науковий часопис*, 2020. №75. 24 с.
3. Екологічне виховання в молодших класах шкільних закладів. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21129/> (дата звернення 25.03.2025)
4. Методи навчання та їх класифікація. URL: <https://osvita.ua/school/method/780/> (дата звернення 01.03.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ксенія Костак,

студентка III-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного Університету»

Науковий керівник – *Евеліна Алмашій, викладач природничих дисциплін*

Розкрито особливості впровадження проєктів, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності, наведено приклади проєктів здоров'язбережувального характеру на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Компетентнісний підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром у сучасному світі. Компетентнісний підхід передбачає надання переваги практичній спрямованості освіти, характеризується особистісним та діяльнісним аспектами. Він передбачає перенесення акценту із засвоєння дітьми нормативно визначених знань, умінь та навичок на формування й розвиток у них відповідних компетенцій, здатності аналізувати та критично мислити, адекватно застосовуючи знання та індивідуальний досвід у різноманітних життєвих ситуаціях.

Формування здорового способу життя на сучасному етапі розвитку суспільства є однією з найважливіших проблем. Це у значній мірі актуалізує педагогічні проблеми, пов'язані з формуванням здоров'язбережувальної компетентності.

Здоров'язбережувальна компетентність найкраще реалізується на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», оскільки цей предмет комплексний і спрямований на формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, включаючи їхнє власне здоров'я та безпеку. Специфіка курсу, обумовлена змістовими лініями, дозволяє організовувати освітнє середовище спрямоване на практичне формування умінь і навичок здорового способу життя. Застосування здоров'язбережувальних технологій сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, яке мінімізує ризики захворювань і допомагає учням формувати здорові звички. Інтерактивні методи навчання, які можна впроваджувати на уроках, викликають інтерес у дітей і підвищують їхню активність. Одними з найефективніших методів, що передбачають активну пізнавальну і творчу діяльність, є метод проектів.

Проектна діяльність – це не тільки пошук і представлення інформації, а й набуття організаційних умінь учнів, навичок комунікації в групі, проявлення самостійності в організації роботи над навчальними завданнями, у підготовці власного висловлювання на зазначену тему. Тому доцільно більшої значущості надавати процесу підготовки навчальних проектів, створенню умов для вияву самостійності учнів у прийнятті певних рішень; приділяти увагу формуванню не тільки предметних компетентностей, але й загальнонавчальних умінь і навичок, здатностей організувати свою роботу, розробляти тактику вирішення проблеми, забезпечувати послідовне її дотримання; комунікувати, співпрацювати, розраховувати сили, здійснювати поточний самоконтроль, коригувати свою роботу; використовувати для реалізації проекту інформаційно-комунікаційні технології (створення електронних презентацій, інтерактивних книг, використання растрових графічних редакторів тощо) [3].

Проекти на уроках «Я досліджую світ» відіграють ключову роль у формуванні в учнів відповідального ставлення до власного фізичного та психічного добробуту. Це важлива складова сучасної освіти, оскільки діти не тільки здобувають знання, а й набувають умінь, необхідних для підтримки здоров'я в майбутньому. Завдяки таким проектам теоретичні знання інтегруються з практикою, що робить освітній процес більш цікавим і корисним.

Дослідження свідчать, що проекти здатні мати довготривалий вплив. Здобуті у шкільному віці знання та навички здорового способу життя часто зберігаються у дорослому віці, знижуючи ризик хронічних захворювань і сприяючи якіснішому

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

життю. Таким чином, здоров'язбережувальні проекти в межах курсу «Я досліджую світ» є важливим нововведенням серед сучасних освітніх практик. Вони не лише розширюють знання про здоров'я, але й забезпечують набуття практичних умінь, що позитивно впливають на життєвий шлях учнів та їхній гармонійний розвиток у майбутньому.

Одним із дієвих проектів є «Щоденник здоров'я», у якому учні записують дані про свою фізичну активність, режим харчування та самопочуття протягом дня. Цей підхід вчить дітей усвідомлено аналізувати свої звички та усвідомлювати взаємозв'язок між їхніми діями та станом здоров'я. В результаті учні набувають відповідальності за власне здоров'я та вдосконалюють свій спосіб життя.

Ще один приклад – проект «Мій здоровий день». У його межах школярі розробляють оптимальний розклад дня, включаючи час на фізичні вправи, відпочинок і навчання. Такий підхід вчить дітей дотримуватися балансу між різними видами діяльності, що позитивно впливає на їхній фізичний та емоційний стан. Проект «Корисна їжа» присвячений вивченню складу продуктів харчування та принципів збалансованого меню. Діти дізнаються про користь різних харчових компонентів: овочів, фруктів, білків та вуглеводів. Крім того, вони можуть виконувати практичні завдання, наприклад, скласти корисне меню на тиждень, що стимулює їх осмислений вибір продуктів.

Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес також позитивно впливає на психічний добробут учнів. Проекти, спрямовані на розвиток емоційної грамотності, навчають дітей ефективному управлінню емоціями та стресом. Так, у рамках проекту «Емоційне здоров'я» школярі опановують техніки релаксації й зняття напруги для комфортнішого перебування у шкільному середовищі.

Додатково важливим є створення безпечного простору для навчання. Практично це може бути представлено в таких ініціативах, як вивчення правил поведінки в екстрених ситуаціях або розробка безпечних маршрутів до школи. Такі заходи не лише допомагають дітям інтегрувати здорові звички у своє життя, але й забезпечують їм відчуття захищеності.

Отже, здоров'язбережувальні проекти на уроках «Я досліджую світ» сприяють гармонійному розвитку дитини, формуючи цілісне розуміння важливості здорового способу життя. Поєднання теорії й практики вдало мотивує дітей до активної участі в освітньому процесі, роблячи його більш змістовним, ефективним і захопливим.

Література та джерела:

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на основі компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Ільченко О.Г. Проектне навчання в інтегрованому курсі «природознавство» як умова міжмодульних зв'язків курсу. Технології інтеграції змісту освіти. Вип. 7. 2017. С. 28–33.
3. Кондратова І. Проектна діяльність учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у контексті реалізації ідей В. О. Сухомлинського. І. Кондратова, О. Чернецька. Ідеї В. Сухомлинського як основа концепції нової української школи. 2023. С. 86-92

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Наталія Кохан,

студентка III-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-
педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного Університету»

Науковий керівник – *Евеліна Алмашій, викладач природничих дисциплін*

Розкрито значення інтерактивних вправ для формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів, наведено приклади інтерактивних вправ та способів їх реалізації на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Фундаментальні зміни, що відбуваються в усіх сферах життя суспільства, вимагають нового підходу до виховання та соціалізації підростаючого покоління. Особливого значення набуває формування гармонійно розвиненої, соціально активної та фізично досконалої, здорової людини. Маючи здорові та сильні життєві ресурси, суспільство може активно відігравати будь-яку роль у житті. Для того, щоб розвивати здоров'язбережувальні компетентності в учнів, вчителі повинні володіти широким спектром педагогічних знань та навичок. Адже для того, щоб знайти підхід до учнів і зробити свої уроки незвичайними, динамічними та продуктивними, вчителі шукають нові методи, прийоми та інструменти, які формуватимуть критичне та креативне мислення, інноваційність та оригінальність у кожного з учнів. Однак важливо вміло інтегрувати здоров'язбережувальні технології в інноваційні розробки з метою формування здорового способу життя та подолання стресових і конфліктних ситуацій.

Ефективне вирішення проблеми формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів може забезпечуватися лише спільними зусиллями системи освіти, охорони здоров'я та інших інституцій. Зважаючи на те, що кожна дитина має доступ до системи освіти, а розвиток здоров'язбережувальної компетентності є результатом впливу системи науково-методичних і педагогічних засобів на учнів, то саме на освітню галузь покладається провідна та вирішальна роль у цьому процесі [1, с. 123].

Аби формувати здоров'язбережувальні компетентності у здобувачів освіти, ними володіти повинен і сам вчитель. Аби знайти підхід до учнів, зробити урок незвичним, динамічним та продуктивним, залучати школярів до активної пізнавальної діяльності вчитель шукає нові методи, прийоми та інструменти, які б формували необхідні компетентності.

Тому дуже важливо до свого педагогічного інструментарію додавати інноваційні методики і прийоми викладання, які водночас покращать мотиваційну складову навчання учнів, формуватимуть креативне мислення, навички презентації продукту і співпраці в колективі та допомагатимуть в ігровій і груповій діяльності формувати компетентності збереження власного здоров'я.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Суть інтерактивного навчання полягає у співнавчанні, взаємонавчанні (колективному, груповому, у співпраці), де і учень і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. При інтерактивному навчанні не може бути домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою, а учні вчать бути демократичними, критично мислити, приймати продумані рішення, спілкуватися з іншими людьми.

Інтерактивні технології навчання при навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприятимуть кращому відпрацюванню та дотриманню певних моделей поведінки, які допоможуть зберегти та покращити власне здоров'я.

Використання інтерактивних методів навчання на ґрунтуються на активній участі та взаємодії всіх учнів, яка може бути представлена роботою в групах, мозковим штурмом, рольовими іграми, дискусіями, творчими проектами, аналізі та моделюванні вирішення проблем та життєвих ситуацій (кейс-стаді) [4].

Найбільш ефективними методами інтерактивного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» вважаються: «мозковий штурм», або брейнсторм, обговорення великою групою («спрямована дискусія»), робота та виконання вправ у малих навчальних групах, рольова гра, дебати та дискусії, виконання проектів та ін.

Різновидом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше надану вчителем або матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Використовують з метою поживлення сухого, іноді нецікавого матеріалу. Для груп розробляють запитання, відповіді на які можна знайти в різних джерелах інформації. Ними можуть бути: роздавальний матеріал; документи; підручники; довідкові видання; доступна інформація на комп'ютері; прилади. Учні об'єднують у групи. Кожна група отримує запитання з теми уроку. Визначають час на пошук та аналіз інформації. Наприкінці уроку заслуховують повідомлення від кожної групи, які потім повторюються або доповнюються всім класом.

Вправа «Карта здоров'я» сприяє у молодших школярів формуванню здорового способу життя. Школярі отримують карту, на якій позначено різні аспекти здоров'я (харчування, фізична активність, сон, емоційне здоров'я). Їм пропонується обрати й записати, який аспект вони вважають для себе найбільш важливим і чому. Потім діти обговорюють це у групах і разом створюють «карти здоров'я» для інших учасників.

Рольові ігри – це неформальна постановка, у процесі якої учасники без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації. Вони уявляють себе вигаданими персонажами, які моделюють реальні життєві історії та ситуації. Учні можуть розігравати ситуації на тему надання першої допомоги (наприклад, якщо хтось отримав травму чи знепритомнів). Це допомагає школярам не тільки засвоїти практичні навички, але й відчути відповідальність за власне здоров'я та здоров'я оточуючих.

Отже, використання інтерактивних методів значно сприяє підвищенню результативності навчання, що дозволить суттєво підвищити якість вивчення основ здоров'я та сприятиме розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів, формуванню навичок збереження, зміцнення та відповідального ставлення до здоров'я. Сприяє формуванню бажання вести здоровий спосіб життя та

дотримуватись правил безпечної поведінки, допомагає дітям більш успішно адаптуватися в освітньому та соціальному просторі, розкрити свої творчі здібності.

Література та джерела

1. Андрющенко Т. К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2012. № 7.
2. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок. *Здоров'я та фізична культура*. 2007. № 9. С. 6-7.
3. Концепція навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок / Авт.-упоряд. Марі-Ноель Бело. Київ : Генеза, 2005. 80 с.
4. Успенська В. М. Особливості якісного освітнього процесу з основ здоров'я. Сучасний вимір та стратегії розвитку особистісно-професійної компетентності педагога : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15 березня 2019 року). Суми: НВВ КЗ СОШПО, 2019. 234-238 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Христина Кревська,

студентка 2В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Науковий керівник – Наталія Хомюк, викладач

Подано матеріал про формування здорового способу життя у дітей шкільного молодшого віку, комплексний підхід до виховання здорових звичок, який допоможе створити умови для зміцнення фізичного стану та адаптації дитини до життя.

Формування здорового способу життя дітей шкільного віку є ключовим аспектом їх фізичного, інтелектуального та соціального розвитку. У сучасному світі зростає кількість захворювань, пов'язаних із сидячим способом життя, незбалансованим харчуванням і стресами. Базові звички, які людина виробляє в дитинстві, впливають на її здоров'я в дорослому віці.

Рухова активність є одним із найважливіших факторів збереження здоров'я. Регулярне фізичне навантаження допомагає наростити м'язову масу, зміцнити серцево-судинну систему та покращити координацію. Діти, які приділяють достатньо часу вправам, можуть краще справлятися з психічним стресом, мають кращу концентрацію та більш емоційно врівноважені. Тому важливо заохочувати дітей до активного способу життя, залучати їх до занять спортом, прогулянок на свіжому повітрі та фізичних навантажень.

Харчування – ще один важливий елемент здорового способу життя. Воно забезпечує організм необхідними поживними речовинами для росту та розвитку. Велика кількість овочів, фруктів, злаків і білка може допомогти зміцнити імунітет, когнітивні здібності та загальний стан дитини. У той же час надмірне споживання солодощів, газованих напоїв і фастфуду може призвести до серйозних проблем зі

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

здоров'ям, таких як ожиріння і порушення обміну речовин. За цей аспект безпосередню відповідальність несуть батьки ще від початку першого прикорму, саме вони контролюють що і де буде вживати малеча. З етапами дорослішання вчителі та вихователі повинні ознайомлювати учнів з загальними правилами та вимогами, щодо продуктів, які ми вживаємо, таким чином формується звичка на майбутнє, обирати в раціон корисні страви та побудувати гармонійні відносини з їжею.

Психологічний та емоційний стан також відіграє важливу роль у загальному здоров'ї дітей. Стрес, хвилювання та напруга можуть негативно вплинути на учня, знизити імунітет і порушити сон. Для підтримки емоційного благополуччя важливо створити сприятливе середовище для дітей вдома та в школі. Батьки, які підтримують, хороші стосунки з однолітками та веселі заняття сприяють формуванню психологічної стабільності, завдяки якій діти можуть легко адаптуватися до змін і долати труднощі. Для покращення цього аспекту потрібно щоб дитина постійно перебувала у соціумі крім дому та школи, тобто гуртки, майстер класи, спортивні секції, тощо. Для того аби контролювати цей компонент в школі повинен бути психолог, який час від часу проводить діагностику та при виявленні певних порушень когось з здобувачів освіти здійснює певні заходи на їх покращення.

Гігієна також важлива у формуванні способу життя дитини. Навчання дітей молодшого шкільного віку правилам особистої гігієни є одним з першочергових завдань усіх батьків. Ці навички має набути кожна дитина шляхом навіювання і систематичного виховання з боку батьків. До особистої гігієни дітей відноситься щоденний комплекс спеціальних процедур по догляду за тілом з метою утримання його в чистоті. Зміцнювальні тренування, що включають прогулянки на свіжому повітрі, холодний душ і поступове звикання організму до перепадів температур, сприяють зміцненню імунітету і підвищенню стійкості до захворювань.

Формування здорового способу життя у дітей шкільного віку – це багатогранний процес, який включає рухову активність, правильне харчування, підтримку психоемоційного стану, гігієну, активну роль сім'ї у формуванні здорових звичок. Важливо не тільки надати дітям знання про здоров'я, а й створити умови, які допоможуть їм застосовувати ці знання на практиці. Лише комплексний підхід дозволить виростити здорове покоління, яке усвідомлює, наскільки важливо піклуватися про своє здоров'я.

Література та джерела

1. Корнєва О., Кожокар І., Єлькін В., Цветкова Н. Навчання дітей правил особистої гігієни: посібник для вчителів. Київ: ЮНІСЕФ Україна, 2019. 112 с.
2. Гігієна дітей і підлітків: Підручник / І.І. Даценко, М.Б. Шегедин, Ю.І. Шашков. К.: Медицина, 2006. 304 с.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ ТА ЗАБАВИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Антон Кревський,

студента 4 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Українські народні рухливі ігри є ефективним засобом фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку, оскільки сприяють розвитку швидкості, сили, витривалості, гнучкості та загальної рухової активності, а також формують здоровий спосіб життя. Результати анкетування серед учителів фізичної культури Волинської області показали, що 71,42 % педагогів активно використовують народні ігри на уроках, 64,29 % вважають їх ефективними для фізичного розвитку учнів, а 50 % підтвердили їхній позитивний вплив на мотивацію школярів до занять фізичною культурою.

Основними цінними орієнтирами сучасної початкової школи є всебічний розвиток дитини, збереження її здоров'я та добробуту, що дозволяє забезпечити формування здорового способу життя й створення сприятливих умов для фізичного та психоемоційного розвитку учнів на початковому рівні загальної середньої освіти. Тож в умовах Нової української школи в початковій її ланці особливо затребуваним є впровадження нових нестандартних методів навчання, зокрема розвивально-ігрових технологій. Адже практика свідчить, що гра для дитини – це її життя, основний вид діяльності, у процесі якої й відбувається найбільш ефективний розвиток, сприйняття й засвоєння усього нового та стимулювання в невимушений спосіб інтересу до завдань і освітнього матеріалу [4].

Українські народні рухливі ігри, як засіб фізичного виховання, мають неocenime значення для процесу фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Серед фахівців існує думка, що українські народні рухливі ігри – це складовий елемент народної фізичної культури. Застосування рухливих та українських народних ігор у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку було предметом дослідження В. Левківа, який вивчав особливості засобів української національної фізичної культури в різних сферах життя дітей, та С. Мудрика, який розробив класифікацію українських рухливих ігор для учнів 2-3 класів і вдосконалив методiku їх проведення [3].

Під народною фізичною культурою розуміють ті види рухової активності та методи її використання, що склалися історично з метою різнопланового впливу на природний розвиток людини, її вміння пристосовуватись до умов навколишнього середовища та підготовки людини до праці і, за необхідністю, до військової справи. Крім народних рухливих ігор та забав до елементів народної фізичної культури відносять ритуали, звичаї, традиції системи фізичного виховання в країні, а також змагання, народні свята, обряди та інші засоби фізичного виховання і методи їх використання [2; 6].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Українські народні рухливі ігри мають особливий педагогічний ефект. Їх основні чинники (зміст, форма, методичні особливості) роблять народні рухливі ігри одним із ефективних засобів фізичного виховання, які можуть бути використані в самих різноманітних ланках фізичного виховання та в багатьох формах занять фізичними вправами [1].

Народні рухливі ігри у великій мірі сприяють вихованню відповідних фізичних якостей молодших школярів: швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості, і, що важливо, ці фізичні якості розвиваються в комплексі. Практикою та науковими дослідженнями доведено, що таку фізичну якість як швидкість найдоцільніше виховувати у молодшому шкільному віці за допомогою вправ швидко-силового характеру. Для цього використовуються ігри з прямолінійним бігом, зустрічні естафети та естафети на швидкість реакції («Біг стоніжок», «Хто швидше»). Це також ігри, побудовані на необхідності миттєвих реакцій на звукові, зорові, або тактильні сигнали. Ці ігри повинні включати фізичні вправи з періодичними прискореннями, раптовими зупинками, стрімкими ривками, миттєвими затримками, бігом на короткі дистанції в найкоротший термін і іншими руховими діями, направленими на свідоме і цілеспрямоване випередження суперника («Біг до прапорців», «Квач», «Хто перший» та ін.) [5].

Виховуючи швидкісні здібності у дітей молодшого шкільного віку, рухливі ігри сприяють розвитку й інших здібностей. Зокрема, значна кількість рухливих ігор вимагають від учасників прояву спритності. Ситуації, що постійно змінюються, в грі, швидкий перехід учасників від одних рухів до інших сприяють розвитку цієї якості. Для розвитку спритності необхідно використовувати ігри, що вимагають прояву точної координації рухів і швидкого узгодження своїх дій з партнерами по команді, володіння певною фізичною вправністю. Для розвитку даної якості використовують такі ігри як «Котик і мишка», «Лисиця і курчата», «Вовк у канаві» «Рибалки і рибки» «Дідусь Макар», «Лис» та ін. [5].

Розвиток м'язів рук, ніг і тулуба відбувається під час рухливих ігор, які передбачають короточасні, але помірні за навантаженням швидко-силові зусилля (наприклад, «Хто далі кине», «З купини на купину», «Довга лоза», «Ворона», «Цурка» тощо). Ігри, що містять багаторазове повторення інтенсивних рухів і забезпечують постійну фізичну активність, сприяють розвитку витривалості, оптимальної для дітей цього віку. Витривалість є однією з ключових фізичних якостей людини, що покращує її загальний фізичний стан, рівень розвитку кардіореспіраторної системи та працездатність. Вона дозволяє підтримувати виконання завдань без зниження їх ефективності та інтенсивності. Для розвитку витривалості варто вибирати рухливі ігри, які передбачають значне енергетичне навантаження, часте повторення складних рухових дій або тривалість безперервної фізичної активності відповідно до правил гри. Це такі ігри як «Рибалки і рибки», «Горобчики-стрибунчики», «Вудочка», «Гуси» та ін. [5-6].

З метою визначення сучасного рівня впровадження народних ігор в освітній процес було проведено анкетування серед учителів фізичної культури м. Луцька та Волинської області (14 осіб). Нами було виявлено, що 71,42% педагогів використовують українські народні ігри на уроках фізкультури, вважаючи їх ефективними для фізичного розвитку та мотивації учнів. 64,29% опитаних вказали на

позитивний вплив цих ігор на фізичний розвиток, а 50,0% підтвердили їхній вплив на підвищення мотивації до занять фізичною культурою. Вчителі визнали важливість українських народних ігор та забав для формування здорового способу життя, хоча зазначили й існування певних труднощів, таких як незнайомство з іграми, відсутність методичних матеріалів та потреба у спеціальному інвентарі. Проте вони запропонували шляхи подолання цих проблем, серед яких організація семінарів для вчителів, популяризація ігор через виховні заходи та адаптація правил під потреби учнів.

Отже, результати опитування вчителів фізичної культури підтверджують, що українські народні ігри та забави є ефективним засобом не лише для розвитку фізичних якостей учнів, а й для формування здорового способу життя та підвищення їхньої мотивації до занять фізичною культурою.

Література та джерела

1. Жилюк В.П. Українські народні рухливі ігри як засіб фізичного виховання молодших школярів. *Сучасні проблеми розвитку теорії та методики спортивних та рухливих ігор*: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Львів, 1997. С. 67–68.
2. Кобозев М.М., Азаренков В.М. Українські народні ігри у програмі фізичної підготовки в педагогічному вузі. *Сучасні проблеми розвитку теорії та методики спортивних та рухливих ігор*: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Львів, 1997. С. 64–65.
3. Мудрик С. Б., Кліш І. С. Рухливі ігри. Теорія і методика: навч.-метод. посібник. Луцьк, 2020. 254 с.
4. Пархоменко Е.Г. Проблеми класифікації українських народних рухливих ігор. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти*: матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції (30–31 травня 2016 року). Монреаль-Севєродонецьк, 2016. С. 287-293.
5. Троценко В., Троценко Т. Народні рухливі ігри як один із засобів підвищення рухової активності дітей молодшого шкільного віку. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2024. № 3. С. 220-226.
6. Цюсю А. В. Фізичне виховання в календарній обрядовості українців: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2000. 376с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/2561> (дата звернення: 18.12.2024)
7. Щинов О.Є., Оліяр Г.І. Народні рухливі ігри як засіб фізичної рекреації школярів. *Сучасні проблеми розвитку ігор*: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Львів, 1997. С. 77–78.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У 2 КЛАСІ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ангеліна Кучерява,

студентка III-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного Університету»

Науковий керівник – Евеліна Алмашій, викладач природничих дисциплін

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Розкрито значення формування здоров'язбережувальної компетентності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», наведено тематику уроків здоров'язбережувальної освітньої галузі у другому класі.

Здоров'я – це неоціненний дарунок природи, воно дається не навично, його треба берегти. За розрахунками зарубіжних і вітчизняних вчених відомо, що здоров'я людини на 18-20% залежить від спадковості, на 18-20 % – від соціально-економічних та екологічних умов, на 8-9 % – від системи охорони здоров'я та медицини і на 51-53 % – від способу життя [5].

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність є найвищою соціальною цінністю в Україні та невід'ємною частиною суспільного багатства. Основним завданням закладів освіти є виховання фізично, психічно та морально здорового покоління, формування нової особистості, здатної до самовдосконалення в різних напрямках, підготовка її до активного і творчого життя в незалежній державі.

Сучасна система освіти орієнтується на компетентнісний підхід і формування здоров'язбережувальної компетентності має провідне значення в організації освітнього процесу. У сучасній педагогіці здоров'язбережувальна компетентність розглядається як здатність учня застосовувати здоров'язбережувальні компетенції в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я.

Здоров'язбережувальна компетентність набувається через формування сприятливих для здоров'я, безпеки і соціальної інтеграції знань, умінь, ставлень (психологічних установок, принципів, цінностей, вірувань, прагнень). Провідним шляхом формування здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів є пропагування здорового способу життя, формування фізичної культури та вивчення ряду дисциплін, серед яких чільне місце має інтегрований курс «Я досліджую світ».

Мета інтегрованого курсу «Я досліджую світ» – формування в учнів цілісної картини світу під час набуття власного соціального досвіду. Матеріал курсу охоплює систему знань про природу і суспільство, сприяє розвитку в молодших школярів навичок дослідницької діяльності та формуванню ціннісних орієнтацій. Курс включає в себе природничу, соціальну та здоров'язбережувальну, громадянську та історичну освітні галузі.

Основним принципом, на який опирається добір навчального матеріалу соціальної та здоров'язбережувальної галузі є формування здорового способу життя і створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку, що надзвичайно важливо для дітей молодшого шкільного віку.

Підбір проблематики та тем здоров'язбережувального характеру під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» залежать від вікових особливостей учнів молодших класів, їх попередньо набутого досвіду та навичок. Відтак, тематика здоров'язбережувального характеру для другого класу має ряд особливостей.

Автори підручників [4] акцентують увагу на тематиці валеологічного характеру: «Здоров'я і хвороби. Що робити щоб не захворіти?», «Твоя гігієна. Догляд за зубами», «Харчування і здоров'я», «Фізичні вправи та здоров'я», «Загартовування», «Звички та здоров'я. Здорові та шкідливі звички».

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Подібну тематику пропонують автори Н. Будна, та ін. [1]: «Я расту і розвиваюсь», «Моя гігієна», «Фізичні вправи і здоров'я», «Моє харчування», «Як правильно доглядати за порожниною рота», «Здоров'я і хвороби», «Загартовування», «Корисні та шкідливі звички», «Порядок і дисципліна». Великого значення вони дають безпеці у навколишньому середовищі: «Безпека у школі», «Шляхи виходу учнів зі школи у разі виникнення надзвичайних ситуацій», «Дорога до школи», «Безпека на дорозі. Дорожня розмітка».

Взаємодія із навколишнім середовищем та його вплив на здоров'я людини відображена у темах «Як одягатися за погодою і вберегтися від хвороб?», «Чи знаєш ти отруйні рослини?», «Яких тварин варто стерегтися восени?», «Чи безпечно для здоров'я збирати гриби?», «Як зміцнити своє здоров'я взимку?», «Які є помічники на дорогах?», «Як дбати про безпеку на дорогах узимку?», «Як звички впливають на твоє здоров'я?» [3].

Діяльнісний підхід до формування здоров'язбережувальної компетентності відображено у темах «Як правильно відпочивати, щоб відпочити?», «Чи всі зміни корисні?», «Які зміни залежать від мене?», «Як діяти в небезпечній ситуації?», «Як діяти, якщо ти загубився/загубилася?», «Як розпізнати небезпечну територію?», «Як поводитися на чужій території?», «Чому деяку інформацію важливо тримати в таємниці?» [2].

Необхідність збереження здоров'я та впливу на нього способу життя людини розкрито у темах «Бережемо здоров'я», «Корисні та шкідливі звички», «Для чого потрібен розпорядок дня», «Чому треба снідати», «Безпека мандрівника», «Догляд за зубами» [6].

Аналіз тематики показав, що здоров'язбережувальна компетентність є важливою складовою сучасної освіти, оскільки сприяє формуванню у молодших школярів відповідального ставлення до власного здоров'я, розвитку навичок безпечної поведінки та здорового способу життя, адже саме у молодшому шкільному віці формуються звички та основи поведінки.

Основними аспектами формування здоров'язбережувальної компетентності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у другому класі є формування гігієнічних навичок, фізична активність і рухова та харчова культура, основи безпеки життєдіяльності, емоційне благополуччя і соціальна взаємодія, взаємодія людини з навколишнім середовищем.

Література та джерела

1. Будна Н. О. Я досліджую світ : підручник для 2 кл. закладів загальн. серед. освіти : у 2-х ч. Ч.1/Н.О. Будна, Т. В. Гладюк, С. Г. Заброцька, Л. В. Лисобей, Н. Б. Шост. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. – 144 с. : іл.
2. Волощенко О. В. Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 1 // О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. –К.: Світич, 2019. – 144с.:іл.
3. Грущинська І. В. Я досліджую світ. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 1 // І. В. Грущинська, З. М. Хитра. –К.: УОВЦ «Оріон», 2019. – 144с.:іл.
4. Жаровська І. Я досліджую світ : підруч. для 2-го класу закл. загал. серед. освіти. у 2 ч. Ч. 2 / І. Жаркова, Л. Мечник, Л. Роговська, Л. Пономарьова, О. Антонов. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. – 128 с. : іл.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

5. Шахненко В.І. Підготовка учнів до ведення здорового способу життя у змісті здоров'яформуючих курсів ЗНЗ незалежної України. / В.І.Шахненко // Педагогіка, психологія та медико-педагогічні проблеми фізичного виховання і спорту: Наукова монографія за ред. проф. Єрмакова С.С. –Х.: ХДАДМ (ХХП), 2008. – № 1. – С. 167–175.

6. Я досліджую світ : Підруч. для 2 кл. заклад загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук. – Київ : Видавництво «Алатон», 2019. – 144 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Назар Лисак,

студента 4 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Фізкультурно-оздоровча робота в початковій школі є фактором формування здорового способу життя, розвитку фізичних та когнітивних здібностей учнів. Аналіз наукових досліджень та опитування молодших школярів підтвердили позитивне ставлення дітей до фізичної активності, водночас вказавши на необхідність урізноманітнення занять та покращення умов для активного дозвілля.

У сучасному суспільстві особливої актуальності набуває питання зміцнення та збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку. В умовах зниження рівня фізичної активності, зростаючих навчальних навантажень і поширення малорухливого способу життя важливим завданням є формування у школярів стійких звичок здорового способу життя та залучення їх до систематичної рухової діяльності. Фізкультурно-оздоровча робота в початковій школі сприяє всебічному фізичному розвитку дітей, удосконаленню моторики, координації, витривалості та сили. Окрім цього, вона позитивно впливає на когнітивні процеси, підвищує рівень уваги, пам'яті та працездатності, що сприяє успішному навчанню.

Як стверджують Z. Cihangiroglu і S. Deveci, фізкультурно-оздоровча діяльність є способом реалізації роботи, сфокусованої на досягнення й підтримку фізичного стану особистості та зниження ризику захворювань засобами фізичної культури й оздоровлення. Така діяльність передбачає використання спеціальних знань і вмінь, способів організації та виконання конкретних дій, необхідних для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи. За висловом дослідників, фізкультурно-оздоровча діяльність – одна з форм людської діяльності, що оптимізує формування повноцінного здорового індивіда. Вчені наголошують на її важливості в трудовій і навчальній діяльності, трактуючи фізкультурно-оздоровчу діяльність як свідомо регульовану рухову активність людини, спрямовану на розвиток і вдосконалення власного здоров'я, виховання дбайливого до нього ставлення [5].

В. Маринич інтерпретує поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність» як вплив зовнішніх факторів і розуміння значущості та необхідності використання засобів

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

фізичної культури суб'єктом; його свідомий інтерес, спрямований до культури рухів, засобів зміцнення здоров'я, де важливу роль відіграє й емоційний фон від виконання фізичних вправ, що спонукають до подальшої активності, удосконалювати себе і своє «Я»; вираження активності свідомо спроектованих дій, що мають творчий культурний характер, утворюють цілеспрямовану фізкультурно-оздоровчу діяльність, виявлену в тій чи в тій формі організації» [3].

Фізкультурно-оздоровча робота в школі є невід'ємною складовою частиною педагогічного процесу виховання гармонійно розвинутої особистості. Виконання фізичних вправ із метою підвищення здоров'я дітей повинно підпорядковуватися певним закономірностям і принципам. Для покращення й збереження високого рівня здоров'я потрібне постійне та достатнє фізичне навантаження [1; 2]. Щоб визначити необхідний рівень фізичного навантаження, слід дотримуватись основних принципів оздоровчої фізичної культури. До них відносять принципи систематичності, поступовості, відповідності навантаження рівню здоров'я, різнобічної спрямованості оздоровчого тренування й принцип циклічності [2].

Система фізкультурно-оздоровчої роботи в школі здійснюється безпосередньо під керівництвом учителя фізичної культури. Кожен педагог у своїй діяльності використовує відповідні методи. До основних методів фізкультурно-оздоровчої роботи в школі належать рівномірний, перемінний, інтервальний, повторний, змагальний та ігровий [2].

На основі узагальнення досліджень передового вітчизняного та світового досвіду Л. Рибалко виділив такі види фізкультурно-оздоровчої діяльності, які представлені чотирма групами програм:

- спортивні програми (спеціально організовані загальнодоступні масові спортивні заходи, що можуть проводитися як у формі змагань, так і у формі спортивних фестивалів, показових спортивних виступів), зміст яких складають окремі фізичні вправи, або декілька вправ, які визначають вид змагальної діяльності та підготовки до неї, а також регламент проведення спортивного заходу;

- фітнес-програми (заняття фізичними вправами направлені на підвищення функціональних можливостей організму та профілактику різноманітних захворювань), що здійснюються самостійно або у формальних групах у фітнес-центрах, фітнес-клубах, школах-фітнесу тощо;

- фізкультурно-оздоровчі програми (заняття фізичними вправами розважального характеру, що здійснюються самостійно або у неформальних групах за місцем проживання та/або масового відпочинку людей у спеціальних рекреаційних місцях (бази відпочинку, профілакторії, лісопаркові зони, туристичні бази тощо);

- оздоровчі програми (спеціальні заняття фізичними вправами лікувально-реабілітаційного спрямування, що здійснюються самостійно або у неформальних групах за місцем проживання у спеціально призначених місцях чи у закладах масового оздоровлення людей: в профілакторіях, санаторіях, лікарнях, освітньо-виховних закладах тощо; такі заняття проводяться, як правило, у формі лікувальної фізичної культури (ЛФК); однак можливе використання і інших форм: ранкової лікувальної гімнастики, виконання фізичних вправ лікувальної спрямованості у процесі виробництва тощо [4].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Важливим показником ефективності заходів, спрямованих на формування у дітей інтересу до фізичної активності є ставлення учнів молодшого шкільного віку до організації фізкультурно-оздоровчої роботи. Від того, наскільки учням подобаються уроки фізичної культури, які види рухової діяльності вони віддають перевагу та чи займаються спортом поза школою, залежить їхня загальна фізична підготовленість і мотивація до здорового способу життя.

Для визначення основних тенденцій і проблем у цій сфері було розроблено анкету та проведено опитування учнів 4 класу (23 дитини) Комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький лицей №18 Луцької міської ради». Проаналізувавши отримані дані респондентів щодо фізкультурно-оздоровчої роботи у школі виявили такі результати дослідження, які свідчать, що учні 4 класу позитивно ставляться до уроків фізичної культури, зокрема 52,2 % дітей зазначили, що їм дуже подобаються заняття, а 30,4 % вважають їх цікавими, але не завжди. Водночас 43,5 % учнів хотіли б більше рухливих ігор та активних занять, а 26,1 % наголошують на необхідності оновлення спортивного інвентарю. Більше половини дітей (60,9 %) активно проводять перерви, проте 17,4 % школярів надають перевагу малорухливому відпочинку, що вказує на потребу створення додаткових умов для активного дозвілля.

Отже, проведене анкетування продемонструвало, що учні позитивно ставляться до фізкультурно-оздоровчої діяльності, але водночас виявляють інтерес до урізноманітнення уроків та збільшення можливостей для рухової активності як під час освітнього процесу, так і в позаурочний час.

Література та джерела

1. Бичук О. І. Фізкультурно-оздоровча робота у школі : навч. посіб. Луцьк, 1977. 144 с
2. Коцан І., Бичук О. Фізкультурно-оздоровча робота з молодшими школярами в режимі навчального дня. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. № 4 (16). С. 37-43.
3. Маринич В. Л., Когут І. О. Зміст і форми фізкультурно-оздоровчої роботи в позашкільних навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 2. С. 44–49.
4. Рибалко Л.М. Світовий досвід фізкультурно-оздоровчої діяльності у закладах вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2019. Вип. 3К(110)19. С. 487-491.
5. Cihangiroglu Z., Deveci S. Healthy Life Style Behaviors and Related Influencing Factors of the Students of Elazig High School of Health Sciences of Firat University. *Firat Medical Journal*. 2011. № 16(2). P. 78-83.

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ

Іванна Лобацевич¹, студентка 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт, **Роман Куць²**, студент 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури*

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

У статті розглянута така важлива проблема як розвиток фізичних якостей у школярів. Визначено, що заняття волейболом на етапі попередньої базової підготовки значно підвищують рівень фізичної підготовленості підлітків.

Волейбол – найпопулярніший вид спорту, який своїм визнанням зобов'язаний простоті, доступності, великій емоційності та оздоровчому впливу. Сучасна гра у волейбол – це складний вид спорту, який потребує від спортсмена атлетичної підготовки і досконалого володіння техніко-тактичними навичками гри.

Волейбол – гра з яскраво вираженими колективними діями. Для нього характерна висока швидкість взаємодії і комбінація нападу, яка визначена розподілом ігрових функцій між учасниками.

Стрімке зростання результатів у сучасному спорті висуває нову проблему індивідуального підходу до гравців. У вирішенні її існують педагогічні, психологічні і медико-біологічні аспекти, які базуються на закономірностях біологічного розвитку.

В Україні цей вид спорту не тільки перетворився на стрімку мужню атлетичну гру, але й набув небаченої, справді всенародної популярності. Сучасний волейбол – надзвичайно цікава і видовищна гра. Це силові подачі, потужні нападаючі удари, удари біля сітки та із задньої лінії, дії в захисті і під час блокування та на майданчику, складні техніко- тактичні дії за участі гравців передньої та задньої ліній. Завдяки своїй емоційності гра у волейбол є засобом не тільки фізичного розвитку, а й активного відпочинку.

Поряд з вирішенням завдань щодо зміцнення здоров'я, усебічної фізичної підготовки, вдосконалення життєво важливих рухових умінь і навичок правильно підібрана методика навчання волейболу сприяє вихованню «волейбольних» талантів серед юних спортсменів, а також створює передумови для масового залучення людей різної статі і віку до систематичних занять цим видом спорту протягом життя [2; 3]. Дослідженню сторін спеціальної фізичної підготовленості волейболістів присвячено достатньо багато наукових праць [1, с. 25; 4, с. 321]. Проте наукові дослідження у цій галузі були спрямовані в основному на вивчення окремих сторін підготовленості, що неоднаково впливають на спортивні досягнення у волейболі. У працях деякі автори [5] наводять дані про силові якості волейболістів, стрибучість, різні види витривалості, координаційні якості, також приділялася увага питанням відбору, методики тренування та іншим аспектам [1, с. 26; 5, с. 333].

Як засвідчує аналіз методичних матеріалів і практичного досвіду, фізична і технічна підготовка юних волейболістів в основному спирається на вирішення оздоровчих і загальнорозвиваючих завдань, часто без урахування специфіки змагальної діяльності і раціонального використання засобів і методів тренування специфічних рухових якостей.

У зв'язку з цим дослідження структури тренувального процесу юних волейболісток 13-14 років на етапі попередньої базової підготовки є досить актуальним.

Фізичні якості у дітей проявляються через рухові навички і вміння, а вони, в свою чергу, обумовлені достатнім рівнем їх розвитку. Ці дві сторони рухової функції тісно взаємозв'язані і взаємообумовлені. Якщо формування рухових навичок у дітей

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

закріплюється при низькому рівні розвитку рухових якостей, то в подальшому це може призвести до закріплення неправильних навичок виконання рухів.

Для виконання ряду рухів, дітям необхідний певний рівень розвитку швидкості, спритності, сили, витривалості. Без цього руху учням, незважаючи на їх різноманітність, не вистачає економичності, доцільності, вони не можуть проявити повністю наявний резерв можливостей організму.

Рівень фізичної підготовленості багато в чому відображає можливості функціональних систем організму. Найкращі показники фізичних якостей (наприклад, швидкості) відзначаються при хорошому функціональному стані організму, при сприятливому емоційному тлі. У свою чергу при накопиченні в організмі втоми або при негативних емоціях помітно знижуються частота рухів і їх швидкість, сповільнюється рухова реакція, збільшується кількість неточних рухів, особливо складнокоординованих [3, с. 5].

Отже, об'єктивність оцінки фізичної підготовленості багато в чому визначається знанням вікових особливостей і закономірностей розвитку у школярів основної школи, а також фізичних якостей. Найбільш важливими з цих особливостей є їх обумовленість незавершеністю формування фізіологічних структур організму та наявність у динаміці фізичного розвитку підлітків чутливих до зовнішніх впливів періодів. Характерними для цієї категорії дітей вважаються також велика мінливість пропорцій тіла і нерівномірність розвитку функціональних систем організму. Все це диктує необхідність реалізації методів навчання і діагностики розвитку рухових навичок і фізичних якостей, які строго відповідають можливостям учнів.

Література та джерела

1. Бермудес Д. В., Клименко А. Ю. Аналіз застосування різних фізичних вправ у процесі занять волейболом / Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 21-22 жовтня 2020. – С. 24-27. (4)
2. Волейбол: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності. – К. : РНМК, 2009. 168 с. (5)
3. Гнатчук В. І. Взаємоз'язок показників спеціальної фізичної підготовки та змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 3-6. (9)
4. Романюк В. П. Комплексне оцінювання функціональних можливостей системи дихання волейболісток. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ – «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 3 – С. 321–325. (21)
5. Швай О., Гнітецький Л., Поляковський В. Ефективність фізичної підготовки кваліфікованих волейболістів різних ігрових амплуа. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. – № 2 (18). – С. 332–335. (27)

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОВПРАВ У КОГНІТИВНОМУ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Єлизавета Логвинюк,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення дошкільної та початкової освіти

Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела
Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Андрій Гаврилюк, канд. пед. наук, доцент циклової комісії природничих дисциплін, фізичного виховання та окремих методик*

Проаналізовано значення нейровправ у розвитку особистості і когнітивних функцій молодших школярів. Розглянуто теоретичні засади та практичні аспекти використання нейровправ в освітньому процесі. З'ясовано їх вплив на розвиток уваги, пам'яті, мислення, мовлення, моторики й емоційно-вольової сфери учнів. Запропоновано приклади нейровправ для використання на уроках у початковій школі.

У сучасних умовах розвитку освіти особливого значення набувають інноваційні методики, спрямовані на всебічний розвиток особистості учнів. Однією з таких ефективних технологій є використання нейровправ, які сприяють активізації когнітивної діяльності, розвитку уваги, пам'яті, мислення, мовлення, моторики та емоційно-вольової сфери молодших школярів. Їх впровадження відповідає компетентісно орієнтованій моделі навчання, що підвищує ефективність засвоєння знань, сприяє розвитку навичок саморегуляції, критичного мислення і креативності.

Нейровправи – це спеціальні завдання, що поєднують фізичну активність із розумовою діяльністю, стимулюючи роботу обох півкуль головного мозку. Вони базуються на принципах освітньої кінезіології, яка досліджує взаємозв'язок між рухом і когнітивною активністю [1, с. 37]. Виконання нейровправ сприяє формуванню нових нейронних зв'язків, покращує координацію рухів, підвищує здатність до концентрації уваги та оптимізує навчальний процес. Особливістю нейровправ є їхня здатність одночасно впливати як на фізичний, так і на інтелектуальний розвиток дитини, що дозволяє забезпечити цілісний підхід до навчання.

Науково-теоретичні засади дослідження нейровправ ґрунтуються на роботах психолога Пола Деннісона, який розробив програму *Brain Gym*, спрямовану на покращення когнітивних функцій через фізичну активність. Вітчизняні науковці, зокрема І. Підлипняк, Т. Дука, Н. Кудікіна, К. Варивода, І. Владимірова, досліджують ефективність нейровправ у розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів. Вони підкреслюють, що нейровправи сприяють не лише інтелектуальному розвитку, а й формуванню емоційної стійкості, здатності до самоконтролю, а також позитивно впливають на соціалізацію дітей.

Використання нейровправ у початковій школі активізує основні когнітивні процеси. Вони сприяють розвитку пам'яті, яка в молодшому шкільному віці

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

переходить від мимовільної до довільної, покращенню концентрації та стійкості уваги, що важливо для тривалого зосередження на навчальних завданнях. Також нейровправи сприяють удосконаленню мисленневих процесів, таких як аналіз, синтез, узагальнення та формування причинно-наслідкових зв'язків. Важливим є вплив на мовленнєві та моторні навички, що забезпечує кращу координацію рухів і розвиток дрібної моторики, що, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток мовлення [3, с. 225]. Нейровправи допомагають зменшити втому, покращити емоційну стабільність і підвищити загальну ефективність навчальної діяльності.

У науково-педагогічній літературі запропоновано такі різновиди нейровправ, які спрямовані на різні аспекти розвитку особистості молодшого школяра: для активізації мисленневих процесів; покращення концентрації уваги; активізації творчого мислення; розвитку пам'яті.

Нейровправи досліджують у контексті освітньої кінезіології – наукової галузі, що вивчає «зв'язок між розумом і тілом і має на меті оптимізувати мозкову діяльність за допомогою фізичних вправ» [4]. Вони сприяють розвитку пам'яті молодших школярів, уваги, мовленневих навичок, умінь читати й писати, формуванню просторового мислення, удосконаленню дрібної та великої моторики. Також допомагають зменшити втому і покращити здатність до саморегуляції. Під час планування уроків із їх актуалізацією вчителю початкової школи важливо створювати спокійну й доброзичливу атмосферу.

Ефективність навчання молодших школярів значною мірою залежить від рівня їх когнітивної зрілості, досягнутої в дошкільному віці. Це передбачає здатність виконувати різноманітні інтелектуальні завдання й активно використовувати мову як засіб мислення – для пояснень, запитань, аргументації тощо. Навчальний процес у початковій школі базується на наявності у дітей певного обсягу знань про навколишній світ і сформованих основних понять. Важливими є також уміння мислити абстрактно, узагальнювати інформацію, розрізняти об'єкти та явища, планувати свої дії і контролювати їх самостійно. Відповідно використання нейровправ формує зв'язок між руховою і когнітивною діяльністю молодшого школяра [2, с. 117]. У такому віці в дитини формується вміння зосереджуватись, утримувати увагу на об'єкті впродовж тривалого часу. Відтак покращується пам'ять, розвивається абстрактне мислення, уява.

Для дітей молодшого шкільного віку можна використати нейровправу «Кольорові слова», під час виконання якої діти читають слова, написані різними кольорами. Після цього – озвучують колір написаного слова. У такий спосіб активізується зорове сприйняття, увага, пам'ять. Для емоційної врівноваженості, заспокоєння, подолання тривожності доцільно виконати нейровправу «Дихання метелика», при якій дітям потрібно імітувати руками помаху крил метелика в спокійному розміреному темпі.

Високою ефективністю в активізації роботи обох півкуль мозку відзначається використання вправи «Дзеркальне синхронне малювання»: потрібно двома руками симетрично малювати запропонований малюнок чи на заздалегідь розграфлених аркушах відтворити зображення (за зразком чи без нього). Так розвиватиметься ще й дрібна моторика, яка у навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів відіграє важливу роль. Із цією метою можна також скористатись нейровправою

«Долоня – ребро – кулак». Для її виконання потрібно послідовно відтворити три положення руки на поверхні столу: розпрямлена долоня, долоня ребром, стиснута в кулак долоня. Можна виконувати спершу однією рукою, а відтак – переходити до синхронного відтворення з повторенням до 5-8 разів [4].

Для ефективної інтеграції нейровправ у навчальний процес важливо дотримуватися певних методичних підходів. Їх доцільно використовувати на різних етапах уроку (актуалізації опорних знань, закріплення матеріалу) або фізкультхвилинок, під час ранкових зустрічей. Це дозволяє уникнути стереотипності й підтримувати високий рівень мотивації учнів. Важливо враховувати вікові й індивідуальні особливості дітей, особливо в роботі з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Отож, використання нейровправ у розвитку молодших школярів та активізації їх навчально-пізнавальної діяльності відіграє важливу роль, адже дозволяє залучати роботу обох півкуль мозку, стимулюючи в такий спосіб удосконалення параметрів уваги, пам'яті, креативне та просторове мислення. Це відповідає засадам компетентісно орієнтованого навчання в сучасному освітньому просторі.

Література та джерела

1. Бабаян А. А. Нейрогімнастика як технологія розвитку когнітивних функцій молодших школярів. *Практична психологія у сучасному вимірі: XV Міжнародна науково-практична конференція науковців та студентів: тези доповідей, Дніпро, 26 березня 2024 р.* Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2024. С. 36–39.

2. Варивода К. Нейрогімнастика як ефективний метод покращення когнітивних функцій школярів: аналітичний огляд. *Scientia et societas*. 2023. С. 115–122.

3. Владимірова І. В. Нейроуспішність: прикладні методи розвитку інтелектуальних та мовленнєвих здібностей. *The 2nd International scientific and practical conference «Innovative technologies for training and educating young people» (January 14 – 17, 2025)*. USA, Boston, 2025. С. 223–228.

4. Дворовенко Л. П. Використання нейровправ на уроках та перервах у початковій школі: шлях до розвитку когнітивних та моторних навичок. URL: <https://vseosvita.ua/library/ctattia-vykorystannia-neirovprav-na-urokakh-ta-perervakh-u-pochatkovii-shkoli-shliakh-do-rozvytku-kohnityvnykh-i-motornykh-navychok-879604.html> (30.01.2025).

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Богдана Маті,

здобувачка освіти III курсу групи А спеціальності 012 Дошкільна освіта
Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж Мукачівського державного університету»

**Науковий керівник – Оксана Заяць, викладачка української мови та
літератури, «спеціаліст вищої категорії», «викладач-методист».**

Висвітлено формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти в умовах сучасних викликів. Розглядаються компоненти компетентності, методи формування та

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

вплив на здоров'я. Підкреслюється важливість інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес для розвитку гармонійної особистості здобувачів освіти.

Україна – це та держава, що декларує здоров'я людини як найвищу цінність.

Одним із пріоритетів освітньої політики України на сьогодні є створення оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я молоді, розвитку фізично здорової та духовно багатой особистості.

Сучасні соціальні й екологічні виклики висувають вимоги до здоров'я людини, особливо студентської молоді, яка є майбутнім професійного середовища. Формування здоров'язбережувальної компетентності є важливим завданням освітнього процесу в навчальних закладах. Ефективне вирішення проблеми формування, збереження та зміцнення здоров'я студентів може забезпечуватися лише спільними зусиллями системи освіти, охорони здоров'я та інших інституцій.

Здоров'язбережувальна компетентність є комплексною здатністю, що включає знання про здоров'я та вміння застосовувати ці знання для підтримки і покращення фізичного та психоемоційного стану. Вона є важливим аспектом особистісного розвитку, оскільки дозволяє студентам не лише усвідомлювати фактори ризику, а й здійснювати різні ефективні заходи для збереження здоров'я. Здобувачі освіти часто зустрічаються з такими викликами сьогодення, як стрес, неправильне харчування, низька фізична активність та шкідливі звички, що негативно позначаються на їх фізичному та психоемоційному стані.

У сучасному світі, де темп життя зростає, а інформації стає все більше й більше, здоров'я людини є не лише як особиста цінність, але й як ключовий ресурс для успішної самореалізації. Здоров'язбережувальна компетентність, як інтегрована якість особистості, відіграє вирішальну роль у формуванні відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Основні складові здоров'язбережувальної компетентності:

Когнітивний компонент (знання) – це фундамент, на якому будується вся компетентність. Він включає в себе глибокі знання про основи анатомії та фізіології людини, фактори, що впливають на здоров'я (фізичні, психологічні, соціальні), принципи здорового способу життя (раціональне харчування, фізична активність, гігієна, режим праці та відпочинку), основи профілактики захворювань та травматизму, а також навички надання першої домедичної допомоги. Важливо не просто знати, а й розуміти взаємозв'язок між способом життя, навколишнім середовищем та здоров'ям.

Практичний компонент (уміння та навички) – знання без практики майже нічого не варті. Тому важливо вміти застосовувати одержані знання в реальному житті. Це означає планувати та правильно організовувати спосіб життя, здійснювати самоконтроль та самооцінку стану здоров'я, керувати стресом та емоціями, приймати виважені рішення щодо здоров'я, вирішувати проблемні ситуації, пов'язані зі здоров'ям, а також володіти комунікативними навичками (вміння спілкуватися з медичними працівниками, отримувати та надавати інформацію про здоров'я).

Ціннісно-мотиваційний компонент (ставлення та цінностей) – це внутрішній компас, що визначенням ставлення людини до власного здоров'я. Важливо усвідомлювати цінність здоров'я як найважливішого ресурсу, мати відповідальне

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

ставлення до власного та здоров'я оточуючих, бути мотивованим у веденні здорового способу життя, прагнути до самовдосконалення та розвитку, а також проявляти емпатію та толерантність.

Соціальний компонент – вміння взаємодіяти з людьми в контексті збереження здоров'я. Вміння донести інформацію щодо здорового способу життя. Вміння звернутися за допомогою. Розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей, висловити це розуміння, зважати на почуття інших людей, допомагати та підтримувати.

Формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти забезпечується впливом системи педагогічних методів на їх свідомість і поведінку шляхом формування в них життєвих навичок, сприятливих для їхнього здоров'я, безпеки та гармонійного розвитку .

Методи формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти:

–**освітні заходи:** проведення лекцій, тренінгів, інтерактивних занять щодо здорового способу життя;

–**практичні заняття:** впровадження фізичних активностей, спортивних заходів, технік саморегуляції;

–**інтеграція у навчальний процес:** включення питань здоров'язбереження в освітні програми різних навчальних дисциплін;

–**психолого-педагогічна підтримка:** створення умов для збереження психічного здоров'я студентів, робота психологічних служб;

–**залучення здобувачів освіти до здорового способу життя:** пропаганда здорових звичок, формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів є важливим аспектом сучасного освітнього процесу, що сприяє розвитку гармонійної особистості, здатної удосконалювати себе в різних напрямках, готової до активного творчого життя в незалежній державі. Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес, підвищення мотивації до здорового способу життя та створення сприятливого освітнього середовища є ключовими завданнями сучасної освіти.

Тому навчальні заклади повинні створювати умови для формування здоров'язбережувальних компетенцій, включаючи навчальні програми, спортивні заходи та психологічну підтримку. Усвідомлення значення здорового способу життя підвищує не тільки якість життя студентської молоді, але й їхню академічну успішність та соціальну адаптацію.

Література та джерела

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Глобальні рекомендації щодо фізичної активності для здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979-ukr.pdf>.

Дата звернення: 27.02.2025.

2. Міністерство охорони здоров'я України. Рекомендації щодо фізичної активності для здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://clinic.gov.ua/rekomendatsii-vsesvitnoi-orhanizatsii-okhorony-zdorovia-shchodo-fizychnoi-aktyvnosti-dlia-zdorovia/>. Дата звернення: 27.02.2025.

3. Буковинський державний медичний університет. Основи раціонального харчування студента [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/1423-osnovi-ratsionalnogo-harchuvannya-studenta/>. Дата звернення: 27.02.2025.

4. Вінницький національний аграрний університет. Вплив харчування на здоров'я студентської молоді [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://repository.vsau.org/getfile.php/19365.pdf>. Дата звернення: 27.02.2025.

ОСОБИСТІ ЦІННОСТІ: ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗДОРОВ'Я

Катерина Мельниченко,

студентка 123 групи спеціальності 013 Початкова освіта

Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради

Науковий керівник – Олена Горобець, викладач природничих дисциплін

У статті розглянуто важливість занять фізичною культурою для людини як індивіда. Під час занять фізичною культурою людина виводить себе на якісно новий рівень.

Одним із актуальних завдань національного виховання є засвоєння дітьми духовних надбань свого народу. Духовна наповненість і зміст життя молодої людини залежать від того, які цінності та в який спосіб вони проникають у її свідомість. Саме в такому суспільстві реально відбувається розуміння людини як найвищої цінності. Щодо самої людини, то для неї найбільшою цінністю є здоров'я. Здоров'я, сила та тілесна краса ще з давніх часів вважалися важливими рисами людини, що свідчить про її високий культурний рівень. У сучасному світі фізична культура розглядається як одне з духовних надбань, і її дослідження є особливо актуальним під час пошуку нових ціннісних орієнтирів в умовах сучасного суспільства.

У зв'язку з цим ціннісні орієнтації останнім часом привертають особливу увагу дослідників різноманітністю своїх проявів, підпорядкованих головній її функції: забезпеченню зв'язків між особистістю і суспільством. Цінністю може бути не лише те, що існує, а й те, що ще потрібно здійснити.

Існують дві групи цінностей:

по-перше, це цінності життя (здоров'я, радість, спілкування з людьми тощо), по-друге, це цінності культури, до яких відносяться матеріальні (техніка, житло, їжа тощо), соціально-політичні (громадський порядок, мир, безпека) і духовні (освіта, наука, мистецтво).

Психологи вважають, що наявність цінностей є виявом небайдужого ставлення людини до оточення. Їх формування – процес складний і багатогранний. Цінності є засобами досягнення мети.

Педагогічна сутність поняття цінностей відображає один із найсуттєвіших моментів практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

На важливості психічного пізнання людиною себе самої наполягав Г. Сковорода. Не знаючи себе, людина як у п'їтмі блукає, не за ту справу береться, до якої схильна. Радив не тільки прислухатися до себе, а й вивчати, випробовувати себе в справах, бути суворим і вимогливим до себе, розбиратися не лише в своїх почуттях і прагненнях, а й у діях, вчинках, порівнювати себе з іншими людьми.

Наукові доробки сучасності містять положення й узагальнення, які допомагають визначитися у підходах до проблеми формування в людях потреби як спонукальної сили до певної діяльності. Проблему самоформування особистості прийнято позначати поняттям «Я». Формування «Я» самосвідомості особистості сприяє саморегуляції: посиленню чи послабленню активності, самоконтролю, корекції дій і вчинків, емоцій, почуттів, а також прогнозуванню власної діяльності та життєвого досвіду.

Отже, особистість не тільки цілеспрямована, а й самоорганізуюча та самодостатня система. Об'єктом її уваги в діяльності, як зазначають дослідники, слугує не тільки її зовнішній світ, а й внутрішній та її самосприйняття.

Аналіз наукових даних із проблеми самовдосконалення особистості допомагає визначити фактори впливу на формування свідомого ставлення людини до зміцнення свого здоров'я. Ефективність фізичного вдосконалення залежить від ставлення людини до занять фізкультурою і спортом, від прояву нею в цьому процесі особистісної активності. На процес формування особистості впливають три основні групи чинників: природні, соціальні, духовні. Але найважливішим фактором формування особистості є вона сама, її власна природа. Самовплив є важливим «рухом» її саморозвитку, самовдосконалення, тією силою, що забезпечує прогрес у формуванні особистості. Важливим є орієнтація індивіда на позитивне піклування про свій фізичний стан, оволодіння особистісними цінностями здорового способу життя. Лише за цих умов знання, перетворюючись у переконання, набувають спонукальної сили [2].

Механізмами виникнення прагнення до фізичного самовдосконалення є: усвідомлення значущості фізичного вдосконалення як дійового засобу зміцнення здоров'я; відчуття радості й задоволення, пов'язане з поліпшенням самопочуття, зміцнення стану здоров'я за допомогою занять фізичними вправами. Встановлено, що прагнення до фізичного самовдосконалення формується й реалізується в певній послідовності, а саме: потреба, мотивація діяльності (спрямована на задоволення потреби), визначення мети та її практичне втілення.

Пропонується система сформованості прагнення до фізичного вдосконалення, до складу якої входять: засвоєння знань; сформованість вміння самостійно займатися фізичними вправами; практичний прояв рухової активності в повсякденному житті; фізична підготовленість [1], занять фізичними вправами і на цій основі формування позитивних мотивів та наявності позитивних почуттів, емоцій під час навчальних занять; формування системи відповідних знань, умінь і навичок самостійних занять фізичними вправами; ведення систематичного контролю за станом здоров'я. Важливим аспектом парадигми особистісно-орієнтованого фізичного виховання є його мета виховання «цілісної» культурної і здорової людини, яка має природну, соціальну і культурну сутності, що лежать в основі усвідомлення зазначених процесів

і забезпечують цілісний розвиток особистості. Доведено, що показниками здоров'я можуть бути кількісно охарактеризовані такі ознаки:

- 1) рівень і гармонійність фізичного розвитку;
- 2) функціональний стан організму (його резервні можливості, передусім, серцево-судинної системи);
- 3) рівень імунного захисту і неспецифічної резистентності;
- 4) рівень морально-вольових і ціннісно-мотиваційних настанов особистості.

Отже, свідоме ставлення до свого здоров'я передбачає дії, які спрямовані на фізичне вдосконалення і самовдосконалення. Від базової потреби у фізичній активності до усвідомлення необхідності фізичної досконалості особистості, яка розглядається як самоорганізуюча система. Свідомі дії – це ті, що спрямовані на досягнення заздалегідь поставленої мети.

Література та джерела

1. Марченко О.Ю. Гендерні особливості самоопису фізичного розвитку школярів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал*. 2016. №1.
2. Цибульська В. В. Формування мотивації до професійно-прикладної фізичної підготовки студентів педагогічних спеціальностей на різних формах навчання: автореф. дис. на здобут. наук. ступ. канд.. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / В.В. Цибульська. Дніпропетровськ, 2015.

РУХЛИВІ ІГРИ – ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Денис Молчан¹,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Вікторія Карпук²,

студентка 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У роботі розглянуто ігрову діяльність молодших школярів як основний метод фізичного виховання у цьому віковому періоді. Зазначається, що саме завдяки іграм відбувається забезпечення рухової активності дітей початкової школи.

Ще здавна у нашій країні будь-якого роду зібрання чи то дорослих, чи то дітей відбувалися у супроводі великого різномаїття ігор. Найпоширенішими серед чоловіків вважають: біг, скачки, стрільбу з лука, бої на кулаках, метання списа. А ось жінки та дівчата часто водили гуртом хороводи. Участь в ігровій діяльності давала людині змогу відійти від повсякденних справ та запобігти різного роду сумнівам і невпевненості у власних силах.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Відомі вчені та педагоги зауважували, що рухливі ігри мають сприятливий вплив на духовний стан особистості, у тому числі і дитини, розвинення фізичних та духовних сил [2; 6].

Дослідники акцентували увагу на важливість ігрової діяльності у всесторонньому дитячому розвиненні, вивчаючи її як один із провідних видів фізичного та розумового роду діяльності [1; 4].

Дослідження такого національного виду ігор як рухливі ігри проводив І. Боберський, який написав посібник «Рухливі ігри та забави» [3].

У першу чергу для дітей є цікавим сам дієвий процес, різкі зміни ігрових ситуацій. Такого роду ігри спрямовані на самостійний пошук виходу із несподіваних ситуацій, встановлення мети, взаємодію з друзями, вияв спритності, стійкості та сили. Навіть сама згадка про слідує гру пробуджує оптимістичні дитячі емоції та приємний хвилюючий стан. Серед когорти дослідників є досить поширеною думка про те, що гра є структурною моделлю дитячої поведінки, за допомогою якою дитина пізнає оточуючий світ та готується до його активних модифікацій. Простіше кажучи, рухливі ігри сприяють підготовці дитини до дорослого життя.

Із плином часу відбуваються деякі зміни в ігровому змісті, формується безліч варіантів ігор. Єдине, що лишається незмінним – це їх рухливий базис. Гра містить в собі усі можливі види природних рухів: ходьба, бігання, стрибання, метання, лазіння, виконання вправ із предметами, а тому є універсальним засобом дитячого ФВ. Ігровий світ є дуже різноманітним: рухливим, сюжетним, народним, рольовим, спортивним, імітаційним, командним, груповим. Також існують такі види ігор, як: ігри-естафети, ігри-конкурси, ігри-забави, ігри-змагання і т.д.

Народна освіта потребує, аби батьки та модератори освіти дбали про дитяче фізичне розвинення та усіма можливими способами спрямовували її на рухову активність. «Як дитина бігає і грається, так її здоров'я усміхається», – говорить народна творчість. Чим більше дитина знаходиться в русі, тим краще відбувається її ріст та розвиток [5].

Отже, найліпшим вирішенням проблеми дитячої нерухливості є саме рухливі ігри, які за змістом і формою є достатньо простими та доступними для всіх вікових категорій дітей. Такого роду ігри є чудовим інструментом фізичного виховання молоді.

Небязкий оздоровчий вплив має проведення ігрової діяльності на просторі свіжого повітря, незважаючи на сезон року. Це у свою чергу впливає на зміцнення мускулатури, покращення діяльності дихальної системи та серцево-судинної системи, збільшення рухливості суглобів і міцності зв'язок, стимулювання обмінних процесів, позитивно позначається на нервовій системі, підвищенні опірності організму різного роду простудним захворюванням.

Проводячи дослідницьку роботу, ми помітили, що у більшості шкіл нашої країни відсутні спортивні зали. Можемо запропонувати тільки таке вирішення дані ситуації: влітку і взимку, навесні та восени проводити уроки ФК на свіжому повітрі. На таких заняттях і модератор, і здобувачі освіти мають бути вдягнені у спортивний одяг. Залежно від погодних змін має змінюватися і спортивна форма, яка б забезпечувала вільноту рухів і, водночас, захищала від перегрівання чи

переохолодження тіла. Через це модераторові освіти важливо бути ознайомленим із освітнім значенням ігрової діяльності

Література та джерела

1. Кашуба В. А. Корекція порушень постави дошкільнят у процесі фізичного виховання. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2010. №2. С.75-78.
2. Кліщевська Я. А. Диференційований підхід до розвитку творчих здібностей на уроках фізичної культури з урахуванням вікових та статевих особливостей дітей. Науково-методичний журнал. Х.: Основа, 2006. №10. С. 20 – 27.
3. Козленко М. П. Теорія і методика фізичного виховання (початкові класи). К.: [б. в.], 2004. – 132 с.
4. Кругляк О. Рухливі ігри та естафети в школі: посібник для вчителя. Т. : Підручники і посібники, 2011. 112 с.
5. Медвідь А. Педагогічний контроль занять з фізичного виховання дітей раннього віку в умовах сучасної дитячої установи. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць*. Луцьк, 2005. С. 301 – 303.
6. Палагнюк Т. Значення фізичної культури в становленні соціального педагога. Чернівці: Рута, 2005. Випуск 224 „Педагогіка та психологія”. С. 120 – 123.

ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Яна Мосійчук, Артем Черниш,

студенти 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання
та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури**

У статті розкрито зміст різних етапів формування валеологічної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої школи. Обґрунтовані організація, методи, форми, педагогічні прийоми та засоби валеологічного спрямування у фізичному вихованні школярів.

Результати досліджень українських учених [1; 3; 6] вказують на те, що традиційна система освіти в Україні значною мірою орієнтована на здобуття знань та інформації. Формування здорових навичок, рівень підготовки школярів до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам. Школярам потрібні не лише знання, а й компетентності, які допомагають робити життєвий вибір, зберігати й поліпшувати здоров'я та якість життя. Протягом останніх років у школі поступово утверджується підхід до розуміння здоров'я через здоровий спосіб життя, до якого входять усі аспекти життєдіяльності людини. Для ефективного охоплення підлітків здоров'язбережувальними послугами доцільно об'єднати зусилля усіх педагогів школи. Сучасну шкільну освіту неможливо уявити без такої важливої ланки, як валеологічна діяльність. Саме вчителі фізичної культури та валеологи мають

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

відігравати провідну роль у створенні умов для здобування знань, формування навичок здорового способу життя, валеологічної свідомості [4–5].

У сучасній школі підвищуються вимоги до навчальних результатів, але треба усвідомлювати, що саме здорові діти успішніші в навчанні. Нині школа має навчити дітей, як дотримуватися здорового способу життя, як бути гідними громадянами, як у майбутньому стати конкурентоспроможними на ринку праці.

Мета валеологічної освіти – це, перш за все, формування позитивної мотивації серед дітей для дотримання здорового способу життя. Але досягнення цього потребує певних знань і життєвих навичок. Запровадження навчання життєвих навичок у школах дає можливість дітям набувати та збагачувати знання, планувати та вдосконалювати особисте здоров'я, сімейне життя, суспільство, а пізніше – професійну діяльність.

Для того щоб допомогти кожній дитині сформувати життєві навички у школі було прийнято стратегію впровадження валеологічної компетентності.

У нашій роботі методика формування валеологічної компетентності складалася з цільового, мотиваційного, змістового (когнітивного), операційно-дійового та результативного компонентів. Кожен з компонентів реалізовувався на певному етапі формування валеологічної компетентності.

Цільовий компонент процесу навчання, який реалізовувався на початковому етапі, забезпечував усвідомлення педагогами значення і передачу учням мети формування валеологічної компетентності, його етапів і тематики.

На першому етапі застосовувалися принципи виховання здорової дитини, гуманізму, демократизації, свідомості й активності.

Валеологічні знання школярі отримували під час уроків з фізичної культури, під час позанавчальної просвітницької діяльності (лекції фахівців, бесіди вихователів, лекторії тощо). Для формування свідомого ставлення до власного здоров'я організовували зустрічі з людьми, які ведуть здоровий спосіб життя, лікарями, спортсменами тощо.

Засвоєння знань учнями залежить не лише від методів і прийомів навчання, а й від форм організації навчальної роботи. Форма організації навчання – зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі [2]. Завдання початкового періоду формування у старшокласників валеологічної компетентності вирішувалися у формі педагогічних нарад, консультацій педагогів школи, зборів трудового колективу та учнів.

На другому етапі формування валеологічної компетентності реалізовувався мотиваційний компонент. Головними завданнями були: усвідомлення педагогами і передачу учням мети навчального процесу валеологічної спрямованості (освітньої, виховної, розвиваючої). Освітня мета полягала у засвоєнні, закріпленні, застосуванні знань; формуванні загально навчальних та валеологічних умінь і навичок. Виховна мета реалізовувалася у формуванні активної позиції щодо збереження та зміцнення здоров'я, гігієнічних та фізкультурних навичок. Розвивальна мета охоплювала розвиток мислення, емоцій, валеологічних інтересів і здібностей старшокласників. Використовувалися принципи свідомості й активності, емоційності навчання.

У процесі фізичного виховання в контексті валеологічної освіти застосовувався ігровий метод. Гра забезпечувала емоційну обстановку відтворення знань,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

полегшувала засвоєння навчального матеріалу, створювала сприятливий для засвоєння знань емоційний стан, заохочувала до навчальної роботи та знімала втому.

На другому етапі широко застосовувалися такі форми навчальної діяльності як урок фізичної культури, лекції на валеологічну тематику, спортивні змагання, зустрічі з фахівцями з фізичної культури і спорту, медичними працівниками.

На третьому етапі запропонованої методики реалізовувався змістовий (когнітивний) компонент, який передбачав формування у школярів системи валеологічних знань, умінь і навичок. На цій стадії актуальними були принципи інтеграції знань, наочності, індивідуального підходу, послідовності, систематичності, доступності, міцності засвоєння знань.

До методів, які застосовувалися на цьому етапі, належали: змагальний, словесні, ігровий, практичний. Завдання вирішувалися у формі уроків, інтегрованих уроків фізичної культури з іншими предметами, семінарських занять, гуртків, спортивних секцій, екскурсій, факультативів.

На четвертому етапі, де реалізовувався операційно-дійовий компонент, валеологічні знання, уміння і навички застосовувалися у самостійній діяльності учнів старших класів загальноосвітньої школи. Використовувалися принципи діяльності, науковості, зв'язку навчання з життям та ін..

П'ятий етап запропонованої нами методики був підсумковим – оцінювався результат сформованості валеологічної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої школи.

Результативний компонент передбачав оцінювання якості валеологічних знань учнів, яке здійснювали як педагоги, так і вони самі. Принцип зв'язку навчання з життям полягав у використанні на уроках життєвого досвіду учнів, розкритті практичної значущості фізкультурних та валеологічних знань, умінь та навичок, застосуванні їх у практичній діяльності.

Література та джерела

1. Бобрицька В.І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів: Монографія. Полтава : ТОВ "Поліграфічний центр" „Скайтек”, 2006. – 432с.
2. Ващенко О. М. Формування умінь і навичок здорового способу життя учнів 1-4 класів шкіл-інтернатів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 2007. – 21 с.
3. Максимчук, Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання: монографія за ред. Р. С. Гуревич. Вінницький ДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ТОВ "Планер", 2016. – 390 с.
4. Пинзеник О. Формування валеологічної компетентності здобувачів вищої педагогічної світи у процесі самостійної роботи. Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 26-27 травня 2021 року / за наук. ред. д. пед. наук С. З. Романюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2021. С. 239-245.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. К. : "Академвидав", 2007. – 560 с.
6. Шевченко О.С., Штефан Л.В., Шевченко В.В. Валеологічна компетентність в стандартах освіти та практиці здоров'язбереження: Матеріали XIV Міжрегіональної науково-методичної інтернет-конференції "Сучасні концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах". Харків : Харківський національний медичний університет. Секція 4 "Педагогіка і психологія", 2021. С. 220-222.

АКТУАЛЬНИЙ СТАН ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНИХ ІГОР У ВИХОВАННІ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ МОЛОДШИХ УЧНІВ

Степан Павлусь,

студент 11ФКск групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н., завідувач кафедри загальної
педагогіки, психології та методики початкової освіти**

Проведене опитування засвідчило, що народні рухливі ігри займають чільне місце у фізичному розвитку молодших учнів, зміцненні їхнього здоров'я, формуванні здорового способу життя. За допомогою ігор у них закріплюються та вдосконалюються вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, лазіння, метання, рівноваги), розвиваються фізичні якості (сила, спритність, гнучкість, витривалість). Результати анкетування стверджують, що школярі знають народні ігри та активно в них грають, розвиваються фізично, соціально, духовно та психічно.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що «заклад загальної середньої освіти забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців)» [2].

Систематичне застосування ігор сприяє розширенню рухливих можливостей учнів, які перетворюються у необхідні життєві уміння та навички. Сформовані рухові навички і уміння дозволяють економити фізичні сили та безпомилково виконувати фізичні вправи, що позитивно впливає на розвиток м'язів, зв'язок, суглобів, кісткового апарату [1, с. 106].

З метою кращого розуміння здорового способу життя в уявленні молодших школярів та ролі народних ігор у його формуванні ми провели дослідження у формі анкетування. В опитуванні взяли участь 21учнів 2–4 класів Несвічівської гімназії Городищенської сільської ради. З них – 11 дівчаток і 10 хлопчиків. Школярам було запропоновано дві анкети: про здоровий спосіб життя та про українські народні ігри. В анкеті про ЗСЖ учням були запропоновані питання, пов'язані з дотримання режиму дня, шкідливими звичками та активним відпочинком. Відповіді школярів на запитання «Що таке здоровий спосіб життя?» на рис. 1.

Як бачимо, найбільше школярі асоціюють здоровий спосіб життя із заняттям спортом та правильним харчуванням, що й справді є основою фізичного здоров'я.

Відповідаючи на питання анкети про здоровий спосіб життя, учням було запропоновано вказати, в довільній формі, з яких складників формується здоровий спосіб життя. Відповіді школярів подано на рис.2.

Як бачимо, школярі обізнані з поняттям здорового способу життя та орієнтуються в основних його складниках. На питання «Чи дотримуєшся ти здорового способу життя?», більше половини опитуваних відповіли ствердно, один респондент вказав відповідь «ні», решта написали – «інколи». Отже, як ми бачимо з відповідей, школярі не лише знають про здоровий спосіб життя, а й переважно

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

дотримуються його. На питання «Звідки ти знаєш про здоровий спосіб життя?», найчастіше діти вказували варіант «від батьків» (8 учнів), що акцентує увагу на величині впливу сім'ї при формуванні здорового способу життя дітей.



Рис.1. Відповіді учнів на запитання «Що таке здоровий спосіб життя?»



Рис. 2. Думки респондентів про складники здорового способу життя

Від того, чи активно батьки дотримуються здорового способу життя, здебільшого залежить вибір дитини: наслідувати їхньому прикладу чи ні. Тому 5 питання анкети звучало саме так. 11 школярів відповіли – «так»; 8 обрали відповідь «інколи»; і тільки 2 респондентів відповіли негативно на дане питання. Аналізуючи відповіді молодших школярів, ми помітили, що саме ці дві дитини, які відповіли негативно на 5 питання, так само вказали негативну відповідь в питанні, яке стосується їхнього дотримання здорового способу життя. Це спостереження ще раз наголошує на відповідальності батьків за здоров'я своїх дітей і майбутніх поколінь в цілому.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

17% відсотків дітей вказали достатню кількість сну, як один з головних чинників здорового способу життя. Щоб отримувати все необхідно-важливе від сну варто дотримуватися режиму дня, тому наступне питання в анкеті звучало так: «Чи в один і той самий час ти лягаєш спати?». Отримано такі результати: 10 учнів відповіли «ні», а 9 – «інколи». Двоє школярів відповіло ствердно на це питання. З результатів анкети видно, що найбільше недотримуються режиму сну учні 3 класу; що може бути зумовлене багатьма чинниками і, як результат, негативно впливати на самопочуття дитини.

На питання «Чи виконуєш ти ранкову зарядку», 12 учнів відповіли – «інколи», 5 школярів написали «ні» і 4 вказали відповідь «так». Отож, як бачимо з відповідей, учні не лише обізнані з користю ранкової гімнастики, а й активно виконують її.

Ми поцікавилися у дітей: скільки часу на день вони проводять за комп'ютером та телефоном. До 1 години на день витрачають час на гаджети 9 учнів, більше 1 години – 7 і 2 години та більше зловживають екраном 5 респондентів. Інше питання анкети було протилежне до попереднього: «Скільки часу на день ти активно відпочиваєш (прогулянки, ігри)?». 12 учнів відповіло, що більше 1 години на день, 6 школярів запевняє, проводить на свіжому повітрі більше двох годин на день і 3 дитини мають дефіцит у прогулянках, перебуваючи на вулиці до 1 години на день.

Анкета-опитувальник №2 була спрямована на визначення розуміння сучасного стану обізнаності дітей молодшого шкільного віку з українськими народними іграми; активне впровадження ігор в повсякденне життя дитини. Зміст та результати питань з варіантами відповідей наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Зміст та результати питань про обізнаність і застосованість народних ігор

Зміст питання	Відповіді респондентів
Які ти знаєш українські народні ігри?	«Хованки», «Вище землі», «Заморозка», «Дід Панас», «Квач», «Класики», «Хустинка».
В які народні ігри ти найбільше любиш гратися?	«Хованки», «Дід Панас», «Хустинка», «Вище землі», «Заморозка».

Бачимо, що діти мають невеликий обсяг знань про українські народні ігри і ще менше їх застосовують на дозвіллі. Цю проблему можна вирішити введенням їх до навчальних завдань на уроках фізичної культури, ознайомлюючи дітей з найпопулярнішими рухливими іграми. Українські народні ігри мають значний вплив на стан організму дитини. Визначають її настрій залежно від виду гри і способу її проведення. Тому нам було важливо дізнатися як почувають себе діти під час гри – табл. 2.

Таблиця 2

Вплив народних ігор та емоції, здоров'я дітей

Зміст питання	Відповіді респондентів
Які емоції та почуття в тебе викликають ігри?	Радість, веселі та позитивні, зацікавленість, хороші, класні, сміх, нормальні, ніякі.
Як впливають українські народні ігри на твій сон?	Добре, позитивно, дуже легко, класно, ніяк

Чи покращується в тебе апетит після ігор?	Ні, так, іноді.
Як думаєш, граючи народні ігри ти стаєш здоровішим/ою?	Ні, так, не знаю.

Згідно з табл. 2, можна стверджувати, що українські народні ігри позитивно впливають на самопочуття учнів, заохочують дітей до ведення активного і здорового способу життя. На запитання «Хто тебе навчив українським народним іграм?», більшість респондентів обрало декілька варіантів відповідей, що свідчить про різноманіття рухливих ігор і вплив поколінь на їх вибір. На питання «Де ти найбільше любиш гратися?» 13 школярів відповіли «на вулиці», 6 написали «у школі» і троє дітей проводять рухливі ігри разом з сім'єю. Ці відповіді вказують про великий вплив вулиці на вибір дітьми народних ігор. Грати рухливі ігри ситим чи голодним – це вибір кожної дитини особисто, який, водночас, впливає на процес гри. Даючи відповідь на це питання 15 респондентів написали, що граються ситими і 6 відповіли, що голодними.

Таким чином, від настрою дитини залежить перебіг гри: які враження отримає школяр, чи буде він зацікавлений в грі чи ні, активно братиме участь або пасивно проводитиме час. 15 опитуваних респондентів відповіли, що їм подобається ігровий процес, 3 дитини заявили, що не отримують задоволення від гри і ще 3 дитини написало, що інколи отримують задоволення.

Література та джерела

1. Мужичок В., Мосейчук А. Використання рухливих ігор у формуванні здоров'язбережувальної компетенції молодших школярів загальноосвітньої школи. *Молодий вчений*. № 3.3 (55.3), березень, 2018 р. С. 105–108.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 3482-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (дата звернення: 25.02.2025).

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРЕНУВАННЯ: МЕТОДИКА, ОСОБЛИВОСТІ, ВИДИ ТА ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ

Анастасія Покотило,

студентка 341 групи спеціальності 014 Середня освіта відділення
«Технологічна освіта і фізична культура»

Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка
Науковий керівник – Олена Войналович, викладач фізичного виховання

Функціональні тренування займають особливе місце в сучасному фітнесі завдяки універсальності, адаптивності та ефективності. Вони спрямовані на розвиток рухових якостей, які допомагають покращити фізичну активність у повсякденному житті та професійній діяльності.

Функціональні тренування – це комплекс вправ, які моделюють природні рухи людського тіла: підйоми, нахили, обертання, біг, стрибки. Вони залучають кілька груп м'язів одночасно, розвивають координацію, баланс, силу та витривалість [3].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Функціональні тренування поділяються на кілька категорій, які можуть бути адаптовані до різного рівня підготовки:

1. Силові функціональні тренування: виконуються з додатковим навантаженням (гантелі, гирі, штанги). Мета: підвищення сили та м'язової витривалості [1].

2. Кардіо-функціональні тренування: вправи високої інтенсивності, що спрямовані на розвиток серцево-судинної системи [3].

3. Реабілітаційні функціональні тренування: акцент на відновлення рухової активності, роботу з м'язами-стабілізаторами [4].

4. Балансувальні тренування: вправи з використанням нестабільних поверхонь, наприклад, босу чи балансувальних дощок [2].

Функціональне тренування, як комплексний підхід до фізичної підготовки, складається з кількох етапів, кожен з яких має своє значення для досягнення максимальних результатів. Для побудувати ефективного тренування потрібно дотримуватись структури заняття. На першому етапі важливо активувати м'язи та суглоби за допомогою динамічних вправ. Це допомагає підготувати організм до основного навантаження та знижує ризик травм. Розминка зазвичай триває 5–10 хвилин і включає рухи, які поступово збільшують інтенсивність. **В основній частині** проводяться вправи, спрямовані на розвиток різних фізичних якостей, таких як сила, кардіо та баланс. Залежно від цілей тренування, основна частина може тривати від 20 до 40 хвилин. Це найважливіша частина заняття, де досягається основний прогрес. Після інтенсивного тренування важливо відновити організм. Для цього включають розтяжку і дихальні вправи, які сприяють нормалізації пульсу і гнучкості м'язів. Тривалість цього етапу – 5–10 хвилин.

Принципи побудови програми.

Індивідуальний підхід. Вправи мають підбиратися в залежності від цілей клієнта. Це важливий аспект, оскільки кожна людина має свої особливості, і програма повинна бути адаптована під її потреби.

Зміна програми. Щоб уникнути адаптації організму, програма тренувань повинна змінюватися кожні 4–6 тижнів. Це дозволяє забезпечити постійний прогрес і уникнути застою в результатах.

Поступове збільшення навантаження. Важливо, щоб навантаження збільшувалося тільки тоді, коли вправи виконуються технічно правильно. Це дозволяє уникнути травм і забезпечити максимальну ефективність тренувань.

З правильним підбором вправ і використанням різноманітного інвентарю функціональні тренування можуть значно покращити фізичну форму та допомогти досягти конкретних цілей.

Силові функціональні тренування підходять для тих, хто хоче зміцнити м'язи, поліпшити тонус тіла або підвищити витривалість. Ці тренування спрямовані на розвиток м'язової сили і функціональної потужності [1].

Кардіо-функціональні тренування ідеальні для тих, хто хоче знизити вагу, покращити роботу серцево-судинної системи або підвищити загальну витривалість організму. Вони допомагають активно спалювати калорії та зміцнювати серце [2].

Реабілітаційні програми рекомендуються людям, які відновлюються після травм або мають обмежену рухливість. Ці тренування націлені на поступове відновлення рухливості, зміцнення м'язів і суглобів, а також на зменшення болю.[4]

На функціональних тренуваннях використовують різноманітне обладнання, яке дозволяє додати варіативності та складності до вправ. **Гантелі, гири, штанги, медболи** – використовуються для розвитку сили та витривалості. **Резинки, еспандери, TRX-петлі** – ідеально підходять для тренування стабільності, мобільності та сили. **Боси, балансувальні дошки** – допомагають розвивати баланс і координацію. **Скакалки, канати** – використовуються для кардіонавантаження та розвитку витривалості.

Функціональні тренування мають велику кількість різновидів, які відрізняються за методикою, структурою і типом навантаження.

1. Функціональні зв'язки включають виконання вправ у логічній послідовності, яка імітує природні рухи людини. Ці тренування базуються на тому, як м'язові групи взаємодіють у повсякденній активності. Орієнтовані на розвиток рухових ланцюгів. Використовуються у реабілітації та функціональному фітнесі. Підходять для покращення гнучкості, координації та сили.

2. Функціональний степ. Тренування із застосуванням степ-платформи фокусуються на активному залученні нижніх кінцівок. Це поєднання аеробного навантаження зі зміцненням м'язів ніг. Підходить для групових тренувань і персональних програм. Покращує кардіовитривалість, рівновагу та силу. Допомагає знизити вагу за рахунок високої інтенсивності.

3. Колове тренування побудоване у форматі станцій. Учасники виконують вправи по чергово, переходячи від однієї станції до іншої. Це ідеальний варіант для тих, хто хоче поєднати кардіо- та силові елементи в одній сесії. Підходить як для групових, так і персональних занять. Висока варіативність (можна змінювати типи вправ залежно від цілей). Включає як силові, так і кардіо-компоненти.

4. Функціональне силове тренування по станціях. Цей формат передбачає виконання вправ із додатковим обтяженням (гантелі, гири, штанга) на кожній станції. Основна мета – розвиток сили та м'язової витривалості. Забезпечує поступовий приріст сили. Використовується для покращення форми тіла. Особливо корисно для клієнтів середнього рівня підготовки.

5. Кардіо-функціональне тренування. Основна мета – розвиток витривалості та спалювання калорій. Вправи виконуються в динамічному темпі. Покращує серцево-судинну систему. Ефективне для швидкого зниження ваги. Тривалість тренування – 15–30 хвилин.

6. Функціональні тренування з акцентом на баланс включає вправи на нестабільних поверхнях, таких як босу, балансувальні платформи, фітболи. Розвиває м'язи-стабілізатори. Підходить для реабілітації та відновлення після травм. Покращує координацію і рівновагу.

7. Функціональне силове тренування по станціях із різним інвентарем – є одним із найефективніших підходів для розвитку сили та витривалості.

Функціональні тренування в рамках персональних програм дають можливість створити індивідуальний підхід до кожної людини. Це важливо, оскільки вони дозволяють врахувати не лише фізичний стан, а й рівень підготовки, а також

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

конкретні цілі, які ставить перед собою людина. Для новачків ці програми можуть включати базові вправи, спрямовані на розвиток стабільності та координації. Ці вправи зазвичай зосереджуються на поліпшенні балансу та загальної мобільності. Водночас для більш досвідчених атлетів програми можуть містити вправи з додатковим навантаженням, які забезпечують розвиток сили, витривалості та функціональної потужності. Такий підхід дозволяє оптимально адаптувати тренування відповідно до потреб клієнта, поступово збільшуючи складність та інтенсивність для досягнення кращих результатів.

Групові тренування мають свої особливості, серед яких однією з ключових є можливість мотивації та командної взаємодії. Це створює атмосферу підтримки серед учасників і дає їм змогу досягати спільних цілей. Однак у таких заняттях важливо враховувати різний рівень підготовки учасників. Для цього тренер має пропонувати альтернативні варіанти вправ, що дозволяють кожному працювати у своєму комфортному діапазоні. Це можуть бути регресії – полегшені варіанти вправ для новачків або осіб з обмеженнями здоров'я, та прогресії – більш складні варіанти для більш досвідчених учасників. Такий підхід дозволяє кожному учаснику тренування отримати максимальну користь, незалежно від його фізичної форми.

Функціональні тренування мають широкий спектр позитивного впливу на різні аспекти фізичного і ментального здоров'я. Функціональні тренування значно покращують загальний фізичний стан. Вони сприяють розвитку сили, витривалості, гнучкості та координації. Завдяки таким тренуванням ви зможете значно зміцнити м'язи, покращити роботу серцево-судинної системи, а також розвинути здатність організму адаптуватися до різних фізичних навантажень. Це допомагає не лише підвищити фізичну працездатність, але й забезпечує кращу витривалість у повсякденному житті.

Регулярні функціональні тренування можуть суттєво знизити ризик травм, оскільки вони сприяють розвитку балансу, стабільності та гнучкості м'язів і суглобів. Крім того, функціональні вправи допомагають нормалізувати обмін речовин в організмі. Це дозволяє поліпшити функціонування внутрішніх органів, зокрема покращити кровообіг та обмін енергією. Таким чином, тренування сприяють не тільки зміцненню м'язової системи, але й підтримці здоров'я всього організму.

Не можна забувати і про вплив функціональних тренувань на психічне здоров'я. Вони допомагають підвищити стресостійкість, адже фізична активність сприяє виробленню ендорфінів – гормонів радості, які позитивно впливають на настрій. Регулярні тренування покращують мотивацію і загальне відчуття задоволення від процесу, що сприяє кращій концентрації на досягненні цілей та підвищує самовпевненість.

Отже, функціональні тренування – це не тільки спосіб зміцнити тіло, але й спосіб підтримки психічного здоров'я та загального благополуччя. Вони забезпечують комплексний підхід до фізичного розвитку та сприяють досягненню відмінних результатів, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Література та джерела

1. Бомпа Т., Буцек К. Періодизація тренувань для спорту та фізичної підготовки. Київ: Олімпійська література, 2015.
2. Міллер М. Фітнес-програми для тренувань функціональної сили. Нью-Йорк: Human Kinetics, 2018.
3. Cook G. Movement: Functional Movement Systems: Screening, Assessment, Corrective Strategies. Gray Cook, 2015.
4. Cook G. Movement: Functional Movement Systems: Screening, Assessment, Corrective Strategies. Gray Cook, 2016.
5. Дослідження на платформі PubMed: Functional Training.

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Ірина Приймачук,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк,

*канд. екон. наук, доцент, завідувачка кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Визначено важливість формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти засобами ігрових технологій. Подано методичні рекомендації щодо впровадження ігрових технологій у процес формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти.

Однією з основних компетентностей, яку повинен здобути молодший школяр в рамках нової української школи, є екологічна компетентність. Вона полягає в розумінні принципів сталого природокористування, дотриманні норм природоохоронної поведінки та ефективному використанні природних ресурсів. Сформованість екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти передбачає набуті знання про екосистеми та природоохоронні заходи, розуміння причин і наслідків екологічних проблем, навички екологічно доцільної поведінки та ціннісне ставлення до природи.

Формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти є важливим завданням сучасної освіти. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є використання ігрових технологій, які сприяють розвитку екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи та екологічної культури. Ігрові технології допомагають засвоювати складні екологічні поняття в доступній і цікавій формі, активізують пізнавальну діяльність, формують позитивне ставлення до природи та розвивають практичні навички екологічно доцільної поведінки [3, с. 495].

Ефективність впровадження ігрових технологій у процес формування екологічної компетентності в здобувачів початкової освіти залежить від компетентності педагогів та дотримання ними методичних рекомендацій.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Перш за все, вчителям слід урізноманітнювати ігри, використовуючи різні форми: від настільних ігор до цифрових інтерактивних платформ, щоб залучити здобувачів освіти до активного пізнання екологічних проблем. Використання одноманітних ігор може призвести до втрати мотивації та зниження ефективності навчання. Важливо, щоб ігри не тільки були цікаві, а й сприяли розвитку критичного мислення та розуміння взаємозв'язків у природних системах. Доцільно використовувати такі види ігор, як дидактичні, сюжетно-рольові, настільні, ігри-драматизації, ігри-імітації, інтелектуальні, комп'ютерні, інтерактивні ігри, ігри-квести, еко-квести, командні ігри на відкритому повітрі, ігри на спостереження тощо.

Педагоги повинні обирати ігрові технології, що безпосередньо підтримують тему екологічної освіти, яку вони вивчають на уроці. Важливо, щоб гра не лише розважала, а й допомагала учням краще засвоювати матеріал, формуючи в них відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Наприклад, якщо тема уроку – «Охорона водних ресурсів», можна використовувати рольові ігри, в яких учні виступають у ролі води, природоохоронних організацій або екологів, що намагаються вирішити проблему забруднення води. Вибір гри має допомогти учням не лише отримати нові знання, а й осмислити, як вони можуть застосувати ці знання в реальному житті.

Вчителі мають враховувати, що здобувачі початкової освіти мають високу емоційну сприйнятливості і потребу в активній діяльності. У цьому віці вони навчаються через власний досвід, гру та емоційні переживання. Тому ігрові технології мають бути організовані таким чином, щоб не тільки передавати знання, а й викликати позитивні емоції та інтерес до теми екології. Ігри повинні бути яскравими, захоплюючими, з чіткими правилами та елементами практичної взаємодії з довкіллям. Це сприятиме не лише запам'ятовуванню інформації, а й формуванню усвідомленого ставлення до природи [2, с. 14].

Крім того, ігри мають викликати емоційний відгук у здобувачів початкової освіти, адже саме через емоції найкраще засвоюється інформація. Доцільно використовувати сюжети, які викликають співпереживання природі та її мешканцям. Наприклад, екологічні казки, в яких учні допомагають тваринам зберегти їхнє середовище існування, або ситуаційні ігри, де діти приймають рішення щодо екологічних проблем.

Важливо поступово збільшувати складність ігор у міру того, як учні оволодівають новими знаннями та вміннями. Спочатку доцільно використовувати прості ігри, що формують основи екологічної свідомості, наприклад, розпізнавання природних об'єктів або сортування сміття у правильні категорії. Згодом можна переходити до більш складних ігрових технологій, які включають аналіз і рішення реальних екологічних проблем. Наприклад, створення екологічних проєктів, у яких діти пропонують свої ідеї щодо покращення стану довкілля у своєму місті чи школі тощо. Це дасть змогу дітям спостерігати свій прогрес і зміцнить впевненість у власних силах.

У процесі розвитку екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти варто поєднувати ігрові технології із реальними екологічними діями. Важливо, щоб гра не обмежувалася лише освітнім процесом, а мала продовження у реальному житті. Після проведення ігор можна організовувати екологічні акції: прибирання території,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

висадку дерев, догляд за рослинами. Це дасть дітям можливість застосувати набуті знання на практиці та усвідомити важливість екологічної відповідальності [1, с. 67].

Під час формування екологічної компетентності засобами ігрових технологій педагогам слід враховувати індивідуальні особливості здобувачів початкової освіти, їх потреби та можливості. Наприклад, для активних учнів можна використовувати рольові ігри або рухливі завдання, а для дітей, які віддають перевагу спокійній роботі, – логічні ігри, екологічні пазли чи настільні ігри. Такий підхід дозволить кожному здобувачу початкової освіти відчувати себе впевнено та засвоювати на високому рівні екологічні знання.

Варто відзначити, що педагогам доцільно стимулювати здобувачів початкової освіти до самооцінки своїх дій та результатів у процесі гри екологічного спрямування. Важливо навчати дітей аналізувати свої помилки та розуміти, як їх можна виправити, щоб вони набували навичок критичного мислення та відповідальності за власні дії. Для цього після кожної гри педагог може ставити учням запитання, що сприяють рефлексії: «Що ми могли зробити краще?», «Який урок ми винесли з цієї гри?», «Як отримані знання можна застосувати в реальному житті?». Це допоможе дітям усвідомлювати власний досвід і краще запам'ятовувати матеріал, який сприяє розвитку екологічної компетентності.

Дослідниця Є. Коновал зазначає, що педагогам слід інтегрувати ігри в міжпредметні зв'язки, і наголошує, що ігри повинні бути не лише окремими завданнями, а частиною інтегрованого навчання, яке допомагає здобувачам початкової освіти створювати цілісну картину світу [2, с. 15]. Тому вчителям слід включати ігри екологічного спрямування в різні навчальні предмети, наприклад, в українську мову, інтегрований курс «Я досліджую світ», математику, мистецтво тощо. Такі міжпредметні зв'язки дозволяють розглядати екологічні проблеми з різних аспектів, формуючи у дітей комплексне розуміння природи та її охорони.

Отже, формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти є ключовим завданням сучасної школи, яке забезпечує розвиток у дітей екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи та практичних навичок екологічної поведінки. Використання ігрових технологій у цьому процесі є ефективним інструментом, що сприяє засвоєнню знань у доступній та захопливій формі. Для ефективного процесу формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти засобами ігрових технологій педагоги повинні враховувати індивідуальні та вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, реалізовувати індивідуальний підхід до кожної дитини, вибирати гру, відповідно темі уроку, урізноманітнювати ігрові технології, забезпечувати поступовість у складності ігор, стимулювати здатність до саморефлексії та самооцінки у процесі гри, інтегрувати ігри в межах міжпредметних зв'язків для створення цілісної картини світу.

Література та джерела

1. Groshovenko O. P., Герасимчук А. В., Сметанюк І. В. Формування екологічно-доцільної поведінки молодших школярів. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук*. 2021. № 2. С. 67–70.

2. Коновал Є. Використання ігрових технологій для формування екологічної компетентності молодших школярів. *Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи*. 2023. № 2. С. 14–16.

3. Старікова Л. Ігрові технології як засіб формування екологічної компетентності учнів початкової школи. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. учасників Ювілейної XX Міжнар. наук.-практ. конф.. Харків, 2024. С. 495–500.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ РІЗНИХ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИХ ВПРАВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Богдан Прокопець,

студента 4 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Олесь Дишко, канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри фізичної культури

Дослідження присвячене використанню ігрового методу для засвоєння техніки різних легкоатлетичних вправ серед учнів початкової школи. Отримані результати підтвердили, що включення бігових, стрибкових і металних вправ у рухливі ігри сприяє підвищенню мотивації, зацікавленості дітей та покращенню їхніх фізичних навичок.

Одним із найактуальніших викликів сучасності в умовах реалізації Концепції Нової української школи є проблема здоров'я дитячого населення, його збереження в складних соціально-економічних і природних умовах. Наукові дослідження Г. Бойко, С. Гаркуши та ін. засвідчують, що за останні десятиріччя відбулося різке погіршення рівня здоров'я дітей. В Україні лише 14 % дітей практично здорові, понад 50 % мають різні функціональні відхилення, 35-40 % – хронічні захворювання [2; 3].

Для покращення рівня здоров'я дітей необхідно збільшити їхню рухову активність, що можна ефективно реалізувати через ігри. Ігрова діяльність не лише зацікавлює учнів, а й сприяє розвитку витривалості, сили, координації та швидкості, роблячи фізичні навантаження приємними та природними для дітей. Одним з ефективних методів розвитку фізичних якостей учнів на заняттях фізичної культури є використання легкоатлетичних вправ. Різноманітність цих вправ та можливості варіювати навантаження у ходьбі, бігу, стрибках, метанні дозволяють раціонально використовувати їх на заняттях для дітей різного віку та ступеня фізичної підготовленості [1].

Легка атлетика відрізняється від інших видів спорту своєю загальнодоступністю та великою різноманітністю вправ, простотою техніки виконання, можливістю дозувати навантаження, а також можна проводити заняття у будь-який час року не лише на стадіонах, критих легкоатлетичних манежах, але й в природних умовах. Тому, легка атлетика займає провідне місце у програмах фізичного виховання всіх типів навчальних закладів [5].

Як зазначає Д. Присяжнюк, при проведенні уроків з легкої атлетики слід відпрацювати чіткий алгоритм дій [6]. Першочерговим завданням, яке має вирішуватись на уроках з легкої атлетики – це збереження і зміцнення здоров'я. Одним з важливих завдань уроків є оволодіння основними рухами легкоатлетичних вправ. Цей процес буде успішним при вдалому використанні методів слова, наочності

та практичного виконання вправи з дотриманням педагогічних принципів навчання [6].

У процесі вивчення техніки легкоатлетичних вправ і, особливо, їх основних елементів, необхідно зосереджувати увагу учнів на вивчення окремих рухів у такій послідовності: оволодіти правильним вихідним положенням, визначити, які основні частини тіла повинні брати участь у виконанні вправ, уточнити напрямки рухів, після цього домагатись виконання вправ з незначною швидкістю, потім виконувати їх з наростаючою потужністю [4].

Виходячи з цього, А. Гарлінська, А. Ляшевич, І. Чернуха, Н. Корнійчук, С. Гришук запропонували схему навчання легкоатлетичних вправ: а) створити в учнів чітку уяву про техніку легкоатлетичної вправи, що вивчається; б) оволодіти основним елементом техніки виду легкої атлетики (наприклад, відштовхуванням у бігу і стрибках, фінальному зусиллі у метаннях); в) оволодіти окремими елементами техніки в їх взаємодії при виконанні конкретного завдання (наприклад, ритмом останніх кроків з відштовхуванням у стрибкових видах, ритмом «кидкових» кроків у поєднанні з обгоном снаряда та фінальним зусиллям в метаннях); г) освоїти техніку виконання цілісної вправи в полегшених умовах (наприклад, метання легких снарядів, зміни вихідних положень); д) оволодіння технікою легкоатлетичної вправи в умовах змагань [4].

Для засвоєння техніки різних легкоатлетичних вправ на уроках фізичної культури нами використовувався ігровий метод. Наше дослідження (6 тижнів) ми проводили серед учнів 4-го А і Б класу комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей №14 імені Василя Сухомлинського Луцької міської ради», які були розділені на контрольну та експериментальну групи. Контрольна група навчалась за типовою освітньою програмою початкової освіти, а в експериментальній ми використовували бігові та стрибкові вправи, метання, які включили до складу естафет, рухливих ігор та авторських ігор «втеча від хижака», «стрибкова дуель», «хто швидше передасть естафету», «м'яч у ціль» та «смуга перешкод» та ін. На кінець експерименту було відзначено в обох групах удосконалення техніки різних легкоатлетичних вправ. Проте значне покращення спостерігалось в учнів ЕГ, які проявляли більший інтерес до виконання бігових, стрибкових і металевих вправ, оскільки ігрова діяльність зробила освітній процес більш захопливим, динамічним та доступним.

Отже, використання ігрового методу на уроках фізичної культури сприяло ефективнішому засвоєнню техніки різних легкоатлетичних вправ, підвищенню мотивації та зацікавленості учнів, що підтверджується кращими результатами експериментальної групи у виконанні бігових, стрибкових і металевих вправ.

Література та джерела

1. Башавець Н., Трей І. Застосування ігрового методу на заняттях з фізичної культури НУШ на прикладі легкої атлетики. *Проблеми формування здорового способу життя молоді* : Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та аспірантів. Львів, 2022. С. 54-55.

2. Бойко Г. М. Комплексна гра як засіб організації дитячих колективів молодших школярів у просторі Нової української школи. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 10/12. С. 3-43.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

3. Гаркуша С.В. Характеристика стану здоров'я сучасної учнівської та студентської молоді України. *Вісник Чернігівського національного пед. ун-ту імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт.* 2013. Вип. 107. Т. 1. С. 92-95.

4. Гарлінська А., Ляшевич А., Чернуха І., Корнійчук Н., Грищук С. Підвищення рівня фізичної підготовленості школярів середнього віку з використанням комплексу спеціальних фізичних вправ. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/30640/1/31-36.pdf> (дата звернення: 17.02.2025)

5. Пантус О. О. Розвиток швидкісно-силових якостей студентів засобами легкої атлетики. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи: монографія.* Житомир, 2020. С. 186-195.

6. Присяжнюк Д. С., Деревянко В. В. Фізична культура. Легка атлетика в школі. 1-12 класи. Харків, 2006. 288 с.

РОЛЬ МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ

Микита Прядченко,

студент групи 1АД-23/9 спеціальності 274 Автомобільний транспорт
Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник – Марина Безденежних,
викладач гуманітарних дисциплін

Подано поняття про здоров'язбережувальну компетентність молоді, роль і вплив медіа та соціальних мереж на формування цієї компетентності. Визначено позитивний і негативний вплив здоров'язбережувальної компетентності. Надані знання про здоровий спосіб життя та підтримку фізичного й психічного здоров'я.

У сучасному світі медіа та соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя молоді. Вони є основними каналами комунікації, інструментами для здобуття знань та джерелами інформації. Однак, незважаючи на переваги, які надають медіа, вони також мають певні ризики, зокрема у сфері здоров'я. Враховуючи те, що молодь активно взаємодіє з соціальними мережами, важливим є розуміння їх ролі у формуванні здоров'язбережувальної компетентності – сукупності знань, умінь і навичок для підтримки здоров'я та збереження фізичного і психологічного благополуччя.

Здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс знань, умінь та установок, що сприяють формуванню відповідальних ставлень до свого здоров'я і здоров'я інших людей. Вона включає в себе такі аспекти:

- знання про здоровий спосіб життя;
- навички управління своїм фізичним і психоемоційним станом;
- усвідомлення значення профілактики захворювань і залежностей.

Здоров'язбережувальна компетентність є важливим чинником у формуванні активної життєвої позиції молоді, адже вона безпосередньо впливає на довготривале здоров'я і благополуччя.

Медіа, зокрема традиційні засоби (телебачення, радіо, преса) та новітні форми (інтернет-ресурси, блоги, відеоблоги), мають великий вплив на формування

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

поведінкових моделей серед молоді. Вони можуть бути як позитивним, так і негативним чинником.

Позитивний вплив медіа. Поширення знань про здоров'я: Сучасні медіа активно використовують платформи для поширення інформації про здоров'я, правильне харчування, фізичну активність, профілактику захворювань. Вони часто розповідають про новітні наукові дослідження і здоровий спосіб життя.

Мотивування до здорового способу життя. Медіа можуть надихати молодь на заняття спортом, активний відпочинок і підтримку фізичної форми через популяризацію історій успіху, інтерв'ю з відомими спортсменами чи здоровими людьми.

Інтерактивні платформи. Інтернет ресурси дозволяють молоді взаємодіяти з професіоналами (лікарями, дієтологами, тренерами), що дозволяє отримувати персоналізовані поради щодо здоров'я.

Негативний вплив медіа. Нереалістичні стандарти краси: Медіа часто нав'язують стандарти краси, що можуть призвести до розвитку психологічних проблем у молоді, таких як низька самооцінка, тривожність або розлади харчової поведінки.

Поширення міфів та дезінформації. Оскільки не вся інформація, що поширюється через медіа, є науково підтвердженою або перевіреною, це може призвести до шкідливих звичок, таких як використання небезпечних дієт або добавок без консультації з фахівцями.

Соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok, YouTube та інші) займають важливе місце у житті сучасної молоді. Вони виступають не тільки як платформи для спілкування, але й як джерела впливу на свідомість і поведінку. Водночас соціальні мережі можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на здоров'я молоді.

Позитивний вплив соціальних мереж.

Освітній контент. В соціальних мережах існує багато акаунтів, блогерів та відеоблогерів, які спеціалізуються на темах здоров'я, спорту, харчування та саморозвитку. Вони створюють освітні програми, відео, пости, що пропагують правильне харчування, важливість фізичної активності, ментального здоров'я.

Мотивація через приклади. Молодь часто звертається до соціальних мереж, щоб знайти приклади для наслідування. Багато популярних блогерів діляться своїм досвідом здорового способу життя, фізичних тренувань, медитацій та позитивних змін у своєму житті.

Підтримка онлайн-спільнот. В соціальних мережах можна знайти підтримку в питаннях здоров'я. Існують групи і форуми, де обговорюються різні аспекти здоров'я: від боротьби з залежностями до підтримки під час хвороб. Молодь може отримати підтримку від людей, що перебувають у схожих ситуаціях.

Негативний вплив соціальних мереж. Тиск на зовнішність: Особливо візуальні платформи (Instagram, TikTok) створюють певний тиск на молодь, змушуючи прагнути до ідеальних фізичних форм або зовнішності, що може призвести до психологічних проблем (синдром дисморфофобії, анорексія, булімія).

Мінімізація проблем з психічним здоров'ям. Через швидкий обмін інформацією в мережах часто можна зустріти неправдиві або неповні поради щодо психічного

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

здоров'я, що може призвести до недооцінки серйозних проблем або навіть до погіршення стану.

Медійні маніпуляції. Соціальні мережі можуть використовуватися для маніпуляцій здоров'ям молоді, поширення нереалістичних стандартів або навіть комерційних пропозицій, пов'язаних із небезпечними дієтами чи продуктами.

Для того, щоб медіа та соціальні мережі ставали інструментами формування здоров'язбережувальної компетентності молоді, необхідно:

Підвищення медіа- та інформаційної грамотності серед молоді: Молодь повинна вміти критично оцінювати інформацію, яку вона отримує через медіа, розпізнавати науково обґрунтовані факти від міфів і маніпуляцій.

Підтримка відповідальних контент-стратегій. Промотування здорового способу життя через медіа і соціальні мережі повинно базуватися на реальних фактах та перевіреній інформації, а також враховувати інтереси та потреби молоді.

Спільна робота з медіа та закладами освіти: важливо, щоб у закладах освіти навчали правильно використовувати медіа та соціальні мережі, звертаючи увагу на аспекти здоров'я, етики і психічного благополуччя.

Медіа та соціальні мережі мають великий потенціал для формування здоров'язбережувальної компетентності молоді, але для цього необхідно сприяти розвитку критичного мислення, підтримці достовірної інформації та формуванню здорових зразків поведінки. За правильного використання медіа та соціальних мереж молодь може отримувати необхідні знання для підтримки здоров'я та розвитку гармонійної особистості.

Література та джерела

1. Берест, О. В. (2018). Інформаційно-комунікаційні технології в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнівської молоді. / О. В. Берест, І. М. Виговська // Психологія і соціальна робота. –2018. –№ 6. –С. 90-96.

2. Богданова, І. І. (2019). Вплив соціальних мереж на психоемоційний стан молоді / І. І. Богданова, В. В. Шевченко. –Харків: ХНУ, 2019.

3. Мельник, Л. І. (2021). Медіа та соціальні мережі у формуванні здоров'я молоді: позитивний та негативний вплив. / Л. І. Мельник // Молодіжна політика та медіаосвіта. –Київ: Видавництво "Молодь", 2021. –С. 102-110.

ВЕЙПІНГ – АЛЬТЕРНАТИВА ТЮТЮНОПАЛІННЮ ЧИ НОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ?

Каріна Романюк,

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта» Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Оксана Дем'янчук, викладач вищої категорії,
викладач-методист**

У статті розглядається актуальна на даний час проблема: паління електронних сигарет молодим поколінням та його шкідливий вплив на здоров'я людини. Порівнюється це явище з традиційним видом – тютюнопалінням.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Проблема куріння в усьому світі давно набула пандемічного характеру з яскраво вираженими медичними, соціальними, психологічними та економічними аспектами. Від хвороб, спричинених курінням, у світі щороку помирають близько 6 млн осіб, що більше, ніж від разом узятих СНІДу, вживання наркотиків та алкоголю, вбивств, самогубств і катастроф. Куріння спричиняє 30% усіх випадків летальних наслідків від онкологічних захворювань і 90% від усіх випадків захворювання раком легень [1, с. 1].

Саме тому курці донедавна мали лише дві альтернативи: кинути палити або свідомо йти на ризик. І як відомо, що саме в наш час широко рекламують наявність більш безпечного вибору для курців – паління електронних сигарет. Тож метою нашого дослідження було перевірити чи справді це так?

Першим, у кого виникла ідея створити прототип електронної сигарети, був американський винахідник Герберт А. Гілберт, який ще в 1963 році подав заявку на реєстрацію патенту.

Тим часом електронна сигарета, яку використовують зараз, була винайдена винахідником Хон Лік у 2004 році в Гонконгу. Батько вченого був завзятим курцем із великим стажем, і хоч усе своє життя він намагався позбутися згубної звички, врешті-решт вона його вбила. Тож Хон Лік як пристрасний курець, поховавши батька, поставив собі за мету винайти пристрій, який зробить процес куріння менш шкідливим для курця і оточуючих. У 2003 році він подав заявку на патент пристрою «Електронна сигарета з розпиленням без полум'я», а компанія Golden Dragon Holdings, зацікавившись інноваційним винаходом ученого, вже через рік випустила перший промисловий зразок електронної сигарети [2, с. 2].

Давайте з вами розглянемо будову електронної сигарети. Одноразові електронні сигарети мають досить просту будову та принцип роботи. Ззовні гаджет запаятий у пластиковий корпус. Враховуючи недовгий термін служби, одноразки рідко покривають якіснішими та ціннішими матеріалами. Якщо розберемо одноразку і витягнемо її з корпусу, побачимо, що майже половину простору всередині займає акумулятор. Друга половина – це резервуар із рідиною. Цікавий факт: рідина для паріння всередині одноразок рідко зустрічається в рідкому вигляді. Зазвичай резервуар наповнений ватою, просоченою ароматизованою жижею, нагрівальний елемент з намотуванням, датчик затяжки та дроти, що з'єднують ці елементи [3, с. 2].

Принцип роботи електронних сигарет досить простий. При використанні датчик затяжки реагує на тягу повітря, що посилюється, і запускає нагрівання спіралі. Спіраль в свою чергу розігріває просочену рідиною вату до появи пари. Коли перестаєш втягувати пару, контакт розривається і спіраль припиняє нагрівання.

Отже, давайте з'ясуємо, який же склад електронних сигарет:

- Пропіленгліколь – безбарвна в'язка рідина, яка служить основою для багатьох лікарських і косметичних засобів або присутня в їх складі як знезаражувальний компонент. Дозволений для використання і в якості харчової добавки.

- Гліцерин – безбарвна масляниста рідина, яка використовується і при виробництві косметики, і при виготовленні кондитерських і хлібобулочних виробів. Наприклад, гліцерин покращує консистенцію шоколаду, перешкоджає швидкому черствінню хліба, склеюванню макаронів у процесі варіння.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

•Сольовий нікотин – це речовина, що складається з органічного нікотину з додаванням кислот, які допомагають досягти нейтрального для людини рівня рН. Тому рідини для електронних сигарет з нікотиновою сіллю інтенсивніше вбираються в кров, а її паріння сильніше нагадує куріння звичайного тютюну

•Ароматизатори – компоненти, що роблять рідину для електронних сигарет "смачною". Скажемо тільки, що ароматизатори, які містить рідину для електронних сигарет, - це не "суцільна шкідлива хімія", а дозволені добавки, що мають у більшості випадків натуральне походження [4, с. 2].

Крім того, пропіленгліколь – двоатомний спирт, що використовується у фармації як допоміжна речовина: розчинник багатьох нерозчинних у воді речовин, пом'якшує консистенцію полімерних плівок, виявляє стабілізуючі осмотичні властивості; має антиокиснювальну, консервувальну дію, запобігає плісняві [5, с. 3]. Зокрема передозування цією рідиною може призвести до зниження нюху, закладеності носа, запальних процесів, алергії та підвищення ризику пов'язаного з хронічними захворюваннями дихальних шляхів.

В свою чергу випаровування, котрі містять гліцерин, є не до кінця безпечними для вдихання. У процесі частого вдихання цього компоненту у великих кількостях можна відчувати сухість у роті та кашель. Це відбувається через притягування вологи гліцерином, в результаті чого речовина сушить слизову оболонку гортані. Різні дослідження показали, що термічне розкладання двох головних компонентів рідини для заправки електронних сигарет – пропіленгліколю та гліцерину призводить до утворення токсичних хімічних речовин, у тому числі акролеїну та формальдегіду.

Важливо відзначити і той факт, що до цього часу не існує жодного детального, глибокого і тривалого наукового дослідження на тему переваг електронних сигарет над тютюновими, є лише деякі короткі звіти груп вчених з різних країн, які поставилися до вирішення проблеми поверхнево. Однак, оскільки сьогодні про користь і шкоду вейпу з'являється все більше суперечок, наведемо одну з найостанніших наукових робіт на цю тему.

Дослідження Центру з контролю та профілактики захворювань у США показали, що електронні сигарети загалом є безпечнішими за тютюнові. На відміну від диму цигарок, пара вейпів не містить смоли та окису вуглецю, а токсичних речовин значно менше [6, с. 3]. Незважаючи на неоднозначність отриманих з різних джерел даних, статистика вживання вейпів за останні роки свідчить про те, що ці пристрої дійсно сприяють поступовій відмові від більш шкідливого куріння і ця статистика зростає. Курці, які повністю відмовилися від горючого тютюну і перейшли на використання вейпу, піддають свій організм багатьом змінам: зникає неприємний запах диму і тютюну; проходить задишка; покращується колір та вигляд обличчя; знижується негативний вплив на смакові рецептори, до людини повертаються більш яскраві і виразні смакові відчуття від їжі та напоїв тощо.

Але є і негативна сторона цього процесу: в парі від електронних сигарет все одно міститься чимало шкідливих речовин, існують протипоказання щодо їх використання. Електронні сигарети протипоказані неповнолітнім особам, оскільки в такому ранньому віці людина дуже нестійка перед набуттям шкідливих звичок, а нікотин, що міститься в деяких рідинах може призводити до затримок у розвитку організму. Досліджено, що вейпінг підвищує артеріальний тиск, викликає дисфункції

ендотелія, підвищує ризик розвитку інфаркту міокарда та інсульту [7, с. 4]. Також варто пам'ятати про попкорнову хворобу, якою хворіють користувачі електронних сигарет. Хворобу провокує інгаляція токсичної пари, а також діоксид сірки, аміаку, хлору, хлороводню і діацетила. Останній складник використовується в ароматизаторах для електронних сигарет. Першими симптомами захворювання є дискомфорт у грудях, кашель, лихоманка та втома. Цей вид бронхіту назвали попкорнвою хворобою, бо зазвичай така хвороба спіткала виробників попкорну для мікрохвильовок. У процесі виготовлення продукту використовували масляний ароматизатор, котрий зараз використовується в електронних сигаретах [8, с. 4].

Також вчені досліджували три групи підлітків: одні постійно використовували електронні сигарети, другі – поєднували електронні і звичайні сигарети, треті – не палили взагалі. У підлітків першої і другої групи в сечі виявили найбільшу кількість токсичних хімічних речовин, серед яких акрилонітрил, акролеїн, оксид пропілену, акриламід і кротоновий альдегід.

Крім того є ще і такий факт як статистика: недавнє опитування, проведене британською організацією, показало, що серед людей віком 11-18 років вживання вейпів подвоїлося з 4% у 2020 році до 8,6% у 2022 році. А показники куріння у тій же віковій групі трохи знизилися з 6,7% у 2020 році до 6,0% у 2022 році. Загалом в Англії налічують близько шести мільйонів курців та близько чотирьох мільйонів вейперів [9, с. 4].

На жаль, зараз кожен з нас може побачити, що майже кожен четвертий український підліток (18,4%) віком 13-15 років «парить» електронні сигарети. Це показало Глобальне опитування щодо вживання тютюну в Україні (GATS), яке спільно провели ВООЗ, МОЗ та Київський міжнародний інститут соціології 2017 року [10, с. 4].

На жаль, не можна однозначно сказати про те, що вейпінг – хороша альтернатива, яка захистить майбутнє покоління від такої шкідливої звички як «тютюнопаління» та зменшить ризик ракових захворювань. При курінні електронних сигарет в організм потрапляє величезна кількість шкідливих речовин, які теж належать до канцерогенів і теж сприяють виникненню онкологічних захворювань. Вейп провокує інші типи ускладнень, що згубно впливають на здоров'я, а те що його вживає дуже молоде покоління може бути тривожним дзвіночком. Тому кожен обирає наскільки важливим є для нього його ж здоров'я.

Література та джерела

1. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - [https:// World Health Organization. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2011. Geneva: World Health Organization, 2011 \[accessed 2016 Dec 5\]. \[1,с.1\] \(дата звернення 05.01.2025\).](https://www.who.int/reports-and-data-stories/2011-global-tobacco-epidemic-report)
2. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://iqos.com.ua/uk/news-list/all-about-disposables> [2, с. 2]. (дата звернення 02.01.2025).
3. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uaeu.top/zdorovia/shcho-yavlyae-soboyu-ridinu-dlya-elektronnikh-sigaret.html#google_vignette [3, с. 2]. (дата звернення 05.12.2024).
4. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/980/propilenglikol> [4, с. 2]. (дата звернення 03.01.2025)
5. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30188872.html> [5, с. 3]. (дата звернення 03.01.2025).
6. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://cloudfall.com.ua/scho-take-vejp-shkoda-i-korist-elektronnoj-sigareti.html> [6, с. 3]. (дата звернення 05.01.2025).

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

7. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://vk.kr.ua/society/9160-dosldzhuyemo-eletronn-sigareti-ta-veyri-yih-vpliv-na-organzm-lyudini.html> [7, с. 4]. (дата звернення 05.01.2025).

8. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63120447> [8, с. 4]. (дата звернення 04.01.2025).

9. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://www.radiosvoboda.org/a/30188872.html>[9, с. 4] .(дата звернення 04.01.2025).

10. Сайт --[Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://health-ua.com/article/25828-Eletronn-sigareti-evolyutsya-zalezhnost-chi-zvlnennya> [10, с. 4]. (дата звернення 05.12.2024).

ЧОМУ В ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙНОЮ ПОГІРШУЄТЬСЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Анастасія Рудь,

студентка 2В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Наталія Хомюк, старший викладач,

Подано опис війни як жахливого явища, її вплив на психоемоційний стан суспільства. Описано основні аспекти психіки, детально зупинено на психічному стані. Визначено основні поради та методи боротьби зі стресом, поради щодо покращення психоемоційного стану.

Протягом усієї історії людства війни залишали незгладимий відбиток на суспільствах. Війна супроводжує людей усіх поколінь. Вона залишає глибокий слід у пам'яті народів, впливає на їхню культуру, традиції та суспільні відносини. Історія знає багато прикладів, коли війна ставала причиною руйнування міст, загибелі мільйонів людей та зміни політичних ландшафтів. Незважаючи на біль та страждання, що приносить війна, люди завжди знаходять сили боротися за мир та справедливість, прагнучи до кращого майбутнього для себе та своїх нащадків.

Психіка – функція мозку, що полягає у відбитку об'єктивної дійсності в ідеальних образах, на основі яких регулюється життєдіяльність організму. Вищою формою психіки є свідомість, що нерозривно пов'язана з мовою. Завдяки свідомості людина довільно регулює свою поведінку. Усі психічні явища діляться на три групи: психічні процеси, стани та властивості особистості. Сьогодні більш детально поговоримо про психічний стан. Психічний стан – наявний на даний час відносно стійкий рівень психічної діяльності, що проявляється в підвищеній або пониженій активності особистості; психологічна характеристика людини, що відображає її тривалі, статичні душевні переживання. Усі психічні стани підрозділяються на чотири види: мотиваційні (бажання, прагнення, інтереси), емоційні (настрій, конфліктні емоційні стани – стрес, афект), вольові (ініціативність, цілеспрямованість, рішучість, наполегливість), стани різних рівнів організованості свідомості (виявляються в різних рівнях уважності).

У жодній сфері психічної діяльності так часто не уживається термін «стан», як в емоційній. До емоційних станів належать настрої, афекти, уподобання, тривога,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

страх, стрес. Психічний стан тісно пов'язаний з індивідуальними властивостями особистості, оскільки він характеризує психічну діяльність не загалом, а індивідуально. Стан страху в одній людини може виявлятися у психічному збудженні, а в іншій - у психічному заціпенінні, гальмуванні психічної діяльності. Так само, як психічні властивості відбиваються на психічних станах, психічні стани можуть переходити у психічні властивості. У людини, що дуже часто переживає стан тривоги, може формуватися особистісна властивість – тривожність. Але відповідність між психічним станом та рисою особистості не є правилом.

Повномасштабна війна торкнулася кожного з нас. Її вплив на психоемоційний стан людей дуже відчувається. В країні збільшилася кількість тривожних та депресивних станів таких, як депресія, тривожний розлад та посттравматичний стресовий синдром, психосоматичних проявів (шлунково-кишкові розлади, головні болі, стрибки артеріального тиску, порушення сну) тощо. Раніше, після важкого робочого дня українці могли відпочити, перезавантажитися. Але від війни неможливо втікти, вона триває кожен день. Ми постійно виснажені, все більше хвилюємося за своїх рідних та близьких, наше майбутнє. Все це переваантажує психіку та нервову систему і спричиняє емоційну втому, стрес, які у свою чергу продукують емоційне вигорання.

Цікаво, що термін «вигорання» позначений у Міжнародному класифікаторі хвороб, як наслідок тривалого невирішеного стресу на робочому місці. З травня 2019 р. ВООЗ використовує цей термін тільки у випадках, пов'язаних з роботою, а тому «вигорання» класифікується як синдром. Воно може розвинути у будь-якої людини, особливо у тієї, що часто контактує з людьми, не відпочиває та прагне все встигнути. У шаленому ритмі життя, у тривалій напрузі ми не відразу помічаємо, як виснажуємося. Здається, тримаємося, та з кожним днем все гірше. У цей час важливо помітити дзвіночки про втому. Основними ознаками перевтоми є: відчуття знесилення, неувважність, погіршення пам'яті, зниження цікавості до роботи, підвищена дратівливість, перманентна сонливість, зниження апетиту. Більшість людей, які пережили війну, поступово пристосовуються до нової реальності, відновлюються, а деякі у відповідь на стресові обставини і події відчувають піднесення, немовби у них відкривається «друге дихання». Цей феномен пояснюється теорією Хабфолла, відповідно до якої травма може призвести як до втрати, так і до отримання важливих ресурсів.

За оцінками експертів, після війни 40-50% населення потребуватимуть психологічної допомоги. У певних групах населення кількість таких людей буде становити: 3-поміж військових та ветеранів – 1,8 млн; серед людей старшого віку – 7 млн; близько 4 млн - дітей та підлітків. Прогнозована потреба в допомозі з питань психічного здоров'я на первинній ланці медицини – 27 млн звернень. Війна принесе за собою багато скалічених душ, і не всі вони зможуть вийти із понівеченого стану. Усе навколо буде дратувати їх, викликати злість. Вони завжди будуть напружені та відчуватимуть себе з іншого світу. Згідно з даними соціологічних опитувань, 71 % українців відчувають стрес або сильну знервованість. Серед їхніх причин на першому місці – повномасштабна війна з Росією і фінансові складнощі. В Україні немає правильного розподілення фінансів Коли у стрічці новин бачиш плани облаштування розлогих клумб, будівництва арок, то щиро «співчуваєш» людям, які ставлять

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

місцевий благоустрій вище за додаткові бронжилети для військових. Наші герої бачать на власні очі пекло, вони повертаються додому знесилені та побиті горем. Виходить, що військові досі не заслуговують на повну підтримку людей та держави.

Ніхто окрім самих нас не може вплинути на психоемоційний стан. Тому потрібно знати деякі поради, що можуть допомогти легше проживати війну. Для цього потрібно планувати свій день, скласти розклад і записувати його. Вчитися розставляти пріоритети над завданнями ніколи не пізно і це допоможе робити те, що справді необхідно для людини, не завалювати себе додатковою роботою. Знаходити час для приємних моментів: зустрічей з друзями, відвідувань концертів, особливо коли активно готуєшся і береш участь усією групою.



2В 1-го вересня

Зранку краще виконувати найскладніші та найважливіші завдання. Якщо ви їх виконаєте, то зможете закінчити усі інші справи. До того ж, ви будете почувати себе впевненіше після виконання складних завдань і ваша продуктивність підвищиться. Розвивайте самоконтроль та самодисципліну. Шукайте методи, що підходять для вас і допоможуть розслабитися та контролювати стрес. До таких вправ можна віднести медитацію, йогу, дихальні вправи, улюблене хобі. Не забувайте про розподіл часу роботи й відпочинку, фізичної й розумової праці.

Під час відпочинку, приділяйте увагу собі, робіть те, що приносить вам задоволення. Важливою складовою відпочинку є сон. Для покращення свого емоційного здоров'я необхідно знаходити час на рухові активності (зарядка, пробіжка, плавання т.і.).



2В на марафоні



Фізкультура



Змагання

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Не бійтеся за потреби звернутися до професійних психологів. Багато людей не надають значення своєму психоемоційному стану, вважаючи, що комусь гірше і потреби звернутися до спеціаліста немає. Але, можливо, після першого сеансу ви зможете краще розуміти сигнали свого тіла та допомогти собі. Щоб зайвий раз не наразити себе на небезпеку, обмежте доступ до новин. Користуйтеся лише офіційними джерелами інформації

Під час війни просто необхідний контроль за думками і споживанням інформації, як би це важко не було зробити. Люди повинні шукати можливості змінити, покращити, виправити, а не причини погіршувати та зневажати свій психоемоційний стан. Ми повинні бути готовими, загартованими, незламними, бо лише тоді українці зможуть здолати ворога і згадати мирні довоєнні часи.

Література та джерела

1. Мацко М.А. , Прищак М.Д. Психічні стани особистості та їх види https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/3prishak_psihologiya_ch1/1241.html
- 2.Електронна бібліотека- www.lib.com.ua
- 3.Національна бібліотека України ім. Вернадського- www.nbuv.gov.ua
- 4.Сайт Книжкової палати України- www.ukrbook.net
5. Видавництво «Професійні видання» «Емоційне виснаження та вигорання під час війни: як впоратись» <https://profpressa.com/news/emotsiine-visnazhennia-ta-vigorannia-pid-chas-viini-iak-vporatis/>
- 6.Глона Свеженцева «Бийся, тікай або завмири» – як життя в умовах війни впливає на психоемоційну стабільність людини» <https://suspilne.media/238315-bijsa-tikaj-abo-zavmri-ak-zitta-v-umovah-vijni-vplivae-na-psihoemocijnu-stabilnist-ludini/>

МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Павло Сачук¹,

студент 21 ФКск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Анна Літковець²,

студентка 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури*

У статті розглянуто таку психологічну категорію як мотивацію до занять фізичними вправами. Молодий шкільний вік є важливим періодом у розвитку дитини, тому саме фізичне виховання відіграє велику роль у формуванні здоров'я дитини.

Серед різноманіття особистісних якостей мотиви посідають чільне місце, адже саме їм відведена особлива роль – продукувати суспільно важливі поведінкові реакції у людській діяльності. Проблема мотивів є провідною в осередку науки, адже

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

серцевину особистості формують у повній мірі усвідомлені людиною збудження (мотиви та інтереси) [2].

Дослідження мотивів, що сприяють активізації підліткового потягу до регулярних занять ФК і С є ключовою педагогічною проблемою у фізичному вихованні, адже мотиви мають неабиякий вплив на поведінку та спонукання до активної діяльності. До перших він відносить дитячі потяги до занять будь-якого роду видом спорту або ж фізичними вправами, а до інших – бажання приділяти час та увагу лише улюбленому виду спорту [1].

Учені вважають, що мотиви можуть скеровуватися на діяльнісний процес (необхідність рухової активності, враження від спортивної діяльності) та на результат (потяг до самопокращення, самоутвердження, самовираження) [3-4].

Водночас спеціалісти виокремлюють нестачу рухової активності здобувачів освіти, досить низький рівень фізичної підготовки та фізичного здоров'я, що говорить про брак освітніх умов реалізування потребово- мотиваційного критерію в організуванні ФВ у ЗОШ [2].

У ході аналізу наукової літературної бази [1; 3; 5], яка окреслює різного роду підходи до продукування мотивації у руховій активності та досвіді роботи загальноосвітніх навчальних закладів у даному спрямуванні, нами було виявлено розбіжності між науково-обґрунтованою потребою у забезпеченні процесу продукування мотивації здобувачів освіти на заняттях з ФВ, з однієї сторони, та незавершеністю розробки даного питання – з іншої.

Провідними мотивами занять з ФК і С здобувачів освіти є загартування здоров'я, покращення тілесної форми, досягнення високих спортивних показників, комунікація з однолітками та активне дозвілля.

Вивчення організації мотивів засвідчило, що у хлопців із сільської місцевості пріоритетами у заняттях фізичною активністю є мотив досягнення високих спортивних показників. Цілком імовірно, що це напряду пов'язано із місцем їх проживання і є засобом самоідентифікації та самореалізування.

Спортивні заняття супроводжуються від'їздами на змагання в інші міста країни, можливостями потрапляння до збірних команд, виїздом за кордон, покращенням власного матеріального становища, а також головного – переїзду із села до міського середовища. Юнаки також ставлять перед собою мету і вдосконалення будови тіла за допомогою фізичних вправ, супроводжуючи їх виконання комунікацією з товаришами.

Проте в меншій мірі хлопці займаються спортом задля загартування здоров'я та зниження тілесної маси, адже для них це не є першочерговим стимулом. Дівчата міських шкіл на 1-2-ому місці ставлять мотиви загартування здоров'я та поліпшення тіла.

Своєрідність утворення зацікавлення та мотивування до занять ФВ є відносно однаковим і суттєво не відрізняється від даних юнаків. Після цих показників у дівчат на 2-ому місці стоять мотиви зменшення ваги тіла, комунікація з однолітками, активне дозвілля та досягнення високих спортивних показників. Дівчата із сільської місцевості мають в пріоритеті мотиви поліпшення тілесної форми, який вони поєднують із потягом бути здоровими.

До того ж, дівчата прагнуть займатися фізичною активністю задля задоволення та активного дозвілля, а також з метою схуднення. На жаль, дуже мала кількість дівчат ставить перед собою мету – досягти високого спортивного результату. У фаховій науковій літературі знаходимо велику кількість даних про чільне місце ФК в загартуванні людського організму, організування і формування ЗСЖ. Водночас, практично не знаходимо даних, про характеристику не тільки виконання освітньої програми з навчального предмету, а й про її внесок в утворення мотиваційно-ціннісних сторін особистісної ФК здобувача освіти на всіх етапах освітньої діяльності.

Література та джерела

1. Єфименко М. М. Кумедні фізкультурники. Дошкільне виховання. 2014. №2. С.17–19.
2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: [підручник для студентів ВНЗ фізичного виховання і спорту] за ред. Т. Ю. Круцевич. К.: Олімпійська література, 2008. Т. 2. 366 с.
3. Москаленко Н. В., Анастасьева З. В., Сидорчук Т. В. Ігри та естафети з міжпредметними зв'язками: методичні рекомендації. Вид. 2-ге, доповнене та перекладене українською мовою. Дніпро: ПДАФКіС, 2020. 66 с.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти 1-2 класи. К.: ТД. ОСВІТА-ЦЕНТР, 2018. 240 с.
5. Худолій О. М. Теоретичні основи планування навчальної роботи з фізичної культури в школі. No 1. 2001. С. 3-12.

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ

Володимир Сироватка¹,

студент 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Іванна Яворська²,

студентка 31 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик,

канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент,

завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У роботі подано характеристику фізичної підготовки футболістів. Увага приділялася особливостям розвитку фізичних якостей футболістів для різного віку та ігрового амплуа. Кожна з цих якостей відіграє важливу роль у виконанні ігрових дій і забезпечує конкурентоспроможність спортсмена на полі.

Фізична підготовка є фундаментальним елементом спортивного тренувального процесу у футболі, адже вона визначає ефективність виконання технічних і тактичних дій у реальних умовах гри. Футбол є видом спорту, що характеризується значною варіативністю рухів, високою інтенсивністю діяльності та необхідністю адаптації до змінних умов. Тому фізична підготовка покликана забезпечити оптимальний рівень

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

функціональної готовності організму спортсменів до виконання ігрових завдань. Загалом вона включає дві ключові складові: загальну фізичну підготовку (ЗФП) і спеціальну фізичну підготовку (СФП) [1].

Загальна фізична підготовка футболістів спрямована на розвиток базових фізичних якостей, які є необхідними для гармонійного функціонування організму. До таких якостей належать витривалість, сила, гнучкість, спритність і координація. Важливість загальної фізичної підготовки полягає у створенні основи, яка дозволяє підвищувати адаптаційні можливості спортсменів до значних навантажень, характерних для сучасного футболу [3]. Наприклад, вправи для зміцнення серцево-судинної системи, такі як тривалий біг на середні дистанції або вправи на велотренажерах, є базовими елементами загальної підготовки футболістів.

Сила є однією з ключових фізичних якостей, необхідних для ефективної гри у футбол. Для її розвитку використовуються вправи з обтяженням, такі як жим штанги лежачи, присідання зі штангою чи підняття гантелей. За словами Зайцева М.В., такі вправи сприяють зміцненню основних м'язових груп, що беруть участь у виконанні ігрових дій, таких як удари по м'ячу, боротьба за позицію або ривки до м'яча [3]. Крім того, важливо враховувати індивідуальні потреби гравців, наприклад, нападники потребують розвитку вибухової сили, а захисники – функціональної витривалості.

Спеціальна фізична підготовка має на меті розвиток тих якостей, які безпосередньо впливають на ефективність ігрової діяльності. Наприклад, швидкість і спритність є необхідними для виконання швидкісно-силових дій, таких як ривки, обігравання суперників або швидка зміна напрямку руху. За даними Кузьмовича О.В., для розвитку цих якостей застосовуються вправи з елементами швидкості: прискорення на короткі дистанції, біг із обтяженням, а також специфічні ігрові вправи, які імітують ситуації на полі [4]. Такі вправи сприяють не лише покращенню фізичних якостей, але й адаптації футболістів до реальних умов гри.

Фізична підготовка молодих футболістів вимагає особливого підходу, оскільки їх організм знаходиться у процесі активного розвитку. Наприклад, у віці 9–12 років основним завданням тренувань є розвиток координації, гнучкості та аеробної витривалості. За словами Єрмолова Р.О., у цей період тренування мають включати ігрові форми, які сприяють формуванню позитивного ставлення до занять спортом [2]. Наприклад, естафети, вправи з м'ячем або ігри на увагу допомагають розвивати ключові фізичні якості та забезпечують мотивацію до тренувань.

У старшому віці (16–18 років) фізична підготовка має бути спрямована на підвищення інтенсивності тренувань і підготовку до змагальної діяльності. За словами Кузьмовича О.В., цей період є вирішальним для формування професійної майстерності футболістів [4]. Наприклад, тренувальні заняття включають інтервальний біг на полі, вправи з різкими змінами напрямку руху, а також моделювання ігрових ситуацій, що дозволяє удосконалювати як загальні, так і спеціальні фізичні якості.

Важливим аспектом фізичної підготовки футболістів є використання сучасних технологій. Наприклад, відеоаналіз техніки виконання вправ дозволяє виявляти помилки та коригувати їх. За словами Лисенчука Г.А., використання біомеханічних тренажерів, датчиків для вимірювання швидкості та сили рухів значно підвищує

ефективність тренувального процесу, оскільки дозволяє індивідуалізувати навантаження для кожного спортсмена [4].

Окрему увагу слід приділити відновленню після фізичних навантажень. Використання кріотерапії, масажу, гідротерапії, а також технік релаксації сприяє зменшенню впливу перевтоми на організм футболістів. За даними Осадця М. М., регулярне застосування таких методів дозволяє знизити ризик травматизму та підтримувати високий рівень фізичної підготовленості [5].

Фізична підготовка також має включати елементи психологічної адаптації. Наприклад, моделювання ігрових ситуацій під тиском, проведення тренувань із підвищеною інтенсивністю та використання тактичних вправ дозволяє підготувати гравців до змагань із високим рівнем відповідальності. За словами Платонова В. М., це сприяє не лише розвитку фізичних якостей, але й формуванню впевненості у власних силах [6]. Крім того, важливим елементом фізичної підготовки є робота з молодшими футболістами. Вправи на розвиток координації, такі як дриблінг, жонгливання м'ячем або вправи на швидкість реакції, допомагають формувати базові навички, які є необхідними для подальшого вдосконалення [1]. Також важливе значення має поступове збільшення навантажень, яке враховує вікові та фізіологічні особливості спортсменів.

Отже, фізична підготовка футболістів передбачає різнобічний розвиток базових фізичних якостей, таких як сила, витривалість, швидкість, гнучкість та координація. Кожна з цих якостей відіграє важливу роль у виконанні ігрових дій і забезпечує конкурентоспроможність спортсмена на полі.

Література та джерела

1. Гусев В. О. Фізична підготовка юних спортсменів: навчально-методичний посібник. Львів: Тріада плюс, 2018. 120 с.
2. Єрмолов Р. О. Розвиток фізичних якостей футболістів 9-10 років у річному макроциклі: кваліфікаційна робота. Суми, 2021. 60 с.
3. Зайцев М. В. Основи фізичного виховання у футболі. Дніпро: Дніпропетровський університет, 2015. 150 с.
4. Кузьмович О. В. Розвиток загальної фізичної підготовленості футболістів 17-18 років: дипломна робота. Запоріжжя, 2018. 75 с.
5. Лисенчук Г. А. Управління підготовкою футболістів. Київ: Олімпійська література, 2014. 271 с.
6. Осадець М. М. Основи тактичної підготовки у футболі: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 104 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марія Стринатко,

магістрантка 501 групи спеціальності 014 Середня освіта
(українська мова та література) філологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**Науковий керівник – Олена Кульбабська, д-р філол. наук,
професор кафедри сучасної української мови**

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Визначено змістовий обшир поняття «здоров'язбережувальна компетентність», узагальнено завдання вчителя української мови та літератури в аспекті навчально-виховної та профілактично-просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, здорового способу життя.

Здоров'язбережувальна компетентність (В 2) – одна з трудових функцій учителя закладу загальної середньої освіти, що зафіксована в Професійному стандарті [1].

Без сумніву, проблема організації безпечного та здорового освітнього середовища є надзвичайно *актуальною* для нашого часу, оскільки галузь освіти ще не встигла стабілізуватися після світової пандемії SARS-CoV-2, як розпочалася повномасштабна російсько-українська війна, що триває вже більше трьох років. Отож педагоги й здобувачі освіти змушені адаптуватися до обмежень і загроз, а навчальні заклади загалом повинні гарантувати безпеку, надійність та доступність навчання учнів і учениць у найскладніших умовах.

У цьому аспекті *завдання вчителя української мови та літератури*, по-перше, «використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу», по-друге, «здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни», по-третє, «формуванню здобувачів освіти культуру здорового й безпечного способу життя» і, нарешті, «підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я під час навчального процесу» [там само].

Щодо першого завдання, вважаємо за потрібне конкретизувати значеннєвий обшир поняття «здоров'язбережувальні технології», яке науковці витлумачують по-різному (див. праці В. Єфимової, О. Іонової, І. Волкової, Т. Бойченка та ін.). Нам імпонує думка Сергія Гуменюка, що «здоров'язбережувальні технології – це сукупність засобів, методів, форм, методичних прийомів організації, проведення та управління навчальним процесом, що спрямовані на збереження, формування та зміцнення здоров'я учнів» [2].

Здоров'язбережувальні технології охоплюють зміну видів діяльності; використання ігор та моделювання рольових ситуацій; проведення нестандартних / інтегрованих уроків; чергування інтелектуальної, емоційної та рухової видів діяльності, а також групової й парної форм роботи, що сприяють підвищенню рухової активності, навчають умінню поважати як думки інших, так і висловлювати власні судження, відповідати правилам неконфліктного спілкування, уникати булінгу тощо.

Проаналізувавши чинну модельну програму з української мови (авторки Н. Голуб і О. Горошкіна), ми дійшли висновку, що розв'язати поставлені завдання щодо здоров'язбереження на уроках української мови допомагає реалізація соціокультурної змістової лінії через добір ілюстративного матеріалу до уроку (передовсім різножанрових текстів), розігрування діалогів, написання диктантів або переказів на зазначену вище тематику, аудіювання та читання з маркуванням. Наприклад:

Вправа 1. Продовжте учнівський діалог про працю і відповідальність кожного за стан довкілля. 2. Поміркуйте: чи важливу проблему обговорюють шестикласники й шестикласниці? Чому? Розкажіть однокласникам та однокласницям про конкретні

дії та плани на майбутнє щодо збереження довкілля задля здорового способу життя.
3. У підкреслених словах позначте значущі частини (морфеми).

– Кажуть, що кожна людина повинна залишити після себе добрий слід. Я вже знаю, що зроблю. Ось навесні почну засаджувати деревцями й кущами оте жахливе та захаращене пустирище. І там виросте гайок... А в тому гайку я побудую... ще не знаю що саме, але достеменно знаю, що там цілий рік буде затишно дорослим і дітлахам. Чисте повітря – міцне здоров'я! ...

– Е... А я ще про таке не думаю... рано... Та й сумніваюся, що один «гайок» щось змінить в екології міста. А з часом, напевно, засмітять його пляшками, обгортками від смаколиків, недопалками й лушпинням від насіння... Отож чи варто починати? ...

Для виформування здоров'язбережувальної компетентності варто використовувати тексти, що містять відомості про здоровий спосіб життя та спорт, ознаки і способи профілактики інфекційних захворювань, нещасних випадків тощо із такими навчально-пошуковими формулюваннями: *дослідіть, зіставте, обґрунтуйте думку, наведіть аргументи, сформулюйте висновки* тощо. Наприклад:

Вправа 2. Прочитайте текст-діалог. Висловіть власну думку щодо проблеми «Юнак/юнка й комп'ютер: за і проти». Випишіть із тексту займенники, визначте їх розряд за значенням.

– Добрий день, Петре!

– Вітаю, Арсене!

– Ти знаєш, що я подумав? Хочеш, відпочиватимемо разом? Нині такий гарний день! Та ще й неділя. Я прийду до тебе, і ми разом пограємо в комп'ютерні ігри. Можна?

– Воно то, звичайно, можна, та є одне «але»... Я вже свій час сьогодні біля комп'ютера використав. Більше не можу в жодному разі.

– Чому?! – здивовано перепитав Арсен.

– Розпорядок дня не дає змоги. І я вирішив, що мушу дотримуватися свого рішення абищо. Це корисно і для здоров'я, і для характеру. Добре себе почуватиму.

– Не зрозумів... Що? Ніскільки не можеш?

– А ти подумай – і все зрозумієш. Вибач, Арсене, пограємо наступного разу, коли наші графіки дозволять... А знаєш, що? Складімо спільний графік, і тоді буде все гаразд.

– Ні, ти мені не друг!

– Я друг тобі, друг!

А ви як гадаєте?

Окрім текстів, можна пропонувати учням лінгвістичні завдання з фраземами – прислів'ями, приказками, афоризмами про здоров'я та цінність життя. Наприклад:

Вправа 3. Об'єднайтеся в групи. Прочитайте і запишіть у зошит прислів'я. Назвіть тему й ідею народних висловлень, поясніть їхнє значення, наводячи переконливі аргументи, власний досвід. Накресліть схему речень, поясніть розділові знаки.

Перша група: 1. Здоров'я – найбільший скарб у житті. 2. Здоров'я – мов дзеркало, розіб'єш – не склеїш. 3. Здоров'я за гроші не купиш.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Друга група: 1. *Нема щастя без здоров'я.* 2. *У здоровому тілі – здоровий дух.* 3. *Бережи одяг, поки новий, а здоров'я, доки молодий.*

Для відновлення уваги учням і ученицям можна пропонувати вправи на сміхотерапію, адже жартівливі фрази та лінгвістичні загадки покращують їхній душевний стан і допомагають зняти психоемоційне напруження. Наприклад:

Вправа 4. Бліцопитування «Жартівлива скринька».

1. *Із чого починається день?* (Із букви **д**); 2. *Чого багато має болото, менше озеро, ще менше море, а зовсім не має річка?* (Букви **о**); 3. *Яке слово об'єднує 33 букви?* (Алфавіт, або абетка, або азбука); 4. *Вечір чим кінчається, а ранок починається?* (Із букви **р**).

Вправа 5. Напишіть невеличкий твір, використовуючи як початок висловлювання «Сміх не ображає, а виховує людину, підвищує...», уживаючи модальні, заперечні, формотворчі частки.

Вправа 6. Прочитайте усмішку з румунської народної творчості. Речення з прямою мовою замініть діалогом. Запишіть діалог.

ВІВЦІ ПЕКАЛЕ

Якось бачить Тиндале: по дорозі йде Пекале з торбами через плече. І питає його: «Куди це ти, брате, йдеш?» – «До вівчарні йду, овець подоїти, бринзу зробити». – «А багато овець маєш?» – «Білих – жодної, а чорних ще менше».

Дієвим терапевтичним механізмом є технологія творчості – музикотерапія, малювання, ліплення, аплікація тощо. Так, через малюнок учні / учениці мають змогу виразити свої переживання, почуття, емоції, ціннісні ставлення. Окрім того, творча діяльність допомагає зняти напруження, сприяє підвищенню дитячої самооцінки, впевненості у власних силах, розвиває естетичний смак тощо. Наприклад:

Вправа 6. I. Прочитайте текст із «Енциклопедії юного художника» Віктора Запаренка. **II.** Скористайтеся порадами автора під час малювання ескізу пейзажу «Красива осінь вишиває клени» (фотоетюд до вірша Ліни Костенко див. за покликанням <https://www.youtube.com/watch?v=3Y0pW-V-OMg>). Над яким ще різновидами малярства ви працювали на уроках образотворчого мистецтва? **III.** Підготуйте колективну презентацію ваших пейзажів, уяскравівши її читанням улюблених віршів про осінь.

Ефективним, на нашу думку, є використання комп'ютерних технологій на уроках української мови, робота з навчальним відео на платформі «Всеукраїнська мова онлайн», www.ua.pistacja.tv та ін. Подання навчального матеріалу у цікавій та незвичній формі підвищує інтерес до української мови. Наприклад:

Вправа 7. На уроках мови – математика! Розв'яжіть рівняння $L + 2X + Y + Q = 32$.

1. Скільки м'яких в українській мові? (L)
2. Скільки пар співвідносних м'яких і твердих приголосних? (X)
3. Скільки м'яких приголосних не має парних не має твердих? (Y)
4. Скільки твердих приголосних не має парних м'яких? (Q)

Закцентуємо увагу ще на одній технології – руханці, спеціальних вправах для зняття напруження та інтеграцію півкуль мозку, які дуже подобаються школярам і школяркам. Наприклад:

Трикутник

Руки витягуємо перед собою та з'єднуємо кінцівки пальців. У такий спосіб тулуб та руки утворюють трикутник. Дивимось на його вершину, але голову не опускаємо, стежимо очима. Описуємо «трикутником» у повітрі знак нескінченності (перевернуту вісімку).

Отже, завдання пошуку ефективних методів, прийомів і засобів, які за допомогою навчання української мови як базового предмета в ЗЗСО забезпечують збереження здоров'я учнів і учениць, є пріоритетним напрямом навчально-виховного процесу. Цьому сприяє «Національна доктрина розвитку освіти», у якій обґрунтовано необхідність виховання в молоді відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших людей як найвищої індивідуальної та суспільної цінності, а також Закон України «Про загальну середню освіту», що регламентує розвиток здібностей і обдарувань здобувачів освіти, забезпечення повноцінного фізичного розвитку й зміцнення здоров'я.

Література та джерела

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження професійного стандарту *Вчитель закладу загальної середньої освіти*» № 1225 від 29 серпня 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення 01.03.2025).

2. Гуменюк С. В. Здоров'язберегаючі технології в системі освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету* : зб. наук. праць. (Серія: Педагогіка, соціальна робота). 2023. № 26. URL: <https://surl.li/vsxmsf> (дата звернення 01.03.2025).

ОВОЛОДІННЯ ПРАКТИЧНИМИ НАВИЧКАМИ З ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Софія Трофимчук¹,

студентка П-31 групи спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» економічного відділення Відокремленого структурного підрозділу «Горохівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

Соломія Пиньковська²,

студентка А-31 групи спеціальності 201 «Агронімія» відділення технологій в агрономії та тваринництві Відокремленого структурного підрозділу «Горохівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»

Науковий керівник – Ірина Пундик,

викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Подано основні аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності особистості закладу фахової передвищої освіти засобами освітнього компонента «Захист України» та визначено його роль. Викладено питання з організації та методики проведення обласних змагань з надання домедичної допомоги, запропоновано структурну модель їх

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

проведення, як одного із інструментів формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти; розкривається досвід роботи з даної теми.

Сьогодні одним із головних завдань освіти є навчання відповідального ставлення молоді до власного здоров'я та здоров'я інших, як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Одним з основних завдань в процесі оволодіння змістом навчального курсу «Захист України» є виховання високоморальних особистостей, які володіють відповідними знаннями, вміннями, практичними навичками та здатні реалізовувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства.

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Захист України» спрямована на реалізацію вказаної мети, визначає орієнтовну послідовність досягнення визначених основних очікуваних результатів навчання з здоров'язбережувальної освітньої галузі, орієнтовний зміст та види навчальної діяльності здобувачів освіти, що спрямовані на розвиток та формування ключових компетентностей як вимог Державного стандарту профільної середньої освіти [2].

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості здобувачів освіти, які здатні до гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, самоусвідомлення, піклування про власну безпеку й здоров'я, виявлення готовності діяти в інтересах національної безпеки й стати на захист національних інтересів та територіальної цілісності України [2].

Модельна програма курсу «Захист України» спрямована на реалізацію визначених у Державному стандарті вимог до обов'язкових результатів навчання здобувача освіти із соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі, які передбачають, що студент:

- турбується про особисте здоров'я та безпеку, уникає можливих факторів ризику, що становлять загрозу для власного, суспільного життя та здоров'я;
- визначає альтернативи, прогнозує можливі наслідки, приймає рішення для здоров'я, власної безпеки та безпеки інших осіб;
- усвідомлює цінність здоров'я, аналізує та оцінює наслідки, можливі ризики для власного здоров'я, суспільства [2].

На виконання плану роботи управління освіти і науки обласної державної адміністрації на 2024-2025 роки, обласної цільової програми національно-патріотичного виховання молоді на 2021-2025 роки, з метою активізації військово-патріотичного виховання студентської молоді здобувачі закладу освіти взяли участь в обласних онлайн-змаганнях з надання першої домедичної допомоги. Метою заходу є вдосконалення форм роботи з військово-патріотичного виховання молоді закладів освіти області, перевірка сформованих знань та вмінь з надання першої домедичної допомоги. Для реалізації означеної мети визначено завдання: розвиток командної взаємодії, лідерства здобувачів/здобувачок освіти в природному, соціальному, техногенному середовищах в умовах негативних зовнішніх впливів; формування вмінь, прогнозування наслідків своїх дій для безпеки, здоров'я в умовах невизначеності; формування схильності до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя та здоров'я, або запобігають їм; навчання надання

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

необхідної домедичної самодопомоги та взаємодопомоги; навчання діяти ефективно як самотійно, так і в групі/команді для досягнення успіху [5].

Соломія Пиньковська, студентка спеціальності 201 «Агрономія», Софія Трофимчук, студентка спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», взяли участь у обласних змаганнях з надання домедичної допомоги, продемонструвавши високий рівень теоретичних знань та практичних навичок, які здобули в процесі оволодіння змістом освітнього компонента «Захист України» під керівництвом Ірини Пундик, викладача навчального курсу та керівника гуртка «Знай! Вмій! Дій!».

Відповідно до умов проведення, онлайн-змагання з надання першої домедичної допомоги відбувалися протягом березня-квітня 2024 року та ставили за мету вдосконалення форм роботи з військово-патріотичного виховання молоді закладів освіти області, перевірку теоретичних знань та практичних навичок здобувачів освіти з домедичної підготовки. Безпосереднє проведення заходу покладалося на головну суддівську колегію, яка, згідно з умовами його проведення, після реєстрації здобувачів освіти надсилала кожному учаснику покликання на завдання (відповідно до зазначеного графіка). Виконані завдання, покликання на відеоматеріали учасники надсилали головній суддівській колегії за зазначеним покликанням, прикріплюючи відео з відкритим доступом для перегляду та оцінювання. Ситуативні кейси склалися з теоретичної та практичної частин. Учасники отримували одне запитання, на яке усно давали розгорнуту відповідь. Виконання практичного завдання забезпечували рятівник/здобувач освіти та умовно потерпілий/здобувач освіти; медичним інструментарієм для забезпечення змагань слугували секундоміри, імпровізовані шини, турнікети, джгути, медичні бинти, санітарні ноші тощо. Практичний кейс включав в себе ситуативне практичне завдання, в якому вказувалася відповідна змодельована ситуація, особливості травми, відповідно до яких учасники надавали першу домедичну допомогу умовно потерпілому/здобувачу освіти та фільмували весь процес з коментуванням своїх дій та висновками на відео [3]. Результати учасників визначалися головною суддівською колегією за сумою часу виконання практичного завдання (часу на секундомірі) та штрафного часу.

Змагання з надання домедичної допомоги направлені на формування здоров'язбережувальної компетентності особистості закладу фахової передвищої освіти засобами освітнього компонента «Захист України»; розвиток умінь здобувачів/здобувачок освіти, спрямованих на готовність до захисту незалежності та територіальної цілісності України; підвищення рівня готовності молоді до захисту України; виховання високоморальних особистостей, які володіють відповідними знаннями, вміннями, здатні реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства; підготовка молоді до виконання конституційного обов'язку – захисту Батьківщини в Збройних Силах України [4].

Модель змагань з домедичної підготовки, розроблена головною суддівською колегією та чітко визначена Іриною Пундик, викладачем освітнього компонента «Захист України», керівником гуртка «Знай! Вмій! Дій!» дає можливість охопити формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь здобувачів/здобувачок освіти: критично мислити; логічно обґрунтовувати позицію; діяти послідовно (за чітко визначеним алгоритмом, протоколом); конструктивно

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

керувати емоціями; оцінювати можливі ризики та приймати правильні рішення; розв'язувати змодельовані ситуативні задачі; співпрацювати в команді; застосовувати інформацію щодо роботи служб, які надають компетентну й фахову допомогу та застосовувати її відповідно за потреби; обґрунтовувати оптимальні стратегії відповідної поведінки щодо збереження здоров'я та життя; аналізувати та моделювати втілення у власне життя оптимальних стратегій безпечної поведінки для збереження життя й здоров'я власного та навколишніх у ситуаціях невизначеності; оцінювати ризики й приймати рішення щодо надання домедичної допомоги собі та іншим особам у невідкладних станах, відповідно до визначених протоколів та алгоритмів; володіти вміннями надання домедичної допомоги з урахуванням оцінки ризиків, власних можливостей і дотримання правил безпеки; практично застосовувати відповідні протоколи й алгоритми надання допомоги собі, навколишнім за потреби; визначати ймовірні ризики в умовах невизначеності; аналізувати взаємодію чинників у надзвичайних і небезпечних життєвих ситуаціях; обґрунтовувати рішення щодо вибору стратегії поведінки для збереження власної безпеки, здоров'я з урахуванням аналізу опрацьованої інформації та ймовірних моделей небезпечних ситуацій.

У роботі викладено досвід роботи з організації, методики, структурної моделі проведення обласних змагань з надання домедичної допомоги, як одного із основних інструментів формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти ВСП «Горохівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування» засобами освітнього компонента «Захист України».

Література та джерела

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 4-5. – С. 3-56; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>.

2. Ігор Борохович, Анна Коваленко, Ірина Когут, Оксен Лісовий, Вікторія Сісецька, Євген Семенів, Ігор Сердюк, Інна Совсун, Валерій Хмельницький, Олена Шиян. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти/ автори: Ігор Борохович, Анна Коваленко, Ірина Когут, Оксен Лісовий, Вікторія Сісецька, Євген Семенів, Ігор Сердюк, Інна Совсун, Валерій Хмельницький, Олена Шиян та члени робочої групи МОН. – Київ, 2024.

3. Офіційний вебсайт Горохівського фахового коледжу ЛНУП [http:// www.gkl nau.at.ua](http://www.gkl nau.at.ua) - платформа дистанційного навчання MOODLE Горохівський фаховий коледж ЛНУП/курс «Захист України» <http://gkl nau.org.ua/moodle/course/view.php?id=20>

4. Офіційний вебсайт Горохівського фахового коледжу ЛНУП gkl nau.org.ua

5. Сайт методичного кабінету ВСП «Горохівський фаховий коледж ЛНУП» (електронна бібліотека) <https://1784073.site123.me/>

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ТА ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ У СТАРШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Геннадій Харлампович¹,

студент 21 ФКск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,

Антоніна Триндюк²,

студентка 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті розглядають особливості фізичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти. Однією з найважливіших проблем є формування інтересу до регулярних занять фізичною культурою і спортом школярів старшої школи.

Учні старшого шкільного віку мають свої особливості. У цей період у них закладається основа психологічних, репродуктивних та інтелектуальних можливостей. Також важливе значення має й показник фізичного розвитку, особливо якщо йдеться про старший шкільний вік [5].

Наукові дослідження засвідчують [1; 4], що в цьому віці завершується розвиток організму, відбувається його перебудова, спостерігається підвищена емоційність, чутливість до впливу різних чинників середовища, змінюються стосунки в родині [4].

Важливо й те, що діти старшого шкільного віку перебувають на порозі вибору своєї майбутньої професійної діяльності, що надалі визначить їхній життєвий і творчий шлях. І в цьому випадку фізичний розвиток відіграє важливу роль, тому що, за даними багатьох науковців [2; 3], він визначає не лише показники антропометрії, соматометрії та фізіометрії, а є своєрідним індикатором стану здоров'я людини.

Однією з актуальних соціально-педагогічних проблем навчально-виховного процесу, розвитку фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладу середньої освіти є виховання позитивного ставлення юнаків і дівчат до фізичного виховання та спорту. Ми виходили з того, що вивчення інтересів, мотивів, орієнтацій школярів допоможе визначити напрями діяльності з оздоровчої роботи, скоригувати навчальні програми й сформувані певну стратегію індивідуального підходу у фізичному вихованні старшокласників.

Обов'язковою умовою виникнення інтересу є попередні знання, та практичний досвід у певному виді діяльності, емоційне задоволення [5]. Інтерес до фізичної культури і спорту у школярів є результатом дії існуючої виховної системи, яка здійснюється через засоби масової інформації про великий спорт і фізичну культуру, через спортивні заходи в місті, в школі, під цілеспрямованим впливом учителів, батьків, друзів.

Наукові дослідження [2; 3] та практика роботи шкіл засвідчують, що головним у процесі залучення школярів до фізичного самовдосконалення є виховання в них інтересу до фізичної культури. Інтерес-форма виявлення потреб, виступає своєрідною

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

орієнтацією людини в її зв'язках із дійсністю. Від спрямованості інтересів залежить спосіб життя людини, її поведінка й діяльність. Поява інтересу викликає бажання діяти, формує мотив поведінки. Результати анкетування засвідчили, що інтерес учнів шкіл до фізичного виховання й спорту є невисоким (табл. 1). Лише 26,67% юнаків 10-х та 55,55% дівчат 11-х класів мають великий інтерес. В учениць 10 класу немає жодної з високим і вищим від середнього інтересом. Вищий від середнього інтерес мають 40% та 11,11%, відповідно, юнаків 10-х й 11-х класів, а в дівчат 11-го класу цей показник становить 33,33%. передній рівень інтересу мають 26,67% та 33,33%, відповідно, юнаків 10-х та 11-х класів. У дівчат цей показник становить, відповідно, 57,14% та 50%. До осіб, у яких низький рівень інтересу можна віднести 6,67% та 8,33% хлопців, відповідно, 10-х й 11-х класів і 8,33% одинадцятикласниць інтерес відсутній у 6,67-8,33% юнаків 10-х-11-х класів та 14,29% респонденток із 10-го.

Слід відзначити, що серед юнаків 11 класу не було виявлено жодного з нижчим від середнього, низьким показниками рівня інтересу або загалом його відсутністю.

Невисокий інтерес школярів до фізичної культури та спорту, на нашу думку, пояснюється недостатнім рівнем їхньої фізкультурної освіченості, недооцінкою вчителями важливості цього напрямку роботи.

Результати анкетування показали, що основним фактором, який негативно впливає на ставлення школярів до фізичного виховання, є причина, яка полягає в тому, що їм це нецікаво.

Так вважають 46,67% та 33,33% хлопців, відповідно, 10-го й 11-го класів, а також 42,86% і 25% дівчат-старшокласниць. Це вказує на те, що для цих школярів недостатньо уваги приділяється розвитку їхньої мотиваційної сфери стосовно фізичної культури та спорту.

На другому рейтинговому місці перебуває стан здоров'я, який не дає можливості 13,33% десятикласникам і 22,22% одинадцятикласникам, відповідно, 28,57% й 41,66% ученицям 10 та 11 класів займатися сьогодні фізичними вправами. Інша частина респондентів вважають причинами те, що не дають змоги обставини; відсутність секцій із тих видів спорту, якими хотіли б займатися; немає спортивної бази й споруд за місцем проживання.

Отже, за результатами наших досліджень рівень інтересу до занять фізичними вправами є недостатнім. Метою подальших досліджень може бути підбір тих засобів, форм, методів фізичного виховання, які могли б значно поліпшити ці показники та позитивно вплинути на фізичний стан підростаючого покоління.

Література та джерела

1. Балашов Д.І., Бермудес Д.В., Возний А.П. Дослідження рухової активності учнів основної школи. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Випуск 4 К (132) 21. С. 34-38. 2. Бех І.Д. Теоретико-методологічні засади сучасного навчально-виховного процесу. Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи : зб. наук. праць. Київ : Знання, 2009. Вип. 3. С. 226-234.

2. Воробйов М. І. Практика в системі фізкультурної освіти / М. І. Воробйов, Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімп. л-ра, 2006. – 190 с.

3. Карабанов А., Карабанова Н., Зубрицький Б. Шляхи підвищення мотивації студентів до фізичного виховання й спорту у закладі вищої освіти. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк. 2010. № 4(12). С. 43-46.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

4. Круцевич Т. Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення : навч. посіб. / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. – К. : Олімп. л-ра, 2010. – 248 с.

5. Лисяк Валентина Миколаївна. Формування інтересу до занять фізичною культурою та спортом у школярів 6-11 класів : дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / Харківська держ. академія фізичної культури. – Х., 2006. – 211 с.



Секція 6



Актуальні питання соціальної роботи

РОЛЬ РОБОТИ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ У РОЗВИТКУ АКТИВНОЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОЇ МОЛОДІ

Ірина Андрейчук,

студентка 2 – С курсу спеціальності «Соціальна робота»
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Солецька, викладач-методист,
викладач психолого-педагогічних дисциплін**

З моменту здобуття незалежності молодіжна політика в Україні стала невід’ємною частиною державної політики та сформувалася як комплексна система заходів, спрямованих на створення умов для усвідомленого вибору молоддю власного життєвого шляху. Сучасна молодь є рушієм суспільних змін, і важливо створювати платформи, які сприятимуть її активному залученню до процесів управління та розвитку громади. Молодіжна рада – це дієвий механізм, що формує лідерів, розвиває громадянську активність і стає каталізатором позитивних змін у суспільстві.

Основи молодіжної політики в незалежній Україні були закладені після ухвалення Верховною Радою України Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 року) та Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 року). Ці документи визначили ключові принципи державної підтримки молоді, окреслили напрями її соціального становлення та розвитку, а також основні механізми реалізації молодіжної політики. Окрім цих нормативних актів, було ухвалено низку документів, що регулюють окремі аспекти молодіжної політики, зокрема: підтримку діяльності молодіжних громадських організацій, сприяння працевлаштуванню молоді, а також роботу з талановитою та обдарованою молоддю. Для виконання цих законодавчих ініціатив періодично розроблялися відповідні стратегії та реалізовувалися державні й регіональні цільові програми. На сьогодні чинним є Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 31.03.2023 року [1].

Стратегічна мета трансформації українського суспільства полягає в розбудові соціальної правової держави. І саме від того, яким чином зараз формується лідерство,

характер та моральність молодого покоління, залежить наше майбутнє, майбутнє нашої країни [3].

Молодіжну роботу зазвичай розуміють як інструмент для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей. Молодіжна робота (МР) є «ключовим словом» для всіх видів діяльності соціального, культурного, освітнього або політичного характеру, що робиться разом з молоддю, для молоді та силами самої молоді. Вона належить до сфери освіти поза межами навчального закладу, найчастіше пов'язана з неформальною освітою. Основна мета молодіжної роботи полягає у створенні для молодих людей можливостей самим формувати власне майбутнє.

Теоретичні основи підходів до молодіжного лідерства та факторів соціалізації молоді були закладені у працях таких українських науковців, як Є. Бистрицький, О. Вінніков, О. Головенько, В. Кравченко, І. Кресіна, М. Михальченко, О. Палій, М. Пашков, В. Ребкало, Ф. Рудич, В. Скуратівський, А. Ткачук, М. Шевченко та інших.

У межах досліджуваної тематики громадські організації, зокрема, діяльність Молодіжних рад, відіграють важливу роль як соціальні інститути, що сприяють соціалізації особистості та виконують функцію регулювання відносин між молоддю та суспільством [4].

Разом із тим, питання щодо конкретних механізмів реалізації молодіжної політики на рівні місцевих громад залишаються актуальними як з наукової, так і з практичної точки зору.

Розглянемо шляхи залучення молоді до активного громадянського життя на прикладі роботи Молодіжної ради села Саджавка Коломийської ТГ Івано-Франківської області. Цьогоріч мене обрали головою цієї Молодіжної ради. Отже, з власного досвіду поділюся результатами роботи.

Для роботи та розвитку молоді в с. Саджавка Коломийської ТГ 12 лютого 2020р. було створено Молодіжну раду Саджавки. В яку увійшло 20 членів ради. За цей час рада започаткувала багато різних та цікавих ініціатив та проєктів. За п'ять років Молодіжною радою було проведено майже тисяча заходів для молоді та дітей.

Для ефективної роботи в Молодіжній раді створено робочі комісії по роботі із молоддю:

1. Комісія з питань освіти, культури та національно-патріотичного виховання;
2. Комісія з питань дозвілля та спорту;
3. Комісія з питань волонтерства та благодійних акцій;
4. Комісія з питань SMM, реклами, дизайну та співпраці із ЗМІ;
5. Комісія з питань технічного забезпечення;
6. Комісія з питань християнського виховання;
7. Комісія з питань проєктної діяльності.

Кожен представник Молодіжної ради Саджавки із впевненістю реалізовує ідеї щодо розвитку молоді та дітей. Кожен несе відповідальність за свою роботу та роботу своєї робочої комісії. Всі члени МР спільно шукають ресурси та фінансування для організації та проведення заходів. Багато представників Молодіжної ради Саджавки навчаються у вищих закладах України та за кордоном. Багато хто не уявляє свого життя без членства у раді, хоч і знаходиться далеко від дому.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

За період молодіжної роботи у Саджавці найбільш запам'ятовуваними проектами та заходами стали:

- майстер-класи для дітей та молоді;
- проведення сезонних таборів Молодіжною радою при ЦКП, таборів для дітей із різних міст України (м.Дніпро, м.Запоріжжя, м.Харків) та християнських таборів;
- організовані спортивні турніри (футбол, волейбол, шахи);
- масові заходи для молоді та населення Саджавки та громади (відкриття новорічних ялинок, концерти, конкурси, флешмоби, челенджі, літературні вечори, Хресна дорога, квести, круглі столи, навчальні тренінги, презентації книг і т.п.);
- створена ініціатива - 31-метровий прапор України із підписами та побажаннями для військових ЗСУ, який подорожує Україною; щорічне розгортання прапора до Дня державного прапора на вершинах Карпатських гір;
- запис відео-вітань для членів Молодіжної ради на випускний від зірок України;
- організація щорічної смолоскипної ходи до відзначення Листопадового чину в с. Саджавка;
- відзняли чотири фільми на теми історії та збереження традицій: «Криваве Різдво», «Лежели берви», «Стежками Ольги Кобилянської», «Драниця –саджавська традиція»;
- проведення вечорів настільних ігор та кінопереглядів.

Активно співпрацює із різними Молодіжними радами України та спільно організовує заходи. Члени Молодіжної ради Саджавки за підтримки спонсорів відновлюють Центр культурних послуг села як простору для розвитку молоді.

Молодіжна рада Саджавки долучається та проводить волонтерські і благодійні акції:

- «Допоможи святому Миколаю прийти до дітей» із БФ «Карітас».
- «Нагодуй бідного» із БФ «Карітас».
- Допомога для ВПО та військовим із ГО «Територія Жінок Івано-Франківщини» та багатьма іншими організаціями.
- Допомога дітям військових із ГО «Територія Жінок» та «Чисті серцем».
- Проводимо збір книг, одягу, потрібних речей для користування.
- Екологічні акції «Не сміти» та багато інших.

Члени Молодіжної ради часто є учасниками обласних, Всеукраїнських та Міжнародних форумів, тренінгів, навчань, конкурсів, фестивалів.

Стали переможцями Всеукраїнського конкурсу «Золотий флічарт» в 2021 р. у номінаціях: III місце – «Молодіжна рада Саджавки», II місце – «Активістка року». «Золотий фліпчарт» в 2023 р. II місце у номінації «Проект року».

Часто активні учасники МР подорожують по Україні та за кордон.

У 2022 р. приєдналися до Всеукраїнського проекту «Молодіжна рада на карті України».

Діапазон тем, які охоплює молодіжна робота настільки ж різноманітний, як і типи людей та організацій, залучених до неї. Політична діяльність, вулична робота, спортивні заходи, соціальне підприємництво та проведення дозвілля можна називати молодіжною роботою.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Молодіжна рада є важливим інструментом для залучення молоді до процесів ухвалення рішень, формування активної громадянської позиції та розвитку лідерських якостей. Вона відіграє ключову роль у створенні простору для самореалізації молодих людей, підвищення їхньої соціальної відповідальності та участі в суспільному житті.

Визначимо основні функції Молодіжної ради:

1. Залучення молоді до громадського життя. МР сприяє розвитку соціальної активності через організацію форумів, тренінгів, дискусій та волонтерських заходів. Це дозволяє молодим людям брати участь у вирішенні актуальних проблем громади.

2. Формування лідерських навичок. Участь у діяльності МР допомагає розвинути навички командної роботи, критичного мислення, публічних виступів та управління проектами.

3. Розвиток громадянської відповідальності. Молодіжна рада привчає молодь до активної участі у виборах, ініціювання соціальних змін та відповідального ставлення до своєї громади.

4. Співпраця з місцевою владою. МР є важливим ланкою між молоддю та органами місцевого самоврядування. Вони можуть пропонувати ініціативи, що сприяють покращенню умов для розвитку молодіжної політики.

5. Підтримка волонтерства та соціальних ініціатив. Молодіжні ради часто організують благодійні та соціальні проекти, що допомагають формувати культуру взаємодопомоги й відповідальності.

Молодіжна рада є дієвим механізмом для розвитку активної та відповідальної молоді. Вона сприяє формуванню громадянського суспільства, підтримує ініціативність та допомагає молодим людям реалізовувати власні ідеї для покращення життя громади. Тому розвиток молодіжних рад є важливим завданням як для держави, так і для громадських організацій.

Література та джерела

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n356> (дата звернення 19.02.2025).

2. Капустинська Т. «Я хочу змінювати». Як молодіжні ради стають сильнішими та відновлюють громади. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/stories/ya-khochu-zminyuvaty-yak-molodizhni-rady-stayut-sylnishymy-ta-vidnovlyuyut-hromady> (дата звернення 19.02.2025).

3. Лозовицький О. *Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні*/ О.Лозовицький // Всеукраїнська експертна мережа. URL: <http://www.experts.in.ua/baza> (дата звернення 19.02.2025).

4. Стадник М. М., Удовиченко В. П., Павлюк В. В. *Активізація молодіжного лідерства в новоутворених громадах*. Публічне управління та митне адміністрування. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, № 3 (22), 2019. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28377/1/Stadnyk_Udovichenko_Pavliuk_Activating_youth_leadership.pdf(дата звернення 19.02.2025).

НАСИЛЬСТВО У РОДИНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Катерина Баскутіс,

студентка 425 групи спеціальності 231 Соціальна робота
Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова»

**Науковий керівник – Олена Сахарова, канд. пед. наук,
викладач вищої категорії циклової комісії економіко-гуманітарного
та загальноосвітнього напрямку підготовки**

Розглянуто проблему насильства у родині, яке є порушенням основних прав людини та має серйозні фізичні і психологічні наслідки для жертв. Зокрема, проаналізовано різні форми насильства, такі як фізичне, психологічне, сексуальне та економічне, а також фактори, що сприяють їх поширенню, серед яких соціальні, культурні та економічні бар'єри.

Насильство у родині, особливо стосовно жінок, є структурним і глобальним явищем, для якого не існує соціальних, економічних, чи національних кордонів. Воно являє собою серйозне порушення прав людини, найбільш кричущу форму дискримінації за ознакою статі, однак все ще залишається великою мірою безкарним.

Зауважимо, що у більшості країн світу до кінця ХХ століття законодавчо і на практиці захист від домашнього насильства був практично відсутнім. Документ під назвою «Стратегії боротьби із насильством в родині: довідкове керівництво», який ООН випустила у 1993 році, зазначав, що право на особисте сімейне життя не є правом на жорстоке поводження із членами родини. За останні десятиліття ми спостерігаємо активізацію боротьби із правовою безкарністю за домашнє насильство. Першим документом, спрямованим на правову заборону насильства щодо жінок стала Стамбульська конвенція 2014 року, основний заклик якої полягає в тому, щоб покінчити з терпимістю щодо домашнього насильства [2, с. 9].

Аналіз чинного законодавства показує, що єдине визначення поняття насильства відсутнє, а існуючі підходи до його тлумачення є досить різноманітними. Так, відповідно до міжнародного права Всесвітньою організацією охорони здоров'я насильство визначається як умисне застосування фізичної сили або влади, реальне або у вигляді загрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якої є тілесні ушкодження чи високий ступінь їх вірогідності, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збитки» [2, с. 10].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство розглядає як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє

насильство, в тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Питання профілактики та протидії насильству в сім'ї досліджуються вітчизняними науковцями, серед яких: О. Бандурко, А. Блага, А. Довженко, О. Джужа, Л. Крижна, О. Костирь, Ю. Крупка, К. Левченко, О. Литвинов, К. Мілютіна, Г. Мошак, М. Панов, Т. Сафонова, Я. Сотак, О. Старков та інші.

За статистичними даними, оприлюдненими під час голосування за Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», щороку близько 70 % жінок зазнають різних форм знущань і принижень. Щорічно від рук своїх чоловіків гине близько 1500 жінок, і ця цифра зростає впродовж останніх років. Діти, чиї матері постраждали від насильства, у 6 разів частіше схильні до самогубств, а половина з них – до вживання наркотиків. Крім того, майже всі жінки, які зазнали насильства, народжують дітей із проблемами зі здоров'ям [3, с. 34].

Насильство у родині, як проти жінок, так і проти чоловіків чи дітей, може мати різноманітні форми. Найбільш очевидним та розповсюдженим є фізичне насильство, яке проявляється у вигляді побиття, тілесних ушкоджень або навіть вбивств. Проте не менш серйозним є психологічне насильство, яке часто залишається непоміченим, але має не менший, а іноді навіть більш руйнівний ефект. Маніпуляції, приниження, погрози, постійний контроль і ізоляція можуть призводити до глибоких психічних травм, таких як депресія, тривожні розлади або навіть суїцидальні настрої.

Причини виникнення насильства в сім'ї можуть бути різними, але їх умовно поділяють на соціальні (стереотипність уявлень про ролі в сім'ї та виховання дітей, високий рівень алкоголізації населення, поширення наркоманії), психологічні (психічні розлади, високий рівень агресії, власний негативний досвід дитинства, низька самооцінка осіб), економічні (зниження рівня життя значної частини населення, безробіття, соціально-побутова невлаштованість) та культурні (гендерні стереотипи, патріархальні моделі сім'ї) тощо.

Матеріали здійсненого аналізу дозволяють припустити, що провідною причиною розвитку домашнього насильства є використання недостатньо жорстких правових санкцій з боку суспільства, або навіть повна відсутність цих заходів стосовно особи, що є сімейним насильником. Для стримування домашнього насильства, згідно з цією теорією, необхідні дієві правові санкції суспільства проти сімейного агресора (наприклад, штраф, арешт тощо) [2, с. 33].

Різні види фізичного насильства, такі як ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру фізичне насильство, є адміністративним правопорушенням, що характеризується підвищеним ступенем суспільної шкідливості, оскільки воно порушує особисті права людини і громадянина, посягає на здоров'я, безпеку й недоторканність особи.

Ще одна поширена форма агресії - сексуальне насильство, яка включає зґвалтування, домагання, а також примус до сексуальних актів без згоди жінки. Так, опитування, проведені протягом останніх 10 років серед жертв насильства, свідчать про набагато більший масштаб і складність цієї проблеми. Згідно з докладом ООН від

25 листопада 2019 року, насильство щодо жінок, особливо з боку інтимного партнера, і сексуальне насильство над жінками є серйозною проблемою громадської охорони здоров'я і порушенням прав людини. За оцінками, більше третини жінок (35 %) в усьому світу хоч раз в житті зазнавали, насильства, зокрема і сексуального. У деяких країнах показники насильства з боку чоловіка або партнера досягають 70 %, а вбивства жінок, скоєні близькими людьми, становлять 58 % із загальної кількості [2, с. 19]. У тому числі загроза сексуального насильства над дівчинкою збільшується в сім'ях з вітчимою, особливо якщо він веде асоціальний спосіб життя, не має твердих моральних настанов. За вчинення сексуального насильства завжди настає кримінальна відповідальність, передбачена в розділі IV «Злочини проти статевої свободи і недоторканності» КК України.

У нашій країні функціонують спеціальні кризові центри та центри медико-соціальної реабілітації, кваліфіковані спеціалісти надають різноманітну допомогу, допомагають із тимчасовим житлом та навіть сприяють у пошуку роботи. Крім того, співробітники цих установ інформують дільничних інспекторів поліції чи підрозділи, які займаються справами неповнолітніх, про зафіксовані випадки насильства в сім'ї, що дозволяють притягнути винних до адміністративної чи навіть кримінальної відповідальності.

Сучасні законодавчі ініціативи виконують важливу роль у протидії насильству. Важливо, щоб правові норми гарантували ефективний захист постраждалих, забезпечували притягнення винуватців до відповідальності та сприяли створенню системи допомоги для тих, хто зазнав насильства. Проте навіть за наявності відповідного законодавства значущу роль відіграє соціальна підтримка, зокрема діяльність організацій, що надають консультації, притулки для постраждалих та психологічну допомогу. Додамо, що для подолання насильства у родині необхідно застосувати комплексний підхід, який включає зміни на рівні суспільних ставлень, підтримку жертв та ефективне правозастосування. Важливою є зміна стереотипів щодо гендерної рівності, виховання поваги до прав жінок та формування здорових стосунків у суспільстві.

В Україні основним нормативно-правовим актом, що регулює питання запобігання домашньому населенню, є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому населенню». Цей Закон передбачає організаційно-правові заходи боротьби з домашнім населенням, окреслює ключові напрями державної політики в цій сфері та спрямований на захист прав та інтересів.

Важливим елементом запобігання домашньому насильству є ефективне законодавче регулювання профілактичних заходів, які разом із суспільною підтримкою не тільки сприяють формуванню стійкої системи особистих і соціальних цінностей, запобігаючи вчиненню кримінальних правопорушень, а й підвищують здатність громадян протистояти негативному впливу засобів масової інформації, що нав'язують ідеї всездозволеності, культу сили, жорстокості.

Підкреслимо, що насильство у родині є складною і багатогранною проблемою, яка потребує системного підходу для її вирішення. Важливо змінювати суспільне ставлення до цієї проблеми, підвищувати обізнаність про рівність прав та забезпечувати всім постраждалим від насильства у родині доступ до належної підтримки. Тільки через спільні зусилля на рівні індивідумів, громад та державних

інституції можна досягти значного прогресу в боротьбі з насильством у родині чи то проти жінок, чи то проти чоловіків, та забезпечити їм гідність і безпеку в суспільстві.

Література та джерела

1. WHO Global Consultation on Violence and Health Violence: a public health priority. Geneva. World Health Organization, 1996 (document WHO/ EHA/ EPLPOA 2) [Electronic Resource]. Way of access: URL: <http://www.who.int/topics/violence/en/>.
2. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / за заг. ред. проф. Т.О.Перцевої та проф. В.В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
3. Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи» : збірник тез Обласної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р. Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, ЧНТУ, 2019. 126 с.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СФЕРІ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ
ПРАВ ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ПЕЧЕНІЖИНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)**

Христина Мазурик,

студентка 1-С групи спеціальності 231 Соціальна робота
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради
Науковий керівник – Михайло Ходак,
викладач психолого-педагогічних дисциплін

Акцентовано увагу на окремих аспектах діяльності територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей (з конкретним акцентом на приклад Печеніжинської селищної територіальної громади Івано-Франківської області).

Порядок організації соціальної роботи у територіальній громаді передбачено рядом нормативно-правових документів, зокрема: наказом Міністерства соціальної політики України від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей», Методичними рекомендаціями з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій, Методичними рекомендаціями щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей, Законом України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року, Постановою Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 01 червня 2020 р. № 587 та іншими.

Вище зазначеним наказом Міністерства соціальної політики України від 31 липня 2023 року № 263-Н затверджено Методичні рекомендації щодо організації та

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей.

Ці Рекомендації впроваджено з метою організації виконання власних і делегованих повноважень та функцій у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, протидії торгівлі людьми виконавчими органами сільських, селищних, міських рад.

Вони (Методичні рекомендації) пропонують у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (незалежно від кількості жителів) передбачити утворення підрозділів з питань соціального захисту населення, служби у справах дітей, їх взаємодію з суб'єктами надання соціальних послуг, іншими уповноваженими посадовими особами та суб'єктами господарювання, які діють на території громади.

Представницькими органами самоврядування на території територіальної громади є ради народних депутатів (сільська рада, селищна рада, міська рада).

Сільська, селищна, міська рада народних депутатів здійснює керівництво на своїй території державним, господарським і соціально-культурним будівництвом, підпорядкованими їй органами, установами, підприємствами і організаціями; забезпечує додержання законів, охорону державного і громадського порядку, прав громадян; затверджує плани економічного і соціального розвитку територіальної громади, бюджет територіальної громади.

Сільська, селищна, міська рада народних депутатів у межах своїх повноважень забезпечує комплексний економічний і соціальний розвиток на своїй території; здійснює контроль за додержанням законодавства розташованими на цій території підприємствами, установами і організаціями; координує і контролює їх діяльність у галузі землекористування, охорони природи, будівництва, благоустрою, використання трудових ресурсів, виробництва товарів народного споживання, соціально-побутового, соціально-культурного та іншого обслуговування населення.

Сільська, селищна, міська рада народних депутатів у межах своїх повноважень створює виконавчий орган для реалізації соціально-економічної та соціально-культурної політики на території територіальної громади. Виконавчими органами сільських, селищних, міських рад в Україні є їх виконавчі комітети. Виконавчий комітет ради утворюється відповідною радою на строк її повноважень у складі сільського, селищного, міського голови, тобто голови ради, його заступників, секретаря виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входить також за посадою секретар ради. Очолює виконавчий комітет сільський, селищний, міський голова, тобто голова відповідної ради і одночасно голова територіальної громади.

Рекомендується у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (незалежно від кількості жителів) передбачити утворення підрозділів з питань соціального захисту населення, служби у справах дітей, їх взаємодію з адміністраторами центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), іншими уповноваженими посадовими особами та суб'єктами господарювання, які діють на території громади. ЦНАП може бути утворено як робочий орган або виконавчий орган (структурний підрозділ).

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Виконавчому органу сільської, селищної, міської ради рекомендовано визначити вид структурного підрозділу з питань соціального захисту населення (управління, відділ, сектор) відповідно до норм, визначених законодавством, з урахуванням потреб мешканців територіальних громад і необхідності забезпечення ефективної організації соціального захисту населення.

Службу у справах дітей рекомендовано підпорядкувати голові сільської, селищної, міської ради, який є головою органу опіки і піклування, що приймає рішення щодо захисту дітей і не рекомендується приєднувати її до будь-якого структурного підрозділу з питань соціального захисту населення.

Роль виконавчих органів місцевих рад є визначальною, оскільки вони безпосередньо відповідають за реалізацію соціальної політики на місцях.

Печеніжинська селищна громада, Коломийський район, Івано-Франківська область. Громаду створено 23.07.2015 р. шляхом об'єднання Печеніжинської селищної ради і Княздвірської, Малоключівської, Марківської, Молодятинської, Рунгурської, Слобідської, Сопівської сільських рад Коломийського району. Адміністративний центр – селище Печеніжин. У складі громади: селище Печеніжин, села – Княздвір, Кийданці, Малий Ключів, Марківка, Молодятин, Рунгури, Слобода, Сопів.

Печеніжинська ТГ – розташована за 12 км від залізничної станції Коломия, у мальовничій улоговині Передкарпатського прогину над річками Печенігою і Лючкою. Це неповторний мальовничий куток коломийської Гуцульщини. Унікальність громади: рекреаційною візитівкою громади є великий Тисовий заказник загальнодержавного значення в с. Княздвір, де росте цінне дерево – тис ягідний. Корисні копалини: нафтове родовище (Слободо-Рунгурське), кам'яна сіль (с. Марківка, с. Рунгури, с. Княздвір, селище Печеніжин), мінеральні води (с. Слобода), будівельні матеріали, природний газ. Також наявні поклади глини (для випалювання цегли в селищі Печеніжин), пісковики, вапняки, гравій, які використовують для виробництва будівельних матеріалів.

Для реалізації політики у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей у структурі виконавчого органу Печеніжинської селищної ради створено такі підрозділи:

Відділ соціальної роботи Печеніжинської селищної ради – основним завданням якого, відповідно до Положення про відділ соціальної роботи Печеніжинської селищної ради, є «забезпечення надання соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їх потреб на території Печеніжинської територіальної громади». Згідно Звіту селищного голови за 2024 рік відділом соціальної роботи впродовж 2024 року задоволено 2123 заяви з необхідними документами на призначення соціальних допомог; 527 заяв на призначення житлових субсидій; 49 заяв на забезпечення технічними засобами реабілітації; видано посвідчень для багатодітних сімей та осіб з інвалідністю; зареєстровано 30 осіб на пільги з місцевого бюджету; складено 138 актів для обстеження матеріально-побутових умов; надано допомоги більше 450 особам пільгових категорій; розглянуто 398 звернень з питань соціального захисту населення.

Служба у справах дітей Печеніжинської селищної ради – основним завданням якої, відповідно до Положення про службу у справах дітей Печеніжинської

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

селищної ради, є «регулювання питань соціального захисту дітей в усіх сферах суспільного життя та на всіх його рівнях». Згідно Звіту селищного голови за 2024 рік впродовж 2024 року в полі зору Служби у справах дітей знаходилося 11 дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах; 10 дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; 5 статусних дітей, які перебувають на первинному обліку в інших громадах; 6 дітям надано статус дітей, які постраждали внаслідок військових дій та збройних конфліктів; проведено 11 рейдів у сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах та кризові сім'ї; велася профілактична робота з учнями закладів освіти громади щодо попередження негативних явищ у дитячому середовищі. У цілому загальна кількість дитячого населення громади складала 3367 осіб.

Відділ надання адміністративних послуг (Центр надання адміністративних послуг) Печеніжинської селищної ради – основними завданнями якого, відповідно до Положення про відділ надання адміністративних послуг (Центр надання адміністративних послуг) Печеніжинської селищної ради, є: а) організація надання адміністративних та дозвільних послуг у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань суб'єктів звернень; б) спрощення процедури отримання адміністративних, дозвільних послуг та покращення якості їх надання; в) забезпечення інформування суб'єктів звернень про вимоги та порядок надання адміністративних послуг, що надаються через адміністратора; г) вжиття заходів щодо запровадження надання адміністративних послуг в електронній формі. Згідно Звіту селищного голови за 2024 рік впродовж 2024 року до ЦНАП для отримання послуг звернулося 9468 осіб. За рахунок сплати адміністративного збору за надані послуги через ЦНАП до місцевого бюджету надійшло 451 010,80 грн.

Надання послуг у сфері ДРАЦС через Центри надання адміністративних послуг. Згідно Звіту селищного голови за 2024 рік впродовж 2024 року надано 230 послуг у сфері ДРАЦС.

Згідно Звіту селищного голови за 2024 рік відділом соціальної роботи впродовж 2024 року проводилися благодійні акції по залученню внутрішньо переміщених осіб до культурно-суспільного життя громади (понад 20 таких благодійних акцій); реалізовано проекти «Турбота про родину Героя» та «Вареники перемоги».

Громадою профінансовано програми з бюджету Печеніжинської селищної ради: «Комплексна Програма соціального захисту населення Печеніжинської територіальної громади на 2022-2026 рр.» у сумі 657,322 тис. грн. та «Програма підтримки військовослужбовців, учасників бойових дій, потерпілих внаслідок російської агресії та війни в Україні, зареєстрованих на території Печеніжинської територіальної громади, а також їх рідних на 2023-2025 роки» у сумі 1 042, 460 тис. грн. Тобто, фінансування соціальних програм з місцевого бюджету свідчить про пріоритетність соціального захисту для громади.

Загалом, видатки бюджету громади в 2024 році склали 147 938,5 тис. грн, зокрема: на соціальний захист – 2899,9 тис. грн.; захист населення і території – 3563,8 тис. грн.; освіту – 108 396,7 тис. грн.; культуру – 9048,2 тис. грн.; спорт – 957,4 тис. грн.

Отже, реформа децентралізації створює можливості для більш ефективного та адресного надання соціальних послуг на місцевому рівні, а приклад Печеніжинської

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

громади демонструє, як на практиці реалізуються принципи децентралізації у сфері соціального захисту.

Вважаємо, що успішний досвід Печеніжинської громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей може бути корисним для інших територіальних громад України.

Література та джерела

1. Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 01 червня 2020 р. № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/587-2020-%D0%BF>
3. Наказ Міністерства соціальної політики України від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0263739-23>
4. Звіт селищного голови Ігоря Довірака за 2024 рік. Сайт: Печеніжинська ОТГ: Печеніжинська ТГ. URL: <https://pnotg.gov.ua/>
5. Положення про відділ соціальної роботи Печеніжинської селищної ради. Сайт: Печеніжинська ОТГ: Печеніжинська ТГ. URL: <https://pnotg.gov.ua/>
6. Положення про службу у справах дітей Печеніжинської селищної ради. Сайт: Печеніжинська ОТГ: Печеніжинська ТГ. URL: <https://pnotg.gov.ua/>
7. Положення про відділ надання адміністративних послуг (Центр надання адміністративних послуг) Печеніжинської селищної ради. Сайт: Печеніжинська ОТГ: Печеніжинська ТГ. URL: <https://pnotg.gov.ua/>

РЕФОРМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ДЕЛЯТИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Юлія Тодорук,

студентка 2-С групи спеціальності 231 Соціальна робота
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради
Науковий керівник – Михайло Ходак,
викладач психолого-педагогічних дисциплін

Акцентовано увагу на окремих аспектах реформи органів місцевого самоврядування, що здійснюється як складова реформи децентралізації влади в Україні (з конкретним акцентом на прикладі Делятинської селищної територіальної громади Івано-Франківської області).

Реформа місцевого самоврядування передбачає, передусім, забезпечення територіальних громад спроможністю самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів.

Реформа місцевого самоврядування здійснюється як складова реформи децентралізації влади в Україні, тобто як реформа органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Суть, власне, децентралізації влади – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Адже, стаття 140 Конституції України передбачає, що місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування шляхом самостійного вирішення питань місцевого значення, регулювання суспільних справ місцевого значення та управління ними в межах Конституції і законів України.

Реформа органів місцевого самоврядування передбачає об'єднання (укрупнення) територіальних громад. Укрупнення території громад не може бути довільним, воно має свої логічні межі. Передбачено, що відстань від центру громади до її найдальшого населеного пункту має бути такою, щоб у екстрених випадках її не довше ніж за 30 хвилин могли подолати пожежна команда, швидка допомога, поліцейський патруль. Допомога, надана через більший проміжок часу, може різко втрачати ефективність.

Тому питання визначення меж нових, об'єднаних громад узгоджувалося органами влади обласного рівня з урахуванням як об'єктивних критеріїв, так і, першочергово, думки населення сіл, селищ, міст.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014 р.), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації. Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування дієву форму місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Відповідно до реформи основною територіальною одиницею стає громада. Громада має свого керівника – голову громади та виконком, який виконує всі функції з управління громадою.

Села, що ввійшли до об'єднаної громади, обирають старост, які входять до виконкому об'єднаної громади і виконують по суті ті ж функції, що виконували в сільраді. Тобто за простою довідкою не потрібно їхати в новий центр громади, її на місці зможе видавати староста чи інша уповноважена особа.

Результати реформи та повноваження місцевих органів самоврядування:

1) Добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад. Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування отримати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення. Інтереси населення, яке мешкає на території об'єднаної громади, тепер представляють обраний голова, депутатський корпус та виконавчі органи ради народних депутатів громади, що забезпечують реалізацію наданих законом повноважень в інтересах громади. У сільських населених пунктах, що увійшли до складу об'єднаної громади, право жителів на місцеве самоврядування та надання послуг громадянам забезпечують обрані ними старости.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

2) Фінансова децентралізація. Внесено зміни до Податкового та Бюджетного кодексів. Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів ТГ до 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. Окрім того, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). До того ж, ТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет.

3) Нові повноваження та можливості. Територіальні громади, крім зростання власних фінансових можливостей, у результаті децентралізації мають й інші інструменти забезпечення економічного розвитку – здійснення зовнішніх запозичень, самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно розвитку та власних надходжень бюджетних установ.

Децентралізовано повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства, – органам місцевого самоврядування надано право самостійно визначати містобудівну політику.

Після прийняття низки законів щодо децентралізації повноважень і регулювання земельних відносин громади дістануть право розпоряджатися землями за межами населених пунктів.

Верховною Радою України прийнято закони, які надають можливість децентралізувати частину повноважень центральних органів виконавчої влади щодо надання базових адміністративних послуг: реєстрацію нерухомості, бізнесу, місця проживання особи – передавши їх на рівень громад. Результат децентралізації в цьому питанні – створення ЦНАПів.

Розмежовані повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, дозвілля, соціально-економічного розвитку, інфраструктури між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на кожному з територіальних рівнів адміністративно-територіального устрою держави.

Делятинська селищна територіальна громада створена в 2017 році. Вона розташована у південно-західній частині Івано-Франківської області, у передгір'ї українських Карпат. Адміністративним центром є селище Делятин, яке розташоване на півдні Надвірнянського району за 12 км від районного центру. За адміністративно-територіальним устроєм до складу Делятинської селищної територіальної громади входять 5 населених пунктів: селище Делятин, села Білі Ослави, Заріччя, Чорні Ослави, Чорний Потік Надвірнянського району. Між населеними пунктами с. Заріччя та селища Делятин протікає річка Прут.

Територія Делятинської ТГ складає 208,85 км², в т.ч. у розрізі населених пунктів: Делятин – 102,837 км²; Заріччя – 28,112 км²; Чорні Ослави – 19,691 км²; Чорний Потік – 17,812 км²; Білі Ослави – 41,07 км².

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Всі населені пункти громади сполучені громадським транспортом з районними та обласним центрами. Кількість автобусних маршрутів та щоденних рейсів, діючих на території ТГ достатня, аби задовольнити потреби місцевого населення в транспортному сполученні, не враховуючи транзитних маршрутів через селище.

Важливим для розвитку громади є також наявність залізничного сполучення. Станція в селищі Делятин є вузловою станцією. На даний час через селище проходять Надвірнянський, Коломийський та Яремчанський напрямки залізниці. Через селище проходять та мають зупинку пасажирські поїзди Львів-Рахів та Київ-Рахів. У перспективі в Делятині можливі зупинки таких прохідних поїздів, як Київ-Ворохта, Харків-Рахів, Яремче-Одеса. Залізничний транспорт має великий невикористаний перевізний потенціал, що може бути задіяний для перспективних потреб населення і промисловості.

Найбільше земельних площ громади в межах населених пунктів зайнято землями сільськогосподарського призначення – 77,5%; лісами – 6,7 % та 11,7% під забудовою.

Найбільшими землекористувачами (станом на грудень 2024 р.) на території ТГ є Філія «Делятинське лісове господарство» Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» та орендар земель промисловості ПрАТ «Серін-ліс». Важливим для громади є розвиток деревообробної промисловості та переробки дарів лісу. На території громади є ряд суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються розпилюванням деревини та виготовленням столярних виробів. Переробкою та реалізацією дарів лісу, як правило, займаються жителі громади.

Податок на доходи фізичних осіб складає найбільшу частку у структурі власних надходжень бюджету громади. Найбільше надходжень у звітному (2024) році отримано від бюджетних установ громади (заклади дошкільної освіти, загальної середньої освіти; селищна рада; працівники медичних установ тощо). Також вагома частка надходжень за вказаним кодом отримана від: Філії «Делятинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України», ТОВ «Прикарпаттяенерготрейд» (від нарахованого доходу за згенеровану «зелену» енергію суб'єктами на території громади), вагомими надходження від рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів до бюджету громади сплачують: Філія «Делятинське лісове господарство» ДСГП «Ліси України», ТОВ «СП «УкрКАРПАТОЙЛ ЛТД», АТ «Укргазвидобування».

В громаді працюють 6 провайдерів (Netgroup, IT-LUX, U-Team, Powernet, Укртелеком та Київстар), які надають послуги доступу до мережі Інтернет. Працює мобільний зв'язок від Київстар, Vodafone, Lifecell.

Споживчий ринок в громаді характеризується достатнім рівнем товарного насичення, стабільним балансом попиту та пропозицій. Торговельна інфраструктура громади має розвинену мережу як продовольчих, так і непродовольчих магазинів.

Політику соціального захисту населення Делятинської територіальної громади організовує та забезпечує відділ соціального захисту населення Делятинської селищної ради як виконавчий орган ради для реалізації завдань місцевого самоврядування у сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення. Основними завданнями відділу є: забезпечення реалізації на території громади

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

державної політики у сфері соціального захисту населення, з питань сім'ї та дітей, запобігання домашнього насильства, протидії торгівлі людьми, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, організації надання соціальних послуг особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, надання пільг окремим категоріям громадян; запровадження та надання місцевих гарантій соціального захисту та соціальної підтримки мешканців Делятинської ТГ.

Реалізацію політики соціального захисту населення та організацію надання соціальних послуг Делятинської ТГ забезпечує Комунальний заклад «Центр надання соціальних послуг» Делятинської селищної ради, надання адміністративних послуг – відділ «Центр надання адміністративних послуг Делятинської селищної ради», з питань сім'ї та дітей – Служба у справах дітей Делятинської селищної ради та створені відповідні опікунські ради і комісії, що опікуються питаннями соціального захисту населення територіальної громади.

З метою реалізації політики у сфері соціального захисту населення на території Делятинської територіальної громади, зокрема надання соціальних допомог та послуг незахищеним верствам населення та сім'ям, які знаходяться в складних життєвих обставинах і неспроможні їх самотійно подолати, – Делятинською селищною радою у грудні 2024 року прийнято Комплексну програму соціального захисту населення Делятинської селищної ради територіальної громади на 2025 рік.

Отже, такий поверховий аналіз повноважень та можливостей (відповідно до вимог оформлення матеріалів та визначених рамок статті) конкретної територіальної громади, дає можливість стверджувати про позитиви реформи місцевого самоврядування, що реалізується в Україні (на прикладі Делятинської селищної територіальної громади) і які мають місце на практиці та забезпечують ефективне розв'язання соціальних проблем мешканців зазначеної ТГ.

Література та джерела

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/333-2014-%D1%80>
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Прийнятий у 2015 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/157-19>
3. Закон України «Про засади державної регіональної політики». Прийнятий у 2015 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19>
4. Закон України «Про співробітництво територіальних громад». Прийнятий у 2014 році. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1508-18>
5. Комплексна програма соціального захисту населення Делятинської селищної ради територіальної громади на 2025 рік (Додаток до рішення селищної ради від 11.12.2024 р. № 1927-52/2024). Сайт: Делятинська громада. Івано-Франківська область, Надвірнянський район. URL: <https://delyatynska-gromada.gov.ua/docs/442997/>
6. Звіт «Показники економічного розвитку регіону». Сайт: Делятинська громада. Івано-Франківська область, Надвірнянський район. URL: <https://delyatynska-gromada.gov.ua/docs/442997/>
7. Положення про відділ соціального захисту населення Делятинської селищної ради об'єднаної територіальної громади (Додаток до рішення селищної ради від 28.08.2020 р. №1335-25/2020). Сайт: Делятинська громада. Івано-Франківська область, Надвірнянський район. URL: <https://delyatynska-gromada.gov.ua/docs/442997/>
8. Положення про відділ «Центр надання адміністративних послуг Делятинської селищної ради» (Додаток до рішення селищної ради від 22.02.2024 р. № 1518-43/2024). Сайт: Делятинська

громада. Івано-Франківська область, Надвірнянський район. URL: <https://delyatynska-gromada.gov.ua/docs/442997/>

9. Положення про Службу у справах дітей Делятинської селищної ради (Додаток до рішення селищної ради від 29.09.2022 р. № 1016-23/2022). Сайт: Делятинська громада. Івано-Франківська область, Надвірнянський район. URL: <https://delyatynska-gromada.gov.ua/docs/442997/>

10. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації). URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Ярина Шкура,

студентка групи С-3-1 спеціальності 231 Соціальна робота
відділення комп'ютерної інженерії та соціальної роботи

Відокремленого структурного підрозділу «Роменського фахового коледжу
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник – Людмила Ручко,

викладач вищої категорії, старший викладач

Розглядаються історичні аспекти, роль волонтерства у кризових ситуаціях, законодавче регулювання та перспективи розвитку волонтерської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів.

Волонтерський рух набув особливої важливості в умовах глобальних соціальних, економічних та політичних змін. Зростаючі соціальні проблеми, такі як бідність, безробіття, відсутність доступу до якісної освіти та медичних послуг, вимагають нових форм підтримки та взаємодії між громадянами.

В умовах пандемії COVID-19, а також у контексті військових конфліктів, волонтерський рух став незамінним інструментом допомоги тим, хто потрапив у надзвичайні ситуації. У такі періоди волонтери виступають не лише як помічники державних і благодійних організацій, а і як основна рушійна сила соціальних змін, швидко реагуючи на кризи та заповнюючи прогалини в офіційних механізмах підтримки. Волонтерська діяльність має величезний потенціал для розв'язання проблем, які не завжди можуть бути швидко та ефективно вирішені традиційними соціальними інститутами.

Волонтерство відіграє ключову роль у розвитку громадянського суспільства, сприяючи соціальній підтримці та допомозі тим, хто цього потребує. Це діяльність, яка ґрунтується на добрій волі, емпатії та відповідальності. Волонтери не лише безкорисливо допомагають іншим, а й отримують можливість для самореалізації, розвитку особистих навичок та соціальної інтеграції. Разом із тим, волонтерська діяльність вимагає від учасників свідомого підходу, дотримання етичних норм і відповідальності за свої дії. Завдяки волонтерству суспільство стає більш згуртованим, людяним і готовим до взаємної підтримки [1, с. 12-13].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Волонтерський рух має глибоке історичне коріння та продовжує відігравати ключову роль у соціальному розвитку суспільства. Його зародження пов'язане з гуманістичними цінностями, що сприяли формуванню організованих волонтерських ініціатив, таких як Червоний Хрест. З плином часу волонтерство стало невід'ємною частиною громадянського суспільства в усьому світі, набуваючи різних форм та масштабів.

Особливу роль відіграє волонтерський рух в Україні, який суттєво посилюється після 2014 року та знову активізувався після повномасштабного вторгнення у 2022 році. Волонтери беруть активну участь у наданні гуманітарної допомоги, підтримці військових, евакуації населення та подоланні кризових ситуацій [2].

Волонтерство відіграє ключову роль у розвитку сучасного суспільства, сприяючи соціальній підтримці, громадянській активності та розв'язання нагальних проблем. Воно не лише допомагає вразливим категоріям населення, але й формує у волонтерів почуття відповідальності, солідарності та ініціативності. Особливо важливою є роль волонтерів у кризових ситуаціях, коли їхня допомога стає незамінною. Крім цього, волонтерська діяльність позитивно впливає на особистісний розвиток, покращує психоемоційний стан і сприяє зміцненню соціальних зв'язків, роблячи суспільство більш згуртованим і свідомим [4].

Законодавче регулювання волонтерської діяльності в Україні охоплює широкий спектр аспектів, від правового статусу волонтерів до механізмів державної підтримки та податкових пільг. Основні закони та підзаконні акти визначають організаційно-правові засади волонтерства, його роль у соціальній сфері та національній безпеці, а також підтримку волонтерських ініціатив. Особливу увагу приділено регулюванню волонтерства в умовах воєнного стану, що дозволяє забезпечити його ефективну координацію та розвиток [6, с. 7-8].

Ефективна організація волонтерської діяльності вимагає комплексного підходу, що включає чітке планування, залучення та навчання волонтерів, створення належних умов для їхньої роботи, інтеграцію сучасних технологій та взаємодію з іншими соціальними структурами. Важливими аспектами є мотивація учасників, моніторинг результатів, фінансова підтримка та управління конфліктами. Успішна реалізація цих механізмів сприяє підвищенню ефективності волонтерських ініціатив, їхньому впливу на соціальні процеси та зміцненню громадянського суспільства [4].

Волонтерська діяльність в Україні відіграє ключову роль у зміцненні громадянського суспільства та подоланні соціальних викликів. Вона охоплює широкий спектр напрямів, від підтримки Збройних Сил та допомоги внутрішньо переміщеним особам до освітніх, правових, культурних та медичних ініціатив. Завдяки волонтерам забезпечується соціальна згуртованість, розвиток громад та підвищення якості життя населення. Їхня діяльність є важливим фактором стабільності та відновлення країни, сприяючи її стійкості перед сучасними викликами та зміцненню демократичних цінностей [5].

Волонтерство є потужним механізмом розв'язання соціальних проблем, сприяючи зміцненню громадянського суспільства, підвищенню соціальної відповідальності та формуванню активної громадянської позиції. Волонтерські програми охоплюють різні сфери – підтримку малозабезпечених, допомогу особам з інвалідністю, екологічні ініціативи, правозахист та соціальну інтеграцію. Вони не

лише допомагають конкретним групам населення, а й створюють умови для розвитку громади в цілому [3, с. 15].

Перспективи розвитку волонтерського руху в Україні мають позитивну динаміку. Подальший розвиток інфраструктури волонтерських організацій, підвищення рівня освіти та тренінгів для волонтерів, а також зміцнення співпраці з міжнародними організаціями можуть значно покращити ефективність та охоплення волонтерської діяльності. Необхідно також стимулювати громадянське суспільство до активної участі в таких ініціативах, створюючи більш сприятливі умови для волонтерської роботи [7].

Волонтерство є важливим чинником розвитку громадянського суспільства, сприяючи соціальній підтримці, згуртованості та вирішенню актуальних проблем. В Україні воно набуло особливого значення після 2014 року та під час повномасштабної війни, охоплюючи широкий спектр діяльності – від гуманітарної допомоги до підтримки військових. Ефективність волонтерських ініціатив залежить від належної організації, мотивації учасників та державної підтримки. Подальший розвиток волонтерського руху вимагає вдосконалення інфраструктури, навчання волонтерів та розширення міжнародного співробітництва.

Література та джерела

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. 164 с. URL: https://caritas.ua/wp-content/uploads/2022/02/5_ukr_digital_whole.pdf
2. Грищенко Н. І. Розвиток та риси волонтерської діяльності особи в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. Вип. 45. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2023_45_19
3. Калениченко Р. Волонтерство в соціальній роботі. Київ, 2008. 86 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059529.pdf>
4. Ніколіна О., Астремська І. Спрямованість волонтерів: психологічні особливості волонтерської діяльності. *Вісник Львівського університету*. Серія : Психологічні науки. 2023. Вип. 17. С. 31-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlups_2023_17_6
5. Пономарьова В. М., Верещаєв К. О. Напрями волонтерської діяльності в умовах воєнного стану в Україн. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 1. С. 51-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2024_1_9
6. Путівник з волонтерства в Україні: Законодавство, менеджмент, найкращі практики : посібник / Національна соціальна сервісна служба України, Центр демократії та верховенства права, Українська волонтерська служба. Київ, 2023. 87 с. URL: <https://surl.li/gjkcqb>
7. Харламов І. Ю. Закордонний досвід формування державної політики у сфері волонтерської діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2024_6_23

ПРИНЦИПИ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Вікторія Шматолоха,

студентка 425 групи спеціальності 231 Соціальна робота
Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова»
Науковий керівник – Олена Сахарова, канд. пед. наук
*викладач вищої категорії циклової комісії економіко-гуманітарного
та загальноосвітнього напрямку підготовки*

У тезах обґрунтовано значущість принципів консультування в соціальній роботі, важливість їх дотримання у професійній діяльності.

Консультування є одним із ключових методів соціальної роботи, спрямованих на підтримку, допомогу та розвиток особистості в складних життєвих обставинах. Воно обґрунтовується на ряді принципів, які забезпечують ефективність цього процесу та гарантують дотримання етичних норм.

У соціальній роботі консультування відіграє важливу роль у подоланні кризових ситуацій, полегшенні соціальної адаптації та формуванні конструктивних стратегій поведінки. Успіх консультування значною мірою залежить від професіоналізму соціального працівника, його вміння налагоджувати довірливі відносини з клієнтом, а також від дотримання основних принципів, таких як конфіденційність, добровільність, повага до особистості та індивідуальний підхід.

Соціальне консультування – це технологія надання соціальної допомоги шляхом цілеспрямованого інформаційного впливу на людину з метою відновлення й оптимізації соціальних функцій, формування соціальних норм спілкування [2, с. 9].

Погоджуємося, що у своїй роботі соціальний працівник повинен керуватися принципами професійної етики - найбільш загальними вимогами, які виражають основні напрями поведінки спеціаліста стосовно того чи іншого суб'єкта відношень, що виникають у процесі соціальної роботи [3, с. 62]. Питаннями формування професійної етики соціального працівника/педагога займались М. Бахтін, Г. Белякова, А. Бойко, О. Брижовата, Г. Медведєва, С. Савкіна, С. Хлебик тощо.

Зазначимо, що консультативна діяльність має спиратися на групи принципів, які визначені Державним стандартом соціальної послуги консультування: доступність соціальної послуги; незалежність отримувача соціальної послуги; захист і безпека отримувачів соціальної послуги; конфіденційність інформації [1].

Так, принцип доступність соціальної послуги полягає в тому, що всі клієнти можуть отримати вільно і без перешкод послугу, користуватись рівним правами, умовами, незалежно від статті, віку, раси, походження, відношення до релігії тощо. Консультації мають надаватися всім потребуючим у доступному місці, тобто в межах доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Щодо принципу незалежності отримувача соціальної послуги, то заважимо, що всі консультативні послуги мають надаватися з урахуванням фізичного і психічного стану клієнта, з повагою до раси, національності, культури, віросповідання, віку,

статі, інших індивідуальних особливостей отримувачів соціальної послуги. Консультант повинен запропонувати певний спектр можливостей. Вибір із запропонованого - прерогатива клієнта і лише його.

Принцип захисту і безпеки отримувачів соціальної послуги полягає в тому, що спеціаліст, який проводить консультування має найвищі повноваження для захисту інтересу клієнта навіть при найскладнішій ситуації. Також консультант має надавати послугу з консультування з гідністю та повагою до клієнта, не допускати негуманні та дискримінаційні дії, застосовувати психологічне, фізичне чи інший вид насилля.

Принцип конфіденційності інформації полягає в тому, що будь-яка інформація, яка отримана консультантом у процесі консультації, не може бути розголошена свідомо чи випадково без згоди та дозволу клієнта. Збереження конфіденційності є невід'ємною частиною професійної етики соціального працівника, оскільки забезпечує довірливе і безпечне надання допомоги, що сприяє ефективності і результативності.

Варто зазначити, що компетентність та професіоналізм соціального працівника передбачає наявність у нього необхідних компетентностей та навичок, які він надає у розпорядження клієнта. Особисті інтереси консультанта у своїй мають бути підпорядковані інтересам клієнта.

Довірливість та співробітництво між консультантом і клієнтом є важливим чинником, що позитивно впливає на процес консультування, оскільки в цілому довіра є стрижнем у встановленні будь-яких людських відносин. Зміцнення довіри в процесі консультування є важливою складовою, яке буде зростати, коли консультант відкритий до тієї інформації, яку чує від клієнта, чесний у своїх відповідях, не дає неправдивих обіцянок, не обнадіює. Головне, показати, що ви чуєте і приймаєте все, сказане клієнтом. Довіра до фахівця з боку клієнта є наслідком його професійної діяльності.

Таким чином, реалізуючи ці принципи на практиці, консультант завжди повинен пам'ятати, що провідна роль процесі консультування належить клієнту. Саме він вибирає конкретний вид консультування, форми та методи його здійснення. У розпорядженні консультанта – досвід, знання, інформація, вміння та навички, які він пропонує у розпорядження клієнта. Завдання консультанта у тому, щоб спонукати клієнта до прийняття правильного і адекватного у цій ситуації рішення, не демонструючи своєї переваги та ролі лідера.

В цілому принципи консультування в соціальній роботі тісно взаємопов'язані з етичними аспектами соціальної роботи - повага до гідності кожної людини; пріоритетність інтересів кожної людини; толерантність; довіра і взаємодія у розв'язанні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики.

Підсумовуючи, зазначимо, що принципи консультування в соціальній роботі є фундаментальною основою ефективної взаємодії між соціальним працівником і клієнтом. Дотримання таких принципів, як конфіденційність, добровільність, повага до особистості, індивідуальний підхід та професіоналізм є надзвичайно важливими, адже дозволяє соціальному працівнику не лише допомагати клієнтам у розв'язанні їхніх проблем, а й сприяти їх соціальній адаптації, розвитку навичок самостійного прийняття рішень та підвищення якості життя. Таким чином, принципи

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

консультування є не лише правилами професійної діяльності, а й запорукою ефективної соціальної роботи.

Література та джерела

1. Офіційний вісник України офіційне видання від 01.09.2015. № 67, стор. 106, стаття 2217, код акта 78230/2015
2. Суліцький В., Швед О. Консультування в соціальній роботі : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Вінченко», 2023. 240 с.
3. Хлебик С. Р. Х65 Етика соціальної роботи: навчально методичний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 221 с.



Секція 7



Актуальні проблеми початкової освіти

КОМПЕТЕНТІСНО-ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Роксолана Адамович,

студентка ПО(з)-1 групи спеціальності 013 Початкова освіта
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Людмила Прокопів, канд. психол. наук,
завідувач навчально-виробничої практики**

Проаналізовано компетентісно-інтегративний підхід у контексті освітньої реформи Нової української школи (НУШ). Розглянуто особливості компетентісного навчання та інтеграції знань для формування цілісного світогляду учнів. Визначено основні рівні інтеграції, її переваги та виклики.

Інтегративний підхід до навчання є ключовим елементом реформування освітнього процесу в Новій українській школі (НУШ). Цей підхід спрямований на формування в учнів цілісного світогляду та здатності застосовувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях. Актуальність інтегрованого навчання обумовлена потребою змінити традиційні освітні підходи та сформувати в учнів цілісне уявлення про світ, створюючи умови для розвитку дитини як всебічно розвиненої та гармонійної особистості.

Компетентісно орієнтована освіта ставить на перше місце дитину з її потребами, інтересами, емоціями, здібностями. Навчає ефективно працювати без постійного керівництва, брати на себе відповідальність за власної ініціативи; умінню аналізувати нові ситуації та застосовувати вже здобуті знання, взаємодіяти в колективі і в результаті – знаходити і приймати оптимальне рішення [1, с. 12].

Сучасні перетворення в освіті зв'язані з інтеграцією змісту різних навчальних предметів. І пов'язують це зі змінами освітніх цілей, що «виходять» на компетентність.

Компетентність, у загальному розумінні, – це готовність людини до виконання певних функцій, а компетентісний підхід в освіті – це цільова орієнтація навчального процесу на формування в учнів групи компетенцій: ключових, предметних, міжпредметних. Компетентність розглядається як поєднання знань,

умінь, навичок та ставлень, що дозволяють учневі ефективно діяти в різних життєвих обставинах. Інтегративний аспект підходу сприяє об'єднанню навчальних дисциплін, що допомагає подолати фрагментарність знань і створити єдину систему сприйняття світу.

Як зазначено в Концепції «Нова українська школа»: «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно проводити професійну та/ або подальшу навчальну діяльність». Компетентність, як якість особистості, діагностується і формується в діяльності як побудова нових зв'язків між новим і раніше набутих досвідом. Цей індивідуальний досвід може бути пов'язаний із різними видами діяльності [2].

Часто тлумачать, що компетентність – це той ланцюжок, який пов'язує знання та діяльність людини. Мобільність знань у поєднанні з гнучкістю методу та критичним мисленням утворюють формулу компетентності. Навчання, засноване на компетентностях, забезпечує прозорі та зрозумілі для кожного результати, орієнтується на досягнення учня, а не на час, проведений у закладі освіти. Воно робить освітній процес реальним і актуальним для учня, сприяє розробці стратегічного плану персоналізованого навчання, де кожен – і педагоги, і здобувачі освіти – має право голосу [3, с. 9].

Основна ідея такого підходу полягає у забезпеченні учнів не лише академічними знаннями, а й життєвими компетентностями, що дозволяють їм бути адаптивними та конкурентоспроможними у швидкозмінному суспільстві. Інтегративний підхід сприяє комплексному засвоєнню навчального матеріалу завдяки поєднанню елементів різних наук та дисциплін [1, с. 25]. Впровадження такого підходу дозволяє розширити кругозір учнів, навчити їх встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та критично осмислювати отриману інформацію.

Для розуміння поняття «інтегроване навчання» важливо прояснити, що таке інтеграція. На думку Н. Костюка, «інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [1, с. 8].

У контексті НУШ інтеграція змісту навчання є необхідним дидактичним засобом, який дозволяє створити в учнів цілісне уявлення про об'єкт вивчення та формує міжпредметну компетентність. Це відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти, які спрямовані на подолання ізольованого викладання навчальних предметів та створення нових навчальних програм, орієнтованих на розвивально-продуктивний інтегративний підхід [4, с. 30].

Ідея інтеграції знань у вищій та шкільній освіті не нова для багатьох зарубіжних країн, таких, наприклад, як Угорщина, Німеччина та Фінляндія. Доведено, що такий підхід до викладання дисциплін дає учням можливість швидше та якісніше формувати нові знання, підіймати рівень мислення та вчитися швидко орієнтуватися при засвоєнні нового.

Особливо важливим є введення інтегрування знань в початковій школі, адже молодші школярі ще нерозчленовано сприймають світ, без опори на різні дисципліни.

Класична інтеграція – це об'єднання. В навчальному ж процесі інтеграція виникла як протилежність диференціації знань. Базується вона на чотирьох основних принципах: учень опирається на знання з багатьох предметів, дисципліни взаємопов'язані, однорідні предмети зближується, знаходяться та розвиваються загальні риси для ряду предметів.

Інтеграція навчального матеріалу відбувається на кількох рівнях: змістовому, методичному та організаційному. На змістовому рівні вона передбачає створення навчальних курсів, які охоплюють знання з кількох предметів одночасно [1, с. 40]. Це дозволяє не лише зекономити навчальний час, а й забезпечити учнів глибшим розумінням взаємозв'язку між різними науковими галузями. Методичний рівень інтеграції включає використання різноманітних підходів до викладання, таких як інтегровані уроки та проєктне навчання [3, с. 14]. Це сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, розвиває їхню самостійність та навички дослідження. Організаційний рівень інтеграції передбачає впровадження нових форм навчальної діяльності, таких як тематичні тижні, де кожен предметний матеріал подається у контексті загальної тематики [4, с. 50].

Аналіз науково-методичних досліджень свідчить, що інтеграція в дидактиці розглядається у двох аспектах:

- 1) як мета навчання, що базується на створенні цілісної уяви про навколишній світ як єдине ціле, у якому всі елементи взаємозв'язані;
- 2) як засіб навчання, що орієнтований на зближення предметних знань, установлення між ними взаємозв'язків [1, с. 10].

Застосування компетентнісно-інтегративного підходу сприяє формуванню цілісного світогляду, адже учні вчаться сприймати інформацію як частину єдиної системи знань, а не як окремі фрагменти [4, с. 35]. Важливою перевагою є розвиток критичного мислення, адже учні не лише засвоюють факти, а й аналізують їх, роблять висновки та застосовують у нових контекстах [1, с. 45]. Мотивація до навчання також підвищується завдяки використанню інтерактивних форм роботи, що дозволяють зробити навчання цікавим та змістовним [3, с. 22]. Важливою перевагою є також формування в учнів готовності до реального життя, адже вони здобувають навички, необхідні для успішної соціалізації та професійної діяльності [4, с. 55].

Попри численні переваги, інтегративний підхід має свої виклики. Одним із головних є необхідність підготовки вчителів, оскільки традиційні методи викладання потребують адаптації до нових вимог [1, с. 28]. Окрім цього, розробка нових навчальних матеріалів потребує значних ресурсів, адже підручники та методичні рекомендації мають бути адаптовані до міжпредметного підходу [4, с. 42]. Складність також полягає в оцінюванні результатів навчання, адже звичайні тестові методи можуть не враховувати весь спектр сформованих компетентностей [3, с. 52].

Отже, компетентнісно-інтегративний підхід до навчання є необхідною складовою сучасної освіти, яка відповідає викликам часу та потребам суспільства. Його впровадження в НУШ дозволяє забезпечити всебічний розвиток особистості учня через інтеграцію знань з різних предметів, що відповідає тенденціям глобалізації та інформаційного суспільства. Завдяки цьому підходу навчання стає більш

прикладним, практико-орієнтованим і стимулює учнів до самостійного мислення та вирішення життєвих проблем.

Література та джерела

1. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад. Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.

2. Концепція «Нова українська школа». Затверджено рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2016 року. – Київ : МОН України, 2016. – 34 с. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 24.02.2025).

3. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / М. Кірик, Л. Данилова. Львів: Світ, 2019. 136 с.

4. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Розділ 1. Огляд концепції Нової української школи. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf (дата звернення: 01.03.2025).

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Анастасія Александрук,

студентка 2-А групи спеціальності «Початкова освіта»,
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Марія Бойчук,

викладачка вищої категорії, викладачка-методистка

Аналізується розвиток критичного мислення в учнів початкових класів. Розглядаються стратегії та методи навчання, що сприяють формуванню аналітичних навичок, аргументованого мислення та здатності до самостійного оцінювання інформації.

Педагоги та науковці розглядають розвиток критичного мислення як необхідну складову сучасної освіти, оскільки ця навичка сприяє формуванню аналітичного підходу до навчального матеріалу, вмінню оцінювати інформацію та приймати виважені рішення. Його варто розвивати на всіх етапах навчання, але, на нашу думку, особливо важливо формувати критичне мислення саме в учнів початкових класів, коли закладаються основи пізнавальної діяльності. Актуальність впровадження ефективних стратегій і методів розвитку критичного мислення зростає у зв'язку з інформаційними викликами сучасного суспільства, що потребують від молодого покоління здатності до свідомого аналізу та обґрунтованих висновків.

Зауважимо, що фахівці повсякчас звертаються до різних стратегій і методів розвитку критичного мислення у молодших школярів. Зокрема, Н. Демченко досліджує особливості впровадження методик критичного мислення на уроках математики, акцентуючи увагу на необхідності формування в учнів здатності до аналізу, порівняння та обґрунтування власних думок. Автор зазначає, що

використання проблемних завдань, математичних головоломок і логічних вправ сприяє розвитку в учнів здатності ставити запитання, знаходити альтернативні способи розв'язання задач та критично оцінювати власні висновки [1].

В. Гусєва, аналізуючи практичні шляхи розвитку критичного мислення в початковій школі, підкреслює значення інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, проблемне навчання та застосування графічних організаторів, що сприяють усвідомленому засвоєнню інформації. Авторка наголошує, що створення навчальних ситуацій, у яких учні можуть висловлювати власні думки, ставити запитання та аргументувати свої погляди, є важливою умовою для формування в них навичок критичного аналізу та рефлексії [2].

О. Дмитренко у своїй роботі наголошує, що концепція Нової української школи передбачає розвиток критичного мислення як наскрізну компетентність, що забезпечує успішну інтеграцію учнів у сучасний інформаційний простір. Автор підкреслює, що кожен урок у НУШ має стати майданчиком для розвитку критичного мислення через використання дослідницьких методів, моделювання ситуацій і рефлексивних практик. Крім того, він зазначає важливість застосування технологій колективного обговорення, обміну думками та співпраці між учнями для стимулювання їхньої аналітичної активності [3].

А. Лякішева, В. Вітюк, І. Кашуб'як розглядають технологію розвитку критичного мислення як комплексний підхід, що включає поетапне формування аналітичних навичок через методи кейс-стаді, дебати та проєктну діяльність. Дослідники зазначають, що застосування цих підходів у початковій школі сприяє формуванню у дітей самостійності мислення та здатності аргументовано висловлювати свої думки. Вони також підкреслюють важливість розвитку в учнів навичок порівняння різних точок зору, оцінювання їхньої достовірності та формування власної аргументованої позиції [4].

О. Надобко визначає, що розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках математики відбувається через створення проблемних ситуацій, використання евристичних методів та інтеграцію логічних завдань, що сприяють розвитку рефлексії та самостійного аналізу інформації. Автор також наголошує на значенні розвитку здатності учнів знаходити логічні зв'язки між елементами навчального матеріалу, розв'язувати нестандартні задачі та критично ставитися до знайдених рішень [5].

Т. Расторгуєва у своєму дослідженні висвітлює методи та прийоми розвитку критичного мислення в початкових класах, акцентуючи увагу на застосуванні технологій активного навчання та методів формування гіпотез. Дослідниця звертає увагу на те, що активне навчання дозволяє учням самостійно генерувати ідеї, обґрунтовувати свої погляди, прогнозувати можливі наслідки своїх дій і приймати виважені рішення [6].

М. Стахів і С. Рогатинка розглядають методологічні засади розвитку критичного мислення в умовах інтегрованого навчання, підкреслюючи важливість міждисциплінарного підходу та розвитку навичок аналізу інформації через комплексні освітні проєкти. Вони зазначають, що об'єднання знань з різних предметів сприяє формуванню у молодших школярів цілісного сприйняття світу та здатності застосовувати отримані знання в нових ситуаціях [7].

Т. Форостюк і В. Форостюк акцентують увагу на стратегіях і методиках розвитку критичного мислення, зокрема на використанні рольових ігор, ситуаційного аналізу, що дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів і сприяє їхній здатності до самостійного мислення. Автори зазначають, що такі підходи допомагають дітям навчитися формулювати власну точку зору, оцінювати її з різних перспектив і конструктивно взаємодіяти з іншими учасниками навчального процесу [8].

Отже, формування критичного мислення в учнів початкових класів є ключовим завданням сучасної освіти, що потребує комплексного підходу, інтеграції інноваційних методів та активного залучення дітей до рефлексивної діяльності. Використання зазначених стратегій сприяє розвитку самостійності, аналітичного мислення та усвідомленого ставлення до отриманої інформації. Крім того, розвинене критичне мислення допомагає учням не лише аналізувати навчальний матеріал, а й застосовувати набуті навички у повсякденному житті, ухвалювати обґрунтовані рішення та ефективно комунікувати з однолітками та дорослими. Уміння працювати з інформацією, розпізнавати маніпуляції та аргументувати власну точку зору формує основу для подальшого успішного навчання та соціалізації молодших школярів у динамічному світі. Крім того, розвиток критичного мислення сприяє формуванню в учнів гнучкості мислення, здатності адаптуватися до змін і розглядати проблеми з різних позицій, що є необхідними компетентностями для успішної життєдіяльності у сучасному суспільстві.

Література та джерела

1. Демченко, Н. (2023). Розвиток критичного мислення в учнів початкових класів на уроках математики. № 3, 38-45. DOI: [10.31654/2663-4902-2022-PP-3-38-45](https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-38-45).
2. Гусева, В. О. (2012). Шляхи практичного розвитку критичного мислення учнів початкових класів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 30, С. 114-120.
3. Дмитренко, О. (2020). НУШ: кожен крок насамперед про розвиток критичного мислення. *Читомо*. URL: <https://chytomo.com/nush-kozhen-urok-urok-rozvytkukrytychnoho-myslennia/> (дата звернення: 06.03.2025).
4. Лякішева, А. В., Вітюк, В. В., & Кашуб'як, І. О. (2022). *Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі: навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта* (2-ге вид., переробл. і доповн.). Луцьк: ФОП Іванюк В. П. 116 с.
5. Надобко, О. (2020). Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках математики. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 9, С. 208-222. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
6. Расторгуєва, Т. М. (2021). Методи та прийоми розвитку критичного мислення на уроках в початкових класах. *На Урок*. URL: <https://naurok.com.ua/metodi-tapriyomi-rozvitku-kritichnogo-mislennya-na-urokah-v-pochatkovih-klasah-231338.html> (дата звернення: 06.03.2025).
7. Стахів, М., & Рогатинка, С. (2024). Методологічні засади розвитку критичного мислення учнів початкових класів в умовах інтегрованого навчання. *Молодий вчений*, 7(131), 14. DOI: [10.32839/2304-5809/2024-7-131-14](https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-7-131-14).
8. Форостюк, Т., & Форостюк, В. (2023). Розвиток критичного мислення в учнів початкової школи: стратегії, методики та виклики для педагогів. *Вісник науки та освіти*, 9(15), С. 732-742. DOI: [10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-732-742](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-732-742).

МЕМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Катерина Берегуля,

студентка групи П-31 спеціальності 013 Початкова освіта відділення «Початкова освіта» Комунального закладу Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

Наукова керівниця – Людмила Дичик,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

У статті розглядається вплив глобальної цифрової трансформації на когнітивний розвиток молодших школярів та роль мемів як засобу навчання лексикології, що сприяють ефективному засвоєнню лексичних одиниць, розвитку мовної інтуїції та критичного мислення.

Сучасний освітній простір функціонує в умовах глобальної цифрової трансформації, що визначає специфіку когнітивного розвитку молодшого школяра. Однією з визначальних характеристик цього процесу є феномен кліпового мислення, який постає як адаптаційний механізм обробки інформації в умовах її надмірного потоку. Діти оперують окремими інформаційними одиницями, демонструючи переважну орієнтацію на візуальне сприйняття та спрощені логічні зв'язки. Водночас традиційна парадигма освіти зорієнтована на послідовну лінійну передачу знань, часто вступає у суперечність із можливостями учнів, що ускладнює формування їхньої лексикологічної компетентності.

Мовне середовище молодшого школяра формується під впливом інтернет-спілкування, де слова набувають нових форм та значень, тому перед школою постає завдання не лише у формуванні базових мовних компетентностей, а й забезпеченні їхньої відповідності до реального комунікативного досвіду учнів. Одним із перспективних засобів адаптації освітнього процесу до особливостей сучасного мовлення дітей є використання мемів. Мем (англ. Meme) – це культурний елемент або патерн поведінки, що передається від особи до особи через наслідування або інші невербальні способи, відображаючи явища, ідеї, мову та звички у суспільстві [4].

Педагогічна цінність мемів полягає в їхній когнітивній та емоційній значущості: вони сприяють швидкому засвоєнню лексики через асоціативні зв'язки, закріплюють нові слова в пам'яті та мотивують учнів до активного оволодіння літературними нормами. Окрім цього, меми розширюють семантичне поле мовних одиниць, допомагаючи школярам краще розуміти значення та вживання слів у різних контекстах.

Пропонуємо декілька мемів освітнього спрямування для учнів початкової школи за підручниками І. Большакової та М. Пристінської, що сприяють формуванню лексикологічної компетентності.

Під час вивчення теми «Лексичне значення слова. Пряме та переносне значення» [1, с. 71] для учнів 2 класу можна використати такий мем.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти



Вміст зображення ілюструє приклад слова «солодкий» у прямому та переносному значенні. Учень сприймає його буквально (сон про солодкий шоколад), тоді як справжнє значення – приємний відпочинок. Використання комічного персонажа та емоційність кадрів підсилюють ефект сприйняття. Такий мем є ефективним дидактичним засобом, адже допомагає учням візуально засвоїти особливості слів у прямому та переносному значенні, розвиває критичне мислення, покращує запам'ятовування та формує мовну інтуїцію.

Наступний мем буде доцільно використати для учнів 3 класу під час вивчення теми «Омоніми і багатозначні слова» [2, с. 56].



Мем спрямований на демонстрацію особливості слова «ключ» через популярний візуальний шаблон зі спайдерменами, які показують один на одного. Кожен із чотирьох персонажів вказує на інше значення: «скрипковий» (музичний символ), «гайковий» (інструмент для гайок), «дверний» (предмет для відмикання) та «джерельний» (витік води). Такий мем ефективно візуалізує мовне явище багатозначності, спрощуючи його розуміння для учнів початкових класів. Він сприяє розвитку лексикологічної компетентності, допомагає встановлювати зв'язки у контексті та може використовуватися як інтерактивний елемент уроку української мови.

Мем для учнів 4 класу за темою «Поняття про фразеологізми» [3, с. 72].



**Купив kota
в мішку...**

**Мішок
виявився
порожнім!!!**

Його зміст пояснює значення фразеологізму «купити kota в мішку» через комічну ситуацію. На першому зображенні містер Крабс спокійно п'є чай, що передає його впевненість у правильності вибору. Проте на другому кадрі він має схвильований та розгублений вигляд, адже «мішок виявився порожнім», що підкреслює суть сталого виразу – зробити не вигідну або ризиковану покупку через брак інформації. Такий мем допомагає дітям краще зрозуміти фразеологізм, оскільки у ньому фігурує знайомий персонаж, що робить навчання більш цікавим і наочним.

Меми виступають важливим інструментом для оновлення підходів до навчання молодших школярів, відповідаючи вимогам сучасного цифрового світу. Використання гумору та знайомих візуальних образів сприяють кращому запам'ятовуванню інформації. Крім того, меми стимулюють розвиток критичного мислення та мовної інтуїції, що є важливими складовими мовленнєвої компетентності учнів. Поєднання традиційних методів навчання з сучасними формами контенту дозволяє зробити навчання динамічним та захопливим. Тому меми можна використовувати як інтерактивні елементи на уроках української мови.

Література та джерела

1. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 96 с. : іл.
2. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 112 с. : іл.
3. Большакова І. О., Хворостяний І. Г. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 128 с. : іл.
4. Мем – що це таке, визначення, суть, приклади та види. Як виникають та поширюються меми? Termin in UA: веб-сайт. URL: <https://termin.in.ua/mem/> (дата звернення: 27.02.2025).

ІНТЕГРАЦІЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ: ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Валентина Бойко, Марія Грабовець,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Лариса Констанкевич, викладач, спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист*

Проаналізовано основні переваги використання мобільних технологій у освітньому процесі, такі як доступність, гнучкість, інтерактивність та розвиток цифрових компетенцій. Окрему увагу приділено обмеженням мобільного навчання, зокрема необхідності стабільного доступу до технологій, самодисципліні студентів та можливим технічним складнощам. Зроблено висновок, що мобільне навчання має значний потенціал у професійній освіті, проте його ефективне використання можливе лише в поєднанні з традиційними освітніми методами.

З поширенням цифрових технологій мобільне навчання поступово перетворилося на один із найперспективніших напрямків розвитку сучасної освіти. Завдяки використанню смартфонів, планшетів та інших мобільних пристроїв студенти отримують можливість не лише легко отримувати доступ до навчальних матеріалів, а й активно взаємодіяти з викладачами, брати участь у дистанційних заняттях і співпрацювати з одногрупниками. Інтеграція мобільних технологій у професійну освіту відкриває широкі перспективи, зокрема сприяє більш гнучкому навчанню, оперативному доступу до необхідної інформації та ефективному використанню інтерактивних інструментів для закріплення знань. Водночас розвиток цього формату супроводжується певними викликами, серед яких – необхідність забезпечення якісного навчального контенту, розв'язання технічних питань, а також формування у студентів високого рівня самодисципліни та відповідальності за власне навчання [2].

Мобільне навчання відкриває широкі можливості для здобувачів освіти, забезпечуючи гнучкість та зручність у засвоєнні матеріалу. Однією з його ключових переваг є незалежність від місця та часу навчання. Це особливо актуально для студентів, які поєднують освіту з роботою або іншими обов'язками. Мобільні технології дозволяють отримувати доступ до навчальних матеріалів у будь-який момент, що сприяє індивідуалізації навчального процесу та підвищенню його ефективності.

Ще однією вагомою перевагою є можливість навчання у власному темпі. Завдяки мобільним додаткам, освітнім платформам та онлайн-курсам студенти можуть самостійно розподіляти час на опанування матеріалу, зосереджуючись на складних темах та повторюючи вивчене за необхідності. Це особливо важливо у професійній освіті, де якість засвоєння знань і навичок має безпосередній вплив на майбутню роботу. Інтерактивність мобільного навчання також відіграє важливу роль у залученні студентів до освітнього процесу. Використання відеоматеріалів, інтерактивних завдань, тестів, гейміфікації та доповненої реальності робить навчання

цікавішим та ефективнішим. Такі методи сприяють кращому розумінню матеріалу, підвищенню мотивації та покращенню рівня засвоєння знань [1].

Окрім цього, мобільне навчання полегшує комунікацію між студентами та викладачами. Завдяки онлайн-чатам, форумам, відеозв'язку та спеціалізованим освітнім платформам, студенти можуть швидко отримувати відповіді на свої запитання, обговорювати теми з одногрупниками та отримувати зворотний зв'язок від викладачів. Це значно покращує взаємодію та сприяє ефективному навчальному процесу. Ще один важливий аспект мобільного навчання – розвиток цифрових навичок. Сучасний ринок праці вимагає від фахівців уміння працювати з різними програмними засобами, цифровими платформами та онлайн-інструментами. Використовуючи мобільні технології у навчанні, здобувачі освіти розвивають необхідні компетенції, що робить їх більш конкурентоспроможними у майбутній професійній діяльності [3].

Попри численні переваги, мобільне навчання має й свої недоліки. Одна з головних проблем – необхідність доступу до якісного технічного обладнання та стабільного інтернет-з'єднання. Це може створювати нерівність серед здобувачів освіти, оскільки не всі мають можливість використовувати сучасні гаджети. Обмежений рівень особистої взаємодії між викладачем і студентами може впливати на якість засвоєння матеріалу. Живе спілкування відіграє важливу роль у професійній освіті, особливо у тих сферах, де потрібні практичні навички та командна робота. Перенасиченість інформацією також є викликом. Величезна кількість навчальних ресурсів може ускладнювати вибір якісних та достовірних матеріалів, а відсутність належної методичної підтримки може призводити до поверхневого засвоєння знань. Самоорганізація здобувачів освіти відіграє вирішальну роль у мобільному навчанні. Не всі можуть самостійно розподіляти час та слідкувати за своїм прогресом без зовнішнього контролю. Це може призводити до зниження ефективності навчального процесу та відкладення завдань на останній момент. Технічні труднощі також є фактором, що впливає на ефективність мобільного навчання. Викладачам необхідно освоювати нові технології, адаптувати навчальні матеріали під цифрові платформи та розв'язувати проблеми, пов'язані з технічними збоями [1].

Мобільне навчання робить професійну освіту гнучкішою, доступнішою та сучаснішою. Воно дозволяє студентам самостійно планувати навчальний процес, використовувати інтерактивні технології та покращувати комунікацію з викладачами. Завдяки мобільним платформам та додаткам студенти можуть навчатися у зручний час і темп, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Однак ефективність цього підходу залежить від якості контенту, технічних можливостей та рівня самодисципліни студентів. Крім того, мобільне навчання має доповнювати, а не замінювати традиційні методи освіти. Поєднання цифрових технологій із класичними підходами дозволяє не лише засвоювати знання, а й розвивати критичне мислення, комунікативні навички та професійну компетентність. Таким чином, інтеграція мобільного навчання у професійну освіту відкриває значні можливості, але потребує збалансованого підходу для досягнення максимальної ефективності [2].

Література та джерела

1. Promethean – Мобільне навчання: переваги, підходи та стратегії. URL: <https://surl.li/kubiqd>(Дата звернення: 27.02.2025).
2. Попель Надія Аполлонівна – Мобільне навчання в освітньому процесі URL: <https://surl.li/ytmfcv>(Дата звернення: 28.02.2025).
3. OpenedX – Освоєння мобільного навчання URL: <https://surl.li/ylnhbf>(Дата звернення: 28.02.2025).

**ВИХОВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ У ВОЄННИЙ ЧАС**

Ірина Бондарук,

студентка 4Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Подано особливості виховання учнів початкової школи свідомими громадянами в умовах війни, звернута увага на технології, методи, які використовують вчителі на сучасному етапі розвитку початкової освіти.

Одним із завдань сучасної початкової освіти є створення умов для формування людини-громадянина. Демократичне громадянське суспільство нашої країни є осередком для розкриття творчих можливостей кожної дитини. Вчителі усвідомлюють суть нормативних документів, в яких йдеться про те, що майбутній громадянин України має бути освіченою, творчою особистістю, в якій поєднуються високі моральні риси, громадянська зрілість, патріотизм, потреба у самовдосконаленні [3].

Сучасна початкова школа існує та розвивається в умовах війни, починаючи з кривавого 2014 року.

Українські громадяни – це сталеві колони, на яких тримається наша Батьківщина. Вони є прикладом для сучасних учнів та впливають на виховання їх свідомими громадянами.

На думку сучасних педагогів, громадянське виховання є процесом формування громадянськості. Ця риса особистості характеризується усвідомленням своїх прав і обов'язків у ставленні до держави, народу, законів, норм життя. Важливо, щоб діти зростали турботливими щодо благополуччя своєї країни, збереження людської гідності відповідно до власних переконань і цінностей[1].

Ідеї видатного педагога минулого В. Сухомлинського стали актуальними в наш час. Він зауважував, що метою громадянського виховання є формування свідомого громадянина.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Дитині мають бути притаманні любов до Батьківщини, високі моральні ідеали суспільства, відповідальність за виконання громадянського обов'язку. Великий педагог зауважував, що громадянськість як риса особистості означає:

1. Патріотичну самосвідомість, громадянську відповідальність, суспільну ініціативність й активність, готовність трудитися для розвитку Батьківщини, захищати її, підносити її міжнародний авторитет.

2. Повагу до Конституції, законів держави, прийнятих у ній правових норм, сформованість потреби в їх дотриманні, високій правосвідомості.

3. Досконалі знання і володіння державною мовою, турботу про піднесення її престижу; увагу до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника.

4. Дисциплінованість, працьовитість, завзятість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію.

5. Гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв національних меншин, що проживають у країні, високу культуру міжнаціонального спілкування [2].

Концепція «Нова Українська школа» спрямовує освітній процес початкової ланки навчання на формування в учнів загальнолюдських цінностей: морально-етичних та соціально-політичних [4]. Здійснюється наскрізний процес виховання свідомого громадянина. Це важливо в умовах війни та повномасштабного вторгнення.

Досліджуючи виховний аспект освітнього процесу в ліцеї с. Підріжжя Ковельського району, можемо констатувати, що цій проблематиці надається великого значення в початкових класах.

Учителі через зміст навчального матеріалу, впровадження сучасних інноваційних технологій, методів та форм формують громадянськість в учнів. Широко застосовують ігрові, тренінгові, інформаційно-комп'ютерні, особистісно-орієнтовані, технології колективної дії, розвивальні, проблемного навчання, розвитку критичного мислення, проектні тощо. Вони практикують різноманітні методи навчання (бесіди, тренінги, тематичні ігри тощо).

Вчителі вдало підбирають теми для розвитку позитивних якостей учнів, наприклад, «Як ми – діти, можемо допомогти Батьківщині в умовах війни?», «Хто такі герої сьогодення?», «Що таке мир? Чому його варто берегти?» та багато інших.

Широко практикують тематичні ігри для виховання свідомого громадянина нашої держави, зокрема: «Державні символи», «Найдорожче», «Народні перлини», «Одягни українку та українця», «Обереги мого краю», «Відгадай свято», «Українські страви», «Веселий ярмарок», «Де чие» та інші.

Учителі початкової школи обговорюють з дітьми новини, залучають батьків з дітьми до спільних проєктів.

Для пізнавальних тренінгів запрошують гостей. Виховуючи свідомого громадянина організують зустрічі з ветеранами, військовими збройних сил України, волонтерами тощо.

В сучасних реаліях з обережністю обговорюють новини зі здобувачами освіти перших-четвертих класів. Адже діти не готові до повної інформації. Вчитель може

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

проводити вибіркове обговорення, яке не впливає на емоційний стан дітей, їх здоров'я: наприклад, перемоги національних збірних в різних видах спорту, новини про вихід українських фільмів, мультфільмів для дітей.

В умовах ліцею с. Підріжжя Ковельського району, діти залучаються разом з батьками до благодійних ярмарків щодо зборів для військових, щоб допомогти армії. Така робота сприяє формуванню патріотизму.

Вчителі є моральним орієнтиром для учнів. Вчитель – це приклад свідомого громадянина з якого клас бере приклад. Вчитель знає свої права та обов'язки, він організовує з дітьми та батьками допомогу людям чи тваринам, що цього потребують.

На нашу думку, щоб досягти очікуваних результатів у вихованні свідомого громадянина України в початковій школі в умовах війни необхідно:

формувати патріотичні почуття (усвідомлення дітьми, що таке Батьківщина та її значення, роль державних символів і української культури, формування почуття гідності та гордості за свою країну, її історію та культуру); розвивати громадянську свідомість (здобувачі освіти мають розуміти права та обов'язки громадян своєї держави; починає вироблятися активна життєва позиція та готовність брати участь у житті класу, школи, міста та країни); формувати морально етичні цінності (виховувати повагу до інших, толерантність і готовність працювати в команді, при цьому підвищується рівень емпатії, відповідальності та турботи про оточуючих); розвивати критичне мислення (здатність аналізувати інформацію, розрізняти правду і маніпуляції; діти починають аналізувати те, що вони чують від дорослих зокрема батьків та вчителів); навчання в команді (здобувачі освіти розуміють цінність єдності та командної роботи, вчать працювати разом для досягнення спільної мети; активна участь у волонтерстві та громадській діяльності (діти залучаються до участі в благодійних і волонтерських проєктах, виявляють бажання допомагати іншим); стійкість і емоційна зрілість (діти вчать справлятися з емоціями, підтримувати одне одного у складних ситуаціях, у них розвивається віра у свої сили, оптимізм щодо майбутнього України).

Таким чином, можемо зробити висновок, що від виховання свідомого громадянина, залежить майбутнє нашої країни. Вчителі сприяють розумінню дітьми того, що кожен з них є патріотом-громадянином і може успішно впливати на майбутнє України.

Література та джерела

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.

2. Громадське виховання, мета, завдання, шляхи реалізації. В. О. Сухомлинський про формування громадянськості. URL: <https://studfile.net/preview/9244021/page/14/>

3. Добридень А. Теоретичні основи громадянських цінностей у початковій школі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, (1(7)). С. 56–61.

4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf-2016> (дата звернення: 11.01.2025).

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НЕБЕСНИХ ТІЛ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ольга Бурко,

студентка 11 Шб групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Наталія Мисліцька, д-р пед. наук, завідувач кафедри науково-природничих та математичних дисциплін

У статті розглядаються сучасні підходи до вивчення небесних тіл (зір, планет, Сонця) з використанням інтерактивних методів навчання та міждисциплінарних зв'язків в початковій школі. Особливу увагу приділено поясненню значення Сонця як джерела світла і тепла, розумінню його ролі у підтримці життя на Землі. Вивчення небесних тіл представлено як комплексний процес, що поєднує теоретичний виклад матеріалу, практичні завдання, дослідницькі проекти, використання англійської мови та інтеграцію з іншими навчальними предметами.

Постановка проблеми. Сучасна освіта зустрічається з проблемами підвищення інтересу учнів до вивчення астрономії. Традиційні методи навчання часто не відповідають інтересам молодших школярів, тому необхідно використовувати інтерактивний підхід для підвищення інтересу та розуміння явищ природи. Вивчення небесних тіл в початковій школі відіграє важливу роль у формуванні світогляду учнів, розумінні взаємозв'язку природних явищ і стимулюванні цікавості до навколишнього світу. В сучасному інформаційному просторі, насиченому технологіями, з'явився потужний інтернет-інструментарій якій не тільки підвищує мотивацію студентів, а й дозволяє їм засвоювати астрономічну інформацію ефективно і якісно.

Аналіз основних досліджень. Питанням формування астрономічних знань учнів присвячені праці українських науковців Т. М. Богдан, І. П. Крячко, С. Г. Кузьменкова, О. В. Кузьминського, М. Т. Мартинюка, І. А. Ткаченка, К. І. Чурюмова, М. В. Шутко. Використання інтернет-інструментарію під час вивчення астрономічних знань і формування уявлень описано у публікаціях В. Ф. Заболотного, Н. А. Мисліцької, О. В. Кузьминського [2], [3], [5].

Виклад основного матеріалу: Астрономія є однією з найстаріших наук, що досліджує небесні тіла та явища. Вона охоплює вивчення зорів, планет і Сонця, які є основними джерелами світла і тепла для нашої планети. У цій статті ми розглянемо сучасні підходи до вивчення цих небесних тіл.

У сучасному освітньому процесі інтерактивні методи відіграють ключову роль у формуванні зацікавленості, розвитку пізнавальної активності учнів та ефективного засвоєння знань. Для вивчення небесних тіл (зір, планет, Сонця) у початковій школі використання таких методів дозволяє зробити процес навчання цікавим і захопливим, активізуючи різні форми діяльності учнів. Зараз є можливість використовувати різні інтерактивні платформи, зокрема, LearningApps, WordArt, Mindomo тощо.

Розглянемо інтерактивну платформу LearningApps, яка надає широкий спектр можливостей для створення інтерактивних вправ, які урізноманітнюють освітній процес і підвищують зацікавленість учнів. Інструменти цієї платформи дозволяють

адаптувати навчальні завдання до вікових особливостей дітей та рівня їх підготовки. Наприклад, на платформі можна створити завдання на відповідність, тобто учні отримують набір карток із назвами небесних тіл (Сонце, Земля, Місяць, Марс) та їх зображеннями. Завдання полягає у знаходженні правильної пари (наприклад, зіставити назву "Марс" із його червоним зображенням). Вчитель додає короткі описи небесних тіл (наприклад, "Червона планета") або їх характеристики, щоб ускладнити завдання.

Також можна створити кросворди або вікторини на цій платформі. Кросворди сприяють повторенню ключової лексики та термінів, пов'язаних із небесними тілами. Приклад завдання: створення тематичного кросворду, де запитання можуть бути англійською мовою:

- *"The closest planet to the Sun."* (Mercury)
- *"The only star in our Solar System."* (Sun)

Вікторини дозволяють у інтерактивній формі перевірити рівень знань учнів.

Використання платформ, таких як LearningApps, значно розширює можливості подання матеріалу. Завдяки вправам на відповідність, вікторинам, кросвордам, упорядкуванню планет, учні не лише закріплюють теоретичні знання, а й активно залучаються до навчального процесу.

Також можемо використовувати такий ефективний метод, як хмари слів (рис.1). Хмара слів – це візуальне представлення тексту, у якому ключові слова або терміни відображаються у формі «хмари». Чим частіше слово використовується, тим більший його розмір у хмарі. Цей метод ефективно стимулює асоціативне мислення, допомагає учням фокусуватися на основних поняттях теми та сприяє їх кращому запам'ятовуванню. Перевагами використання цього методу є візуалізація ключових понять, завдяки чому учні легко будуть сприймати найважливіші терміни; асоціативне мислення, тобто учні будуть мати змогу встановлювати зв'язки між поняттями та створюють у своїй уяві структуру знань. Для створення хмари слів можна використовувати онлайн-інструменти, наприклад, WordArt або WordClouds. Інструментарій цих сервісів надають змогу налаштувати форму, колір та розташування слів у хмарі. Для роботи з хмарою слів спочатку вона демонструється вчителем учням, а потім учні самостійно можуть шукати ключові слова, групувати слова за категоріями. Завдання англійською мовою забезпечують розвиток лексичних і комунікативних навичок, а хмара слів дозволяє активізувати тематичну лексику та сприяє асоціативному мисленню. Важливим аспектом запропонованих методів є їхній інтегрований характер, що дозволяє поєднувати знання з природознавства, математики, англійської мови, технологій. Такий підхід сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, як-от інформаційна грамотність, уміння працювати в команді, аналітичне мислення. Крім того, використання сучасних технологій допомагає врахувати особливості навчання дітей із кліповим мисленням, адже інтерактивні завдання, анімації та ігрові форми роботи підтримують їхню увагу та стимулюють зацікавленість.

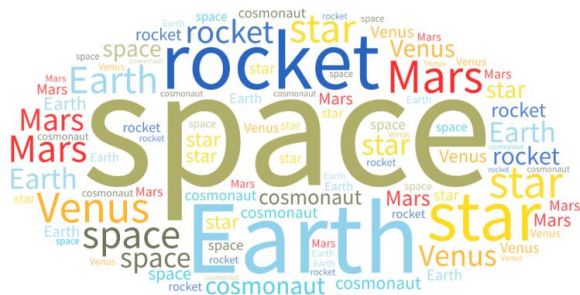


Рис.1 Зображення «хмари» слів на тему «Космос»

Варто звернути увагу на метод, який має назву «Акваріум». Метод "акваріум" є інтерактивною технологією навчання, яка сприяє розвитку навичок дискусії та критичного мислення серед учнів. Цей метод дозволяє організувати активне обговорення в класі, де одна група учнів займає центральне місце, а інші спостерігають за їхньою дискусією. Метод "акваріум" передбачає поділ класу на дві групи: одну, яка бере участь у обговоренні (внутрішнє коло), і іншу, яка спостерігає за дискусією (зовнішнє коло). Цей формат дозволяє всім учням активно залучатися до процесу навчання, незалежно від того, чи вони беруть участь у дискусії безпосередньо. До основних етапів даного методу відносяться: формування груп (кілька груп по 5-6 людей), визначення теми, яка може бути пов'язана з астрономічними явищами, обговорення все в групах, обговорення результатів. Перевагами цього методу є те, що активно залучає всіх учнів у навчальний процес, у кожного є можливість висловити власну думку, навчитись формулювати свої думки.

Висновки. Таким чином, описані підходи до вивчення небесних тіл відповідають сучасним викликам освіти і дозволяють створити цікаве, ефективне та мотивуюче навчальне середовище. Запропоновані підходи, які базуються на використанні хмарних сервісів, дають змогу не лише засвоїти базові знання про зорі, планети та Сонце, а й допомагають учням розвивати життєві навички, необхідні для подальшого навчання та особистісного розвитку. Застосування таких підходів робить освітній процес динамічним і захопливим, дозволяючи учням не лише вивчати світ, а й усвідомлювати своє місце в ньому.

У подальшій практиці вчителям варто вдосконалювати використання інтерактивних та хмарних технологій, адаптуючи їх до індивідуальних особливостей класу. Розвиток інформаційно-комунікаційних компетенцій учнів, активне залучення до освітнього процесу через ігрові та творчі методи навчання сприятиме підготовці нових поколінь до викликів сучасного світу.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.01.2025).
2. Заболотний В. Ф., Мисліцька Н. А. Формування уявлень у молодших школярів про природничо-наукову картину світу: інноваційні технології : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2020. 161 с.
3. Кирилук В., Мисліцька Н. Дидактичні можливості імерсивних технологій у вивченні астрономічних понять молодшими школярами. *Збірник за результатами матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології»* (17-18 жовтня 2024 року), Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2024. С. 114-117.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

4. Клітна В.В. Пропедевтика астрономічних знань під час вивчення предмету «Я досліджую світ» в початковій школі. *Астрономія і сьогодення: Зб. матеріалів 12-ї Всеукраїнської наукової конференції*, 12 квітня 2024 р.: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2024. С.218-221.

5. Мисліцька Н.А., Клітна В.В. Використання дидактичних онлайн-ігор для формування у молодших школярів уявлень про Землю та Всесвіт. *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.). Вінниця, 2024. Вип. 1. С. 356–358. URL: <https://drive.google.com/file/d/1EFZId50FntuKYUiu26sBBK3V31hktKtq/view> (дата звернення: 18.01.2025).

СЕКРЕТИ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ, АБО ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК НА АКАДЕМІЧНІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Аліна Василега,

студентка групи 13-22 спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Економіко-правничого фахового коледжу
Запорізького національного університету»

Науковий керівник – Юлія Тимошенко, викладач-методист

Розглянуто значення соціально-емоційних навичок в навчальному процесі учнів початкової школи. Проаналізовано їхній вплив на успішність молодших школярів та мотивацію, рівень стресу. Визначено, що соціально-емоційні навички сприяють формуванню відповідальних, стресостійких й успішних громадян.

Успішне навчання є багатограним процесом, що залежить від численних факторів, серед яких важливу роль відіграють соціально-емоційні навички учнів. Відомо безліч фактів, які доводять, що обсяг академічних знань, на який до цього часу спрямоване навчання, не забезпечує успішної самореалізації особистості. Натомість система цінностей людини, життєва стійкість, здатність володіти собою й брати на себе відповідальність, вміння комунікувати й працювати в команді є основою для розвитку особистості й професійного зростання.

Аналізуючи запит сучасного ринку праці, зрозуміли, які найнеобхідніші навички в 2025 році для стейкхолдерів: розв'язання складних проблем, розвиток критичного мислення, ініціативності, лідерства й соціального впливу, витривалості, стресостійкості й гнучкості. Важливо усвідомлювати, чому розвиток соціально-емоційних навичок є необхідним:

- вони сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню добробуту, покращенню навчальних результатів і розширенню професійних перспектив;
- допомагають успішно адаптуватися до вищих рівнів освіти, де зростають вимоги та навантаження, знижуючи ризик невдач і відраховування;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- сприяють зменшенню нерівності в досягненні важливих життєвих цілей, якщо всі учні, незалежно від стартових умов, мають рівний доступ до соціально-емоційного навчання.

У цій роботі розглянемо, як саме соціально-емоційні вміння впливають на навчальні досягнення дітей молодшого шкільного віку.

Соціально та емоційне навчання (SEL) – це термін, який вказує на спосіб, яким діти набувають соціальні та емоційні навички та вміння. До нього входять такі речі, як управління своїми емоціями, прийняття відповідальних рішень, подолання стресу, встановлення цілей та формування здорових відносин. До основних складових SEL відносяться:

- самоусвідомлення (розуміння власних емоцій і думок);
- самоконтроль (вміння керувати власними емоціями та поведінкою);
- соціальна обізнаність (співпереживання, розуміння емоцій інших людей);
- навички міжособистісної взаємодії (ефективна комунікація, співпраця, розв’язання конфліктів);
- прийняття відповідальних рішень (усвідомлення наслідків своїх дій, етичне мислення).

Наразі молодші школярі переживають складний період повномасштабного вторгнення, що робить їх однією з найбільш вразливих категорій, які потребують психологічної підтримки для успішної соціально-емоційної адаптації. Постійне відчуття тривожності, нерозуміння та несприйняття подій навколо може призвести до психологічних розладів.

Усе зазначене підкреслює значущість та актуальність цієї проблематики. Соціально-емоційне навчання учнів у закладах загальної середньої освіти є об’єктом досліджень науковців (Коул П. М., Майкл М. К., Теті Л. О., 1994; Томсон, 1994; Мілова, 2010; Біла, 2013; Шерешкова, 2021). У своїх наукових роботах вони концентруються на питаннях емоційної регуляції поведінки школярів. Водночас, як показують психологічні дослідження, захисна психологічна система учнів знаходиться в стані перенапруження, що призводить до емоційного вигорання.

У початковій школі необхідно створити сприятливе освітнє середовище, де діти відчуватимуть комфорт і підтримку. Ефективним способом досягнення цього є **впровадження соціально-емоційного навчання (SEL)**, яке ґрунтується на інтерактивному підході, що дає учням змогу відкрито обговорювати з учителем свої переживання, емоції та проблеми. Також важливо знати, який вплив має соціально-емоційні навички на навчальні досягнення:

- покращує концентрацію уваги. Діти, які володіють навичками самоконтролю, краще зосереджуються на навчальних завданнях.
- знижує рівень стресу. Регулювання емоцій допомагає учням долати тривожність перед тестами та контрольними роботами.
- сприяє ефективному навчанню. Учні з розвиненою соціальною обізнаністю активно використовують групове навчання та взаємодопомогу.
- підвищує мотивацію. Учні, які вміють ставити цілі та контролювати свою успішність, здатні досягати кращих результатів у порівнянні з самим собою.

Відповідно до стандарту НУШ одне з ключових завдань школи – формування у дітей навичок стресостійкості та емоційної рівноваженості, що успішно реалізується

через SEL. Однією з широко використовуваних основ для соціально-емоційного навчання є CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) – фреймворк, який названий на честь організації, яка більше двадцяти років тому вперше представила термін "соціально-емоційне навчання". Згідно з фреймворком CASEL [4] існує п'ять взаємопов'язаних областей компетентності, які складають соціально-емоційне навчання:

1. Самосвідомість.
2. Соціальна свідомість.
3. Прийняття відповідальних рішень.
4. Самоконтроль.
5. Навички взаємодії.

Українська освіта вже має досвід розвитку соціально-емоційних навичок, оскільки реформа «Нова українська школа» [2] передбачає перехід до компетентнісного навчання та формування наскрізних умінь. Відповідно до цієї реформи навчальні результати учнів охоплюють не лише предметні знання, а й ключові компетентності, такі як інформаційно-цифрова грамотність, спілкування українською та іноземними мовами, ініціативність. Крім того, важливу роль відіграють наскрізні вміння, зокрема критичне мислення, емоційний інтелект і навички командної роботи.

Уже можна спостерігати, що учні з високим рівнем соціально-емоційної компетентності демонструють кращі академічні результати, вищу мотивацію до навчання та стабільну психологічну стійкість. Вони більш уважні, дисципліновані та готові працювати в команді. Крім того, соціально-емоційний розвиток сприяє зниженню рівня конфліктності, стресу та емоційного вигорання, що є важливими аспектами в створенні позитивного навчального середовища.

Розвиток соціально-емоційних навичок відіграє важливу роль у формуванні успішного навчального середовища для учнів початкової школи. Ці навички допомагають дітям керувати своїми емоціями, покращувати комунікацію, вибудовувати міцні міжособистісні стосунки та ухвалювати відповідальні рішення. З огляду на це, важливо, щоб освітні установи активно впроваджували програми соціально-емоційного навчання, застосовували інтерактивні методики розвитку цих навичок та сприяли формуванню сприятливого емоційного клімату в класах. Лише цілісний підхід до навчання, що поєднує когнітивний та емоційний розвиток, дозволить виховати всебічно розвинених, відповідальних та успішних громадян суспільства.

Література та джерела

1. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 27. Т 2. С. 186–192.
2. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» / Гриневич Л. та ін.; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с.
3. Романчук О. (2022) Як берегти і плекати психологічну стійкість в умовах тривалої війни. URL: <https://i-cbt.org.ua/resilience-enduranc> (дата звернення: 20.02.2025).
4. Fundamentals of SEL. CASEL : web-site. URL : <https://casel.org/fundamentals-of-sel/> (дата звернення: 21.02.2025).

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вікторія Вишневська, Надія Саган,
студентки 31 ПО спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Валентина Триндюк, канд. пед. наук,
доцент кафедри філології

Стаття підкреслює важливість розвитку навичок письма англійською мовою в початковій школі як ключового компонента комунікативної компетентності. Акцентується двостороння роль письма, наголошується на необхідності мотивації, використання різноманітних вправ та врахування індивідуальних особливостей учнів.

Сьогодні головним завданням викладання англійської мови в початковій школі є формування в учнів здатності ефективно спілкуватися іноземною мовою. Дана мета впливає як з потреби суспільства у мовно освічених громадян, так і з можливості досягнення цієї мети учнями в рамках сучасного навчального процесу. Розвиток комунікативної компетентності включає в себе й навчання письма. Мета навчання письма полягає в тому, щоб учні початкових класів могли письмово висловлювати свої думки та передавати інформацію, враховуючи мету спілкування та особливості конкретної ситуації.

Розвиток навичок письма в учнів молодших класів – важливе та завжди актуальне завдання. У першому класі відбувається закладання фундаменту цих навичок, а в подальшому – їхнє вдосконалення. На початковому етапі вчителі можуть стикатися з певними труднощами, такими як недостатньо розвинена дрібна моторика рук у дітей або особливості навчання письму ліворуких учнів.

В процесі вивчення англійської мови письмо відіграє значну роль, інтегруючи в собі інші види мовленнєвої діяльності, такі як аудіювання, говоріння та читання. Воно являє собою своєрідний механізм, що поєднує сприйняття та відтворення іноземної мови. Розвитку навичок письма слід приділяти не менше уваги, ніж формуванню навичок аудіювання, говоріння та читання [3].

У вивченні іноземних мов письмо має подвійне значення:

1. Воно виступає як інструмент навчання, допомагаючи запам'ятовувати та закріплювати в пам'яті лексичний і граматичний матеріал.
2. Водночас, воно є метою навчання, тобто оволодіння навичками створення письмових текстів іноземною мовою, здатністю вільно та грамотно висловлювати свої думки на письмі.

Такий двосторонній підхід підкреслює необхідність розвитку навичок письма у вивченні іноземної мови. На перших етапах навчання надзвичайно важливо закласти міцний фундамент графічних та орфографічних навичок, що дозволить школярам ефективно використовувати письмо в майбутньому.

Під час навчання письма, як і інших видів мовленнєвої діяльності, ключову роль відіграє мотивація, яка виникає з конкретної мовленнєвої ситуації. Для створення

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

таких ситуацій можна активно використовувати навчальні відеоматеріали, рекомендовані для учнів початкової школи. Візуальні та аудіальні засоби наочності стимулюють активність розумової діяльності учнів, що є необхідною умовою для успішного навчання будь-якому виду мовленнєвої діяльності.

Після завершення початкової школи (2-4 класи) учні повинні володіти базовими навичками самостійного розв'язання комунікативних завдань за допомогою письма.

Використовуючи прості фрази та невеликі тексти, учні повинні навчитися:

- Писати вітання зі святами, наприклад, з днем народження.
- Правильно записувати своє ім'я, ім'я адресата, дату та адресу.
- Починати та закінчувати речення.
- Використовувати текст як основу для створення плану, складання запитань тощо.
- Описувати прості малюнки з підручника.

Ігнорування важливості письма та його подвійної ролі – як ефективного засобу навчання іноземної мови, що допомагає запам'ятовувати лексику та граматику, і як мети навчання – тобто, вміння будувати письмові висловлювання, призводить до недостатніх результатів у вивченні іноземної мови. Тому необхідно систематично працювати над розвитком навичок письма на кожному уроці, використовуючи комплексну систему вправ [4, ст. 9-11].

Метою цих вправ є підтримка інтересу учнів до вивчення іноземної мови, тому потрібно використовувати різноманітні види вправ, а саме:

1) Вправа: «Tell About Yourself».

Тема: Знайомство.

Мета: розвиток навичок письмового спілкування англійською мовою.

Завдання:

Уяви, що ти на уроці англійської мови і тобі потрібно заповнити невелику анкету. Напиши відповіді на запитання англійською.

Запитання:

1. What is your name? _____

2. How old are you? _____

3. Where do you come from? _____

Приклад заповнення:

My name is Ann Black. I am nine years old. I come from England.

2) Вправа: «Написання листа» (Writing a Letter)

Мета: розвиток навичок письмового спілкування англійською мовою.

Завдання: Напиши відповідь на лист від свого друга, в якому він розповідає про початок навчального року. У своєму листі поділися враженнями про перші дні навчання у своїй школі. Використовуй відповідну структуру та мовні засоби [2]. Ці вправи сприяють розвитку навичок ефективного мовленнєвого спілкування, тобто формуванню письмової компетентності. Для розвитку графічних та каліграфічних навичок учнів початкової школи доцільно застосовувати вправи, спрямовані на формування вміння писати літери англійського алфавіту. Виділяють такі групи вправ:

1. Вправи на відпрацювання написання літер, що включають:
 - а) відтворення окремих елементів букв за зразком;
 - б) написання кількох рядків конкретної літери;

в) перетворення друкованих літер у рукописні.

2. Вправи, спрямовані на вдосконалення каліграфічного письма, зокрема:

а) написання надрядкових літер (наприклад: b, d, t, h, l);

б) відпрацювання підрядкових літер (наприклад: q, g, p, j, y);

в) тренування написання рядкових літер (наприклад: a, i, n, m, w, r).

3. Вправи на списування, що включають переписування окремих слів, речень та коротких текстів [1].

При цьому варто враховувати, що учні початкових класів ще не мають достатнього досвіду у формуванні письмових навичок, тому необхідно надавати їм додаткову підтримку та чіткі мовні зразки. Розвиток навичок письма англійською мовою є важливим аспектом навчання, оскільки він сприяє не лише правильному відтворенню графічних і орфографічних норм, а й загальному вдосконаленню мовленнєвих умінь учнів. Формування цієї компетентності відбувається поступово та включає кілька ключових етапів: оволодіння каліграфією, засвоєння орфографічних правил та розвиток аналітичного мислення під час письма. Ефективне засвоєння цих складових забезпечує швидке й правильне написання текстів, що, у свою чергу, сприяє якісному засвоєнню іноземної мови загалом. Для досягнення цієї мети вчитель має застосовувати різноманітні методи та підходи, що допоможуть учням не лише писати без помилок, а й використовувати письмо як засіб розвитку мовних навичок у різних формах комунікації.

Література та джерела

1. Громова Д.С. Формування техніки письма англійською мовою в учнів початкової школи. Суми. 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78208/1/Hromova_Bachelor_paper.pdf
2. Збірка вправ для розвитку комунікативних навичок на уроках англійської мови в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/zbirka-vprav-dlya-rozvitku-komunikativnih-navichok-na-urokah-angliysko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-129944.html>
3. Петрієнко М.В. *Формування навичок письма молодших школярів на уроках англійської мови*. URL: <https://surl.li/tjsyuf>
4. Самілик Т.О. *Письмо як засіб навчання іноземної мови на початковому етапі. Бакалаврська робота*. Суми. 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78176/1/Samilik_Bachelous_paper.pdf

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО ТА ЗМАГАЛЬНОГО МЕТОДІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Аліна Вільчинська,

студентка 11-Ф(б) групи спеціальності 014 Середня освіта (за предметною спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура))

факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Наукова керівниця – Ірина Бузенко, канд. пед. наук,
викладачка кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Описано гру як є провідний вид діяльності дитини. Визначено, що початкова школа одним із завдань має навчання дитини через гру та підготовку до процесу навчання в базовій та старшій школі.

Ігри і ігрові рухи – це супутники життя дитини, які формують фізичні і особисті якості дитини. Ігрова технологія є унікальною формою навчання, яка дає можливість зробити звичайний урок цікавим, захоплюючим [1].

Рухливі ігри фізично розвивають дітей: зміцнюють кістково-м'язову систему і мускулатуру (міжреберні і черевні м'язи, діафрагму), збільшуються ріст, об'єм грудної клітини, вага, гнучкість і рухливість у суглобах, поліпшується працездатність дихальних органів, вентиляція легенів. Під впливом вправ посилюється діяльність серцево-судинної системи. Рухливі ігри задовольняють потребу організму учнів у русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у школярів закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички основних рухів, розвиваються такі важливі фізичні якості, як швидкість, сприт У молодшому шкільному віці відбувається зміна провідної психічної саморегуляції від мимовільної до свідомо-вольової. Шкільне життя вимагає систематичного та обов'язкового виконання дитиною багатьох правил. Вона повинна вчасно приходити в школу, дотримуватися правил шкільного життя, виконувати завдання на уроці та вдома, долати труднощі в навчальній роботі тощо. Дотримання цих правил вимагає вміння регулювати свою поведінку, підпорядковувати довільну діяльність свідомо поставленим цілям [2].

Зміна соціальної ролі дитини, поява нових обов'язків позначається на стосунках з однолітками і вчителями. Спочатку вона захоплена тільки навчанням, мало вступає в контакт з однолітками і певний час відчуває себе чужою, хоч ще недавно у дитячому садку постійно спілкувалася з ними. Стосунки молодших школярів з однолітками регламентовані переважно нормами “дорослої” моралі, тобто успішністю у навчанні, виконанням вимог дорослих. Характерною ознакою взаємин молодших школярів є те, що їхня дружба заснована, як правило, на спільності зовнішніх життєвих обставин і випадкових інтересів (сидять за однією партою, живуть в одному будинку, в одному мікрорайоні тощо) [3].

Враховуючи те, що у школі учні тривалий час малорухомі (дослідження доводять, що 85% часу школярі проводять у сидячому положенні), деякі органи і системи життєдіяльності втрачають здатність правильно функціонувати [4]. Тому потрібно частіше грати в рухливі ігри, які сприяють створенню гарного настрою і зміцненню здоров'я. Уроки фізичного виховання у школі мають бути цікавими, веселими, захоплюючими, а саме гра сприяє цій меті, і найскладніший матеріал учні засвоюють легко. Командні і групові ігри-естафети виховують в учнів найкращі риси характеру.

Час вносить зміни у зміст ігор, створює багато різних варіантів, лише їхня рухлива основа залишається незмінною. Гра включає всі види природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом фізичного виховання дітей. Світ ігор дуже різноманітний: рухливі, сюжетні,

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

народні, рольові, спортивні, імітаційні, ко-мандні, групові, ігри-естафети, ігри-конкурси, ігри-забави, ігри-змагання тощо [5].

Народна педагогіка вимагає, щоб батьки, вчителі, вихователі піклувались про фізичний розвиток дитини, всіляко заохочували її до рухів. «Як дитина бігає і грається, так її здоров'я усміхається», – стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається [6]. Гіподинамія (обмеження рухової активності школяра) веде до порушення обміну речовин, діяльності серцево-судинної та дихальної систем, негативного впливу на опорно-руховий апарат.

Найкращими «ліками» для дітей від рухового «голоду» є рухливі ігри. Рухливі ігри за змістом і формою прості і доступні дітям різних вікових груп. Вони є універсальним засобом у фізичному вихованні молоді.

Оздоровче значення ігор:

- сприяють гармонійному росту організму школяра;
- формують правильну поставу;
- загартовують організм;
- підвищують працездатність;
- зміцнюють здоров'я.

Освітнє значення ігор:

- формують рухові вміння і навички з бігу, стрибків, метання то-що;
- розвивають фізичні якості: швидкість, силу, спритність, гнучкість і витривалість:

– дають основи знань з фізичної культури і спорту, валеології, на-родознавства, історії рідного краю і т.д.

Виховне значення ігор:

- виховують моральні та вольові якості учнів;
- виховують любов до рідного краю, звичаїв і традицій українсько-го народу;
- виховують любов до щоденних і систематичних занять фізичними вправами [7].

У рухливій грі одночасно здійснюється фізичне, розумове, моральне, естетичне та трудове виховання. Активна рухова діяльність ігрового характеру, позитивні емоції підсилюють усі фізіологічні і психологічні процеси в організмі, поліпшують роботу всіх органів і систем. Правила ігор регулюють поведінку гравців, сприяють вихованню взаємо-допомоги, чесності, колективізму, дисциплінованості, відповідальності, витримки, вміння долати труднощі, цілеспрямованості, сміливості, рішучості і т.д. Ігри привчають долати психічні і фізичні навантаження, створюють у дітей бадьорий настрій.

Найхарактернішими рисами ігрового методу є наступні [8]:

- широкі можливості відтворювати стосунки між учнями у вигляді взаємодопомоги і гострого суперництва;
- яскраво виражена емоційність, що вимагає старанно регламентувати і регулювати стосунки між учнями;
- швидка зміна ситуації, яка вимагає постійного внесення коректив у дії гравців з метою оперативного вирішення проблем, що виникають;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- можливість надання учням широкої самостійності вибору засобів діяльності і способів поведінки, прояву ініціативи і творчості в діях;
- навантаження, яке одержують учасники, залежить від активності гравців і характеру виконання ними ігрових функцій, що унеможлиблює її сувору регламентацію з боку педагога;
- комплексне використання рухових навичок, прояву фізичних, волевих і моральних якостей для досягнення успіху, що визначає комплексну дію гри на організм учнів.

Змагання як і гра, відноситься до числа широко розповсюджених суспільних явищ. Воно має дуже велике значення як спосіб організації та стимулювання діяльності в самих різних сферах життя: у виробничій діяльності, в мистецтві (художні конкурси, фестивалі), у спорті і т.д.

Змагальний метод у фізичному вихованні застосовується як у відносно елементарних формах, так і в розгорнутій формі. У першому випадку це виражається у використанні змагального начала в якості елемента загальної організації заняття (як способу стимулювання інтересу та активізації діяльності при виконанні окремих вправ), у другому – як відносно самостійної форми організації занять, підпорядкованої логіці змагальної діяльності (контрольно-залікові, офіційні спортивні та подібні їм змагання) [5].

Основна, визначальна риса змагального методу – конкурентне зіставлення сил в умовах упорядкованого суперництва, боротьби за першість чи можливо високе досягнення. Звідси випливають і всі інші особливості цього методу.

Фактори суперництва в процесі змагань, а також умови їх організації та проведення (офіційне визначення переможця, заохочення за досягнуті результати пропорційно їх рівню, визнання суспільної значимості досягнень, відсів менш сильних при багатоступеневих змаганнях, першостях і т. д.) створюють особливий емоційний і фізіологічний фон, який посилює вплив фізичних вправ і може сприяти максимальному прояву функціональних можливостей організму, як правило, більш значного, ніж при зовні аналогічних навантаженнях.

Під час змагань, особливо значущих в особистому та громадському відношенні, ще в більшій мірі, ніж у грі, виражені моменти психічної напруженості, оскільки постійно діє фактор протидії, протиборства, зіткнення протилежно спрямованих інтересів. Командні змагання характеризуються поряд з цим ставленням взаємодопомоги, взаємної відповідальності і відповідальності перед цілим колективом за досягнення змагальної мети.

Характер цієї діяльності визначається логікою боротьби за першість, перемогу чи можливо високе досягнення. Тому змагальний метод надає відносно обмежені можливості для точного нормування навантаження, регулювання впливів і безпосереднього керівництва діяльністю [9].

Ігровий і змагальний методи використовуються в процесі фізичного виховання для комплексного вдосконалення фізичних якостей, тому що в ігровому і змагальному методі присутні сприятливі передумови для розвитку спритності, сили, швидкості, витривалості.

Література та джерела

1. Івашковський В. В. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів : навчально-методичний посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 171 с.
2. Замрозович-Шадріна С.Р. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку на сучасному етапі. *Збірник тез доповідей III Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторах»*, 06 листопада 2020 р., м. Мукачево: МДУ, 2020. С. 235-236.
3. Леськів А. Д. , Дзюбановська А. Б. Рухливі ігри та естафети на місцевості для школярів молодшого та середнього віку. Тернопіль: СМП «Астон», 2020. 132 с.
4. Замрозович-Шадріна С. Р. Рухова активність як основа всебічного розвитку дитини дошкільного віку. *Обрії*. 2016. № 1 (42). С. 46-48.
5. Ігровий і змагальний методи на уроках фізичної культури в середній школі. *Спорт і туризм*: веб-сайт. URL: http://4ua.co.ua/sport/yb2ac79a4d43a89521216d27_0.html (дата звернення: 05.11.2024).
6. Федірко М. О., Сулима І. Л., Бірюков О. А. Характеристика ігрового методу фізичного виховання URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/> (дата звернення: 04.11.2024).
7. Столітенко В. В. Фізичне виховання молодших школярів. Київ: Знання, 2017. 140 с.
8. Андросчук Н. В., Леськів А. Д., Мехоношин С. О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. *Метод. Посібник*. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 112 с.
9. Вознюк Т. В. Волейбол у закладах вищої освіти : навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю, 2019. 279 с.

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Юлія Волинець,

студентка 41 ПО групи спеціальності 014 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методи початкової освіти**

У статті розглядаються переваги застосування інформаційних технологій у початковій освіті. Аналізується позитивні аспекти, зокрема: покращення пізнавальної діяльності учнів, розвиток критичного мислення, підвищення результативності. Окреслено негативні аспекти: ризик залежності від гаджетів, недостатня підготовленість вчителів до використання новітніх технологій, а також можливі проблеми з концентрацією уваги учнів.

Інформаційні технології в сучасній освіті відіграють ключову роль у вдосконаленні навчального процесу та підвищенні його ефективності. Під інформаційними технологіями розуміють сукупність методів, процесів і технічних засобів, що використовуються для збору, обробки, зберігання та передачі інформації з метою оптимізації освітньої діяльності. Вони охоплюють широкий спектр інструментів, зокрема комп'ютери, мультимедійні засоби, інтерактивні дошки, мобільні додатки, хмарні сервіси та платформи дистанційного навчання [6, с. 11].

Інтеграція ІТ у навчальний процес сприяє розширенню можливостей доступу до освітніх ресурсів і створює умови для персоналізованого навчання. Використання інформаційних технологій сприяє розвитку самостійності та відповідальності за власне навчання, що є важливим для формування сучасного освітнього середовища.

Інформаційні технології також сприяють розвитку критичного мислення, оскільки учням потрібно не лише виконувати завдання, а й оцінювати різні варіанти рішень, що допомагає формувати глибше розуміння навчального матеріалу, дозволяючи створити більш захоплюючий і персоналізований підхід до навчання, який підвищує зацікавленість дітей до уроків і до освітнього процесу в цілому.

Індивідуалізацію освітнього процесу окреслюють як важливий етап у розвитку сучасної освіти, і адаптивні інформаційні технології відіграють в цьому ключову роль. Використання таких технологій дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного учня, що дає змогу адаптувати навчальний матеріал відповідно до його темпу засвоєння і рівня підготовки. Адаптивні системи навчання здатні автоматично коригувати складність завдань, залежно від успішності учня, і надавати додаткові ресурси або завдання для поглибленого вивчення матеріалу, що дозволяє забезпечити персоналізований підхід до кожного учня, який значно підвищує ефективність навчання. Наприклад, платформи, як KhanAcademy або SmartSparrow, застосовують технології штучного інтелекту, які оцінюють прогрес учнів та пропонують відповідні завдання на основі їхніх результатів. Таке навчання дає можливість учням рухатись у власному темпі, не відстаючи від групи, і при цьому не відчувати себе перевантаженими [1, с. 124].

Дистанційне навчання стало важливим інструментом у сучасній освіті, що дозволяє забезпечити доступ до якісної освіти учням, незалежно від їхнього географічного місцезнаходження або соціального статусу. Система дистанційного навчання надає можливість використовувати різноманітні онлайн-платформи, відеоконференції, вебінари та інші інформаційні технології, що дозволяє учням отримувати знання без фізичної присутності в класі. Важливою перевагою дистанційного навчання є гнучкість у виборі часу для навчання, що дає можливість учням самостійно організовувати свій освітній процес і працювати в зручний для них час. В Україні значно зросло використання різноманітних платформ, таких як Zoom, GoogleMeet, Moodle, що дозволяють проводити уроки в режимі онлайн. Ці технології забезпечують не лише доступ до навчальних матеріалів, але й можливість для учнів активно взаємодіяти з вчителями та однокласниками, здійснювати колективну роботу та обговорення.

Збільшення використання інформаційних технологій у навчанні, безумовно, приносить багато переваг, але водночас викликає серйозні занепокоєння щодо ризиків перевантаження дітей інформацією. Сучасні освітні технології створюють безліч можливостей для учнів, однак надмірна кількість цифрових матеріалів, завдань і ресурсів може призвести до перенавантаження когнітивних можливостей дітей. У поєднанні з високим темпом навчання та численними домашніми завданнями це може призвести до психологічного стресу, втрати інтересу до навчання та навіть до вигорання. Перевантаження інформацією також може негативно позначитися на здатності дітей ефективно обробляти та критично оцінювати отриману інформацію, оскільки вони не мають часу на глибоке осмислення та аналіз, що створює ситуацію,

коли діти просто споживають матеріал без належної переробки і розуміння, що знижує їхню здатність до самостійного мислення [2, с.12].

Крім того, тривале використання інформаційних технологій має негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я учнів. Підвищена активність за екранами комп'ютерів, планшетів та смартфонів може призвести до проблем із зором, таких як синдром комп'ютерного зору, який включає втому очей, головний біль і зниження зорової гостроти. Крім того, постійне сидіння за екранами без регулярних перерв сприяє розвитку порушень постави, таких як сколіоз чи кіфоз, а також викликає зниження фізичної активності, що має серйозні наслідки для здоров'я дітей. Психологічний аспект впливу також важливий: надмірне використання інформаційних технологій може сприяти розвитку залежності від Інтернету, соціальних мереж та відеоігор, що може призвести до ізоляції дітей від реального соціуму та порушення емоційної рівноваги. Для того, щоб уникнути цих негативних наслідків, важливо правильно організувати навчальний процес із використанням ІТ, надаючи учням достатньо часу для відпочинку, фізичних вправ і спілкування з однолітками [3, с.86].

Н. Мачинська, М. Опрыск зазначають, що однією з головних проблем впровадження інформаційних технологій у навчальний процес є недостатня підготовка вчителів до ефективного використання ІТ у класі. Багато вчителів, особливо в початкових класах, не мають достатнього досвіду в роботі з сучасними технологіями, що ускладнює використання цифрових ресурсів. Також часто відсутність спеціалізованих курсів чи тренінгів для педагогів не дає їм змоги освоїти інформаційні технології та програми, які можуть зробити навчання більш інтерактивним та цікавим. Як результат, учителі часто використовують ІТ інструменти лише на базовому рівні або зовсім обходять їх використання, обмежуючи тим самим можливість для учнів. Це також може призвести до того, що учні не отримують достатньо практичних навичок для ефективної роботи з технологіями у майбутньому [4, с. 229].

Одним із основних викликів у впровадженні інформаційних технологій у освітній процес є технічне забезпечення шкіл. Багато шкіл, особливо в сільських або віддалених районах, мають обмежений доступ до сучасних комп'ютерних технічних засобів та інтернет-з'єднання, що ускладнює використання ІТ у навчанні. У деяких випадках технології, які є в школах, морально застарілі, що знижує їхню ефективність і може призводити до частих збоїв або проблем із сумісністю програмного забезпечення. Все це потребує значних фінансових витрат на оновлення матеріально-технічної бази шкіл [5, с. 50].

Фінансове забезпечення шкіл є ще однією проблемою, пов'язаною з впровадженням інформаційних технологій. Багато навчальних закладів не мають достатніх коштів для закупівлі сучасної комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та для проведення технічного обслуговування. Це створює серйозні труднощі у забезпеченні рівного доступу до технологій для всіх учнів. У деяких випадках фінансування на ІТ в освіті покладається на місцеві бюджети, що може створювати диспропорції в рівні доступу до технологій між різними регіонами країни. Таким чином, ефективне впровадження інформаційних технологій у навчання потребує комплексного підходу до технічного та фінансового забезпечення, що

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

включає державну підтримку, партнерства з бізнесом та постійне інвестування в освіту [6, с.15].

Отже, вивчаючи це питання можна дійти висновку, що інформаційні технології в освіті мають низку значних переваг:

- Доступність знань – учні можуть навчатися незалежно від місця проживання та соціального статусу, використовуючи онлайн-платформи, відеоуроки та електронні бібліотеки.

- Персоналізація навчання – адаптивні системи налаштовують навчальний процес під індивідуальні потреби учня, дозволяючи йому засвоювати матеріал у власному темпі.

- Підвищення мотивації – інтерактивні методи, мультимедіа та гейміфікація роблять навчальний процес цікавішим і стимулюють учнів до активної участі.

- Розвиток самостійності – цифрові ресурси та дистанційне навчання сприяють формуванню відповідальності за власне навчання.

- Формування цифрової грамотності – використання ІТ допомагає учням освоювати навички роботи з сучасними технологіями, що є важливим для майбутнього.

- Інтерактивність та зворотний зв'язок – завдяки цифровим платформам учні можуть отримувати миттєвий фідбек, що покращує засвоєння матеріалу.

- Оптимізація роботи вчителів – автоматизація оцінювання, електронні журнали та освітні платформи спрощують організацію навчального процесу.

Дослідження теоретичних аспектів впровадження інформаційних технологій у освітній процес початкової школи підтверджує їхню важливу роль у формуванні сучасного освітнього середовища. Використання ІТ сприяє індивідуалізації навчання, підвищенню мотивації учнів і вдосконаленню навчальних процесів. Тому необхідно й надалі розвивати та покращувати методики їхнього застосування, щоб максимально ефективно інтегрувати технології в освіту.

Література та джерела

1. Філімонова Т. Формування пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках в умовах концепції НУШ. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. Випуск 5. С. 124–130.

2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: зб. наук-метод. праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

3. Завацький В.Ю., Блискун О.О. Соціально-психологічна специфіка антиципації молоді та її самопочуття в умовах життєвих змін: онто- та соціогенез. *UKRAINIAN PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2020. № 2 (14). 85-99.

4. Мачинська Н., Оприск М. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 229-232.

5. Цимбалару А.Д. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навчально-методичний посібник Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

6. Організаційні форми навчання у початковій школі: посібник / за наук. ред. Н. М. Бібік Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 304 с.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

Юлія Гендега,

студентка 11 – Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Олена Майданик, канд. пед. наук,

декан факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

У тезах висвітлено значення формульованого оцінювання у першому класі в умовах НУШ. Охарактеризовано основні принципи формульованого оцінювання. Наведено приклади методів оцінювання у першому класі. Акцентовано увагу на значенні використання цеглинок «лего» та портфоліо в самооцінюванні навчальних досягнень молодших школярів.

Успішність освітнього процесу в початковій школі значною мірою визначається вмінням учителя його планувати. Основними завданням планування є: забезпечення обґрунтованого підходу до навчання, систематична робота з усіма учнями, індивідуальний підхід до кожного з них. Та не менш важливим складником професійної компетентності вчителя початкових класів є вміння педагога контролювати та оцінювати навчальні досягнення своїх вихованців.

Зазначена проблема була висвітлена в наукових дослідженнях О. Барни, Н. Бібік, І. Большакової, Н. Морзе, Ю. Найди, О. Онопрієнко, О. Савченко, О. Пометун та ін.

Аналіз наукових публікацій дає можливість стверджувати, що традиційна система контролю й оцінювання навчальних досягнень все менше відповідає ідеям особистісно орієнтованої та компетентісної освіти. Висуваються нові вимоги до контролю оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи на засадах гуманної навчальної взаємодії, за умови якщо вони залучаються до самооцінювання результатів навчання, розвивають саморегуляцію і самоконтроль.

Отже, «оцінювання» – це процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих показників та формулювання на їх основі суджень про об'єкт, який оцінюють [2].

У Державному стандарті початкової загальної освіти заявлено рекомендацію впроваджувати формульоване оцінювання навчальних досягнень учнів [1]. За формульованим оцінюванням відстежується особистісний розвиток дитини та хід опанування нею навчального досвіду як основи компетентності.

Таке оцінювання дає можливість [3, с. 119]:

- вибудувувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- оцінити або визначити досягнення дітей на кожному з етапів освітнього процесу;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- мотивувати учнів до прагнення здобути максимально можливі результати;
- виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у своїх можливостях і здібностях.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Аналіз законодавчих та наукових джерел дає нам можливість визначити основні принципи, які лежать в основі формувального оцінювання. А саме: безстресовість і підтримка, що створює умови учням вільно висловлюватися та не боятися зробити помилку у висловлюваннях; індивідуальний підхід до кожного учня; зворотний зв'язок. Саме під час такого типу роботи вчитель не просто дає оцінку відповідям і діям учня, а пояснює, що вдалося добре, а над чим варто ще попрацювати.

Опираючись на досвід вчителів початкової школи та на наш власний досвід, варто зазначити, що оцінювання в першому класі відбувається у вербальній формі, тобто через коментарі, діалоги та заохочення, спостереження.

Насамперед, під час уроків учитель спостерігає за навчальною діяльністю першокласників, зосереджує увагу на їхньому прагненні виконувати різні типи завдань, налаштовує на позитивний результат виконаної роботи. Щоб оцінити роботу учнів, учитель використовує наліпки. Варто зазначити, що всі питання освітнього процесу вчитель першого класу має обговорити з батьками своїх вихованців. Так, у результаті домовленості з батьками учні заводять «зразковий зошит», до якого вчитель щодня має наклеювати наліпки, не лише за знання, а й за поведінку. Це сприяє налаштуванню молодших школярів на навчальну роботу та на зразкову поведінку. Зазвичай на наліпках використовують тваринок, ляльок або машинок. Кожен колір символізує певний рівень якості знань. Наприклад: машинка червоного кольору означає незадовільну поведінку, жовтого кольору – добру поведінку, зеленого кольору – зразкову поведінку.

Велике значення у роботі вчителя першого класу мають бесіди з учнями, які відбуваються після виконання кожного завдання. Учитель запитує дітей, що їм сподобалося, що було складним і як вони самі оцінюють свою роботу. Таке опитування варто проводити за допомогою цеглинок «лего», які завжди є на учнівських партах. Тож, на запитання вчителя, чи легко учням вдалося виконати завдання, вони підносять цеглинку зазначеного кольору. Зелений колір означає те, що завдання було виконувати легко, жовтого – трішки доклав зусиль, помаранчевого – мені допоміг однокласник, червоного – я потребую додаткового пояснення.

Після виконання завдання, учні самостійно у своїх зошитах можуть зобразити свої емоції за допомогою смайлика. Цікавою формою роботи в першому класі, на нашу думку, є портфоліо. Відомо, що портфоліо учня – це своєрідне накопичення його досягнень. У процесі його наповнення легко відстежити прогрес учня з тих чи інших навчальних предметів, оцінити його здібності в умінні застосовувати знання на практиці. Тож учні першого класу збирають до портфоліо свої кращі роботи за місяць та в кінці зазначеного терміну мають можливість їх проаналізувати. Такий вид роботи сприяє кращим результатам у навчанні, розвитку вмінь самостійно оцінювати свої досягнення та підвищує мотивацію учнів до навчання тощо.

Варто звернути увагу на те, що замість оцінок учитель у першому класі використовує коментар. Коментарі вчителя дають точнішу характеристику успішності та рівня підготовки учня і складаються із простих фраз: «Ти добре впорався», «Спробуй ще раз – у тебе все вийде», «Гарна спроба, але можна ще краще». До коментаря можна додавати ще й позначки. Наприклад, якщо вчитель використав хмаринку, то це означає, що над роботою потрібно ще працювати (початковий рівень знань), якщо сонечко з хмаринкою – робота вдалася краще (середній рівень), сонечко

обрамлене відображає достатній рівень знань, сонечко зафарбоване жовтим кольором всередині – високий рівень. Такий тип оцінювання дуже подобається першокласникам, оскільки він мотивує їх краще навчатися.

Вважаємо, що урок в початковій школі варто закінчувати рефлексією, під час якої учні обов'язково скажуть, що їм сподобалося, що вдалося, а над чим потрібно попрацювати. Важливим елементом оцінювання у першому класі є свідoctво досягнень, яке, зазвичай, вчитель заповнює в кінці навчального року для кожного учня. У свідoctві досягнень відображені різні сфери розвитку дитини: навчальні досягнення, соціальна взаємодія, самостійність, творчість тощо. Свідoctво дає можливість батькам побачити, як розвивається їхня дитина.

Однак, з метою полегшення цієї роботи, вчителі також ведуть зошити спостережень, індивідуальну картку навчального поступу (яка, до речі, створюється для кожного учня) та оцінювальний аркуш, у якому зазначено навички, що сформувалися в учнів впродовж певного періоду навчання.

Отже, варто зазначити, що оцінювання навчальних досягнень учнів в першому класі Нової української школи – це не просто перевірка знань, а спосіб підтримки першокласників у процесі їхнього навчального та виховного розвитку. Воно допомагає учням зберігати інтерес до навчання, формує впевненість у власних силах і створює комфортне середовище для пізнання.

Головне для вчителя – хвалити дітей за старання, підтримувати їх, якщо виникають труднощі, і допомагати їм розвиватися.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 03.03.2025)

2. Наказ Міністерства освіти і науки України №813 від 13 липня 2021 р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 03.03.2025)

3. Нова українська школа : поради для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. 206 с.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Юлія Гижук,

студентка 21ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Бойчук Валентина, канд. філол. наук,*
старший викладач кафедри філології

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Штучний інтелект відкриває нові можливості у навчанні англійської мови, зокрема персоналізацію, автоматизацію перевірки та інтерактивні методи. Однак існують певні обмеження, зокрема відсутність емоційного інтелекту та ризики залежності від технологій. Важливо поєднувати ШІ з традиційними методами викладання.

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь комп'ютерних наук, яка займається створенням комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як навчання, міркування та розв'язання проблем. Також ШІ – це інструментарій системи чи сервісу з використанням якого можна збирати та адаптувати дані користувача (або дані, що розміщені у відкритих репозитаріях), та на їх основі генерувати нові рішення чи висновки, відповідно до поданого запиту користувача [1]. В останні роки ШІ став все більш поширеним у сфері освіти, пропонуючи широкий спектр переваг для викладачів, зокрема у вивченні іноземних мов. Завдяки своїм можливостям, він може допомогти зробити процес навчання більш ефективним та цікавим. Проаналізуємо детально потенціал та обмеження застосування технологій штучного інтелекту в контексті дидактики англійської мови.

Персоналізація навчання: ШІ може аналізувати рівень знань учня, його сильні та слабкі сторони, та адаптувати навчальний матеріал під його індивідуальні потреби. Це дозволяє учням зосередитися на тих аспектах мови, які потребують більшої уваги. Зараз багато хто користується такими програмами, як ChatGPT від компанії Open AI, Copilot від Microsoft, Gemini від Google та іншими. Вони розуміють мову завдяки спеціальним мовним моделям. Ці програми призначені для генерації текстових матеріалів, перекладу, аналізу та опрацювання мовних даних у різних форматах [2].

Адаптивне навчання та індивідуалізація: ШІ може не лише аналізувати поточний рівень знань учня, але й прогнозувати його подальший прогрес, адаптуючи складність завдань у реальному часі. Це дозволяє створити динамічне навчальне середовище, де кожен учень отримує оптимальний рівень складності, що сприяє ефективному навчанню. Аналіз великих обсягів даних про навчальні траєкторії дозволяє ШІ виявляти типові помилки та труднощі, що виникають у різних груп учнів, та на основі цього вдосконалювати навчальні матеріали.

Автоматична перевірка та оцінювання: ШІ може автоматично перевіряти письмові роботи учнів, надавати миттєвий зворотний зв'язок та оцінювати їхні успіхи. Це звільняє час викладача для більш творчої роботи з учнями. Серед п'яти найбільш популярних застосунків, що використовують штучний інтелект слід зазначити Grammarly, який допомагає вдосконалити навички письма англійської мови, виправляючи граматичні помилки та пропонуючи персоналізовані рекомендації для поліпшення текстів.

Розвиток критичного мислення та креативності: хоча ШІ може здаватися обмеженим у розвитку креативності, він може стимулювати критичне мислення, надаючи учням завдання, що вимагають аналізу, синтезу та оцінки інформації. Наприклад, ШІ може генерувати тексти з помилками, які учні повинні виявити та виправити, або пропонувати різні варіанти розв'язання мовних завдань, з яких учні повинні вибрати найкращий. Використання ШІ для створення симуляцій та

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

віртуальних світів, де учні можуть практикувати мову в реалістичних ситуаціях, також сприяє розвитку креативності та вміння застосовувати знання на практиці.

Практика говоріння: ШІ-чатботи можуть допомогти учням практикувати говоріння англійською мовою в інтерактивному режимі. Вони можуть відповідати на питання, підтримувати розмову та надавати поради щодо поліпшення вимови. Платформа Pimsleur використовує технологію розпізнавання голосу за допомогою ШІ для спілкування англійською та дає можливість не просто вивчати нову мову, а навчитися вільно спілкуватися нею.

Розширення словникового запасу: існують ШІ-додатки, які допомагають учням вивчати нові слова та фрази за допомогою ігор, вікторин та інших інтерактивних методів. Прикладом таких додатків є Quizlet – це гейміфікований онлайн-тренажер, який спеціалізується на покращенні словникового запасу та є надзвичайно популярним серед викладачів і студентів. Його зручний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс робить навчання значно ефективнішим.

Доступність: ШІ-інструменти для вивчення англійської мови доступні 24/7, що дозволяє учням займатися у будь-який час та зручному, для них, темпі на різних пристроях (комп'ютери, смартфони, планшети), що робить навчання більш гнучким.

Підвищення мотивації: гейміфікація та інтерактивні елементи, які часто використовуються в ШІ-додатках, можуть зробити процес навчання цікавішим та захопливим. Використання ШІ в освіті, на думку деяких експертів, має значний позитивний вплив на мотивацію учнів, їх здатність організувати час, спілкуватися та розвивати мовлення. Підвищена мотивація зі свого боку активізує пізнавальну та комунікативну діяльність здобувачів, стимулює розвиток та удосконалення мовленнєвих навичок [3].

Відсутність емоційного інтелекту: ШІ не може повністю замінити живе спілкування з викладачем, який може підтримати, мотивувати та надихнути учня.

Обмеження у розвитку креативних навичок: ШІ може допомогти у вивченні граматики та лексики, але він не завжди сприяє розвитку креативного мислення та вміння вільно виражати свої думки англійською мовою.

Помилки та неточності: ШІ-алгоритми можуть іноді помилятися та надавати неточну інформацію або поради. Тому важливо завжди перевіряти отриману інформацію з інших джерел.

Залежність від технологій: надмірне використання ШІ-інструментів може призвести до залежності учнів від технологій та зменшення їхньої самостійності у навчанні.

Технічні проблеми: ШІ може зазнавати збоїв, а також потребувати постійного оновлення та підтримки.

Вартість: деякі ШІ інструменти можуть бути досить дорогими, що може обмежувати їх доступність для деяких учнів та навчальних закладів.

Конфіденційність даних: використання ШІ-платформ для навчання може викликати питання щодо конфіденційності особистих даних учнів.

Використання штучного інтелекту у навчанні англійської мови має значний потенціал, але також і певні обмеження. ШІ може стати ефективним інструментом для персоналізації навчання, автоматизації рутинних завдань та надання учням можливості практикувати говоріння. Проте важливо пам'ятати, що ШІ не може

повністю замінити живе спілкування з викладачем та потребує уважного та критичного використання, забезпечуючи збалансований підхід до навчання.

Література та джерела

1. Четверик В. Інтеграція інструментів зі штучним інтелектом у викладання іноземних мов. Цифрова гуманістика: Інформаційні технології та інформаційне моделювання на сучасному етапі розвитку суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Кропивницький, 4–5 черв. 2024 р. Кропивницький, 2024. С. 91–95.

2. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/38fb8181-6bb4-4f43-9ee5-c564606fee75/content> (дата звернення 06. 02. 2025).

3. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734475/1/2023-381-marienkokovalenko.pdf> (дата звернення: 06. 02. 2025).

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ – ПОЧАТКИ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Христина Гламазда,

студентка 4А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач

Висвітлено використання комп'ютерних технологій у математичній освітній галузі початкової освіти в освітньому процесі, їх сильні сторони, аналізовано актуальність впровадження інтегрованих уроків математики –початки інформатики в освітній процес, ефективність використання сервісів Kahoot! та ChatGPT.

Питання інтеграції у навчанні дітей як дошкільного, так і молодшого шкільного віку піднімається багатьма сучасними науковцями. Зокрема, Л. Коваль [5] і С. Скворцова [5] схиляються до того, що підходи до логіко-математичного розвитку особистості мають базуватися на тому, щоб не лише надати елементарні математичні знання, але й навчити дітей їх використовувати у повсякденному житті; інтегративна модель математичної освіти дітей висвітлена у О. Брежневої [1]; інтегрований урок як нестандартну форму організації навчання описують у своїх дослідженнях І. Кучеренко та М. Пентиліук [6] та інші науковці.

Зважаючи на те, що стрімкий ріст науки і техніки призвів до оптимізації освітнього процесу, початки інформатики тепер освоюються у початковій школі, надзвичайно важливо навчити молодших школярів використовувати набуті знання у різних галузях наук, в тому числі і математики.

Як зазначає Н. Стрельцова, «інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності... двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи» [4].

Великий тлумачний словник сучасної української мови зазначає: «...інтеграція

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

– це об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [2].

У педагогіці інтеграцію також трактують з різних точок зору, проте у всіх твердженнях дуже багато спільного. Зокрема, Г. Іванчук вважає, що це «...доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості» [3, с. 30].

Таким чином, усі визначення поняття інтеграції зводяться до того, що пояснюють його як взаємодоповнення, об'єднання, знаходження спільного між різними навчальними предметами, що дає змогу розглянути те чи інше явище з різних сторін, формуючи в здобувачів освіти цілісну наукову картину світу.

Інтегрований урок передбачає об'єднання в межах одного заняття двох або більше блоків знань із різних галузей навколо однієї теми, що дає змогу розглянути предмет дослідження з різних сторін, збагатити мислення школярів, активізувати пізнавальний інтерес та сприяти розумовому розвитку особистості.

У Концепції Нової української школи зазначається, що сучасній дитині недостатньо дати лише знання, а надзвичайно важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формуватимуть його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Мета інтегрованих уроків полягає не в тому, щоб викласти інформацію у максимальному об'ємі, а щоб якнайповніше сформувати у школярів цілісну картину світу.

Методика проведення інтегрованих уроків математики – початки інформатики на основі комп'ютерних технологій найчастіше передбачає узагальнення чи систематизацію вивченого матеріалу, хоча доречно використовувати й у процесі засвоєння нових знань. Головне, що має усвідомити вчитель – це чітко визначити мету і ретельно спланувати урок.

У ході планування інтегрованого уроку, необхідно:

- здійснити аналіз навчальних програм і визначити, які теми інтегруються найбільш логічно;
- які елементи найбільш доцільно використати на уроці, з'ясувати, які компетентності будуть формуватися у здобувачів освіти у ході інтегрованого уроку;
- визначити мету інтегрованого уроку, враховуючи той факт, що мають виконуватися дидактичні завдання кожного із предметів.

Основними ознаками інтегрованого уроку є:

- чітка структура уроку, яка вирізняється своєю нетрадиційністю;
- логічність та тісний взаємозв'язок між предметами;
- різні навчальні предмети підпорядковуються одній меті;
- використання розмаїтих засобів навчання;
- використання інтерактивних методів навчання (із зміною видів діяльності);
- активна діяльність здобувачів освіти на уроці, яка регламентується часовим навантаженням);
- насичена емоціями атмосфера уроку.

Початки інформатики за програмою починаються із 2 класу, проте підручники,

якими користуються першокласники Нової української школи, у своєму наповненні досить часто містять QR-коди (матричні коди, які розпізнаються сканувальним обладнанням, вмонтованим у мобільних телефонах та інших гаджетах). В QR-кодах зашифрована певна інформація, посилання на сайт чи окрему його сторінку. QR-коди дозволяють отримати миттєвий доступ до інформації з мережі Інтернет завдяки смартфоні.

За допомогою подібних QR-кодів можна організувати індивідуальну, колективну роботу, а також роботу в малих групах чи в парах.

Викладаючи уроки математики, вчитель використовує різноманітні засоби для проведення цікавого інтегрованого уроку на основі комп'ютерних технологій. Розглянемо сервіси, які дають змогу якісно підготувати та провести уроки.

Активізувати дітей на уроці, отримувати швидкий зворотній зв'язок, який надає змогу учителеві вчасно корегувати навчальну діяльність при мінімальній затраті часу допомагає популярний он-лайн сервіс Kahoot! [7].

Ні для кого не залишається новиною, що сучасне підростаюче покоління настільки тісно пов'язані із гаджетами, що вже виникає питання контролю за їх використанням дітьми. Проте завдання учителя – використати гаджети з користю, спрямувати роботу у правильне русло. Сервіс Kahoot! розроблений для швидкого опитування, обговорення, створення вікторин.

Використовуючи сервіс Kahoot! Можна відпрацьовувати навички самостійної роботи (коли здобувач освіти працює самостійно, виконує завдання у комфортному для нього темпі, має змогу перевірити правильність виконаної роботи), або ж у командній роботі (коли потрібно правильно виконати завдання на швидкість).

Вчитель може керувати часом для виконання завдання, встановити максимальну кількість балів, додати графічне зображення або відеоролик. Учень має вибрати із запропонованих відповідей правильні.

Умовою використання даного сервісу є доступ до мережі Інтернет та можливість роботи у браузері, увівши адресу www.kahoot.it або встановивши програму на гаджеті.

Щодня набирає популярності використання у шкільному навчанні штучного інтелекту. За допомогою ChatGPT [8] можна згенерувати завдання з будь-якої теми для будь-якого класу, надавши штучному інтелекту відповідний запит. Наприклад, чату GPT нами було висловлене прохання згенерувати завдання та надати ілюстративний матеріал з математики на тему «Склад числа 7» для 1 класу.

Звичайно, до згенерованих ChatGPT завдань слід підходити досить виважено, адже там може траплятися багато помилок, проте при вмілому використанні вони можуть стати гарною допомогою вчителю у ході підготовки до уроків.

Таким чином, поєднання знань з математики та інформатики є хорошим підґрунтям для проведення якісних інтегрованих уроків на основі комп'ютерних технологій. З кожним днем з'являється багато нових сервісів, які можна успішно використовувати вчителю у математичній освітній галузі початкової освіти.

Література та джерела

1. Брежнева О.Г. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти. Автореф.дисертації на здобуття наук.ступ. д-ра пед. наук : 13.00.08. Київ. 2019. 42 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1736 с
3. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. *Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання*. Чернівці: Рута, 2004. 360 с.
4. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
5. Коваль Л.В., Скворцова С.О. Методика навчання математики: теорія і практика. URL: <https://nuschool.eu/lessons/mathematics/methodology/index.html> (дата звернення 24.02.2025)
6. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови : навч.метод. посіб. ; МОН України, Херсонський державний університет. Херсон. : Айлант, 2022. 352 с.
7. Сервіс Kahoot!. <https://kahoot.com/>ля 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ
8. Сервіс ChatGPT. URL: <https://chatgpt.com/> (дата звернення 24.02.2025).

СЛОВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Зоряна Головачук, Олена Мельничук,

студенти груп ПОз–24-25М і ПОз–24-25М спеціальності 013 Початкова освіта
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**Науковий керівник – Світлана Гірняк, д-р філол. наук, професор
кафедри фундаментальних дисципліни початкової освіти**

У статті схарактеризовано базові завдання вивчення навчальної дисципліни «Українська мова» в початковій школі; розкрито особливості роботи зі збагачення словникового запасу молодших школярів під час вивчення лексикології та граматики; окреслено роль тренувальних вправ і завдань для закріплення навичок щодо використання лексичного багатства рідної мови в усному та писемному мовленні.

Навчальна дисципліни «Української мови» – важлива складова загального змісту початкової освіти, оскільки вона вивчається не тільки як окремий предмет, а й виступає основним засобом опанування всіх інших дисциплін. У Типовій освітній програмі за загальною редакцією академіка О. Савченко зазначено, що «Основна його мета – забезпечити розвиток, удосконалення умінь і навичок усного мовлення (слухання, розуміння, говоріння); навчити дітей читати і писати, сформувати певне коло знань про мову і мовні уміння, забезпечити мотивацію навчання рідної мови» [5], а у Державному стандарті сказано: «Особливість української мови як навчальної дисципліни – в тому, що вона є не тільки предметом вивчення, а й найважливішим засобом виховання і розвитку особистості» [2].

Проблема збагачення словникового запасу дітей молодшого шкільного віку різнопланово розглядалася у різних аспектах науковцями, зокрема: в лінгвістичному (І. Ковалик, М. Плющ, В. Горпинич, В. Русанівський та ін.), педагогічному (Н. Гавриш, А. Зиммельдінова, М. Проць, О. Савченко), психофізіологічному

(З. Гуріна, В. Крайнюк, І. Макаренко, Г. Пишков), лінгводидактичному (М. Вашуленко, Т. Потоцька, О. Хорошковська) тощо. Однак подальших наукових розвідок вимагають актуальні питання роботи над збагаченням лексичного запасу учнів початкової школи.

Робота з розвитку мовлення школярів уключає такі основні напрямки: удосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої орфоепічної культури; збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів, уміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації та мети висловлювання; послідовно і логічно викладати думку; удосконалення граматичного ладу мовлення дітей; оволодіння нормами українського літературного мовлення. Ці напрямки роботи з розвитку мовлення становлять основу для формування в молодших школярів умінь сприймати, відтворювати і будувати зв'язні висловлювання різних типів і стилів.

Розвиток мовленнєвих умінь учнів розглядається як пріоритетний принцип, що пронизує і об'єднує всі без винятку аспекти формування комунікативної компетентності учнів. Джерела мовленнєвого розвитку – це спілкування, спостереження за навколишньою дійсністю, художня література, періодична преса, усна народна творчість, ігрова діяльність. З метою розвитку мовленнєвої діяльності учнів доречно: вчити напам'ять вірші, скоромовки, лічилки, а також працювати з текстом, у процесі такої діяльності учні вчаться відповідати на поставлені учителем чи іншими учнями запитання, формулювати (ставити) запитання, будувати розповіді за картиною, продовжувати запропонований текст (скласти кінцівку, ввести нового героя тощо), засвоювати ввічливі форми мовного спілкування.

Головними завданнями з розвитку мовлення є такі:

- вчити учнів свідомого, правильного, виразного читання;
- розвивати вміння повноцінно сприймати художні і науково-пізнавальні тексти;
- формувати мовленнєві уміння (читати і розмовляти відповідно до норм літературної мови);
- виробляти вміння самостійно будувати діалог і монолог;
- удосконалювати навички етики мовної поведінки; розвивати розумові сили дитини (уміння виділяти головні ознаки тих чи тих предметів, встановлювати однакове і відмінне, визначати причинно-наслідкові зв'язки, уміння доводити);
- поглиблювати загально-навчальні уміння і навички.

Одне з базових завдань сучасної початкової школи – навчити школярів змістовно, граматично правильно і стилістично вправно висловлювати думки в усній і писемній формі. Чинними програмами (за ред. О. Савченко та Р. Шияна) і підручниками передбачено ознайомлення учнів із засобами зв'язності. З метою підвищення ефективності формування в учнів початкових класів умінь будувати зв'язні висловлювання потрібно зосереджувати їхню увагу не тільки на внутрішні функції частин мови, їх синтаксичній ролі в реченні, а й на здатності частин мови виконувати ще й зовнішню функцію – служити засобами зв'язку в тексті.

Робота зі збагачення словникового запасу, влучним уживанням слова, правильною, чіткою і виразною вимовою, над словосполученням, реченням і зв'язним мовленням – основа всіх уроків мови у початковій школі. Тільки за таких

умов учні опануватимуть мову, а не лише правила. Практично оволодіти мовою можна при постійній увазі до тексту, до способів зв'язку між його елементами. Міжфразовий зв'язок здійснюється за допомогою різних лексико-граматичних засобів (іменників, займенників, дієслів), які поєднують речення. Щоб школярі поступово опанували вміння послідовно викладати думку, їм треба дати певні знання про побудову зв'язного мовлення, організувати спеціальні вправи: аналіз тексту для визначення в ньому слів, що поєднують речення; порівняння двох текстів, в одному з яких речення сполучаються за допомогою повтору, а в другому – різними словами, що називають той самий предмет; заміна тавтології; встановлення пропущеного засобу зв'язку. Для таких тренувальних вправ педагог може спеціально побудувати тексти дібрати їх з підручника. Вчителі повинні звертати увагу на те, чи правильно використовують учні засоби зв'язку під час відповідей на запитання за змістом прочитаного; переказують прочитане; усно висловлюються на основі сюжетних картинок, діафільмів, власних спостережень. Наприклад, у 3-му класі під час опрацювання теми «Іменник» доцільно з'ясувати роль синонімів як засобу уникнення одноманітності думки, вживання слів у переносному значенні, використання спільнокореневих слів, загальних назв замість власних, уточнення родових понять видовими. У процесі засвоєння знань про іменник як частину мови доцільно з'ясувати, що в ролі контекстних синонімів можуть поставати родові назви, які вживаються замість видових, загальні – замість власних.

Вивчення теми «Дієслово» дає змогу простежити вживання вищо-часових форм у реченнях для зв'язності тексту. Ефективними вправами у цьому випадку є такі:

- уведення в речення пропущених дієслів-присудків, що підходять до змісту (звертається увага на логіку подій, вищо-часову узгодженість);
- робота з деформованим текстом, завдяки якій речення розміщуються в певній послідовності, з дієсловами, що передають логіку подій;
- творчий диктант із завданням: поставити дієслова у певній часовій формі;
- створення розповіді за серією малюнків, що передають логіку подій;
- побудова зв'язного тексту на основі послідовності наведених дієслів;
- переконструювання тексту зі заміною однієї часової форми іншою;
- створення розповіді чи написання твору з установкою: вживати дієслова тільки минулого часу (майбутнього, теперішнього).

Після вивчення частин мови можна ввести узагальнюючі вправи на аналіз тексту з різними засобами міжфразового зв'язку. Це буде сприяти закріпленню набутих учнями знань.

Навчити дітей розмовляти, читати й писати відповідно до літературних норм української мови, змістовно і грамотно викладати свої думки неможливо без постійного поповнення лексичного запису слів. Саме тому робота над новими, незрозумілими словами є обов'язковою, проте обмежитись тільки поясненням цих слів недостатньо. Учням можуть бути незрозумілі й вислови з цими словами в текстах. Необхідно уточнити їхнє значення, виправляти вимову учнів під час практичного застосування слова. Краще, коли учень не просто тлумачить значення певного слова, а й пояснює його, вводить його у речення/текст тощо.

Л. Крутенко вважає важливим етапом роботи над словом обов'язкове промовляння та рекомендує використовувати таку методику: «а) учитель записує на

дощі слова та вислови, які потребують пояснення, позначає наголоси на словах; б) перед читанням нового тексту зосереджує увагу учнів на цих словах, читає їх у голос, тлумачить значення; в) дає завдання проговорити хором ці слова і вислови» [4, с. 20].

З метою закріплення слів в активному запасі доцільно використовувати спеціальні вправи: вживання нових слів і висловів під час переказу прочитаного, складання вільних розповідей, відповідей на запитання, добір синонімів чи антонімів.

Інколи учні сприймають як нові слова, що вжиті в переносному значенні, отож багатозначні лексеми потребують детального пояснення. З особливостями багатозначних слів учні знайомляться під час опрацювання текстів. З метою з'ясувати як школярі засвоїли значення нових слів, як сприйняли текст із цими лексичними одиницями вчитель ставить запитання, які спонукають учнів вживати нові слова у власних висловлюваннях, зокрема й у різних граматичних формах.

Учителі-практики з метою активізації словникового запасу учнів пропонують використовувати завдання такого типу: «Доберіть до поданих слів дієслова, прикметники або влучні словосполучення. **Сонце** (світить, сяє, виблискує, гріє; заходить, сідає; пливе небом, грає промінням). **Вітер** (віє, виє, гуде; пустотливий; шелестить листям, сушить землю, оббиває груші та трусить яблуни). З низки поданих слів виберіть ті, які логічно пов'язуються зі запропонованим словом. **Запобігати** (наперед, назад, ракеті, захворюванню, до друга). **Зозуляста** (коза, курка, діброва, натура, гуска)» [3, с. 28–29].

Показником високої мовної культури є правильний добір слів, точність, влучність висловлювань, володіння орфоепічними й орфографічними нормами, знання граматичних законів мови. Знижують культуру мови слова шаблонні, однотипні фрази, скупчення речень, які мають аналогічну будову, багаторазове вживання однакових сполучників, уживання слів у тій самій формі тощо. Усне та писемне зв'язне мовлення виразнішим і точнішим роблять синтаксичні синоніми, наприклад:

«1. Утворіть до поданих близькі за значенням словосполучення. (*Зошит Петра – Петрів зошит*).

2. Чи можна утворити від словосполучень близькі за значенням? (*Тарілка борщу, ложка меду, мішок картоплі*).

3. Допишіть слова, які утворюють з поданими іменниками словосполучення. (*Ранок ... , Сонце ... , Хатина ... , ...*)» [4, с. 22].

Виконання різних видів тренувальних вправ з фонетики, лексики, морфології, синтаксису, стилістики, дає змогу молодшим школярам ознайомитися з особливостями мови, набути практичних умінь користуватися мовним багатством в усній і писемній формі. Одночасно потрібно звертати увагу учнів на багатозначність слів та їхнє вживання в переносному значенні, синоніми, антоніми, омоніми, найпростіші фразеологізми тощо.

Працюючи над словом, збагаченням словникового запасу молодших школярів, учитель разом з тим розвиває мовленням учнів, їхнє мислення, спостережливість, виробляє вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, виділяти головне, грамотно, правильно, точно та виразно формулювати свої думки усно і на письмі.

Словникову роботу необхідно проводити в тісному зв'язку з читанням, написанням творів і вивченням граматики, а також на уроках з інших навчальних

дисциплін, під час екскурсій, спостережень за природою, оскільки набуті в молодших класах уміння і навички користуватися лексикою української мови допомагають учням точніше висловлювати свої думки й у подальшому сприяють їхньому загальному розвитку.

Література та джерела

1. Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. й ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою КМ України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : <https://surl.li/ydumxa> (дата звернення: 23.02.2025).
3. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів // Початкова школа. 2003. № 11. С. 27–35.
4. Кутенко Л.О. Особливості роботи над словом // Початкова школа. 1987. № 6. С. 20–24.
5. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. URL : <https://surl.li/xdyxmw> (дата звернення: 03.01.2025).

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ЧИННИКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Григолінська,

студентка 410 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
**Науковий керівник – Ганна Бигар, канд. пед. наук, доцент,
заступник декана з наукової та міжнародної діяльності**

Емоційний інтелект відіграє важливу роль у розвитку дитини, її здатності адаптуватися до соціального середовища, у побудові гармонійних взаємин та збереженні психічного здоров'я.

В сучасних умовах питання розвитку емоційної компетентності як засобу підтримки психологічного благополуччя дітей набуває особливого значення. Актуальність теми зумовлена необхідністю розвитку емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку. Емоційний інтелект є важливою складовою особистості дитини і від нього залежить її здатність добре функціонувати в різних сферах життя.

Емоційний інтелект – це інтегративна особистісна властивість, що містить афективні та інтелектуальні складники, сприяє розумінню власних емоцій та емоцій інших людей, забезпечує адаптацію до соціуму, рефлексію (самопізнання) та регуляцію власної поведінки та діяльності [1, с. 53].

М. Шпак зазначає, що емоційний інтелект забезпечує здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей, керувати своїм емоційним станом, що сприяє, у свою чергу, ефективності спілкування та успішності соціально-психологічної адаптації учня до умов шкільного навчання [2].

Важлива роль у процесі виховання емоційної культури в учнів молодшого шкільного віку належить батькам, тому що емоційний інтелект формується

насамперед у сім'ї. Так, О. Мельник підкреслює, що вагомий вплив має емоційна культура батьків, стиль стосунків, управління дітей у розумінні та виразі емоційних станів та емоцій інших людей, виховання моральних почуттів, прищеплення звичок у ставленні до виконання обов'язків, інших членів сім'ї, тварин, речей [1, с. 132].

Освітній процес та система позакласних заходів у загальноосвітніх навчальних закладах має враховувати емоційну складову інтелекту та надавати спеціальні можливості для розвитку емоційного інтелекту.

Слід зазначити, що емоції є індикаторами стану дитини і впливають на когнітивну сферу (мислення, пам'ять, рівень уваги та загальне сприйняття навколишнього світу) та поведінкову сферу.

Емоції та емоційний інтелект є основними чинниками розвитку пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку і запорукою успішного навчання. Отже, позитивні емоції стимулюють пізнавальну активність учнів та розвивають їхню мотивацію до навчання. Саме тоді, коли діти не тільки аналізують події, а й емоційно долучаються до них, у них формується цілісне сприйняття світу.

В освітньому процесі вчителям необхідно враховувати, що емоційно значущі для дитини ситуації спонукають до самовираження; емоції створюють «платформу», на якій виписуються нові знання; емоційно забарвлені знання мотивують дитину до подальшого пізнання, вивчення, дослідження [3, с. 14]

Базовим компонентом емоційного інтелекту є емпатія, під якою розуміють соціально-психологічну характеристику або здатність особистості, що проявляється у здатності давати опосередковані емоційні реакції на переживання інших і включає в себе врахування внутрішніх станів, думок і почуттів об'єкта емпатії. При цьому емпатія розглядається як здатність емоційно реагувати на переживання інших, розпізнавати їхні емоційні стани та використовувати способи взаємодії, спрямовані на полегшення страждань [4].

Вагому роль відіграє партнерська взаємодія учнів молодшого шкільного віку в освітньому процесі, скоординованість дій, яка відкриває шлях до використання багатьох резервів процесу, адже такий підхід зумовлює розвиток емоційного інтелекту.

Ю. Савченко акцентує увагу на необхідності розвитку емоційного інтелекту молодших школярів, який залежить від створення психологічних умов у закладах освіти, методичного забезпечення та усвідомлення фахівцями необхідності цієї професійної діяльності [3, с. 16].

Обґрунтовуючи умови розвитку емоційного інтелекту, вчені акцентують увагу на створенні відповідного виховного середовища шляхом упровадження педагогами методики виховання емоційного інтелекту.

Психологічна та емоційна компетентність вчителя початкової школи є запорукою успішного впровадження педагогіки співробітництва, варіативності, індивідуалізації та диференціації змісту навчання, реалізації особистісно-орієнтованого підходу в освітньому процесі, впровадження активних методів, що ґрунтуються на систематичній діагностиці, прогнозуванні та корекції, а також відповідної організації навчальної діяльності школярів. Без цього вчитель не може правильно визначити і оцінити реальні факти і наслідки можливих наслідків передбачуваного способу поведінки в конкретному навчальному середовищі.

Взаємозв'язок і взаємозалежність навчання і психічного розвитку учнів молодшого шкільного віку є потужним резервом для вдосконалення навчально-виховної роботи в школі. Більше того, лише за таких умов вчителі зможуть орієнтуватися у змісті освітнього процесу на зону найближчого розвитку дитини, тобто зосереджуватися на розвитку навчальних здібностей учнів. Іншими словами, вони зможуть зосередитися на розвитку навчальних здібностей учнів, надаючи їм можливість самостійно здобувати знання та брати активну участь у навчальному процесі. За таких умов труднощі у спілкуванні з учнями та реалізації індивідуального підходу до них можуть бути успішно подолані і навіть попереджені. Відомо, що спілкування в різних його формах і функціях є основним способом структурування освітнього процесу.

Атмосфера емоційного комфорту є важливою та необхідною умовою формування емоційного інтелекту. Передбачає встановлення та підтримання у класі доброзичливих, щирих, толерантних стосунків між усіма учня. На стан емоційного самопочуття учнів молодшого шкільного віку позитивно впливають згуртованість, дружність у ставленні одне до одного, взаємоповага та готовність до взаємодопомоги [5, с. 63].

Робота з розвитку емоційного інтелекту має бути комплексною, системною та залучати всіх учасників освітнього процесу. Емоційний розвиток та рівень емоційного благополуччя визначають успішність у навчанні, соціальних контактах, самореалізації та адаптації до колективу і суспільства в цілому.

Формування емоційного інтелекту у молодших школярів є важливим аспектом підтримки їхнього психічного здоров'я. Якщо молодший школяр володіє навичками емоційного інтелекту, тоді він легше зможе адаптується до соціальних умов, відзначається вищий рівень стресостійкості та знижений ризик розвитку психологічних розладів. Важливу роль у цьому процесі відіграють батьки та педагоги, які можуть сприяти розвитку емоційного інтелекту за допомогою цілеспрямованого навчання, підтримки відкритої комунікації та особистого прикладу.

Література та джерела

1. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. Початкова школа. 2019. № 11. С. 51-55.
2. Шпак М. М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів : монографія. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2016. С. 372.
3. Савченко Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 12. С. 12-16.
4. Кротенко В. І. Проблема емпатії в психологічній літературі. Психологія. 2001. Вип. 12. С. 89-96.
5. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. для вчителів початкової школи. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО УРОКІВ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Поліна Гусліста,

студентка групи К13/22 спеціальності 013 Початкова освіта педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ»

Науковий керівник – *Олена Муращенко, канд. пед. наук, викладач циклової комісії початкової та дошкільної освіти*

Розглянуто сучасні вимоги до уроку математики в початковій школі, дотримання яких сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, що забезпечує ефективне навчання та розвиток математичних компетентностей молодших школярів.

Сучасна освітня система, відповідно до Концепції Нової української школи, спрямована на формування в учнів початкової школи ключових компетентностей, необхідних для їхньої успішної адаптації в сучасному світі. У Державному стандарті початкової освіти визначено, що головною метою початкової школи є всебічний розвиток кожної дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь, з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей. Особливий акцент зроблено на формуванні цінностей, розвитку самостійності, творчості та допитливості учнів [1, с. 92].

Ключовою тенденцією в навчанні математики молодших школярів є компетентнісний підхід, який забезпечує не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування навичок їхнього практичного застосування. Урок математики в початковій школі є важливим засобом розвитку логічного мислення, математичної грамотності та основою для оволодіння аналізом, критичним мисленням і розв'язанням проблем, що є необхідними для успішної соціалізації учнів [2, с. 10].

Важливим аспектом сучасного уроку математики в початковій школі є застосування діяльнісного підходу до навчання, що передбачає активне залучення учнів у процес пізнання. Цей підхід не зводиться до простої передачі знань від учителя, а сприяє організації дослідницької діяльності учнів, стимулюючи їх до самостійного розв'язання проблемних ситуацій. Він також формує позитивне ставлення до математики, підвищує мотивацію та інтерес до предмета, розвиває здатність працювати як самостійно, так і в команді, налагоджувати комунікацію та взаємодію в процесі розв'язання математичних завдань.

Сучасні вимоги до уроків математики в початковій школі передбачають реалізацію диференційованого навчання, що дає змогу адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб кожного учня. Використання різнорівневих або індивідуальних завдань сприяє вибору оптимального темпу навчання та забезпеченню можливості працювати в групі однодумців.

Формування математичної грамотності учнів забезпечується використанням дослідницьких, проблемних і частково пошукових методів навчання математики в початковій школі, що надає можливість встановити міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами. Ефективними в цьому процесі є:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

– **інтерактивні методи**, які ґрунтуються на діалогічному навчанні (обговоренні математичних ідей, аргументації захисту власної думки), робота в парах і групах дозволяє організувати спільне розв’язання задач та взаємонавчання, метод «Мозковий штурм» сприяє колективній генерації ідей з метою вирішення проблемного питання, метод «Mind-mapping» візуалізує математичні зв’язки і поняття, наприклад залежність одних одиниць вимірювання величин від інших, зв’язок дій додавання і віднімання, множення та ділення, метод «Синектика» передбачає перенесення знань із різних сфер для розв’язання математичних завдань, техніка «SOFT» структурує, організує, фокусує та трансформує математичні поняття;

– **проблемне навчання** організує формування відкритих запитань, що стимулює критичне мислення; створення ситуації успіху мотивує учнів до розв’язання нестандартних завдань; пізнавального інтересу;

– **ігрові методи** (математичні квести, вікторини, дидактичні ігри);

– **STEAM-методи** дозволяють інтегрувати математику з наукою, технологіями, інженерією та мистецтвом через практичні завдання, наприклад, дослідження симетрії в природі, побудова фігур і геометричних тіл із цеглинок LEGO, створення фракталів, математичне моделювання природних явищ;

– **метод проєктів** передбачає самостійне створення задач на основі реальних життєвих ситуацій, наприклад, проєкт «Сімейний бюджет» дозволяє виконати розрахунок витрат і доходів із використанням таблиць та діаграм, а проєкт «Подорож містами України» – обчислити потрібні відстані;

– **організація поетапного засвоєння навчального матеріалу** визначає перехід від конкретних дій до абстрактних понять через моделювання, складання схем і таблиць, використання наочного матеріалу, наприклад, маніпуляції з геометричними фігурами перед їхнім зображенням у координатній площині, організація гри «Магазин» перед вивченням нових одиниць вимірювання маси тощо.

Застосування цих методів навчання сприяє розвитку в учнів початкової школи таких важливих навичок, як спостереження за певними об’єктами та явищами, де діти вчаться помічати закономірності в числових рядах, геометричних фігурах, аналізувати зміни величин в реальних ситуаціях. Організація проведення математичних досліджень надає можливість учням формулювати припущення щодо результатів обчислень або закономірностей у числових позиціях, виконувати експерименти, наприклад, з’ясувати залежність площі прямокутника від зміни довжини його сторін, перевірити свої гіпотези та робити самостійні висновки. У процесі роботи над задачею можна спостерігати процес створення таблиць, математичних моделей, діаграм, числових променів, складання короткого запису чи схематичного малюнка.

Використання цифрових технологій робить уроки математики в початковій школі динамічним. Мультимедійні презентації (PowerPoint, Google Slides та Prezi) допомагають наочно продемонструвати математичні поняття, а застосування інтерактивних дошок та освітніх платформ (Kahoot, LearningApps, Quizizz, Plickers тощо) забезпечують організацію інтерактивних вікторин та тестів у формі гри з миттєвим зворотним зв’язком.

Важливим елементом освітнього процесу є рефлексія навчально-пізнавальної діяльності, що допомагає учням усвідомити свої досягнення, труднощі та напрям подальшого розвитку. Для ефективного проведення цього етапу уроку доцільно використовувати такі педагогічні методи, як «Світлофор», «Щоденник вражень», «Незавершені речення», які дозволяють учням сконцентрувати увагу на тому, що нового він узнав, що було найцікавішим, а що залишилося незрозумілим.

Формувальне оцінювання дає можливість учителю виявити рівень засвоєння навчального матеріалу учнем, вносити корективи у планування подальших уроків та коригувати освітній процес відповідно до потреб учнів.

Окрему увагу слід приділити психологічним аспектам навчання в умовах воєнного часу, оскільки війна в Україні створила додатковий стрес для учасників освітнього процесу. Учителі початкових класів відіграють ключову роль у наданні психологічної підтримки дітям, забезпеченні емоційного комфорту та створенні безпечного освітнього середовища, у тому числі під час уроків математики.

Отже, сучасний урок математики в початковій школі потребує ретельного планування та комплексного підходу до навчання. Він має відповідати освітнім стандартам, віковим особливостям та індивідуальним потребам молодших школярів, забезпечувати зацікавленість, доступність і продуктивність освітнього процесу. Використання сучасних технологій та методів організації навчання дозволяє досягти оптимальний баланс між формуванням нових знань, самостійною діяльністю учнів, колективною роботою та рефлексією навчально-пізнавальної діяльності. Дотримання цих вимог до уроку математики в початковій школі сприяє створенню комфортного освітнього середовища, забезпечує ефективне навчання та розвиток математичних компетентностей учнів.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. Затв. постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (Дата звернення: 23.02.2025).
2. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10–15.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ

Анастасія Гучук,

студентка 3 В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Розкрито суть пізнавальної діяльності, розглянуто основні підходи до активізації пізнавальної діяльності учнів, які допомагають не лише покращити засвоєння знань, а й розвинути ключові компетентності, необхідні в сучасному світі.

Освіта є не лише процесом передачі знань, а й важливим інструментом формування особистості, здатної до самостійного мислення, аналізу та творчого підходу до вирішення завдань. У сучасному світі, де обсяг інформації постійно зростає, вміння навчатися, шукати відповіді й застосовувати здобуті знання на практиці стає надзвичайно важливим. Саме тому питання активізації пізнавальної діяльності учнів набуває особливої актуальності.

Пізнавальна діяльність – це єдність чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення і практичної діяльності. Вона здійснюється на кожному життєвому кроці, у всіх видах діяльності і соціальних взаємин учнів (продуктивний і суспільно корисна праця, ціннісно-орієнтаційна та художньо-естетична діяльність, спілкування), а також шляхом виконання різних предметно-практичних дій в навчальному процесі (експериментування, конструювання, рішення дослідницьких завдань тощо). Але тільки в процесі навчання пізнання набуває чітке оформлення в особливій, властивій тільки людині навчально-пізнавальної діяльності або навчанні.

Ставлення учнів до навчання вчителя зазвичай характеризується активністю. Активність (вчення, освоєння, змісту і т.п.) визначає ступінь (інтенсивність, міцність) "зіткнення" учня з предметом його діяльності.

Активізація пізнавальної діяльності – передбачає стимулювання інтересу, мотивації та активної взаємодії учнів у процесі навчання. Це процес, спрямований на те, щоб навчання стало не пасивним запам'ятовуванням, а активним здобуттям знань через дослідження, практичну діяльність і взаємодію.

Мотивація – основний напрям активізації пізнавальної та креативної активності учнів на уроці. Одним з кроків до будь-якої навчальної діяльності є мотивація.

Компонентами мотиваційної сфери навчання є його мотиви, цілі, емоції, а також його вміння навчатися. Учитель може лише активізувати формування в учнів мотиваторів (інтересів, схильностей, моральних норм, життєвих принципів). Мотивацію навчальної діяльності можна здійснювати шляхом бесіди. У вступному слові вчитель окреслює коло питань, що розглядатимуться на уроці, при цьому наводяться цікаві приклади, залучаються доповіді дітей, використовуються парадоксальність фактів активізується пізнавальна діяльність учнів до даної теми.

У педагогічній практиці використовуються різні шляхи активізації пізнавальної діяльності, основні серед них – різноманітність форм, методів, засобів навчання, вибір таких їх поєднань, які у виникаючих ситуаціях стимулюють активність і самостійність учнів.

Найбільший активізуючий ефект на заняттях дають ситуації, в яких учні самі повинні: відстоювати свою думку; брати участь в дискусіях і обговореннях; ставити питання своїм товаришам і вчителю; рецензувати відповіді товаришів; оцінювати відповіді і письмові роботи товаришів; займатися навчанням відстаючих; пояснювати більш слабким учням незрозумілі місця; самостійно вибирати посилене завдання; знаходити кілька варіантів можливого рішення пізнавального завдання(проблеми); створювати ситуації самоперевірки, аналізу особистих пізнавальних і практичних дій;

вирішувати пізнавальні завдання шляхом комплексного застосування відомих їм способів рішення [6, с. 43-45].

Активізація пізнавальної діяльності учнів тісно пов'язана з активізацією їх мислення, у якому виділяється три рівні: рівень розуміння, рівень логічного мислення і рівень творчого мислення.

До основних принципів активізації пізнавальної діяльності можна віднести: мотивація – створення ситуацій, які викликають інтерес до навчання; діяльнісний підхід – залучення учнів до активного виконання навчальних завдань; проблемність – використання запитань, які спонукають до пошуку відповідей; самостійність – надання можливості самостійно розв'язувати завдання і приймати рішення [3, с. 59-62].

Методи активізації можна умовно поділити на традиційні та інтерактивні. До традиційних можна віднести:

Проблемне навчання. Один із найефективніших способів активізації пізнавальної діяльності – це створення проблемних ситуацій. У цьому випадку вчитель не просто дає учням готові знання, а ставить перед ними завдання, що вимагають самостійного пошуку рішень. Наприклад, замість пояснення нового матеріалу з Я досліджую світ, можна запропонувати учням спочатку висунути власні гіпотези та припущення щодо певного явища. Це стимулює їх до критичного мислення і аналізу [2, с. 8-9].

Метод проєктів. Цей метод базується на самостійному або груповому виконанні учнями завдань, що передбачають дослідження певної теми. Метод проєктів дозволяє школярам глибше зануритися в предмет, розвиває навички роботи з інформацією, критичного мислення та комунікації. Наприклад, у межах уроку літературного читання можна запропонувати учням підготувати інформацію, для подальшого створення презентацій з вчителем, про життя і творчість письменника, дослідити його біографію, вплив історичних подій на його творчість та представити свої висновки перед класом [2, с. 8-9].

Дослідницький метод. Дослідницький метод передбачає проведення учнями експериментів, аналізу отриманих даних і формулювання власних висновків. Особливо ефективним цей метод є на уроках Я досліджую світ. Наприклад, можна запропонувати учням дослідити процес фотосинтезу, виростивши рослини в різних умовах освітлення. Учні самостійно спостерігають за змінами, ведуть записи, аналізують результати та роблять висновки [2, с. 8-9].

Сучасна освіта активно використовує інтерактивні методи, що дозволяють учням взаємодіяти між собою, вчителем та навчальним матеріалом. До таких методів належать: дискусії та дебати – сприяють розвитку критичного мислення, уміння аргументувати свою позицію та слухати інших; рольові ігри – дозволяють учням глибше зрозуміти тему через перевтілення у певних персонажів. Наприклад, на уроках з літературного читання можна розіграти зустріч літературних героїв; мозковий штурм – ефективний для генерації ідей, коли учні висловлюють свої думки без страху бути розкритикованими [5, с. 6-11].

Інформаційні технології відкривають нові можливості для активізації навчального процесу. Сьогодні існує велика кількість цифрових інструментів, які допомагають зробити навчання більш захопливим: інтерактивні дошки – дозволяють

проводити уроки з використанням мультимедійного контенту; онлайн-платформи (Kahoot, Quizizz, Google Classroom) – сприяють залученню учнів до навчального процесу через ігрові елементи; відеоуроки та подкасти – дають можливість учням самостійно знайомитися з матеріалом у зручний для них час.

Окрім загальних методів, існують конкретні прийоми, які допомагають підтримувати інтерес учнів до навчання: «Незакінчене речення» – учням пропонується продовжити речення, що стосуються теми уроку. Це розвиває логічне мислення та здатність до узагальнення. «Зміни роль» – учні виконують роль учителя та пояснюють матеріал своїм однокласникам. «Сюрпризний момент» – несподіваний елемент на початку уроку (цікавий факт, відеофрагмент) викликає інтерес і налаштовує на активну роботу. «Порівняй» – учні аналізують подібності та відмінності між явищами, подіями чи поняттями [4, с. 21-31].

Активізація пізнавальної діяльності учнів неможлива без належної організації навчального процесу з боку вчителя. Саме він створює умови для формування внутрішньої мотивації до навчання. Ефективний педагог використовує різні методи та підходи для залучення учнів до активної роботи, заохочує самостійну діяльність школярів, підтримує ініціативу та творчий підхід, створює атмосферу довіри та співпраці, у якій кожен учень відчуває себе важливим учасником навчального процесу, застосовує сучасні технології, що відповідають інтересам і потребам сучасних дітей [1, с. 23-24].

Отже, активізація пізнавальної діяльності учнів є ключовим чинником ефективного навчального процесу. Використання різноманітних методів і прийомів, зокрема проблемного навчання, методу проєктів, дослідницького підходу та інтерактивних технологій, сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та творчості школярів.

Сучасний учитель відіграє центральну роль у створенні сприятливого навчального середовища, що стимулює інтерес до знань та активну взаємодію учнів. Важливо поєднувати традиційні та інноваційні підходи, впроваджувати цифрові технології, розвивати комунікативні навички учнів і формувати їхню внутрішню мотивацію до навчання.

Таким чином, активізація пізнавальної діяльності не лише покращує засвоєння матеріалу, а й сприяє всебічному розвитку особистості, що є необхідною умовою для успішної самореалізації в сучасному суспільстві.

Література та джерела

1. Боровковський В. Розвиток пізнавальних процесів. *Початкова школа*. 1997. №12. С. 23–24.
2. Гордієнко С. Деякі методичні поради щодо активізації пізнавальної діяльності учнів під час навчання. *Початкова освіта*. 2004. №37. С. 8–9.
3. Назарець Л. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. 2009. № 7. С. 59–62.
4. Нікітіна Н. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів та цікавих завдань. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 31. С. 21–31.
5. Світлова Т. М. Форми організації навчальної діяльності на уроці: методи, прийоми навчання. *Початкова освіта*. 2012. № 28 (364). С. 6–11.
6. Шевцова Л. Активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою ситуативних завдань. *Початкова школа*. 2001. № 12. С. 43–45.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ

Юлія Давидюк,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта,
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти**

У статті розглянуто суть поняття гейміфікації як сучасної освітньої технології, яка активно впроваджується в освітній процес для підвищення рівня пізнавальної мотивації учнів та ефективності навчання; основні аспекти гейміфікації, переваги та вплив на освітню практику.

Сьогодні ставить у центрі уваги учня як особистість. Тому завданням сучасного вчителя є оптимально вибрати форми та художні засоби організації навчальної діяльності учнів. Початкові класи формують особистість і саме вчитель закладає первинні навички інформаційної культури, початки комп'ютерної грамотності, забезпечує поетапність у навчанні. У психологічній науці вважається, що основні логічні структури мислення формуються в дітей у віці від 5 до 10 років. У цей період важливо підготувати учнів до сприйняття сучасних інформаційних технологій, які, поряд з різноманітними методами та прийомами, дозволяють аналізувати і моделювати навколишній світ. Опанувавши ці методи, дитина вчиться мислити логічно, системно та комплексно [2].

Найдавнішим засобом виховання і навчання дітей є гра. Ігри доповнюють традиційні форми навчання і сприяють активізації процесу навчання. У зв'язку з цим особливе значення мають ігрові форми навчання і виховання дітей.

Гра є природним способом навчання для дитини, невід'ємною частиною її життєвого досвіду. Активне використання ігор у освітньому процесі є надзвичайно важливим, оскільки це дозволяє ефективно формувати та закріплювати у дитини позитивне ставлення до навчання. Граючи на уроці, діти психологічно розкуті, що сприяє вияву їхніх творчих здібностей, нівелює негативне ставлення до об'єктивно складної навчальної праці. Позитивний досвід хочеться повторити на вищому рівні складності завдань. При цьому непомітно для себе дитина «втягується» у освітній процес, пізнає його. Усвідомлення «я це можу» зміцнює впевненість у собі й породжує по-требу «мені це необхідно, цікаво і зовсім не страшно». Якщо вчитель впроваджує гру в освітній процес, він організовує діяльність, враховуючи природні потреби дитини [2].

Швидкий розвиток сучасних технологій стимулює науковців по всьому світу шукати нові ефективні методи навчання та вдосконалювати вже існуючі інструменти освіти. Одним з таких інноваційних засобів, який набуває популярності в науково-педагогічних колах, є гейміфікація. Під гейміфікацією розуміють використання у неігровому контексті елементів гри та ігрових технік.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Гейміфікація – використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до розв’язання проблем [3].

До основних аспектів гейміфікації відносять:

- динаміка (використання сценаріїв, що вимагають уваги користувача й реакції у реальному часі);
- механіка (використання елементів сценарію таких як віртуальні винагороди, статуси, бали, очки, рівні тощо);
- естетика (створення загального ігрового враження, яке сприяє емоційній залученості);
- соціальна взаємодія (широкий спектр технік, що забезпечує взаємодію між користувачами, характерну для ігор) [4].

Основними підходами гейміфікації є:

1. Інтеграція елементів гри в навчальний процес (гейміфікація передбачає використання таких ігрових елементів, що стимулюють учнів до активної участі в навчанні. Це дозволяє перетворити навчальний процес на захопливу гру, що підвищує рівень залученості та інтересу до предмета).

2. Мотивація та заохочення (використання гейміфікації допомагає створювати систему винагород, що мотивує учнів до досягнення певних результатів, це можуть бути стимулюючі фактори, такі як визнання досягнень або можливість демонструвати свої успіхи).

3. Персоналізація навчання (гейміфікація дозволяє адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби та інтереси учнів, що сприяє їхньому розвитку та зростанню. Завдяки використанню ігрових елементів можна забезпечити різноманітність завдань для різних рівнів здобувачів освіти) [5].

Основними принципами гейміфікації:

1. Залучення учнів до активної діяльності.
2. Конкуренція і співпраця розвиває їхні комунікативні навички, здатність працювати в групах і вирішувати складні завдання.
3. Нагородження та досягнення дозволяють відслідковувати прогрес і мотивує учнів до подальших успіхів.
4. Інтерактивність та розвиток стимулюють процес постійного розвитку [6].

Ігри завжди були важливою частиною освітнього процесу. Однак останнім часом зростаючий інтерес до комп’ютерних ігор змусив розглядати гейміфікацію як одну з основних тенденцій в освіті. Гейміфікація має потенціал урізноманітнити навчання, додаючи елементи розваги. Всі етапи впровадження гейміфікації повинні бути ретельно сплановані. Розробка кожного сценарію потребує залучення досвідченого спеціаліста. Окрім того, гейміфікація часто вимагає індивідуального підходу до кожного учня.

До переваг освітньої гейміфікації варто віднести:

- активізація психічних процесів учасників – увага, розуміння, інтерес, сприйняття, мислення;
- непідробна зацікавленість учнів; - повне залучення у навчальний процес; - заохочення до креативного та спонтанного мислення;
- сприяння природному налагодженню комунікації, створення сприятливого середовища для співпраці та підвищення рівня впевненості у власних здібностях;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- розвиток логічного мислення та просторового відчуття [7].

Отже, мною окреслено основні переваги та вплив на освітню практику. Розглянуто суть поняття гейміфікації як сучасної освітньої технології та основні її аспекти. Слід наголосити на тому, що оптимальне використання гейміфікації, сприяє тому, щоб отримані знання були не просто формальними, але й міцними, аргументованими та чітко сформованими.

Література та джерела

1. Освітня гейміфікація як засіб підвищення ефективності навчання URL: [77.pdf](#) (дата звернення: 03.03.2025)
2. Гейміфікація як інструмент для підвищення активності учнів на уроках інформатики URL: [Педагогічний досвід "Гейміфікація як інструмент для підвищення активності учнів на уроках інформатики"](#) (дата звернення: 02.03.2025).
3. Гейміфікація URL: <https://www.bing.com/ck/aWtpcGVkaWEub3JnL3dra2kvJUQwJTtkzJUQwJUI1JUQwJUI5JUQwJUJDJUQxJTk2JUQxJTg0JUQxJTk2JUQwJUIBJUQwJUIwJUQxJTg2JUQxJTk2JUQxJThG&ntb=1> (дата звернення: 03.03.2025).
4. Гейміфікація. Використання елементів гри в процесі навчання URL: [Гейміфікація. Використання елементів гри в процесі навчання](#) (дата звернення: 03.03.2025).
5. Як алгоритми спонукають нас витратити більше через гейміфікацію URL: [Алгоритми гейміфікації: чому ми витрачаємо більше?](#) (дата звернення: 04.03.2025).
6. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: [Гра як інструмент: що таке гейміфікація? | Mistosite](#) (дата звернення: 04.03.2025).
7. Гейміфікація навчання: в чому суть, які плюси та мінуси URL: [Гейміфікація навчання: в чому суть, які плюси та мінуси » АудіоКниги Українською](#) (дата звернення: 04.03.2025).

ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ РОБОТИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Тетяна Данко,

студентка 43 групи 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Педагогічного фахового коледжу
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
Наукова керівниця – *Наталія Палій, канд. пед. наук,*
директорка Педагогічного фахового коледжу

Обґрунтовано доцільність використання аудіовізуальних прийомів роботи на уроках читання з метою підвищення мотивації школярів, описано методику проведення окремих з них.

Сьогодні вчитель початкової школи активно використовує цифрові технології для підвищення ефективності навчання, а також для того, щоб зробити освітній процес цікавішим та інтерактивнішим. Спостереження за учнями свідчать, що навчання через використання медіа сприяє кращому засвоєнню матеріалу завдяки візуальним, аудіальним і інтерактивним формам подачі інформації. Діти цього віку мають високий рівень допитливості. Їм більш цікава інформація, що надходить з різних джерел.

Педагоги систематично шукають нові форми роботи, що сприяють заохоченню учнів до читання, адже це робить освітній процес цікавішим. Серед них ми виокремили такі, що пов'язані з використанням медіаматеріалів (відео, аудіо, інтерактивних презентацій, електронних книг) і застосовуються з дидактичною метою для покращення сприйняття і розуміння тексту. Ці прийоми допомагають дітям звикати до роботи з різними джерелами інформації, розвивають спостережливість, критичне мислення та навички аналізу медіаконтенту. Поза цим, вони розвивають образне мислення дітей, покращують зорове та слухове сприйняття текстів, формують емоційне ставлення до прочитаного, виховують любов до читання та загалом інтерес до літератури. [1]

Опишемо використання окремих аудіовізуальних прийомів на уроках читання.

1. Візуалізація художнього тексту

Цей прийом передбачає використання ілюстрацій, відео, анімацій або інфографіки для кращого розуміння змісту прочитаного. Його можна використовувати у кілька способів. Перший: під час читання художнього твору (казки або оповідання) вчитель показує ілюстрації до нього та обговорює з учнями, які події прочитаного вони передають. Другий: після прочитання тексту пропонується переглянути коротке відео чи мультфільм за мотивами твору та порівняти його з оригіналом. Третій: після прочитання можна використовувати комікси, щоб пояснити послідовність подій у творі.

Наприклад, на уроці читання у 3 класі під час вивчення казки “Дорога, що нікуди не веде” можлива така послідовність роботи: учні спочатку переглядають ілюстрації, потім слухають текст, а після цього аналізують, наскільки ілюстрації відповідають змісту твору [2].

2. Аудіокнига

Цей прийом допомагає розвивати слухову увагу, виразне мовлення та навички аудіювання. Перед читанням твору можна запропонувати учням прослухати його аудіоверсію, а після прослуховування ставити запитання: Яким був настрій тексту? Який голос підходив до героя? Чи все було зрозуміло? Після цього дітям можна запропонувати прочитати уривки твору так само, як це зробив диктор. Зокрема, на уроці читання у 4 класі під час опрацювання поезії Тараса Шевченка “Реде та стогне Дніпр широкий” учні спочатку слухають запис виразного читання вірша, а потім намагаються відтворити ритм і інтонацію самостійно [4].

3. Стоп-кадр

Використовується під час перегляду відео або ілюстрованого тексту. Вчитель ставить перегляд на паузу та пропонує учням передбачити подальший розвиток подій. Під час перегляду мультфільму чи відео вчителю у визначеному ним місці слід зупинити кадр і запитувати: «Що, на вашу думку, станеться далі?» Стоп-кадр можна використовувати і в роботі з фрагментами ілюстрованих книг – показати частину зображення та запитати, що буде далі. Після обговорення слід продовжити перегляд або прочитати наступний уривок. Так, у 3 класі під час вивчення байки Леоніда Глібова “Чиж та Голуб” учитель демонструє малюнок сцени, де Голуб насміхається над Чижом та запитує “Як ви думаєте, що відбудеться далі з Голубом?” Після відповідей учнів діти читають продовження твору [2].

4. Розширений контекст

Приєм домагає учням глибше зрозуміти твір через додаткову інформацію – факти, відеосюжети, інтерв'ю з письменниками.

Перед читанням твору вчитель може показати відео або презентацію з додатковою інформацією, використати інтерактивні карти або віртуальні екскурсії для ознайомлення з місцем подій у творі, запропонувати дітям переглянути фрагменти документальних фільмів чи записів театральних вистав. Цей прийом є методично доцільним під час ознайомлення з науково-пізнавальними статтями або малюнками. Наприклад, перед читанням уривків з “Кобзаря” Тараса Шевченка у 4 класі вчитель показує коротке відео про дитинство поета, його творчість та історичну епоху, що допомагає дітям краще зрозуміти зміст і значення його поезії [4].

5. Інтерактивне читання з медіа передбачає використання онлайн-платформ, інтерактивних текстів та відеочитання. Під час такого читання використовується текст разом із диктором на платформі “Speechify”, онлайн-книги із можливістю клікабельних пояснень до складних слів. Такий прийом дає можливість працювати з генераторами історій, коли учні можуть змінювати сюжет твору. Наприклад, під час вивчення українських народних казок учні використовують онлайн-версію книги, де слова можна підсвічувати або натискати на окремі елементи для отримання додаткової інформації [3].

Використання описаних прийомів роботи сприяє розвитку візуального мислення (діти краще уявляють описані події), підвищенню мотивації до читання (інтерактивні методи роблять процес навчання цікавим), покращенню розуміння тексту (використання аудіо- та відеоматеріалів допомагає глибше усвідомити зміст), формуванню навичок аналізу медіа-контенту (учні вчать критично оцінювати інформацію).

Отже, аудіовізуальні прийоми на уроках читання у 2-4 класах – це сучасний інструмент, що допомагає дітям глибше розуміти художні тексти, розвиває їхню уяву та критичне мислення. Використання відео, аудіо, інтерактивних платформ та ілюстрацій робить процес читання більш захопливим і доступним.

Поєднання традиційного читання з медіа-технологіями сприяє формуванню мотивованих, емоційних та медіаграмотних читачів.

Література та джерела

1. Бернадська О. В. Застосування цифрових технологій у початковій школі. <https://vseosvita.ua/library/zastosuvannia-tsyfrovykh-tekhnologii-u-pochatkovii-shkoli-874693.html>
2. Українська мова та читання : Підручник для 3 класу ЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2 // О. Я. Савченко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
3. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв.- Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2021. 475 с.
4. Українська мова та читання : Підручник для 4 класу ЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2 // О. Я. Савченко, І. В. Красуцька. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Лєна Данчук,

студентка 11-Ф (б) групи спеціальності 014 Середня освіта (за предметною спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура)) факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Наукова керівниця – *Ірина Бузенко, канд. пед. наук,*
викладачка кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик

Тези присвячені проблемі формування здоров'язбережувальних компетентностей, визначено основні завдання.

Починаючи з кінця XIX століття й до сьогодні на тлі глобальної екологічної кризи, змін клімату, зростання пасивної комфортності й відходу від споживання власне природних продуктів і благ, проблема здоров'я окремої людини, а також нації, людства постала як ключова й навіть як глобальна; людське здоров'я визнається найвищою цінністю поруч із правами й свободами особистості [1].

Науковці Л. Романишина, Б. Крищук, Н. Брижак визначили, що «концепція Нової української школи вибудована на пріоритетах виховання компетентної особистості дитини, яка володіє знаннями, уміє їх застосовувати у повсякденному житті, адаптуватись до реалій сьогодення, долати життєві труднощі, піклуватись про своє здоров'я та підтримувати його на належному рівні, вміє протидіяти негативним зовнішнім впливам. Навчити дітей берегти та зміцнювати своє здоров'я і є найважливішим завданням педагогів Нової української школи» [2].

Констатуємо, що несприятливі тенденції визначають негативний фізичний стан та низькі соціальні перспективи збереження здоров'я поколінь. Зміцнення здоров'я громадян країни й кожного зокрема – комплексна проблема, вирішення якої залежить від усіх соціальних інституцій, але, насамперед, – від закладів освіти, від характеру взаємодії ЗСО з сім'єю [3, с. 39–48].

Об'єднання зусиль різних спеціалістів для вирішення комплексу проблем, пов'язаних зі здоров'ям людини, можливе в межах галузевих знань – валеології (науки про здоров'язбереження). Концептуально, що валеологію можна вважати науково-організованим соціальним інститутом. Щодо освітнього процесу, що здійснюється в ЗСО, валеологія – це система, що допомагає здобувачам освіти сформувати здоровий спосіб життя й потребу дотримуватися цього способу життя надалі [4,5].

Здоров'язбережувальні компетенції – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, що сприяють здоров'ю в усіх сферах життєдіяльності людини [6, с. 313].

Формування здоров'язбережувальної компетентності передбачає набуття учнями умінь збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, що досягається шляхом виконання таких завдань:

- формування у здобувачів освіти знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини з природним, техногенним і соціальним оточенням;
- розвиток в учнів мотивації дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконалення фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників;
- виховання у здобувачів освіти потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя;
- розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;
- набуття учнями власного досвіду зі збереження здоров'я з урахуванням фізичного стану;
- розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля досвіду збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей [6, с. 314].

Література та джерела

1. Овчарук, В. В., Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних закладів вищої освіти засобами фізичного виховання: монографія, Вінниця : ВНТУ, 2021. 211 с.
2. Романишина Л., Крищук Б., Брижак Н. Сучасні підходи до формування здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів початкової школи. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 104–108.
3. Толстанов О. К., Павловський В. А. Охорона здоров'я дітей та підлітків. Ч. II. *Попередження дитячих захворювань: Навчально-методичний посібник*. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 39–48.
4. Філіпп'єва О. А., 2008. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів. Автореферат дисертації доктора педагогічних наук: 13.00.04, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, Кіровоград, 20 с.
5. Шукатка О. В., Олійник Н. А. (2023). Формування здорового способу життя молодших школярів. *Гуманітарний форум*, № 1(1), С. 35–39. URL: [https://doi.org/10.60022/1\(1\)-6GF](https://doi.org/10.60022/1(1)-6GF)(дата звернення 03.03.2025).
6. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012, С. 314-327.

НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Олена Дорошук,

студентка 22 ПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти**

У цій статті розглядається специфіка застосування словесних методів навчання в умовах сучасної початкової школи.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті [2].

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Головна ідея Нової української школи – компетентнісне навчання. Це означає, що учні не просто будуть набувати знань, а вчитимуться використовувати їх на практиці й опановуватимуть навички. Для НУШ створено новий Стандарт освіти і нові програми.

Ключові компетентності:

- Спілкування державною (і рідною, у разі відмінності) мовами;
- Спілкування іноземними мовами;
- Математична компетентність;
- Основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- Інформаційно-цифрова компетентність;
- Уміння вчитися впродовж життя;
- Ініціативність і підприємливість;
- Соціальна та громадянська компетентності пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- Обізнаність та здатність до самовираження у сфері культури;
- Екологічна грамотність і здорове життя [2, с. 14].

Усі компетентності є однаково важливими. Вони розвиваються на різних уроках впродовж всього періоду навчання. Спільними для всіх компетентностей є вміння читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, вміння конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, здатність співпрацювати в команді [1].

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно використовувати в своїй роботі не тільки стандартні методи організації освітнього процесу, але в більшій мірі виявляти ініціативу і будувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо [2, с. 17].

Дуже складно передбачити, у якому світі житимуть наші діти – адже він швидко змінюється. Проте із впевненістю можна сказати, що їм потрібно буде вміти працювати в команді й співпрацювати. Саме тому значну частину навчального часу в НУШ буде присвячено роботі в групі. Піклування один про одного, відчуття емоційної безпеки, яка потрібна для того, аби ділитися важливими ідеями та досвідом,

готовність допомагати друзям – це саме ті характеристики, що відображають сутність ранкової зустрічі.

Ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів із вчителем. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує вчитель, щоб представити навчальні завдання дня.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15 – 25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі [2, с. 186].

Ранкове коло або зустріч – одна з основних особливостей НУШ. Це ввідна частина в навчальний день. Діти разом з учителем вмошуються на килимку, аби обговорити план на день, пригадати минулий чи поспілкуватись на будь-яку іншу тему. Важливо, що вчитель сідає разом з дітьми, адже його очі мають бути на рівні з дитячими. Такі зустрічі згуртовують дітей та позбавляють страху висловлюватись [4].

Отже, НУШ – це принципово інший підхід до освіти дітей, буквально розворот на 180 градусів. У такій школі хлопців вчать мислити критично, вміти висловлювати свою думку, виробляють соціальні цінності. І загальна мета реформи – це школа, в якій учням комфортно навчатися, яка вчить застосовувати отримані знання і вміння в житті [3].

Специфіка застосування словесних методів навчання в умовах сучасної початкової школи полягає у проведенні ранкових зустрічей, у організації роботи у групах, у використанні цікавих й захоплюючих розповідей, у відвертості бесід, у заохоченні творчих успіхів, у зустрічі з цікавими людьми, у спільному пошуку рішень, у використанні знань на практиці.

Таким чином, словесні методи навчання залишаються важливим інструментом у сучасній початковій школі, але їх застосування вимагає адаптації до потреб і особливостей сучасних дітей. Ось ключові аспекти специфіки їх використання: інтерактивність та діалог, візуалізація та наочність, розвиток критичного мислення, індивідуалізація та диференціація, зв'язок з реальним життям, розвиток мовленнєвої культури, використання сучасних технологій.

Література та джерела

1. Ключові компетентності учнів НУШ з 01.09.2018 11. Практика управління дошкільним закладом (uk). 2018-02-22. Процитовано 2019-08-14.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Literaturna LTD, 2018. 207 s.
3. Нова українська школа: яка вона? URL: <https://stend-sg.com/ua/novaya-ukrainskaya-shkola-kakaya-ona>.
4. Шість ознак того, що ваша школа – НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/shist-oznak-togo-shho-vasha-shkola-nush/>.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS

Богдана Драгуняк,

студентка групи П-31 спеціальності 013 Початкова освіта КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

Наукова керівниця – Людмила Дичик, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

У статті досліджено гейміфікацію як ефективний інструмент формування м'яких навичок (soft skills) в освітньому процесі. Розкрито теоретичні основи, проаналізовано вплив ігрових елементів на мотивацію учнів, комунікацію, критичне мислення та наведено практичні приклади впровадження.

Постановка проблеми дослідження. XXI століття – це століття постійних змін. У сучасної людини повинні бути сформовані різноманітні вміння та навички, аби вона мала змогу адаптуватися до цього бурхливого світу. Згідно з прогнозами Всесвітнього економічного форуму до 2025 року одним із ключових чинників успішності стане володіння м'якими навичками (*soft skills*), серед яких особливе місце займає комунікативна компетентність. Уміння спілкуватися, чітко передавати інформацію, аргументувати свою думку, працювати в команді, вирішувати конфлікти – усе це не лише складові успішної професійної діяльності, а також необхідні вміння для звичайного, буденного життя.

Україна продовжує інтеграцію у Європейське середовище, намагаючись відповідати декларованим стандартам. Найпроблемнішим питанням і досі залишається сфера освіти. Останні дослідження та наукові публікації пророкують нам невтішний висновок: в українських школярів м'які навички практично не сформовані. Основні труднощі для Нової української школи: відсутність критичного й аналітичного мислення, низький рівень стресостійкості, недостатня гнучкість у непередбачуваних ситуаціях та складнощі в командній роботі.

Причиною такої різючої відмінності між нами та європейськими сусідами є недостатня інтеграція відповідних навичок в освітні програми, а також переважання традиційних методів викладання, що не враховують специфіку сучасного покоління.

Саме в цьому контексті гейміфікація, яка передбачає використання ігрових елементів у навчанні, стає потужним інструментом для подолання означених викликів. Досвід провідних країн світу доводить, що гейміфікація дозволяє не лише активізувати освітній процес, але й створити умови для розвитку м'яких навичок, зокрема комунікативної компетентності. Ігрова взаємодія стимулює учнів до спілкування, співпраці, взаємопідтримки, формує вміння розв'язувати проблеми за допомогою діалогу та обміну ідеями.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади гейміфікації представлено в роботах численних науковців: В. Ю. Бикова, О. В. Антоненка, Л. В. Горбатюк, Н. І. Мачинської, М. Барбера, К. Вербаха, Д. Сомана, В. Хсін-Юаня, Д. Кларка, Е. Коркорана, Д. Дж. Лі, Д. Хаммера, М. Ласковскі, Дж. Макгонігела, Лі Шелдона та інших. Їхні дослідження підкреслюють, що впровадження ігрових елементів в

освітній процес є складним, але перспективним кроком. Поряд із підвищенням мотивації гейміфікація сприяє розвитку критичного мислення, комунікаційних навичок, вмінню працювати в команді та ухвалювати рішення в умовах невизначеності. Учені зазначають, що успіх гейміфікації залежить не лише від використання ігрових технологій, а й від правильного педагогічного дизайну, який передбачає системний підхід до інтеграції гри в навчання. Це означає, що для досягнення максимального ефекту необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, специфіку предмета, а також рівень готовності учнів до роботи в такій формі [1].

Виклад основного матеріалу. Гейміфікація – це стратегія, що передбачає впровадження елементів гри (змагання, бали, рівні, нагороди, досягнення) у неігрові контексти. Це може бути навчання, робота чи повсякденне життя. Її основна мета – підвищити мотивацію та залученість учнів, сприяти активній взаємодії учасників через елементи, які характерні для ігор, надаючи вагомого значення досягненням, саморозвитку та взаємодії. Цей термін має й іншу назву – ігровізація.

Ігровізація базується на використанні психологічних принципів, як-от: мотивація через досягнення, конкуренція та соціальне порівняння. Вона сприяє створенню умов для активного залучення учасників до навчання чи роботи, покращенню комунікації, розвитку когнітивних та соціальних навичок, а також формуванню позитивного емоційного ставлення до діяльності. До того ж гейміфікація має значний потенціал для створення інноваційних освітніх середовищ, які стимулюють учнів до самостійного пошуку знань, критичного мислення, розвитку лідерських навичок.

У контексті освіти гейміфікація не тільки покращує мотивацію та інтерес до навчання, але й сприяє розвитку комунікативних, організаційних і творчих компетентностей. Вона може бути застосована як у традиційних, так і в онлайн-середовищах, створюючи більш персоналізований, інтерактивний освітній процес.

Сучасний освітній процес має відповідати потребам нового покоління учнів, які виростили в цифровому світі. Традиційні методи навчання нерідко сприймаються як застарілі й нецікаві. Ігровізація ж дає можливість трансформувати навчання в захопливий процес, що підвищує інтерес до отримання знань. Вона забезпечує високу мотивацію завдяки використанню елементів гри, які знайомі більшості учнів із їхнього повсякденного життя. Гейміфікація також створює умови для розвитку важливих життєвих навичок. Залучення до спільної ігрової діяльності стимулює учнів до активної взаємодії, обміну думками, спільного пошуку рішень та ефективного спілкування в команді.

Завдяки постійному зворотному зв'язку учні можуть оцінювати свій прогрес і вдосконалювати свої комунікативні навички. Вони формують уміння сприймати конструктивну критику, аргументувати свої думки та працювати в команді. Всі ці аспекти допомагають розвивати *soft skills*, які необхідні для успіху в сучасному соціально-економічному середовищі.

Інтеграція цієї технології в освітній процес можлива через різноманітні форми, серед яких:

1. Освітні онлайн-платформи та інструменти.

Використання різноманітних освітніх платформ (Vseosvita, Kahoot, Quizizz) дозволяє вбудовувати ігрові елементи на уроках. Різними вчителями вже апробовано використання вебквестів на платформі Vseosvita. Подібні завдання можна задавати на домашнє завдання, аби в учнів було вдосталь часу впоратись з ним, або ж на уроці закріплення знань, умінь і навичок. Діти в ігровій формі систематизують пройдений матеріал та готуються до контрольного оцінювання. Платформу Kahoot чи Quizizz доцільно використовувати для швидкої перевірки засвоєних знань у тестовій формі. Вони проводяться у формі групових змагань, що стимулює учнів до спілкування, формування стратегії та емоційної підтримки одне одного.

2. Квестові уроки.

Квест – це інтерактивна гра, де учні виконують серію завдань, об'єднаних спільною темою. Наприклад, під час уроку з англійської мови можна організувати квест, де учні мають знайти «загублений скарб», виконуючи мовні завдання: діалоги, складання текстів, переклад фраз. Це стимулює дітей до взаємодії та обговорення, у процесі яких формується комунікативна компетентність. Для створення квестових уроків можна використовувати програму Thinglink, яка дає можливість створити інтерактивну мапу з різними завданнями, посиланнями, відео чи аудіо тощо.

3. Рейтинги та нагороди.

Запровадження системи балів, рівнів чи нагород за успішне виконання завдань стимулює учнів до участі та активності. Наприклад, учні можуть отримувати бали за правильні відповіді чи участь у дискусіях, а досягнення відображати в загальному рейтингу класу.

Висновок. Гейміфікація освіти є інноваційним підходом, який демонструє високу ефективність у розвитку комунікативної компетентності сучасних учнів. Ця технологія дозволяє перебудувати традиційний освітній процес, роблячи його цікавішим, більш інтерактивним та індивідуальним. Використання ігрових елементів стимулює учнів до взаємодії, підвищує рівень емоційного залучення та сприяє побудові довірливих стосунків між учасниками освітнього середовища. Це не просто тренд, ні. Це можливість переосмислити навчання, зробити його живим, динамічним і ефективним.

Інтеграція гейміфікації в освітнє середовище сприяє системному формуванню навичок, необхідних для успіху в умовах сучасного інформаційного суспільства. Вона відкриває широкі можливості для педагогів, які прагнуть розробляти та впроваджувати творчі підходи у викладанні, бо навчання може бути цікавим, варто лише додати трохи гри.

Література та джерела

1. Вербо́вський Д. В. Аналіз досвіду впровадження гейміфікації в освітній процес. URL: <https://surl.li/twjpuh> (дата звернення: 31.01.2025).
2. Дядікова О., Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: <https://surl.li/kdbwqp> (дата звернення 02.02.2025).
3. НУШ. Гейміфікація уроку як засіб підвищення ефективності навчання. URL: <https://nus.org.ua/2020/03/31/trening-yak-rozvyvaty-krytychne-myslennya-u-pochatkovij-shkoli-ch-1-korosten-4-2-3-3-3-2-3-3-3-2-3-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-4-2-2-2-2-2-2-3-2-2-2/> (дата звернення: 01.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Соломія Дрегель,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

У статті розкрито наукове підґрунтя математичних понять. Висвітлено особливості та етапи формування математичних понять у здобувачів початкової освіти на уроках математичної освітньої галузі.

На сьогодні Державний стандарт початкової освіти ставить перед школою пріоритетне завдання формування у здобувачів початкової освіти ключових компетентностей, серед яких математична компетентність займає вагоме місце [3].

В контексті її розвитку особливого значення набуває процес формування системи математичних понять, який ускладнюється тим, що в основному всі предмети про які потрібно формувати поняття не існують у реальності. Щоб сформувавши поняття про математичні явища слід вдаватися до абстрактності. А ця властивість мислення дуже складно формується у молодшому шкільному віці.

До питання формування математичних понять зверталися такі науковці М. Богданович, О. Жигайло, А. Змійовська, Н. Листопад, А. Обухівська, С. Скворцова та ін.

Молодший шкільний вік має високий потенціал для формування наукових понять, завдяки перебудові мислення та потреби у навчальній діяльності. Здобувач початкової освіти готовий до засвоєння понять, але не всіх. Цей віковий період формування понять тільки починається, воно триватиме протягом усього життя.

Математичні поняття є невід'ємною частиною науки та навчального предмета математики. Їх розглядають як цілісну сукупність суджень про предмет чи клас предметів. Усі математичні поняття виникли від реально існуючих речей, предметами абстракції людського розуму. Поняття числа та фігури виникли із дійсного світу. Саме тому формування математичних понять можливе наочним шляхом. На уроках знайомства з математичними поняттями, здобувачі освіти споглядають, оперують конкретними прикладами. Математичні поняття відображають у нашій свідомості певні форми та відношення дійсності, абстраговані від реальної ситуації.

Як і будь-яке поняття, математичне поняття має такі логічні категорії [5].

1. Обсяг поняття.
2. Зміст поняття.
3. Зв'язок та відношення між поняттями.

Обсяг поняття розглядається як множина об'єктів, що позначаються одним терміном. Наприклад, замкнута ламана лінія може вміщати в собі різні фігури, а також багатокутники, в тому числі трикутник, прямокутник та квадрат.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Під змістом поняття мають на увазі сукупність суттєвих властивостей предметів або явищ, які відображаються у свідомості за допомогою цього поняття.

Істотними властивостями називають ті, що відрізняють даний клас об'єктів від інших. Істотні властивості ще називають ознаками об'єкта. Кожен об'єкт класу має суттєві ознаки, властиві цьому класу. Без них об'єкт не зможе існувати в даній формі, якщо хоча б одна ознака буде відсутня або зміниться, то об'єкт втратить свою внутрішню природу та перестане належати заданому класу об'єктів.

За змістом поняття поділяються на прості (сантиметр, тиск) та складні (швидкість, речовина, число, функція). Формування складних понять відбувається протягом усіх шкільних років навчання та продовжується у закладі вищої освіти. З кожним роком відбувається розвиток поняття, а знання про нього у свідомості здобувача освіти розширюються.

Між вищезазначеними категоріями існує чіткий взаємозв'язок. Якщо збільшується обсяг поняття, то зменшується його зміст. Наприклад, обсяг поняття «трикутник» є частиною обсягу поняття «багатокутник», але у змісті поняття «трикутник» міститься більше властивостей, ніж у «багатокутнику»: мати три сторони, три кути, сума кутів 180 градусів, у той час як у багатокутника кількість сторін та кутів не обмежена, а істотною властивістю є замкнутість ланок ламаної.

Відношення між обсягом поняття та його змістом називають відношеннями між поняттями. На основі цих характеристик розрізняють родові та видові поняття [5].

Як пише Ю. Іванова, процес формування математичних понять складається з мотивації введення поняття, виділення його істотних властивостей, засвоєння визначення, застосування поняття, розуміння зв'язку досліджуваного поняття з раніше вивченими поняттями [4, с. 118]. Формування математичного поняття здійснюється в кілька етапів:

1. Мотивація (наголошується на важливості вивчення поняття, активізується цілеспрямована діяльність здобувачів освіти, збуджується інтерес до вивчення поняття за допомогою залучення засобів не математичного змісту, виконання спеціальних вправ, що пояснюють необхідність розвитку математичної теорії);

2. Виявлення суттєвих властивостей поняття (виконання вправ, де виділяються суттєві властивості досліджуваного поняття);

3. Формулювання визначення поняття (виконання дій на розпізнавання об'єктів, що належать поняттю, конструювання об'єктів, що належать до обсягу поняття) [7].

Л. Силюга, М. Бучок виділяють два шляхи формування понять, представлених на рис.1 [8, с. 149].

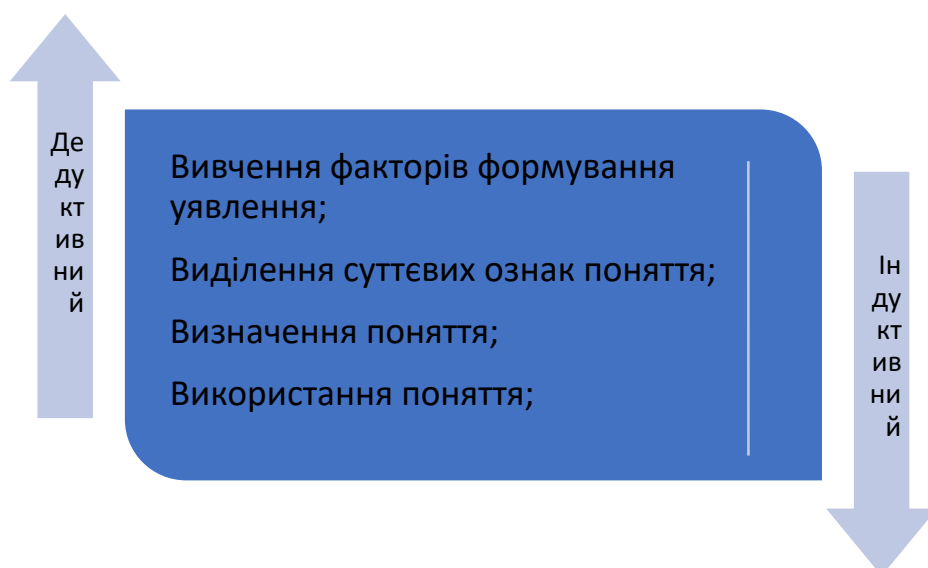


Рис.1 Шляхи формування понять

Обсяг поняття розкривається за допомогою класифікації. Під класифікацією часто розуміють послідовне, багатоступінчасте розбиття множини на класи за допомогою деякої властивості.

Класифікація понять – з'ясування обсягу понять, тобто, розділення безлічі множини об'єктів, що становлять обсяг родового поняття, на види [6, с. 51]. Цей поділ заснований на схожості об'єктів одного виду та на відмінності від об'єктів інших видів. Правильна класифікація понять передбачає дотримання деяких умов:

- класифікація повинна проводитися за певною ознакою, що залишається незмінною у процесі класифікації;
- поняття, які отримані в результаті класифікації, повинні бути взаємно незалежними, тобто, їх перетин має бути порожньою множиною;
- сума обсягів понять, що виходять при класифікації, повинна дорівнювати обсягу вихідного поняття;
- у процесі класифікації необхідно переходити до найближчого у цьому родовому понятті виду [6, с. 52].

При формуванні поняття цілого невід'ємного числа учні засвоюють його теоретико-множинний зміст, відповідно до яких натуральне число розглядається як загальна властивість класу кінцевих рівносильних множин, а число нуль – як число елементів порожньої множини.

Доцільність використання теоретико-множинного підходу як ведучого пояснюється низкою причин:

- надається можливість спиратися на особистий досвід дитини, зокрема, операційний, тобто досвід виконання практичної, «ручної», предметно-маніпулятивної діяльності;
- відповідні маніпуляції з предметними множинами менш трудомісткі і громіздкі, легко піддаються контролю та корекції, що дозволяє закласти фундамент для правильних розумових дій [1, с. 4].

При вивченні величин та способів їх виміру діти розглядають натуральне число як виміри величин, що дозволяє в перспективі перейти до отримання будь-якого дійсного числа. Побудовуючи відрізок натурального ряду, учні поступово

знайомляться з деякими властивостями, описаними в аксіоматичній теорії. Таким чином, в програмах відображені різні підходи до визначення натуральних чисел, що сприяє формуванню у молодших школярів відповідних понять.

У вивченні нумерації однозначних чисел виділяється два етапи, що пояснюється необхідністю формування у першокласників тих базових понять (множина, лічба), через які і визначається натуральне число – як число елементів у множині A , одержане при лічбі, і як загальна властивість класу кінцевих рівносильних множин. Отже, у підготовчий період необхідно сформулювати в учнів уявлення про непорожню множину як деяку сукупність предметів, вміння підраховувати елементи множини і виконувати деякі операції (операцію об'єднання, доповнення, віднімання множин). Оскільки при побудові відрізка натурального ряду чисел учні впорядковують числа, то в підготовчий період вони повинні навчитися виділяти послідовність предметів, впорядковувати їх відповідно до вимоги. Основним моментом з цей період є ознайомлення з правилами лічби і зі способом порівняння множин за кількістю складових елементів.

Вивчення чисел, незалежно від цього, чи знайомляться діти з кожним окремим числом чи відрізком натурального ряду, передбачає виконання низки навчальних процесів:

- вирізняються предметні множини, які характеризуються одним і тим же натуральним числом. Здійснюється лічба предметів даної множини;
- виділяється загальна властивість всіх предметних множин – кількість; у відповідність ставиться число як наслідок лічби: кількість трикутників, дерев, кружечків;
- ознайомлення з цифрою як спеціальним знаком для позначення числа. Тренування в записі цифри, яка використовується для позначення числа;
- побудова відрізка натурального ряду чисел. Визначення місця кожного числа у натуральному ряду. Вивчення властивостей натурального ряду чисел;
- порівняння чисел;
- виділення складу числа [2, с. 90].

Заключним етапом формування поняття є його визначення. Визначити поняття – це означає перерахувати його суттєві властивості. Визначення поняття – це речення, в якому розкривається зміст поняття, тобто сукупність умов, необхідних і достатніх для виділення класу об'єктів, що належать визначеному поняттю.

І. Лов'янова визначає рівні засвоєння учнями понять у вигляді наступної послідовності [6, с. 20]. Здобувач початкової освіти:

- впізнає поняття;
- знає формулювання визначення;
- розуміє значення кожного слова, кожної складової частини визначення, відокремлює суттєві властивості від несуттєвих;
- може навести власні приклади об'єктів, відповідного визначення;
- може довести, чому певний об'єкт підходить під визначення, а інший – ні;
- може використовувати поняття в явних ситуаціях при вирішенні завдань;
- може використовувати поняття у неявних ситуаціях, при вирішенні нестандартних завдань.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Отже, математичні поняття ми визначаємо як відображення в мисленні відмінних властивостей форм і кількісних відношень дійсного світу. Понятійне мислення є найвищою стадією розвитку інтелекту. У математичних поняттях крім змісту можна назвати другу характеристику – їх обсяг, тобто множину об'єктів, що підпадають під це поняття. Перелічені рівні – конкретні дидактичні цілі вивчення понять. Цілі розвитку здобувачів освіти щодо визначення визначень – вчити правильно формулювати визначення, відокремлювати суттєві властивості від несуттєвих, розуміти залежність між суттєвими властивостями у визначенні, усвідомлювати прийоми, що використовуються під час вирішення завдань: підводити під визначення, класифікувати, встановлювати зв'язки між поняттями.

Література та джерела

1. Бродський Я. Компетентнісний підхід у навчанні математики. *Математика в школі*. 2018. №10. С. 2–9.
2. Деньга Н.М, Широкова К. А. Формування математичної компетентності учнів початкових класів за допомогою інструментів дистанційного навчання. *Імідж сучасного педагога*. № 1(196). 2023. С. 88–94.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 15.01.2025).
4. Іванова Ю. І. Проблема формування математичних понять у науково-педагогічній літературі. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 199(2). С. 117-124.
5. Коростіянець Т., Недялкова К. Підготовка майбутніх учителів математики до формування понять в учнів: психолого-дидактичний аспект. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11329/1/Korostiyants%20Tamara%20Petrivna%202020.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).
6. Лов'янова І. В. Методика навчання математики у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник для підготовки студентів до атестації здобувачів вищої освіти. Базовий рівень підготовки. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет. 3-тє видання, доповнене і перероблене. 2022. 128 с.
7. Підгурська Л. Особливості формування математичних понять у початковій школі. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/38.pdf (дата звернення: 25.02.2025).
8. Силюга Л. П., Бучок М. І. Модельовання сучасного компетентнісного уроку математики у початковій школі. *Scientific practice: modern and classical research methods*. Boston, USA. 2021. Volume 2. P.148-150.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ольга Дробот,

студентка 410 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
**Науковий керівник – Аліна Предик, канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти**

У статті розглянуто питання формування логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики як одного з ключових компонентів успішного навчання та формування аналітичних навичок. Обґрунтовано значення логічного мислення для подальшого освітнього та професійного зростання молодших школярів. Визначено основні етапи розвитку логічного мислення та його взаємозв'язок з алгоритмічним мисленням. Описано ефективні методи прийому, які сприяють формуванню логічного мислення, зокрема використання алгоритмів, програмування, розв'язування логічних задач, кодування та гейміфікації.

Актуальність теми формування логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики зумовлена стрімким розвитком інформаційного суспільства, що вимагає від людини високого рівня аналітичного мислення, здатності вирішувати нестандартні задачі та працювати з великими обсягами інформації. У сучасному світі логічне мислення є необхідною складовою успішного навчання та майбутньої професійної діяльності, оскільки воно сприяє розвитку критичного мислення, креативності та здатності до самостійного прийняття рішень [1]. Інформатична освітня галузь відкриває унікальні можливості для формування цих навичок у молодших школярів через інтерактивні методи навчання, алгоритмічне моделювання, програмування та розв'язання логічних задач. Особливо важливим є розвиток логічного мислення в молодшому шкільному віці, коли формуються основи пізнавальної діяльності та інтелектуальних навичок, що стануть базою для подальшого навчання та професійного зростання.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблема розвитку логічного мислення молодших школярів широко досліджується у психолого-педагогічній літературі. Зокрема, Г. Ісаченко [1] у своїй роботі акцентує увагу на формуванні логічного мислення в процесі навчальної діяльності, підкреслюючи важливість поступового розвитку логічних операцій у дітей. М. Поліщук [3] розглядає питання розвитку логічного мислення учнів початкової школи саме на уроках інформатики, вказуючи на ефективність застосування алгоритмічного підходу та програмування для формування аналітичних навичок у молодших школярів. Подібні аспекти висвітлює О. Мойко [2;5], зазначаючи, що використання цифрових технологій, ігрових методів та інтерактивного навчання значно покращує здатність дітей до логічних висновків та узагальнень.

У дослідженні О. Мойко, А. Предик, Н. Бахмат, О. Кравчук, Н. Стрелецької та Н. Захарової розглядається ефективність використання нових інформаційно-

комунікаційних технологій у початковій школі. Автори [5] доводять, що застосування електронного навчання та цифрових платформ сприяє розвитку логічного мислення учнів, особливо в контексті роботи з алгоритмами та блоковим програмуванням. Т. Присяжнюк [4] у своїй роботі аналізує сутність поняття «логічне мислення» та наголошує на важливості його розвитку з раннього віку для успішного оволодіння іншими предметами шкільної програми.

Таким чином, аналіз наукових досліджень свідчить про актуальність проблеми розвитку логічного мислення молодших школярів, зокрема на уроках інформатики. Дослідники одностайно підкреслюють необхідність системного підходу до формування логічних навичок, а також важливість інтеграції сучасних технологій, алгоритмічного мислення та програмування в освітній процес сучасної початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики є важливим завданням сучасної початкової освіти, адже вміння аналізувати, узагальнювати, знаходити закономірності та будувати логічні ланцюжки формує основу для подальшого навчання та розвитку молодшого школяра. Логічне мислення допомагає учням систематизувати інформацію, ефективно вирішувати задачі та формує основу для розвитку математичних і аналітичних здібностей. Інформатика як предмет надає широкі можливості для формування цих навичок завдяки використанню алгоритмів, задач на кодування, розв'язуванню логічних задач і роботі з блоковим програмуванням.

Присяжнюк Т. переконує, що логічне мислення у молодших школярів розвивається поступово, починаючи від елементарних навичок встановлення зв'язків між об'єктами до складних розумових операцій. Основними етапами його розвитку є вміння порівнювати, аналізувати, робити висновки, класифікувати та систематизувати інформацію [4, с. 105]. Ці навички є ключовими для розуміння не тільки інформатики, але й інших предметів, зокрема математики, природознавства та мов.

Одним із ключових аспектів розвитку логічного мислення є алгоритмічне мислення, що формується через роботу з алгоритмами [5]. Виконуючи завдання на побудову послідовностей дій, учні вчаться передбачати результат, аналізувати помилки та знаходити оптимальні рішення. Використання візуального програмування, наприклад середовища Scratch, Tux Paint, GCompris сприяють розвитку структурованого мислення, оскільки діти працюють із блоками, що задають певні команди та їхній порядок виконання. Це допомагає їм усвідомлювати принципи побудови логічних структур та застосовувати їх на практиці.

Важливим елементом розвитку логічного мислення є розв'язування логічних задач та головоломок. Такі вправи допомагають школярам навчитися порівнювати, класифікувати об'єкти, встановлювати зв'язки між ними. Використання завдань із логічними висновками та умовними операторами дозволяє дітям усвідомлювати принципи логіки та розвивати критичне мислення. Наприклад, задачі на встановлення істинності тверджень, судження про причинно-наслідкові зв'язки, а також вправи на пошук закономірностей сприяють розвитку навичок логічного аналізу.

Кодування та шифрування також є ефективними методами розвитку логічного мислення. Завдання на розшифрування повідомлень, створення власних шифрів чи

логічних загадок сприяють розвитку аналітичного підходу до розв'язання задач. Такі вправи можуть бути інтегровані в уроки інформатики через ігрові форми, що робить навчання цікавим і захоплюючим для молодших школярів. Шифрування вчить дітей застосовувати алгоритми на практиці, розуміти принципи передачі інформації та розвиває їхню уважність і концентрацію.

Гейміфікація навчального процесу є ще одним потужним інструментом розвитку логічного мислення. Використання освітніх ігор, інтерактивних платформ, конкурсів на складання алгоритмів мотивує дітей до активного навчання. Ігрова форма подачі матеріалу сприяє кращому засвоєнню знань і розширенню когнітивних можливостей учнів. Наприклад, навчальні квести, вікторини, розробка ігрових проєктів у Scratch, Game Maker, Game Studio, Construct чи інших середовищах програмування роблять процес навчання захопливим і сприяють розвитку творчого підходу до вирішення проблем.

Висновки. Таким чином, уроки інформатики в початковій школі є ефективним середовищем для розвитку логічного мислення молодших школярів. Використання алгоритмічних задач, програмування, логічних головоломок та ігрових методик сприяє формуванню аналітичного підходу до вирішення проблем, що є основою успішного навчання та розвитку в майбутньому. Розвиток логічного мислення у молодшому шкільному віці є запорукою успішного оволодіння складнішими навичками у майбутньому, а отже, варто приділяти йому особливу увагу.

Література та джерела

1. Ісаченко Г.В. Формування логічного мислення молодших школярів в процесі навчальної діяльності. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-logicnogo-mislenna-molodsih-skolariv-v-procesi-navcalnoi-dialnosti-107178.html>
2. Мойко О. Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Молодь і ринок*. 2019. № 11. С. 31-36.
3. Поліщук М.М. Розвиток логічного мислення учнів молодших класів на уроках інформатики. URL: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=2013
4. Присяжнюк Т. А. Сутність поняття “логічне мислення”. *Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації : матеріали V Всеукраїнської наукової конференції*. Ч. I : педагогіка, психологія, мовознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 104-107.
5. Moiko, O., Predyk, A., Bakhmat, N., Kravchuk, O., Streletska, N., & Zakharova, H. The Efficiency of Using New Information and Communication Technologies in Primary School Lessons: the E-Learning Experience. *Postmodern Openings*, 2022. №13(4), 199-215.

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА ТА ПРИКМЕТНИКА

Катерина Журавель,

студентка 4Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Олена Гончарук, канд. пед. наук,

викладачка циклової комісії словесних дисциплін

У науковій розвідці визначено зміст поняття «компетентність вільного володіння державною мовою», з'ясовано місце дослідження молодшими школярами іменника та прикметника у системі формування компетентності вільного володіння державною мовою, подано зразки лінгвістичних таблиць як складової наочних методів навчання.

Компетентнісний підхід у підготовці здобувачів початкової ланки визначає зміст реформи сучасної освіти. Компетентність вільного володіння державною мовою є ключовою в навчанні молодших школярів, передбачає формування таких умінь: «уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, ... усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [3].

На нашу думку, ефективність дослідження здобувачами початкової школи мовних понять і явищ, зокрема іменника та прикметника та їхніх лексико-граматичних категорій, визначатиме рівень компетентності вільного володіння державною кожного школяра.

На I і II етапах початкової освіти вивчається базовий лінгвістичний матеріал, необхідний для свідомого оволодіння учнями українською мовою. Як зазначає М. Вашуленко, дослідження іменника як частини мови є основою для вивчення прикметника і дієслова: уміння визначати школярами рід, число, відмінок іменника є ключовим у формуванні граматичної та орфографічної правильності мовлення й фундаментом у засвоєнні основних граматичних форм прикметника, вироблення навичок правильності написання закінчень прикметників [1, с. 198].

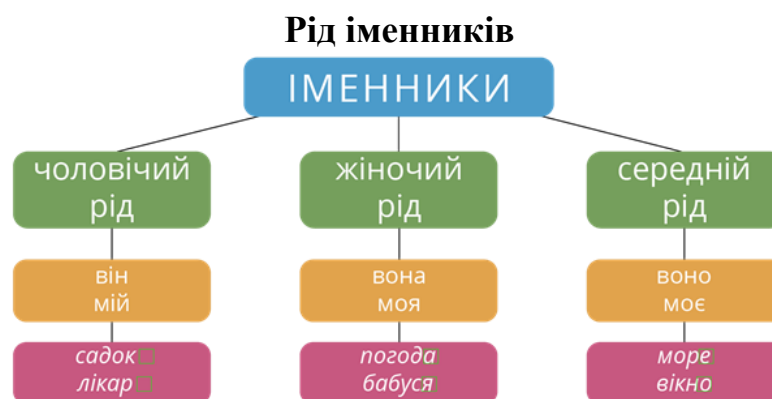
Ефективність дослідження здобувачами початкової освіти лексико-граматичних категорій іменника та прикметника залежить від вдало підібраних учителем методів і прийомів, серед яких визначаємо наочні. На думку О. Савченко, «сприймання і розуміння молодшими школярами навчального матеріалу» відбувається глибше, доступніше, емоційніше, якщо в процесі навчання вчитель доцільно використовує наочний матеріал» [4, с. 275]. Зазначаємо, що сприйняття інформації молодшими школярами відбувається трьома шляхами: зоровим, слуховим і кінестетичним. На думку лінгводидактів, більшість здобувачів початкової освіти краще засвоюють мовний матеріал, сприйнятий візуально [4, с. 276]. Зорова пам'ять

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

здобувача початкової освіти активізовує мислення, допомагає ущільнювати та систематизувати навчальну інформацію.

Опрацювавши навчально-методичний матеріал з досліджуваної теми, наводимо приклади наочності, яку вважаємо за необхідне використовувати у процесі дослідження здобувачами початкової освіти іменника та прикметника.

Таблиця 1



Таблиця 2

Число іменників

ОДНИНА	МНОЖИНА
він / вона / воно	вони
учень дуб ластівка насіння листя	Учні дуби ластівки санки окуляри

Таблиця 3

Змінювання іменників за відмінками

Відмінки	Допоміжні слова	Питання	Іменники чоловічого роду	
Називний	є	хто? що?	друг □	ліс □
Родовий	немає	кого? чого?	друга	лісу
Давальний	даю	кому? чому?	другу / другові	лісу / лісові
Знахідний	бачу знаходжу	кого? що?	друга	ліс □
Орудний	орудую	ким? чим?	другом	лісом
Місцевий	перебуваю на	на кому? на чому?	на другові	на лісі
Кличний	—	—	друже	лісе

Таблиця 4

Змінювання прикметників за родами

Рід прикметників		
Визначається за іменником, з яким пов'язаний прикметник		
чоловічий рід	жіночий рід	середній рід
який?	яка?	яке?
-ий (-ій)	-а (-я)	-е (-є)
зелен ий	зелен а	зелен е
син ий	син я	син є

Таблиця 5

Число прикметників



Таблиця 6

Змінювання прикметників за відмінками

	ЖІНОЧИЙ РІД		ЧОЛОВІЧИЙ РІД		СЕРЕДНІЙ РІД	
Н. в.	(яка?)	чорна синя	(який?)	чорний синій	(яке?)	чорне синє
Р. в.	(якої?)	чорної синьої	(якого?)	чорного синього	(якого?)	чорного синього
Д. в.	(якій?)	чорній синій	(якому?)	чорному синьому	(якому?)	чорному синьому
Зн.в.	(яку?)	чорну синю	як у Н.в. або Р.в.		як у Н.в. або Р.в.	
Ор.в.	(якою?)	чорною синьою	(яким?)	чорним синім	(яким?)	чорним синім
М. в.	(на якій?)	на чорній на синій	(на якому?)	на чорному (на чорнім) на синьому на синьому	(на якому?)	на чорному (на чорнім) на синьому на синьому

Запропоновані нами таблиці потрібно використовувати на різних етапах уроків як під час засвоєння нових знань, так й осмислення, застосування, узагальнення і систематизації знань, умінь і навичок з відповідної досліджуваної теми. Також робота з мовними таблицями є ефективною в індивідуальній, колективній та самостійній роботі учнів.

Отже, застосування лінгвістичних таблиць під час дослідження школярами іменника та прикметника є продуктивним методом, який допомагає учням кодувати великий обсяг інформації, вибудовувати логічні ланцюжки для міркування, а відтак, краще усвідомити навчальний матеріал, що сприяє формуванню їхньої граматичної правильності мовлення.

Література та джерела

1. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. Посіб. / за наук. Ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
2. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Савченко О. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

РОЛЬ РИТМІКИ У ФОРМУВАННІ НАВЧАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Леся Жученя,

студентка ІДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Марач, старший викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Розглянуто роль ритміки в розвитку навчальної активності молодших школярів, її вплив на фізичне, емоційне та інтелектуальне становлення учнів

Ритміка є важливим компонентом початкової освіти, що сприяє фізичному, емоційному та розумовому розвитку школярів. Це не лише рухова активність під музику, а й ефективний інструмент формування навчальної мотивації. Дослідження підтверджують, що елементи ритміки позитивно впливають на зосередженість, активність та інтерес дітей до навчання. Ритміка допомагає формувати навички планування та організації власної діяльності. Завдяки повторюваним рухам і структурованим вправам діти вчаться впорядковувати свої дії, що позитивно впливає на їхню здатність до самостійного навчання та виконання завдань. Крім того, ритмічні вправи сприяють розвитку дрібної моторики, що безпосередньо пов'язано з покращенням навичок письма та малювання. Діти, які регулярно виконують ритмічні рухи, зазвичай мають кращу координацію та контроль над своїми рухами, що сприяє загальному розвитку.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Ритмічні заняття охоплюють рухові вправи, танці та координаційні завдання, які покращують моторику, фізичне здоров'я та дисципліну [3, с. 78]. Вони сприяють розвитку навичок концентрації, самоконтролю та емоційної стабільності. Крім того, ритміка впливає на когнітивні процеси, стимулюючи мозкову активність і сприяючи кращому засвоєнню матеріалу .

Емоційна сфера дітей також отримує значну користь від ритмічних занять. Вправи, що розвивають ритмічне чуття та координацію, допомагають знижувати рівень стресу, покращують настрій і полегшують адаптацію до шкільного середовища. Це особливо важливо для дітей, які стикаються з труднощами в комунікації чи соціалізації [2, с. 46].

Учитель відіграє ключову роль у впровадженні ритміки, створюючи мотиваційне середовище, підбираючи вправи відповідно до вікових особливостей та забезпечуючи інклюзивність занять. Крім того, важливо коригувати фізичні навантаження та сприяти розвитку комунікативних здібностей учнів. Соціальні аспекти ритміки також є важливими. Виконання вправ у групах допомагає дітям навчитися співпрацювати, підтримувати один одного та розвивати навички командної роботи, що є цінним не лише у школі, а й у подальшому житті.

Водночас варто враховувати індивідуальні потреби учнів [4, с. 31]. Деякі діти, зокрема через релігійні переконання, можуть не мати можливості брати участь у ритмічних заняттях. У таких випадках варто пропонувати альтернативні форми рухової активності або інтелектуальних завдань, щоб забезпечити рівні можливості для всіх учнів.

Отже, ритміка є ефективним засобом розвитку навчальної активності школярів [1, с. 25]. Важливою перевагою ритмічних занять є їхня здатність поєднувати фізичну та інтелектуальну активність. Це сприяє розвитку просторового мислення, координації рухів та емоційного самовираження. Завдяки цьому діти стають більш впевненими у собі та відкритими до нових видів діяльності. Ритміка також позитивно впливає на загальний рівень фізичної підготовленості школярів. Регулярні заняття сприяють розвитку витривалості, сили та гнучкості, що є важливим для підтримки здорового способу життя. Залучення ритмічних вправ у навчальний процес дозволяє зробити шкільну програму більш різноманітною та цікавою. Вона стимулює фізичний та емоційний розвиток, допомагає підтримувати мотивацію і концентрацію. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, пропонуючи гнучкі методи навчання, що сприятимуть гармонійному розвитку учнів.

Література та джерела

1. Шиян Н. І. Ритміка в початковій освіті: Теоретичні та практичні аспекти. Київ: Освіта, 2004. 150 с.
2. Березовська Л. Г. Ритміка як засіб розвитку творчої активності учнів початкових класів. *Вісник педагогіки*. 2007. №12. С. 45-48.
3. Гаврилова О. М. Психологія та педагогіка в освіті. Харків: Прапор, 2015. 200 с.
4. Мельничук Л. Я. Вплив рухової активності на навчальну діяльність дітей. *Журнал сучасної педагогіки*. 2010. №5. С. 30-34.

GAME METHODS FOR FORMING VOCABULARY: SOLVING THE PROBLEM OF STUDENTS' LOW MOTIVATION TO LEARN ENGLISH

Світлана Зінюк,

студентка 3 курсу групи Г спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – Ольга Павлусь, викладач англійської мови

У статті розглядається актуальність проблеми низької мотивації здобувачів освіти до вивчення англійської мови та шляхи її вирішення за допомогою ігрового методу. Наведено приклади ефективних ігор для формування словникового запасу та перелічено переваги їх використання на уроках англійської мови.

Learning English is an important component of education, which opens up many prospects for children and adults: build a career in international campaigns, the opportunity to study abroad, and communicate with people from different parts of the world. However, teachers always face the problem of low motivation of students to practice this language. This is an issue that can lead to poor learning results and even a general decrease in interest in the educational process. Traditional approaches, such as performing monotonous exercises or mechanical memorization of vocabulary lists, often cause fatigue and alienation. In such a situation, the search for new, more exciting and effective teaching method that can motivate children to learn becomes especially relevant.

According to experienced teachers, play is one of the most major methods of learning. It brings exultation, symbolizes an untroubled childhood and is often perceived as the eighth wonder of the world. Play is an integral part of a child and serves as their natural form of activity, promoting active involvement in the educational process, stimulating cognitive activity and facilitating the assimilation of knowledge. Vasyl Sukhomlynsky emphasized the importance of education through play [1], urging teachers to combine these processes. Konstantin Ushinsky also considered play to be a key activity of a child [7], emphasizing its role in discovering the secrets of the world around them. Anton Makarenko paid attention to the importance of play in the formation of personality [2], because the character traits are cultivated that will determine a person's activities in future.

Play not only develops, teaches and educates, but also socializes, amuses and provides necessary relaxation. However, historically one of its chief functions has always been education.

Game methods as a means of increasing motivation to learn English.

Using of a game method at English lessons is an effective means of learning which allows you to expand students' vocabulary in an interesting and affordable way. This promotes the active participation of children in the learning process, stimulates their cognitive activity, and ensures high-quality mastering of new information. Games are appropriate to use both when at the stage of consolidating or testing knowledge and mastery new topics. This approach creates identical conditions for everyone, because even a student with a lower level of language can show himself and succeed in the game.

What game methods should be used in English lessons to reach vocabulary?

There are many games that can be used to learn English. They include:

- **Card games.** Flashcard games that contain words or phrases are an effective tool for learning new words and vocabulary consolidation. Students can play Memory, Go Fish or Snap.
- **Board games.** Popular games like Scrabble or Pictionary contribute to expanding vocabulary and develop associative thinking.
- **Computer games.** A variety of online platforms and computer games offer interactive tasks that promote English language learning (Kahoot [4], Quizlet [5], Baamboozle [3]).
- **Role-playing games.** Participants act out certain life situations, which contribute to the development of communication skills and consolidation of learned vocabulary.
- **Competitive games.** Quizzes and competitions motivate, encouraging students to learn actively [3].

Advantages of using game methods

Games have great potential for creating a positive emotional atmosphere, which promotes student interest and makes the learning process more exciting and has a positive impact on vocabulary building.

Games activity provides the active participation of each student in the learning process, helping to overcome psychological barriers. This allows children to feel more confident and reduce their fear of using English. In addition, games stimulate the development of communication skills through interaction between students in English, which develops both speaking and listening skills.

Another advantage is games diversity that can be adapted to level of preparation, the age and interests of students. They help improve cognitive functions, in particular memory and attention, as they often require memorization of information and concentration. Thanks to this, each student gets the opportunity to work at a comfortable pace for himself, which ensures an individual approach to learning.

Recommendations for using the game method in learning English [7]

In order for game-based learning to be effective and bring the desired results, it must be structured in such a way as to ensure compliance with the following recommendations:

- **Taking into account age characteristics.** When selecting games, you need to focus on the students and their level of preparation, as this will ensure the best possible completion of the task.
- **Systematisation.** Successful results will only be achieved when the using of game-based learning method is regular and consistent.
- **Combination with other methods.** Gaming techniques should be integrated with other forms of learning, such as reading, writing, and listening, to create a balanced educational process.
- **Control and evaluation.** Regular analysis of the results of using games allows teachers to assess their effectiveness and make the necessary adjustments to improve learning outcomes.

- **Creating a positive atmosphere.** It is important to encourage students to participate actively in the game, to support their efforts and create a favorable emotional climate in the classroom.

- **Flexibility and adaptation.** Depending on the needs and results of the students, it is worth to adapt the selected games to achieve maximum effect from their using.

Therefore, games significantly enrich the learning process, turning it into more interesting and exciting experience. They contribute to more active participation of students in the work during lessons and help develop their communicative skills. Provided game methods must be selected carefully and implemented systematically. In this case, they will become the key to successful mastery of English language.

Literature and sources

1. Gorpynko K. V. O. Sukhomlynsky's views on the game as a means of mental education of younger schoolchildren [Electronic resource]. UPL:<https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/vyvchennia-i-vprovadzhennia-v-navchalno-vykhovnyi-protses-serednoi-ta-vyshchoi-shkoly-pedahohichnykh-i-dei-vasyliia-sukhomlynskoho-2019-rik/sektsiia-4/10221-pohliady-vo-sukhomlynskoho-na-hru-iak-zasib-rozumovoho-vykhovannia-molodshykh-shkoliariv>

2. Game as a method of learning. Its cognitive and educational value [Electronic resource]. URL:<https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-gra-yak-metod-navchannya-401611.html>

3. Interactive game "Baamboozle". URL:<https://www.baamboozle.com/>

4. Interactive game "Kahoot". URL:<https://kahoot.com/kahoot-kids-ukr/>

5. Interactive game "Quizlrt". URL:<https://quizlet.com/ua>

6. Krasko L. S. Learning English through play (game-based teaching methods in primary grades of the new Ukrainian school) [Electronic resource]. UPL:<https://vseosvita.ua/library/embed/0100e0n0-5b72.docx.html>

7. Scientific theories of children's games. Theory of K. D. Ushinsky [Electronic resource]. URL:<https://vseosvita.ua/library/embed/01005dsa-f3f4.doc.html>

СУЧАСНІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ІНФОРМАТИЧНА»

Альона Іваненко,

студентка А-41 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та англійської мови

ВСП «Сарненського педагогічного фахового коледжу РДГУ»

Науковий керівник – Наталія Радько, викладач

вищої кваліфікаційної категорії

Розглянуто сучасні науково-методичні підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової школи з освітньої галузі «Інформатична». Розкрито основи формульованого і підсумкового оцінювання, принципи, методи та інструменти оцінювання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» при реалізації освітньої галузі «Інформатична».

Розбудова Нової української школи (НУШ) вимагає змін у підходах до оцінювання, відмови від традиційних методів контролю знань на користь педагогіки

партнерства, що сприяє розвитку самооцінки здобувачів освіти. Це особливо важливо в контексті інтеграції інформаційних технологій в освітній процес, де важливо оцінювати не тільки знання, а й уміння застосовувати їх на практиці. Такі зміни потребують нових теоретико-методологічних підходів для забезпечення якісної освіти відповідно до сучасних вимог. Оцінювання базується на об'єктивних показниках, що відображають рівень засвоєння знань, умінь і навичок, сформованих компетентностей, а також готовність до практичного застосування. Важливість цього процесу полягає в забезпеченні якісної освіти та вдосконаленні навчальних процесів [3].

Питанню оцінюванню досягнень присвячена низка досліджень провідних науковців у сфері освіти. Зокрема, Т. Запороженко розглядає оцінювання як важливий компонент освітнього процесу, що формує мотивацію до навчання та розвиток учнів. Автор підкреслює необхідність врахування вікових особливостей дітей і використання оцінювання не лише для контролю знань, а й для підтримки інтересу до навчання [2]. Однак, М. Фіцула зазначає, що оцінювання має ґрунтуватися на позитивному підході, орієнтуючись на досягнення учня, а не на його помилки. Такий підхід передбачає оцінку не лише знань і вмінь учнів, але й їх творчих досягнень та емоційного ставлення до навчання, що відображається через кількісні та якісні показники [9, с. 221].

Основні документи, що регламентують оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти в Україні, включають Закон «Про освіту» [8], який визначає принципи об'єктивності та прозорості, а також Закон «Про повну загальну середню освіту», що деталізує стандарти оцінювання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства освіти і науки України, зокрема «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів», надають чіткі вказівки для формування оцінювання з акцентом на індивідуальний підхід і розвиток компетентностей учнів початкової школи [7].

За Концепцією Нової української школи (НУШ) оцінювання в початковій школі базується на *формульованому підході*, що акцентує індивідуальний прогрес учнів і розвиток ключових компетентностей. Замість традиційних оцінок створюється безоцінкове середовище, де вчитель є наставником, а оцінювання стає частиною процесу, сприяючи самостійності та відповідальності учнів. Досвід використання цього методу показує його позитивний вплив на засвоєння тем, індивідуалізацію, мотивацію та розвиток самостійності, а також на педагогічну взаємодію і коригування навчання згідно з Державним стандартом та принципами НУШ [1].

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (ЯДС) при реалізації освітньої галузі «Інформатична» вчителі активно використовують різноманітні методи формування оцінювання, які підвищують ефективність навчання. До таких методів належать усні опитування, групові проекти, презентації, взаємооцінювання та індивідуальні завдання, що допомагають визначити рівень засвоєння учнями компетентностей.

З впровадженням інформаційних технологій формування оцінювання стає ще більш динамічним завдяки онлайн-тестам, інтерактивним вправам та платформам для зворотного зв'язку, що дозволяє вчителям на уроках інформатики швидко оцінювати

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

результати і забезпечує прозорість оцінювання. Це не лише мотивує здобувачів освіти, але й допомагає їм краще усвідомлювати свої досягнення та недоліки. У табл. 1 представлено ключові етапи формуального оцінювання.

Таблиця 1

Етапи формуального оцінювання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в освітній галузі «Інформатична» у початковій школі

Етап	Опис	Мета
Планування оцінювання	Вчитель формулює навчальні цілі, визначає критерії оцінювання (знання, уміння, навички) та методи збору інформації (спостереження, усні опитування, практичні завдання, проекти).	Забезпечити чіткість оцінювання, формувати вимоги до знань учнів, підготувати їх до активної участі в процесі.
Здійснення оцінювання	Вчитель проводить оцінювання через усні опитування, проекти, завдання, практичні роботи, а також через самооцінювання та взаємооцінювання учнів.	Виявити рівень знань та вмінь учнів, їх сильні та слабкі сторони, підвищити відповідальність учнів за навчання.
Аналіз і зворотний зв'язок	Вчитель аналізує результати, формує загальну картину досягнень учнів, надає конструктивний зворотний зв'язок та рекомендації для покращення.	Сприяти усвідомленню прогресу учнів, їх розвитку та мотивації до подальшого навчання, надати рекомендації для покращення результатів.

Джерело: узагальнено на основі [6]

Досвід формуального оцінювання в початковій школі на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в освітній галузі «Інформатична» у початковій школі підтверджує його позитивний вплив на засвоєння складних тем, адже воно забезпечує послідовність в оцінюванні та дозволяє коригувати стратегії навчання відповідно до потреб учнів. Це сприяє розвитку метакогнітивних процесів, підвищує мотивацію, відповідальність та самостійність учнів, допомагаючи їм усвідомлювати прогрес і планувати наступні кроки. Формуальне оцінювання стимулює самостійність та інтеграцію предметів, роблячи навчання цікавим.

Підсумкове оцінювання на уроках інтегрованого курсу ЯДС є важливою складовою освітнього процесу, яка дає можливість систематизувати знання учнів та оцінити їхні досягнення. Воно проводиться наприкінці навчального періоду або після завершення певної теми, що дозволяє не тільки підсумувати навчальний процес, але й проаналізувати рівень засвоєння матеріалу. Підсумкове оцінювання допомагає виявити як сильні, так і слабкі сторони учнів, що сприяє коригуванню подальшого освітнього процесу. Важливим є те, що здобувачі освіти демонструють свої вміння використовувати знання в різних практичних ситуаціях, що підтверджує їхні досягнення в рамках курсу [4].

Процес підсумкового оцінювання складається з кількох етапів, що включають

підготовку завдань, які охоплюють всі вивчені теми, виконання цих завдань учнями, а також їхнє оцінювання за визначеними критеріями. Критерії оцінювання можуть стосуватися як знань фактичного матеріалу, так і вміння застосовувати ці знання на практиці. Здобувачі освіти повинні розуміти ці критерії, що дозволяє їм краще підготуватися до оцінювання. Результати підсумкового оцінювання є важливими для аналізу не лише рівня знань учнів, а й їхніх умінь самостійно працювати з інформацією, критично мислити та робити висновки. Вони відображають здобуті компетентності, що фіксуються у Свідоцтвах досягнень встановленого зразка. Підсумкове оцінювання у 3-4 класах на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в освітній галузі «Інформатична» охоплює різні компетентності, зокрема здатність учнів збирати, обробляти та аналізувати інформацію, робота з алгоритмами, вміння використовувати цифрові продукти для успішного представлення себе тощо. Для відображення успішності в цій галузі в Свідоцтві ставиться галочка, що означає сформованість цих навичок. Такий підхід стимулює учнів до подальшого розвитку своїх умінь, допомагаючи їм зрозуміти, які аспекти потребують удосконалення [6, с. 23].

Для учнів 1-2 класів структура оцінювання в освітній галузі «Інформатична» передбачає акцент на формуванні базових навичок. В цьому випадку оцінка фокусується на навичках роботи з комп'ютером, використанні базових програм і пошукових запитів в Інтернеті. Якщо учень ще не досягнув певного рівня, у Свідоцтві зазначається, що ці навички «формуються». Це надає батькам чітке розуміння того, на чому потрібно зосередити увагу для підтримки розвитку учня вдома. Підсумкове оцінювання також охоплює особистісні якості учнів, такі як здатність до командної роботи, прояв ініціативи і творчості, що допомагає формувати соціальні навички, необхідні для успіху в сучасному світі.

Важливою частиною є використання різноманітних методів і інструментів оцінювання, таких як тестування, практичні роботи та проекти, які дозволяють комплексно оцінити знання і вміння учнів в реальних умовах [5].

Зокрема, було апробовано низку веб-ресурсів і виділено окремі з них, які є динамічними, простими у використанні та мають ряд переваг:

- онлайн-сервіси для роботи з віртуальними онлайн-дошками для зворотного зв'язку: Jamboard, Padlet, Linoit, Flinga, Limnu, Trello, Miro, Twiddla;
- онлайн-сервіси для створення онлайн-тестів, опитувальників: Всеосвіта, На Урок, Classtime, Google Forms, Quizalize, Quizizz, Kahoot, LearningApps.org, Google Forms, ClassMarker, Online Test Pad, Formative, Testmoz;
- онлайн-сервіси для створення інтерактивних робочих аркушів: Wizer.me, LiveWorksheets, Formative, Classkick;
- онлайн-сервіси для створення інтерактивних презентацій: Genial.ly, Canva, Prezi, Emaze, Google Presentations, Wepik, Visme, Nearpod та інші;
- онлайн-сервіси для створення ментальних карт (інтелект-карт): Mindmeister, Mindomo, Coggle.it, Bubbl.us, Carto, LOOPY, Cacoо;
- онлайн-сервіси для створення інтерактивних дидактичних вправ, вікторин, ребусів, кросвордів та інших завдань: LearningApps, Genial.ly, Wordwall, Quizlet, StudyStack, Flippity, Rebus1.com, ProProfs, WordMint, Purpose Games, Quizlet, Jigsaw Planet, Фабрика кросвордів, Генератор «Кросворд», Sporcle, StudyStack;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

– онлайн-сервіси для створення хмар слів: WordArt, Wordcloud.pro, Word It Out, Word Cloud Generation, Word Clouds, AnswerGarden.

Підсумкове оцінювання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в освітній галузі «Інформатична» у початковій школі, охоплює не лише академічні досягнення учнів, але й розвиток особистісних якостей, таких як здатність до роботи в команді, ініціативність та творчість. Такий підхід дозволяє виявити не лише знання учнів, а й їх соціальні та практичні навички, що є важливими для успіху в сучасному світі.

В цілому, сучасні методи оцінювання сприяють створенню умов для індивідуалізованого підходу в навчанні, що покращує загальну якість освіти в початковій школі та формує активних, відповідальних здобувачів освіти, готових до подальшого розвитку.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення 29.01.2025).
2. Запорожченко Т. П. Контроль та оцінювання в початковій школі. Навчальний посібник. Чернігів. 2023. 86 с.
3. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: словник. К.: ЦП Компринт, 2019. 134 с.
4. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Електронне наукове фахове видання «Народна освіта»*. URL: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/992> (дата звернення 29.01.2025).
5. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 29.01.2025).
6. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами: методичні рекомендації. Укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ: УІРО, 2024. 40 с.
7. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 01.02.2025).
8. Про освіту: Закон України. 2017. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 11. С. 98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.02.2025).
9. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М.Фіцула. [2-е вид.]. Київ: Академвидав, 2006. 560 с.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

Богдана Іванова,

студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта

відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Розглянуто поняття, мету патріотичного виховання. Описано способи формування патріотичного виховання засобами національних традицій на уроках в початковій школі.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У поточний період Україна відчуває складні зміни в більшості сфер соціального життя. Реальність нашого теперішнього вказує на основні зміни в методах навчання, змісту освіти та навчання дітей та молодших школярів, особливо в дусі «патріотизму, поваги до культурних цінностей України, народу, їх спадщини та історичної традиції та культури». Сьогодні питання патріотизму в освіті дітей є більш актуальним для України в Україні.

Педагогічна наука минулого (В. Сухомлинський) й сучасності (І. Бех) доводить, що молодший шкільний вік є найсприятливішим щодо виховання у дитини фундаментальних для її морального розвитку новоутворень, серед яких – любов до Батьківщини, рідного народу, найближчого оточення. На цьому віковому етапі у дитини формуються моральні почуття, цінності, переконання, що є визначальними у вихованні патріотичної свідомості як важливого складника цілісного процесу формування особистості. Саме тому особистісні якості педагогічного працівника визначають розвиток багатьох якостей молодшого школяра. Учитель, вихователь, за словами О. Сухомлинської, покликаний «підтримувати і розвивати в дитині цінність Батьківщини, рідного слова, культу батька й матері, родини й роду разом з цінностями толерантності, порозуміння, солідарності, рівноправності й рівноцінності всіх через відповідну мотивацію» [2; 14]. Процес виховання загалом і патріотичного виховання зокрема реалізується завдяки наслідуванню учнем поведінки вчителя, який ніби проєктує на дітей свій світ моралі й цінностей, властивих самодостатньому громадянину-патріоту своєї держави [4; 5].

Молодший шкільний вік характеризується підвищеною сприятливістю до виховних впливів. Це обумовлено такими віковими особливостями здобувачів початкової освіти як довірливість, бажання наслідувати, висока пізнавальна активність, емоційність. У молодшому шкільному віці у дитини відбувається формування духовно-моральних основ, механізмів соціалізації, починається процес усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей відрізок життя людини є найбільш сприятливим для емоційно-психологічного впливу на дитину, так як його образи сприйняття дуже яскраві і сильні і тому вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні національних традицій [3, с. 148].

Під патріотичним вихованням здобувача початкової освіти розуміється поступове і неухильне формування в дітей бережного ставлення до рідної природи; знання історії своєї Батьківщини; виховання любові до своєї сім'ї, знання її традицій, історії; культурне надбання свого народу, толерантне ставлення до представників інших національностей. Усі ці якості необхідно закладати вже у молодшому шкільному віці.

Мета патріотичного виховання – розвиток в українському суспільстві високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, становлення громадян, які мають позитивні цінності і якості, здатних виявити їх у творчому процесі інтересах Батьківщини, зміцнення держави, забезпечення державних життєво важливих інтересів та сталого розвитку [1, с. 38].

Патріотичне виховання неможливе без національних традицій це дві складові одного цілого. В своїй педагогічній практиці в комунальній заклад загальної середньої освіти «Луцька гімназія №19 Луцької міської ради» в 2-а класі ми

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

використовуємо національні традиції для поліпшення навчального процесу в початковій школі.

Формування національної ідентичності. Знайомство з культурою, звичаями, народними святами та символами допомагає дітям усвідомити свою приналежність до нації, відчувати гордість за свою країну.

Під час вивчення теми «Про що розповідає прізвище», ми акцентували увагу на те, з якого регіону прізвище, секрети його походження. Які символи нашої історії заховані в прізвищах, і як по прізвищу ми можемо зазирнути у минуле.

Традиції містять у собі основи моральності, повагу до старших, любов до сім'ї, працелюбність, чесність, доброту. Діти засвоюють ці цінності через народні казки, прислів'я, звичаї та обряди.

Під час уроків читання та письма, ми намагались кожного разу розповідати прислів'я, щоб діти його записали та пояснили. Для розвитку пам'яті та, щоб молоде покоління знало прислів'я.

На уроці позакласного читання ми читали українській народні казки, а саме: «Котигорошко», «Лисиця та Журавель», «Івасик-Телесик». Обговорювали який сенс казок, що нового здобувачі освіти взнали через казки. Що робили головні персонажі, яка була їх мотивація, чи зустрічаємо ми навколо схожих людей на персонажів, і як ми до них відносимось, чи подобаються вони нам.

Розвиток комунікативних навичок, колективні традиційні свята, фольклорні ігри, участь у театралізованих виставах допомагають дітям навчитися взаємодіяти, співпереживати та працювати в команді. Фольклорні ігри які ми застосовуємо під час педагогічної практики на уроках фізичної культури.

«Збирачі груш» це гра, у якій діти імітують процес збирання груш та змагаються, хто з них збере більше.

Зазвичай ми використовуємо кульки для зручності, перед тим розділивши клас на дві команди. Діти грають та запам'ятовують фольклорну гру.

«Вербич» це гра, де учасники утворюють коло, а один з них – «вербич» – стоїть у центрі. Завдання «вербича» – знайти та впізнати іншу дитину, яка постійно змінює місце у колі.

Дана гра корисна не тільки тим, що вона є фольклорною та прийшла до нас з давніх часів, а вона ще й розвиває увагу та критичні здібності у здобувачів освіти, що безумовно має велику користь у подальшому житті.

Розвиток творчих здібностей, національні традиції пов'язані з мистецтвом: піснями, танцями, декоративно-ужитковим мистецтвом. Діти через творчість розвивають уяву, емоційну чутливість і художній смак.

Тому під час уроків музики для розучування ми пропонуємо дітям українські народні пісні, за час моєї практики ми вивчили та навчились співати «Ой у лузі червона калина».

Використання національних традицій у навчанні молодих школярів сприяє розвитку гармонійної особистості, навчальних цінностей та освіти свідомого громадянина. Тому важливо активно запроваджувати елементи національної традиції в освіті та повсякденному житті дітей.

Національні традиції відіграють важливу роль у навчанні молодих здобувачів освіти, сприяючи їх повному розвитку. Вони формують моральні цінності,

патріотизм, культурну ідентичність та творчу спроможність. Завдяки участі у традиційних ритуалах та святах, діти вивчають основні етичні принципи, розвивають соціальні навички та роботу в групі. Національні традиції також сприяють збереженню культурної спадщини, та передають її від покоління в покоління, зміцнюючи стосунки між сім'єю та членами громади та розширюючи когнітивне бачення дітей.

Отже, національна традиція є невід'ємною частиною навчального процесу, який допомагає навчити особистість бути освіченою етикою, культурною інформацією та соціальною діяльністю.

Література та джерела

1. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: Навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с.

2. Зубцова Ю. Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.07. К., 2012. 20 с.

3. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2015. № 2 (49). С. 148–151.

4. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти.* 2010. № 2. С. 10–14.

ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ольга Ільїна,

студентка 4 курсу групи Г спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти

Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Богдан Шахраюк, викладач психології,
викладач-методист**

У статті розглядаються проблеми агресивності особистості та її прояви у молодших школярів. Визначено зміст агресії та агресивності як психічних явищ. Проаналізовано різні підходи до тлумачення цих понять. Особливу увагу приділено вивченню агресивності у молодших школярів.

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до людини, її духовного світу, цінностей, її інтересів і вподобань. Важкий соціальний стан, що склався на даний час у соціумі, зумовлює відхилення в особистісному розвитку і поведінці людей. Кризові явища, економічна нестабільність, воєнний стан – все це відображається у почуттях, думках, поведінці дітей. В останній час помітно зріс рівень агресивності серед різних вікових груп, зокрема, і в молодшому шкільному віці. Проблема агресивності молодших школярів є недостатньо вивченою в психолого-педагогічній науці. Це

зумовлює необхідність розробки шляхів попередження, профілактики агресивних проявів на етапі молодшого шкільного віку.

У зарубіжній і вітчизняній психології проблема агресивної поведінки дітей активно розроблялася у працях А. Басса, Б. Братуся, Л. Іванової, С. Кравчука, Н. Ратінової, Д. Річардсона, З. Фрейда, Х. Хекхаузена та інших. Дослідники проблем агресії і агресивної поведінки дітей акцентують увагу на значенні об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку даного явища, пропонують шляхи і засоби для корекції і профілактики агресивної поведінки в дитячому середовищі.

В сучасній психологічній науці не пропонується однозначного визначення поняття агресії. Такі поняття як «агресія» та «агресивна поведінка» вперше з'явилися в літературних джерелах XVIII-XIX століть. Слово «агресія» походить від латинського терміна «напад», що буквально означає «рух вперед, наступ». Хоча це поняття вже доволі давно використовується в європейських мовах, його зміст змінювався протягом усього цього часу. Первісно агресія сприймалася як сміливий, рішучий рух до мети, незалежно від характеру дії - дружньої чи ворожої. Лише в XIX столітті значення терміна набуло більш конкретного трактування, асоціюючись переважно з ворожими діями проти інших. Отже, тепер агресію можна визначити як форму поведінки, спрямовану на приниження або насильство над іншою особою, яка зовсім не хотіла б отримати подібне ставлення [5].

Агресивність, у свою чергу, є саме тою особистісною рисою, що виражається в схильності до агресивних дій і проявляється через деструктивні зміни у взаєминах між людьми, а в нашій ситуації між дітьми. Агресивна поведінка характеризується активними, відкритими діями, часто ініційованими агресором, з метою завдати шкоди іншій людині чи об'єкту, і може проявлятися у різних формах - від фізичного до вербального насильства [3].

Агресивна поведінка дітей є однією із центральних психолого-педагогічних проблем. Останнім часом вчителі-класоводи у початкових класах почали активно говорити про тенденцію збільшення рівня агресії молодших школярів.

Молодший шкільний вік є особливим етапом у житті дитини, який вважається вершиною дитинства. У цей період діти зберігають багато характерних рис дитинства, таких як наївність, щирість, безпосередність та залежність від авторитету дорослих, але водночас у них починає формуватися власна логіка мислення та поведінка.

Одним із основних факторів, що впливають на виникнення агресивної поведінки, є соціальні умови розвитку дитини, зокрема сімейне оточення. Саме в сім'ї дитина вперше може засвоїти моделі агресивної поведінки, які можуть включати фізичне, вербальне чи емоційне насильство, байдужість, придушення особистості або негативні оцінки [4]. Повна відсутність уваги, або ж навпаки, тотальний контроль з боку батьків, а також їхня жорстокість зазвичай провокують у дитини розвиток ворожих реакцій, які проявляються найчастіше у стосунках з ровесниками, а також із батьками чи вчителями. У школі, з причини нових соціальних зв'язків, агресія може закріпитися як стійка риса особистості дитини, яка дуже негативно впливає на взаємини в дитячому колективі та створює основу для конфліктної поведінки.

На формування стосунків дитини з однолітками та дорослими дуже суттєво впливає суб'єктивне ставлення до нього педагога. Авторитет та приклад учителя

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

може як покращити статус дитини в класі та ставлення до неї, так і закріпити негативні уявлення про неї серед однолітків.

Агресивна поведінка дітей у навчальному середовищі має свої специфічні риси, які формуються під впливом взаємодії з однолітками, батьками та педагогами. У школі дитина зустрічається з новими соціальними умовами, які сприяють формуванню її навичок взаємодії з оточуючими її людьми та вирішення конфліктів. Але саме в цьому середовищі можуть проявлятися та закріплюватися агресивні форми поведінки, особливо в тому випадку, якщо дитина вже засвоїла агресивні моделі у родині чи серед ровесників [1].

Особливістю агресивної поведінки в навчальному середовищі є також різниця у відносинах між хлопчиками та дівчатками. У молодшій школі хлопчики найчастіше демонструють фізичну агресію, тоді як дівчатка застосовують вербальні та соціалізовані форми, такі як образи, плітки чи виключення з колективу. Така поведінка зазвичай є відповіддю на їх очікування на реакцію дорослих, які, наприклад, більш терпимо ставляться до агресії хлопців. Важливо взяти до уваги, що агресивна дитина може як стати ізольованою у колективі, так і знайти підтримку в групі однолітків з подібними тенденціями. У таких випадках агресивна поведінка стає прийнятною нормою всередині цієї групи школярів, закріплюючись та розвиваючись. Разом із тим, діти, які в дошкільному віці демонструють соціально бажану поведінку, нерідко проявляють агресію в школі, використовуючи її разом із мирними способами самоствердження для здобуття авторитету серед однолітків.

Виходячи з важливості проблеми, нами було проведено дослідження рівня агресивності молодшого шкільного віку на базі ліцею №3 Володимирської міської ради. У дослідженні взяло участь 30 дітей 4-А класу.

З метою вивчення особливостей агресивної поведінки молодших школярів використано методику «Шкала прямої і непрямой агресії» (К.Б'єрквест).

На основі проведеного дослідження можна зробити ряд висновків про особливості агресивної поведінки дітей. По-перше, більшість досліджуваних показали високий рівень прояву фізичної і вербальної агресії у спілкуванні та взаєминах (відповідно 63% і 57%). У той же час зафіксовано середній рівень прояву агресії за показником «непряма агресія» (53%). Дані свідчать про досить високий рівень агресивних тенденцій серед опитуваних. Це означає, що у поведінці школярі здатні використовувати фізичний вплив проти іншого учня, висловлюють негативні емоції щодо інших дітей, вступають у конфлікти і суперечки. Слід зазначити, що сама по собі агресивність не робить дитину свідомо небезпечною, оскільки зв'язок між агресивністю і агресією не є стійким та стабільним. Але, водночас, отримані дані свідчать про те, що проблема агресії у середовищі молодших школярів є актуальною як з наукової, так із практичної точки зору.

Агресивні прояви у молодшому шкільному віці можуть бути наслідком як індивідуальних особливостей дитини, так і впливу зовнішніх факторів, таких як сімейне середовище, шкільні взаємини або соціальний контекст. Важливо враховувати, що агресивна поведінка часто виступає способом вираження внутрішнього напруження, невирішених емоційних конфліктів або реакцією на несприятливі умови соціалізації. Основним завданням психолого-педагогічної корекції є створення умов, які сприяють зміні деструктивних форм поведінки на

конструктивні. Залучення батьків та педагогів до процесу корекції забезпечує цілісність та системність впливу, а разом із тим підвищує ефективність профілактичних та корекційних заходів.

Література та джерела

1. Головська І. Г. Психологічні аспекти проявів агресії у молодших школярів / І. Г. Головська, В. Ф. Черней. *Шкільному психологу усе для роботи*. №8 (20). 2010. С. 21-22
2. Кононко О. Дитяча агресія: специфіка, причини виникнення, виховання вміння її долати. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 3. С. 80-85.
3. Литвинчук Н. Б., Мельниченко Н. М. Агресивність молодших школярів як соціально-психологічна проблема. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. К. : Національний авіаційний університет, 2023. Вип. 1(22). С. 111-118
4. Пасічник Т. Агресія як психологічний феномен. *Психологічний журнал*. 2013. №5. С 44-48.
5. Яковлева О. В. Причини агресивної поведінки молодших школярів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (290). 2015. С. 296-302.

ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК ЯК СКЛАДОВА ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ УЧНІВ НА УРОЦІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Вероніка Калина,

студентка 41-М групи спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницького гуманітreno-педагогічного коледжу»

**Науковий керівник – Альбіна Мазур, магістр педагогічної освіти,
викладач музичного мистецтва**

Розглянуто ключові аспекти проблеми формування естетичного смаку школярів. Висвітлено роль музичного мистецтва як важливої ланки у творчому самовираженні учнів. Подано основні принципи технології творчого самовираження учнів в процесі колективного музикування.

У наш час проблема формування естетичної культури школярів є одним із важливих завдань сучасної освіти. У процесі естетичного виховання вчитель має сформулювати в учнів здатність сприймати, відчувати і оцінювати прекрасне в усіх його проявах.

Важливі аспекти проблеми теорії та методики естетичного виховання, зокрема формування естетичних смаків школярів, розкривають у своїх працях Н. Волошина, Д. Джола, І. Зазюн, Л. Коваль, Л. Масол, Г. Падалка, Г. Шевченко. Естетичний смак не є вродженою властивістю, він постійно розвивається і вдосконалюється. Естетичний смак – це важливий компонент структури особистості, що має емоційне забарвлення та відображає внутрішні уподобання людини [8].

Естетичний смак формується під впливом культурного середовища та індивідуальних якостей особистості. Вагому роль при цьому мають уроки музичного

мистецтва, на яких дитина вчиться пізнавати прекрасне, усвідомлює цінність художніх творів, розкриває свої творчі здібності [2].

Як зазначає О. Ростовський, музична освіта – це складний процес розвитку творчих здібностей учнів, їх здатності до естетичного сприймання, переживання і творення музики, в якому викладач має бути творчою особистістю, готовою до креативу та постійного самовдосконалення [7, с. 9].

Музичне мистецтво має надзвичайно великий вплив на емоційну сферу дитини і є важливою ланкою у формуванні естетичного смаку учнів. Музика дає можливість учневі виразити індивідуальне бачення, допомагає реалізувати свій творчий потенціал. Саме на уроках музичного мистецтва учні мають можливість проявити своє «творче зерно» через виконання музичних творів, імпровізацію, створення авторських композицій або участь у творчих проєктах [4].

Музичне мистецтво сприяє розвитку комунікативних здібностей учнів. Наприклад, спільне виконання музичних творів у ансамблях, оркестрах, хорах сприяє налагодженню взаєморозуміння, покращує комунікативні навички, мотивує учнів до творчості, створює сприятливі психологічні умови у знаходженні засобів самовираження.

Важливим аспектом є також мотивація до творчої діяльності. На думку В. Бондаря, учнів варто залучати до аналізу мистецьких явищ і пробуджувати у них бажання творити. Найбільш ефективним є використання індивідуальних творчих завдань, інтерактивних форм навчання та самостійних проєктів [1].

В процесі роботи над творчими проєктами важливо викликати в учнів естетичну потребу, тобто необхідність у долученні себе до прекрасного, відображенні свого внутрішнього світу за допомогою творчості. Організація такої діяльності вимагає особливого креативного підходу від вчителя, адже кожна дитина в силу свого темпераменту, психологічних особливостей розкривається по різному, сприймаючи та відтворюючи інформацію через призму свого естетичного бачення.

Розглядаючи урок музичного мистецтва, варто зазначити, що виступи у вокальних, хорових, інструментальних колективах сприяють налагодженні взаємодії його учасників, створюючи міцні комунікативні зв'язки побудовані на спільних творчих інтересах [6].

Технологія творчого самовираження учнів у процесі колективного музикування ґрунтується на загальнопедагогічних принципах та принципах педагогіки мистецтва:

1. Від наслідування – до творчості. Учень повторює за учителем не лише певні теоретичні поняття, а й практичні дії.

2. Єдність колективного та індивідуального. У процесі колективного музикування головним орієнтиром є результат злагоджених дій усіх членів колективу – виконання музичного твору в ансамблі.

4. Єдність художнього і технічного. Вагомою є комплексна робота над технікою та художнім емоційно-зabarвленим виконанням.

5. Комплексність видів діяльності – поєднання різних видів музично-творчої та мистецької діяльності: співу, руху, гри на елементарних музичних інструментах, інсценізації, гри та театралізації сприяє створенню творчої атмосфери та вихованню всебічно розвиненої особистості [3].

Формами самовираження в різноманітних поєднаннях мистецько-творчої діяльності можуть бути: вокально-інструментальні діалоги, створення текстів пісень, інсценізація, театралізація пісень, речитація-імпровізація з інструментальним виконавством, декламаційно-театральне оформлення музики для слухання, ритмо-вокально-пластичні діалоги зі звучними жестами; створення вокально-пластичних композицій на заданий сюжет [3]. Одним із проявів естетичного смаку є художній смак. Він формується і розвивається на основі естетичного смаку і є квінтесенцією усього попереднього естетичного досвіду. Фундаментом художнього смаку є мистецтво. Цей смак виявляється в здатності людини адекватно духовним цінностям і художнім ідеалам сприймати й оцінювати мистецькі твори [5]. Саме ця здатність допомагає учням відчувати, зрозуміти і передати красу того чи іншого твору під час його виконання у власному трактуванні.

Таким чином, можна зробити висновок, що творче самовираження в музичній діяльності є процесом втілення учнем у її різновидах власних потреб, ідеалів і цінностей на основі зацікавленого прагнення виявляти та розвивати свої музично-виконавські здібності та музично-творчі можливості при умові розвиненого естетичного та музичного смаку.

Література та джерела

1. Бондар В. Педагогіка творчого розвитку школярів у контексті музичного виховання. Київ, 2018. С. 90.
2. Бондар В. Формування естетичних уподобань у молоді в контексті культурного розвитку суспільства. Київ, 2019. С. 8.
3. Гумінська О. Технологія самовираження учнів у процесі колективного музикування. *Мистецтво та освіта* №3 (97) 2020. С.20-26
4. Денисюк І. Художня імпровізація як засіб формування мистецьких уподобань учнів основної школи у сфері музичного мистецтва. // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Вип. 20. Київ, 2016. С. 145-155.
5. Калініна Л. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях. *Рідна школа*. 2008. № 5. С. 23.
6. Паньків Л. Методичні напрямки розвитку творчої самореалізації учнів мистецького колективу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 7 (170). Ч. 2
7. Ростовський О. Методика викладання музики в початковій школі. Навч.-метод. посібник. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2001. 216.
8. Ярмаченко М. Педагогічний словник. К.: Пед. думка, 2001. 514 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ

Ольга Калінка,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультет початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Дуб'юк, канд. пед. наук,
старший викладач кафедри музичного мистецтва**

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У статті проаналізовані сучасні наукові підходи до проблеми впливу музичного мистецтва на формування гармонійної особистості учнів початкової ланки, визначені шляхи та перспективи розв'язання зазначеної проблеми.

Дослідження проблеми формування гармонійної особистості учнів початкової ланки полягає у вивченні нормативних документів, у яких наголошується, що національне виховання має бути спрямоване на формування у школярів світоглядної свідомості, невіддільної від національного ґрунту, органічно поєднаної з історією та традиціями українського народу [4]. Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, «Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури», Національна державна комплексна програма естетичного виховання одним із головних основних завдань визначили формування всебічно розвиненої особистості. Важливою складовою цього процесу є естетичне виховання, яке в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні. Саме естетичне виховання розвиває творчі здібності особистості та тісно пов'язане з культурним життям суспільства [6].

Метою сучасної початкової школи є забезпечення всебічного розвитку духовної сутності дитини, становлення її гармонійної особистості, цілеспрямоване виявлення і розвиток її природних здібностей, нахилів, потенційних обдарувань, інтелектуальної та естетичної культури.

Успішне вирішення цієї проблеми вимагає переосмислення методологічних прийомів до процесу навчання учнів початкової ланки, переорієнтації освіти на особистість, забезпечення активної пізнавальної позиції суб'єкта навчання.

Поняття «естетичне виховання» охоплює всі види мистецтва, всі джерела краси, всі виховні сфери, всі предмети, що вивчаються в загальноосвітній школі.

Проблема музично-естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти В. Кузь, О. Савченко, В. Сухомлинський.

Психолого-педагогічний аналіз проблеми формування гармонійної особистості учнів початкової ланки полягає у здатності чуттєво сприймати предмети та явища як вираз їх цінностей і внутрішнього життя, усвідомлено переживати свою причетність до світу, іншим людям, природі, творам загальнолюдської культури. В своїх дослідженнях Г. Падалка визначила таку суттєву якість учнів початкової ланки, як особливе ставлення до дійсності, котре модифікує, перетворює психічне життя особистості: цінності та мотиви, пізнавальну сферу, життєву поведінку та ін. Учений припускає, що учням початкової ланки з розвиненим естетичним ставленням до дійсності властивий особливий, естетичний тип узагальнення, яке будується на підставі емоційно-оціночного ставлення до предметів та явищ, що виникає у зв'язку зі сприйняттям їх конкретного чуттєвого [3].

У своїх педагогічних роздумах В. Сухомлинський стверджує: «Кожна людина освоює і красу природи, і слово. І це освоєння залежить від її активної діяльності під

якою ми розуміємо працю і творіння, думку і почуття, які сприймають, створюють і оцінюють красу» [5].

Як складову частину навчально-освітнього процесу, безпосередньо спрямовану на формування гармонійної особистості учнів початкової ланки, естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей, на розвиток її здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини тлумачить поняття «естетичне виховання» С. Гончаренко [2].

У системі умов що забезпечують гармонійне становлення особистості учня початкової ланки, особливо важлива роль належить музично-естетичному вихованні, в процесі якого відбувається формування емоційно-цінного і духовно- морального ставлення до музичного мистецтва, розвиток загальних і спеціальних здібностей, універсальних якостей особистості [2].

Музика силою звуків відображає весь багатогранний діапазон життя, красу реальності дійсності в її емоційно-конкретних формах. Головне завдання вчителя музичного мистецтва – ввести учня початкової ланки у великий світ музичного мистецтва, навчити розуміти його музику і насолоджуватись нею, розвивати його музичні здібності і естетичний смак.

Музика у сім'ї мистецтв посідає особливе місце завдяки її безпосередньому комплексному впливу на людину.

Багатовіковий досвід і спеціальні дослідження показали, що музика впливає і на психіку, і на фізіологію людини, що вона може надавати заспокійливий і збуджувальний вплив, викликати позитивні і негативні емоції. Саме тому при всій розмаїтості напрямків роботи сучасної школи з великою наполегливістю стверджується теза про важливість музичного виховання учнів початкової ланки, про його значення для розвитку загальних психічних властивостей (мислення, уваги, пам'яті, волі), для виховання емоційної та душевної чуйності, морально-естетичних потреб, ідеалів, тобто для формування всебічно розвиненої, гуманної особистості.

Специфіка музично-естетичного виховання полягає в тому, що кінцевим його результатом є всебічно розвинена особистість. Воно націлене на активізацію творчих можливостей молодших школярів, формування естетичних смаків, на підвищення їх загального розвитку.

Молодший шкільний вік є тим важливим і своєрідним періодом у загальному розвитку дитини, який впливає на подальше формування її фізичних, розумових і музично-творчих здібностей. Типові психологічні особливості учнів початкової ланки – пластичність, піддатливість, чутливість всієї нервової системи, образність мислення, емоційність створюють найсприятливіші умови для розвитку музично-естетичного ставлення до навколишнього світу. Тому важливо уже в молодшому шкільному віці дати учням яскраві музичні враження, збудити інтерес до музичного мистецтва, співпереживання музиці.

У процесі естетичного виховання на уроках музичного мистецтва ми повинні усвідомлювати, що уміння слухати, чути і бачити музику не є вродженою рисою. У процесі спілкування з музикою вчитель повинен розвивати уяву, художньо-образне мислення учнів початкової ланки, їх пізнавально-творчі можливості [1].

Музично-естетична спрямованість як важливий елемент культури особистості молодшого школяра повинна створити можливості для природного саморозвитку, самореалізації дитини, оскільки саме у мистецтві закладені форми вираження мислення, інтелекту дитини.

Найбільш яскравою, доступною моделлю естетичного ставлення учнів початкової ланки до дійсності, коли відбувається становлення духовного світу дитини, є мистецтво, де органічно пов'язані процеси пізнання світу, його естетичної усвідомленості та вираження свого власного до нього ставлення.

Отже, завдання сучасної початкової школи – забезпечити створення умов для формування гармонійної особистості учня початкової ланки, художньо-естетичних інтересів школярів, здатності їх розуміти і глибоко переживати музику. У цьому контексті навчання, виховання і розвиток мистецтвом музики не зводиться тільки до засвоєння і розуміння мистецтва як такого, а передбачає формування гармонійної особистості учнів початкової ланки, розвитку творчої естетичної активності учнів початкової ланки, виховання тих якостей, які характеризують естетичне ставлення до дійсності, інтелектуальної та естетичної культури.

Література та джерела

1. Блудова Ю. О. Художньо-естетичне виховання як один з основних чинників гармонійного розвитку особистості // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 40 (93). С. 64-70.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ: Освіта України, 2008. 272 с.
4. Про внесення змін до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 893-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2022-%D1%80>
5. Сухомлинський О.В. Народження громадянина. Київ, 1976. 378 с.
6. Шмельова Т.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів / *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Житомир, 2010. Вип. 50. С.147-150.

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРО ДЕСЯТОК ЯК СКЛАДЕНУ ЛІЧІЛЬНУ ОДИНИЦЮ

Марина Карліна,

студентка групи К13/22 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення

ВСП «Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ»

Науковий керівник – *Олена Муращенко, канд. пед. наук,*
викладач циклової комісії початкової та дошкільної освіти

Розглянуто методику формування поняття «десяток» як складена лічильна одиниця. Проаналізовано етапи навчання, практичні вправи та значення цього поняття для розвитку математичних компетентностей молодших школярів.

У контексті сучасних світових тенденцій вітчизняна школа орієнтується на побудову освітнього процесу, у якому основний акцент зміщується від механічного

засвоєння нормативно визначених знань, умінь і навичок до розвитку здатності учнів діяти, застосовувати набуті знання на практиці та адаптувати їх до реальних життєвих ситуацій. Відповідно до чинних державних освітніх стандартів, початкова школа спрямована на формування ключових компетентностей, що ґрунтуються на особистісному досвіді дитини та її навчальних потребах, які мотивують до пізнання [1].

Одним із важливих напрямів початкової математичної освіти є всебічний розвиток особистості дитини засобами математичної діяльності, що забезпечує формування математичної компетентності як необхідної умови для подальшого навчання та життя [3, с. 37]. Реалізація цієї мети забезпечується опануванням змістової лінії «Числа, дії з числами. Величини», зокрема, формування у першокласників поняття про десяток як складену лічильну одиницю. Це питання розглядається в межах вивчення нумерації чисел першої сотні та є основою для подальшого засвоєння усної та письмової нумерації чисел 11–20 та 21–100, порівняння чисел у концентрі «Сотня», а також виконання арифметичних дій додавання і віднімання на підставі нумерації у межах 100.

Методику навчання формування поняття десятка як складеної лічильної одиниці в різні періоди досліджували такі науковці, як М. Богданович, Л. Коваль, М. Козак, Я. Король, О. Онопрієнко, С. Скворцова та ін. Вони підкреслюють, що формування цього поняття є ключовим етапом у розвитку математичних здібностей молодших школярів. Розуміння десяткової системи числення створює підґрунтя для подальшого опанування арифметичними діями та складними математичними концепціями. Уміння групувати предмети в десятки сприяє розвитку логічного мислення та значно полегшує процес лічби великої кількості предметів [2].

Підготовча робота до цієї діяльності включає систему практичних вправ на групування предметів, що дає можливість учням усвідомити, що об'єкти можна лічити не лише одиницями, а й групами – двійками, трійками, п'ятірками та десятками. Використання наочних матеріалів, таких як лічильні палички, кубики або намистинки, допомагає візуалізувати процес утворення десятка з десяти одиниць і зрозуміти, що десятками можна лічити предмети так само, як одиницями. Наприклад, зв'язування десяти паличок у пучок демонструє, що десяток – це не просто набір одиниць, а окрема лічильна одиниця, яка містить десять елементів.

На наступному етапі першокласники засвоюють принцип порівняння чисел, отриманих при лічбі десятками. Вони порівнюють окремо кількість одиниць і кількість десятків та виявляють, що принцип їх порівняння однаковий: числа десятків порівнюються так само, як і числа одиниць. Якщо 5 менше 8, то і 5 десятків менше 8 десятків.

Процес формування поняття «десяток» продовжується під час виконання арифметичних дій додавання та віднімання чисел, отриманих у процесі лічби десятками. Важливим є співставлення дій додавання і віднімання однакових чисел одиниць і десятків та усвідомлення аналогії між цими операціями. Наприклад, $5 - 2 = 3$ та $5 \text{ д.} - 2 \text{ д.} = 3 \text{ д.}$ Учні приходять до висновку, що додавання та віднімання десятків відбувається за тими ж правилами, що й арифметичні операції з одиницями.

Подальша робота спрямована на ознайомлення учнів з числом 10 та з'ясування значення цифр у його записі. Аналогічно відбувається робота над записом інших круглих чисел, наприклад, 3 десятки = 30, 5 десятків = 50 тощо.

Важливим етапом формування поняття «десяток» є порівнянням круглих чисел та виконанням з ними арифметичних дій додавання й віднімання. Діти виявляють, що додавання і віднімання круглих чисел відбувається подібно діям з відповідними одиницями.

Таким чином, ознайомлення з поняттям десятка як складена лічильна одиниця є ключовим етапом у формуванні математичних компетентностей учнів початкової школи. Використання практичних вправ, наочного матеріалу та поступове ускладнення завдань забезпечують глибше розуміння десяткової системи числення та створює міцну основу для подальшого вивчення математики.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. Затв. постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).
2. Скворцова С. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 1–2 клас. Наказ МОН України від 12.08.2022 № 743-22.

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Софія Кичка,

студентка 4Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано теоретичні основи використання інтерактивних технологій у формуванні математичних компетентностей здобувачів початкової освіти. Розкрито методи та засоби активізації навчальної діяльності учнів.

Сучасна освіта зосереджується на безперервному розвитку ключових компетентностей учнів початкової школи, серед яких важливе місце посідає математична. Технологічний прогрес сприяє зміні освітніх підходів, спонукаючи педагогів шукати нові способи підвищення ефективності навчального процесу. Значну роль у цьому відіграють інтерактивні технології, що забезпечують активну взаємодію дітей із навчальним матеріалом та один з одним.

Інтерактивні технології у навчанні математики відкривають нові можливості для розвитку вмінь і навичок учнів. Вони дозволяють працювати з матеріалом у

зручному форматі, де діти активно взаємодіють з навчальним середовищем, а не лише спостерігають за поясненнями вчителя. Завдяки таким технологіям, математика стає для учнів захоплюючою, а не механічним запам'ятовуванням фактів і формул. [1]

Важливим аспектом є й те, що інтерактивні технології допомагають створювати безпечну та комфортну атмосферу для навчання. Діти можуть без страху робити помилки і відразу коригувати їх, що сприяє формуванню впевненості в собі та власних силах. Вони отримують миттєвий зворотний зв'язок, що дозволяє швидко коригувати свої помилки і не затримуватися на проблемних моментах.

У теперішньому світі, де технології стають невід'ємною частиною всіх аспектів життя, освіта також не залишається осторонь цієї тенденції. Інноваційні методи навчання, зокрема інтерактивні технології, дозволяють по-новому поглянути на традиційні підходи в освіті. Особливо це важливо в навчанні математики для учнів початкової школи, оскільки вони на цьому етапі набувають основи математичних знань та навичок.

Інтерактивні технології забезпечують інтеграцію сучасних інструментів в навчальний процес, що робить його більш цікавим, доступним та ефективним. Вони дозволяють учням не лише отримувати знання, а й активно їх застосовувати, розвиваючи важливі когнітивні навички, зокрема, логічне мислення, критичний аналіз та здатність до самостійного вирішення проблем. Завдяки інтерактивному підходу, математика стає для учнів не просто набором правил та формул, а захоплюючою наукою, що спонукає їх до досліджень і пошуків.

Інтерактивні методи навчання включають різноманітні форми роботи з учнями: від використання інтерактивних дошок, мультимедійних презентацій до онлайн-ігор та інтерактивних завдань, доступних через комп'ютери та мобільні пристрої. Одним з таких інструментів є програми та додатки, які дозволяють створювати вікторини, тести, ігри, в яких учні можуть не лише перевіряти свої знання, а й отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Серед таких програм можна виділити Khan Academy та GeoGebra, які активно використовуються для вивчення основ математики і розвитку навичок вирішення задач [2].

Застосування інтерактивних технологій у математиці дозволяє учням розвивати свою здатність до мислення в обсягах більш високого рівня, допомагає глибше зрозуміти складні концепції через візуалізацію, моделінг та ігрові методи. Вчитель може створювати завдання, що адаптуються до рівня кожного учня, а також застосовувати диференційований підхід до кожної дитини в класі. Для таких цілей можна використовувати програми, як Mathletics або SplashLearn, які дозволяють створювати індивідуальні завдання для кожного учня, враховуючи їхні здібності та рівень знань.

Також інтерактивні технології створюють можливості для персоналізованого навчання, що дозволяє врахувати індивідуальні особливості учнів: їхні сильні сторони та зони, що потребують додаткової уваги. За допомогою таких програм, як IXL або Prodigy, можна забезпечити диференціацію завдань, що дозволяє дітям працювати в зручному темпі та отримувати відповідний рівень викликів для розвитку.

Система «зворотного зв'язку», яка є однією з важливих складових інтерактивного навчання, дозволяє учням миттєво бачити результат своєї роботи. Це важливий аспект у навчанні математики, оскільки дозволяє дітям коригувати свої

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

помилки та знаходити правильні шляхи розв'язання завдань. Завдяки таким платформам, як Tynker або Scratch, учні можуть не лише отримувати зворотний зв'язок щодо своїх математичних рішень, але й працювати над програмуванням математичних задач через створення власних інтерактивних проєктів.

Не менш важливим є й аспект колективної роботи, який стимулюється інтерактивними технологіями. Задачі на розв'язування у групах, спільне обговорення рішень та колективні проєкти допомагають учням розвивати комунікаційні навички, вчать працювати в команді та приймати спільні рішення. Таке навчання дає дітям можливість побачити різні підходи до вирішення однієї задачі, що сприяє розвитку їхнього аналітичного мислення.

Не можна забувати, що інтерактивне навчання значно покращує мотивацію учнів до навчання. Діти не тільки отримують знання, але й вчать активно їх застосовувати, що надає їм відчуття успіху та досягнення. Гра як основа інтерактивних технологій допомагає зняти психологічний бар'єр, коли математика сприймається як важка та нудна дисципліна. В ігровому форматі навіть складні математичні задачі можуть перетворюватися на захоплюючі виклики, де успіх залежить від швидкості мислення та точності виконання [3].

Також інтерактивні технології дозволяють педагогам вивчати рівень засвоєння матеріалу кожним учнем в реальному часі, здійснюючи моніторинг прогресу через онлайн-статистику, що дає змогу коригувати підхід до кожної дитини та вчасно звертати увагу на ті моменти, де потрібна додаткова допомога.

Інтеграція технологій у навчальний процес математики дозволяє не тільки покращити якість освіти, а й забезпечити учнів навичками, які знадобляться їм у майбутньому, як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті. У світі, де технології займають важливе місце, саме вміння працювати з ними, критично мислити та ефективно застосовувати знання є невід'ємною частиною успішної особистості.

Інтерактивне навчання – це шлях до формування сучасної та мотивованої особистості, яка має можливість не тільки здобувати знання, а й розвивати критичне мислення, творчість, комунікаційні навички та здатність до самонавчання, що є необхідними для успішного майбутнього [4, с. 28].

Отже, практичне застосування інтерактивних технологій у формуванні математичних компетентностей здобувачів початкової освіти є ефективним інструментом для підвищення зацікавленості учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності та розвитку логічного мислення. Використання інтерактивних методів, таких як навчальні ігри, мультимедійні презентації, онлайн-платформи та віртуальні вправи, сприяє кращому засвоєнню математичних понять і розвиває навички розв'язування задач у цікавій та доступній формі. Завдяки таким технологіям навчальний процес стає більш динамічним і адаптивним до індивідуальних потреб кожного учня.

Застосування інтерактивних технологій також сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як уміння працювати в команді, самостійно шукати інформацію та критично її оцінювати. Важливою перевагою є можливість візуалізації складних понять, що особливо корисно для молодших школярів. Таким чином, впровадження інтерактивних методів у навчальний процес з математики не лише

підвищує якість освіти, а й формує в учнів стійкий інтерес до предмета, забезпечуючи ґрунтовну підготовку для подальшого навчання.

Таким чином, інтерактивні технології та програми значно сприяють підвищенню ефективності навчального процесу, роблячи математику цікавою та доступною для дітей.

Література та джерела

1. Методика і технології формування обчислювальних навичок. URL: https://stud.com.ua/178739/pedagogika/metodika_tehnologiyi_formuvannya_obchislyvalnih_navichok (дата звернення: 05.03.2025).

2. Методика формування навичок усних обчислень на уроках математики в початкових класах. URL: https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/diplomnaya/999 \ (дата звернення: 01.03.2025).

3. Сайнюк Л.А. формування обчислювальних навичок та вмінь у молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-obchisluvalnih-navicok-u-molodsih-skolariv-108626.html> (дата звернення: 05.03.2025).

4. Шаран О. В. Використання сучасних освітніх технологій у процесі формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, 2021. С. 28.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Роман Кіс,

студент 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Розкрито суть формувального оцінювання учнів початкової школи, описано алгоритм діяльності вчителя під час даного виду оцінювання та його роль у становленні особистості молодшого школяра.

Освітній процес поступово відходить від традиційного підходу, який передбачає лише перевірку знань, і спрямовується на розвиток компетентностей здобувачів освіти. Важливу роль у цьому відіграє формувальне оцінювання – це процес збору інформації про навчальний прогрес дітей з метою коригування їхнього навчання та покращення результатів. Воно проводиться протягом навчання, надаючи зворотний зв'язок для підтримки розвитку дітей. У початковій школі цей метод оцінювання особливо актуальний, адже саме в цей період у них формується інтерес до навчання, розвиваються критичне мислення та самостійність. Використання формувального оцінювання дозволяє здобувачам освіти уникнути стресу через оцінки та розуміти власний прогрес [2].

Формувальне оцінювання включає використання різноманітних методів, таких як рефлексія, самооцінювання, аналіз помилок та групові обговорення. Цей підхід дозволяє здобувачам освіти не просто запам'ятовувати факти, а й вчитися розуміти їх значення в контексті реального життя та застосовувати здобуті знання на практиці.

Наприклад, діти, які активно залучені в обговорення теми та мають можливість поділитися власними думками з однокласниками, краще усвідомлюють, як ці знання можна використати для вирішення конкретних ситуацій. Формувальне оцінювання також створює сприятливе навчальне середовище, у якому помилки розглядаються не як невдачі, а як можливості для розвитку. Це не тільки знижує рівень тривожності здобувачів освіти, а й сприяє більш позитивному ставленню до навчання. У зв'язку з цим вони починають відчувати більше впевненості у своїх силах, оскільки розуміють, що помилки – це частина навчального процесу, а не показник їхніх обмежених можливостей. Крім того, саме через помилки діти здобувають досвід, який дозволяє їм краще розуміти матеріал та уникати подібних труднощів у майбутньому. Завдяки формувальному оцінюванню здобувачів освіти розвивають навички самостійного мислення. Вони не просто отримують оцінки, а вчаться аналізувати свій прогрес, розуміти, де вони досягли успіху, а де ще потрібно попрацювати. Такі практики дозволяють їм бути більш самостійними в навчанні, оскільки вони здатні виявляти свої сильні та слабкі сторони, а також знаходити способи для подолання труднощів. Наприклад, якщо дитина усвідомлює, що вона не зовсім добре розібралася в певному аспекті матеріалу, вона може звернутися до додаткових джерел або попросити допомоги у вчителя для покращення своїх знань [2].

Під час організації формувального оцінювання вчителю слід дотримуватись такого алгоритму:

1. Формування об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей. Учитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку (заняття). Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання була можливість з'ясувати, на якому рівні вона досягнута.

2. Визначення разом з учнями критеріїв оцінювання. Обговорення з учнями критеріїв оцінювання робить оцінювальну діяльність прозорою і зрозумілою та сприяє формуванню позитивного ставлення до неї. Під час добору критеріїв оцінювання для кожного конкретного навчального завдання/системи навчальних завдань слід враховувати, що критерії це набір якісних характеристик результату навчання, які використовують для формування оцінювального судження щодо нього.

3. Формування суб'єктної позиції учнів у процесі оцінювання. Для організації самооцінювання і взаємооцінювання можна використовувати різноманітні інструменти зворотного зв'язку. Рекомендуємо, щоб зворотний зв'язок був зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним. Важливо не протиставляти дітей одне одному. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень дитини. Труднощі у навчанні пропонуємо обговорювати з учнем індивідуально, аби не створювати ситуацію колективної зневаги до дитини. Під час взаємооцінювання доцільно формувати вміння коректно висловлювати думку про результат роботи однокласника, ділитись досвідом щодо його покращення. Це сприяє розвитку критичного мислення, формуванню адекватного ставлення до зауважень, рекомендацій, зміцнює товариськість та відчуття значущості кожного в колективі.

4. Створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія). Під час навчальної діяльності пропонуємо спрямовувати учнів на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій,

учинків з огляду на їх відповідність меті діяльності й визначення кроків подальшого навчання з метою покращення результатів.

5. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання. Корекція виконаної роботи буде одним із важливих елементів процесу поетапного формування навчальних дій. Учитель може привернути увагу школяра на алгоритм виконання завдання, зразок, на основі якого виконувалося завдання, поставити орієнтувальне запитання тощо. Вибір інструментів корекції здійснюють з урахуванням психологічних особливостей дитини та рівня опанування нею навчального матеріалу. Під час корекції пропонуємо надавати перевагу індивідуальній роботі [4].

Для вчителів формувальне оцінювання є потужним інструментом, що дозволяє вчасно виявляти проблеми в навчанні здобувачі освіти та адаптувати педагогічний процес до індивідуальних потреб кожного. Це дає можливість коригувати методи навчання, підбираючи найбільш ефективні стратегії для кожного здобувача освіти, а не тільки для всього класу. Таким чином, вчителі можуть надавати підтримку дітям на всіх етапах їх навчального шляху, підвищуючи якість освіти. Однак, незважаючи на очевидні переваги формувального оцінювання, його впровадження потребує суттєвих змін у традиційних підходах до викладання. Вчителі мають не тільки передавати знання, а й допомагати учням аналізувати власні досягнення, підтримувати їх у розвитку самостійності та критичного мислення. Тому важливо, щоб педагоги мали необхідну підготовку для застосування таких методів, а система освіти загалом була готова до змін. Це включає розробку нових методик оцінювання, що дозволяють відслідковувати прогрес здобувачів освіти без використання традиційних балів. Впровадження формувального оцінювання також вимагає пошуку ефективних методів, що дозволяють оцінювати навчальний процес без шкоди для індивідуальних потреб дітей. Цей підхід має потенціал не тільки покращити якість навчання, а й зробити його більш персоналізованим, орієнтованим на розвиток критичного мислення та самостійності здобувачів освіти. Попри труднощі, формувальне оцінювання є важливим кроком до вдосконалення освіти, яке дозволяє учням розвиватися як самостійні, відповідальні особистості, готові до самореалізації в реальному світі [1].

Формувальне оцінювання є ефективним підходом, який допомагає учням краще розуміти навчальний матеріал, усвідомлювати власний прогрес і вдосконалювати свої навички. Для початкової школи цей метод особливо важливий, адже він створює сприятливі умови для розвитку дітей. Хоча впровадження формувального оцінювання потребує певних змін у викладанні, його потенціал у покращенні освітнього процесу є значним. Завдяки цьому підходу навчання стає більш усвідомленим, ефективним і орієнтованим на потреби здобувачів освіти [3].

Література та джерела

1. Олена Підгорна, Тамара Береговська – Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <https://surl.li/rdv1bw> (Дата звернення: 16.02.2025).
2. Кононець Наталка Олексіївна – Стаття «Формувальне оцінювання в початковій школі» URL: <https://surl.li/eiwoob> (Дата звернення: 17.02.2025).
3. Освіторія – Оцінювання, що мотивує: формувальне, підсумкове, самостійне. URL: <https://surl.li/fufskn> (Дата звернення: 17.02.2025).

4. Міністерство освіти і науки України - Наказ “Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти” URL: <https://surl.li/qbeelt> (Дата звернення: 28.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Вікторія Кланцата,

студентка 31-ІМ(Б) групи спеціальності 014 Мова і література (англійська)
філологічного факультету КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Ірина Головська, канд. пед. наук,
завідувач кафедри германської філології**

Розглядаються особливості формування іншомовної фонетичної компетентності здобувачів освіти на початковому етапі навчання. Акцент робиться на застосуванні аналітичного, імітативного та комбінованого підходів. Окреслюються три ключові компоненти ефективного уроку навчання вимови: імітація, пояснення, практика. Визначено важливість цих компонентів для досягнення високих результатів у навчанні.

В. В. Любива під іншомовною фонетичною компетентністю розуміє «здатність правильно вимовляти всі звуки та звукосполучення мови відповідно до орфоепічних норм, наголосів; наявність добре розвиненого фонематичного слуху, що допомагає диференціювати фонemi; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічні наголоси тощо)» [2, с. 179]. Серед складових фонетичної компетентності науковець виділяє «чітку артикуляцію звуків рідної мови, фонетичну правильність або правильну звуковимову, орфоепічну правильність мовлення, мовне дихання, дикцію, силу голосу, темп мовлення, тембр, фонетичний слух, засоби інтонаційної виразності» [2, с. 179].

На думку Н. Ф. Бориско «фонетична компетенція – це здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості. Успішність формування фонетичної компетенції залежить від рівня сформованості фонетичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про фонетичну сторону мовлення і динамічної взаємодії цих складників на основі загальної мовної та фонетичної усвідомленості» [1, с. 3].

Приділяти увагу формуванню правильної вимови у молодшому шкільному віці необхідно для того, щоб учні змогли правильно сприймати і відтворювати звуки іноземної мови, що є основою для подальшого мовленнєвого розвитку. Оволодіння звуковим складом допомагає уникнути помилок у вимові, що сприяє зменшенню хвилювання під час комунікації та дозволяє учням краще інтегруватися у мовне середовище.

Однак, на нашу думку, формуванню навичок правильної вимови часто не приділяється належної уваги. Причину вбачаємо в тому, що більшість іспитів з перевірки рівня оволодіння іноземною мовою фокусуються на оволодінні лексичним та граматичним матеріалом, а вимова не перевіряється безпосередньо, через що вона може здаватися менш важливою. Окрім того, якщо недосконала вимова учнів не перешкоджає їхній здатності спілкуватися або зрозуміти співрозмовника, вчитель, ймовірно, не буде приділяти цьому багато часу. Однак проблема виникає, коли недоліки у вимові заважають налагодженню ефективної комунікації. Саме тому розпочинати роботу з формування іншомовної фонетичної компетентності необхідно на початковому етапі оволодіння мовою.

Н. Ф. Бориско виділяє декілька різних підходів до навчання вимови:

Аналітичний (або артикуляторний), який передбачає окреме формування слухових і вимовних навичок у процесі дедуктивного експліцитного навчання. Етапи роботи: ознайомлення учнів з артикуляцією кожного звука і його характеристиками: робота над вимовою спочатку окремих звуків, звукосполучень, а потім слів, словосполучень і речень. Цей підхід суперечить принципам комунікативного навчання іноземної мови (сформовані навички є нестійкими, тому що умови їх формування не відповідають умовам їхнього функціонування у спілкуванні); вимагає проведення тривалого вступного фонетичного курсу і не може, таким чином, застосовуватися у школі.

Імітативний (або акустичний) підхід базується не на усвідомленому засвоєнні особливостей артикуляції, а на сприйнятті мовлення і його імітації. Однак імітація не може служити надійним прийомом навчання через дію фільтру рідної мови навіть у молодших школярів, які імітують краще за дорослих. Тому дуже часто має місце помилкова імітація. Перевагою цього підходу є однак те, що фонетичні навички формуються не ізольовано, а в мовленнєвих зразках.

Аналітико-імітативний (або комбінований) підхід об'єднує переваги обох підходів і раціонально комбінує імітацію з аналізом, з доступними учням описом артикуляції й інтонування та поясненнями особливостей вимови і фонетичної підсистеми мовлення. Питома вага імітації (імпліцитного засвоєння) та аналізу (експліцитного засвоєння) варіюється і залежить від ступеня навчання: пояснювати й аналізувати необхідно в такій мірі, в якій це може бути корисним учням для розуміння особливостей фонетичного явища і полегшення його засвоєння [1, с. 6–7].

Щодо ефективності формування фонетичної компетентності на початковому етапі, науковець зазначає наступне «учні початкової школи мають значний потенціал для оволодіння фонетичною компетентністю. Мовна здібність, пластичність мозку та артикуляційного апарату, висока слухова диференційна чутливість, здатність до точної імітації, зацікавлене ставлення до іноземної мови можуть забезпечити безакцентну вимову. Але й фактори, які перешкоджають ефективному навчанню вимови, мають також об'єктивний характер, це: мимовільність психічних процесів (уваги і пам'яті), відсутність абстрактного способу мислення, переважно механічний характер пам'яті, нездатність учнів двох перших класів координувати декілька інтелектуальних операцій і здійснювати їх одночасно, несформованість металінгвістичних умінь тощо» [1, с. 8].

У цьому контексті важливо спланувати і провести ефективний урок з формування навичок правильної вимови, який має містити такі три ключових компоненти:

1. Імітація. Перший крок до успішного уроку з навчання вимови – це надання учням можливості наслідувати правильну вимову. Як правило, вчитель є зразком для повторення, але можна також використовувати інші джерела, такі як записи програм телебачення, радіо чи відео з Інтернету. Окрім того, можна запросити на урок носія мови, щоб познайомити учнів з автентичним стилем мовлення. Це особливо корисно, оскільки вчителі іноземних мов часто вимовляють слова чітко і сповільнено, що може відрізнитися від реальної, більш швидкої вимови носіїв мови. Важливо пам'ятати, що коли ви надаєте модель для наслідування, фокусуйтеся на одній конкретній проблемі вимови, що дозволить уникнути перевантаження учнів та допоможе досягти помітних покращень за короткий період часу.

2. Пояснення. Важливо під час імітації правильної вимови, пояснити школярам, які органи беруть участь у створенні цього звуку. Це можна зробити, надавши учням загальну основу знань про артикуляцію.

3. Практика. Наступним кроком є практика. Педагог може використовувати «мінімальні пари» – пари слів, які відрізняються лише одним звуком, щоб учні могли сфокусуватися на конкретному звуці або фонемі. Для додаткової практики можна використовувати скоромовки, які є не лише ефективним засобом формування мотивації учнів до вивчення іноземної мови, а й корисними для вдосконалення вимови. Також, для розвитку відчуття природного ритму англійської мови, спробуйте використовувати пісні та вірші, які допоможуть учням краще засвоїти правильну інтонацію та темп [3].

Таким чином, вважаємо за необхідне наголосити, що правильно спланована робота з формування іншомовної фонетичної компетентності є основою для подальшого мовленнєвого розвитку учнів. Вона сприяє не тільки точності вимови, а й впливає на загальне сприйняття мови, знижує мовні бар'єри і допомагає уникати непорозуміння у комунікації. Раннє оволодіння звуковою складовою іноземної мови сприяє розвитку в учнів слухової пам'яті, впевненості у власних силах і здатності до спілкування з носіями мови. Тому, на початковому етапі важливо створювати середовище, яке сприятиме розвитку навичок правильної вимови, щоб учні могли успішно оволодівати мовою і застосовувати свої знання в реальних життєвих ситуаціях.

Література та джерела

1. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності. *Іноземні мови*. 2011. № 3 (67). С. 3–14.
2. Любива В. В. До проблеми формування іншомовної фонетичної компетентності у дітей дошкільного віку. *Вісник післядипломної освіти. Сер. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 15(44). С. 179–192.
3. How To Teach Pronunciation: 3 Essential Elements. URL: <https://m.busyteacher.org/4947-how-to-teach-pronunciation-3-essential-elements.html>. (дата звернення: 22.02.2025).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Вікторія Ключук, Оксана Садошук,
студентки, групи 1-Б спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – Микола Нагірний, канд. іст. наук, доцент,
керівник наукового товариства з історії «ТІСНО»

У статті розглянуто актуальні проблеми початкової освіти в Україні. Піднімається питання недостатнього фінансування, застарілої інфраструктури, низької кваліфікації педагогів та невідповідності навчальних програм сучасним вимогам. Окрема увага спрямовується на вплив війни та проблемам інклюзивної освіти.

Актуальність проблеми. Ця стаття охоплює питання труднощів початкової освіти в Україні, які на даний момент є важливими. Серед них - брак фінансування та відсутність обладнань, навчальних матеріалів у школах, перевантаження освітніх програм, недостатній рівень підготовки педагогів, проблеми з інклюзивною освітою, низька зацікавленість учнів до навчання, труднощі зі спілкуванням та адаптацією, які впливають на розвиток дітей. Також увага спрямовується на питання якості освіти в сільській місцевості яка потребує кардинальних змін.

Мета нашої роботи визначити та пояснити основні проблеми початкової освіти, з якими стикаються майбутні вчителі початкових класів у своїй професійній діяльності. Планується розглянути становлення та розвиток освіти в Україні, а також які труднощі виникають у навчальному процесі в сучасних початкових класах. Дослідження допоможе виявити головні проблеми, що впливають на якість і доступність навчання.

Система освіти залежить від початкових знань. Саме в цей період закладаються основні навички, необхідні для успішного навчання протягом усього життя. В Україні існує кілька серйозних проблем, які потребують термінового вирішення в сфері сучасної початкової освіти.

Однією з найбільш розповсюджених є недостатнє фінансування. Багато шкіл, особливо в сільській місцевості, не мають достатніх коштів для забезпечення належних умов навчання. Це включає обмежену кількість підручників, відсутність сучасного обладнання, недостатнє фінансування заробітних плат учителів та поганий стан шкільних приміщень. Наприклад, у багатьох школах відсутні комп'ютери, інтерактивні дошки та інше обладнання, які є невід'ємною частиною сучасного навчального процесу. Це не дає можливості вчителям використовувати інноваційні методи навчання та готувати дітей до життя в сучасному світі [1].

Якість освіти безпосередньо залежить від рівня підготовки педагогів. На жаль, у численних випадках вчителі в Україні не відповідають сучасним вимогам. Багато педагогів початкових класів не мають достатньої кваліфікації, або не проходять регулярне її підвищення. Низькі заробітні плати призводять до того, що фахівці відмовляються працювати в школах, що, у свою чергу, спричиняє дефіцит молодих

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

вчителів. Це особливо актуально для сільських шкіл, де часто спостерігається нестача кваліфікованих працівників.

Приміщення багатьох навчальних закладів, особливо в регіонах, залишаються застарілими. Багато шкільних будівель потребують ремонту, оновлення меблів та обладнання. У деяких школах відсутні навіть базові зручності, такі як опалення, водопровід або вбиральні. Це створює несприятливі умови для дітей, що може негативно впливати на їхнє здоров'я та мотивацію до навчання. Крім того, відсутність сучасних спортивних майданчиків та зон для відпочинку обмежує можливості для фізичного та соціального розвитку учнів [2].

Світ постійно змінюється, і система освіти повинна відповідати цьому також. Однак у багатьох школах України досі використовуються застарілі методи навчання, які не відповідають потребам сучасного суспільства. Наприклад, недостатньо акцентують на розвитку критичного мислення, креативності та цифрової грамотності учнів. Крім того, у навчальних програмах часто мало уваги приділяють екології, фінансовій грамотності та іншими важливими у сучасному світі знаннями [3].

З початком повномасштабного російського вторгнення в 2022 році система освіти в Україні зіткнулася з новими викликами. Багато шкіл були зруйновані, або пошкоджені, мільйони дітей були змушені покинути свої домівки та продовжувати навчання в умовах війни. Це призвело до зростання кількості учнів, які навчаються дистанційно, або в умовах тимчасових навчальних центрів. Однак не всі мають доступ до необхідних технічних засобів, таких як комп'ютери, або стабільний інтернет, що створює нерівність у доступі до якісної освіти [4].

Інклюзивна освіта, спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, також і з особливими потребами, залишається одне з найскладніших завдань для української освіти. Багато шкіл не мають необхідних ресурсів для створення інклюзивних умов, таких як спеціальне обладнання, підготовлені педагоги та психологи. Це призводить до того, що діти з особливими потребами часто не отримують належної підтримки, що обмежує їхні можливості для розвитку та адаптації в соціумі [5].

Висновки. Тож, як підсумок хочемо додати, що початкова освіта в Україні стикається з низкою серйозних проблем, які потребують сучасного підходу для їх вирішення. Для покращення ситуації необхідно збільшити фінансування освіти, вдосконалити інфраструктуру шкіл, підвищити якість підготовки вчителів та адаптувати навчальні програми до сучасних вимог. Крім того, важливо враховувати вплив війни на систему освіти та забезпечити підтримку дітям, які опинилися в складних умовах. Лише спільними зусиллями держави, педагогічної спільноти можна створити ефективну та доступну систему початкової освіти, яка відповідатиме потребам сучасного світу.

Література та джерела

1. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2025). «Вчителі України: кадровий потенціал» URL: <https://osvitoria.media/experience/vchyteli-ukrayiny-kadrovij-potentsial> (дата звернення: 02.02.2025).
2. Державна служба якості освіти України URL: <https://sqe.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2025).
3. Нова українська школа URL: <https://nus.org.ua> (дата звернення: 02.02.2025).

UNICEF Україна URL: <https://www.unicef.org/ukraine> (дата звернення: 02.02.2025).

4. Матеріали від "Save the Children" URL: <https://www.savethechildren.net>

5. Центр "Розумко" URL: <https://cedos.org.ua> (дата звернення: 02.02.2025).

ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КАЛІГРАФІЧНОГО ПИСЬМА

Анастасія Ковальчук,

студентка 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта

факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – *Надія Горбач, канд. філол. наук, ст. викл. кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Зосереджено увагу на нетрадиційних підходах до навчання каліграфічного письма. Окреслено цікаві прийоми, які стануть у нагоді для ефективності та урізноманітнення процесу опанування навичками каліграфії.

Навчання письма – це складний процес. В епоху цифрових технологій каліграфічне письмо часто недооцінюється, але воно залишається важливим для розвитку дрібної моторики, уваги та концентрації. Цей процес вимагає багато уваги, психічного та фізичного напруження та зосередженості

Формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку – одна зі складових загальної програми з рідної мови. Таке завдання пов'язане з навчанням читати, розвитком усного та писемного мовлення, правописом, образотворчою діяльністю, працею, фізичним розвитком. Воно складається із цілого ряду структурних компонентів, багатьох правил, вмінь, оволодіння якими представляє собою складний, довготривалий процес для всіх учнів початкової школи [1, с. 263].

Щоб дитина засвоїла структуру літери, їй слід вміти «розкласти» її на елементи, навчитися їх писати, а потім правильно з'єднувати, утворюючи літеру. Сьогодні це ефективно реалізується за допомогою аналітико-синтетичного методу, основоположником якого є К. Ушинський. Свій метод він назвав методом письма–читання, переконливо довівши, що не можна відокремлювати один процес від іншого.

Каліграфічне правильне письмо учня сприяє вихованню акуратності у виконанні будь-якого іншого виробничого завдання.

Практика показує, що монотонне й одноманітне написання букв стомлює першокласника, часто не викликає в нього інтересу, мало активізує його розумові та творчі здібності. Відіграє неабияку роль і емоційний стан школяра у ході письма. Кожен період навчання грамоти має свої особливості, свої труднощі. Тому потрібно так організувати роботу, аби дитина могла радіти своїм успіхам [1, с. 264].

Для зацікавлення школярів на уроках письма вчителі застосовують ігрові елементи, відшуковують прийоми та методи, які дозволили б навчити всіх учнів писати грамотно і каліграфічно.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

До нестандартних підходів навчання каліграфії можна віднести:

– Використання різноманітних інструментів: кольорових ручок, пензлів, чорнила, пера.

– Застосування технік малювання пальцями, створення текстур, використання трафаретів.

– Ігрові форми навчання: каліграфічні квести, створення власних алфавітів, написання «секретних» повідомлень.

– Інтеграцію з іншими видами мистецтва: каліграфічні композиції, поєднання письма з малюванням, створення каліграфічних плакатів.

– Використання сучасних технологій: застосування спеціалізованих програм та додатків для навчання каліграфії.

Уроки письма бажано урізноманітнювати цікавинками, які б сприяли розвиткові окоміру дитини, вдосконаленню навичок відтворювати ту чи іншу конфігурацію незамкнених чи замкнених ліній.

Такі вправи бажано проводити якнайчастіше. Так це можуть бути заняття із дротинкою, зі шнурівкою, робота на провоскованій дощечці, робота з магнітними дощечками, «письмо» в повітрі, обведення трафаретів. Над такими завданнями школярі працюють з інтересом, бо всі вправи виконуються у формі гри.

Прийоми з дротиною, мотузочками, камінцями, природними матеріалами (квасоля, кукурудза тощо) доречно застосовувати перед вивченням нового елемента літери.

Діти викладають на парті елемент літери у правильній послідовності з поданих матеріалів, намагаючись якнайточніше передати форму, кожна їхня спроба аналізується вчителем, помилки виправляються разом.

Також діти дуже люблять ліплення з пластиліну, тому таке завдання може викликати особливий інтерес. Робота з пластиліном дозволяє розвинути дрібну моторику рук, а тривале зосередження на контурі літер сприяє формуванню зорового та моторного образу літери [4, с. 118].

Формування навичок каліграфічного письма є важливим завданням початкової школи, адже правильне письмо сприяє розвитку мовлення, мислення та акуратності учнів. Традиційні методи навчання можуть бути недостатньо ефективними через монотонність, тому необхідно урізноманітнювати уроки цікавими вправами. Використання ігрових елементів, прописування, роботи з нестандартними матеріалами (дротинка, шнурівка, трафарети) допомагає зробити процес навчання письма більш захопливим і продуктивним. Важливо, щоб кожен учень відчував радість від власних успіхів, що підвищить його мотивацію до навчання.

Отже, нетрадиційні підходи навчання каліграфії можуть реалізувати ряд завдань, серед яких – розвиток дрібної моторики та координації рухів; формування естетичного смаку та відчуття прекрасного; підвищення концентрації уваги та посидючості; стимулювання творчого мислення та самовираження; позитивний вплив на загальний розвиток дитини; підвищення інтересу до навчання каліграфії; розвиток творчого потенціалу учнів; формування індивідуального стилю письма; покращення його загальної якості.

Література та джерела

1. Дубяга С. Нестандартний підхід до навчання письма молодших школярів. *Педагогічні науки*. 2020. № 55. С. 263–268. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/459> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Прищепа О. Особливості формування навичок письма в буквеній період навчання грамоти. *Початкова школа*. 2018. № 11. С. 5–13.
3. Гетьман В. Урок навчання грамоти у 1 класі (післябукварний період). *Початкова школа*. 2019. № 2. С. 11–14.
4. Палійчук О. Методика викладання каліграфічного письма: навчальний посібник. Чернівці: Букрек, 2015. 344 с.

ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШМОБУ НА ЗАНЯТТЯХ РИТМІКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Катерина Коренга,

студентка 1ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Марач, старший викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Розглянуто використання флешмобу як ефективного засобу активізації навчальної діяльності молодших школярів на заняттях ритміки. Визначено його вплив на фізичний, емоційний, когнітивний і соціальний розвиток учнів. Проаналізовано основні методичні підходи до організації флешмобів у навчальному процесі та їхню роль у формуванні мотивації, комунікативних навичок і творчого потенціалу дітей.

Ритміка – це важлива складова початкової освіти, яка поєднує музику та рух, сприяючи гармонійному розвитку дитини. Одним із сучасних інноваційних методів її проведення є флешмоб – організоване колективне виконання ритмічних вправ або танцювальних рухів.

Флешмоби мають значний потенціал у навчальному процесі, оскільки:

- сприяють емоційному залученню учнів;
- допомагають формувати навички командної роботи;
- розвивають почуття ритму, координацію рухів творче мислення.

Такі активності можуть бути використані як окремі заняття або інтегровані у навчальний процес, зокрема на уроках музики, фізкультури, інтегрованих заняттях та під час позакласної діяльності.

Флешмоби на уроках ритміки є ефективним засобом розвитку молодших школярів, впливаючи на їхній фізичний, емоційний, когнітивний розвиток та соціальну взаємодію.

Ритмічні вправи у форматі флешмобів сприяють покращенню фізичної підготовки дітей. Вони допомагають: покращити координацію рухів та рівновагу, зміцнити опорно-руховий апарат, сформувавши правильну поставу, покращити

моторику та швидкість реакції. Регулярні ритмічні вправи допомагають дітям підтримувати активний спосіб життя та розвивати витривалість [5, с.41].

Флешмоби викликають позитивні емоції, допомагають знизити рівень тривожності та сприяють розкриттю емоційного потенціалу учнів. Під час виконання ритмічних вправ діти:

- вчаться виражати свої емоції через рух;
- отримують радість від колективної діяльності;
- стають більш упевненими у собі.

Флешмоби розвивають пам'ять, увагу та здатність швидко реагувати на зміну завдань. Учні запам'ятовують послідовність рухів та ритмічні малюнки, що позитивно впливає на їхні когнітивні здібності. Вправи сприяють розвитку логічного та образного мислення, що допомагає їм краще засвоювати навчальний матеріал [5, с. 39].

Колективне виконання ритмічних вправ сприяє згуртуванню класного колективу. Діти вчаться працювати у команді, координувати свої рухи з іншими, проявляти взаємопідтримку та відповідальність [5].

Флешмоби можуть бути використані у різних форматах:

•Рухова розминка – активні вправи перед заняттям для підготовки дітей до роботи.

•Флешмоб-закріплення матеріалу – виконання ритмічних вправ як спосіб повторення та засвоєння навчального матеріалу.

•Святкові флешмоби – тематичні виступи до святкових подій або шкільних заходів.

Таким чином, флешмоби роблять уроки ритміки цікавішими та сприяють гармонійному розвитку учнів.

Для ефективної реалізації флешмобів необхідно враховувати вікові та фізичні особливості учнів, рівень їхньої підготовки та емоційний стан. Використання сучасної музики та інтеграція з іншими навчальними предметами допомагають зробити заняття більш цікавими та змістовними.

Флешмоб є ефективним засобом підвищення навчальної активності молодших школярів на заняттях ритміки. Його використання сприяє фізичному, емоційному, когнітивному та соціальному розвитку дітей. Завдяки груповому виконанню ритмічних вправ у дітей підвищується мотивація до навчання, формується позитивний емоційний фон та розвиваються навички співпраці.

Включення флешмобів у навчальний процес робить заняття більш інтерактивними та сприяє гармонійному розвитку дитини. Врахування вікових особливостей і творчий підхід у їхній організації дозволяють зробити ритміку ще більш ефективною та цікавою для дітей.

Література та джерела

1. Бондаренко О. Методика ритміки для молодших школярів. Київ: Освіта, 2015. 120 с.
2. Василенко Л. Рухова активність дітей у початковій школі. Львів: Світ, 2016. 98 с.
3. Смирнова І. Основи музично-ритмічного виховання. Харків: Ранок, 2017. 110 с.
4. Коваленко В. Вплив ритмічних вправ на фізичний розвиток дітей. Дніпро: Ліра, 2018. 95 с.
5. Андрієнко Н. Використання флешмобів у фізичному вихованні. Одеса: Педагогічна думка, 2019. 105 с.

6. Литвиненко Ю. Розвиток творчих здібностей школярів через рух. Київ: Генеза, 2023. 140 с.
7. Петрова Л. Фізичний розвиток молодших школярів. Львів: Світ, 2019. 98 с.

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДРУГОГО КЛАСУ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ LEARNINGAPPS

Діна Корінь,

студентка А-42 групи спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ»
Наукова керівниця – Катерина Михальська, викладачка

Висвітлено значення використання електронного ресурсу LearningApps для розвитку інтересу до математики у другокласників. Розглянуто інтерактивні завдання, які сприяють формуванню пізнавальної активності, мотивації та засвоєнню навчального матеріалу. Платформа LearningApps представлена як ефективний інструмент, що поєднує ігрові елементи з освітніми цілями, забезпечуючи цікаве та результативне навчання.

Формування та підтримка інтересу до такого предмета як математика протягом тривалого часу – процес непростий. Не кожен вчитель може стверджувати, що учні люблять цей предмет, із задоволенням виконують математичного змісту завдання, готові до діагностувальних робіт. У зв'язку з цим і виникла потреба залучення здобувачів початкової освіти у світ математики шляхом застосування нових цифрових технологій. Діти «цифрового віку» цілком легко ставляться до всього нового на уроці. Для них це якась гра із застосуванням комп'ютера та мобільного телефону.

Різноманітні інформаційні технології, ігрові завдання дозволяють підвищити мотивацію учня до вивчення предмета.

Мобільні додатки надають широкі можливості для інтерактивного та мультимедійного навчання. Зокрема, на уроках математики в 2 класі, де здобувачі початкової освіти опановують базові математичні поняття та навички, мобільні додатки стають незамінними помічниками як для вчителя, так і для здобувача освіти.

LearningApps – онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати різноманітні інтерактивні вправи з різних предметних дисциплін для застосування на уроках і в позакласній роботі (<https://learningapps.org/index.php?overview&s&category=0&tool>).

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

LearningApps.org

Українська

Перегляд вправ

Перегляд вправ

Створення вправи

Створити колекцію

Реєстрація

Категорія

Media: все

Рівні: Дослідна освіта

Постдипломна освіта

- Інші мови
- Іспанська мова
- Історія
- Італійська мова
- Англійська мова
- Астрономія
- Біологія
- Всі категорії
- Географія
- Економіка
- Здоров'я
- Латина
- Математика
- Медіа та інформатика
- Мистецтво
- Музика
- Науковий світ
- Німецька
- Політологія
- Професійна освіта
- Психологія
- Релігієзнавство
- Російська мова
- Технічні науки
- Трудове навчання
- Українська
- Українська як іноземна мова
- Французька мова
- Фізика
- Філософія
- Хімія

Приклади

Природознавство 4 клас. Повторення

9 клас. Соціально-економічне

Інтерактивна вправа "Китайська поезія. Лі"

Вживання м'якого знака

Час. Визначення часу за годинником

Food/ Lunchbox

Далеко-близько

29_Масштаб та його

Традиції святкування

Пазли

Конструктор LearningApps призначений для розробки, зберігання та використання інтерактивних завдань з різних предметів. Виконуючи дані вправи, здобувачі освіти можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу.

На важливість використання LearningApps наголошують у своїх працях сучасні вчені-педагоги. Наприклад, відома в галузі математики та методики її викладання науковиця С. Скворцова. У науковому тандемі з О. Онопрієнко та Т. Бріцкан С. Скворцова займалася дослідженням своєрідності навчання дітей математики за допомогою низки онлайн-ресурсів. Провівши аналіз, була висунута значна кількість переваг LearningApps:

- у сервісі можливо розробити вправи абсолютно до будь-якої теми, яка вивчається в початковому курсі математики;
- кожна інтерактивна вправа, розроблена в даному ресурсі, динамічна, привабливо оформлена, насичена яскравою анімацією та спеціальними ефектами;
- розроблені тут завдання, ігри мають різні рівні складності, що носить у собі змагальний характер, здорове суперництво. Здобувачі освіти намагатимуться якнайшвидше і найкращіше виконати вправи, щоб досягнути високих рівнів;
- накопичення результатів виконання здобувачами освіти усіх вправ, що дає можливість постійно здійснювати моніторинг їх успіхів, аналізувати їхні помилки та на основі цього планувати роботу для засвоєння певного матеріалу;
- наявність віртуального класу;
- вчитель може завантажити собі з ресурсу вже розроблені інтерактивні вправи і потім використовувати їх за межами сервісу тощо [2, с. 166-167].

Також перевагою LearningApps є те, що це одна із провідних освітніх платформ, яку корисно буде застосувати у процесі навчання математики, за умов дистанційного навчання. Що на сьогоднішній день є надзвичайно актуальним аргументом [1, с. 37-38].

На платформі доступні різноманітні види вправ, зокрема:

- завдання на порівняння чисел;
- математичні головоломки;
- ігри на складання та розв'язання задач;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- картки з геометричними фігурами та інші.



Такі завдання дозволяють не лише закріпити математичні знання, а й розвивати критичне мислення, логіку і здатність до абстрактного мислення.

Наприклад, за підручником математики для 2 класу авторів С. Скворцової, О. Онопрієнко на платформі розроблено завдання виду «Знайди пару» до теми «Досліджуємо таблицю множення числа 2; таблицю ділення на 2»:
<https://learningapps.org/watch?v=pczhn47ak25>

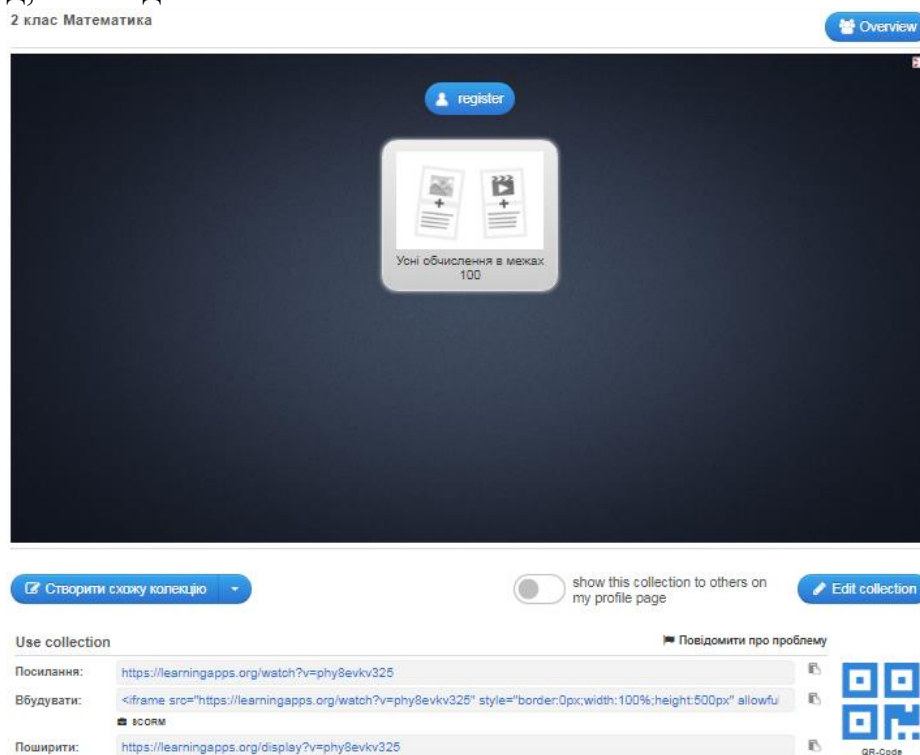


Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Платформа надає можливість для колективної роботи. Учитель може організувати групову роботу, коли кілька здобувачів початкової освіти одночасно виконують завдання на одному пристрої.

Завдання створюються та зберігаються в особистому кабінеті. Здобувачі початкової освіти можуть виконувати створені вчителем завдання з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою з доступом до інтернету. Додаткових програм встановлювати не треба.

Для виконання завдань здобувачі освіти переходять за посиланням або сканують QR-код, які їм дає вчитель.



Електронний ресурс LearningApps можна використовувати як засіб розвитку самостійної діяльності здобувачів освіти, так і помічник при проведенні різних заходів. Підкреслимо зручний інтерфейс та простоту використання як для здобувачів освіти, так і для вчителів.

Використання LearningApps може бути хорошим способом оригінального отримання зворотного зв'язку від учнів. Також на онлайн платформі зібрані завдання з різних тем та предметів. Можна не лише використовувати завдання, створені у своєму особистому кабінеті, а й скористатися матеріалами інших користувачів сервісу. Створеними завданнями можна поділитись у соціальних мережах (Twitter, Facebook, Google+) або надіслати посилання електронною поштою.

Отже, використання сучасних ІКТ мотивує учнів досягати кращого освітнього результату та викликає інтерес до вивчення математики.

Таким чином, проаналізувавши роботу електронного ресурсу LearningApps нами було створено завдання, яке можна запропонувати здобувачам початкової освіти при вивченні теми «Усні обчислення в межах 100», для 2 класу (<https://learningapps.org/watch?v=phy8evkv325>).

Література та джерела

1. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв: ОППО, 2020. 108 с.
2. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / за ред. О.М.Топузов. К.: Педагогічна думка, 2020. Вип. 25. 240с.
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Математика : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків :Ранок, 2019. 144 с.

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Аліна Костюк,

студентка 22 ПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Розвиток критичного мислення учнів на уроках у початковій школі є надзвичайно важливим аспектом сучасної освіти. У молодшому шкільному віці формується основа для подальшого пізнання світу, і саме в цей період діти вчать аналізувати, порівнювати, робити висновки та ставити запитання. Критичне мислення допомагає їм не лише запам'ятовувати інформацію, а й свідомо її осмислювати, оцінювати та використовувати у реальному житті.

Початкові класи є ідеальним середовищем для розвитку критичного мислення, оскільки саме в цьому віці діти відкриті до нового, мають допитливий розум і природне прагнення до пізнання. Важливо створити атмосферу, де вони не бояться висловлювати свої думки, ставити запитання та знаходити власні рішення. Створення комфортної атмосфери можливе завдяки використанню інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі дітей у навчальному процесі [3, с. 11]. Критичне мислення – це свідомий і спрямований процес обробки інформації, що дозволяє учню сприймати, аналізувати, систематизувати та оцінювати відомості, результати діяльності, формувати власну точку зору, обґрунтовувати свої думки й дії, знаходити найкращі шляхи вирішення проблем і приймати самостійні, обґрунтовані рішення.

Одним із ключових прийомів розвитку критичного мислення є проблемне навчання. Учитель ставить учням нестандартні запитання або ж створює ситуації, що вимагають аналізу та пошуку альтернативних рішень. Наприклад, на уроці математики замість звичайного розв'язання задач можна запропонувати дітям самостійно сформулювати задачу за заданими умовами або знайти кілька способів її розв'язання [2, с. 442-445]. Така діяльність сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвиває гнучкість мислення. Ще одним ефективним методом є робота з текстами. Читання та аналіз літературних творів допомагають дітям формувати власну точку

зору, шукати приховані сенси, співвідносити інформацію з власним досвідом. До прикладу, після прочитання казки можна запитати учнів, як би вони змінили її кінець або які риси характеру героїв вони вважають найважливішими. Це сприяє розвитку аналітичних навичок та уміння аргументувати свою думку.

Групова робота також є потужним інструментом для розвитку критичного мислення. Коли діти працюють у командах, вони вчаться висловлювати свої думки, слухати інших, обговорювати і шукати компроміс. Наприклад, можна запропонувати учням вирішити певну проблему разом, скласти спільний проект або провести дискусію, що допомагає розвивати навички аргументації, порівняння різних точок зору та прийняття спільних рішень. Саме в групі слабкий учень почувається комфортніше, спокійніше, тягнеться за сильним та більш успішним учнем, отримує позитивний досвід. В групі школярі також спостерігають різноманітні варіанти взаємодії-спілкування, які згодом охоче наслідують [1, с. 4]. Проте, якщо надавати перевагу лише груповій роботі, то можна «втратити» сильного учня. Тому лише вдале та доцільне поєднання індивідуальної і групової форм організації навчання допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність, вправність та самостійність підвищують ефективність уроку.

Застосування методу відкритих запитань є ще одним важливим прийомом. Вчитель має стимулювати учнів мислити глибше, ставити під сумнів очевидні твердження та шукати докази. До прикладу, замість запитання «Хто головний герой казки?» можна запитати: «Чому саме цей герой став головним?», «Чи могли події розвиватися по-іншому?», «Які риси допомогли йому досягти успіху?». Такі запитання спонукають дітей до аналізу та глибшого розуміння тексту.

Використання логічних ігор та головоломок також є чудовим способом розвитку критичного мислення. Завдання, що потребують аналізу та нестандартного підходу, допомагають дітям навчитися мислити самостійно та шукати нетипові рішення [2, с. 442-445]. Наприклад, учитель може запропонувати дітям знайти закономірності в ряді чисел, розв'язати логічну задачу або знайти відмінності між двома схожими поняттями, що розвиває навички порівняння, аналізу та встановлення зв'язків.

Щоб критичне мислення дійсно стало невід'ємною частиною навчального процесу, необхідно формувати в учнів звичку ставити запитання. Важливо заохочувати дітей до самостійного пошуку відповідей, а не просто давати готову інформацію. На уроці природознавства, замість пояснення, чому листя змінює колір восени, можна запропонувати дітям самостійно висловити свої припущення, а потім разом знайти наукове пояснення [3, с. 13-19]. Такий підхід не лише розвиває критичне мислення, а й підвищує мотивацію до навчання.

Одним із важливих аспектів є розвиток вміння аналізувати джерела інформації. У сучасному світі діти з раннього віку стикаються з великим потоком даних, і важливо навчити їх оцінювати достовірність інформації, перевіряти факти та не піддаватися маніпуляціям. Для цього доцільно використовувати вправи, де діти мають визначити, яка інформація є правдивою, а яка – ні, або порівняти різні джерела та зробити власні висновки [1, с. 6].

Зворотний зв'язок також відіграє важливу роль у розвитку критичного мислення. Учні мають отримувати не просто оцінки, а конструктивний аналіз своїх

відповідей, що допоможе їм зрозуміти, які помилки вони допустили і як їх виправити. Замість звичайної похвали чи критики варто запитати: «Як ти дійшов до цього висновку?», «Чи можеш пояснити свій вибір?», «Які ще можливі варіанти?». Така комунікація сприяє усвідомленню власного мислення та формуванню навички саморефлексії.

Отже, розвиток критичного мислення учнів у початковій школі потребує комплексного підходу, що включає використання проблемних завдань, відкритих запитань, групової роботи, логічних ігор та аналізу інформації. Вчитель відіграє ключову роль у цьому процесі, адже саме він створює умови, що стимулюють дітей мислити, аналізувати та робити власні висновки. Якщо сформувати такі навички в молодшому шкільному віці, це допоможе дітям не лише в подальшому навчанні, а й у житті, оскільки критичне мислення є однією з найважливіших компетенцій ХХІ століття.

Література та джерела

1. Галушкіна В. О. Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках в початковій школі. *Досвід учителя початкових класів. ТОВ "ЛІКО-ШКОЛА"*. Київ, 2020. 12 с.
2. Ліба О. М., Юріна М. М. Розвиток критичного мислення на уроках в початковій школі. 2023. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції. Збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2023 р.* Мукачево: Вид-во МДУ, 2023. С. 442-445.
3. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі. *Навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта. 2-ге вид., переробл. і доповн.* Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.

РЕСУРСИ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА» ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анастасія Коцун,

студентка 4 А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та комп'ютерних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач-методист циклової комісії словесних дисциплін

Публікація обґрунтовує ефективність роботи з медіапродуктами на уроках навчання грамоти, української мови, літературного читання у процесі формування та діяльності безпечного освітнього простору.

Створення безпечного освітнього середовища визначене державними законодавчими актами як одне з пріоритетних завдань системи освіти України.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У Конституції України людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека визначені найвищою соціальною цінністю (стаття 3) [5].

Закони України «Про освіту» (статті 53, 54, 55), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 1) трактують безпечне освітнє середовище як сукупність умов у закладі освіти, що унеможлиблюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору [3; 4].

Особливо актуалізувалася проблема створення безпечного освітнього простору через російську агресію. Українська школа постала перед новими викликами: з одного боку, забезпечити рівні, належні і безпечні умови здобуття освіти, всебічного розвитку людини, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2], а з іншого боку, формувати в молодого покоління усвідомлене розуміння необхідності дотримуватися особистої безпеки і безпеки в суспільстві, практичні навички безпечної життєдіяльності [7, с. 9].

Безпечне освітнє середовище формується за умов безпечного освітнього та робочого середовища; комфортних міжособистісних стосунків, які сприяють емоційному благополуччю учнів, учителів і батьків; відсутності ознак насильства та наявності адекватних ресурсів для запобігання насильству; дотримання прав і норм щодо фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учня, який бере участь в освітньому процесі [6, с. 37].

Інформаційна компетентність школярів є одним із найважливіших факторів безпечного освітнього простору, оскільки активне використання комп'ютерів та різноманітних гаджетів стало нормою сучасного життя. Водночас несформованість пізнавальних інтересів, інформаційна «всеїдність», відсутність вибіркового підходу до набування інформації властиві для дітей молодшого шкільного віку. Нервова система школярів 1-4 класів занадто слабка, щоб протистояти інформаційному пресингу. Школа має формувати не пасивних споживачів інформації та слухняних виконавців, а людей, здатних самостійно й усвідомлено аналізувати інформацію, постійно самовдосконалюватися, успішно реалізовувати новітні технології в усіх сферах діяльності, протистояти викликам сучасного світу, досягати успіху.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа», передбачена у типових програмах предметів мовно-літературної освітньої галузі, базується на актуальних медіапотребах учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних, соціально-психологічних особливостей, наявних медіауподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення; забезпечує формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати

інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти [8].

З іншого боку, реалізація потенціалу змістової лінії «Досліджуємо медіа» на уроках навчання грамоти, української мови, літературного читання в 1-4 класах забезпечує умови для формування безпечної поведінки школярів як в умовах освітнього процесу, так і в позашкільному просторі.

Відповідно до програми, у 1 класі учні обговорюють зміст і форму простого медіатексту (світлина, фотоколаж, листівка, мультфільм), виявляють (з допомогою вчителя/вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах; визначають, кому і для чого призначений медіатекст; визначають тему і головну думку простих візуальних медіатекстів [8].

Одночасно відбувається розвиток елементарних умінь інформаційної компетентності як одного із найважливіших факторів соціальної захищеності особистості в динамічному інформаційному просторі. Наприклад, формування в учнів відповідального ставлення до власної безпеки та безпеки інших людей здійснюється у процесі виконання завдання: Розглянь, як діти робили селфі. Де вони були? Підпиши малюнки. Які селфі робити небезпечно? Чому? [9, с. 79].

Серед обов'язкових результатів навчання у 2 класі увагу акцентовано на вміннях користуватися простими медіатекстами (світлина, фотоколаж, листівка, мультфільм), а також створювати прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо [8]. Навички міжособистісної взаємодії учнів у системі безпечного освітнього середовища формуються, зокрема, під час роботи над темою «Створюємо рекламний плакат». Школярі виконують завдання: Створіть рекламний плакат «Як поводитися на уроці». Використовуйте фрази «не перебивати», «не заважати», «підносити руку», «уважно слухати», «поважати інших». Допишіть свої поради для комфортної роботи в класі [10, с. 11].

Опрацювання теми «Пишемо електронного листа» сприяє формуванню в учнів 3 класу навичок безпечного і відповідального користування соціальними мережами, критичного сприйняття інформації, дотримання приватності та етики спілкування онлайн, запобігання медіабулінгу: Поясніть, як утворилося слово «нетикет». Обговоріть правила нетикету. Обговоріть, для чого люди використовують електронну пошту. Чим вона корисна? Які небезпеки є при спілкуванні онлайн? Які переваги мають електронні листи? Уявіть, що ви хочете провести в класі у вихідний день Свято іменинників. Напишіть директорові школи електронного листа з проханням про дозвіл [11, с. 101].

Завдання рубрики «Досліджуємо медіа» для учнів 4 класу стимулюють розвиток емоційного інтелекту, навичок взаємодії та співпраці, що створює умови для позитивних взаємин, комфортності, задоволеності і водночас запобігає негативізму, агресії, конфліктам, маніпуляції в освітньому процесі, наприклад:

-Читаю і спілкуюся онлайн. Хто створив блог? З якою метою? Чим це може мене зацікавити? Чи хочу я щось зробити після читання новини про блог? Чи дійсно це мені потрібно? Чи варто довіряти всьому, що говорять і показують блогери? Запиши по три думки для двох точок зору [12, с. 24-25].

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- Булінг за книги. Проаналізуй новину за запитаннями: Хто створив блог? З якою метою? Чим це може мене зацікавити? Чи хочу я щось зробити після читання новини про блог? Чи дійсно це мені потрібно? [12, с. 26-27].

- Розглянь плакат з правилами поведінки на онлайн-уроці: Не запізнюйся на урок. Не заходь на урок без відео. Не вмикай/вимикай звук без дозволу вчителя/вчительки. Не ходи по кімнаті. Не пиши в чаті образливі слова. Доповни [12, с. 87].

Отже, ресурси змістової освітньої лінії «Досліджуємо медіа», матеріал підручників «Українська мова та читання» для 1-4 класів, а також використання комунікативно-діяльнісного підходу на уроках предметів мовно-літературної галузі – це ефективні складові системи створення і діяльності безпечного освітнього середовища.

Література і джерела

1. Бугузова Л. П., Ледньова О. О. Безпечне освітнє середовище у контексті задоволення потреб учня. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/39885/pdf> (дата звернення 25.02.2025)
2. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.02.2025)
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 27.02.2024)
4. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1658-20#n9> (дата звернення 25.02.2025)
5. Конституція України. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення 1.03.2025)
6. Москалик С. В. Створення безпечного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти : методична розробка. Недогарки, 2022. 49 с.
7. Покроєва Л. Безпечна освіта – новий напрям у підготовці педагогів. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Djerele_1_2023-6-10.pdf (дата звернення 28.02.2025)
8. Типові освітні програми для 1-4 класів. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiy> (дата звернення 25.02.2025)
9. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед освіти / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
10. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед освіти / О. Л. Іщенко, С. П. Логачевська. Київ : Літера ЛТД, 2019.
11. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед освіти / О. Л. Іщенко, С. П. Логачевська. Київ : Літера ЛТД, 2020.
12. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед освіти / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2021.

СТОРИТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА РІЗНОВИДИ

Світлана Кошіль,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта,
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Олена Стрельбіцька,
канд. філол. наук, ст. викладач кафедри філології

У статті розглянуто особливості використання сторітелінгу як інноваційного методу навчання на уроках української мови. Проаналізовано функціональне призначення та різновиди сторітелінгу, визначено його потенціал у формуванні мовної та комунікативної компетентності учнів. Обґрунтовано ефективність застосування наративних технік для підвищення мотивації та залучення учнів до активного опанування мовного матеріалу.

Сучасна освітня парадигма потребує впровадження інноваційних методів навчання, які відповідають потребам нового покоління учнів, формують критичне мислення та сприяють розвитку комунікативних навичок. Одним із таких методів є сторітелінг (англ. *storytelling* – «розповідання історій»), який набуває все більшої популярності в українському освітньому просторі. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення та практичного впровадження сторітелінгу як ефективного інструменту навчання української мови, що дозволяє не лише передавати знання, але й емоційно залучати учнів до навчального процесу, розвивати їхню уяву, творчі здібності та мовленнєву компетентність.

Дослідженню сторітелінгу як педагогічного методу присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці. Теоретичні засади наративних технік у навчанні висвітлено у роботах К. Еган, А. Сіммонса [7], Д. Армстронга та інших. Особливості використання сторітелінгу в українській освіті досліджували Н. Гавриш [2], О. Караманов [3], Н. Бондаренко [1], Л. Панченко [4]. Особливості застосування сторітелінгу саме на уроках української мови розглядали Л. Варзацька, О. Кучерук, М. Пентилюк. Попри зростаючий інтерес до цього методу, питання його функціонального призначення та різновидів у контексті уроків української мови все ще потребує конкретизації.

У нашому дослідженні ми прагнемо розкрити сутність сторітелінгу як інноваційного методу навчання, визначити його функціональне призначення на уроках мовно-літературної галузі, охарактеризувати основні різновиди та запропонувати практичні способи його впровадження в освітній процес.

Сторітелінг (з англ. *Storytelling* – розповідання історій) – це технологія створення емоційного зв'язку через історію з метою донесення важливої інформації та мотивування аудиторії до певних дій. На уроках української мови цей прийом виконує кілька важливих функцій. По-перше, мотиваційну – через захопливі історії активізується пізнавальний інтерес учнів до мовних явищ. По-друге, комунікативну – учні вчаться будувати власні висловлювання, дотримуючись мовних норм. По-третє, культурологічну – через історії відбувається трансляція культурних цінностей та національних традицій [1, с. 130-135].

Сторітелінг – це метод донесення інформації шляхом розповідання захоплюючих і повчальних історій. На відміну від традиційного викладу навчального матеріалу, історії мають емоційне забарвлення, містять конфлікт, викликають емпатію та спонукають до роздумів. У педагогічному контексті сторітелінг створює особливе середовище, в якому учні не просто сприймають інформацію, а переживають її, стають співучасниками подій, що значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Різновиди сторітелінгу на уроках української мови можна класифікувати за кількома критеріями:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- *за метою використання* (навчальний сторітелінг – спрямований на пояснення нового матеріалу через історію; мотиваційний сторітелінг – націлений на стимулювання інтересу до теми; виховний сторітелінг – формує ціннісні орієнтації через мовні засоби);

- *за формою втілення* (класичний (усний) сторітелінг – живе розповідання історій; цифровий сторітелінг – використання мультимедійних засобів; письмовий сторітелінг – створення текстів різних жанрів);

- *за джерелом походження* (культурно-історичний – використання народних переказів, легенд; особистісний – розповіді з власного досвіду; творчий – створення оригінальних історій) [3, с. 130].

В освітньому процесі початкової школи практичне застосування сторітелінгу на уроках української мови може відбуватися через різноманітні прийоми. З-поміж яких: «*Карта історії*» – створення структурованої розповіді за визначеним планом; «*Коло історій*» – колективне створення історії; «*Біографія слова*» – розповідь про походження та історію слова; «*Граматична казка*» – пояснення граматичних правил через казкові сюжети та інші.

Важливо зазначити, що ефективний сторітелінг на уроках української мови повинен відповідати певним критеріям: відповідність віковим особливостям учнів, наявність чіткої структури (зав'язка, розвиток, кульмінація, розв'язка), доцільне використання мовних засобів, емоційна насиченість та особистісна значущість.

Функціональне призначення сторітелінгу на уроках української мови можна окреслити кількома ключовими аспектами:

1. *Мотиваційна функція.* Історії привертають увагу учнів, викликають інтерес до теми уроку, створюють емоційний зв'язок із навчальним матеріалом. Наприклад, вивчення складних синтаксичних конструкцій можна розпочати з історії про те, як знання пунктуації допомогло комусь уникнути небезпечного непорозуміння.

2. *Інформаційна функція.* Через історії можна передавати складну теоретичну інформацію в доступній та цікавій формі. Різноманітні мовні явища, правила правопису, стилістичні особливості тексту стають зрозумілішими, коли вони вплетені в канву захопливої розповіді.

3. *Виховна функція.* Історії часто містять моральні уроки, які формують ціннісні орієнтири учнів. На уроках української мови це можуть бути розповіді про видатних мовознавців, письменників, про важливість збереження рідної мови та національної ідентичності.

4. *Комунікативна функція.* Сторітелінг розвиває мовленнєві навички учнів, збагачує їхній словниковий запас, вчить будувати логічно структуровані висловлювання, використовувати різноманітні мовні засоби для досягнення комунікативної мети.

5. *Розвивальна функція.* Створення та аналіз історій сприяє розвитку критичного мислення, творчої уяви, емоційного інтелекту, вміння аналізувати та інтерпретувати тексти [5].

Залежно від дидактичної мети та специфіки навчального матеріалу, на уроках української мови можна використовувати так різновиди сторітелінгу:

- ✓ *Класичний (пасивний) сторітелінг.* Учитель розповідає історію, а учні її слухають. Цей різновид особливо ефективний для введення нової теми, пояснення

складного матеріалу, створення потрібного емоційного настрою. Наприклад, при вивченні фразеологізмів учитель може розповісти історії про походження найцікавіших з них.

✓ *Активний сторітелінг.* Учні самі створюють історії за заданими параметрами. Це може бути написання твору-розповіді з використанням певних граматичних конструкцій, створення історії на основі запропонованих слів або фразеологізмів, продовження розпочатої вчителем історії.

✓ *Цифровий сторітелінг.* Використання мультимедійних технологій для створення та представлення історій. Учні можуть створювати презентації, відеоролики, аудіозаписи, які поєднують текст, зображення, звук. Такий формат особливо актуальний при дистанційному навчанні та для покоління «цифрових аборигенів» [4, с. 145].

✓ *Сторіборд (розкадровка).* Візуалізація історії через серію малюнків із підписами. Цей метод ефективний для роботи над структурою тексту, розвитку вміння виділяти головне, логічно впорядковувати думки.

✓ *Інтерактивний сторітелінг.* Історія розвивається за участі аудиторії, учні можуть впливати на її хід, пропонувати варіанти розвитку подій. Цей різновид розвиває спонтанне мовлення, вміння швидко реагувати на зміну ситуації, аргументувати свою позицію [1, с. 131].

Ефективним є також використання сторітелінгу для інтеграції української мови з іншими предметами. Наприклад, при вивченні термінології учні можуть створювати історії, які пояснюють походження наукових термінів, їхню етимологію, особливості вживання.

Для оцінювання ефективності сторітелінгу можна використовувати такі критерії, як: логічність і послідовність викладу; оригінальність сюжету; відповідність мовним нормам; використання вивчених мовних засобів; емоційність і виразність розповіді; досягнення навчальної мети.

Однак, впроваджуючи сторітелінг на уроках української мови, важливо враховувати певні виклики. Серед них – необхідність відповідної підготовки вчителя, можливість надмірного захоплення формою на шкоду змісту, складність об'єктивного оцінювання творчих робіт учнів. Тому важливо розробити чіткі критерії оцінювання, забезпечити баланс між творчістю та дотриманням мовних норм, інтегрувати сторітелінг у загальну систему навчання української мови.

Отже, сторітелінг на уроках української мови – це потужний інструмент, який дозволяє зробити навчання цікавим, емоційно насиченим та ефективним. Різноманітність функцій та різновидів сторітелінгу дає можливість адаптувати цей метод до різних тем, вікових категорій учнів та навчальних цілей. Через історії учні не лише засвоюють мовні знання, але й розвивають комунікативні навички, креативність, критичне мислення, емоційний інтелект – компетентності, необхідні для успішної самореалізації в сучасному світі.

Подальші дослідження цієї теми можуть бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій щодо використання сторітелінгу для вивчення конкретних розділів мовознавства, створення банку історій для різних вікових категорій учнів, аналіз впливу сторітелінгу на мотивацію та академічну успішність з української мови.

Література та джерела

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7(174). С. 130–135.
2. Гавриш Н., Сіренко А. Сторітелінг як технологія розвитку мовленнєвої компетентності учнів. *Початкова школа*. 2018. № 10. С. 6–9.
3. Караманов О. В. Сторітелінг як педагогічна техніка розкриття виховного потенціалу музею. *Молодий вчений*. 2019. № 5(69). С. 129–133.
4. Панченко Л. Ф. Цифровий сторітелінг в освіті дорослих. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми*. 2019. С. 144–147.
5. Сторітелінг як метод навчання – КМДШ. Креативна школа : веб-сайт. URL : <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metodnavchannya>
6. Сторітелінг: створюємо історії, що захоплюють. Teachhub : веб-сайт. URL : <https://teachhub.com/storitelinh>
7. Simmons A. The Story Factor: Inspiration, Influence and Persuasion through the Art of Storytelling. New York: Basic Books, 2006. 304 p.

**ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА»
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ**

Каріна Криштафович,

студентка 21-Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультет педагогіки та фінансово-економічної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Олена Гальянова,

викладач кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих
методик, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Стаття присвячена аналізу формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках «Мистецтва» (образотворче мистецтво). Розглядаються методи і стратегії, що сприяють розвитку критичного мислення через взаємодію з мистецтвом у сучасній українській школі.

Критичне мислення на заняттях мистецької освітньої галузі (інтегрований курс «Мистецтво») є важливою складовою розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. Цей процес дозволяє не лише вдосконалювати технічні навички молодших школярів, але й стимулює здатність до глибшого аналізу та осмислення художніх творів. Розвиток критичного мислення в учнів початкової школи допомагає їм формувати власну точку зору, оцінювати мистецькі явища не тільки з естетичної, але й з концептуальної та культурної точок зору.

Мистецтво, як форма самовираження, завжди передбачає інтерпретацію та оцінку. Заняття мистецької освітньої галузі повинні бути побудовані так, щоб здобувачі початкової освіти не просто відтворювали зображення, а й вчилися розуміти та аналізувати різні художні стилі, техніки і значення. Критичне мислення

допомагає учням початкової школи розглядати твори мистецтва в контексті історії, соціальних умов та психології, що сприяє глибшому розумінню мистецьких процесів.

Розвиток критичного мислення на уроках мистецької освітньої галузі (інтегрований курс «Мистецтво») передбачає використання різноманітних методів і прийомів, таких як обговорення, аналіз творів мистецтва, дебати, творчі завдання, що стимулюють учнів до самостійного мислення та висловлення власної думки. Це не лише підвищує рівень творчості учнів початкової школи, але й формує їх здатність аргументовано оцінювати різні мистецькі напрямки та техніки.

Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання молодшого школяра – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають здобувачів початкової освіти до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління до життя, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методи розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Сучасна освітня технологія розвитку критичного мислення розв'язує певні завдання:

- освітньої мотивації: підвищення інтересу до процесу навчання та активного сприйняття навчального матеріалу;
- інформаційної грамотності: розвиток здатності до самостійної аналітичної та оцінювальної роботи з інформацією будь-якої складності;
- соціальної компетентності: формування комунікативних навичок та відповідальності за знання [4, с. 219-224].

У ході проходження педагогічної практики «Пробні уроки в школі» та «Переддипломна практика» ми використовуємо такі методи розвитку критичного мислення:

1. Аналіз творів мистецтва: Здобувачам початкової освіти пропонується детально розглянути твір мистецтва, звертаючи увагу на його композицію, колір, форму, використану техніку. Задача – зрозуміти, як ці елементи допомагають донести ідею твору.

2. Обговорення: Після аналізу молодші школярі обговорюють свої враження, намагаючись розкрити, чому їм сподобався чи не сподобався твір мистецтва. Це допомагає розвинути вміння слухати інших та висловлювати аргументи.

3. Творчі завдання: Створення власних художніх робіт на основі вивчених тем дозволяє учням початкової школи застосувати свої знання і навички для вираження індивідуального бачення світу.

4. Дебати: Заняття мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво) можуть включати елементи дебатів, коли школярі захищають свою точку зору щодо значення того чи іншого мистецького твору або стилю.

Основними складовими ланками методики формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках «Мистецтва» (образотворче мистецтво) у сучасних умовах закладу загальної шкільної освіти ми визначили такі напрямки освітньовиховної діяльності:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- формування програмових знань, умінь та уявлень учнів початкових класів з мистецької освітньої галузі;
- впровадження ігрових форм організації освітньо-виховного процесу у структурі інтегрованих уроків «Мистецтва» (образотворче мистецтво);
- формування діалогових навичок мистецтвознавчого аналізу;
- використання сучасних технологій і нестандартних технік мистецтвознавчої творчої діяльності [3, с. 33-39].

Основними характеристиками та принципами критичного мислення є:

Самостійність – ніхто не може мислити за людину, висловлювати її думки, переконання, ідеї, тощо. Мислення стає критичним, тільки якщо носить індивідуальний характер.

Постановка проблеми – її розв’язання стимулює. Початок розв’язання проблеми – це збирання інформації, бо роздумувати «на порожньому місці» фактично неможливо.

Прийняття рішення – закінчення процесу, яке дозволить оптимально розв’язати поставлену проблему.

Чітка аргументація – необхідно усвідомлювати, що часто одна і та ж проблема може мати декілька розв’язань, тому необхідно підкріпити прийняте людиною рішення вагомими, переконливими власними аргументами, які б доводили, що вибране рішення є найкращим, оптимальним.

Соціальність – людина живе в соціумі, тому доводити свою позицію вона повинна в спілкуванні, в цей час вона поглиблює свою позицію або може щось змінити в ній [5, с. 41-47]

Критичне мислення здобувачів початкової освіти – це здатність до самостійного, творчого ставлення до навчального матеріалу та інформації, яку вони отримують з різних джерел. Воно характеризується певними ознаками, кожна з яких має свої вияви.

Критичне мислення на уроках мистецької освітньої галузі не лише сприяє розвитку творчих здібностей, але й позитивно впливає на загальний інтелектуальний розвиток молодших школярів. Воно допомагає учням початкової школи формувати стійку навичку самостійного мислення, що є важливим не тільки для навчання в галузі мистецтва, а й для подальшого життя. Критичне мислення дає можливість здобувачам початкової освіти аналізувати, порівнювати і оцінювати різні аспекти навколишнього світу, що є необхідним у будь-якій професійній діяльності.

Отже, розвиток критичного мислення на заняттях з мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво) сприяє не лише вдосконаленню технічних навичок учнів, але й глибшому розумінню ідеї, що стоїть за творами мистецтва. Це допомагає формувати творчий потенціал молодших школярів, розвивати їх здатність до самостійного аналізу та оцінки мистецьких явищ, що є необхідною умовою для повноцінного розвитку особистості.

Література та джерела

1. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога : монографія / за наук. ред. І. П. Воротникової. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 256 с.
2. Чабан О. М. Сучасні методи навчання образотворчого мистецтва. Харків: ХДАК, 2020.

3. Кондратова Вікторія, Орлова Анна, Литвиненко Ольга. Особливості організації освітнього процесу в початкових класах з використанням інтернетсервісів. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник № 57. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2021. С. 76-89.

4. Белкіна-Ковальчук О. В. Роль критичного мислення в сучасній освіті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2018. Випуск 52. С. 2019-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_52_53. (дата звернення: 10.02.2025).

5. Богданов С. О., Залеська О. В., Федорець О. В., Клюзко К. Є., Флярковська О. В. Професійне зростання та емоційна підтримка педагогів: навч.-метод. посіб. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ. 2021. 54 с.

СЛОВНИКОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Людмила Крук,

студентка 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – *Надія Горбач, канд. філол. наук, ст. викл. кафедри
загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Висвітлено особливості та основні аспекти словникової роботи на уроках мовно-літературної галузі в початковій школі. Закцентовано увагу на важливих напрямках роботи з новим лексичним матеріалом.

Серед найважливіших та найактуальніших проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах залишається питання мовленнєвого розвитку молодших школярів. Адже формування і розвиток навичок правильного, виразного, чистого мовлення учнів – одне з основних завдань вивчення рідної мови, яке потребує розв'язання практично на кожному уроці. «Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху», – йдеться в пояснювальній записці програми мовно-літературної освітньої галузі [6, с. 4].

Ефективним способом розвитку мовлення здобувачів початкової освіти є словникова робота, яка може проводитися в різних напрямках, а саме: ознайомлення учнів з лексичним значенням нових слів і словосполучень; засвоєння деяких граматичних форм, утворення яких викликає в дітей труднощі; навчання дітей орфоепічній вимові слів, зокрема правильній постановці наголосу; формування правописних умінь; формування уявлення про фразеологію української мови; ознайомлення зі словами-діалектизмами тощо.

Словникова робота – це планомірне розширення активного словника дітей через засвоєння незнайомих раніше або складних для них слів. Відомо, що розширення словника молодших школярів відбувається паралельно з їх ознайомленням з навколишньою дійсністю, з вихованням правильного ставлення до природи, суспільства, людської праці тощо [2, с. 22].

Ефективність збагачення словникового запасу учнів передусім залежить від учителя. Слово вчителя як засіб навчання має завжди бути зразком для школярів, а тому повинне бути не лише правильним, а й різноманітним, змістовним, літературним, образним. Лише тоді вчитель зможе бути ефективним джерелом збагачення словникового запасу учнів.

Сучасні методисти досліджують найрізноманітніші аспекти проблеми словникової роботи в початкових класах: Л. Верещук – слова мовного етикету і їх практичне використання молодшими школярами [1], А. Гордієнко – роботу над літературними термінами в початковій школі [2], М. Крикун – роль слова в розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку [3], В. Собко – розвиток діалогічного мовлення учнів початкових класів [4] тощо. Названі аспекти є об'єктом розгляду відповідних публікацій і становлять безперечний інтерес для вчителів-практиків.

Лексичне багатство рідної мови не може засвоюватися молодшими школярами стихійно. Тому система словникової роботи передбачає такі основні напрями:

1) збагачення словника учнів новими словами й розширення його новими значеннями уже відомих лексем;

2) уточнення словника, яке передбачає роботу над паронімами, синонімами, антонімами, омонімами; засвоєння багатозначності, лексичної сполучуваності слів, зокрема, у фразеологічних одиницях;

3) активізація словника – переведення слів із пасивного словникового запасу учнів у активний;

4) витіснення із вживання нелітературних слів, переведення їх із активу в пасив. Це слова просторічні, жаргонні, які діти засвоїли під впливом оточуючого мовленнєвого середовища [2, с. 22].

Для збагачення лексичного запасу молодших школярів можна запропонувати різні практичні вправи:

1. Добір слів на певну тему (наприклад, «Благодійний ярмарок», «Українська хата»).

2. Добір ознак до іменників (наприклад, Сонце – ясне, яскраве, блискуче, променисте, золоте, осяйне).

3. Використання паронімів для закріплення розуміння їхніх значень у контексті (світло – світило, адресат – адресант, освітлений – освічений).

Для того, щоб учні молодших класів успішно запам'ятовували правопис слів, які не перевіряються правилами, необхідно навчити їх користуватися орфографічним словником. Досвід показує, що якщо діти самостійно знаходять слова в словнику, записують їх, а потім аналізують їх значення, вимову та написання, то це допомагає їм стати уважнішими до орфографії та вчитися вирішувати проблеми з правописом без допомоги дорослих.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

За допомогою словника, під керівництвом учителя, школярі можуть отримати різноманітну інформацію про слово:

- орфографічну (як правильно пишеться слово);
- орфоепічну (як слово вимовляється, на який склад падає наголос);
- семантичну (що означає слово, які має антоніми, синоніми, в яких фразеологічних сполученнях уживається);
- морфемно-словотворчу (до групи яких спільнокореневих слів входить дане слово);
- синтаксичну (як це слово функціонує в словосполученні, реченні).

Можна пропонувати учням відшукати певне слово в тлумачному словнику, визначити, що воно означає, а потім ввести це слово в словосполучення або речення.

Методика семантизації лексичних одиниць оперує різноманітними стратегіями, серед яких виділяються: візуалізація за допомогою ілюстративного матеріалу, встановлення синонімічних та антонімічних відношень, дефінітивний аналіз та контекстуальне введення.

Як вже зазначалося, важливе значення для збагачення і розширення словника молодших школярів має робота над синонімами – словами, близькими за значенням. Синоніми можуть відрізнятися:

- 1) відтінками лексичного значення;
- 2) емоційно-експресивним забарвленням;
- 3) стилістичною приналежністю;
- 4) ступенем вживаності та сполучуваності з іншими словами [2, с. 32].

Учитель має прагнути до того, щоб діти точно розуміли значення синонімічних слів, мали достатню їх кількість у словниковому запасі та вміли дібрати саме те слово, яке необхідне для найбільш точного і яскравого висловлення думки. Так, робота над синонімами може проходити у формі бесіди за малюнком:

- Що зображено на малюнку? (Осінній ліс).
- Як називаємо цю пору осені? (Золота осінь).
- Чому осінь називають золотою? (Навколо дуже багато жовтого листя, а жовтий колір асоціюється із золотим).
- А ще якого кольору листочки на деревах і на землі? (Червоні, багряні, жовтогарячі, бурі, помаранчеві).
- А який день зображено на малюнку? (Погожий, сонячний, ясний, світлий).
- Як можна сказати про землю? (Вкрита / встелена / вкутана / посипана різнокольоровим листям).
- Яке небо? (Світло-синє, лазурове, блакитне, голубе, волошкове).
- Ми бачимо, що в лісі ростуть віковічні сосни та ялинки. Що означає слово «віковічні»? (Вони росли сто років, тобто цілий вік).
- Яким близьким за значенням словам можна замінити слово «віковічні»? (Дуже старі, давні, древні).

Словникова робота є невід'ємною складовою процесу розвитку мовлення молодших школярів. Вона сприяє не лише збагаченню їхнього лексичного запасу, але й формуванню важливих мовленнєвих навичок. Серед таких виділяємо:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

– Розширення словникового запасу: систематична словникова робота значно збільшує кількість слів, якими володіють учні; це дозволяє їм точніше висловлювати свої думки та розуміти тексти.

– Формування мовленнєвих навичок: робота зі словниками та різноманітними лексичними вправами розвиває вміння правильно використовувати слова в усному та писемному мовленні; учні вчаться розрізняти значення слів, добирати синоніми та антоніми, що робить їхнє мовлення більш виразним і багатим.

– Розвиток критичного мислення: аналіз значень слів, їхнього походження та вживання сприяє розвитку аналітичних здібностей; школярі вчаться усвідомлювати нюанси мови та розуміти, як слова впливають на значення тексту.

– Підвищення орфографічної грамотності: робота зі словниками допомагає учням запам'ятовувати правильне написання слів; регулярні вправи з орфографії сприяють формуванню правописної пильності та грамотності.

– Активізація пізнавальної діяльності: словникова робота допомагає школярам познайомитися з навколишнім світом, збагатити їх знання про природу, суспільство, культуру; використання різноманітних методів семантизації слів робить процес навчання цікавим та захоплюючим.

– Формування навички самостійної роботи: навчання користуватися словником, а також вміння самостійно добирати потрібні слова.

Отже, словникова робота є важливим інструментом розвитку мовлення молодших школярів, який сприяє збагаченню їхнього лексичного запасу, формуванню мовленнєвих навичок та розвитку критичного мислення. Впровадження різних типів завдань для розвитку знань про словникові слова на уроках у початкових класах сприяє підвищенню розумового рівня учнів, їх інтелектуальному розвитку, вживанню образних висловів у мовленні, дає змогу осмислено засвоювати нову інформацію та грамотно висловлювати свої думки на письмі. Систематично та грамотно проведена словникова робота – це запорука логічно структурованого та доречного мовлення молодших школярів.

Література та джерела

1. Вербещук С. В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2016. 23 с.
2. Гордієнко О. А., Шевчук Т. О. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічна Житомирщина*. 2003. № 1. С. 22–25.
3. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення школярів. *Початкова школа*. 2003. № 11. С. 27–35.
4. Собко В. Словник як засіб реалізації компетентнісного підходу. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9. С. 7–11.
5. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. 1–2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення: 28.02.2025).

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Вікторія Курижка, Олександра Демчук,
студентки 21ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

У роботі досліджено вплив інтерактивних методик, зокрема проблемного освітнього процесу, гейміфікації та STEM-підходу, на досягнення очікуваних результатів математичної освітньої галузі початкової освіти. Проаналізовано їхню роль у розвитку логічного мислення, мотивації та міждисциплінарних зв'язків. Доведено, що ці підходи підвищують ефективність освітнього процесу та практичну значущість математичної освітньої галузі початкової освіти.

Постановка завдання. Математична освіта відіграє ключову роль у формуванні аналітичного мислення та розвитку когнітивних здатностей здобувачів початкової освіти, оскільки вміння логічно та критично мислити, аналізувати різноманітні ситуації є основою для вирішення складних завдань не лише в математиці, але й у багатьох інших галузях. Сучасні методики освітнього процесу математичної освітньої галузі початкової освіти значно еволюціонували, враховуючи новітні дослідження в галузі педагогіки, психології та інформаційних технологій, що дозволяє створювати більш ефективні та адаптивні підходи до освітнього процесу [1].

Традиційні методи, такі як лекційний та пояснювально-ілюстративний, вже не забезпечують належного рівня взаємодії здобувача початкової освіти з матеріалом та його глибокого розуміння. Вони поступово поступаються місцем більш активним і сучасним підходам, таким як інтерактивний освітній процес, що передбачає безпосередню взаємодію здобувачів початкової освіти з матеріалом та можливість застосовувати набуті компетентності на практиці. Окрім того, компетентнісно-орієнтовані методи освітнього процесу зосереджуються на розвитку практичних способів реалізації, здатності здобувачів початкової освіти застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях, а також розвитку критичного мислення та здатності до самостійного вирішення проблем.

Основна проблема, з якою стикаються педагоги, полягає у пошуку ефективних методик, які не лише забезпечують досягнення очікуваних результатів з математичного матеріалу, але й сприяють розвитку навичок критичного мислення, аналізу та самостійного прийняття рішень. Це вимагає впровадження нових технологій освітнього процесу, які поєднують традиційні методи з інноваційними підходами, орієнтуючи освітній процес на активну участь здобувачів початкової освіти та сприяючи їхній здатності до адаптації в умовах швидко змінного світу.

Використані методи. У дослідженні застосовувався: аналіз літературних джерел, що передбачав узагальнення й систематизацію сучасних досліджень з методики освітнього процесу математичної освітньої галузі початкової освіти.

Основні результати. Сучасна освіта активно впроваджує інтерактивні технології для підвищення ефективності формування та розвитку компетентностей, адже вони сприяють, розвитку критичного мислення та формуванню здатностей командної роботи. Одним із найбільш ефективних методів є метод проєктів, який дозволяє здобувачам початкової освіти не лише здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці, виконуючи дослідницькі завдання, аналізуючи інформацію та презентуючи результати своєї роботи. Це сприяє розвитку самостійності, відповідальності та творчого підходу до вирішення проблем [7].

Ще одним ефективним способом активізації навчального процесу є гейміфікація, яка передбачає використання ігрових елементів, таких як бали, рівні, нагороди та змагання, що значно підвищує мотивацію здобувачів початкової освіти і робить освітній процес цікавішим. Завдяки цьому підхід до формування та розвитку компетентностей стає менш формальним, а здобувачі початкової освіти легше сприймають навіть складні теми [3].

Окрім цього, важливу роль у навчанні відіграють моделювання та симуляції, які допомагають візуалізувати складні концепції, особливо у сфері математичної освітньої галузі початкової освіти, фізики та природничих наук. Використання цифрових моделей та інтерактивних симуляцій дозволяє учням експериментувати, досліджувати причинно-наслідкові зв'язки та краще розуміти теоретичні аспекти предметів. Таким чином, інтерактивні методики освітнього процесу не лише підвищують ефективність досягнення очікуваних результатів, а й сприяють розвитку ключових компетентностей, необхідних у сучасному світі [5].

Результати аналізу сучасних джерел показали, що використання проблемного освітнього процесу, гейміфікації та STEM-підходу суттєво підвищує рівень досягнення очікуваних результатів з математичної освітньої галузі початкової освіти. Проблемний освітній процес сприяє розвитку логічного мислення та здатності до самостійного вирішення задач, оскільки учні аналізують інформацію, формулюють гіпотези та знаходять оптимальні рішення. Гейміфікація дозволяє підвищити мотивацію здобувачів початкової освіти через використання елементів гри у процесі освітнього процесу, що робить його цікавішим і сприяє активному залученню здобувачів початкової освіти до освітнього процесу. Інтеграція STEM-підходу забезпечує міждисциплінарний зв'язок математичної освітньої галузі початкової освіти з природничими науками, що підвищує її практичну значущість і допомагає учням застосовувати математичні знання в реальних життєвих ситуаціях [4].

Висновок і можливі шляхи застосування досліджень. Отримані результати роботи підтверджують необхідність удосконалення методик викладання математичної освітньої галузі початкової освіти шляхом впровадження сучасних педагогічних технологій, які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу. Використання інтерактивних методів, таких як проблемний освітній процес, гейміфікація та STEM-підхід, дозволяє не лише покращити рівень формування та розвитку компетентностей, а й розвивати критичне мислення, аналітичні здібності та компетентностями командної роботи.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на адаптацію запропонованих методик до особливостей різних вікових груп та рівнів освітнього процесу, враховуючи індивідуальні потреби здобувачів початкової освіти. Важливим напрямом є розробка диференційованих підходів для початкової, базової та вищої освіти, що дозволить оптимально використовувати інтерактивні технології залежно від рівня підготовки та компетентностей здобувачів освіти.

Література та джерела

1. Розвиток логічного мислення на уроках математики в НУШ: загадки, головоломки та логічні задачі : методичний посібник / упор. Бабко К. О., Кириченко А.В.; за заг. ред. Т. П. Запорожченко. Чернігів, 2020. 76 с.
2. Волторніст Н. М. Використання дослідницьких методів у початковій школі : методична робота. Початкове навчання та виховання. 2020. №22 – 24, серпень. С. 3 – 7
3. Корябіна Ю. Нова генерація педагогів : методико-технологічна підготовка вчителів до роботи в умовах НУШ. Директор школи. 2020. №4, квітень. С. 50 – 69
4. Меркіна А. Професійний стандарт учителя НУШ : науковометодичний проект. Завуч. 2020. №3, березень. С. 66–75.
5. Онопрієнко О. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2021. 208 с.
6. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.
7. Чайченко В.Ф., Сарієнко В.К. Розширення поняття числа. Навчальнометодичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Слов'янськ, 2021. 103 с.

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИВЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Софія Кухновець,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Наукова керівниця – Надія Горбач, канд. філол. наук, ст. викл. кафедри
загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти**

Висвітлено особливості використання фольклору на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі. Окреслено дидактичний потенціал різних фольклорних жанрів; наведено приклади використання фольклору на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початкових класах закладів загальної середньої освіти.

Модернізація освіти в Україні передбачає посилення уваги до національного виховання дітей та молоді, формування її свідомості із врахуванням питомо народних моральних цінностей та повернення історичної пам'яті. Сьогодні надзвичайно важливими є питання гармонійного розвитку особистості, виховання дітей як майбутніх громадян на основі моралі та культури українського народу. Концепція «Нова українська школа» говорить про випускника школи як про «патріота з

активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини» [3].

Програма початкової школи ґрунтується на формуванні національної ідентичності здобувачів початкової освіти, збереженні традицій та самобутності української культури. Пріоритетним є використання кращих зразків народної творчості різних регіонів України на уроках рідної мови та літератури, адже народна творчість протягом тисячоліть була важливим засобом узагальнення життєвого досвіду народу, втіленням його мудрості, світогляду та ідеалів.

Слово «фольклор» у перекладі із англійської означає «народна творчість», яка об'єднує різні жанри словесності: казки, приказки та прислів'я, легенди та перекази, скоромовки та байки, пісні та думи, загадки та лічилки тощо. Сам термін був уведений у мовлення англійським письменником, істориком та бібліографом Вільямом Джоном Томсом у 1846 році.

У фольклорі відображені не лише естетичні й етичні цінності, а й історія, філософія, психологія та повчальна мудрість народу. Недарма багато науковців у своїх дослідженнях зазначають про вагоме дидактичне спрямування народної творчості.

Серед класиків-дослідників українського фольклору, що звертали увагу на його потужний дидактичний потенціал, можна назвати П. Куліша, М. Максимовича, О. Пчілку, Л. Українку, І. Франка та багатьох інших письменників, поетів та наукових діячів, які присвятили все своє життя піднесенню національної культури.

Пізнання свого народу неможливе без глибокого занурення в його історію, мову та культуру, яка охоплює не лише творчість видатних митців, але й скарби народної творчості, що формувалися століттями, передаючись із покоління в покоління. Саме народна творчість, зберігаючи традиційні риси, є живим свідченням ідентичності та культурного багатства нації.

З метою популяризації народної творчості серед молодших школярів, навчальні програми Нової української школи передбачають ознайомлення з кращими зразками фольклору вже з першого класу. Як зазначає у своєму дослідженні О. Воробець, «використання фольклорних матеріалів може стимулювати творчий підхід до вивчення мови. Фольклорні тексти часто містять багато мовних варіантів та елементів, що дають змогу учням поглибити розуміння мовних структур» [2, с. 41].

Наприклад, підручник для 1 класу «Українська мова. Буквар» (автори І. Большакова, М. Пристінська) у процесі засвоєння звука та букви «Л» знайомить школярів із фрагментом української народної казки «Про пихату качку», в якій використане народне прислів'я «Пиха не одного довела до лиха». І казка, і приказка навчають дітей не бути надто гордими та самовпевненими, бо це дуже часто може закінчуватися бідою [1, с. 25].

Текстовий матеріал підручника К. Пономарьової також досить часто репрезентує дитячий фольклор. Зокрема, у першій частині підручника згадуються герої української народної казки «Рукавичка» для розуміння принципу поділу слів на склади та розбору схеми слів. Діти також діляться своїми враженнями від перегляду театральної вистави «Котигорошко» [4, с. 32]. У другій частині школярі знайомляться зі змістом казок «Коза-Дерева», «Івасик Телесик», «Колобок», разом із Щибетунчиком читають чистомовки, створені на основі казки «Коза-Дерева»:

*Зу-зу-зу – дід купив козу,
Зи-зи-зи – малі дітки у кози,
Зі-зі-зі – дід косив траву козі,
За-за-за – зраділа дідова коза [5, с. 78].*

Вивчаючи букву та звук Г, школярі читають текст, у якому є слово «гердан». Вчитель має чудову можливість під час словникової роботи ознайомити здобувачів початкової освіти із цією традиційною народною українською прикрасою, розповісти про давнє мистецтво створення прикрас ручної роботи.

Засвоюючи звук та букву «Ц», першокласники читають скоромовку:

*Рано-вранці у хустинці
Принесли зайці гостинці [6, с. 7].*

Чудовим зразком українського дитячого фольклору, який використала авторка підручника для засвоєння дітьми звука і букви «Щ», є заличка, якою діти здавна кликали дощ:

*Йди, йди, дощику,
Зварю тобі борщику
І поставлю на дубочку
У зеленому гайочку.
Мені каша, тобі борщ,
Щоб ішов рясніший дощ [6, с. 41].*

Принагідно можна розповісти школярам про традиції зустрічі весни, які існували в наших предків, навести приклад, коли і як співали цю заличку, виконати її спільно з дітьми на уроці.

Важливим завданням, яке стоїть перед вчителем у ході навчання, є розвиток зв'язного мовлення школярів. Читання загадок, прислів'їв, заличок, казок, їх обговорення не тільки сприяє розвитку мовлення здобувачів початкової освіти, але й дає змогу ознайомитися із багатством українського фольклору.

Народна творчість органічно інтегрується в освітній процес, слугуючи важливим дидактичним матеріалом для роботи з молодшими школярами на уроках мовно-літературної освітньої галузі, збагачуючи їх елементами гри, що відповідає психологічним особливостям розвитку дітей 6–10 років. Використання різноманітних жанрів фольклору сприяє вдосконаленню техніки читання, розвитку мовлення, творчих здібностей, мислення.

Вивчення фольклору на уроках української мови в початковій школі має значний дидактичний потенціал. Словесна народна творчість не лише збагачує мовлення учнів, але й сприяє розвитку їхнього мислення, уяви та творчих здібностей. Фольклорні твори, такі як казки, загадки, прислів'я та приказки, є чудовим матеріалом для вивчення граматики, лексики та розвитку зв'язного мовлення, критичного мислення, виховання патріотичних почуттів та моральних якостей. Отже, використання фольклору на уроках української мови в початковій школі є ефективним засобом навчання та виховання.

Література та джерела

1. Большакова І. Пристінська М. Українська мова. Буквар: навч. посібник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 4-х частинах). Ч. 3. Харків: Ранок, 2023. 85 с.
2. Воробець О. Р. Фольклор як засіб реалізації культурологічного аспекту на уроках української мови. *Педагогічні науки*. Збірник наукових праць. Випуск 105. 2024. С.41–49.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи : електронний ресурс. Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.02.2025).
4. Пономарьова К. Українська мова. Буквар: навч. посібник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 6-ти частинах). Ч. 1. Київ: УОВЦ «Оріон», 2023. 80 с.
5. Пономарьова К. Українська мова. Буквар: навч. посібник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 6-ти частинах). Ч. 2. Київ: УОВЦ «Оріон», 2023. 80 с. С. 78.
6. Пономарьова К. Українська мова. Буквар: навч. посібник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 6-ти частинах). Ч. 4. Київ: УОВЦ «Оріон», 2023. 64 с.

**СПЕЦИФІКА РОБОТИ НАД РЕКЛАМОЮ
НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Діана Кушнірчук,

студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач-методист циклової комісії словесних дисциплін

Публікація висвітлює методичні аспекти питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи на уроках навчання грамоти, української мови, літературного читання у процесі роботи над рекламними продуктами.

Глобальний інформаційний простір, який став головною ознакою ХХІ століття, вимагає від людини досконалого володіння інструментарієм сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Завдання системи освіти України – сформувати особистість, здатну реалізувати свій потенціал в умовах викликів сучасного світу, забезпечити розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. Інформаційно-комунікаційна компетентність як одна із ключових передбачає опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях [1].

Питання використання інформаційних технологій в освітньому процесі висвітлені в працях О. Барановської, О. Біди, Л. Васецької, Г. Генсерук, Б. Гершунського, І. Іванюк, В. Каплун-Лутицької, Н. Клемешевої, О. Козлова,

Н. Макарової, Г. Селевко, О. Тихомирова, Т. Юношевої. Процес формування ключових компетентностей школярів, зокрема інформаційно-комунікаційної, у процесі вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі є об'єктом дослідження науковців і практиків (І. Большакова, Л. Варзацька, М. Вашуленко, В. Горецький, А. Готмар, О. Джежелей, С. Дубовик, І. Іванова, А. Каніщенко, Т. Ладиженська, К. Пономарьова, О. Савченко, І. Старагіна та ін.).

Молодший шкільний вік найбільш сприятливий для успішної інтеграції дитини у сучасне інформаційне середовище, оскільки саме в цей період відбувається формування культури особистості, активізація пізнавальних здібностей, формування узагальнень і понять, світоглядних переконань, гармонійний розвиток дитини [2]. У початковій школі закладаються основні способи діяльності з різноманітною інформацією: обирати джерело інформації та оцінювати адекватність його сформульованому запиту і поставленому завданню; ефективно працювати з різними доступними джерелами: набувати інформацію в пізнавальному спілкуванні з дорослими і однолітками, опрацьовувати текстові відомості у книзі, комп'ютері раціональними прийомами діяльності; відокремлювати головне від другорядного, структурувати і змінювати обсяг відомостей відповідно до навчального завдання; усвідомлено і ефективно використовувати особливості своєї пам'яті при виборі способу систематизації даних, призначених для короткочасного або тривалого зберігання [2].

Система формування інформаційної компетентності не мислиться без розвитку і вдосконалення комунікативних умінь та навичок школярів. Під час спілкування формується суспільна спрямованість особистості, її вольові та ціннісні якості. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» у курсі мовно-літературної освіти передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності і пропонує інструменти для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища. У дітей формуються уявлення про межу між реальним світом і світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти та створювати прості медіапродукти, у тому числі рекламу [1].

Реклама як медіапродукт має неабиякий вплив на свідомість, уподобання школярів і на формування їхньої особистості. Школярі можуть назвати чимало рекламних фраз, проте не спроможні пояснити, до чого вони спонукають, а також захистити себе від небажаного впливу. Це зумовлює необхідність методично правильної організації роботи з рекламними продуктами на уроках предметів мовно-літературної освітньої галузі «Навчання грамоти», «Українська мова та читання».

Етапи роботи над рекламними продуктами: 1) дослідження (сприймання, аналіз, інтерпретація визначення мети й адресата реклами, правдоподібності описаних подій і тверджень, виокремлення цікавої для себе інформації, опис вражень, висловлення власних поглядів на події та твердження, представлені в рекламі); 2) використання реклами у процесі формування аудіативних умінь, вдосконалення навички читання, складання розповідей, описів, есе, міркувань з метою розвитку усного та писемного мовлення; 3) створення і презентація школярами самостійно та в групі рекламних продуктів з допомогою вчителя/вчительки, враховуючи мету й аудиторію.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У 1 класі відбувається ознайомлення з рекламними текстами (учні вивчають масив інформації з певної теми, накопичують її):

- Прочитай текст «Реклама»: Ти можеш дізнатися про певний товар із реклами. Реклама потрібна, щоб покупці дізналися про цей товар. А потім захотіли його купити. Реклама яскрава, щоб привертати увагу. Читай рекламу уважно.

- Розглянь рекламу йогурту. Розфарбуй. Поміркуй, для чого рекламують йогурт. Поділися думками з другом чи подругою [5, с. 48].

Зважаючи на недостатність життєвого досвіду першокласників, педагог має організувати евристичну бесіду під час роботи на уроці. Варто з'ясувати, чи купували діти або їхні рідні рекламований товар (йогурт), чи траплялося розчарування цією покупкою. Якщо учні не пригадають випадок розбіжності між якістю товару й інформацією про нього в рекламі, то з навчальною метою педагог має навести такий приклад, аби показати, що реклама не завжди буває чесною та об'єктивною. Учні мають усвідомити: слухаючи чи переглядаючи рекламний текст, треба аналізувати його зміст і форму, критично оцінювати, робити висновки для себе і приймати правильне рішення щодо придбання рекламованого товару.

У 2-4 класах здійснюється не тільки ознайомлення з рекламними текстами, а й критичне осмислення масиву інформації (порівняння фрагментів з різних джерел однієї тематики, визначення їх достовірності; вилучення робочої інформації; її узагальнення) і створення власного інтелектуального продукту на основі отриманої та перетвореної інформації. Приклади завдань для учнів 2-4 класів:

- Створіть рекламний плакат. Використовуйте такі поради: для чого я пишу (моя мета), для кого я пишу (хто читатиме); пишу найголовніше короткими реченнями; добираю кольори, ілюстрації; перевіряю написане [6, с. 7].

- Напишіть рекламний текст на улюблену книжку [7, с. 30-31].

- Створіть рекламне повідомлення (рекламну листівку) однієї з українських природних чи рукотворних пам'яток [8, с. 38].

У роботі над рекламою як медіапродуктом на уроках української мови та читання важливим є комунікативно-діяльнісний підхід, оскільки діти засвоюють знання, вміння, навички тільки в процесі власної продуктивної діяльності [4]. Доцільно пропонувати учням завдання творчого характеру із застосуванням сучасних інформаційних технологій, наприклад, вправу «Рекламуємо все!». Учасники об'єднуються в пари і вибирають будь-яку річ у класі (светр друга, горщик квітів, стілець тощо). Кожна пара спочатку має описати цю річ нейтрально та інформативно, а потім рекламувати її, використовуючи характерні для реклами фрази («тільки зараз», «тільки з нами», «єдиний, як...», «сьогодні найдешевший», «унікальна можливість» тощо) [3, с. 149] Така діяльність стимулює інтелектуальний та емоційний розвиток школярів, дає можливість проявити творчу активність та індивідуальність, розкрити емоційні можливості, підвищити самооцінку, виховати духовно розвинену особистість.

Отже, використання сучасного педагогічного інструментарію у процесі роботи над медіапродуктами, зокрема рекламою, на уроках мовно-літературної освітньої галузі забезпечує ефективне формування ключових компетентностей, в тому числі інформаційно-комунікаційної, учнів початкової школи.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf>. (дата звернення: 15.02.2025).
2. Лаврентьєва Г. П., Пропедевтика формування інформаційної культури у початковій школі. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6474/1/Propedevtika_2013_%E2%84%965_Lavr_1.pdf (дата звернення 16.02.2025).
3. Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя / Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голощапова В. В, Дегтярьова Г. А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкребець О. О, Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. С. 149.
4. Пономарьова К. Робота з медіапродуктами у процесі навчання української мови в початковій школі. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/716960/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).
5. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед освіти (Частина 4) / О. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. С. 48.
6. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед освіти (Частина 1) / О. Іщенко, С. Логачевська. Київ : Літера ЛТД, 2019. С. 7.
7. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед освіти (Частина 2) / О. Іщенко, С. Логачевська. Київ : Літера ЛТД, 2020. С. 30-31.
8. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед освіти (Частина 2) / О. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. С. 38.

**ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У КУРСІ «ЯДС»**

Оксана Левчик, Софія Ройко,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкової освіти
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – Алла Хомярчук, викладачка-методистка

У статті розкладається значення інтеграції технологічної освітньої галузі у курс «Я досліджую світ» (ЯДС), а також аналізуються її основні аспекти, методи впровадження та переваги для початкової освіти. Розглядаються способи використання технологій у навчальному процесі, їхній вплив на розвиток учнів та формування ключових компетентностей. Особливу увагу приділено практичним прикладом інтеграції технологічних елементів у уроки ЯДС, що сприяє формуванню в учнів критичного мислення, креативності та цифрової грамотності.

Сучасна освіта спрямована на формування компетентностей, які допоможуть дітям адаптуватися до світу, що динамічно змінюється. Одним із важливих напрямів розвитку є впровадження технологій у навчальний процес. Технологічна освітня галузь відіграє ключову роль у підготовці дітей до майбутнього, де цифрова грамотність та вміння працювати з інформаційними технологіями стають базовими навичками. Особливо актуальною є інтеграція технологічної освітньої галузі в курс «Я досліджую світ» (ЯДС), який сприяє всебічному розвитку дитини через дослідження, експерименти та практичне застосування знань.

Курс «Я досліджую світ» у Новій українській школі (НУШ) є міжпредметним, адже поєднує природничі науки, математику, соціальні дисципліни, а також технологічні знання. Завдяки інтеграції технологічної освітньої галузі діти отримують можливість застосовувати набуті знання в реальному житті, розвивають критичне мислення, креативність та навички командної роботи. Впровадження технологічної освітньої галузі в курс ЯДС має велике значення для розвитку молодших школярів. Це не просто використання гаджетів чи мультимедійних презентацій на уроці – це цілісна система, що допомагає дітям зрозуміти, як влаштований сучасний світ, як працюють технології і як їх можна застосовувати для розв'язання повсякденних завдань.

Технології сприяють розвитку навичок дослідження та аналізу інформації. Учні вчаться знаходити, систематизувати та критично оцінювати отримані дані, що є важливим умінням у цифрову епоху. Крім того, практичне використання технологій на уроках допомагає закріпити знання через експериментальну діяльність. Наприклад, під час вивчення природних явищ діти можуть використовувати мобільні додатки для прогнозування погоди, аналізувати дані за допомогою інтерактивних карт або працювати з онлайн-симуляторами. Одним із найефективніших підходів до інтеграції технологій є використання проєктної діяльності. Коли учні працюють над проєктами, вони вчаться досліджувати проблеми, шукати інформацію, аналізувати її та знаходити рішення. Наприклад, проєкт «Екологія нашого міста» може включати роботу з геолокаційними сервісами, створення презентацій або відео, використання цифрових інструментів для збору та аналізу даних.

Також важливим є використання освітніх платформ і мобільних додатків, які допомагають зробити навчання більш інтерактивним. Завдяки таким ресурсам, як LearningApps, Google Classroom, Scratch або Tinkercad, діти можуть виконувати цікаві завдання, що розвивають їхню логіку, креативне мислення та навички програмування. Наприклад, у середовищі Scratch молодші школярі можуть створювати прості анімації чи ігри, що допомагає їм зрозуміти основи алгоритмізації та логічного мислення. Ще одним напрямом є робота з цифровими лабораторіями та симуляторами. Вони дозволяють проводити дослідження в режимі реального часу, моделювати явища, що складно відтворити в класі, наприклад, рух планет чи роботу електричних схем. Такі технології допомагають учням краще зрозуміти складні поняття через візуалізацію та практичні експерименти.

Важливим аспектом інтеграції технологій у курс ЯДС є їхнє використання під час вивчення різних тем. Наприклад, при вивченні розділу «Світ навколо нас» учні можуть використовувати інтерактивні карти для дослідження різних географічних зон, кліматичних особливостей та екосистем. Це дає можливість не просто читати про певні явища, а взаємодіяти з інформацією, що значно підвищує ефективність навчання.

Під час уроків на тему «Людина і довкілля» можна застосовувати онлайн-ресурси для моделювання екологічних процесів, таких як забруднення повітря чи зміна клімату. Діти можуть працювати з екологічними симуляторами, що допоможе їм зрозуміти, як різні фактори впливають на природу, та усвідомити важливість збереження навколишнього середовища [1].

Використання робототехніки також є одним із перспективних напрямів інтеграції технологій у навчальний процес. Навіть у початковій школі діти можуть створювати прості механізми та програмувати їх, що розвиває технічне мислення та навички командної роботи. Робота з конструкторами LEGO Education або аналогічними наборами сприяє розвитку просторового мислення, логіки та креативності.

Інтеграція технологічної освітньої галузі в курс ЯДС має багато переваг. Вона дозволяє зробити навчання цікавим та захопливим, підвищує мотивацію учнів, допомагає їм застосовувати отримані знання на практиці. Крім того, робота з цифровими технологіями розвиває важливі навички майбутнього – критичне мислення, вміння аналізувати інформацію, працювати в команді та вирішувати проблеми. Проте існують і певні виклики. Одним із них є технічне забезпечення шкіл, адже не всі навчальні заклади мають необхідні ресурси для впровадження технологій на належному рівні. Також важливою є підготовка вчителів, які повинні мати необхідні знання та навички для ефективного використання цифрових інструментів у навчальному процесі [2].

Отже, інтеграція технологічної освітньої галузі в курс «Я досліджую світ» відкриває нові можливості для навчання молодших школярів. Вона сприяє розвитку не лише предметних знань, а й важливих компетентностей XXI століття, таких як креативність, критичне мислення, цифрова грамотність. Використання технологій робить навчальний процес динамічним, інтерактивним і таким, що відповідає сучасним потребам учнів. Щоб забезпечити успішне впровадження технологій у навчання, важливо підтримувати технічне оснащення шкіл, проводити підготовку вчителів та розробляти якісні інтегровані навчальні матеріали. Таким чином, освітній процес стане ще ефективнішим, а учні отримають цінні навички, які допоможуть їм у майбутньому.

Література та джерела

1. Коваленко Людмила Анатоліївна. Підходи до інтеграції технологій. <https://naurok.com.ua/naukova-stattya-osoblivosti-vikladannya-integrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svit-201940.html> (дата звернення: 22.02.2025).
2. Андрій Васильєв. Переваги та виклики впровадження технологій <https://briolight.com/plyusi-i-minusi-interaktivnih-tehnologij-v-osviti/> (дата звернення: 25.02.2025).

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УНАОЧНЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ

Софія Лемех,

студентка 4 курсу групи В спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Науковий керівник – Олена Цибульська, канд. пед. наук

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У сучасній освіті цифрові технології відіграють ключову роль у формуванні якісного навчального процесу. Використання цифрових інструментів дозволяє зробити навчання більш наочним, доступним та інтерактивним. В роботі представлені корисні для вчителя цифрові інструменти унаочнення навчального матеріалу та визначені їх переваги і недоліки.

Швидке зростання інформаційних потоків, розвиток технологій та зміна форм навчання сприяли впровадженню у навчальний процес сучасних освітніх цифрових інструментів.

Ряд науковців працювали над аналізом проблеми інтеграції інформаційних технологій у сферу освіти та проводили дослідження щодо використання інформаційних технологій й онлайн-сервісів під час навчання [3, с. 80-81]. Такі учені як В. Кушнарєнко, А. Єрукаєв, Д. Никодюк, П. Руденко дослідили застосування інформаційних технологій в освіті та з'ясували роль у навчальному процесі й практичній діяльності, а також визначили їх актуальність для українських освітніх систем. Педагогиня З. Воротнікова вивчала вплив сучасних інформаційних технологій на реформування системи освіти в Україні. Дослідники С. Злепко, С. Тимчик, В. Федосова класифікували методи та принципи застосування ІТ в наукових дослідженнях та освітньому процесі [1, с. 42].

Слід зазначити, що проблема використання можливостей цифрових інструментів унаочнення навчальних матеріалів у роботі вчителя не отримала достатнього висвітлення у науковій літературі та вимагає додаткових наукових досліджень і є актуальною.

Використання інтерактивних платформ, віртуальної та доповненої реальності, онлайн-дошок та мультимедійних ресурсів дозволяють зробити навчання більш доступним, ефективним та цікавим. Цифрові інструменти допомагають не лише структурувати інформацію, а й залучати здобувачів освіти до активної співпраці і підвищувати рівень засвоєння знань.

Серед ефективних мультимедійних засобів можна виділити:

- презентаційні онлайн-платформи Google Slides, Prezi, Canva, Microsoft Sway, MozaBook, які дають змогу швидко та легко створювати візуальний контент, зокрема динамічні презентації з анімацією, інтерактивними елементами та графічними матеріалами. Вони підтримують онлайн-редагування та спільну роботу в реальному часі й дозволяють зробити навчальний процес більш цікавим та захоплюючим.

- онлайн-дошки Miro, Padlet, Whiteboard WBO, Twiddla, Whiteboard Fox, NoteBookCast, Classroomscreen являють собою функціональні інструменти зі зручним набором шаблонів для впорядкування інформації, планування, проведення мозкових штурмів. Ці сервіси дають можливість спільно редагувати інформацію, завантажувати документи, таблиці, зображення, створювати схеми, графіки, колажі тощо. З їх допомогою можна працювати над проектами в команді, створювати ментальні карти та діаграми.

З метою унаочнення інтерактивності навчання вчитель може використовувати віртуальну (Virtual Reality, VR) та доповнену реальність (Augmented Reality, AR). Перша створює штучне середовище за допомогою комп'ютерних технологій.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Здобувачі освіти, використовуючи спеціальні шоломи чи окуляри, можуть подорожувати вигаданими світами, досліджувати далекі місцевості або відвідувати музеї та історичні пам'ятки у форматі віртуальних екскурсій. Друга інтегрує віртуальні об'єкти в реальний світ, накладаючи їх на зображення з камери смартфона чи планшета та дає змогу досліджувати історичні пам'ятки дистанційно, грати у захоплюючі ігри й створювати інтерактивні підручники. Завдяки AR та VR вчитель може покращити розуміння складних тем, підвищити мотивацію до навчання та сприяти розвитку важливих навичок критичного мислення, прийняття рішень, командної роботи тощо.

Сучасні освітяни у своїй роботі широко використовують гейміфікацію та тестові платформи. Застосування ігрових методів підвищує інтерес учнів через інтеграцію ігрових елементів у навчання, покращує засвоєння навчального матеріалу, розвиває креативні навички у нестандартних умовах.

Наведемо кілька прикладів онлайн-платформ для гейміфікації освітнього процесу [7]:

- Kahoot – популярний сервіс для створення інтерактивних вікторин та опитувань. З його допомогою вчителі можуть створювати навчальні ігри, у яких учні змагаються, шукаючи відповіді на питання в реальному часі. Ця система надає можливість інтегрувати тексти, зображення та відео, завдяки цьому процес навчання стає захопливим і цікавим. Варто вказати певні недоліки даного сервісу, а саме обмеження у безкоштовній версії, мовний бар'єр, надто яскравий інтерфейс, який розсіює увагу здобувачів освіти. Kahoot не здійснює аналіз помилок й не враховує індивідуальний темп та може демотивувати слабких учнів.

- Classcraft – ця онлайн-платформа використовує елементи гейміфікації, завдяки яким учні виконують завдання, отримують бали за свої досягнення та можуть взаємодіяти між собою. Вона сприяє розвитку навичок співпраці, відповідальності та мотивації. Має такі недоліки: складний інтерфейс для молодших учнів, мовний бар'єр та обмеження у безкоштовній версії.

- Quizizz та Blooket – ці ресурси призначені для проведення інтерактивних вікторин і тестів. Дають можливість здобувачам освіти брати участь у тестуванні в реальному часі, мотивують до навчання, так як учні отримують бали і нагороди за правильні відповіді. Недоліком Quizizz є велика кількість тексту, обмежені можливості пояснень, яскравий інтерфейс, який може викликати перевтому. Недоліками Blooket є занадто гейміфікований формат, обмеження у безкоштовній версії, мовний бар'єр, відсутність можливості індивідуального темпу навчання.

- Gimkit – це інтерактивна платформа для створення вікторин та тестів, що навчає здобувачів освіти заробляти віртуальні гроші за правильні відповіді, які можуть використовуватися на «купівлю» різних бонусів та потужностей. У ній вчителі можуть створювати власні тести або використовувати вже наявну базу. Gimkit дозволяє стежити за прогресом учнів та надавати зворотній зв'язок. Серед недоліків слід відмітити мовний бар'єр, швидкий темп гри для учнів початкових класів та залежність від Інтернету.

- Riddle – це аналогічний попередньому онлайн-ресурс, який дає можливість створювати інтерактивні вікторини та тести. Він допомагає формулювати запитання,

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

надавати зворотній зв'язок та персоналізувати вікторини. Має такі недоліки: англomовний інтерфейс, складність створення інтерактивних завдань для учнів початкових класів (орієнтований на більш дорослу аудиторію), відсутність гейміфікації, труднощі в елементах управління та обмежена можливість оцінювання.

- LearningApps – це інструмент для створення інтерактивних навчальних завдань таких як вікторини, тести, ігри та вправи. Має готові шаблони для створення завдань, які можуть використовуватися вчителями для перевірки знань у формі головоломок, пазлів, відповідностей та інших активностей. Його недоліки: застарілий інтерфейс, обмежена відсутність автоматичного оцінювання та мотиваційних елементів (балів, нагород, рівнів).

- Pearн – цей онлайн-сервіс дає доступ до різноманітних навчальних матеріалів, інтерактивних уроків та тестів. Вчителі можуть створювати завдання, оцінювати прогрес учнів та надавати зворотній зв'язок. Здобувачі освіти можуть навчатися у зручному для них темпі. Серед недоліків слід зазначити складний інтерфейс, обмежену гейміфікація, потребу у стабільному інтернеті, недостатню аналітику для вчителя.

З урахуванням викладеного, можна зробити висновок, що основними перевагами застосування цифрових інструментів для візуалізації навчальних матеріалів є: підвищення унаочнення навчального матеріалу, залучення учнів до активного навчання, адаптація освітнього контенту під рівень знань та потреби кожного здобувача освіти, доступність інформації, підвищення мотивації, розвиток цифрових компетентностей, спрощення оцінювання знань, можливість командної роботи, швидке оновлення та збереження матеріалів.

Використання сучасних цифрових інструментів приє підвищенню якості навчального процесу, роблячи його більш ефективним, інтерактивним і цікавим для учнів. Інтеграція інноваційних технологій у навчальні програми дозволяє формувати критичне мислення, аналітичні здібності та інформаційну грамотність, які є необхідними навичками у сучасному світі.

Література та джерела

1. Сучасні інформаційні технології в науці та освіті: навчальний посібник [Електронний ресурс] / С. М. Злепко, С. В. Тимчик, І. В. Федосова та ін. Вінниця : ВНТУ, 2018., 42 с.
2. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія/Саєнко, Н.С., Голуб, Т.П., Лавриш, Ю.Е., Лук'яненко, В.В., Литовченко, І.М.- Київ: Вид-во «Центр учбової літератури»б 2022.-220с.
3. Наука та освіта в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Чернігів, 16 грудня 2023 р.) Research Europe, 2023., 390 с.
4. Розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій: навчальний посібник / Івашев Є.В., Сахно О.В., Грядуща В.В., Денисова А.В., Лукіячук А.М., Удовик С.І. Біла Церква: БІНПО, 2021, 258 с.
5. Цифрова компетентність як складник розвитку професійної компетентності педагогічного працівника ЗП(ПТ)О: матеріали регіонального науково-практичного семінару (6 жовтня 2021 р.). Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021., 104 с.
6. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти: метод. реком. /Коваленко В.В., Мар'єнко М.В., Сухіх А.С. / За ред. М.В. Мар'єнко, А.С. Сухіх. Київ ПТЗННАПН України, 2021. 87 с., іл.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

7. Гейміфікація занять: кращі інструменти для вчителів. URL: https://znayshov.com/News/Details/heimifikatsiia_zaniat_krashchi_instrumenty_dlia_vchyteliv (дата звернення: 02.03.2025).

8. Технології доповненої реальності для української освіти: 7 корисних застосунків. URL: <https://mezha.media/articles/dopovnena-realnist-v-osviti/> (дата звернення 02.03.2025).

9. Як використовувати відео для онлайн-навчання? URL: <https://kwiga.com/ua/blog/yak-vikoristovuvati-video-dlya-onlajn-navchannya> (дата звернення 02.03.2025).

НЕСТАНДАРТНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олександра Лисанюк,

студентка 4Б групи спеціальності 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Філійович, викладач математики

та методики навчання математичної освітньої галузі

Розглянуто шляхи розвитку критичного мислення учнів початкових класів за допомогою розв'язування нестандартних задач. Розкрито особливості їх використання на уроках математики в початковій школі.

Розвиток критичного мислення учнів є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [3].

У контексті Нової української школи розвиток критичного мислення стає однією з ключових компетентностей, необхідної для самореалізації учнів. Математична освіта виступає як інструмент не лише для формування предметних знань, але й для розвитку загальних мисленнєвих здібностей, зокрема здатності до критичного мислення. Особливо важливим є розвиток цього навичку в молодших школярів, оскільки саме в цьому віці формується основа для подальшого навчання та самоосвіти. Одним із ефективних методів розвитку критичного мислення є використання нестандартних задач.

Нестандартні задачі – це завдання, які виходять за межі традиційних шкільних вправ і вимагають від учнів творчого підходу, нестереотипного мислення та застосування логіки. Вони можуть містити незвичні умови, мати кілька правильних розв'язків або вимагати застосування різних стратегій мислення[9]. Саме під час розв'язування таких завдань, природнім способом можна розвивати у дітей елементи

творчого математичного мислення, реалізуючи безпосередні цілі навчання математики. Нестандартні завдання поділяються на дві категорії:

1 категорія. Завдання, що включаються в шкільний курс математики, але мають підвищену складність. Наприклад, завдання математичних олімпіад або, так звані, завдання «з зірочкою».

2 категорія. Завдання по типу різноманітних математичних розваг.

Перша категорія нестандартних завдань використовується в основному для роботи з школярами в яких є інтерес до математики, зазвичай ці завдання тематично пов'язані з певним розділом шкільної програми. Вправи, задачі і завдання, що відносяться до першої категорії, сприяють поглибленню навчального матеріалу, узагальнюють або ж навпаки доповнюють окремі положення шкільного курсу, розвивають навички для розв'язування важких завдань, розширюють математичний кругозір.

Друга категорія нестандартних завдань не передбачає особливої математичної підготовки і не має прямого відношення до шкільної програми. Це звичайно не свідчить про те, що до другої категорії входять лише легкі задачі і завдання. В ній, також, присутні завдання з дуже важкими розв'язками та завдання, відповіді на які до цих пір не отримані [11].

Велика різноманітність цікавих завдань дає підґрунтя для проведення їхньої класифікації, хоча це доволі складне завдання. Класифікувати цей матеріал можна за різними ознаками. Ми виділимо три основні групи нестандартних задач:

- математичні (логічні) задачі та вправи;
- розваги;
- задачі практичного характеру.

Розглянемо кожен з цих видів.

1. Логічні задачі та вправи

Ці задачі потребують міркувань, аналізу умови та встановлення закономірностей. Вони спрямовані на розвиток логічного мислення, уваги, вміння аналізувати й робити висновки.

- Задачі на розрізнення істинних і хибних висловлювань.
- Задачі на знаходження закономірностей (наприклад, продовжити числовий чи геометричний ряд).
- Головоломки та задачі з нестандартними умовами – подані у вигляді загадок, казкових сюжетів або історій.
- Логічні задачі на виключення зайвого або встановлення відповідностей.
- Комбінаторні задачі – пов'язані з підрахунком можливих варіантів подій.
- Задачі з підвищеним рівнем складності, які потребують нестандартних підходів.

2. Розваги (ігрові задачі та загадки)

Ця група задач має на меті зацікавити учнів, створити мотивацію до навчання, залучаючи елементи гри. Часто використовують для розв'язування таких завдань інноваційні технології навчання .

- Математичні загадки та ребуси.
- Математичні розмальовки [7].
- Жарти й хитромудрі питання, що мають несподівані відповіді.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- Лабіринти, кросворди, шифри та інші завдання на кмітливість.
- Гра «знайди помилку» в обчисленнях або умові задачі.
- Веб-квести, ігри, конкурси, створення завдань із інтернет-сайтів (LearningApps, Learningua) тощо.

3. Задачі практичного характеру

Ці задачі допомагають учням застосовувати знання в реальному житті та формувати математичну грамотність.

- Задачі, пов'язані з вимірюваннями (довжина, маса, об'єм, час).
- Фінансові задачі (наприклад, скільки грошей потрібно на покупку, скільки здачі отримає покупець).
- Задачі на переливання, перекладання, зважування.
- Завдання на планування подорожей, розкладу дня або розподілу ресурсів.
- Завдання на роботу з картами, схемами, таблицями.

Таке групування допомагає організовувати навчальний процес цікаво й продуктивно.

Щоб ефективно використовувати нестандартні задачі у навчанні, варто дотримуватися таких рекомендацій:

1. Враховувати вікові особливості учнів.
 - Починати варто з простих задач, які не вимагають складних обчислень, а потім поступово ускладнювати їх.
 - Потрібно використовувати ілюстрації, предмети або реальні ситуації, щоб задачі були зрозумілішими для дітей.
 - Задачі повинні бути цікавими та близькими до життя учнів, щоб залучити їхню увагу.
2. Використовувати задачі на різних етапах уроку.
3. Застосовувати різні типи нестандартних задач.
 - Задачі з підступними умовами. Вони вчать учнів уважно читати умову та аналізувати її.
 - Задачі з кількома способами розв'язання. Вони розвивають творче мислення.
 - Задачі з елементами логіки. Вони формують уміння мислити критично.
4. Організовувати групову роботу.
 - Обговорення в групах. Дозволяє учням обмінюватися ідеями, вчитися аргументувати свою точку зору та враховувати думку інших.
 - Конкурси та ігри. Момент змагання робить урок більш цікавим.
5. Використовувати інтерактивні методи навчання.
 - Метод проєктів. Учні самостійно шукають і формулюють нестандартні задачі, а потім презентують їх класу.
 - Ігрові технології. Використання логічних і математичних ігор, квестів та змагань мотивує дітей до активного мислення.
 - Використання цифрових технологій. Інтерактивні платформи та додатки дозволяють урізноманітнити процес розв'язування задач та зробити його більш наочним і захопливим.
6. Забезпечити підтримку та мотивацію
 - Підказки. Якщо учні зіткнулись з труднощами, потрібно дати їм підказки, але не розв'язок.

- Похвала. Потрібно хвалити учнів за спроби, навіть якщо вони не змогли розв'язати задачу [4, с.54-55].

Головне – це враховувати індивідуальні особливості учнів, забезпечувати підтримку та створювати атмосферу, в якій кожен учень почувається впевнено.

Таким чином, розв'язування нестандартних задач є потужним інструментом розвитку критичного мислення молодших школярів. Включення їх у навчальний процес приєє формуванню творчого та аналітичного підходу до розв'язання життєвих проблем і є важливим кроком на шляху до формування покоління, яке здатне критично мислити, аналізувати та приймати обґрунтовані рішення.

Література та джерела

1. Ващенко Л. О. Формування критичного мислення в молодших школярів: теорія та практика / Л. О. Ващенко. – Київ: Освіта, 2020. – 112 с.
2. Гончаренко С. У. Методика розв'язування нестандартних математичних задач у початковій школі / С. У. Гончаренко. – Харків: Ранок, 2019. – 96 с.
3. Гринчак В. І. Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу: URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-matematichno-kompetentnosti-v-uchniv-pochatkovih-klasiv-zasobami-diyalnisnogo-pidhodu-79477.html>
4. Гриценко Л. І. Нестандартні задачі в навчанні математики: практичний посібник для вчителів / Л. І. Гриценко. – Одеса: Видавництво "Маяк", 2020. – 88 с.
5. Ковальчук О. І. Розвиток критичного мислення у молодших школярів [Електронний ресурс] / О. І. Ковальчук. – Режим доступу: <https://osvita.ukr/kritichne-misлення>.
6. Кравченко І. О. Використання нестандартних задач для розвитку творчого мислення учнів / І. О. Кравченко // Педагогічний альманах. – 2023. – № 1. – С. 56–62.
7. Математичні розмальовки. URL : <https://mamabook.com.ua/matematichni-rozmalyovku-z-siframu/> (дата звернення 06.06.2022).
8. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо розвитку критичного мислення у школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/kritichne-misлення>. – Дата звернення: 10.03.2025.
9. Освітній портал "На Урок". Нестандартні задачі для молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.ua/нестандартні-задачі>. – Дата звернення: 10.03.2025.
10. Савченко О. Я. Формування критичного мислення у молодших школярів через розв'язування логічних задач / О. Я. Савченко. – Київ: Педагогічна думка, 2020. – 120 с.
11. Шевченко М. А. Формування пізнавальної активності молодших школярів через розв'язування нестандартних задач / М. А. Шевченко // Науковий вісник. – 2022. – № 3. – С. 34–40.

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анастасія Лудзяк,

студентка 22ПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти**

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Подано дидактичні особливості проведення інтегрованих уроків у сучасній початковій школі. Визначено їхню роль у формуванні цілісного світогляду учнів, підвищенні мотивації та розвитку критичного мислення.

У нормативних документах, що визначають зміст Нової української школи, вагоме місце відведено поняттю «інтеграція». Зокрема, у посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя» зазначено, що інтеграція (від лат. *integratio* – поєднання, відновлення) – це об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності [5].

Інтеграція є важливою вимогою сучасності, що дає можливість особистості ознайомитися з досягненнями культури та науки, підвищуючи її інтелектуальний рівень. В основі інтеграції та переваги дисциплін для дітей лежить усвідомлення цілісності світу та розуміння свого місця в ньому.

Я. А. Коменський вважав, що для формування системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами. Не втратили актуальності думки Дж. Локка про доцільність наповнення змісту одного предмета фактами інших. К. Д. Ушинський справедливо вважав, що знання та ідеї, які повідомляються будь-якими науками, повинні органічно об'єднуватися у світлий і, по можливості, широкий погляд на світ та життя взагалі [1, с. 24]

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що на підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відображається в типових освітніх програмах, освітній програмі закладу загальної середньої освіти [10]. Для інтеграції різних навчальних курсів у початковій школі є об'єктивні причини та передумови. Однією з причин є необхідність зменшити навантаження на учнів, скоротити кількість навчальних годин на тиждень і звільнити час для предметів, що мають розвивально-виховну мету.

Інтегрований урок поєднує знання з різних предметів навколо однієї теми, що сприяє цілісному навчанню та формуванню знань на новому рівні. Важливо чітко визначити його мету та способи досягнення навчальних результатів.

Плануючи інтегрований урок, доцільно завчасно проаналізувати освітні програми; визначити пов'язані за змістом теми; за потреби змінити послідовність їх викладу, передбачивши місце інтегрованого уроку в системі уроків за календарно-тематичним плануванням; встановити зв'язки між об'єктами вивчення; визначити ключові та предметні компетентності, які формуватимуться в учнів на інтегрованому уроці; визначити цілі інтегрованого уроку з урахуванням того, що на цих заняттях розв'язуються дидактичні завдання усіх предметів, зміст яких інтегрується [2, с. 33].

Освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко інтегрує чотири освітні галузі: громадянську, історичну, природничу та здоров'язбережувальну. Вона передбачає часткову інтеграцію, коли окремі предмети зберігають автономність, а зв'язки між ними вибудовуються в межах певних тем або проєктів.

Освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна об'єднує сім освітніх галузей: мовно-літературну, математичну, природничу, технологічну, інформатичну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну. Вона заснована на повній інтеграції, де предмет «Я досліджую світ» охоплює кілька галузей, забезпечуючи цілісний підхід до навчання.

Інтегровані уроки в сучасній початковій школі сприяють глибшому розумінню взаємозв'язків між явищами та процесами. Важливою умовою є узгодженість змісту навчання: ретельний відбір логічно пов'язаних тем і використання міжпредметних зв'язків для якісного засвоєння матеріалу.

Методика проведення таких уроків передбачає використання різноманітних підходів: інтерактивних, дослідницьких, ігрових і проблемних методів. Це активізує пізнавальну діяльність дітей, розвиває їхню самостійність і критичне мислення.

Значну роль відіграє діяльнісний підхід, що включає практичні завдання, спостереження, творчі проєкти. Він допомагає учням закріпити знання та застосувати їх у реальному житті.

Інтегровані уроки дають учителям можливість гнучко обирати методи навчання, адаптуючи матеріал до рівня підготовки, інтересів і потреб учнів. Це сприяє створенню комфортного освітнього середовища, у якому кожен школяр отримує можливість навчатися відповідно до своїх здібностей.

Поєднання навчальних дисциплін робить уроки цікавішими та захопливішими. Учні із задоволенням виконують завдання у форматі досліджень, ігор чи практичних вправ, що підвищує їхню мотивацію та заохочує до активної участі в навчальному процесі. Такий підхід також допомагає уникнути перевантаження учнів, адже знання подаються комплексно, без зайвих повторень. Це оптимізує навчальне навантаження та робить процес засвоєння матеріалу ефективнішим. Успіх інтегрованих уроків залежить від професійності вчителя. Педагог повинен не лише добре володіти навчальним матеріалом, а й уміти творчо поєднувати знання з різних предметів.

Інтегроване навчання сприяє формуванню цілісного сприйняття світу та розвитку ключових компетентностей. Завдяки комплексному підходу учні краще засвоюють матеріал і вчать застосовувати його в реальному житті. Такий формат навчання розвиває критичне мислення, креативність і пізнавальний інтерес.

Література та джерела

1. Бірюк І. А. Інтегровані уроки у початковій школі: метод. посіб. / Бірюк І. А.; Володимирецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1. – Володимирець, 2018. – С. 22–34.
2. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2019. 152 с.
3. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. – Київ: Генеза, 2019. – 256 с.
4. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів: матеріали інтернет-семінару / уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. – Черкаси: Вид-во КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. – 183 с.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 207 с.
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти: затверджена наказом МОН від 12.08.2022 №743-22Київ, 2022.с.73. URL: <https://mon.gov.ua/static-chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojojfohoefgiehjai/index.html> (дата звернення 25.02.2025).
7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти: затверджена наказом МОН від 12.08.2022 №743-22Київ, 2022.с.73. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1->

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

4-klas/ 2022/08/15/ Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf (дата звернення 25.02.2025).

8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти: затверджена наказом МОН від 12.08.2012№ 743-22.Київ,2012.с.URL: <https://mon.gov.ua/static-chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehjai/index.html> (дата звернення 25.02.2025).

9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти: затверджена наказом МОН від 12.08.2012№ 743-22.Київ,2012.с.URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення 25.02.2025).

10. Державний стандарт початкової освіти: офіц. видання: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. Київ, 2018. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення 25.02.2025).

11. Закон України "Про освіту": офіц. видання : текст прийнятий ВР України 5 вер. 2017 р. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 25.02.2025).

12. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу» / Т.Г. Гільберг, С.С. Тарнавська, Н.М. Павич. Київ: Генеза, 2020. 256 с.

РОЛЬ НАОЧНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга Ляшук,

студентки 3 В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Розкрито значення наочності в процесі навчання, роль та дидактичні вимоги щодо її використання в освітньому процесі початкової школи.

Сучасна початкова освіта – це не просто передача знань, а формування ключових компетентностей, необхідних для успішного життя в ХХІ столітті. Вона будується на принципах Нової української школи, де дитина – головний учасник освітнього процесу. Інтерактивні методи навчання, проєктна діяльність, використання сучасних технологій та розвиток критичного мислення – ось основні складові сучасної початкової освіти. Вона прагне виховати не просто ерудованих, а й творчих, відповідальних та соціально активних громадян.

Ключову роль у навчанні молодших школярів також відіграє наочність. Адже, під час освоєння нового матеріалу діти не лише слухають або читають про об'єкти та явища, а й мають можливість спостерігати та досліджувати їх. Це сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та кращому запам'ятовуванню інформації. Окрім того, наочність допомагає розвивати мовлення і комунікативні навички, оскільки учні можуть описувати побачене та висловлювати свої думки. До того ж, використання наочних матеріалів робить навчальний процес цікавішим і більш захопливим.

Великого значення ролі наочності в освітньому процесі надавали педагогіки минулого. Так, Я. Коменський у своїй педагогічній системі виділяв багато принципів: природовідповідності, систематичності, зв'язку навчання з життям. Принцип наочності назвав «Золотим правилом дидактики», яке наголошує: навчання має ґрунтуватися на залученні всіх органів чуття. Тобто все, що можна побачити, слід сприймати зором, почути – слухом, відчути запах – нюхом, смак – смаком, а дотик – через тактильні відчуття. Якщо об'єкт доступний для сприймання кількома чуттями одночасно, варто використовувати всі можливі способи його пізнання [2, с. 78-79].

К. Ушинський надавав велику увагу наочності в навчанні, вважаючи, що воно повинно ґрунтуватися не на абстрактних поняттях і словах, а на реальних образах, які дитина безпосередньо сприймає. Ці образи можуть формуватися як під час навчання під керівництвом вчителя, так і раніше – через самостійні спостереження. Завдяки цьому педагог може використовувати вже наявні у свідомості дитини уявлення, що робить навчальний процес більш ефективним [5, с. 116].

Питання наочності як невід'ємного елемента дидактичного процесу досліджували відомі педагогіки-класики, зокрема, Я. Коменський, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Аспекти застосування наочності в освітньому процесі розглядаються і в роботах сучасних дослідників, таких як П. Атаманчук, В. Баштовий, С. Величко, Ю. Галатюк, В. Савченко і т.д. [3].

Наочність є дуже важливим елементом навчання для учнів початкової школи, що розвиває мовлення та комунікативні навички, сприяє кращому розумінню сутності предметів та явищ, а також робить навчання більш цікавим та захоплюючим [1].

Використання наочності в освітньому процесі передбачає дотримання певних, вимог, правил, тобто принципу наочності. Основою якого, є наукова закономірність, що якість засвоєння знань значно підвищується за умови залучення різних органів чуття до процесу пізнання. Дослідження показують, що зоровий аналізатор передає в мозок майже в п'ять разів більше інформації, ніж слуховий, і приблизно в 13 разів більше, ніж органи дотику. Відомий вислів «краще один раз побачити, ніж сто разів почути» яскраво ілюструє цей принцип.

Роль наочності в сучасній початковій школі:

Активізація пізнавальної діяльності: наочні матеріали допомагають зробити навчання більш цікавим та захоплюючим для дітей, стимулюють їхню пізнавальну активність.

Формування конкретних уявлень: використання наочності дозволяє дітям краще зрозуміти абстрактні поняття, формуючи в них конкретні уявлення про об'єкти та явища.

Розвиток спостережливості та уваги: робота з наочними матеріалами сприяє розвитку в дітей спостережливості, уваги, уміння виділяти головне та запам'ятовувати інформацію.

Полегшення процесу засвоєння знань: наочність допомагає дітям краще зрозуміти та засвоїти навчальний матеріал, роблячи його більш доступним та зрозумілим.

Розвиток мислення: використання наочності сприяє розвитку в дітей різних видів мислення, зокрема наочно-образного та наочно-дієвого.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Зв'язок з реальним життям: наочні матеріали допомагають дітям побачити зв'язок між навчанням та реальним життям, показуючи, як знання застосовуються на практиці.

Види наочності, що використовуються в сучасній початковій школі:

Предметна наочність (реальні предмети, моделі, муляжі).

Образотворча наочність (ілюстрації, картини, фотографії).

Схематична наочність (схеми, таблиці, діаграми).

Символічна наочність (символи, знаки).

Інформаційно-комунікаційні технології (презентації, відео, інтерактивні дошки).

Для того, щоб принцип наочності ефективно реалізовувався, необхідно дотримуватися певних правил щодо використання наочних засобів. Ось основні з них:

Відповідність віковим особливостям: наочні засоби повинні відповідати віковим особливостям дітей, їхньому рівню розвитку та сприйняття. Для молодших школярів слід використовувати яскраві, великі, прості за змістом матеріали.

Чіткість та ясність: наочні засоби повинні бути чіткими, яскравими, добре видимими з усіх місць у класі. Зображення мають бути реалістичними, зрозумілими, без зайвих деталей.

Доцільність використання: використання наочності має бути доцільним, тобто відповідати меті уроку та змісту навчального матеріалу. Не варто перевантажувати урок зайвими наочними матеріалами, які відволікають увагу дітей.

Активне залучення учнів: наочні засоби слід використовувати для активізації пізнавальної діяльності учнів, для розвитку їхньої спостережливості, уваги, мислення.

Діти повинні мати можливість розглядати, досліджувати, порівнювати, аналізувати наочні матеріали.

Поступовий перехід від конкретного до абстрактного: використання наочності має сприяти поступовому переходу від конкретних уявлень до абстрактних понять.

Спочатку слід використовувати реальні предмети, потім їхні зображення, схеми, таблиці.

Різноманітність наочних засобів: необхідно використовувати різноманітні види наочності: предметну, образотворчу, схематичну, символічну, ІКТ. Це дозволяє зробити навчання більш цікавим та ефективним.

Поєднання з іншими методами навчання: наочність слід використовувати в поєднанні з іншими методами навчання: словесними, практичними, ігровими. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до навчання.

Правильне розміщення: наочні посібники повинні бути розміщені так, щоб кожна дитина могла їх добре бачити. Якщо використовуються технічні засоби, необхідно перевірити їх справність і налаштувати зображення.

Естетичне оформлення: наочні посібники повинні бути естетично оформлені, викликати позитивні емоції у дітей.

Дотримання цих правил допоможе вчителю ефективно використовувати наочні засоби на уроках, зробити навчання більш цікавим, доступним та результативним [4, с. 10-12].

Використання наочності в початковій школі є важливим фактором успішного навчання дітей. Вона допомагає зробити навчання більш ефективним, цікавим та доступним для дітей, сприяючи їхньому всебічному розвитку.

Література та джерела

1. Бібік Н. М. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 2012. 223 с.
2. Борисовська З. Н., Кузьменко В. У. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навчальний посібник, Вступні нариси та упорядкування, Київ : Вища школа, 2004. 511 с.
3. Романюк А. А. Використання наочності у навчальному процесі початкової школи. *Молодий вчений*, 2017, № 10. С. 534-538.
4. Тимчина Н., Використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі: переваги та недоліки, 2011, №15, Вкладка, С. 10-12.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. Київ: Рад. школа, 1949. 418 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ІНТЕЛЕКТ-КАРТАМИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Каріна Марчик,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладачка

У статті розкрито поняття та класифікацію інтелект-карт. Висвітлено особливості роботи з інтелект-картами на уроках математичної освітньої галузі в початковій школі. Проаналізовано дидактичні умови освоєння методу інтелект-карт при формуванні математичної компетентності на уроках математики в початковій школі

Стратегія модернізації освіти в Україні пред'являє нові вимоги, що визначають головну мету сучасної школи, зокрема формування творчої та активної особистості учня. Сьогодні учень повинен вміти самостійно навчатися впродовж життя, застосовувати здобуті компетентності на практиці для вирішення різноманітних проблем; працювати з різною інформацією, аналізувати, узагальнювати, самостійно критично мислити, шукати раціональні шляхи у вирішенні проблем. Ці зміни потребують пошуку нових підходів до подачі інформації та пояснення матеріалу. Одним із інноваційних та перспективних засобів візуалізації навчальної інформації є метод інтелект-карт. Це інструмент, що дозволяє грамотно структурувати та обробляти інформацію для ефективного запам'ятовування та формування компетентностей. Особливої актуальності набуває цей метод під час формування математичної компетентності. Адже результати PISA – 2022 зазначають, що показники математичної компетентності в Україні знизилися порівняно з попереднім циклом 2018 року. Причиною цього є пандемія, а в нашій державі до неї додається ще й повномасштабна війна [4].

Використання інтелект-карт у процесі навчання математики описано у працях О. Аксьонової, Т. Бьюзена, Б. Бьюзена, Дж. Голфрі Вуда, П. Іванова, Т. Козицької,

А. Кравчук, Н. Руденко, Н. Терещенко, Д. Широкова, А.В. Abdul Aziz, R.S. Akbar, S. Bukhari, V. Paige та ін.

Мета математичної освітньої галузі реалізується через «формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір» [1, с. 7]. Однією із ключових компетентностей, згідно Державного стандарту початкової освіти, є математична. Формування математичної компетентності у початковій школі відбувається наскрізно. Та основним предметом у цьому процесі є математика.

Одним із універсальних засобів, що сприяє формуванню математичної компетентності в початковій школі є інтелект-карти. Інтелект-карти дозволяють побачити, наскільки повно учні засвоїли інформацію, як її структурували та пов'язали її елементи між собою. Ця діяльність сприяє формуванню таких умінь, як визначати основні та другорядні поняття, пошук і виділення ключової інформації, уміння структурувати, створювати узагальнення, встановлювати аналогії, класифікувати, самостійно вибирати підстави та критерії для класифікації, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, будувати висновок і робити висновки. Що є важливими структурними елементами математичної компетентності здобувача початкової освіти.

Робота з інтелект-картами в початковій школі на уроках математики має свої особливості.

Аналіз науково-методичної літератури дозволив нам виділити дидактичні умови освоєння методу інтелект-карт при формуванні математичної компетентності на уроках математики в початковій школі:

- систематичність використання інтелект-карт на різних етапах уроку;
- поетапність впровадження в освітній процес методу інтелект-карт;
- включеність учнів у цілеспрямовану навчально-пізнавальну діяльність;
- формувальне оцінювання.

Відповідно до першого дидактичного принципу, інтелект-карти доцільно використовувати на різних етапах навчання математики:

- при вивченні нового матеріалу вчитель може пропонувати учням готові інтелект-карти, а також карти з пропусками, які заповнюються спільно учнями;
- на етапі вивчення і закріплення досліджуваного матеріалу учні можуть створювати інтелект-карти, демонструючи при цьому розуміння понять і фактів, що вивчаються;
- на етапі узагальнення та систематизації вивченого матеріалу можна створювати більш об'ємні карти, з'єднуючи матеріал різних тем, встановлюючи зв'язки між великою кількістю понять та фактів.

Використання інтелект-карт на уроках математики в початковій школі виправдано віковими особливостями здобувачів початкової освіти. Адже у молодшому шкільному віці в дітей ще не сформований дедуктивний спосіб мислення, вони мислять індуктивно, їм важко від загальних положень дійти власних міркувань [2]. Враховуючи ці психофізіологічні особливості учнів, освоєння методу інтелект-карт необхідно почати з інтелект-карт, складених учителем.

Відповідно до другого дидактичного принципу, виділимо основні етапи освоєння методу інтелект-карт:

- 1) Вступне заняття «Знайомство з методом інтелект-карт»;
- 2) Дослідження інтелект-карт;
- 3) Додавання відсутніх елементів в інтелект-карти;
- 4) Інтелект-карти з відсутністю зв'язків між елементами;
- 5) Інтелект-карти з помилками;
- 6) Доповнення інтелект-карти;
- 7) Колективна інтелект-карта;
- 8) Групова інтелект-карта
- 9) Індивідуальна інтелект-карта [3, с. 15].

Відповідно до третього дидактичного принципу включення учнів в активну навчально-пізнавальну діяльність відбувається на всіх видах уроків математики. Тому вважаємо за доцільне розглянути особливості впровадження інтелект карт на різних типах уроків математики в початковій школі.

На уроках засвоєння нових знань ефективною формою роботи буде інтелект-карта, розроблена самим учителем.

Інтелект-карта може бути використана у двох формах:

1. Готова карта, яку вчитель представляє учням повністю або окремими її блоками. Така інтелект-карта може бути представлена у вигляді кластера і містити базові поняття, різні завдання, малюнки, аудіо-, відео, звукову інформацію та іншу інформацію.

2. Карта-шаблон (рис.1), яку вчитель демонструє учням. Така картка може бути запропонована учням для самостійного заповнення у міру вивчення теоретичного матеріалу. Діяльність учнів може бути організована у формі мозкового штурму, круглого столу, дискусій та інших форм. Карта допоможе учням зорієнтуватися у навчальному матеріалі та подати його структуру.

На етапі актуалізації знань робота здобувачів початкової освіти на уроках математики з ментальною картою дозволяє згадати раніше вивчений навчальний матеріал та зіставити те, що вже засвоєно учнем і те, що потрібно ще раз повторити.

Здобувачам початкової освіти можуть бути запропоновані такі завдання:

– створити інтелект-карту із шаблону, який може бути запропонований вчителем (карта-шаблон).

– створити інтелект-карту самостійно. Таку карту слід давати учням, якщо вони мають достатній досвід побудови інтелект-карт.

Діяльність учнів може бути організована у різних формах роботи: індивідуальна, парна, групова.

На уроках узагальнення та систематизації можна запропонувати учням доповнити інтелект-карту з пропусками або внести виправлення до карти з помилками.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

На уроках закріплення вивченого матеріалу можна дати учням творчу роботу, основна мета якої є створення власної інтелект-карти.

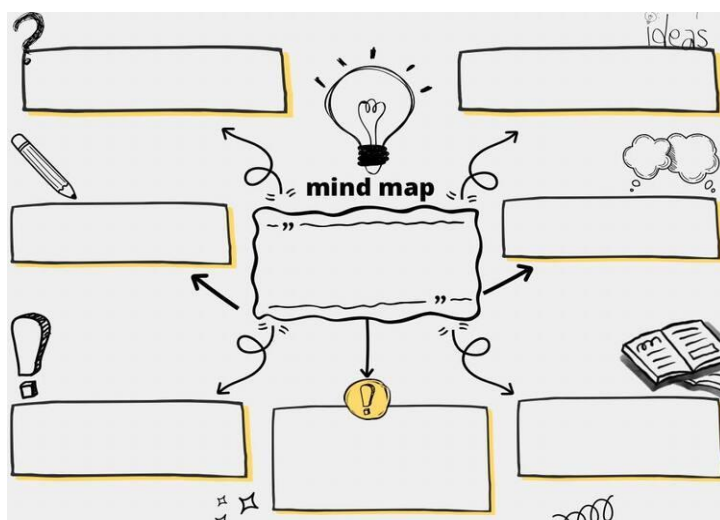


Рис. 1. Приклад шаблону інтелект-карти

Іншим варіантом використання карти може стати створення власної картки з вивченої теми. Форми роботи можуть бути різні: індивідуально, у парах чи групах. Здобувачі освіти представляють результати своєї роботи класу. Таким чином, здобувачі освіти працюють із серією карт з однієї теми, зводячи їх у єдину карту. Це дозволяє результативно повторити теоретичний матеріал, здійснити самокорекцію математичної компетентності. Така карта є систематизованим матеріалом всієї вивченої теми.

На підсумкових уроках учням можуть бути запропоновані карти з помилками або з пропусками), а також створення власної карти. За допомогою таких завдань визначається рівень засвоєння теми, що дозволяє скоригувати процес формування математичної компетентності.

На уроці дослідження (урок творчості) за допомогою інтелект-карти можна організувати таку роботу:

- планування дослідження;
- створення проблемної ситуації та визначення шляхів вирішення цієї проблеми, це можна організувати у вигляді мозкового штурму або круглого столу;
- структура та аналіз джерел інформації;
- презентація дослідження.

Аналіз наукової та методичної літератури дозволив нам виділити переваги використання інтелект-карт на уроках математики в початковій школі: візуалізація: покращує розуміння складних тем; розвиток логіки: діти вчаться виділяти головне; інтерактивність стимулює інтерес до математики; індивідуалізація: учні створюють інтелект-карти в своєму темпі.

Отже, особливостями використання інтелект-карт на уроках математики у початковій школі є систематичність роботи з інтелект-картою, поетапність впровадження в освітній процес методу інтелект-карт; включеність учнів у цілеспрямовану навчально-пізнавальну діяльність. Використання інтелект-карт на уроках математики в початковій школі передбачає два варіанти: демонстрація вчителем та самостійне складання інтелект-карт. Застосовувати інтелект-карти

можна на всіх типах уроків математики. Метод інтелект-карт передбачає різні види роботи: групові, індивідуальні, фронтальні.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 15.02.2025).
2. Жоголева Н.В. Психологія візуального мислення та засоби його формування при навчанні. URL: http://rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Psihologia/25170.doc/htm (дата звернення: 12.02.2025).
3. Клячко Л.М. Використання інтелектуальних карт у плануванні та організації освітнього процесу. Теревовля. 2018. С. 14-16.
4. Освіторія. Читання, математика та навчальні розриви між учнями з міст і сіл: пояснюємо результати PISA 2022. URL: <https://osvitoria.media/experience/chytannya-matematyka-ta-navchalni-rozryvy-mizh-uchnyamy-z-mist-ta-sil-poyasnyuyemo-rezultaty-pisa-2022/> (дата звернення: 25.02.2025).

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Наталія Марчук,

студентка 1-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Світлана Денисова, викладач іноземної мови

У статті висвітлено основні проблеми, що виникають під час вивчення англійської мови у початковій школі в умовах воєнного стану. Проаналізовано труднощі дистанційного навчання, психологічні аспекти навчального процесу та адаптаційні механізми учнів і вчителів.

Сучасні реалії воєнного стану в Україні значно вплинули на освітній процес, особливо на початкову школу. Вивчення англійської мови стало складнішим через відсутність стабільного навчального середовища, часті повітряні тривоги та вимушену міграцію школярів. Багато дітей були змушені змінити школи, міста та навіть країни, що призвело до розриву в навчальному процесі та адаптаційних труднощів у нових освітніх установах.

Однією з головних проблем є недостатній доступ до якісного інтернет-зв'язку, що ускладнює проведення онлайн-уроків. Крім того, не всі сім'ї мають необхідні технічні засоби, такі як планшети, ноутбуки чи навіть смартфони з достатнім рівнем продуктивності для якісного навчання [1].

Окрім технічних аспектів, важливим є психологічний фактор. Діти переживають стрес та емоційне виснаження, що негативно позначається на їхній здатності до навчання. Постійне відчуття тривоги, стрес та відсутність передбачуваності у навчальному процесі можуть знижувати мотивацію до навчання, ускладнювати концентрацію уваги та загалом уповільнювати освітній розвиток. Використання інтерактивних методик, адаптація навчальних програм та залучення психологів до освітнього процесу є важливими заходами для подолання цих труднощів. Таким чином, в умовах воєнного стану в Україні система початкової

освіти, зокрема викладання англійської мови, стикається з комплексом викликів, які потребують негайного вирішення та адаптації методів навчання до нових реалій.

Крім того, відсутність безпосереднього контакту з викладачем та однолітками призводить до зниження мотивації учнів. Живе спілкування сприяє розвитку мовленнєвих навичок, формуванню комунікативної компетентності та створенню дружньої навчальної атмосфери, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку. У таких умовах особливого значення набувають методики активного навчання, що включають ігрові технології, проектні завдання та використання мультимедійних ресурсів, вони розвивають критичне мислення, творчість та навички командної роботи, навіть якщо вона здійснюється у віртуальному форматі. Гейміфікація процесу навчання допомагає утримати увагу дітей, мотивує їх до виконання завдань і сприяє кращому запам'ятовуванню нової інформації. Використання мобільних додатків для вивчення мови, таких як Duolingo чи Memrise чи Kahoot, допомагає урізноманітнити навчальний процес та зробити його більш цікавими для дітей. Такі додатки пропонують різні форми тренування – від інтерактивних вправ і тестів до аудіовправ і рольових діалогів, що сприяє всебічному розвитку мовленнєвих навичок [1].

Ще одним важливим аспектом є підготовка вчителів до роботи в кризових умовах. В умовах воєнного стану педагоги стикаються з новими викликами, такими як організація дистанційного навчання в умовах нестабільного інтернет-зв'язку, психологічна підтримка дітей, які переживають стрес, а також необхідність швидкого опанування сучасних технологій. Підвищення кваліфікації педагогів у сфері цифрових технологій та психологічної підтримки учнів є необхідним кроком для забезпечення якісного навчального процесу. Важливо, щоб викладачі вміли ефективно використовувати онлайн-платформи, створювати інтерактивні матеріали та підтримувати мотивацію учнів у складних умовах. Крім того, педагоги мають володіти навичками роботи з адаптивними методиками викладання, які дозволяють враховувати різні рівні підготовки учнів, їхні особисті потреби та психоемоційний стан. Педагогам необхідно вміти розпізнавати ознаки стресу у своїх учнів, знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини та створювати підтримуючу атмосферу в класі, навіть якщо навчання відбувається онлайн. Успішна підготовка вчителів до роботи в кризових умовах сприятиме не лише підвищенню ефективності навчання, а й допоможе дітям зберегти мотивацію та психологічне благополуччя у складні часи [2].

Таким чином, вивчення англійської мови у початковій школі під час війни стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу. Поєднання технологічних інновацій, психологічної підтримки та гнучкого підходу до навчального процесу допоможе зберегти якість освіти та створити сприятливі умови для розвитку учнів навіть у складних умовах.

Література та джерела

1. Василенко О. Інноваційні методи викладання англійської мови у кризових умовах. Освітній простір, 2023. С. 45-50.
2. Дистанційне навчання під час війни: виклики та перспективи. URL: <https://education-ua.org/articles/123456> (дата звернення 15.02.2025).

КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вікторія Мацюк,

студентка 4Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Описано про суть, мету та завдання морального виховання. Розкрито суть казки, її різновиди. Визначено роль казки у моральному вихованні молодших школярів.

У сучасному світі, де технології, медіа та інформаційні потоки невинно змінюють наше оточення, питання морального виховання дітей стає все більш актуальним. В умовах постійних змін і впливу різноманітних соціальних факторів, важливо зберегти і передати молодому поколінню основні етичні цінності, на яких ґрунтується суспільство. Моральне виховання, яке сприяє формуванню у дітей уявлень про добро, справедливість і відповідальність, є необхідним для їхнього гармонійного розвитку.

Моральне виховання – це виховна діяльність у школі та сім'ї, спрямована на формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння моральних ідеалів, норм і принципів та участі в практичній діяльності.

Метою морального виховання є формування якостей, що мають особливе значення для особистості.

Моральне виховання є невід'ємною частиною одного процесу – соціального виховання. По-перше, воно формує моральні вимоги, які відображаються і обґрунтовуються в моральній свідомості суспільства у вигляді норм, принципів, ідеалів, справедливості, уявлень про добро і зло. По-друге, впровадження цих вимог і пов'язаних з ними ідей у свідомість кожного індивіда, щоб кожна людина могла спрямовувати і виражати свою поведінку.

Завдання морального виховання полягає у забезпеченні духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу; формуванні мовної культури, оволодіння і вживання української мови; вихованні духовної культури особистості та у створенні умов для вироблення нею власної світоглядної позиції; утвердженні принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, милосердя, патріотизму, доброти та інших добродійностей; культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, толерантності, поваги до жінки, любові до рідної землі; формуванні почуття господаря й господарської відповідальності, підприємництва та ініціативи, підготовки дітей до життя в умовах ринкових відносин; забезпеченні високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів; спонуканні вихованців до активної протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадській діяльності [1].

Слід зауважити, що моральне виховання передбачає багато методів та засобів виховання, одним із яких є казка. Казка має багатогранний виховний зміст, який впливає на розвиток особистості дитини, її емоційну культуру та соціальну поведінку. Казки поєднують у собі моральні настанови, пізнавальні аспекти та емоційний розвиток, що робить їх унікальним виховним інструментом.

Казка – це один із найдавніших жанрів усної народної творчості, який передається з покоління в покоління. Вона є вигаданою історією, яка часто містить елементи фантастики та надприродного. Казки мають на меті не лише розважати, але й навчати, передавати моральні цінності та життєві уроки.

Цей жанр літератури виникли ще в давнину, коли люди збиралися біля вогнища і розповідали один одному історії. Вони були способом зберегти культурну спадщину та передати знання про світ. З часом казки стали записуватися і видаватися у вигляді книг, що дозволило зберегти їх для майбутніх поколінь.

Казки поділяються на два види: фольклорні (народні) та літературні (авторські).

Казка фольклорна (народна) – вид письмової та усної народної творчості, що містить різножанрові твори, тексти яких спираються на вигадку.

Казка літературна (авторська) – зорієнтований на вигадку твір, тісно пов'язаний із народною казкою, але, на відміну від неї, що належить конкретному автору.

Літературна казка або наслідує фольклорну (літературна казка, написана в народно поетичному стилі), або створює дидактичний твір на основі не фольклорних сюжетів.

Основні відмінності фольклорної та літературної казок:

- Літературна казка завжди записана і її вигляд незмінний. Фольклорна казка не має суворо встановленого тексту, кожен казкар міг за своїм бажанням щось додати в неї або прибрати

- У літературній казці відображається особистий погляд автора на світ, його уявлення про життя і справедливість. У фольклорній казці відображаються ідеали та цінності всього народу.

- Літературна казка є віддзеркаленням епохи, в яку її було написано, і панівних літературних течій того часу [1].

Казки мають багатогранний виховний зміст, який впливає на розвиток особистості дитини, її емоційну культуру та соціальну поведінку. Казки поєднують у собі моральні настанови, пізнавальні аспекти та емоційний розвиток, що робить їх унікальним виховним інструментом. Ось основні виховні аспекти казки:

1. Казки вчать дітей розрізняти добро і зло через персонажів, їхні вчинки та наслідки. Добро винагороджується, а зло карається. Наприклад, у «Попелюшка», добрі герої винагороджуються за подолання труднощів завдяки наполегливості та вірі. У той же час, жадібні, злі та ліниві персонажі караються. Казки формують честь та почуття справедливості.

2. Казки допомагають дітям зрозуміти важливість таких понять, як дружба, прихильність, взаємопідтримка та повага до інших. Казка показує, що якщо всі працюють разом, вони можуть досягти своїх цілей, допомагає дітям зрозуміти, що успіх часто залежить від співпраці.

3. Казки допомагають розвивати внутрішню стійкість, сміливість і працьовитість. Наприклад, Кирило Кожум'яка стикається з труднощами і долає їх

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

завдяки наполегливості. Мудра дівчина завдяки праці і винахідливості долає всі негаразди і досягає успіху.

4. В казках про тварин діти дізнаються про їхні звички та поведінку наприклад, «Вовк і семеро козенят», що також показує, як дотримання законів моралі та соціальної взаємодії веде до гармонії. Збереження та передача народної культури.

5. Казки є джерелом народної мудрості. Вони передають народні традиції, вірування та цінності. Багато українських народних казок, таких як «Колобок», «Ріпка», «Лисичка-сестричка та Вовчик-панібрат» зберігають особливості українського способу життя, мови та звичаїв.

6. Образи казкових персонажів драконів, чарівників, добрих духів допомагають дітям зрозуміти загальнолюдські цінності. Наприклад, у казці «Івасик-Телесик» чітко окреслені такі моральні цінності, як любов та турбота про рідних, відвага і готовність до самопожертви, що дозволяє виховати в учнів відчуття відповідальності перед оточуючими.

7. Казки розвивають уяву, вміння аналізувати ситуації та знаходити рішення проблем. Фантастичні елементи допомагають дітям розвивати уяву і вчитися знаходити альтернативні рішення наприклад, таємничих перевертень у казці «Гидке каченя». Казки створюють безпечне місце, де діти можуть переживати такі емоції, як радість, співчуття, страх і смуток. Діти вчаться співпереживати через долі персонажів.

Казки не лише розважають, але й мають глибоку освітню функцію, гармонійно розвиваючи дитячий інтелект, моральні, емоційні та соціальні навички [2].

Вивчення казок у початковій школі є унікальним, оскільки це важливий етап у розвитку мови, мислення та творчих здібностей учнів. При розучуванні казки вчителю слід дотримуватись таких рекомендацій:

1. Казка повинна зацікавити учнів і стимулювати їхню уяву. Важливо використовувати засоби виразності (тон голосу, міміку, жести), щоб допомогти дітям зрозуміти історію та передати емоції персонажів.

2. Важливо обирати історії, які відповідають віку учнів. Найкраще починати з коротких історій з простими словами і фразами, щоб діти не були перевантажені. Ці історії можна використовувати для вивчення нових слів, фраз і мовних структур.

3. Вивчення казок вимагає не лише запам'ятовування, але й аналізу їхнього змісту, обговорення ідей та моральних уроків. Обговорюйте сюжет, персонажів, їхні дії та їхні наслідки.

4. Ілюстрації допомагають дітям краще уявити персонажів та події. Діти також можуть розвивати свою уяву і творчі здібності, ілюструючи історію самостійно.

5. Для вивчення казок можна використовувати різні інтерактивні методи, такі як драматизація (де учні грають ролі персонажів), обговорення і придумування власного продовження історії. Це можна робити різними способами. Це допомагає розвивати мовні навички, творче мислення та соціальні навички.

6. Важливо залучати батьків до процесу навчання, щоб вони могли допомогти своїм дітям вивчити текст і обговорити з ними історію вдома. Батьки можуть проаналізувати зміст казки разом з дитиною і допомогти з творчою або уявною роботою.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

7. Вивчення казок також може покращити навички усного мовлення. Діти можуть розповідати історії своїми словами, відповідати на запитання та робити моральні висновки.

8. Казки часто допомагають дітям краще зрозуміти навколишній світ і співпереживати персонажам. Психологічний аспект є важливим, і слід подбати про те, щоб казки не були надто складними або травматичними для дітей.

Вивчення казок – це процес навчання, а також творчий та емоційний процес, який допомагає дітям краще зрозуміти важливі моральні уроки та розвинути комунікативні навички [3].

Через свою звичність та зрозумілість, казки є важливим інструментом для розвитку емоційної чутливості та моральної свідомості молодших школярів. Вони також можуть бути використані для вирішення складних питань моралі та етики в ігровій формі, розвитку критичного мислення та навичок вирішення конфліктів. Казкова педагогіка може допомогти учням розвинути високі моральні стандарти та відповідальне ставлення до себе і навколишнього світу. Враховуючи різноманітність казкових сюжетів, що містять глибокі моральні уроки, казки є важливим елементом освітнього процесу та сприяють гармонійному розвитку особистості дитини в початковій школі.

Отже, можна зробити висновок, що казки є потужним та ефективним інструментом морального виховання в початковій школі не тільки тому, що вони знайомлять дітей з багатством народної мудрості, а й тому, що допомагають розвивати моральні якості. Завдяки яскравим образам і захоплюючому сюжету казки легко привертають увагу дітей і дозволяють їм пережити емоції, які допомагають краще зрозуміти важливість таких цінностей, як доброта, чесність, справедливість, взаємоповага і допомога ближньому.

Література та джерела

1. Види казок URL: <https://kazochka.org.ua/bloh/vydy-kazok>
2. Козловський Ю. М. Педагогіка: підручник. М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2020. 372 с.
3. Куценко, Л. М. Методика викладання літератури в початковій школі. Київ: «Літера ЛТД» 2017. 127 с.
4. Черниш Н., Тютюнник О., Бродюк Ю. Українська народна казка як засіб навчання та виховання. *Теоретична та дидактична філологія*. (37) 2024. С. 69-78. URL: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2024-37-69-78>

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Катерина Мельник,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультет початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Наталія Дуб'юк, канд. пед. наук,
старший викладач кафедри музичного мистецтва*

У статті розглядаються значення, завдання і зміст сучасного музично-естетичного виховання, як частини естетичного виховання молодших школярів. Розкриваються роль уроку музичного мистецтва, його основні завдання у галузі музично-естетичного виховання дітей, прищеплення їм любові та інтересу до музики, розвиток їх музичних здібностей та художнього смаку.

В умовах становлення національної системи освіти демократичної України зростає потреба у відродженні музично-естетичного виховання молодших школярів як джерела формування високої духовної особистості, формування у майбутніх громадян витончених смаків, уподобань, культури світогляду, утвердження норм української культури.

Сучасні дослідження, присвячені реформуванню освітньої системи, питанням музично-естетичного виховання молодших школярів акцентують увагу на окремих аспектах формування духовного світу дитини, її емоційної сфери, розвитку творчого потенціалу. Окремі аспекти цього питання піднімалися такими дослідниками як І. Барвінок, І. Газіна, В. Гаснюк, Л. Гуденко, Н. Гунько, О. Дем'янчук, Г. Дідич, І. Зязюн, С. Куракін, О. Ростовський, О. Сапожнік, О. Сироєжко, О. Соломонова, А. Чехуніна та ін.

В Україні активно впроваджувати і досліджувати питання музично-естетичного виховання почали лише наприкінці ХІХ ст. Насамперед це пов'язано з педагогічною діяльністю композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича та ін. Вже в другій половині ХХ століття ця проблема набула ширшого висвітлення. До неї зверталися й педагоги, й музикознавці, й психологи, серед яких Л. Архімович, Д. Антонович, М. Гордійчук, С. Грица, Т. Каришева, Н. Шреєр-Ткаченко, Т. Булат, Л. Корній, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Михайличенко, В. Іванов, С. Горбенко та ін. І сьогодні ця проблема залишається актуальною.

Музично-естетичне ставлення людини до світу формується і розвивається протягом всього її життя. Разом з тим не всі періоди в житті рівноцінні для музично-естетичного розвитку. Основи музично-естетичної культури закладаються в загальноосвітній школі. Виключне значення має музично-естетичне виховання учнів початкової ланки. Молодші школярі відзначаються великою пластичністю нервової системи, надзвичайною чутливістю до навколишньої дійсності, мистецтва, що створює благодатні умови для їх естетичного розвитку та виховання. Саме в молодшому шкільному віці здійснюються перші свідомі кроки в світ прекрасного, від яких залежить успіх роботи на наступних етапах навчання.

Саме це сприяє укріпленню моральних позицій школярів, осягненню й усвідомленню національних цінностей у світовому вимірі, формуванню духовно багатой, гармонічно цілісної й національно свідомої особистості, що зможе протистояти агресії, негативним асоціальним впливам, творити себе й оточуючий світ. Це підкреслено й у «Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури» [7].

Категорія «виховання» з психологічної точки зору є процесом «свідомого, цілеспрямованого й систематичного формування особистості, який здійснюється в межах і під впливом соціальних інституцій (родини, виховних і навчальних закладів, установ культури, у спільних організацій, засобів масової інформації, тощо) з метою її підготовки до повноцінного життя й самореалізації в суспільстві, до життєдіяльності в різних сферах соціальної практики (професійно-трудової, сімейно-побутової, суспільно-політичної і культурної) та до виконання певних соціальних функцій, прийняття соціальних ролей» [4]. Врахування психологічного аспекту в процесі музично-естетичного виховання молодших школярів є необхідним компонентом, адже, як влучно зазначає О. Соломонова: «...дитина – створіння біосоціальне, яке сприймає світ і як особистість з неповторним психологічним кодом, і як носій соціокультурної реальності, що адаптує її у власній картині світу...» [5].

Категорія «естетичне виховання» розглядається науковцями в сфері психології й педагогіки з акцентом на розвиток розуміння прекрасного. Це питання почало привертати увагу митців ще у давнину, а саме за часів Платона та Аристотеля, які підкреслювали, що найефективнішим способом естетичного виховання є мистецтво. З часом ця теорія продовжила свій розвиток, розширюючи завдання і способи.

Серед педагогів-методистів сучасності, що зверталися до цієї проблематики особливо хочеться відмітити Н. Волошину (1940-2010), дослідження якої стали основою багатьох науковців молодшої генерації, «її педагогічна й методична діяльність сповнена глибинного відчуття національного духу та внутрішньої краси нашого народу» [2]. Домінуючою ідеєю її робіт є міждисциплінарний зв'язок, який спрямований на підсилення образного мислення учнів, на розвиток їх творчого потенціалу, адже, як зазначає І. Лелюх: «Естетичне виховання покликане не лише розвивати в учнів вміння сприймати й оцінювати прекрасне, а й пробудити їхню творчу діяльність» [3]. Універсальним способом естетичного виховання М. Волошина називає працю – «творити прекрасне в мистецтві зможуть не всі, але створювати красу в процесі виробничої діяльності, щоденного спілкування можуть і повинні всі...» [1]. Музично естетичне виховання є важливим компонентом в розвитку особистості молодшого школяра, розвитку його художнього смаку та краси, гармонії, любові до прекрасного. А перебуваючи у нерозривному зв'язку з патріотичним і моральним вихованням – любові до Батьківщини, до свого народу.

Формуванню естетичних смаків школярів, їх естетичної діяльності найбільш сприяє музичне мистецтво. Тому поняття «музичного виховання» порівняно є дещо вужчим і передбачає формування здатності емоційно сприймати музику в процесі різних видів музичної діяльності, а також здатності виразного виконання того чи іншого музичного твору. «Музичне виховання розвиває любов до музики, вдосконалює здатність розуміти музичне мистецтво, співпереживати, сприймати його з естетичною насолодою. Засобами музичного виховання є: музична освіта, як

сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для практичної музичної діяльності, а також процес їх засвоєння; практична музична діяльність, слухання музики» [3].

У науково-педагогічній літературі «музичне виховання розглядається як складний діалектичний процес розвитку художньо-творчих здібностей особистості, здатності до естетичного сприймання і переживання музики у процесі якого розвивається інтерес до музики, вдосконалюється здатність розуміти музичне мистецтво, співпереживати, сприймати його з естетичною насолодою» [6].

Уроки музичного мистецтва мають великі можливості для музично-естетичного виховання дітей. Психолого-педагогічні дослідження стверджують, що творчі здібності людини особливо інтенсивно розвиваються у процесі навчання. Таким чином, саме молодший шкільний вік є сприятливим для музично-естетичного виховання учнів.

Отже, дослідивши творчий і науковий доробок вчених з проблеми специфіки музично-естетичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва можна зробити висновок, що музично-естетичний аспект має особливе значення. Він є засобом поєднання пізнання і самопізнання учнів початкових класів. За допомогою цього поєднуються можливості становлення емоційних якостей, розвиток творчих здібностей, інтелектуальний розвиток особистості молодших школярів.

Література та джерела

1. Гаснюк В. В. Змістово-структурна характеристика музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному середовищі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. З. 2013. №5. С. 117-127.
2. Гуденко Л. А. Естетичне виховання учнів засобами музики. *Початкова школа*. К. 2006. № 3. С. 25–28.
3. Гунько Н. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів-музикантів до художньо-виконавської інтерпретації вокальних творів. *Педагогіка мистецтва для культурного зростання особистості впродовж життя: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. С.46-48.
4. Дем'янчук О. Н. Методика художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи. К. 1996. 54 с.
5. Дем'янчук О. Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи. К.: Вища школа 1994. 78 с.
6. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Формування і сфера вияву. Київ: Вища школа, 1970. 172 с.
7. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2004. №10. 32 с.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЇ

Оксана Михальчук,

студентка 4 – Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розкрито потенціал STEM-технологій у розвитку креативного мислення учнів початкової ланки, шляхи методології його реалізації на заняттях математичної освітньої галузі, розкрито фактори ефективності формування STEM-середовища при вивченні математики у початковій школі а також шляхи реалізації STEAM-освіти через проведення дослідницько-проектної діяльності.

Креативне мислення в наш час є основою світового прогресу та розвитку. Люди, які мають високий рівень креативності, здатні знаходити рішення проблем, з якими вони стикаються. Креативне мислення є однією з навичок 21-го століття, якою повинні володіти молоді люди для того щоб стати успішними членами суспільства.

Один із методів навчання, який активно обговорюється в педагогічних колах вже понад 20 років і поступово розширює свою присутність у різних регіонах, – це навчання в рамках STEM-технологій [2]. Це підхід, орієнтований на розвиток ключових навичок для XXI століття через інтегровані технології навчання, що активно розвиваються з метою розв'язання проблем, які постають перед сучасним суспільством.

В Україні впровадження STEM-освіти є одним із пріоритетів реформи Нової української школи (НУШ), що має на меті підготувати учнів до сучасного суспільства, орієнтованого на знання. Головною метою впровадження STEM-освіти є реалізація державної політики в освітній галузі з урахуванням нових положень Закону України «Про освіту» стосовно зростання рівня розвитку науково-технічного спрямування в навчально-методичній діяльності [1]. Початком системного запровадження STEM-освіти в нашій державі можна вважати 2015 рік, коли було сформовано Коаліцію STEM-освіти в Україні.

У початковій освітній ланці математика є одним із ключових компонентів STEM-освіти, оскільки саме на цьому етапі формуються базові математичні компетентності, які є основою для подальшого навчання. Інтеграція STEM-освіти в процес викладання математики має свої особливості, які забезпечують цікавість, практичність і ефективність навчання. STEM-освіта вимагає, щоб учні бачили практичне застосування математичних знань. Замість абстрактних задач пропонуються реальні сценарії, які інтегрують математику з іншими дисциплінами [2].

Математика в початковій освітній ланці може бути інтегрована з природничими науками через спільні STEM-активності, зокрема такі, як:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- використання вимірювальних інструментів для спостереження за природними явищами (вимірювання температури, тривалості дня);
- розрахунки, пов'язані з ростом рослин або зміною маси об'єктів у різних умовах;
- аналіз та обчислення результатів експериментів (наприклад, визначення середнього часу падіння об'єкта з певної висоти).

Такі завдання допомагають дітям краще зрозуміти зв'язок між математикою та реальним світом.

Окрім вищесказаного STEM-освіта на уроках математики також сприяє формуванню визначальних компетентностей, необхідних сучасній людині для того, щоб досягти життєвого успіху:

- 1) критичне мислення, яке включає аналіз математичних задач і прийняття обґрунтованих рішень;
- 2) креативність, яка означає створення унікальних підходів до вирішення задач;
- 3) командна робота, яка передбачає спільне виконання проектів і пошук рішень у групі;
- 4) цифрова грамотність: застосування технологій у процесі навчання [1].

Створення STEM-середовища у початковій ланці шкільної освіти є одним із ключових завдань сучасної освітньої галузі. При вивченні математичної освітньої ланки це середовище сприяє не лише розвитку знань, а й формуванню навичок креативного мислення, аналітичних здібностей, технічної грамотності.

Ефективність STEM-середовища значною мірою визначається рівнем професійної підготовки педагогів. Учителі мають володіти знаннями та навичками для:

- інтеграції STEM-компонентів у навчання математики;
- використання сучасних технологій і обладнання;
- організації командної роботи, проектів та індивідуальних досліджень.

За допомогою теоретичного аналізу джерел STEM-освіти можна виокремити три ключові характеристики, що відрізняють STEM-освіту від традиційної системи освіти. Їхня суть полягає в такому:

- по-перше, завдяки STEM-освіті школярі матимуть більше часу й можливостей для самостійної підготовки, вони вчаться виявляти проблеми й знаходити самостійні розв'язання проблем за допомогою цілеспрямованої та свідомої активної діяльності;
- по-друге, беручи участь у командній роботі, учні мають змогу робити творчі відкриття (діти розв'язують проблеми та спільно створюють проекти);
- по-третє, діяльність учнів у межах STEM-освіти ґрунтується на взаємодопомозі у розв'язанні освітніх проблем.

На уроках математики в початковій школі доцільним є застосування STEM-освітніх технологій при вивченні таких елементів навчальної програми, як оперування величинами (довжина, маса, час, об'єм), використання одиниць вимірювання та проведення вимірювань, збір, запис і представлення даних у вигляді таблиць, діаграм, графіків.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Також STEM-освіта вимагає розвитку геометричного та просторового мислення, необхідного для інженерних проєктів і технічного дизайну.

Елементами навчальної програми, які дозволяють на початковій стадії розвивати геометричне та просторове мислення здобувачів освіти початкової освітньої ланки, є наступні:

- вивчення геометричних фігур, їхніх властивостей і побудови,
- обчислення площі, периметра, об'єму простих геометричних об'єктів,
- використання координатної площини (у 4 класі).

Здійснення проєктно-дослідницької діяльності на уроках математики ми проводили через такі етапи, як формулювання мети та завдання проєкту, планування роботи, виконання практичних завдань – реалізація емпіричної складової проєкту, презентація результатів, оцінювання діяльності та рефлексія (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи організації проєктної діяльності на уроках математики в 1-4 класах

Назва етапу	Діяльність вчителя та учнів
Формулювання мети та завдання проєкту	Учитель спільно з учнями визначає проблемне питання, яке вимагає розв'язання за допомогою математичних знань.
Планування роботи	Розробка плану дій, вибір методів збору даних та інструментів для аналізу.
Виконання практичних завдань	Учні виконують розрахунки, аналізують дані, створюють моделі або прототипи.
Презентація результатів	Представлення результатів у формі діаграм, графіків, моделей чи мультимедійних презентацій.
Оцінювання та рефлексія	Учні оцінюють власну роботу та роботу команди, аналізують, як отримані знання можна застосувати в реальному житті.

Дієвість розробленої структурно-функціональної моделі розвитку креативного мислення у здобувачів початкової освіти при вивченні математики було перевірено в межах педагогічного експерименту. Основним завданням було виявлення змін у рівнях креативного мислення дітей за допомогою впроваджених інноваційних методик.

Педагогічний експеримент проведено під час проходження переддипломної педагогічної практики у 2024 році. Експеримент проходив у чотири етапи, характеристика яких наведена у табл. 2.

Як свідчать одержані результати, частка учнів, які володіють високим рівнем креативного мислення, в експериментальній групі зросла від 23,1% (до експерименту) до 46,2%, в той же час у контрольній групі динаміка росту значно менша – від 20,1% до 25,0%.

Таблиця 2

Характеристика етапів педагогічного експерименту з дослідження розвитку креативного мислення здобувачів початкової освіти у математичній освітній галузі

№ з/п	Назва етапу	Термін реалізації	Реалізована діяльність
1.	Підготовчий етап	Січень 2024р.	Розроблено модель розвитку креативного мислення
2.	Діагностичний етап	Січень 2024	Здійснено попередню діагностику рівнів розвитку креативного мислення в контрольних і експериментальних групах
3.	Формувальний етап	Січень-травень 2024	У процесі експерименту в експериментальних групах було впроваджено структурно-функціональну модель,
4.	Контрольний етап	Травень 2024	Проведено повторну діагностику рівнів креативного мислення в обох групах.

Кількість здобувачів освіти із достатнім рівнем креативного мислення в експериментальній групі зріс від 30,1% до 38,5%, серед учнів контрольної групи ця частина збільшилась від 37,5% до 41,7%.

Натомість ми констатували суттєве зниження в експериментальній групі частки учнів, які володіють середнім і початковим рівнем креативного мислення: від 30,1% до 11,5% і від 26,9% до 3,8% відповідно. Серед учнів контрольної групи зниження частки із середнім рівнем було не таким значним – від 33,3 до 25,0%, а кількість учасників експерименту із початковим рівнем креативного мислення залишилася незмінною – 8,3%.

Таким чином нами встановлено, що інтеграція STEM-освіти в процес викладання математики в початковій школі є важливим кроком у підготовці учнів до життя у високотехнологічному світі. Використання практико-орієнтованих завдань, проектної діяльності, сучасних технологій та інтеграції з природничими науками сприяє розвитку в учнів творчого мислення, математичної грамотності та інтересу до навчання. STEM-освіта відкриває перед школярами можливості для всебічного розвитку, формуючи базу для майбутніх досягнень у науці, технологіях і техніці.

Література та джерела

1. Барна О. В., Балик Н. Р. Впровадження STEM-освіти у навчальних закладах: етапи та моделі. URL: <http://elar.ipho.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4559/1/Barna.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).

2. STEM-освіта в контексті підвищення природничо-математичної підготовки учнів / Л. М. Гриневич та ін. // Фізичний журнал: Серія "Конференції". 2022. № 1. Р. 012-031.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ У МІЖСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ

Дарія Огороднік,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського

Науковий керівник – Ольга Павлусь, викладач англійської мови

Висвітлено комунікативно-ігровий метод у процесі вивчення іноземної мови. Розкрито значення ігор на уроці та етапи їх проведення.

У теперішньому світі, де соціальні та міжособистісні зв'язки є ключем до чогось, комунікативні навички набувають не лише значення необхідності, а й стали провідною ниткою до успішного життя. Англійська мова є невід'ємною частинкою цього циклу проблеми. Під час вивчення мови у багатьох виникає чимала купа перешкод. Страх допустити помилку, невпевненість у своїх силах, можлива недостатня практика у реальних і буденних ситуаціях – ось ці та багато інших факторів утворюють певний мовний бар'єр, що стає на заваді ефективного спілкування. На допомогу рішення цієї проблеми приходять різні види навчальної діяльності, одним з яких є рольові ігри.

У вивченні мови саме комунікативний підхід має за мету формувати здібності ефективного спілкування через навчання. Це показує, що процес навчання загострюється не лише на лексичних та граматичних структурах, а й на використанні мови в реальних ситуаціях. Згідно досліджень, комунікативний підхід розвиває навички міжкультурної комунікації, як наслідок – мотивація студентів підвищується, що надає змогу ефективно засвоювати іноземну мову [1].

Труднощі виникають у міжособистісному спілкуванні із різних причин. Основні гальма у спілкуванні – це:

1. Лінгвістичні (незнання граматики і недостатній словниковий запас).
2. Психологічні (включають у себе невпевненість, страх, сором'язливість).
3. Культурні (насамперед це жести, сприйняття інформації та різниця в традиціях) [2].

При подоланні мовної перешкоди основними чинниками виступають мотивація та впевненість у собі. Для цього використовуються активні методики навчання, рольові ігри, комунікативні завдання. З їхньою допомогою ми спонукаємо учнів/студентів до спілкування у дійсних ситуаціях. При цьому головне завдання вчителя – підтримувати позитивну атмосферу, таким чином знижується рівень тривожності [3].

Що ж таке рольова гра? Це метод навчання, який надає змогу імітувати дійсні ситуації, де учасники виконують певні ролі, взаємодіючи один з одним.

Можна виділити такі основні принципи проведення навчальних рольових ігор:

- Імітація реальних ситуацій: відтворення умов, які є найбільш вірними або наближеними до реальних обставин спілкування.
- Активна участь: участь всіх учасників у грі для сприяння розвитку комунікативних навичок.
- Спонтанність: дія непередбачуваності та імпровізації, що адаптує до різних умовних ситуацій.

Є різні **види рольових ігор**, застосування яких залежить від навчальних цілей та рівня підготовки учнів/студентів. Серед них можна виділити:

- Тематичні ігри: відбуваються довкола певної теми або контексту. Наприклад, вплив коментарів на суспільство чи труднощі при вступанні до навчального закладу.
- Ситуативні ігри: відтворення конкретної ситуації. Наприклад, покупка квитка чи відвідування лікаря.
- Імпровізаційні ігри: проводяться без попередньої підготовки, учні реагують на задану ситуацію. Це дає змогу розвивати швидкість мислення та мовну реакцію.

Проведення будь якої рольової гри вимагає підготовки, яка також складається з певних етапів проведення:

1. Підготовчий етап: вибір теми і ситуації. Розподіл ролей. Подання необхідної лексики і виразів для ролей.
2. Інструктаж: пояснення правил та мети гри. Часові обмеження.
3. Проведення гри: взаємодія та виконання ролей учнями. При спостереженні вчитель не втручається, надає допомогу тільки за потреби.
4. Обговорення та аналіз: обговорення труднощів та успіхів, які виникали в учнів/студентів. Надання рекомендацій для покращення розмовних навичок.

Яка ефективність рольових ігор у подоланні труднощів? Це формування впевненості у мовленні через створене безпечне середовище за допомогою рольових ігор, де учні/студенти мають змогу практикуватися без страху на помилку. Це є одним з головних факторів підвищення впевненості та мотивації в процесі використання мови в буденних ситуаціях.

Рольові ігри допомагають навчати не лише говорити, але й слухати опонентів, реагуючи на їхні репліки. Це розвиває навички активного слухання та реагування.

У грі учні/студенти використовують не лише нову лексику, а й граматичні структури в контексті, що покращує практичне засвоєння певного матеріалу. Можемо зазначити, що відбувається збагачення словникового запасу та краще володіння граматичними структурами.

З допомогою рольових ігор у навчальних закладах можна відмітити, що вони активно використовуються саме для навчання англійської мови [4]. В учнів/студентів відзначається підвищена мотивація та зацікавленість у навчанні, а вчителі наголошують на таких перевагах як залучення всіх учнів/студентів до покращення їхньої вимови та збагачення словникового запасу.

Висновки. Рольові ігри є ефективним методом вивчення англійської мови, тому що розвивають комунікативні навички, покращують мотивацію та зміцнюють мовну компетентність. Дослідження можуть підтвердити їхній позитивний вплив як на граматичну, так і на лексичну підготовку учнів/студентів позитивні відгуки з боку.

Для підвищення ефективності рольових ігор потрібно адаптувати їх до рівня учнів, урізноманітнювати теми в поєднанні з сучасними технологіями.

Література та джерела

1. Ковтун О. Комунікативний підхід у мовній освіті: Діахронічний аналіз. Наука і освіта. 17.06.2011. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/7_2011/13.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.02.2025).
2. Дмитрієва С. Психологічні особливості комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні. Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7609/1>. (дата звернення: 01.03.2025).
3. Тулюлюк К., Камінська О., Слухенська Р. Психологічні бар'єри при вивченні іноземної мови студентами у немовному ВНЗ. ResearchGate. 25.04.2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/370308112_PSIHOLOGICNI_BAR'ERI_PRI_VIVCENNI_IN_OZEMNOI_MOVI_STUDENTAMI_U_NEMOVNOMU_VNZ (дата звернення: 27.02.2025).
4. Науменко Н. ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВОЇ ГРИ ПРИ НАВЧАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. На урок. 31.12.2019. URL: https://naurok.com.ua/rolova-gra-na-urokah-angliysko-movi-v-starshih-klasah-137324.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 01.03.2025).

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

Софія Оліярчук,

студентка групи П-41 спеціальності 013 Початкова освіта

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж

імені Маркіяна Шашкевича»

Науковий керівник – Тетяна Пастушак, канд. філол. наук,

викладач української мови та літератури

У статті окреслюється проблема зниження мотивації учнів до навчання та шляхи її вирішення за допомогою ігрових технологій. Описуються переваги використання ігор у навчанні та приклади ігрових методів.

Сучасна освіта стикається з проблемою зниження інтересу учнів до навчання. Традиційні методи навчання часто не здатні зацікавити школярів, особливо в епоху цифрових технологій. Ігрові технології можуть бути корисним інструментом для залучення учнів до активної навчальної діяльності та підвищення їхньої мотивації. Особливо актуальним цей підхід є у початковій школі, де діти багато часу проводять у віртуальному просторі, де гра є невід'ємною частиною їхнього життя, тому традиційні методи навчання можуть бути для них недостатньо цікавими та ефективними. Саме завдяки ігровим технологіям можна процес навчання перетворити на захопливу гру, що підвищує мотивацію учнів, стимулює їхню активність.

Гра має давнє походження, яке сягає часів первісного суспільства. Вона виникла як наслідок праці і стала засобом підготовки дітей до майбутніх ролей у суспільстві. Через рольові ігри, які включали використання іграшок, що імітують

знаряддя праці та зброю, діти відтворювали доросле життя й готувалися до таких діяльностей, як полювання та землеробство.

Першим філософом, який обґрунтував важливість гри для успішного засвоєння знань, був давньогрецький мислитель Платон. У період Відродження ідеї ігрового навчання розвивали Т. Кампанелла та Ф. Рабле. Пізніше Ян Амос Коменський, Жан-Жак Руссо та Фрідріх Фребель також рекомендували використовувати гру як особливу форму навчання. Ці вчені підкреслювали потенціал гри у підвищенні ефективності освітнього процесу та розвитку учнівських здібностей [5, с.67].

В українській педагогіці гру досліджували А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Г. С. Сковорода.

Гра – це підпорядковане сукупності правил, прийомів або засноване на певних умовах заняття, що є розвагою або розвагою та спортом одночасно [3].

В освітньому процесі гра реалізує кілька функцій:

- *навчальна* (гра допомагає дітям засвоювати нову інформацію та стимулює розвиток пам'яті, уваги, мислення та уяви),

- *комунікативна* (створюються умови для невимушеного спілкування між дітьми, що сприяє розвитку комунікативних навичок і взаєморозуміння в колективі),

- *психологічна* (гра дозволяє дітям зняти нервову напругу й розвивати позитивний психологічний мікроклімат у класі),

- *розвивальна* (сприяє розвитку інтелектуального потенціалу учнів шляхом підвищення рівня пізнавальної активності та інтересу до навчання, а також через гру діти вчаться ставити цілі й досягати їх самостійно, що формує особистість як активного учасника освітнього процесу),

- *виховна* (участь у іграх допомагає дітям зрозуміти важливість відповідальності за свої дії та дотримання певних правил поведінки),

- *релаксаційна* (діти можуть розслабитися під час гри після інтенсивної навчальної діяльності),

- *розважальна* (залучає дітей до навчання через приємну діяльність) [5, с. 289].

В освітньому процесі вирізняють такі види ігор: 1) рухливі ігри; 2) сюжетно-рольові ігри: рольові, режисерські, ігри-драматизації; 3) комп'ютерні ігри; 4) дидактичні ігри.

Виділяють такі структурні елементи дидактичної гри: дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків.

Дидактичне завдання гри визначається відповідно до програми та вікових особливостей дітей. Воно спрямоване на розвиток математичних уявлень, критичного мислення, усного та писемного мовлення, уявлень про природу та навколишнє середовище, а також на формування оцінки, самооцінки, ініціативи, уваги та кмітливості.

У дидактичних іграх **ігровий задум** є ключовим елементом, який маскує під собою освітнє завдання. Діти приваблюються сюжетом, активними діями, загадками та змаганнями, що сприяє їхньому розвитку.

Ігровий початок може бути як звичайним, так і інтригуючим, що впливає на ігрову атмосферу.

Ігрові дії допомагають дітям виконувати освітні завдання з задоволенням, легко засвоюючи новий матеріал.

Правила гри забезпечують її структуру та виконання завдань, тому їх потрібно встановлювати заздалегідь. Спочатку дітям пояснюється завдання, а потім спосіб його виконання.

Підбиття підсумків гри відбувається одразу після її завершення, враховуючи нетерплячість дітей та їхнє бажання швидко дізнатися результати. Це може включати підрахунок балів, визначення переможців та нагородження найкращих учасників. При цьому важливо тактовно підтримувати всіх учасників гри.

Успіх дидактичних ігор значно залежить від правильного використання обладнання, іграшок, геометричних фігур та роздаткового матеріалу [4, с. 192-193].

Навчально-ігрова технологія підвищує інтерес учнів до навчання, дозволяє молодшим школярам розвивати нові способи орієнтування в життєвих ситуаціях шляхом ігрової взаємодії. Ця технологія включає учнів у соціальну практику, де вони аналізують інформацію та шукають оптимальні рішення. Такий підхід підтверджується як ефективний для орієнтування дітей у складних ситуаціях. Навчально-ігрова технологія сприяє розвитку дружніх відносин, позитивному особистісному зростанню та зниженню авторитарної позиції вчителя. Крім того, вона розвиває дисциплінованість та повагу до суспільних норм шляхом підпорядкування правилам гри [1, с. 145].

Ігрові технології не лише підвищують мотивацію учнів до навчання, а й сприяють розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та творчого підходу до вирішення проблем. Діти вчаться працювати в команді знаходити компроміси та приймати рішення. Однак ігри можуть відволікати учнів від освітнього процесу, якщо будуть неправильно організовані. Тож вчителю важливо тримати баланс між навчанням та грою.

При плануванні навчальних занять з використанням ігрових технологій вчителю слід врахувати такі аспекти:

Чи відповідають ігрові завдання освітнім цілям?

Які навички можуть учні здобути під час гри?

На яких моментах гри варто зосередити особливу увагу?

Чи відповідають ігри віковим особливостям учням?

Як правильно розділити ігрові завдання між учасниками?

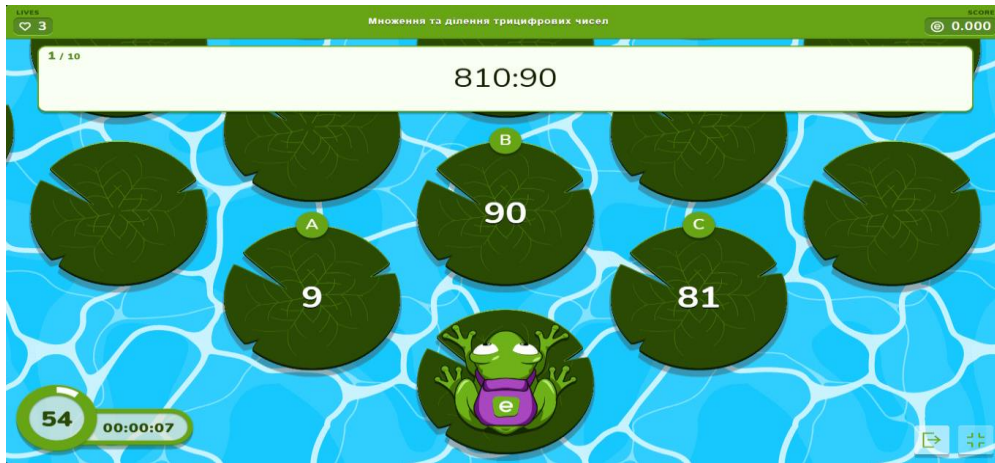
Оптимальна тривалість гри.

Рівень психологічного комфорту для учасників.

Які висновки потрібно зробити та донести до учнів після завершення гри [2, с. 231]?

Як бачимо з практики, на уроках в початковій школі для підвищення мотивації до навчання доцільно використовувати такі ігри, як-от: «Математичний боулінг», «Математичний футбол», «Світлофор», «Жабка», «Мовне доміно».

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти



Для того, щоб легко створювати інтерактивні ігри, можна використовувати такі онлайн-платформи:

Educaplay (<https://www.educaplay.com/>) – онлайн-платформа, яка пропонує різноманітні освітні ресурси. Ці ресурси включають різноманітні завдання: ігри на заповнення пропусків, кросворди, вікторини.

Wordwall (<https://wordwall.net/uk>) – онлайн-платформа, яка дозволяє швидко та легко створювати дидактичні ігри, а також пропонує велику кількість ігор.

Kahoot (<https://kahoot.com/kahoot-kids-ukr/>) – онлайн-платформа, де можна створювати інтерактивні ігри.

Отже, можна стверджувати, що ігрові технології є ефективним інструментом для підвищення інтересу учнів до навчання. Вони дозволяють зробити навчальний процес більш захопливим, мотивуючим та результативним.

Література та джерела

1. Марко М. М. Педагогічні можливості навчально-ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. Мукачево, 2017 (2), С. 144-147.
2. Мачинська Н. І., Оприск М. А. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. Молодий вчений. № 10 (74), 2019. С. 229-232.
3. Тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І. М. Забіяка. Київ: Арій, 2007. С. 96.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 2002. С. 365.
5. Щербань П. Застосування ігрових технологій в освіті: історія і перспективи. Витоки педагогічної майстерності. Сер. : Педагогічні науки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_13_57 (дата звернення: 25.02.2025).
6. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. С.66-75.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ З ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Андріана Панас,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано аналіз результатів використання інтерактивних технологій для формування геометричних компетентностей у здобувачів початкової освіти та види використаних інтерактивних технологій.

Сучасна початкова освіта спрямована на формування у здобувачів ключових компетентностей, серед яких важливе місце займає геометрична компетентність. Вона включає не лише знання геометричних понять, а й уміння застосовувати їх у практичних ситуаціях, що сприяє розвитку просторового мислення та логічного аналізу. Проте традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень засвоєння матеріалу через його абстрактність, що ускладнює процес формування геометричних компетентностей у молодших школярів.

Одним із ефективних підходів до розв'язання цієї проблеми є впровадження інтерактивних технологій, які сприяють активному залученню учнів у навчальний процес. Інтерактивні методи, такі як використання мультимедійних засобів, інтерактивних дошок, цифрових освітніх ресурсів і мобільних додатків, роблять навчання більш наочним, динамічним і доступним. Вони допомагають учням краще розуміти та запам'ятовувати геометричні поняття, розвивають їхні аналітичні здібності та креативне мислення.

Однак впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес потребує відповідної підготовки педагогів, розробки сучасних навчально-методичних матеріалів і забезпечення необхідною технічною базою. Тому питання ефективності інтерактивних технологій у формуванні геометричних компетентностей здобувачів початкової освіти залишається актуальним і потребує подальших наукових досліджень та практичних розробок [1, с. 47].

У ході проведених числених досліджень довели, що в останні роки інтерактивні технології набули широкого застосування в педагогічній практиці. Вони сприяють активізації освітнього процесу, дозволяють здобувачам початкової освіти більш ефективно засвоювати теоретичний матеріал через практичні завдання, розвивають їхні творчі здібності, сприяють кращому засвоєнню інформації та підвищують рівень мотивації. У цьому контексті виникає необхідність оцінити ефективність інтерактивних технологій для формування геометричних компетентностей у здобувачів початкової освіти.

Для формування геометричних компетентностей у здобувачів початкової освіти важливим є створення умов, які дозволяють дітям не лише отримувати теоретичні знання, але й активно застосовувати їх на практиці. Традиційні методи навчання, що в основному передбачають пасивне сприйняття інформації вчителем, часто не сприяють глибокому розумінню геометричних понять, що є необхідним для їхнього ефективного застосування в житті [2, с. 17].

Використання інтерактивних технологій може значно покращити цей процес. Вони дозволяють активно залучати здобувачів початкової освіти до навчання, стимулюють їхнє критичне мислення, покращують навички комунікації та співпраці. Сучасні технології, такі як програмні продукти для візуалізації геометричних фігур (наприклад, GeoGebra), онлайн-платформи для розв'язування задач, а також різноманітні інтерактивні ігри та квести, забезпечують ефективну інтеграцію теорії та практики, дозволяючи здобувачам початкової освіти маніпулювати геометричними об'єктами та бачити результати своїх дій у реальному часі.

У ході моїх численних досліджень виявлено, що інтерактивні технології суттєво покращили рівень засвоєння геометричних понять. Наприклад, дослідження, проведене в декількох класах, показало, що учні, які використовували інтерактивні технології для вивчення геометрії, продемонстрували на 20-30% кращі результати в порівнянні з тими, хто навчався за традиційними методами.

Зокрема, інтерактивні методи дозволили ефективно розв'язувати такі задачі, як розпізнавання геометричних фігур, визначення їхніх властивостей, а також обчислення площ і периметрів. Здобувачі початкової освіти, які використовували цифрові технології, показали значно кращі результати в цих задачах, а також продемонстрували покращення в здатності застосовувати геометричні знання в практичних ситуаціях.

Мої дослідження також вказали на важливість візуалізації та моделювання у процесі навчання. Використання програмних засобів для створення геометричних моделей дозволило здобувачам початкової освіти краще зрозуміти просторові відносини та властивості фігур. Це допомогло не лише в теоретичному розумінні матеріалу, але й в розвитку просторового мислення, що є важливим аспектом геометрії.

Інтерактивні технології значно покращили здатність здобувачів початкової освіти зрозуміти геометричні поняття. Наприклад, програми на зразок GeoGebra дозволили здобувачам початкової освіти працювати з віртуальними моделями геометричних фігур, змінюючи їх параметри і спостерігаючи за результатами. Здобувачі початкової освіти наочно побачили, як зміни в параметрах фігури впливають на її властивості, що стало важливим аспектом для глибокого розуміння геометричних закономірностей [3, с. 25].

Використання GeoGebra для вивчення геометричних фігур

Завдання: Побудувати трикутник, змінюючи довжини його сторін.

Дослідити, як зміна довжини сторін впливає на величину кута.

Мета: Поглибити розуміння властивостей геометричних фігур, досліджуючи їхні параметри у реальному часі.

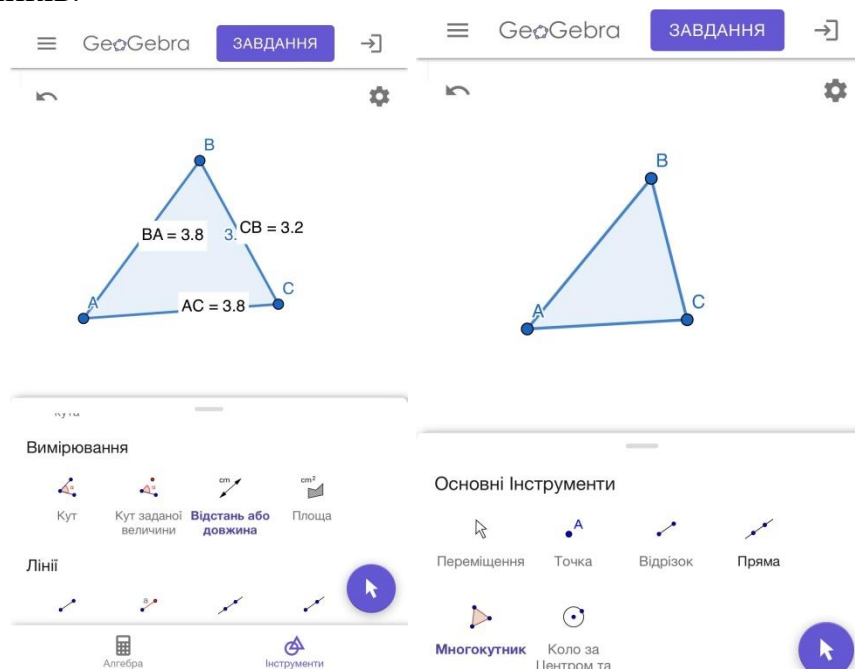
Інструкція:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

1. Створити трикутник за допомогою інструменту "Трикутник" в програмі GeoGebra.

2. За допомогою слайдерів змінювати довжину кожної сторони та спостерігати за зміною внутрішніх кутів.

3. Визначити, як зміна сторін впливає на кути, а також як це допомагає вивчити властивості трикутників.



Інтерактивні методи навчання також позитивно вплинули на здатність здобувачів початкової освіти застосовувати геометричні поняття у практичних ситуаціях. Використання цифрових інструментів дозволило здобувачам початкової освіти виконувати розрахунки, моделювати реальні об'єкти, проводити вимірювання та будувати геометричні фігури. Це дозволило не тільки засвоїти теоретичні знання, але й застосовувати їх у реальному житті.

Використання онлайн-квестів і проектів також допомагає здобувачам початкової освіти бачити, як геометрія пов'язана з їхнім повсякденним життям. Наприклад, у ході геометричних квестів, які я провела, здобувачі початкової освіти досліджували геометричні фігури, що оточують їх у класі або на вулиці, виконували вимірювання та порівнювали результати. Це дозволяло не лише зрозуміти, але й застосувати геометричні знання на практиці.

Онлайн-квест «Геометричні фігури навколо нас»

Завдання: Знайти геометричні фігури в навколишньому середовищі (в класі, на вулиці) та виміряти їхні площі та периметри.

Мета: Вивчити геометричні фігури в реальному світі та застосувати отримані теоретичні знання.

Інструкція:

1. Розділити здобувачів початкової освіти на групи, кожна з яких повинна знайти вказану геометричну фігуру (круг, квадрат, прямокутник тощо) у реальному середовищі.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти



Згідно з результатами досліджень, здобувачі початкової освіти, які навчалися за допомогою інтерактивних методик, демонструють значно кращі результати в порівнянні з тими, хто використовує традиційні методи навчання. Наприклад, у контрольних роботах, де здобувачам початкової освіти пропонувалося розпізнати геометричні фігури та обчислити їх площі та периметри, здобувачі початкової освіти, які працювали з інтерактивними технологіями, показали на 20-25% кращі результати. Вони швидше і точніше визначали властивості фігур, а також могли без труднощів застосовувати теоретичні знання до практичних задач.

Крім того, здобувачі початкової освіти, які використовували інтерактивні технології, демонстрували вищу зацікавленість до навчання та більшу активність на уроках. Вони охочіше брали участь у групових завданнях, задавали питання і надавали корисні пропозиції під час виконання проектів. Це свідчить про те, що інтерактивні технології сприяють не лише розвитку геометричних компетентностей, але й активізації загальної навчальної діяльності здобувачів початкової освіти.

Аналіз результатів моїх досліджень та власної педагогічної практики свідчить про те, що використання інтерактивних технологій значно покращує формування геометричних компетентностей у здобувачів початкової освіти. Вони сприяють більш глибокому розумінню геометричних понять, допомагають здобувачам початкової освіти застосовувати ці знання в реальних ситуаціях, а також підвищують рівень мотивації та зацікавленості до навчання.

Інтерактивні технології, зокрема програмне забезпечення для візуалізації фігур, онлайн-квести, командна робота та проектні завдання, значно підвищують ефективність навчання геометрії в початковій школі. Порівняно з традиційними методами, інтерактивні підходи сприяють розвитку не лише математичних, але й комунікативних та критичних навичок здобувачів початкової освіти, що є важливими для їхнього всебічного розвитку. Тому інтеграція інтерактивних технологій у навчання геометрії є необхідним кроком для підвищення якості освіти в початковій школі [4, с. 52].

Література та джерела

1. Гриньова М. В., Коваленко В. О. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: теоретичні засади та практичне впровадження. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2021. 152 с.
2. Мельниченко С. І. Вплив інтерактивних технологій на успішність учнів при вивченні геометрії. *Педагогічні науки та інновації*. 2021. С. 12–17.
3. Соколова Т. В. Аналіз результатів впровадження інтерактивних технологій у навчання геометрії. *Вісник педагогічних інновацій*. 2020. С.20-25.
4. Федорова М. В. Використання інтерактивних технологій у розвитку геометричних компетентностей учнів початкової школи. *Педагогічний процес і новітні технології*. 2022. С. 48–52.

**ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ЗМІСТІ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НУШ**

Анна Панчак,

студентка 4-Б курсу, спеціальність 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Ігор Вінтоняк, керівник фізичного виховання

Фізичне виховання в початковій школі відіграє ключову роль у розвитку дитини, зміцненні її здоров'я та формуванні соціальних навичок. Концепція НУШ передбачає інтегрований підхід, ігрові методи та інноваційні технології, що мотивують учнів до активного способу життя й роблять заняття цікавими та ефективними.

Фізичне виховання є важливою складовою освітнього процесу в початковій школі, оскільки сприяє всебічному розвитку дитини, зміцненню її здоров'я та формуванню ключових життєвих навичок. У концепції Нової української школи (НУШ) фізичне виховання розглядається не лише як засіб підтримки фізичної активності, а й як інструмент розвитку соціальних компетентностей, емоційної стійкості та мотивації до здорового способу життя.

Основна увага в НУШ приділяється інтегрованому підходу до фізичного виховання, який включає активні перерви, динамічні вправи під час уроків, а також формування культури рухової активності. Важливу роль відіграє також застосування ігрових методів та індивідуального підходу, що дозволяє зробити заняття цікавими та ефективними для всіх дітей.

Організація фізичного виховання здобувачів початкової освіти у Новій українській школі базується на сучасних підходах, що враховують фізичний, емоційний і соціальний розвиток дітей. Однією з ключових умов є створення безпечного та комфортного освітнього простору. Для цього передбачено облаштування спортивних залів, ігрових майданчиків і зон для активного відпочинку, а також забезпечення дітей необхідним спортивним інвентарем.

Важливу роль відіграє методичне забезпечення навчального процесу. Фізична активність інтегрується в навчальний день за допомогою руханок, активних перерв і

вправ під час уроків. Використання ігрових методів та інтерактивних занять робить процес фізичного виховання більш захопливим і ефективним.

Особлива увага приділяється формуванню у дітей мотивації до здорового способу життя. Спортивні змагання, командні ігри та активності на свіжому повітрі сприяють розвитку дисципліни, відповідальності та соціальних навичок. Важливою є також співпраця з батьками, які відіграють значну роль у підтримці рухової активності дітей поза межами школи.

Сучасний підхід до викладання фізичної культури у школах спрямований не лише на розвиток фізичних здібностей учнів, а й на формування у них стійкої мотивації до активного способу життя.

Важливим фактором якісного освітнього процесу є професійна підготовка педагогів. Учителі початкових класів та викладачі фізичної культури мають володіти сучасними методиками та впроваджувати інноваційні підходи, такі як фітнес-технології, йога та інтерактивні рухові ігри. Інноваційні методи допомагають зробити уроки цікавішими, різноманітнішими та ефективнішими.

Основні цілі вчителя при використанні інноваційних технологій – це добір форм та напрямів роботи які будуть спрямовані на формування в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості:

- урок фізичної культури;
- фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня;
- позакласні спортивно-масові заходи;
- використання самостійних завдань.

Майстерність вчителя на уроці проявляється головним чином у вдалому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки та передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавально-практичною діяльністю учнів, їхнім інтелектуальним розвитком.

Найкраща оцінка для викладача, коли здобувачі освіти із задоволенням приходять до нього на наступний урок. На уроках вони мають бути мотивовані на позитивний результат і доброзичливе ставлення один до одного. Такий ефект може бути досягнутий лише при комплексному використанні усього арсеналу методів і засобів навчання. До найбільш результативних відносять ігровий підхід, використання інтерактивних технологій, фітнес-технологій, здоров'я-збережувальних технологій та інші.

Одним із найпопулярніших сучасних методів є ігровий підхід. Діти люблять рухливі ігри, командні змагання та естафети, адже вони викликають азарт і мотивують до активності. Граючи, школярі не лише розвивають фізичні навички, а й навчаються працювати в команді, розвивають швидкість реакції, кмітливість та витривалість.

Ще один важливий метод – використання інтерактивних технологій. Сучасні учні не уявляють життя без гаджетів, і ця особливість може стати корисною на уроках фізкультури. Спеціальні мобільні додатки допомагають відстежувати рухову активність, а відеоуроки дозволяють швидше засвоїти нові вправи. Навіть технології віртуальної реальності можуть використовуватися для моделювання складних рухів та навчання правильній техніці.

Особливо популярними стали фітнес-технології, які включають йогу, пілатес, аеробіку та танцювальні вправи. Такі заняття розвивають гнучкість, покращують координацію рухів і сприяють загальному зміцненню організму. А музичний супровід додає енергії й робить виконання вправ ще приємнішим.

Ще один важливий аспект сучасного підходу – здоров'язбережувальні технології. Уроки фізкультури мають бути доступними для всіх дітей, незалежно від рівня їхньої фізичної підготовки. Завдяки адаптивним методикам навіть учні з особливими освітніми потребами можуть брати активну участь у заняттях, отримуючи від цього користь і задоволення.

Отже, фізичне виховання є важливою складовою всебічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Воно сприяє зміцненню здоров'я, формуванню фізичних навичок, розвитку позитивних рис характеру та покращенню навчальної діяльності. Саме тому необхідно створювати умови для активного руху дітей, заохочувати їх до занять спортом і привчати до здорового способу життя з раннього віку.

Література та джерела

1. Ничкало Н.Г., Смагін І.І., Солдатенко М.М. Інноваційність ідей А. С. Макаренка в педагогіці ХХІ століття / за ред. О.А. Дубасенюк: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 304 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Мицька М. Створення інноваційного середовища – шлях до нової української школи. *Директор школи*. 2017. № 23-24. С. 54-72.

ЗАОХОЧЕННЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Вероніка Пилипюк,

студентка 1-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Світлана Денисова, викладач іноземної мови

Висвітлено шляхи формування мотивації школярів початкової школи до читання англійською мовою. Закцентовано особливу увагу на сучасних порадах для батьків та вчителів щодо практичних напрямків мотивування дітей до читацької діяльності. Зазначено дефініцію поняття «комікс» як новаторський вид мистецтва з етичним, культурним, аксіологічним та педагогічним потенціалом.

У сучасному світі, насиченому технологіями, роль читання у розвитку дітей залишається безсумнівною та невід'ємною. Читання не лише сприяє формуванню основних навичок, таких як мовлення та розуміння тексту, але й відкриває двері до світу фантазії, розвиває творчість та критичне мислення.

Мотивація (з лат. *movere*) – спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, визначає її організованість, активність і стійкість [3]. Як зазначають дослідники проблеми мотивації, її основи закладаються у початковій школі, тому саме молодший шкільний вік має великі резерви формування мотиваційної сфери учнів. Спілкування з книгою допомагає учневі всебічно розвиватися.

Раннє читання, зокрема і англійською мовою, сприяє когнітивному, емоційному та соціальному зростанню дитини. Батьки відіграють ключову роль у формуванні звички читати – оскільки в цей ранній вік лише вони мають такий доступ до дитини. Батькам варто читати дитині вголос – це можливість поговорити з дитиною та провести час разом.

Учителі можуть посприяти заохоченню дітей початкової школи до читання англійською мовою. Розглянемо шляхи підвищення читацької мотивації учнів:

1. Історія створення книги.
2. Зв'язок з реальним життям.
3. Інтрига.
4. «Живі» письменники.
6. Стікери для оцінювання.
7. Читацький щоденник.
8. Змагання з читання.
9. Літнє «екстремальне читання».
10. Залучення вчителів.
11. Читацькі стіни.
12. Додатки для читання (наприклад, Bookmate (тут можна не тільки читати книжки, але й обговорювати) або зареєструватися на Goodreads (тут можна оцінювати прочитані книжки і залишати відгуки) [4].

Читання не лише є містком до нових світів, які насичені пригодами і чудесами, а також розвиває дитину всебічно. Дитина вчиться аналізувати, мислити, творчо сприймати прочитане; розвивати пам'ять, увага до деталей, уява; знайомиться з різними видами мистецтва, привчається відчувати красу світу, та цінувати її; формуються духовні риси, такі як милосердя, доброта, емпатія, хоробрість, чуйність тощо; збагачується мовлення дитини.

Досвідчені бібліотерапевти Елла Берту та Сьюзен Елдеркін в своїй книзі «Книга як ліки для дітей» зазначають, що дітям варто читати книги, які описують життєві ситуації, в яких вона опинилась чи проживає. Існують книги про шкільні роки, переїзд в інше місто, народження братика/сестрички, страхи, надії та перше кохання тощо. Варто зазначити, що українці частіше використовують читання книг як метод боротьби зі стресом та знервованістю.

Науковці пропонують зацікавити дітей читати англійською мовою через їх улюблених героїв, а саме, через комікси. Оскільки, любов до коміксів згодом трансформуються у любов до книжок загалом, бо дитина звикає до процесу читання.

Ми послуговуємося визначенням МакКлауда, що комікс – це ілюстративні та інші зображення, зіставлені поруч в продуманій послідовності для передачі інформації і / або отримання естетичного відгуку від глядача [2].

Комікс може містити в собі текст або не мати його зовсім та може бути опублікований на одній сторінці в газеті, мати сто або тисячу сторінок, мати м'яку або тверду обкладинку, або спочатку мати веб-формат чи бути намальованим на стіні вуличними графіті-художниками.

Комікси сприяють оптимізації процесу навчання на уроках англійської мови: 1) вони сприяють вирішенню проблеми масовості в навчанні; 2) здатні індивідуалізувати освітній процес; 3) малюнки здатні забезпечити стовідсоткову активність учнів; 4) комікси надають можливість організувати самостійну роботу учнів при формуванні вмінь і навичок усного мовлення; 5) малюнки краще, ніж будь-які засоби навчання й виховання, здатні реалізувати золоте правило дидактики – наочність; 6) комікси надають можливість більш ефективно організувати навчання аудіюванню на уроках української мови [1].

Варто відзначити, що комікси є дуже цікавими для розвитку дітей, оскільки володіють мотиваційним ефектом, мають велику ефективність, являють собою якісну подачу матеріалу. У процесі роботи над коміксами в учнів початкової школи включається в діяльність слуховий та зоровий аналізатори. Вони аналізують, виокремлюють, співставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо.

Література та джерела

1. Лавренова М. В. Шляхи використання коміксів в освітньому процесі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, 2018 Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 2 (8). С.143-146.
2. МакКлауд Скотт. Теорія коміксу. URL: <http://comicstheory.ru/scott.php> (дата звернення 26.02.2025).
3. Мотивація та вплив. URL: <https://spe.org.ua/blog/oe/motyvatsiia-ta-vplyv/> (дата звернення 26.02.2025).
4. Як зацікавити дітей читанням – практичні поради. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zatsikavyty-ditej-chytanniam-praktychni-porady/> (дата звернення 26.02.2025).

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Анастасія Погонєць, Анна Каленик,

студентки групи 1-Б спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти

Володимирського педагогічного фахового коледж
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Микола Нагірний, канд. іст. наук, доцент,*
керівник наукового товариства з історії «ТІСНО»

У цій роботі аналізуються причини, чому молодші школярі можуть втрачати бажання вчитися. Розглядаються ігри як засіб для навчання, важливість підтримки з боку батьків і вчителів, способи зацікавити дітей, створюючи для них мотивуюче середовище для навчання.

Зниження мотивації до навчання у молодших школярів – це складне явище, яке часто є результатом кількох взаємопов'язаних чинників. Серед них виділяється недостатнє розуміння навчального матеріалу. Коли дитина не може зрозуміти, що їй викладають, це викликає розчарування та втрату інтересу до навчання. Низький рівень читацької компетентності також є серйозною перешкодою. Учні, які не можуть вільно читати та розуміти тексти, відчують труднощі з виконанням завдань та засвоєнням нового матеріалу. Невідповідність навчальних програм індивідуальним потребам дітей також може відігравати негативну роль. Якщо програма занадто складна або занадто проста, це не стимулює дитину до навчання.

Окрім того, математична тривожність, тобто страх перед математикою, може значно знизити мотивацію до вивчення цього предмета. Фактори, що відволікають, такі як шум, гаджети або незручне робоче місце, також можуть ускладнити концентрацію на навчанні. Завелике навантаження, коли дитина змушена виконувати занадто багато завдань, може призвести до втоми та виснаження, що також негативно впливає на мотивацію. Щоб ефективно розвивати інтерес до навчальної діяльності, необхідно усунути ці перешкоди. Вчителі та батьки повинні адаптувати освітній процес до індивідуальних можливостей кожної дитини. Це означає, що потрібно враховувати її темп навчання, сильні та слабкі сторони. Важливо використовувати різноманітні педагогічні методи, такі як ігри, проекти, групову роботу, щоб зробити навчання цікавим та захоплюючим. Також необхідно підтримувати та стимулювати пізнавальний інтерес дитини, заохочуючи її допитливість та прагнення до знань [1].

Використання ігрових методів у навчальному процесі початкової школи є не просто бажаним, а й необхідним елементом, що сприяє значному підвищенню мотивації учнів. Гра, як природна форма діяльності дітей, дозволяє гармонійно поєднати освітній процес із захоплюючими та інтерактивними завданнями, що, своєю чергою, сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу, активному розвитку когнітивних навичок та суттєвому зниженню рівня стресу, який часто супроводжує процес навчання. Впровадження елементів гейміфікації, інтерактивних освітніх ігор та тематичних завдань у навчальний процес допомагає зробити навчання більш привабливим та захоплюючим для учнів. Це не лише зацікавлює їх, але й ефективно підтримує їхню активність у пізнавальній діяльності, стимулюючи до самостійного пошуку знань та розвитку критичного мислення. Ігрові методи також сприяють розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, комунікація та вміння працювати в команді. Через гру діти вчаться вирішувати проблеми, приймати рішення та ефективно спілкуватися з однолітками. Крім того, використання ігор у навчанні допомагає створити позитивну та підтримуючу атмосферу в класі, де кожен учень відчуває себе комфортно та впевнено. Це особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку, які потребують емоційної підтримки та заохочення [2] [3].

Формування позитивної мотивації до навчання у дітей є результатом спільних зусиль батьків і вчителів. Батьки відіграють важливу роль у створенні вдома стимулюючого середовища, де навчання сприймається як цікаве та корисне заняття. Їхня активна участь у навчальному процесі, обговорення шкільних успіхів і труднощів, а також підтримка й заохочення допомагають дітям знаходити натхнення для навчання.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Водночас вчителі мають забезпечувати учнів умовами, які стимулюють їх до активної участі у навчальній діяльності. Використання сучасних методів навчання, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій та творчих підходів, допомагає підвищити інтерес учнів до предметів. Підтримка і стимулювання емоційного задоволення від процесу навчання також відіграють важливу роль у формуванні стійкої мотивації. Координація зусиль батьків і вчителів у створенні підтримуючого та заохочувального середовища забезпечує розвиток стійкого інтересу та бажання дітей до навчання, сприяючи їхній успішності й самореалізації [4] [5].

Низька мотивація до навчання у школярів часто виникає через різні психологічні труднощі, такі як фіксоване мислення про власні здібності, попередні невдачі, відсутність інтересу до матеріалу, слабка самодисципліна або високий рівень стресу. Коли учні вірять, що їхній інтелект – це щось постійне, і не бачать сенсу докладати зусиль, їхня мотивація до навчання значно знижується. Негативний попередній досвід, як і минулі невдачі, також може змусити дітей уникати нових спроб. Якщо навчальний матеріал нецікавий або учень не бачить його практичного застосування, йому важко залишатися зацікавленим. Крім того, недостатній розвиток вольових якостей, таких як наполегливість, і підвищений рівень стресу можуть погіршувати ситуацію, знижуючи здатність учнів зосереджуватися на навчанні. Щоб подолати ці проблеми та підвищити мотивацію учнів, важливо заохочувати їх вірити у власний розвиток через зусилля і наполегливість, надавати підтримку та позитивний зворотний зв'язок, пропонувати цікавий і актуальний навчальний матеріал. Важливо також навчати школярів навичкам самодисципліни, планування і постановки цілей, щоб допомогти їм краще організувати свій навчальний процес. Окрім цього, психологічна підтримка, яка допоможе учням справлятися зі стресом та емоційними труднощами, може значно покращити їхню здатність навчатися. Усвідомлення цих психологічних бар'єрів і цілеспрямована робота над їх подоланням дозволяє створити умови, за яких учні зможуть розвивати позитивне ставлення до навчання, підвищуючи свою успішність та залученість до освітнього процесу [6] [7].

Стимулювання навчальної активності учнів є важливим завданням для вчителів, яке включає використання різноманітних підходів. Створення атмосфери зацікавленості, де кожен учень відчуває свою залученість до навчального процесу, є основою активної участі. Вчителі повинні використовувати різноманітні методи і форми навчання, адаптуючи їх до індивідуальних потреб учнів. Заохочення самостійності та підтримка ініціатив учнів допомагають розвивати їхню впевненість та мотивацію. Надання конструктивного зворотного зв'язку після уроків дозволяє учням оцінити свої досягнення, а також зрозуміти, на чому варто зосередити увагу для подальшого розвитку. Важливим є також використання емоційного стимулювання, яке може підвищити інтерес і бажання учнів до навчання через позитивні емоції та підтримку. Забезпечення учням відчуття цінності і підтримки у процесі навчання дозволяє створити середовище, де вони можуть вірити в свої сили та досягати високих результатів. Впровадження цих рекомендацій не тільки підвищує активність учнів, але й робить навчання більш ефективним, приємним та мотивуючим для них [8] [9].

Таким чином, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її потреби та інтереси. Використання ігрових методів навчання, створення позитивної

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

атмосфери в класі, а також підтримка з боку батьків і вчителів допоможуть підвищити інтерес до навчання, а також сприятимуть успішному засвоєнню знань та мотивації.

Література та джерела

1. Як мотивувати молодших школярів до навчання URL: https://znayshov.com/News/Details/Yak_motyvuvaty_molodshykh_shkoliariv_do_navchannia?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
2. Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів до навчання URL: https://www.classtime.com/blog/heyifikatsiya-zasib-pidvyshchennya-motyvatsiyi/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
3. Ігрові технології як засіб позитивної мотивації учнів URL: https://naurok.com.ua/igrovi-tehnologi-yak-zasib-pozitivno-motivaci-molodshih-shkolyariv-377255.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
4. Роль батьків у навчальному процесі – Як стати підтримкою, а не тиском URL: https://psychologist.com.ua/rol-batkiv-u-navchalnomu-protsesi-yak-stati-pidtrimkoju-a-ne-tiskom/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
5. Методична розробка "Роль учителя у формуванні позитивного ставлення учнів до навчання» URL: https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-rol-uchitelya-u-formuvanni-pozitivnogo-stavlennya-uchniv-do-navchannya-358002.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
6. Відсутність мотивації до навчання -10 базових причин URL: https://www.creativeschool.com.ua/blog/vidsutnist-motyvatsiyi-do-navchannya-10-bazovyh-prychyn/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
7. Психологічна допомога підліткам з низькою мотивацією до навчання URL: https://psychologist.com.ua/psixologichna-dopomoga-pidlitkam-z-nizkoyu-motivatsieyu-do-navchannya-efektivni-metodi-ta-praktiki/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
8. Рекомендації щодо формування мотивації навчальної діяльності школярів за сучасних умов URL: https://vseosvita.ua/library/embed/002rjv-c131.docx.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).
9. 12 порад для підвищення мотивації школярів до навчання URL: https://naurok.com.ua/post/12-porad-dlya-pidvischennya-motivaci-shkolyariv-do-navchannya?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.02.2025).

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (за матеріалами підручників Г. Остапенко «Українська мова та читання» для 3 і 4 класів)

Роксолана Полюк,

студентка ПО(з)-21 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – *Оксана Вінтоняк, канд. філол. наук,
завідувач кафедри педагогіки та методик навчання освітніх
галузей і технологій початкової освіти*

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

У сучасному світі комунікація є ключовою навичкою, що впливає на результативність людини у навчанні, професійній діяльності та соціальному житті.

Розвиток комунікативних навичок молодших школярів є актуальним в сучасній освіті. Здатність ефективно спілкуватися, висловлювати свої думки, слухати інших та співпрацювати з ними сприяють успішній адаптації в суспільстві. Змістова лінія «Взаємодіємо усно» в навчальній програмі з української мови для 3-4 класів передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо).

Підручники Ганни Остапенко «Українська мова та читання» для 3 і 4 класів містять вправи на розвиток усного мовлення учнів, враховують сучасні освітні тенденції та характеризуються вдалою структурою. Метою статті є дослідити, наскільки завдання у підручниках для 3 і 4 класів сприяють розвитку комунікативних навичок.

Значну увагу авторка звертає на формування в учнів діалогічного мовлення за допомогою бесід. Під час вивчення теми «Снів небачений світ» у 3 класі авторка пропонує учням обговорити такі питання: Чи кожен із учнів легко засинає, які ритуали допомагають заснути? Чи співає вам хтось колискові? Чи чули ви колискові? Таке завдання спрямоване на розвиток уміння описувати свої відчуття, добирати приклади з досвіду, а також слухати своїх співрозмовників та давати доречні відповіді на їх питання. Цю вправу можна доповнити невеликим дослідженням про сон, запропонувавши учням вести щоденник сну протягом тижня.

Також для розвитку діалогічного мовлення Ганна Остапенко пропонує різноманітні дискусії на задані теми. Під час вивчення теми «Мова нашої держави» в 4 класі авторка пропонує об'єднатися у групи та влаштувати дискусію на такі теми: «В Україні всі мови рівноправні й важливі», «Українська мова особлива, бо вона – державна». Така вправа не тільки розвиває навички спілкування, а й має патріотичне спрямування, виховує в учнів любов до рідної мови. До цієї вправи в підручнику пропонуються правила дискусії: висловлюватися по суті й стисло, не перебивати один одного, після виступу дати опонентам можливість поставити запитання, спілкуватися ввічливо та з повагою до думки інших.

Варто зазначити, що авторка пропонує також різноманітні вправи для розвитку монологічного мовлення. Завдання побудовані таким чином, щоб поступово підводити учнів до створення більш складних і розгорнутих висловлювань. Запропоновані вправи охоплюють широкий спектр мовленнєвих завдань: від простих переказів до написання есе. Зокрема, у 4 класі під час вивчення теми «Поширення речення» в одній із вправ пропонується обрати будь-який предмет у класі та описати його, використавши якомога більше прикметників. Таке висловлення належить до більш простих, які не потребують складної побудови тексту. Відповіді учнів можуть складатися з двох-трьох речень з використанням однорідних означень (прикметників). Значно важчими є завдання на побудову власного висловлення у формі есе, яке формує вміння аналізувати проблему, висловлювати свою позицію та підкріплювати її аргументами.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

З метою ускладнення завдань авторка пропонує учням створити схему на основі власного висловлення. Такий вид діяльності вимагає від учня систематизації інформації, виділення ключових слів та понять. Зокрема, під час вивчення теми «Енергія грошей» в 4-му класі учні, обговоривши тему розумного використання фінансів, повинні створити інфографіку як підсумок всього сказаного під час бесіди. Завдання такого типу відзначаємо досить часто в підручниках Ганни Остапенко. Це свідчить про важливість застосування цього методу навчання з метою розвитку мовлення та аналізу почутої інформації.

Авторка систематично спонукає учнів використовувати різноманітні мовні засоби під час мовлення. Такі вправи надзвичайно позитивно впливають на формування мовленнєвої навички. Тому в підручнику варто виділити завдання, які стимулюють учнів до опису своїх відчуттів та емоцій. Під час опрацювання у 3 класі уривка з повісті «Мої найкращі іменини» авторка пропонує учням згадати і розказати один одному про те, як вони готували для когось подарунок. У своїй розповіді учні повинні описати, які емоції вони відчували. Школярі можуть сказати: «Я відчував себе так, ніби літаю на крилах щастя» або «Моє серце співало від радості». Також дітям потрібно описати те, як відреагувала людина, що отримала подарунок. Таким чином, учні вчаться розуміти не тільки власні емоції, а й почуття інших осіб.

Часто у вправах є спонукання учнів до використання жестів та міміки, які супроводжують їхнє мовлення, роблять його більш яскравим та емоційним. Таке завдання пропонується у підручнику для 4-го класу і має назву «Мовчазне повідомлення»: учні повинні за допомогою лічилки визначити, хто має пантомімою показати якесь повідомлення, а потім спробувати догадатися, що хоче сказати обраний гравець.

Також авторка приділяє значну увагу розвитку почуття емпатії як важливому елементу спілкування, адже мова – це не лише засіб передачі інформації, а й інструмент для встановлення емоційного зв'язку з іншими людьми. Тому в підручнику для 4 класу під час опрацювання кульмінації оповідання Оксани Луцєвської «Паперовий кораблик» авторка подає декілька вправ для розвитку емоційного сприйняття та почуття емпатії, а саме: учні мають описати, у який момент оповідання вони відчули сум, а у який – захоплення або радість (вправа 3). Таке завдання формує в учнів уміння висловлювати своє ставлення до подій та відстежувати, як ці події впливають на їхні почуття. У вправі 4 учням ставиться таке завдання: вибрати фрази, якими можна підбадьорити того, хто засмутився. Авторка пропонує учням такі варіанти:

- *Не журися! Зараз тобі сумно, але згодом усе буде добре.*
- *Що ти рюмсаєш? Нюні розвісив/розвісила.*
- *Не хвилюйся. Я можу тобі допомогти?*
- *Хочеш я побуду поруч?*

Варто не тільки дати учням завдання вибрати один із варіантів, але й запропонувати проаналізувати, як кожна із відповідей вплине на того, хто засмучений. Такий аналіз спрямований на розуміння того, наскільки важливим є вміння підбирати влучні слова під час спілкування, щоб створити позитивну атмосферу.

Серед цікавих та інтерактивних завдань, які реалізують змістову лінію «Взаємодіємо усно», варто відзначити інтерв'ю. Цей метод є ефективним інструментом для формування вміння ставити запитання, слухати та аналізувати отриману інформацію. У підручниках інтерв'ю пропонується використовувати як засіб збору інформації та як форму діалогу. Це може бути інтерв'ю з однокласником про його хобі, з учителем про його професію або з представником якоїсь професії про особливості його роботи, за допомогою інтерв'ю пропонується дізнатися про мрію однокласника.

Отже, у підручниках Г. Остапенко змістова лінія «Взаємодіємо усно» реалізується через різні види мовленнєвої діяльності, спрямовані на розвиток комунікативних умінь учнів. Усі завдання сприяють тому, щоб учні не лише правильно говорили, а й ефективно взаємодіяли в усному спілкуванні, використовуючи мову в реальних ситуаціях.

Література та джерела

1. Дмитренко Н., Марчук С. Специфіка розвитку діалогічного мовлення здобувачів освіти в умовах сучасного освітнього процесу початкової школи / Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» Ч. 1. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2022. С. 39-43

2. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1. Київ: Світич, 2020. 140 с.

3. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2. Київ: Світич, 2021. 140 с.

4. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1. Київ: Світич, 2021. 144 с.

5. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2. Київ: Світич, 2021. 144 с.

6. Плевако І. Розвиток комунікативної компетентності молодших школярів URL: <https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q> (дата звернення: 18.02.2025).

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСІВТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Ангеліна Полюк,

студентки 2 курсу групи ПО(з)-22 спеціальності «Дошкільна освіта»

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Наукова керівниця – Наталія Трефяк, канд. філол. наук, викладач

У статті проаналізовано основні методи і прийоми розвитку креативного мислення у молодших школярів. Особливу увагу зосереджено на методичній функціональності різновидів диктантів.

Розвиток креативного мислення у школярів – це важливий елемент сучасного

навчального процесу. Методи використання літературних творів для стимулювання творчої діяльності учнів зазначені у Державному стандарті початкової освіти. У ньому підкреслюється важливість використання літературних творів для стимулювання творчої діяльності учнів. Зокрема, у Типовій освітній програмі зазначено, що розвиток уяви та творчого мислення учнів досягається за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації та гри [3].

Одним із ключових завдань педагогіки є формування в учнів здатності до творчого підходу у вирішенні навчальних та життєвих проблем. Для цього використовуються різноманітні методи і вправи, які стимулюють нестандартне мислення, фантазію та уяву.

Методи і прийоми розвитку креативного мислення на уроках української мови та літератури в молодших класах:

1. Ігрові методи. Використання літературних ігор (кресворди, загадки, літературні вікторини).

- Рольові ігри (розігрування ситуацій із текстів).

2. Метод асоціацій. Створення асоціативних ланцюжків до слів, речень чи текстів. Використання карт пам'яті або «хмар» слів.

3. Метод творчих завдань. Серед них – складання казок, оповідань чи віршів на основі заданих слів. Завдання на завершення історії.

4. Метод проєктів. Групова робота над створенням книжок-розкладанок, постерів чи колажів. Інсценування творів або створення мультфільмів на їх основі.

5. Метод відкритих питань. Постановка проблемних або фантазійних запитань (наприклад, «Що могло б трапитися, якби герой змінив своє рішення?»).

6. Метод моделювання. Створення діалогів між персонажами твору, які не зустрічаються в тексті. Малювання ілюстрацій до текстів із поясненням задуму.

7. Інтеграція з іншими видами мистецтва. Поєднання літературних текстів із музикою чи малюванням. Відтворення настрою твору за допомогою жестів, міміки або танцю.

8. Метод фантазування. Створення альтернативних кінцівок до текстів.

Уявлення себе на місці героя твору.

Ці методи сприяють активізації мислення, розвитку уяви та підвищенню інтересу учнів до навчання.

Для розвитку творчого мислення молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі використовуються також творчі диктанти, різноманітні домашні завдання, а також різноманітні меми та комікси, оскільки учні молодших класів також активно користуються соціальними мережами, тож важливо враховувати їхній інтерес до візуальної інформації. Залучення таких засобів сприяє розвитку образного мислення, розширенню словникового запасу та формуванню емоційно-позитивного ставлення до навчання. Також використання мемів і коміксів дозволяє створити асоціативні зв'язки між навчальним матеріалом та повсякденним життям учнів, що підвищує мотивацію до вивчення мовно-літературних дисциплін.

Творчі диктанти – відрізняються від інших тим, що учні, звертаючись до опорних слів, самі складають текст. Ці диктанти сприяють розвитку мовлення і самостійності учнів [3].

Види творчих диктантів, які сприяють розвитку творчого мислення молодших

школярів:

• Диктант із доповненням – це методичний прийом, що спрямований на розвиток уяви, логічного мислення та здатності формулювати власні ідеї. Учням пропонується текст, у якому бракує окремих слів, словосполучень або фраз. Їхнє завдання – доповнити текст так, щоб він став завершеним, логічним і змістовним.

Особливості диктанту із доповненням:

1. Учні самостійно доповнюють пропущені елементи, спираючись на контекст.
2. Завдання може бути різнорівневим: учитель може пропонувати підказки (варіанти слів) або залишати простір для творчості.
3. Такий диктант розвиває мовленнєву творчість, вчить учнів аналізувати текст і добирати потрібні слова чи фрази.

Переваги: розвиток уяви: діти уявляють події чи образи, яких бракує в тексті; гнучкість: підходить як для закріплення лексики, так і для розвитку творчих навичок; індивідуалізація: учні можуть запропонувати різні варіанти, які відповідають їхньому рівню знань.

Приклади диктантів із доповненням:

1. Логічне доповнення речення: учням пропонується доповнити речення відсутніми словами. Наприклад: У зимовому лісі було (...). Сніг (...) дерева. Усе виглядало так, наче (...).

2. Диктант із пропущеними словами: учні добирають слова, щоб текст був завершеним. Наприклад: Небо вкрили (...) хмари. Земля (...). Дерева (...), ніби чекали (...).

3. Творчий диктант із вільним доповненням: учні самі вигадують продовження. Наприклад: Після дощу на небі з'явилася (...) веселка. Усі квіти в саду (...). Здавалося, що (...).

4. Тематичний диктант: учні доповнюють текст, орієнтуючись на певну тему (наприклад, пори року чи природа). Наприклад: Весна прийшла дуже (...). У лісі стало (...) і (...). Птахи (...), а тварини(...).

5. Варіативний диктант із підказками: учні обирають слова із запропонованих. Наприклад: На галявині росли (високі/низькі) дерева. У небі (світили/ховалися) зірки, а земля була вкрита (росою/снігом). Це був чудовий (вечір/ранок).

Такий вид диктанту є не лише вправою для закріплення знань, а й ефективним інструментом розвитку творчого мислення та мовної уяви учнів.

6. Диктант із альтернативою. Це інноваційний методичний прийом, який дозволяє учням обирати між кількома варіантами відповіді під час написання диктанту. Цей метод сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності учнів.

Учням під час диктанту пропонуються альтернативні слова, фрази або варіанти завершення речення. Вони обирають той варіант, який вважають найбільш доречним чи творчим. Так розвивається творче мислення, відбувається індивідуалізація навчання та підвищується мотивація, оскільки створюється ситуація успіху.

Приклади диктантів з альтернативою:

1. Диктант із вибором слова. Учні обирають між варіантами в дужках. Наприклад: На (високому/низькому) пагорбі стояла стара (хата/фортеця). Довкола неї (росли/цвіли) мальви та бузок. Там жила (жінка/бабуся), яка (пекла/робила)

найсмачніші пироги.

У цьому прикладі учень обирає варіант, який, на його думку, краще передає картину чи відповідає його уяві.

2. Диктант із завершенням речень. Учні пропонуються завершити речення одним із варіантів. Наприклад: Сонце щойно зійшло, і на небі (з'явилися золоті промені/розлилася ніжна синява). Над лісом нависли хмари, які нагадували (важкі скелі/легкі клубки диму).

3. Творчий диктант з вибором дії. Наприклад: Весна принесла... теплі дощі й зелені луки; лагідний вітерець і спів пташок; грози та повені. Учні обирають одне продовження або навіть придумують власне.

Варто використовувати диктанти з альтернативою для розвитку образного мислення та мовної уяви. Додавання творчих варіантів зацікавлює дітей. Після виконання роботи потрібно проводити обговорення, чому діти обрали той чи інший варіант. Цей метод підходить для уроків української мови та літератури, оскільки не тільки закріплює знання, а й формує творчий підхід до виконання завдань.

• Диктант-гра. Це інтерактивний метод навчання, який поєднує в собі написання диктанту та елементи гри. Такий підхід сприяє розвитку грамотності, уваги, пам'яті й креативного мислення учнів, а також робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим.

Приклади диктантів-ігор:

1. «Знайди помилку». Учитель читає текст, у якому навмисно допускає кілька помилок (граматичних, орфографічних, пунктуаційних). Завдання учнів – записати текст правильно, виправивши всі помилки. Наприклад, текст: «У лісі ростуть ялинки і кущі дуби. Під ними стоять шишки». Учні виправляють: «У лісі ростуть ялинки і дуби. Під ними лежать шишки».

2. «Диктант-ребус». Учитель вставляє в текст загадки, ребуси чи пропускає слова, які діти мають відгадати й вписати в потрібне місце. Наприклад: Текст: «Влітку (загадка: що світить удень?) щедро дарує нам своє тепло». Відповідь: «Влітку сонце щедро дарує нам своє тепло».

3. «Швидкий диктант». Учитель читає текст дуже швидко, а діти записують лише окремі слова чи вирази. Потім вони разом відтворюють повний текст. Наприклад, беремо текст: «На подвір'ї гуляв веселий песик і махав хвостом». Учні записують: «подвір'ї», «песик», «хвостом». Потім доповнюють: «На подвір'ї гуляв веселий песик і махав хвостом».

4. «Диктант-пазл». Текст розрізаний на частини або речення переплутані. Учні записують фрази у правильному порядку, щоб отримати логічну розповідь.

5. «Музичний диктант». Під час читання тексту включається музика (повільна чи швидка). Учні записують текст, а потім обговорюють, як музика вплинула на їхню швидкість і точність запису.

6. «Кольоровий диктант». Кожне слово певної частини мови (іменник, дієслово, прикметник) учні записують іншими кольорами. Такі диктанти не лише тренують грамотність, а й розвивають творчі здібності та інтерес до навчання.

Отож, охарактеризовані методи та прийоми сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку креативного мислення.

Література та джерела

1. Гроцька А. Д. Психологічні особливості розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку : кваліфікаційна робота бакалавра : 053 Психологія / А. Д. Гроцька ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2024. – 110 с.
2. Короткова Л. В. Основні концепції креативності: від античності до сьогодення // *Advanced Linguistics*. – 2018. – № 2. – С. 158–182. – DOI: 10.20535/2617-5339.2018.2.158382.
3. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти: 1–4 класи (2022). Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.08.2022 № 698 [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf> (дата звернення - 4.03.2025).

**МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ПІД ЧАС
ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Ірина Поронюк,

студентка 4А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач

У статті розглянуто значення алгоритмічного мислення в освітньому процесі. Проаналізовано міжпредметну інтеграцію та її сприяння формуванню та розвитку алгоритмічного мислення. Розглянуто значення уроків математики у цьому процесі.

У сучасному суспільстві, особливо в умовах активної інформатизації, комп'ютерна грамотність стає все більш важливою. Початкова школа відіграє ключову роль у формуванні навичок, які відповідають вимогам сучасного світу.

Однією з важливих компетентностей, які мають бути сформовані у здобувачів початкової освіти, відповідно до концепції Нової української школи, є інформаційно-комунікаційна компетентність. Одним із її аспектів є розвиток алгоритмічного мислення. Це мислення є основою для успішного засвоєння знань у різних галузях, таких як математика, інформатика, природничі науки, а також має практичне значення у повсякденному житті.

Формування алгоритмічного мислення та труднощі, які виникають у цьому процесі, досліджуються протягом усього розвитку шкільного курсу математики та інформатики. Це мислення передбачає здатність розбивати складні завдання на чіткі та логічні кроки, які ведуть до досягнення поставленої мети. Також воно включає вміння створювати послідовність дій, необхідних для вирішення задачі, використовуючи зрозумілі та однозначні інструкції [1, с. 46].

Дані навички є важливими та корисними не лише на уроках математики та інформатики, але й у житті здобувачів освіти. Саме тому під час освітнього процесу приділяється значна увага до формування та розвитку алгоритмічного мислення під

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

час вивчення усіх освітніх компонентів, що ще раз демонструє міжпредметну інтеграцію та її вагомий вплив на забезпечення високої ефективності освітнього процесу [2, с. 54].

На уроках математики вчитель, враховуючи пізнавальні особливості учнів, обирає такі методи навчання, які дозволяють найбільш ефективно передати їм математичні знання та навички. Це сприяє формуванню системи математичних понять та розвитку вміння застосовувати отримані знання на практиці. Алгоритми часто використовуються в процесі навчання математики, наприклад, під час вивчення письмових прийомів множення і ділення.

Сучасна математика тісно пов'язана з іншими науками та має значний вплив на їх розвиток, що робить її важливою складовою формування особистості. Головною метою вивчення математики є розвиток мислення учнів, зокрема критичного мислення [3, с. 230].

Розглянемо алгоритм, що формується у пам'яті здобувачів початкової освіти під час вивчення письмового множення на прикладі множення трицифрового числа 231 на двоцифрове число 23 (Рис. 1).

Рис.1

$$\begin{array}{r} 231 \\ \times 23 \\ \hline + 693 \\ 462 \\ \hline 5313 \end{array}$$

Записуємо числа 231 і 23 у стовпчик так, щоб числа розряду одиниць були під одиницями, десятків під десятками, сотні під сотнями. Підводимо риску. Починаємо множити з числа розряду одиниць другого множника. $3 \times 1 = 3$, запишемо цифру 3 під розрядом одиниць. $3 \times 3 = 9$, запишемо цифру 9 під розрядом десятків. $3 \times 2 = 6$, запишемо цифру 6 під розрядом сотень. Перший добуток дорівнює 693. $2 \times 1 = 2$, запишемо цифру 2 під розрядом десятків. $2 \times 3 = 6$, запишемо цифру 6 під розрядом сотень. $2 \times 2 = 4$, запишемо цифру 4 під розрядом тисяч. Другий добуток становить 462. Зносимо число 3 і записуємо у розряд одиниць кінцевого добутку. $9 + 2 = 11$, запишемо число 1 у розряд десятків кінцевого добутку, а 1 запам'ятаємо. $6 + 6$ і ще $+ 1 = 13$, запишемо число 3 у розряд сотень кінцевого добутку, а 1 запам'ятаємо. 4 зносимо і ще $+ 1 = 5$, запишемо число 5 у розряд тисяч кінцевого добутку. Отже, $231 \times 23 = 5313$.

Розглянемо алгоритм, що формується у пам'яті здобувачів освіти під час вивчення письмового ділення на прикладі ділення трицифрового числа 424 на одноцифрове число 2 (Рис.2).

$$\begin{array}{r} 424 \overline{) 2} \\ \underline{4} \\ 02 \\ \underline{2} \\ 04 \\ \underline{4} \\ 0 \end{array}$$

Рис.

Запишемо $424 : 2$ у стовпчик. Визначимо кількість цифр у частці, позначимо крапками (3 цифри). Починаємо ділити з розряду сотень. $4 : 2 = 2$, запишемо число 2 у розряд сотень частки. Запишемо число 4 під числом 4, $4 - 4 = 0$. Зносимо число 2. $2 : 2 = 1$, запишемо число 1 у розряд десятків частки. Запишемо число 2 під числом 2, $2 - 2 = 0$. Зносимо число 4. $4 : 2 = 2$, запишемо число 2 у розряд одиниць частки. Запишемо число 4 під числом 4, $4 - 4 = 0$.

Отже, частка чисел 426 і 2 дорівнює 212.

Ми можемо зробити висновок, що у процесі виконання математичних завдань на уроках математики у здобувачів початкової освіти формується алгоритмічне мислення. Безумовно, цей процес можна також прослідкувати і при вивченні інших освітніх компонентів. Так, при вивченні інформатики, здобувачі освіти виконують завдання у програмі «Сходінки до інформатики», де наявні різноманітні завдання у яких потрібно створити алгоритм самостійно, щоб виконати завдання успішно і виграти в гру. На уроках читання вони запам'ятовують алгоритм створення тексту, пам'ятаючи про послідовність його структури. На уроках ЯДС/ЯПС здобувачі освіти вивчають алгоритм для безпечного переходу дороги. На уроках англійської мови вони запам'ятовують алгоритм побудови речень таким чином, щоб слова стояли у правильній послідовності дотримуючись правил граматики. На уроках образотворчого мистецтва – вивчають алгоритм роботи з пластиліном.

Отже, підсумовуючи усе вище зазначене, можна з впевненістю сказати, що питання розвитку алгоритмічного мислення задля забезпечення якості освітнього процесу є актуальним та вагомим. Для підвищення ефективності процесу формування та розвитку алгоритмічного мислення, застосування міжпредметної інтеграції є необхідністю.

Література та джерела

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О. Я., Бібік Н. М., Байбара Т. М., та ін. Київ: Педагогічна думка, 2012. С. 46–53.
2. Вдовенко В. В. Методика навчання інформатики в початковій школі: Навчально-методичний посіб. / В. В. Вдовенко. Кіровоград: Авангард, 2016. 108 с.
3. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах О-72 євроінтеграції: збірник тез доповідей VIII Міжнародної науковопрактичної конференції, 24-25 жовтня 2024 р., Мукачєво / Ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2024. С. 230 – 233.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оксана Приведенець,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглядається вплив ігрових технологій на підвищення мотивації молодших школярів до навчальної діяльності та умови їх використання у початковій школі.

Формування навчальної мотивації є важливою складовою виховання особистості. Найсильнішою мотивація до навчання є в початковій школі, тому

надзвичайно важливо починати її формування ще до того моменту, як дитина розпочинає навчання в школі. Дитина тоді вперше починає займатися новою діяльністю, значущою для суспільства, а не тільки для неї самої. Цей вік пов'язаний із початком якісної видозміни ціннісно-сміслової особистісної сфери. Саме в процесі такої перебудови школяр починає усвідомлювати себе як суб'єкт діяльності.

Тому професійна діяльність учителя початкової школи полягає не лише в передачі знань, формуванні умінь і навичок, а ґрунтується на засадах психолого-педагогічної діагностики, яка покликана забезпечити оптимальні умови для навчання і виховання, врахування індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Дослідженням мотивації до навчання у молодших школярів займалися А. Шарко, Т. Молнар. Вплив ігрових технологій на навчальну мотивацію вивчали Л. Загурська, О. Сікора, Р. Пазюк та ін.

Мотиви навчання – це особистісне новоутворення, яке переходить у стійкі характеристики особистості. Для того щоб домогтися гармонійного розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку, важливо вивчати і формувати мотиви навчання. Серед позитивних відмінних характеристик високого рівня мотивації слід відзначити загальне позитивне ставлення дитини до школи, а також широту її поглядів, інтересів, рівень допитливості. Широта інтересів у дітей у молодшому шкільному віці проявляється в тому, що вони мають зацікавленість у багатьох явищах навколишнього світу, які навіть не входять до шкільної програми. Щоб у дітей було бажання до набуття знань, щоб вони виявляли зацікавленість на уроках, необхідно обирати різноманітні форми та методики їх організації. Для цього потрібен цікавий матеріал, створення ігрових ситуацій, спрямованих на те, щоб розвинути інтерес до пізнання. Так виховується інтерес до предмета, що веде до зростання якості одержуваних знань. Особливо активним буде розвиток інтересу учнів до предмету, якщо на уроках використовуються ігрові методики навчання [4].

Ігрові технології у школі – це унікальна форма подачі матеріалу, за допомогою якої навчальна діяльність, яка пов'язана з монотонним запам'ятовуванням, повторенням, засвоєнням і закріпленням інформації, стає емоційно забарвленою. Завдяки емоційності гри, можна активізувати усі дитячі психічні процеси.

Крім того, такий вид діяльності є одним із найважливіших засобів для розвитку та виховання розумових здібностей і моральних якостей дітей. У грі вони набувають звички бути зосередженими, здійснювати самостійну розумову діяльність, у них розвивається увага, прагнення до набуття знань. Захоплюючись, діти не помічають самого процесу освоєння нової інформації. Вони запам'ятовують нове, починають правильно орієнтуватися в незнайомих ситуаціях, набувають нових уявлень, роблять фантазію більш розвиненою.

Таким чином, ігрові технології є одним із засобів, що дає змогу активізувати навчально-пізнавальну діяльність. На відміну від звичайних ігор педагогічні їхні різновиди мають основну ознаку – чітку навчальну мету, а також відповідний цій меті педагогічний результат, навчально-пізнавальну спрямованість. Від того, наскільки правильно вчитель розуміє функції та класифікацію педагогічних ігор, безпосередньо залежать місце і роль ігрової технології в процесі навчання, а також поєднання ігрових і навчальних елементів [1].

Побудова навчального процесу з допомогою ігрових технологій здійснюється як цілісне утворення, що містить у собі частину процесу навчання, воно об'єднується загальним змістом, персонажами, сюжетами. У технології присутні в послідовному порядку ігри та вправи, які створюють здатність виділення основних ознак предметів. Останні порівнюються та зіставляються. Створюються групи ігор, необхідні для того, щоб узагальнити предмети відповідно до певних ознак. Крім цього, формуються групи ігор, призначені для появи і розвитку у дітей молодшого шкільного віку здібностей відрізнити реальні явища від нереальних, групи ігор, які виховують здатність володіти собою, збільшують швидкість реакції на слова, фонематичний слух, кмітливість. Розвиток сюжету гри при цьому відбувається паралельно основному змісту навчання. За допомогою цього процесу активізується процес навчання, освоюються навчальні елементи [3].

В найтіснішому зв'язку з процесом навчання і виховання перебувають дидактичні ігри. Дидактична або навчальна гра є діяльністю, під час здійснення якої діти навчаються. Така діяльність може відбуватися індивідуально або колективно.

Під час дидактичної гри діти розвивають уміння, навички та здібності. Завдяки такій грі будь-який навчальний матеріал набуває захопливості, учні отримують задоволення від процесу навчання. Таким чином формується позитивний робочий настрій, а процес засвоєння знань стає простішим. У подібних іграх діти займаються порівнянням і спостереженням, зіставленням і класифікацією предметів відповідно до певних ознак, вони аналізують і синтезують, узагальнюють. Встановлена мета, завдання, рівень підготовки учнів і наявність аксесуарів для гри визначають її форму та зміст. Необхідно, щоб ігровий естетичний план відповідав віковим особливостям учнів. Звичайно ж, навчання не може бути повністю ігровим. Учитель має брати до уваги короткочасність дидактичних ігор, їхня тривалість не має перевищувати десяти-двадцяти хвилин. Також, в цей час не повинна знижуватися розумова активність тих, хто грає, щоб вони не втрачали інтерес до поставленого завдання.

Підсумки гри мають підбиватися одразу після того, як її завершено. Якщо технологія організації гри дотримується максимально точно, це дасть змогу домогтися ефективності досягнення завдання, поставленого в грі [2].

Основними умовами використання ігрових технологій як засобу формування мотивів навчання у школярів молодшого віку є:

1. Відповідність ігрового змісту ігровому віку учнів.
2. Наявність елемента ігрової новизни на кожному уроці.
3. Різноманітність ігрових дій.
4. Відповідність місця, де проводяться ігрові уроки, сюжету гри.
5. Безпека та дотримання гігієнічних норм.
6. Розподіл ролей, поділ на команди відповідно до демократичних принципів.
7. Відповідність емоційного стану педагога на уроці або занятті діяльності, в якій він бере участь.

Таким чином, підвищення мотивації та розвиток пізнавального інтересу слід розглядати як одне з основних завдань навчання в початковій школі. На думку багатьох педагогів цьому може сприяти застосування ігрових технологій. Але при цьому необхідно зазначити, що формування мотивів учіння у школярів буде дієвим лише тоді, коли дотримано певних умов у процесі підготовки та застосування ігор на

уроці. В такому разі використання гри можна вважати цілеспрямованим, обґрунтованим і таким, що органічно вписується в навчальний процес, а найголовніше – приносить позитивний результат.

Література та джерела

1. Габрусєв В. Ю., Зарицька О. Р. Використання ігрових технологій у освітньому процесі. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Тернопіль, 2022. С. 78–81.

2. Загурська Л. С. Роль та значення ігрових технологій у формуванні позитивної мотивації учіння. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5–6 квітня 2019 року)*. К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». 2019. С. 25–27.

3. Сікора О. В., Пазюк Р. І. Формування позитивної мотивації до навчання засобами ігрових прийомів. *Таврійський науковий вісник. Серія: Технічні науки*. 2024. № 3. С. 62–69.

4. Шарко А. Є., Молнар Т. І. Мотивація як чинник підвищення навчальної успішності учнів. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених*. Мукачево: РВВ МДУ, 2024. Випуск 1(13). С. 100–103.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НУШ

Олексій Пугач¹,

студент 21-М(б) групи, спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Людмила Засипкіна²,

канд. пед. наук, викладач кафедри теорії, фахових методик та технологій
дошкільної освіти КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Людмила Засипкіна, канд. пед. наук

Подано інформацію про теоретичні аспекти використання мультимедійних технологій навчання на уроках музичного мистецтва в умовах функціонування НУШ, здійснено дефінітивний аналіз поняття «мультимедійні технології навчання», обґрунтовано доцільність їх використання та вплив на якість уроку музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Довгий час педагогіка шукала шляхи, якщо не абсолютні, то такі, щоб можна було досягти високого і стабільного оцінювання здобувачів освіти в умовах функціонування Нової української школи.

Проблемне питання сьогодення – використання мультимедійних технологій навчання стало невід’ємною частиною вивчення будь-якого освітнього компоненту, в тому числі й музичного мистецтва, з огляду на те, що найхарактернішим явищем на етапі розвитку сучасної цивілізації є величезне зростання обсягів інформації, інформаційні ідеї, засоби та технології проникли майже в усі сфери людської

діяльності. Впровадження мультимедійних технологій навчання стрімко розвивається в освітньому середовищі НУШ.

В Україні є низка науковців та педагогів, які зауважували, що спеціальні технічні засоби навчання (мультимедіа) – просто необхідний чинник для засвоєння знань, умінь і навичок в закладах загальної середньої освіти і досліджували теоретичні та практичні аспекти використання мультимедійних технологій навчання в закладах загальної середньої освіти, зокрема: А. Кукол та Л. Ройко аналізують використання мультимедійних презентацій у дистанційному навчанні; П. Гороль, Л. Коношевський та М. Вороліс є авторами навчально-методичного посібника «Методика використання технічних засобів навчання», де розглядаються питання впровадження мультимедійних технологій навчання у освітній процес ЗЗСО; А. Боршуляк розглядає особливості використання мультимедійних технологій навчання на уроках музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання» та ін.

Слід зауважити, що термін «*мультимедійні технології*» у сучасній науковій літературі є багатограним, посідає важливе місце в процесі інформатизації музичної освіти та потрактовується неоднозначно.

Досі немає єдиного означення та розуміння цього поняття, але українські молоді науковці такі як – О. Буйницька вважає, що «*мультимедіа*» – це технологія, яка дозволяє за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну даними, відомостями; В. Євдокимов. Г. Пономарьова і В. Луценко наголошують на тому, що «*мультимедійні технології*» – технології конвертування всіх видів інформації у цифровий формат, інтеграції інформації в один документ і відтворення його на комп'ютері.

Л. Гаврілова тлумачить дефініцію «*мультимедіа*» багатоаспектно: як інформаційну технологію, що поєднує в одному програмному продукті різноманітні види інформаційних ресурсів: тексти, ілюстрації, аудіо-, відео-, інші дані; як ідею, новий підхід у мистецтві до комплексного, синергетичного впливу на психофізіологію користувачів; як новий вид мистецтва зі специфічними засобами художньої виразності [1, с. 13].

У контексті нашого дослідження «*мультимедійні технології*» визначаємо як спеціальну інтерактивну технологію, яка за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео.

Зважаючи на дистанційний формат музичного освітнього процесу досить дієвими мультимедійними засобами передачі інформації стануть музичні комп'ютерні навчальні програми, навчальні музичні відеоматеріали, мультимедійні підручники та посібники з музичного мистецтва, музичні електронні навчальні посібники та навчально-методичні комплекси, інформаційно-довідкові мультимедійні видання, електронні музичні енциклопедії, музичні онлайн-бібліотеки, відеоуроки з музичного мистецтва, музичні презентації, музично-дидактичні відеоігри, музичні інтерактивні онлайн-платформи; музичні інтелектуальні ігри з використанням штучного інтелекту; ігрові музичні аудіосупроводи та анімації, музичні онлайн-курси, музичні тренажери, тестові

програми контролю знань і умінь з музичного мистецтва; інтерактивні музичні освітні телеконференції та інші.

Таким чином, мультимедійні технології дають змогу педагогу підвищити зацікавленість та мотивацію здобувачів освіти до вивчення музичного мистецтва, якісно проводити урок музичного мистецтва у дистанційному форматі за рахунок доступу до великої кількості інтернет-ресурсів, полегшити рівень сприймання та засвоєння навчального матеріалу з музичного мистецтва та досягти поставленої мети.

Література та джерела

1. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : автореф. дис. ...докт. пед. наук. Київ, 2015. 46 с.
2. Довженко Т.О. Особливості використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 50. Т.2. С. 183-187.
3. Стеценко Г. В. Освітні веб-ресурси та їх класифікація. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2007. №6 (62). С. 23–26.

ЗАПИТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Рибак,

студентка групи А-31 спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу

«Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ»

Науковий керівник – Людмила Костюкевич, викладач педагогіки, голова циклової комісії педагогіки, психології та фахових методик спеціальностей 013 Початкова освіта, 012 Дошкільна освіта

Розглянуто як саме запитання сприяють формуванню критичного мислення учнів молодшого шкільного віку, які типи запитань існують та які методи розвитку критичного мислення використовувати під час проведення навчальних занять у початковій школі.

У сучасному світі, де інформаційні потоки зростають експоненційно, критичне мислення стає незамінною навичкою для кожної людини. Воно дозволяє не лише сприймати інформацію, але й аналізувати, оцінювати її достовірність та робити обґрунтовані висновки.

Відповідно до теорії поколінь Вільяма Штрауса і Ніла Хоува діти, народжені приблизно з 2010 по 2025 рік – це покоління «Альфа», яке повністю виросло в епоху смартфонів та інтернету. Воно звикло до швидкого отримання інформації та візуального контенту, що впливає на їхнє кліпове мислення та здатність концентруватися. Відповідно розвиток критичного мислення у роботі з учнями молодшого шкільного віку набуває особливого значення [3].

О. Пометун визначає критичне мислення «як окремий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю та передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини: визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких

джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтовувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти» [5].

На думку дослідниці, «серед найбільш важливих і поширених стратегій розвитку критичного мислення учнів головне місце належить запитуванню» [1].

Згідно з словником української мови «запитання» - це «1. Звертання до когонебудь з метою з'ясування чогось; питання; 2. Вимога, прохання дати які-небудь відомості або офіційне роз'яснення з приводу чого-небудь; запит» [5]. СЛОВОПЕДІЯ дає наступне тлумачення даного поняття: «Звертання до когось, яке потребує відповіді, роз'яснення» [6].

Отже, запитання – це звертання до когось з метою отримання відповіді.

Різні аспекти застосування запитань в освітній діяльності розкриті в працях Н. Бондаренко, С. Косянчук, О. Пометун (класифікація запитань за типами, видами, формами), Н. Лупак, Н. Михайловської, С. Русавської (технологія постановки запитань), О. Грединарової, Н. Гупан, О. Пометун (методи і прийоми використання запитань в освітньому процесі) та ін.

На думку О. Пометун, «найпростішим і водночас найзагальнішим підходом до дидактичної класифікації запитань є поділ їх на закриті і відкриті».

Закриті запитання починаються зі слів: «Хто?», «Що?», «Де?», «Коли?», «Як?». Відповідь на них є однозначною та беззаперечною й вимагає відтворення запам'ятованого матеріалу. Наприклад, що означає слово «козак»?

До відкритих належить запитання, яке передбачає багато «правильних» відповідей (зокрема й таких, що суперечать одна одній), Воно передбачає розгорнуту відповідь учня, що дозволяє оцінити його розуміння теми, вміння аналізувати та висловлювати власну думку. Наприклад, «Чому козаків вважають гордістю українського народу?»

Для того, щоб розвивати критичне мислення учнів молодшого шкільного віку за допомогою закритих та відкритих запитань О. Пометун радить використати наступні методи: «Тонкі» й «товсті» запитання», «Питальні слова», «Запитай і відгадай», «Почережні запитання», «Банк запитань», «Техніка формулювання запитань» та ін. [1].

Ефективними для розвитку критичного мислення є також запитання за рівнем когнітивної складності. Вони розроблені на основі таксономії навчальних цілей і результатів Б. Блума. Ця класифікація передбачає, що «знання учнів - це лише перший, найпростіший рівень. Далі йдуть ще п'ять рівнів цілей (результатів) навчання, причому перші три (знання, розуміння, застосування) є цілями нижчого порядку (мисленням низького рівня), а наступні три (аналіз, синтез, оцінювання) - вищого порядку (мисленням високого рівня)» [4].

На основі таксономії Б. Блума можна визначити загальні підходи до формулювання відкритих запитань різного рівня (таблиця 1).

Операція	Сутність запитань	Ключові слова	Приклади запитань
Знання	на відтворення інформації, запам'ятовування фактів, понять, дат	хто, що, де, коли	Хто такі козаки? Де знаходилася Запорозька Січ?
Розуміння	на пояснення значення інформації, інтерпретацію, порівняння, перефразування	як, чому	Як ти розумієш значення слова «козак»? Чому козаки боролися за волю України?
Застосування	на використання інформації в нових ситуаціях, застосування знань на практиці	як використати, як застосувати, як виріши	Як козаки використовували свої знання та вміння у бою? Як би ти одягнувся, якщо б був козаком?
Аналіз	на розділення інформації на складові частини, виявлення зв'язків між ними, порівняння та протиставлення	чому, як, які причини	Чим козаки відрізнялися від інших людей того часу? Які були переваги козацького способу життя?
Синтез	на створення нового цілого з окремих частин, генерування ідей, розробку планів, створення проєктів	що можна створити/ придумати/ розробити/ запропонувати	Як би звучала сьогодні козацька клятва? Як можна застосувати козацькі традиції в сучасній Україні?
Оцінювання	на оцінювання інформації, формування власної думки, аргументацію, критику	чому, як ти вважаєш, як це можна аргументувати	Як ти вважаєш, чому козаки є героями для українського народу? Яке значення мають козацькі традиції для сучасної України?

Такі методи розвитку критичного мислення, як «Кубик Блума», «Ромашка Блума», «Гудзики Блума», «Пляжний м'яч», «Шість чому», «Запитання Сократа», «Запитаймо одне одного», «Уточнюючі запитання», дозволяють організувати освітній процес молодших школярів не лише на рівні запам'ятовування, розуміння та застосування, але створити умови для аналізу, синтезу та оцінювання навчальної інформації [1].

Розвиток критичного мислення, на думку О. Пометун, неможливий без навчання молодших школярів давати відповіді на спірні запитання. Їх ще називають

проблемними. Це запитання, на які немає однозначної відповіді, а існує кілька різних думок кожна з них має право на існування. Наприклад, «Яка подія є найважливішою в історії України?». Для того, щоб дати відповіді на спірні запитання школярі повинні вміти аргументувати свою точку зору, наводити докази та факти. Щоб навчити дітей толерантно розглядати такі запитання педагог може застосувати методи «Неперервна шкала думок», «Обмін проблемами» «Одна хвилина», «Павутиння дискусії», «Займи позицію», «Дискусія в колі», «Дерево рішень» та ін. [1]. Обговорення спірних запитань сприяє поглибленому розумінню складних проблем та пошуку компромісів.

Важливо зазначити, що обговорення спірних запитань має відбуватися в атмосфері поваги та толерантності. Учасники дискусії повинні вміти слухати один одного, аналізувати аргументи та визнавати право на існування інших точок зору.

Використання різноманітних типів запитань у освітньому процесі дозволяє створити збалансоване та ефективне середовище для розвитку критичного мислення молодших школярів, адже кожен тип запитань має свою цінність та сприяє формуванню певних навичок.

Отже, ефективні запитання – це основа критичного мислення. Вміння вчителя ставити правильні запитання дозволяє виховати учня, який прагне зрозуміти глибинну суть речей, а не просто запам'ятовувати факти; не приймає інформацію на віру, а перевіряє її, порівнює різні джерела, виявляє протиріччя та помилки; вміє чітко формулювати свої думки та обґрунтовувати їх доказами, а не просто висловлювати власні переконання; здатний розглядати проблему з різних сторін; не боїться складних завдань, а шукає шляхи їх вирішення, використовує свої знання та вміння для подолання труднощів; вміє генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, не боїться експериментувати та помилятися; здатний аналізувати власні дії та думки, робити висновки зі своїх помилок та прагнути до самовдосконалення; не боїться змін та нових знань, а навпаки, прагне до них, цікавиться світом та постійно розширює свій світогляд.

Розвиток критичного мислення, за допомогою різного типу запитань, зокрема, є важливим завданням сучасної початкової школи, адже саме воно є запорукою успіху особистості у ХХІ столітті.

Література та джерела

1. Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що? : Метод. посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл / О. Пометун. – Київ, 2019. – 96 с. URL: <https://surl.li/tbfzjx> (дата звернення: 21.02.2025).
2. Кодлюк Я., Одинцова Г. Запитання як засіб формування усвідомленого читання молодших школярів: дидактико-методичний аспект URL: <https://surl.li/vrhorr> _ (дата звернення: 21.02.2025).
3. Покоління Альфа. Як вчити дітей, які не можуть зосередитись URL: <https://surl.li/amaeix> (дата звернення: 21.02.2025).
4. Пометун О, Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України URL: <https://surl.li/zswtjp> (дата звернення: 19.02.2025)
5. Пометун. О.І. Критичне мислення як педагогічний феномен URL: <https://surl.li/cfaaaq> (дата звернення: 22.02.2025).
6. Словник української мови URL: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 20.02.2025).
7. Словopedia URL: <https://surl.li/kkztsc> _ (дата звернення: 20.02.2025).

РОЛЬ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вікторія Рулінська,

студентка 3В групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення початкової,
дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач

Розкрито суть проблемного навчання, етапи його реалізації, переваги та недоліки використання в початковій школі

Мета сучасної школи не просто поповнювати знання і уміння учнів, а й розвивати такі їх якості, як пізнавальна активність, самостійність, вміння творчо розв'язувати завдання, вміння застосовувати набуті знання на практиці. Отож, сучасне навчання потребує не тільки оновлення змісту освіти, а й нових підходів до організації навчального процесу. Однією з важливих задач сучасних шкіл є виявлення ефективних способів залучення учнів до навчального процесу та стимулювання їхньої розумової активності. Пізнавальна активність на рівні особистісної структури вказує на те, що учень із задоволенням сприймає нову інформацію. Більше того, у нього є чітко виражена потреба в якісному навчанні та сильні, стійкі мотиви для здійснення цієї діяльності.

Згідно з психолого-педагогічними дослідженнями, активізація пізнавальної діяльності відбувається через залучення учнів у процеси аналізу, синтезу та оцінювання інформації. Одним із ефективних способів активізації пізнавальної діяльності учнів є проблемне навчання, яке сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як критичне мислення, здатність до самостійного вирішення задач, креативність у підходах до навчання [3, с. 9].

Вагомий внесок у розвиток цієї концепції зробив Джон Дьюї, американський філософ, психолог і педагог. Він наголошував на важливості активного навчання, де учні вчаться, розв'язуючи реальні проблеми. Його ідеї про навчання через досвід і критичне мислення мали великий вплив на розвиток проблемного навчання.

Проблемне навчання – це педагогічний підхід, що базується на постановці учням певних проблем, які вони повинні розв'язати. Цей метод передбачає активну участь учнів у процесі навчання, де вони стають не просто споживачами знань, а й їх творцями.

Проблемне навчання виконує дві важливі функції: воно сприяє формуванню у учнів глибокої пізнавальної мотивації та активізує їхню розумову діяльність. Основна мета проблемного навчання – стимулювання критичного мислення та креативності через практичні завдання і ситуації. Суть даного підходу у навчанні полягає у тому, щоб учні могли ставити та вирішувати теоретичні або практичні завдання, з якими раніше не стикалися [1, с. 97].

Проблемне навчання відіграє особливо важливу роль в освітньому процесі початкової школи, адже саме в цьому віці закладаються основи для подальшого навчання та розвитку дитини.

Основні переваги даного підходу.

Розвиток пізнавальної активності. У початковій школі діти особливо допитливі та прагнуть до пізнання світу. Проблемне навчання стимулює їхню цікавість, заохочує до пошуку відповідей на запитання, розвиває бажання вчитися. Учні не просто отримують готові знання, а активно беруть участь у їхньому здобутті.

Формування критичного мислення. Проблемне навчання вчить дітей аналізувати інформацію, порівнювати, робити висновки, висувати гіпотези. Це сприяє розвитку критичного мислення, яке є необхідним для успішного навчання та життя в цілому. Діти вчаться не просто запам'ятовувати факти, а й розуміти їхній зміст.

Розвиток творчих здібностей. Проблемне навчання заохочує дітей до творчого підходу до розв'язання завдань. Вони вчаться шукати нестандартні рішення, виявляти свою фантазію та уяву. Це сприяє розвитку творчих здібностей, які є важливими для самореалізації.

Формування вміння вчитися. Проблемне навчання вчить дітей самостійно здобувати знання, планувати свою роботу, оцінювати результати. Це формує вміння вчитися, яке є необхідним для успішного навчання впродовж усього життя. Діти вчаться не боятися труднощів, а шукати шляхи їхнього подолання.

Підвищення мотивації до навчання. Проблемне навчання робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим. Учні відчувають себе активними учасниками навчального процесу, а не просто слухачами. Це підвищує їхню мотивацію до навчання та сприяє формуванню позитивного ставлення до школи.

Розвиток комунікативних навичок. Під час проблемного навчання діти часто працюють у групах, обговорюють завдання, висловлюють свої думки. Це сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, уміння слухати та поважати думку інших.

Цей підхід також допомагає формувати в учнів впевненість у своїх силах, адже вони бачать результати своїх зусиль. Проблемну ситуацію в навчанні розглядають як стимул пізнавальної потреби учня, і як важливий чинник загального розвитку особистості, адже вирішення будь-якої проблемної ситуації призводить не тільки до оволодіння новими знаннями і діями, а й складає мікроетап у розвитку особистості [2, с. 161].

Оцінно-орієнтаційна діяльність учнів, яка полягає не в простому запам'ятовуванні готових знань, а в роздумах, аналізі та самостійному розв'язанні різних проблемних ситуацій, є ключовим фактором у розвитку критичного мислення. Проблемна ситуація викликає у учня певний психічний стан і допомагає йому усвідомити конфлікт між необхідністю виконати завдання та неможливістю зробити це з наявними знаннями. Це усвідомлення суперечності стимулює потребу шукати нові знання.

Проблемне викладання-учіння складається з таких етапів діяльності суб'єктів дидактичного процесу:

Створення проблемної ситуації.

Це початковий етап, на якому вчитель створює ситуацію, що викликає в учнів інтелектуальне утруднення. Проблемна ситуація повинна бути цікавою, актуальною та відповідати рівню знань учнів. Вона може бути створена за допомогою проблемних питань, парадоксальних фактів, експериментів тощо [1, с. 151].

Формулювання проблеми.

На цьому етапі учні усвідомлюють проблему та формулюють її у вигляді питання або завдання. Важливо, щоб учні самостійно сформулювали проблему, а не отримали її в готовому вигляді.

Висування гіпотез.

Учні висувають можливі варіанти розв'язання проблеми. Цей етап сприяє розвитку творчого мислення та вміння аналізувати інформацію.

Перевірка гіпотез.

Учні перевіряють висунуті гіпотези, використовуючи різні методи: експеримент, спостереження, аналіз літератури тощо. Цей етап сприяє розвитку дослідницьких навичок.

Аналіз результатів та висновки.

Учні аналізують результати перевірки гіпотез, роблять висновки та формулюють розв'язання проблеми. Цей етап сприяє розвитку критичного мислення та вміння робити узагальнення.

Застосування знань.

На цьому етапі учні застосовують отримані знання для розв'язання нових проблем або практичних завдань. Цей етап показує практичну цінність отриманих знань.

Основна ідея проблемного навчання полягає в активній пошуковій діяльності учнів, яка розпочинається з формулювання запитань та аналізу проблем і завдань, що містяться в навчальних програмах і підручниках.

Сьогодні існує кілька форм проблемного навчання, які залежать від цілей, поставлених учителем. Якщо основною метою уроку є засвоєння учнями нових знань, умінь і навичок, то педагог направляє учнів на вирішення запланованих проблемних ситуацій. У таких випадках учні здобувають знання значно ефективніше, ніж при використанні традиційних методів пояснення та репродукції, оскільки їхній інтерес до навчального процесу зростає. Таким чином, проблемне навчання сприяє удосконаленню викладацьких методик і організації навчального матеріалу. Якщо ж метою є розвиток творчих здібностей учнів, то вчитель зазвичай використовує проблемні ситуації без однозначних відповідей, що стимулює ініціативу та творче мислення учнів [2, с. 243].

Основний недолік традиційного навчання – це слабка реалізація розвивальної функції навчального процесу, тому що навчальна діяльність учнів має переважно репродуктивний характер. Під час проблемного навчання педагог не дає готових знань, а організовує їх пошук учнями шляхом спостереження, аналізу фактів, активної розумової діяльності [4, с. 197].

Проблемне навчання, хоча й має безліч переваг, не є універсальним методом і має свої недоліки:

Вимагає значно більше часу на засвоєння матеріалу, ніж традиційні методи. Пошук розв'язання проблеми, аналіз інформації та перевірка гіпотез можуть займати багато часу.

Створення ефективних проблемних ситуацій та організація пошукової діяльності учнів вимагає від вчителя високого рівня підготовки та творчості. Не всі вчителі мають достатню кваліфікацію для успішного впровадження проблемного

навчання.

Результати проблемного навчання можуть бути неоднорідними, оскільки вони залежать від індивідуальних особливостей учнів. Не всі учні здатні до самостійного пошуку знань та розв'язання проблем.

Проблемне навчання не завжди доцільно використовувати для засвоєння фактичного матеріалу або формування простих навичок. Воно більш ефективне для розвитку критичного мислення, творчих здібностей та дослідницьких навичок.

Для ефективного застосування проблемного навчання потрібно, щоб учні вже мали певний рівень базових знань. Якщо учні не мають базису знань, то вони не зможуть повноцінно брати участь у вирішенні проблемних завдань.

Дані недоліки важливо враховувати при плануванні та організації проблемного навчання, щоб максимально ефективно використовувати його переваги.

Педагогам в сучасних умовах важливо знайти баланс між різними методами навчання, серед яких відводити значну роль проблемним питанням, ситуаціям, задачам. Адже, саме проблемне навчання є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхнього критичного мислення та формування необхідних навичок для успішного життя в сучасному світі.

Література та джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
2. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. закладів В. Кравець, Тернопіль, 1996, 436 с.
3. Кулецька Т. Ю. Використання проблемних ситуацій на уроках в початкових класах. *Український психолого-педагогічний вісник*. Київ: Педагогічний інститут Київського університету ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. №18. С. 9–12.
4. Павленко В.В. Проблемні ситуації: поняття і типи. *Нові технології навчання*: збірник наукових праць. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 2014. Вип. 8. С. 196–202с.

НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ У ДОЧИСЛОВИЙ ПЕРІОД З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

Юлія Смоляр, Марія Цьось,

студентки ЗІПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Дистанційне навчання в початковій школі є важливим аспектом сучасної освіти, який має потенціал для розвитку ключових та предметних компетентностей здобувачів початкової освіти. Ефективність його впровадження залежить від адаптації навчальних матеріалів, використання інтерактивних платформ, дозування інформації, а також від належної організації роботи учнів та залучення батьків.

Постановка наукової проблеми. Світ стрімко змінюється, і освіта не залишається осторонь цих змін. Дистанційне навчання стає все більш доступним та поширеним. Особливо актуальним це питання є під час дочислового періоду, формуються ключові та предметні компетентності. Математика як фундаментальна наука потребує раннього розвитку, а дистанційні технології можуть стати потужним інструментом для цього. Незважаючи на очевидні переваги дистанційного навчання, існує ряд невирішених питань щодо ефективності такого навчання для розвитку математичних уявлень у здобувачів початкової освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Переваги та недоліки дистанційного навчання математичної освітньої галузі розглянуто в працях таких науковців: Титаренко Л., Масюк О. Недоліками такого навчання вважають вплив на успішність учнів початкової освіти. Онопрієнко О. В. визначила суб'єктивні та об'єктивні обставини дистанційного навчання та шляхи вирішення проблем.

Мальований Ю. окреслив переваги дистанційного навчання. Різноманітні платформи для вирішення проблем дистанційного навчання, рекомендації щодо організації такого навчання, враховані в роботах цих науковців, набувають важливого значення в цьому виді навчання: Н. М. Денга, К. А. Широкова окреслюють онлайн-інструменти, які допомагають в навчанні математики та їхні перспективи на уроках.

Метою цього дослідження є переконання в ефективності використання дистанційних інструментів для розвитку ключових та предметних компетентностей здобувачів початкової освіти, надання рекомендацій щодо організації такого навчання та створення ефективних навчальних матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Освітній процес в Україні зазнав значних змін через карантинні обмеження та повномасштабну війну. Дистанційне навчання стало однією з ключових форм здобуття знань, зайнявши важливе місце в сучасному освітньому середовищі. Цей формат потребує адаптації навчальних програм, інтеграції інтерактивних платформ та використання нових освітніх ресурсів. Науковці ведуть дискусії щодо ефективності дистанційного навчання.

У своїй роботі Мальований Ю. висвітлив головні переваги дистанційного навчання, які роблять цей формат особливо привабливим у сучасних реаліях. До основних переваг належать: більше вільного часу для учнів, можливість навчатися у зручний час без необхідності відриватися від інших важливих справ. Також серед позитивних аспектів варто зазначити мобільність, індивідуальний підхід до кожного учня та навчання у комфортних і спокійних умовах [2].

Проти такого підходу до навчання виступили Титаренко Л., та Масюк О., які детально проаналізували недоліки навчання математичної освітньої галузі для здобувачів освіти. Зокрема, вони зазначили, що дистанційне навчання суттєво вплинуло на результати навчальних досягнень здобувачів освіти. За їхніми спостереженнями, успішність здобувача освіти у математиці знизилася на 47%, у українській мові – на 42%, а в іноземній мові – на 52%.

Серед основних чинників, які негативно впливають на результати навчання під час дистанційного формату, вчителі виділяють: відсутність «живого» спілкування (75%), недостатню самостійність учнів у навчанні (61%), зниження мотивації (46%) та брак підтримки з боку батьків (43%) [4, с. 238]. Ці обставини вказують на потребу вдосконалення методів дистанційного навчання з урахуванням особливостей

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

початкової школи та необхідності забезпечення додаткової підтримки як від учителів, так і від батьків. Для вирішення цієї проблеми Онопрієнко О. В. у своїй роботі представила відповідні рекомендації: [3].

Таблиця 1

Рекомендації вдосконалення методів дистанційного навчання

Об'єктивні та суб'єктивні чинники	Можливе вирішення
У режимі дистанційного навчання традиційна організація роботи на уроці стає малоефективною, а навчальний матеріал не можна подати у звичному темпі. Навчальний матеріал не може розгортатися в часі за звичного підходу.	В таких умовах необхідно визначати пріоритети для кожного уроку. Змістові блоки навчального курсу слід структурувати таким чином, щоб виділяти ключові питання, які забезпечують розуміння матеріалу, з використанням прийнятних для початкової школи засобів, наприклад, графічних.
На думку вчителів, запровадження дистанційного навчання у 1-2 класах є передчасним через недостатній рівень сформованості загальнонавчальних компетентностей у дітей.	Онлайн-зустрічі доцільно використовувати для спілкування на загальні теми та налаштування на роботу. Завдання варто пропонувати невеликими блоками, а найважливіші аспекти пояснювати за допомогою коротких відеозаписів.
Діти надто втомлюються, якщо проводити відеоуроки за розкладом у звичному режимі.	Тривалість відеоуроків має бути дозованою – не більше 15 хвилин, з перервами щонайменше 20 хвилин без використання гаджетів.
Надмірна тривалість відеоуроків втомлює дітей, які ще не готові до самоорганізації та легко відволікаються. Вчитель у дистанційному форматі не має можливості ефективно спрямовувати дії учнів, як це відбувається під час очного навчання.	Розробити алгоритми/інструкції для організації роботи дітей в дистанційному режимі, залучаючи дорослих членів родини.
Низька мотивація учнів до роботи, діти часто втрачають орієнтацію в ході уроку.	Доцільно створити систему стимулів чи відзнак, використовуючи принципи гейміфікації, для підвищення мотивації учнів.
Складнощі у реалізації комунікативного принципу навчання потребують пошуку нових рішень. Важко організувати такі види роботи, як розігрування діалогів, інсценування, взаємоперевірку чи оцінювання.	Для цього можна ділити клас на невеликі групи для проведення окремих онлайн-уроків, хоч це й збільшує навантаження на вчителів.

Дистанційне навчання вимагає суттєвого перегляду звичних методів проведення уроків. Щоб зробити освітній процес ефективнішим, варто скоротити обсяг навчального матеріалу, збільшивши його інтерактивність і доступність. Особливу увагу слід приділити підтримці мотивації здобувачів початкової освіти, організації їхньої взаємодії, а також раціональному розподілу навантаження між учнями й учителями. Крім того, важливо залучати дорослих до допомоги у структуризації освітнього процесу.

Використання онлайн-ресурсів допоможуть здобувачам початкової освіти в опануванні математичної освітньої галузі на етапі дочислового періоду. Школярі матимуть змогу не лише слухати, але й урізноманітнювати онлайн-уроки завдяки інтерактивним методам. Денга Наталія та Широкова Ксенія виокремили платформи, які є ефективними для дистанційного навчання на цьому етапі. До них належать:

Google Classroom – сервіс для організації онлайн-навчання з використанням відео-, текстової та графічної інформації;

Zoom – платформа для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей;

LearningApps – онлайн-інструмент для створення інтерактивних вправ;

Padlet, Jamboard, Miro – віртуальні дошки, на яких можна розміщувати текстову інформацію, гіперпосилання, зображення, файли, аудіо- та відеоматеріали;

Studystack, Quizlet – сервіси для розробки інтерактивних вправ із використанням флеш-карток. Ці ресурси допоможуть зробити навчальний процес цікавішим та ефективнішим [1].

Впровадження цих підходів не лише допоможе подолати основні труднощі дистанційного навчання, але й сприятиме створенню умов для успішного розвитку ключових та предметних компетентностей учнів початкової школи, особливо в дочисловий період. Застосування інтерактивних технологій стане вагомим кроком у модернізації сучасного освітнього процесу.

Висновки. Таким чином, дистанційне навчання в початковій школі математичної освітньої галузі, є важливим аспектом сучасної освіти. Це навчання має потенціал для розвитку ключових та предметних компетентностей здобувачів початкової освіти, але потребує вирішення багатьох викликів. Ефективність його впровадження залежить від адаптації навчальних матеріалів, використання інтерактивних платформ, дозування інформації, а також від належної організації роботи учнів та залучення батьків. Завдяки інтерактивним методам та онлайн-ресурсам можна не лише вирішити ключові проблеми, але й створити передумови для якісної освіти навіть в умовах дистанційного формату. Результати досліджень показують, що подальший розвиток дистанційних технологій та їх вдосконалення можуть стати основою для ефективної освіти, зокрема у дочисловий період.

Література та джерела

1. Денга Н.М., Широкова К.А. Формування математичної освітньої компетентності учнів початкових класів за допомогою інструментів дистанційного навчання.

2. Мальований Ю. І. Дистанційне навчання: реалії та перспективи. Вісник Національної академії педагогічних наук України. №2(1). 2020. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1> (дата звернення 15.02.2025).

3. Онопрієнко О. В. Організація дистанційного навчання у початковій школі. В Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи (с. 45–49). Київ: Педагогічна думка. URL: [1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_2021.pdf](https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-10-1) (дата звернення 24.02.25 p.)

4. Титаренко Л. Шляхи організації навчання математики молодших школярів. *Актуальність питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2019. С.238 (дата звернення 28.02.2025).

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ

Сніжанна Сокач, Дарина Гойчук,

здобувачки освіти II курсу групи Ж спеціальності 013 Початкова освіта

ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

Мукачівського державного університету»

Наукова керівниця – Катерина Резнікова, викладачка філологічних дисциплін

У роботі висвітлено Головна мета сучасної освіти – формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за умови створення умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня. Для нашої сучасності характерна інтеграція наук, прагнення отримати найточніше уявлення про загальну будову світу. Ці ідеї знаходять своє відображення як в концепції сучасної шкільної освіти, так і в концепції професійної підготовки спеціалістів.

Інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому. Адже нинішня стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі, ізольовані об'єкти, явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності. Поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці. У загальнонауковому аспекті «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації [2, с. 6].

У сучасній психолого-педагогічній науці активно здійснюються дослідження з проблем інтеграції навчання. Гуманізація освіти неможлива без інтеграції її змісту, формування цілісного мислення. Загальновідомо, що із зростанням об'єму інформації, якою має оволодіти учень протягом навчання у школі, а потім у вищих навчальних закладах і поза ними для адаптації у сучасному суспільстві, на фоні погіршення екологічних умов погіршується і стан здоров'я підростаючого покоління. При цьому інтеграція змісту освіти обумовлює природовідповідність навчання, забезпечує психічне здоров'я дітей, цілісність свідомості тому, що інтегровані знання – цілісні. Отже, інтеграція – це «процес, який передбачає взаємопроникнення різних частин попереднього цілого, що супроводжується ускладненням, зміцненням зв'язків, що існують між ними, і обов'язковим створенням нових зв'язків». Такий процес веде до утворення нової цілісності.

Сучасна педагогічна наука стверджує, що «для продуктивного засвоєння учнем знань і для його інтелектуального розвитку важливе значення має встановлення широких зв'язків як між різними розділами курсу, який вивчається, так і між різними дисциплінами в цілому» (внутрішньо-предметна і міжпредметна інтеграція). Досвід показує, що інтегроване навчання, за якого матеріал доповнюється та повторюється

іншими напрямками, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням дисциплін. Інтегрований підхід сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі.

Запровадження інтегрованого навчання в початковій школі є істотною відмінністю Нової української школи. Ідея інтеграції знань є надзвичайно популярною в освіті. Її освоєння, як показує практика зарубіжних країн (Угорщина, Фінляндія, Німеччина) та науки вітчизняної педагогіки, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищення їх дієвості і систематичності. Таким чином інтегрування є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках. Особливо актуальними є спроби інтегрування різно-предметних знань у початковій ланці освіти, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу.

Ідея педагогічної інтеграції, на думку дослідників, не є новим явищем у вітчизняній педагогіці. Слід згадати створений К.Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В. Сухомлинського, уроки мистецтва Д. Ковалевського та Б. Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш. Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати Т. Браже, О. Гільзову, М. Масол, О. Савченко, Н. Сердюкову, О. Сухаревську, В. Фоменка [5, с. 127].

Ефективність навчання молодших школярів значно підвищиться, якщо використовувати такі способи інтеграції змісту початкового навчання:

- інтегровані курси;
- інтегровані підручники;
- інтегровані завдання;
- інтегровані уроки [5, с. 141].

Інтеграція є однією з найперспективніших інновацій, яка здатна вирішити чисельні проблеми системи сучасної початкової освіти. Вже сьогодні є очевидним, що інтегроване навчання як ніяке інше закладає нові умови діяльності вчителів та учнів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання [3, с. 8]. Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу. Вона стає для всіх її учасників – і вчителів, і учнів, і батьків – школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

Для інтегрування окремих навчальних курсів у початковій школі існують об'єктивні причини і передумови. Однією з причин є необхідність усунути перевантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня, вилучити їх для предметів розвивально-виховного циклу. Об'єктивною передумовою цього є те, що інтегрований курс може вести сам учитель початкових класів, оскільки йому доводиться навчати дітей цих предметів у традиційній ізоляції. Натомість, у старших класах інтегрування окремих предметів, навіть споріднених, в один, створює труднощі у підготовці вчителя, який би вів цей курс. Адже це вимагає від нього не

тільки високої кваліфікації, а й відповідної наукової ерудиції в методах наук, на основі яких створено інтегрований предмет.

Тому нерідко на одному уроці, інтегрованому за змістом, доводиться працювати двом, а то й трьом, учителям. За таких умов інтеграція перетворюється в реалізацію на одному уроці фрагментів різних предметів, що призводить до випадкового зрощення одиниць інформації, штучного поєднання змісту різних шкільних дисциплін [1, с. 5]. В основі інтегрованого уроку лежить певним чином інтегрований зміст. Інтеграція шкільного змісту може бути повною і частковою. Цікаво, що характерною рисою початкової школи більшості зарубіжних країн стало навчання за інтегрованими курсами. Так, читання, письмо, усне мовлення об'єднані в курс «мистецтво мовлення»; відомості з фізики, хімії, астрономії – у «природознавство» [5, с. 134]. З досвіду роботи ми знаємо, що у дітей молодшого шкільного віку, особливо першокласників, переважає образне мислення. Рання інтеграція сприяє розвитку абстрактного мислення і в подальшому запобігає перевантаженню учнів. Системне інтегрування знань реалізується в навчальному процесі цілеспрямовано, динамічно розвиваючи розумові здібності учнів.

Відповідно до змін до навчальних програма для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів учитель самостійно може визначати кількість годин на вивчення кожної теми, враховуючи рівень підготовки класу, наявність навчально-методичного забезпечення та регіональні особливості [5, с. 127]. Досить часто інтегровані уроки містять значний об'єм матеріалу. Тоді краще розподілити цей матеріал на кілька уроків. Це дає можливість учням глибше оволодіти знаннями з даної теми і не перевантажувати дітей насиченістю матеріалу на одному уроці. Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти.

У початковій школі роль інтегрувальної ланки виконує сам учитель, бо він викладає всі навчальні дисципліни. Тому важливість знань про реалізацію міжпредметної інтеграції змісту навчання на уроках у початковій школі для вчителя незаперечна.

Література та джерела

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2012. №5. С.5-6.
2. Горгош Л. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. 2019 №1-2. С.4-8.
3. Іванова І. Реалізація ідеї інтеграції науки в системі базової освіти. *Початкова школа*. 2013. № 2. С. 8-9.
4. Мачинська Н. Інтегрований підхід у навчанні школярів початкової школи: теоретична основа та практичний аспект. *Молодь і ринок*. 2022. №9. С.31-36.
5. Савченко О. Дидактика початкової освіти: підручн. К. Грамота. 2021. С. 373.

МЕРЕЖЕВІ СЕРВІСИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ

Катерина Сташко,

студентка 21-Ш(б) групи, спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Неля Кириленко, канд. пед. наук, завідувачка
кафедри інформатики та інформаційних технологій в освіті**

У статті розглянуто роль мережевих сервісів у процесі організації ігрової діяльності учнів початкової школи в умовах віддаленого навчання. Визначено основні цифрові платформи, що забезпечують інтерактивну взаємодію учнів та сприяють формуванню ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти. Особливу увагу приділено питанням доступності та ефективності використання онлайн-інструментів, що дозволяють урізноманітнити методи навчання та зробити освітній процес більш динамічним і мотивуючим.

Сучасний освітній процес дедалі більше інтегрує цифрові технології, що сприяють активному залученню учнів у навчання та розвитку їхніх ключових компетентностей. Віддалене навчання, яке стало поширеним через глобальні виклики, вимагає нових підходів до організації ігрової діяльності в початковій школі. Враховуючи особливості дітей молодшого шкільного віку, важливо використовувати методи навчання, що поєднують елементи гри, адже це сприяє підвищенню мотивації, покращенню засвоєння матеріалу та активізації пізнавальної діяльності [1].

Одним із найефективніших інструментів у цьому контексті є мережеві сервіси, що дозволяють створювати інтерактивні ігри, вікторини, симуляції та завдання для розвитку критичного мислення та комунікативних навичок учнів. Завдяки використанню цифрових платформ педагоги можуть індивідуалізувати навчальний процес, застосовувати диференційований підхід та адаптувати контент відповідно до рівня знань учнів [2].

Проблема використання мережевих сервісів для організації ігрової діяльності учнів початкової школи в умовах віддаленого навчання є предметом досліджень фахівців у галузі педагогіки, дидактики, цифрової освіти та інформаційних технологій. Зокрема, у працях вітчизняних учених (Н. В. Стрілецька, Д. О. Галепа, Ф. В. Коробійчук, І. М. Петренко, Л. П. Соколова та ін.) розглядаються теоретичні та методичні аспекти впровадження цифрових технологій у початкову освіту, застосування ігрових методик та адаптація освітнього контенту до сучасних умов дистанційного навчання.

Сучасні дослідження акцентують увагу на можливостях цифрових платформ і хмарних сервісів для підвищення ефективності навчального процесу в умовах дистанційного навчання. Так, у роботах Стрілецької Н. В. та Галеви Д. О. (2024) розглядається застосування інтерактивних дошок як інноваційного засобу для

конструювання та проведення уроків у початковій школі, що дозволяє інтегрувати цифрові технології в ігрову діяльність [5].

Дослідження Коробійчука Ф. В. (2024) присвячене підготовці майбутніх учителів до використання ігрових технологій у процесі дистанційного навчання. Автор аналізує цифрові інструменти, що забезпечують інтерактивність і мотивацію учнів у віддаленому освітньому середовищі [6].

Таким чином, наукові дослідження [1-6] підтверджують, що використання мережевих сервісів для організації ігрової діяльності є ефективним засобом підвищення якості освіти в умовах віддаленого навчання.

Ігрова діяльність є ключовим методом навчання в початковій школі, адже вона сприяє формуванню когнітивних, соціальних та емоційних навичок учнів. Відповідно до концепції Нової української школи, навчання має бути компетентісно орієнтованим, інтерактивним та заснованим на принципах діяльнісного підходу [3]. В умовах віддаленого навчання важливо забезпечити високу якість організації ігрової діяльності, використовуючи цифрові технології та мережеві сервіси.

Сучасні цифрові платформи та онлайн-сервіси дають змогу організувати ігрові завдання, сприяючи активному навчанню. Серед найефективніших варто виділити такі сервіси:

Kahoot! – платформа для створення інтерактивних вікторин, які мотивують учнів до швидкого реагування, розвивають увагу та логічне мислення [4].

Quizizz – онлайн-інструмент для проведення ігрових тестувань у форматі самостійної або командної роботи, що дозволяє вчителям відстежувати прогрес кожного учня [5].

Wordwall – ресурс для створення інтерактивних вправ у форматі кросвордів, анограм, парних відповідностей, що забезпечує варіативність підходів до навчання.

Bamboozle – платформа для командних ігор, яка розвиває комунікативні навички та навчає учнів працювати у співпраці [6].

Genially – сервіс для створення інтерактивних презентацій, що дозволяє поєднувати текст, відео, анімацію та інтерактивні елементи в єдиному навчальному середовищі [7].

Попри значний потенціал цифрових технологій у сфері навчання, педагоги стикаються з низкою викликів, серед яких:

Нерівний доступ до технологій – нестабільний інтернет-зв'язок або відсутність пристроїв у деяких учнів може ускладнювати ефективне використання цифрових сервісів [1].

Обмежена цифрова компетентність вчителів – необхідність підвищення рівня знань педагогів щодо використання мережевих ресурсів та інтерактивних інструментів у навчальному процесі [3].

Адаптація контенту – потреба в адаптації інтерактивних завдань відповідно до рівня підготовленості учнів та вікових особливостей молодших школярів.

Отже, на основі проведеного дослідження, можемо стверджувати, що мережеві сервіси відкривають нові можливості для організації ігрової діяльності учнів початкової школи в умовах віддаленого навчання. Використання цифрових платформ сприяє підвищенню мотивації, покращенню засвоєння навчального матеріалу та формуванню ключових компетентностей. Водночас існують певні виклики, які

потребують подальшого вирішення, зокрема підвищення цифрової компетентності педагогів, забезпечення рівного доступу до технологій та адаптація навчального контенту.

У перспективі важливо розширювати можливості використання цифрових ігрових технологій, розробляти нові методики інтеграції мережевих ресурсів у навчальний процес та сприяти формуванню комфортного та ефективного освітнього середовища для учнів початкової школи.

Література та джерела

1. Оришук, О. В. (2024). Використання мережевих технологій в освітньому процесі початкових класів. Випускова кваліфікаційна робота. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки. 78 с.

2. Чернова, О. В. (2024). Педагогічні умови використання додатків Google під час дистанційного навчання учнів початкової школи. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 85 с.

3. Антонов, С. В. (2024). Гейміфікація навчання як сучасний освітній тренд та підготовка майбутніх вчителів до його впровадження. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка.

4. Буров, О. Ю. (2024). Технології використання мережевих ресурсів для підготовки майбутніх педагогів. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. 200 с.

5. Стрілецька, Н. В., Галепа, Д. О. (2024). Інтерактивна дошка як інноваційний засіб конструювання та проведення сучасного уроку в початковій школі: теоретико-методичний аспект. Київ: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. "New Inception", випуск №3-4 (9-10), С. 30–44

6. Коробійчук, Ф. В. (2024). Підготовка майбутніх учителів до використання ігрових технологій в умовах дистанційного навчання. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет *Кваліфікаційна робота. С55-59*

7. Петренко, І. М. (2024). Використання цифрових освітніх ресурсів учителем початкової школи. Київ: Академія педагогічних наук України.

8. Соколова, Л. П. (2024). Застосування ігрових технологій на уроках у новій українській школі. Одеса: Інноваційна педагогіка.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Олена Стефашко, Вікторія Турчик

студенти групи ПОз–24-25 М спеціальності 013 Початкова освіта
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**Науковий керівник – Світлана Гірняк, д-р філол. наук,
професор кафедри фундаментальних дисципліні початкової освіти**

У статті стисло схарактеризовано історію становлення розвивальної технології навчання, яка дедалі активніше використовується для організації освітньої діяльності на уроках української мови в початкових класах.

Навчання за методикою розвивального навчання – це одна з актуальних проблем розвитку освіти. Н. Наволокова зауважує: «Розвивальне навчання – новий, активно-діяльнісний спосіб (тип) навчання, що йде на зміну пояснювально-ілюстративному способу» [1, 175], а О. Любарська наголошує: «В історії школи та науки проблема розвивального навчання існувала не як самостійна, а як складова частина інших проблем навчання» [3, 91].

Ідеї розвивального навчання знаходимо в працях Платона, Аристотеля, Сократа, Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Дістервега, К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко та низки інших учених як минулого, так і сьогодення. Я. Коменський уважав, що «в розумовому вихованні дитини слід дотримуватися поступовості, послідовності і систематичності відповідно до її розвитку і можливостей. Наголошував на необхідності індивідуалізувати прийоми і методи розумового виховання, розкрив джерела розвивального навчання, що надали їй сенс та належне місце в історії педагогіки» [3, 91–92].

Педагогічна технологія розвивального навчання – група ідей і концепцій навчання, центральною в якій є особистість людини, що розвивається. Таке навчання – основа формування творчої або креативної особистості, яка внаслідок зовнішніх факторів потребує для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів.

Загальновідомими системами розвивального навчання у вітчизняній педагогічній та психологічній науці вважаються:

- розвивальна дидактична систему за концепцією Л. Занкова (учений розробив систему інтенсивного всебічного розвитку і спробував реалізувати запропоновану ідею), а також утілити її в практику роботи в експериментальних школах [1, 43];

- цілісна система розвивального навчання молодших школярів запропонована В. Сухомлинським.

Названі системи впливають з концепції Л. Виготського про сутність розвитку дитини. Вихідним положенням для розвитку розвивальних освітніх систем стала гіпотеза ученого про динаміку співвідношень процесів навчання й розвитку. Учений розкрив зону найближчого розвитку дитини, яка визначається різницею між рівнем досягнутого розвитку і рівнем, якого досягає дитина у співробітництві з дорослими або ровесниками.

Система розвивального навчання Л. Занкова набула поширення в 50-ті роки ХХ ст., основні її цілі та завдання – це високий загальний розвиток особистості; створення основи для всебічного гармонійного розвитку [1, 43]. Концептуальні дидактичні положення розвивального навчання для найбільшої ефективності загального розвитку школярів запропоновані Л. Занковим такі:

- ціленаправлений розвиток на основі комплексної розвивальної системи;
- системність і цілісність змісту;
- провідна роль теоретичних знань;
- навчання на високому рівні труднощі;
- просування у вивченні матеріалу швидкими темпами;
- усвідомлення дитиною процесу навчання;
- включення в процес навчання не тільки раціональної, але й емоційної сфери;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- проб лематизація змісту;
- варіативність процесу навчання, індивідуальний підхід;
- робота над розвитком усіх (сильних і слабких) дітей [1, 43].

Н. Наволокова вважає основною мотивацією навчальної діяльності учнів пізнавальний інтерес, а тому «ідея гармонізації вимагає поєднувати в методиці раціональне і емоційне, факти і узагальнення, колективне і індивідуальне, інформаційне і проблемне, пояснювальний і пошуковий методи. Методика Л. Занкова передбачає залучати учня в різні види діяльності, використовувати у викладанні дидактичні ігри, дискусії, а також методи навчання, направлені на збагачення уяви, мислення, пам'яті, мовлення» [1, 44].

Згодом були здійснені ґрунтовні дослідження різних аспектів розвивального навчання молодших школярів, як-от: формування загальнонавчальних умінь і навичок (Я. Кодлюк, О. Савченко), взаємозв'язок навчання і розвитку (М. Вашуленко, Л. Варзацька, Н. Скрипченко).

О. Савченко вважає, що «розвивальне навчання має бути провідним принципом в організації навчання де створюються найсприятливіші умови для інтенсивного розвитку потенціальних здібностей дитини, які тільки формуються, або за словами Л. Виготського, перебувають у “зоні найближчого розвитку”» [6, 2], а розвивальні завдання розглядає як безпосередні засоби впливу на розвиток особистості в умовах розвивального навчання [5, 142].

Великий інтерес до цієї системи навчання виявляють педагоги не тільки України, Білорусії, Латвії, Естонії, а також США, Японії, Німеччини, Голландії, оскільки розвивальна технологія відрізняється від традиційного подання освітнього матеріалу нестандартним характером викладу програмових тем. Навчання за розвивальною технологією передбачає, що основне завдання суб'єкта – це викладання, яке спрямоване на формування пізнавальної самостійності, всебічний розвиток творчих здібностей учнів, їхніх ідейних і моральних переконань [4, 265].

Мета концепції розвивального навчання – формування активного, самостійного творчого мислення і на цій основі поступового переходу до самостійного навчання. Зміст технології полягає у тому, що в молодшому шкільному віці на основі теоретичних знань і теоретичного мислення через спеціально побудоване навчання в учнів мають сформуватися здібності до саморозвитку, самопізнання та самовдосконалення [7, 139]. Об'єктами технологізації цього процесу є такі основні компоненти навчання: цілі, зміст, методи, прийоми, способи і форми взаємодії педагогів і суб'єктів учіння, способи самооцінки та самоконтролю результатів навчання.

Л. Стахів стверджує, що система розвивального навчання має такі принципи:

- «1) навчання на високому рівні труднощів;
- 2) навчання швидким темпом;
- 3) провідної ролі теоретичних знань;
- 4) усвідомлення школярами процесу учіння;
- 5) цілеспрямованої і систематичної роботи у розвитку всіх учнів» [7, 140].

Отже, аналіз наукової та навчально-методичної літератури, педагогічного досвіду з проблем використання розвивальної технології навчання дає підстави

стверджувати, що в основі цієї освітньої технології лежить уявлення про розвиток дитини, як суб'єкта особистої діяльності. Це означає, що головна мета навчання – забезпечити розвиток дитини, а базове завдання педагога – визначити індивідуальну зону найближчого розвитку учня, допомогти формуванню ще несформованих здібностей молодшого школяра. Під час організації уроку за технологією розвивального навчання учень свідомо ставить перед собою освітні цілі та завдання самовдосконалюватися. У розвивальній концепції навчання, виховання і розвиток постають як єдиний взаємопов'язаний дидактичний процес.

Література та джерела

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. Х. : Основа, 2010. 176 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: Навчально-методичний посібник. К. : Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
3. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.М. Пехоти. К. : «А.С.К.», 2002. 255 с.
4. Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смалюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології: Навчальний посібник. К., 1995. С. 265–268.
5. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах. Посібник для вчителя. Київ : Магістр-S, 1997. 255 с.
6. Савченко О.Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися. *Початкова школа*. 2007. № 8. С. 1–6.
7. Стахів Л. Г. Педагогічні технології у початковій школі : курс лекцій. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2010. 192 с.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІКИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Богдана Ткачук,

*студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу*

Науковий керівник – Алла Хомярчук,
викладачка циклової комісії суспільних та художньо- мистецьких дисциплін.

У статті розписано користь від вивчення української кераміки в початкових класах та розвиток за рахунок кераміки дрібної моторики.

Українська кераміка є невід'ємною частиною національно-культурної спадщини, яка відображає багатогранність традицій народного мистецтва. В умовах необхідності формування етнічної ідентичності, поваги до народної культури та цінностей у молодого покоління, інтеграція керамічного мистецтва в освітній процес набуває особливої актуальності. Це має велике значення у початкових класах, де діти менш чутливі до абстрактних форм, але активно засвоюють нову інформацію через

наочні образи та практику. Ознайомлення школярів із зразками української кераміки дозволяє не лише розширити їхні знання про народне мистецтво, а й закласти основу для розвитку художньо-естетичного світосприйняття.

Серед усіх видів мистецтва важливу роль у вихованні художнього смаку та естетичних почуттів відіграє образотворче мистецтво. У сучасному світі людей оточують об'єкти декоративно-прикладного мистецтва, архітектури, дизайну, музики, танцю, літератури та кінематографу, які тією чи іншою мірою формують їхній естетичний смак [1].

Вивчення української кераміки відкриває для дітей багатство образів, форм, кольорів і орнаментів, стимулюючи розвиток творчого мислення. Характерні декоративні елементи й символіка цього виду мистецтва заохочують школярів до експериментів із засобами художнього вираження своїх думок і почуттів. Знайомство з українською керамікою також сприяє формуванню навичок спостереження, аналізу та створення власних витворів мистецтва, які можуть базуватися на використанні стилізованих народних мотивів та традиційних технік. Значну користь приносить і практична робота з керамікою, що включає малювання, ліплення і тематичне моделювання. Такі вправи розвивають дрібну моторику та координацію рухів, що має велике значення для дітей молодшого шкільного віку.

Окрім того, розвиток цих умінь позитивно позначається на загальному інтелектуальному розвитку та сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Виховання любові до мистецтва слід розпочинати ще з раннього віку, оскільки розвиток художнього смаку є складовою частиною загального виховного процесу дитини. Навіть коли дитина вперше бере олівець до рук, починають активно працювати її зорові, рухові й тактильні аналізатори, стимулюючи уяву та мозкову діяльність. Процес малювання чи ліплення не лише розвиває пам'ять, увагу та дрібну моторику, але й формує здібність до аналізу, уявлення та прийняття рішень. Крім того, такі заняття сприяють розвитку лексики й зв'язного мовлення через відображення різноманітності навколишнього світу [2].

Народне мистецтво – це потужний інструмент естетичного, морального та національно-патріотичного виховання дітей. У ньому відображаються традиції, знання й цінності народу, які передавалися з покоління в покоління. Таким чином, знайомство з народним мистецтвом допомагає розвивати у дітей відчуття національної ідентичності, повагу до культурної спадщини та формує основи художньо-естетичного сприйняття.

Кераміка займає важливе місце в традиційному народному мистецтві. Її унікальність полягає у використанні природних матеріалів, багатогранних, хоча й простих технік виготовлення, різноманітності форм і орнаментів, кожен із яких має глибоке символічне значення. Досліджуючи керамічні вироби, можна зробити висновки про історичні та етнографічні особливості різних регіонів України. Адже кожен центр керамічного мистецтва вирізняється унікальними характеристиками колориту, форми та стилю розпису.

Глина, як природний і близький до людини матеріал, найкраще відображає її характер і світобачення. Вона дає змогу передати думки та емоції, а також має терапевтичний ефект не тільки завдяки своїм художнім властивостям, але й як

матеріал сам по собі. Робота з глиною концентрує увагу, заспокоює нервову систему та викликає розслаблення – дотик до теплої глини дарує приємні відчуття [3].

Українська кераміка як елемент народного мистецтва також позитивно впливає на розвиток дитячої фантазії та просторового мислення, сприяючи прояву індивідуальності у творчості. Це має особливе значення в початковій школі, коли діти перебувають у процесі активного фізичного та інтелектуального розвитку, а також здобувають перші навички самовираження. Практичні заняття з гончарства, як-от ліплення або розпис, допомагають дітям опанувати основні ручні навички, краще розуміти матеріали, навчитися бачити красу в простих речах, розвивати дрібну моторику й координацію рухів. Окрім цього, такі заняття позитивно впливають на інші аспекти навчання.

Інтеграція кераміки в освітній процес відіграє важливу роль у розвитку соціальних і комунікативних навичок. Спільна робота над гончарними проєктами чи участь у виставках сприяють формуванню вмінь взаємодіяти з однолітками, обговорювати ідеї та оцінювати результати роботи інших учасників. Ці заняття виховують такі важливі якості, як відповідальність, наполегливість і здатність до командної роботи.

Ключовим фактором розвитку креативності є створення позитивної емоційної атмосфери, яка підтримує дітей і допомагає їм почуватися впевнено. Це дозволяє їм вільно самовиражатися без страху перед критикою чи помилками. У цій ситуації вчитель відіграє роль наставника і партнера, який не лише пропонує рішення, а й заохочує експерименти та сприяє розвитку індивідуальності.

Викладання української кераміки в початковій школі вимагає від педагога творчого підходу та застосування інтерактивних методів, які роблять уроки цікавими та захопливими. Наприклад: інтерактивні презентації та відео, практичні вправи з ліплення й розпису, гра «Керамічна мозаїка», проєкт «Кераміка мого краю», міні-виставки дитячих робіт, рольові ігри на тему гончарства та аналіз зразків народної кераміки.

Застосування таких підходів робить процес вивчення української кераміки не лише цікавим і корисним, а й формує стійкий інтерес дітей до народної культури та сприяє розвитку їхньої творчої уяви.

Формування національної самосвідомості. Ознайомлюючись з українською керамікою, діти мають можливість торкнутися багатства народної культури, засвоїти значення символіки орнаментів і колірної палітри, характерної для різних регіонів України. Це закладає підвалини національної ідентичності, формує любов до рідного краю та повагу до культурної спадщини.

Розвиток творчості. Практичні заняття з ліплення і розпису керамічних виробів сприяють розвитку дрібної моторики, зорово-моторної координації, творчих здібностей та уяви. Діти вчаться створювати власні художні образи, експериментувати з кольорами та формами, тим самим активуючи креативне мислення.

Психологічна й емоційна підтримка. Керамічне мистецтво відкриває простір для вираження емоцій і почуттів через творчість. Діти можуть створювати роботи, які відображають їхній внутрішній світ, настрій та індивідуальність, що сприяє формуванню психологічного комфорту та впевненості в собі.

Інтегрований підхід до навчання. Уроки з української кераміки можуть інтегруватися з такими дисциплінами, як історія, література та фольклор. Це дозволяє дітям глибше розуміти свою національну історію, традиції й культуру, а також загалом підвищує їхній інтерес до навчання.

Загальний розвиток. Вивчення української кераміки допомагає молодшим школярам усвідомити багатогранність народної культури через знайомство з її унікальними символами, техніками та традиціями, що передавалися з покоління в покоління. Спостерігаючи за витворами керамічного мистецтва, діти краще усвідомлюють культурну спадщину України і виховують у собі пошану до Батьківщини. Практичні заняття з керамікою також сприяють розвитку творчих навичок, просторового мислення та уяви, гармонійно впливаючи на формування цілісної особистості.

Література та джерела

1. Масол Л. М. Формування особистості через мистецтво в естетичному середовищі URL: <https://sites.google.com/site/tvorchistvkojnomy/golovna-storinka/z-dosvidu-roboti/formuvanna-osobistost1-cerezmistectvo-v-estetichnomu-seredovis1> (дата звернення: 11.01.2025).

2. Масол Л. Мистецтво. Рівень стандарту, профільний рівень: підруч. Для 10 (11) закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 228с. <https://pidruchnyk.com.ua/1340-mistectvo-masol-10-11klas.html> (дата звернення: 17.01.2025).

3. УКРАЇНСЬКА КЕРАМОЛОГІЯ: Національний науковий щорічник. За рік 2008: Гончарне шкільництво / За редакцією доктора історичних наук Олесь Пошивайла. Опішне: Українське Народознавство, 2018. Кн. IV. Т. 2. 672 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА В ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Олександра Токар,

студентка 43 групи 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Педагогічного фахового коледжу
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Наукова керівниця – Наталія Палій, канд. пед. наук,
викладачка циклової комісії української мови та методики її викладання

Період навчання грамоти – один із найважливіших етапів початкової освіти, що закладає основи мовленнєвої та комунікативної компетентності учнів. Важливим завданням сучасної школи є створення умов для розвитку пізнавальної активності, творчого потенціалу та мотивації до навчання. Одним із ефективних методів навчання є використання дидактичних ігор, які поєднують навчання з грою, сприяючи активному засвоєнню знань.

Дидактична гра в період навчання грамоти є важливим засобом активізації пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку. Вона поєднує навчальний процес з ігровою діяльністю, що робить процес засвоєння знань більш цікавим та ефективним. Особливо значущою дидактична гра стає під час навчання грамоти, коли діти лише починають опановувати основи читання та письма.

Дидактична гра – це форма навчальної діяльності, що поєднує у собі ігровий характер та пізнавальні завдання. Вона спрямована на засвоєння навчального

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

матеріалу у невимушеній формі, яка відповідає віковим особливостям дітей. Основною метою дидактичної гри є формування нових знань, умінь і навичок, а також розвиток пізнавальних здібностей.

Дидактичні ігри виконують кілька важливих функцій:

- Освітня функція сприяє засвоєнню нових знань, закріпленню вивченого матеріалу та розвитку навчальних навичок.
- Розвивальна функція стимулює розвиток пам'яті, уваги, мислення та мовлення.
- Виховна функція формує самостійність, відповідальність, вміння працювати у колективі та дотримуватися правил.

У процесі навчання грамоти дидактичні ігри застосовуються на різних етапах уроку. Вони можуть бути спрямовані на оволодіння звуковим аналізом, розвиток навичок читання, збагачення словникового запасу та формування зв'язного мовлення.

Ігри на звуковий аналіз слів відіграють важливу роль у формуванні фонематичного слуху. Наприклад, гра «Впізнай звук» передбачає визначення першого або останнього звуку у слові, що допомагає дітям навчитися чути окремі звуки у мовленні. Гра «Слово на звук» сприяє розвитку вміння добирати слова на заданий звук, що є основою для подальшого оволодіння навичками читання та письма.

Ігри на формування навичок читання допомагають дітям вчитися складати слова з окремих букв або складів. Гра «Склади слово» активізує логічне мислення, уважність та навички комбінування. Гра «Чарівні букви» полягає у визначенні пропущеної букви у словах, що сприяє розвитку орфографічної грамотності.

Ігри на розвиток зв'язного мовлення, такі як «Придумай речення» або «Склади розповідь», сприяють формуванню мовленнєвої компетентності. Вони допомагають дітям навчитися висловлювати власні думки, будувати речення та зв'язні тексти.

Важливу роль відіграють орфографічні ігри, які допомагають закріплювати правильне написання слів. Наприклад, гра «Слово-загадка» передбачає вставлення пропущених букв у слова, а гра «Ланцюжок слів» сприяє розвитку уважності та логічного мислення.

Дидактичні ігри мають значний вплив на навчальний процес, оскільки поєднують освітню діяльність з емоційною сферою дитини. Вони сприяють підвищенню мотивації до навчання, розвитку мовленнєвої активності, формуванню комунікативних навичок та активізації уваги та пам'яті. Позитивний емоційний фон, який створюється під час гри, допомагає зменшити втому, підвищити інтерес до навчального матеріалу та сприяє кращому засвоєнню знань.

На уроках навчання грамоти дидактичні ігри можуть використовуватися як під час вивчення нового матеріалу, так і під час закріплення знань. Наприклад, під час вивчення букви «М» можна застосувати гру «Знайди слово на букву М», що допомагає дітям швидше запам'ятати нову літеру та розширити словниковий запас. Гра «Придумай речення» сприяє розвитку мовленнєвої активності та творчого мислення.

Висновки. Таким чином, дидактична гра є ефективним засобом навчання у період навчання грамоти. Вона сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку мовленнєвих навичок, формуванню позитивного ставлення до навчання та

вихованню особистісних якостей. Використання дидактичних ігор дозволяє зробити навчальний процес більш цікавим, динамічним та результативним.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. *Початкова освіта*. 2018. № 10 (826). С. 7–32.
2. Бібік Н. М. Дидактика початкової школи. Київ: Либідь, 2015.
3. Савченко О. Я. Методика навчання грамоти. Київ: Освіта, 2017.
4. Сухомлинська О. В. Дидактичні ігри у навчальному процесі. Харків: Ранок, 2018.
5. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей. Київ: Видавництво «Слово», 2019.

**ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ
РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ГЕОМЕТРИЧНОГО ЗМІСТУ:
ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ
ТА ПРОСТОРОВОЇ УЯВИ**

Марія Федорук,

студентка 4А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач

У статті розглядається важливість формування геометричної компетентності у здобувачів початкової освіти шляхом розв'язування задач геометричного змісту. Визначено основні труднощі, з якими стикаються молодші школярі під час вивчення геометрії, та пропонуємо ефективні шляхи їх подолання.

Одна з найдавніших наук - геометрія - це така наука, яка вивчає форми, розміри і взаємне розташування геометричних фігур. Ця наука виникла розвивалася у зв'язку з потребами практичної діяльності людини. Ще давним - давно, з давніх часів людина стикалася з потребою відшукувати відстані між предметами, визначати розміри земельних ділянок, орієнтуватися по місцю розташування зірок на небі. Геометрія започаткована таким знаменитим математиком давнини, як Піфагор. Дивовижна історія появи і становлення геометрії як науки, її дедуктивне наукове зведення – це приклад того як повинна бути побудована наукова теорія [3].

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які проходять сьогодні в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції і інновації: особистісно-орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо. До них належить і компетентнісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті. Адже довгий час у вітчизняній системі освіти домінував знаннєвий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених учнем знань (як інформації), умінь і навичок [1].

Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, в якій володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Від людини вимагається вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати нові знання, володіти такими якостями, як універсальність мислення, динамізм, мобільність. Ідея компетентнісного підходу – одна із відповідей на питання, який результат освіти необхідний особистості і затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня є на сьогоднішній день однією із актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, яка виникла із-за протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти і неможливістю розв'язати цю проблему традиційним шляхом [1].

Необхідні елементарні геометричні вміння і навички і для вирішення побутових задач. Сьогодні, як ніколи, актуальний вислів давньогрецького філософа і математика Платона «Хто не знає геометрії – із школи не випускається». Основу геометричної складової математичної компетентності складають уміння орієнтуватися в просторі, вимірювальні і конструкторські вміння, здатність застосовувати ці вміння у життєвих ситуаціях [3].

Уже при вивченні початкового курсу математики у школярів формуються перші наукові уявлення та поняття про основні геометричні фігури розташовані на площині, про їх сутнісні особливості та ознаки; учні формують вміння розрізняти окремі геометричні фігури у просторі, виділяти їх елементи; діти поглиблюють навички співставлення геометричних фігур з реальними об'єктами, оточуючими їх предметами. Навчальна діяльність, пов'язана з вимірюванням і обчисленням геометричних величин, дозволяє проілюструвати просторові та кількісні характеристики реальних об'єктів, організувати продуктивну діяльність молодших школярів [2].

У програмі четвертого класу пропонується ще більш розширити коло питань геометричної пропедевтики: вивчають діагональ многокутника, класифікують трикутники за сторонами або кутами, вводять поняття сектора, круга, геометричні тіла – конус, піраміда, циліндр, куля, прямокутний паралелепіпед (куб). Ці питання є важливими в контексті наступності в навчанні математики між початковою та основою школою [3].

Література і джерела

1. Геометрична складова математичної компетентності молодшого школяра: сутнісна характеристика <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711663/1/B0.pdf>
2. Підгорна В.В. Кваліфікаційна робота <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6852/1pdf>
3. Формування геометричних уявлень молодших школярів у процесі пошукової діяльності https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13186/Vedmetska_pedfak_2020.pdf?sequence=1

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анна Федорчак,

студентка 310 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник – *Кристина Шевчук, канд. пед. наук,*
доцентка кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Розглянута роль педагогічної ради в системі управління ЗЗСО. Визначено її основні функції: управлінську, методичну, контрольну, організаційну та експертну. Проаналізовано структуру, порядок проведення засідань та механізми прийняття рішень.

У сучасних умовах реформування освіти особливої уваги набуває питання ефективного управління закладом загальної середньої освіти (ЗЗСО). Відповідно, одним із ключових органів, що забезпечує якісне функціонування освітнього процесу, є педагогічна рада, що виступає стратегічним майданчиком для ухвалення рішень, визначення освітніх пріоритетів і контролю за їх реалізацією.

Педагогічна рада представляє собою основний постійно діючий колегіальний орган, що забезпечує демократичне управління закладом освіти, сприяє підвищенню професійної компетентності педагогів, розглядає питання організації та планування навчального процесу а також методичного забезпечення.

До складу педагогічної ради зазвичай входить директор закладу освіти, його профільні заступники, учителі-предметники, психологи, соціальні педагоги, представники бібліотеки та інші працівники, що безпосередньо залучені до освітнього процесу.

Головує на засіданнях педагогічної ради директор закладу, який відповідає за порядок денний, формулює стратегічні завдання та ухвалює рішення. Профільні заступники директора можуть виступати доповідачами та відповідальними за певні аспекти роботи. Засідання педагогічної ради можуть проводитися як планові за графіком, так і позапланові за виробничої необхідності.

Засідання педагогічної ради вважається правомірним за умови присутності не менше двох третин її членів. Усі питання вирішуються шляхом голосування, і рішення ухвалюється більшістю голосів від загального складу ради. Якщо голоси розподілилися порівну, остаточне рішення приймається головою ради. Ухвалені рішення фіксуються у протоколі засідання, який підписують голова та секретар педагогічної ради [4; 5, с. 32].

Робота педагогічної ради планується в довільній формі відповідно до потреб середнього загальноосвітнього навчального закладу. Процес проведення засідання педагогічної ради включає кілька ключових етапів. Спочатку необхідно творчо підібрати тему для обговорення, після чого проводиться підготовча робота. Важливо додатково залучити ініціативні або творчі групи педагогічних працівників, які допоможуть у розробці питань для розгляду. За потреби здійснюється взаємодія з органами громадського самоврядування закладу освіти.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Також до засідання можуть готуватися інформаційні стенди з відповідними матеріалами. Після ухвалення рішень педагогічної ради вони впроваджуються в освітній процес і повсякденну діяльність закладу [1, с. 22].

Відповідно педагогічна рада виконує ряд важливих функцій, спрямованих на удосконалення освітнього процесу, зокрема:

- управлінська функція, що забезпечує дотримання державних стандартів освіти, прийняття рішень відповідно до чинного законодавства;
- методична функція, яка сприяє впровадженню інноваційних методів навчання, обговоренню та затвердженню методичних матеріалів;
- контрольна функція, яка здійснює моніторинг якості освітнього процесу, аналізує рівень успішності учнів та професіоналізм педагогічного складу;
- організаційна функція яка координує діяльність учителів, сприяє розвитку співпраці між адміністрацією та педагогічним колективом;
- експертна функція, що аналізує результати освітньої діяльності, виявляє проблеми та пропонує шляхи їх вирішення [2].

Ключові завдання педагогічної ради полягають у своєчасному та глибокому вивченні освітнього процесу, прийнятті педагогічно доцільних заходів для його покращення, що включає:

- затвердження навчальних програм, планів та освітніх стандартів згідно методичних рекомендацій;
- обговоренні питань організації освітнього процесу, графіку проведення занять та оцінювання здобувачів освітніх послуг;
- аналіз рівня знань, успішності та дисципліни здобувачів освітніх послуг;
- ухвалення заходів щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- сприяння впровадженню сучасних освітніх технологій та інноваційних підходів до навчання [3, с. 79].

Перш за все, педагогічна рада відіграє ключову роль у створенні сприятливого освітнього середовища, адже вона визначає педагогічні пріоритети, слідує за адаптацією учнів до навчального процесу та сприяє впровадженню інклюзивної освіти. Крім того, окрему увагу педагогічна рада приділяє виховній роботі, яка включає морально-етичне виховання, профілактику правопорушень серед учнів, організацію позакласних заходів та співпрацю з батьками.

Додатково на педагогічних радах може підніматися питання кадрової політики ЗЗСО, розподілу навантаження між педагогами, впровадження нових предметів і дисциплін. Окрім того, педагогічна рада може ініціювати внутрішній аудит, анкетування учнів та батьків, моніторинг якості знань, що дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення для покращення навчального процесу. Тому педагогічна рада активно залучає батьків до обговорення освітніх програм, дисциплінарних питань, виховної роботи під час нарад на початку або по завершенні навчального року.

Також педагогічна рада може ініціювати зустрічі з представниками місцевих органів влади, громадських організацій, благодійних фондів, які сприяють покращенню матеріально-технічної бази школи, проведенню позакласних заходів, організації навчальних екскурсій та інших ініціатив.

Попри важливу роль педагогічної ради в управлінні ЗЗСО, її діяльність стикається з певними викликами. Зокрема можна виділити недостатню активність педагогічного колективу у процесі ухвалення рішень та формальний характер засідань, що знижує ефективність роботи ради. Тому для підвищення ефективності педагогічної ради необхідно застосовувати новітні методи управління, проводити неформальні педагогічні ради з метою згуртування колективу, активізувати участь педагогів у прийнятті рішень, впроваджувати електронні системи опитування та зворотного зв'язку.

Отже, педагогічна рада є важливим елементом у системі управління ЗЗСО. Адже вона не лише визначає освітню стратегію, але й забезпечує ефективну взаємодію між адміністрацією, педагогами, учнями, батьками та громадськістю. Відповідно, ефективна робота педагогічної ради сприяє покращенню якості освіти, підвищенню професійного рівня вчителів, створенню комфортного освітнього середовища для учнів, тому необхідно вдосконалювати механізми її діяльності, забезпечувати належну підготовку педагогів і використовувати сучасні підходи до управління ЗЗСО.

Література та джерела

1. Люшин М. Технологія підготовки та проведення засідання педагогічної ради закладу загальної середньої освіти в сучасному вимірі. *Нова педагогічна думка*, 2024. № 3 (119). С. 20-25.
2. Педагогічна рада школи: функції та планування. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1223-qqq-17-m2-28-02-2020-pdgotovka-do-zasdannya-pedagogchno-radi-shkoli> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Сіранчук Н. М., Хоменко А.М. Шляхи підвищення ефективності засідань педагогічних рад. *Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі*, 2024. С. 78-82.
4. Ст. 40 ЗУ Про повну загальну середню освіту зі змінами 2025 рік №463-IX від 16.01.2020, редакція від 24.11.2021. URL: https://urst.com.ua/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu/st-40 (дата звернення: 25.02.2025).
5. Фізеші О. Й. Управління освітнім процесом у початковій школі (конспект лекцій до вивчення курсу): навчальне видання для здобувачів для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта. Мукачево: МДУ, 2024. 76 с.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Юлія Фень,

студентка 4Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Дмитренко, викладач-методист
циклової комісії словесних дисциплін

Публікація висвітлює питання організації освітнього процесу початкової школи з урахуванням сучасних вимог, а саме розкриває специфіку формування ключових і предметних компетентностей учнів шляхом інтеграції освітніх галузей «Мовно-літературна» (предмети

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

«Навчання грамоти», «Українська мова», «Літературне читання» і «Природника», «Громадянська та історична», «Соціальна та здоров'язбережувальна» (курс «Я досліджую світ»).

Інтегроване навчання як одна з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти актуальне у практиці початкової школи. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни [6, с. 55]. Інтеграція передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, навчально-методичним забезпеченням, новими технологіями і передбачає формування в учнів цілісної картини світу, здійснюється на рівні мети й завдань шкільних програм, а реалізується на рівні змісту кожного компонента і технології проведення уроків [9].

Необхідність інтеграції в освітньому процесі обґрунтована працями науковців (Р. Арцишевський, Н. Бібік, С. Гончаренко, В. Ільченко, С. Клепко, І. Козловська, О. Савченко). Дослідженням ефективності інтеграційного навчання на уроках української мови і літературного читання присвячені праці лінгводидактів О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Н. Волошиної, М. Пентилюк, Б. Суржук, О. Ткачук та ін. Питання вивчення інтегрованого курсу природничих предметів висвітлено в працях Л. Булави, К. Гуза, Т. Засекіної, В. Ільченко, Т. Пушкарьової та ін.

У сучасних умовах інформаційного суспільства, нової філософії освіти питання інтегративного підходу в шкільній освіті набуває нового сенсу. Дидактичні засади реалізації інтегративного підходу передбачають: проєктування інтегрованих результатів навчання, що зумовлюють концептуальні зміни у цілепокладанні, структурі й змісті освіти як неперервного й цілісного комплексу предметів й інтегрованих курсів, методиках, засобах і технологіях навчання й оцінювання, розроблення навчально-методичного забезпечення, методичної підтримки професійної діяльності учителя [4].

Мета інтеграції – створення умов для формування нового мислення, яке виходить за межі одного навчального предмета. Для досягнення мети об'єктом інтеграції має бути формування ключових компетентностей школярів, тобто інтегрованого утворення, яке не формується засобами одного предмета, одного виду діяльності, а вимагає різних за змістом і способом пізнання діяльностей [9]. Особливо важливим є інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти, оскільки дітям молодшого шкільного віку властиве сприйняття об'єктів навколишнього світу без усвідомлення їх суттєвих ознак. Інтеграція змісту предметів різних освітніх галузей вирішує ці проблеми шляхом формування навичок системного аналізу складових цілого у школярів.

Значний освітньо-розвивальний потенціал має інтеграція освітніх галузей «Мовно-літературна» (предмети «Навчання грамоти», «Українська мова», «Літературне читання») і «Природника», «Громадянська та історична», «Соціальна та здоров'язбережувальна», об'єднаних у курс «Я досліджую світ», що створює умови для формування цілісної картини світу у школярів під час опанування соціального досвіду, а також формування ключових і предметних компетентностей: розширення елементарних знань учнів про предмети і явища природи та соціуму, про мову, культуру; розкриття в доступній формі зв'язків між неживою і живою природою та людським суспільством; виховання любові до Батьківщини; формування вмінь

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

аналізувати, оцінювати, систематизувати, узагальнювати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків між ними; виробляти практичні уміння і навички; ефективно спілкуватися і взаємодіяти для досягнення успіху.

Аналіз програм для 1-4 класів дає підстави зробити такі висновки:

1) у сучасному освітньому процесі початкової школи передбачено різні види інтеграції предметів мовно-літературної галузі «Навчання грамоти», «Українська мова», «Літературне читання» та курсу «Я досліджую світ» (тематична, міжгалузєва, процесуальна; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, у процесі проєктної діяльності);

2) програма, розроблена під керівництвом О. Савченко, акцентує увагу на інтеграції природничих знань із соціальними та культурними аспектами, де важливе значення має екологічна свідомість і взаємодія людини з природою в більш широкому контексті;

3) програма, розроблена під керівництвом Р. Шияна, орієнтована на дослідження природи через практичні заняття, на розвиток дослідницьких умінь здобувачів освіти, їх активність у вивченні природи та рукотворного світу через експерименти та модельовані ситуації [10].

Інтеграція змісту та видів діяльності різних освітніх галузей відбувається навколо тем і проблемних питань природничого та соціокультурного змісту. Мовні уміння при цьому відіграють інструментальну роль та виступають засобами вирішення проблемних питань/ситуацій, пізнання світу, фіксації результатів досліджень. На думку педагогів-практиків, найбільш ефективним є інтегративно-тематичний підхід, тобто проведення інтегрованих уроків. Механізмами інтегрування на цих уроках виступають загальноосвітні уміння та навички; логічні операції, міждисциплінарні зв'язки, інтелектуальні вміння (аналіз, синтез, порівняння); спільні та подібні підходи до реалізації етапів уроку, роботи з наочною посібниками та технічними засобами навчання [5].

Аналіз науково-методичних джерел вказує, що інтегровані уроки стали невід'ємною складовою освітнього процесу початкової школи, наприклад: 1 клас: «Позначення звуків буквами. Виділення звуків у словах. Письмо букв на позначення приголосних, голосних звуків. Самостійне письмо або відтворення графічних знаків за зразком. Визначення споріднених слів. Повторення кольорів веселки. Колообіг води в природі» («Навчання грамоти», «Природознавство») [8]; 2 клас: «Навіщо дубам листя взимку?» («Українська мова», «Природознавство») [3]; 3 клас: «Птахи. Змінювання іменників за числами (однина і множина). Аплікація пташки» («Українська мова», «Природознавство», «Трудове навчання») [7]; 4 клас: «Ліс. Повторення вивченого про іменник. Закріплення вміння орієнтуватися на місцевості» («Українська мова», «Я досліджую світ») [1].

На інтегрованих уроках чуттєве сприйняття предметів і явищ природи супроводжується роботою з розвитку мовлення дітей. Учитель навчає їх правильно називати рослини, тварин, частини тіла, пропонує розповісти про результати спостережень. Завдяки такій роботі нові слова, які опановують діти, з'єднуються в їх свідомості з конкретними уявленнями про предмети і явища природи, наповнюються багатим життєвим змістом [2, с. 53], тобто у школярів формується комплексний погляд на явища об'єктивної реальності.

Інтеграція створює умови для реалізації нових підходів до діяльності педагогів шляхом запровадження інтерактивних технологій, які ефективно реалізують вимоги особистісно орієнтованого освітнього простору, формування самостійних, творчих особистостей, спроможних до ініціативи та креативної діяльності. Адже діти повинні не просто засвоїти певну суму знань, а й навчитися спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати. За формою організації та проведення інтегровані уроки переважно нетрадиційні: урок-подорож, урок-казка, урок-проект, урок-гра, урок-конкурс, урок-інтерв'ю, урок-фантазії і мислення та інші. Педагоги активно використовують засоби активізації пізнавальної діяльності учнів: дидактичні ігри, завдання творчого характеру, нестандартні завдання, групові форми роботи, навчальні проекти, створення інтелект-карт, що зображають синтезоване уявлення про природні об'єкти, суспільні та соціальні явища, формують ключові та предметні компетентності школярів.

Отже, інтегративний підхід до вивчення освітніх галузей «Мовно-літературна» (предмети «Навчання грамоти», «Українська мова», «Літературне читання») і «Природнича», «Громадянська та історична», «Соціальна та здоров'язбережувальна», об'єднаних у курс «Я досліджую світ», забезпечує ефективність процесу формування у здобувачів початкової освіти цілісної картини світу та системи інтегративних компетентностей шляхом застосування інтерактивних освітніх технологій.

Література і джерела

1. Бахтінова О. В. Інтегрований урок української мови та природознавства в 4 класі «Ліс». URL : <https://vseosvita.ua/library/integrovanij-urok-ukrainskoi-movi-ta-prirodoznavstva-v-4-klasi-lis-372833.html>
2. Борисова Л. В. Інтегровані уроки як засіб підвищення ефективності навчання в початковій школі : матеріали інтернет-семінару «Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів» / уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. Черкаси, 2017. С. 50-55. URL : <https://surl.li/gtfhty>
3. Григоренко О. С. «Навіщо дубам листя взимку?». URL : <https://vseosvita.ua/library/integrovanij-urok-z-ukrainskoi-movi-ta-yads-v-2-klasi-navishcho-dubam-lystia-vzymku-627083.html>
4. Засекіна Т. Інтегративний підхід у шкільній природничій освіті. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/6%20(1).pdf)
5. Крот Л. Використання інноваційних технологій, їх форм, методів та прийомів на уроках початкової школи в НУШ. URL : <https://naurok.com.ua/vikoristannya-innovacijnih-tehnologiy-h-form-metodiv-ta-priyomiv-na-urokah-pochatkovo-shkoli-v-noviy-ukra-nskiy-shkoli-333851.html>
6. Нова українська школа: порадник для вчителя / За ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
7. Парамбул Л. М. Інтегрований урок з української мови та природознавства. URL : <https://vseosvita.ua/library/integrovanij-urok-z-ukrainskoi-movi-ta-prirodoznavstva-219223.html>
8. Пушкар Т. П. «Позначення звуків буквами. Виділення звуків у словах. Письмо букв на позначення приголосних ,голосних звуків. Самостійне письмо або відтворення графічних знаків за зразком. Повторення кольорів веселки. Колообіг води в природі» URL : <https://vseosvita.ua/library/integrovanij-urok-ads-ukrainska-mova-201261.html>
9. Суржук Т., Ткачук О. Інтеграція в навчання української мови та читання учнів початкової школи. URL : <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v34/52.pdf>
10. Типові освітні програми для 1–4 класів закладів загальної середньої освіти. URL : <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60529>

РОЛЬ ГУМОРУ В ДИТЯЧИХ КНИГАХ: ЯК СМІХ ДОПОМАГАЄ ДОЛАТИ СКЛАДНІ СИТУАЦІЇ

Анастасія Харабара,

студентка 43 групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Педагогічного фахового коледжу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Наукова керівниця – *Валентина Сенічак, завідувачка шкільного відділення*

У статті розглядається вплив гумористичних текстів на формування емоційного інтелекту дитини, подоланні страхів і труднощів, розвиток критичного мислення та мовленнєвих навичок. Наведено приклади творів відомих українських письменників, які використовують гумор для формування позитивного світогляду юних читачів.

Гумор у творах дитячої літератури – це більше, ніж просто смішні історії. Це важливий засіб психологічної підтримки, який допомагає здобувачам освіти легше долати труднощі, розвивати соціальні навички, емоційний інтелект і навіть зміцнювати пам'ять. Комічні ситуації у книгах допомагають школяреві інакше подивитися на проблеми, легше сприймати невдачі та вчитися взаємодіяти з оточенням.

Гумор відіграє ключову роль у психологічному розвитку дітей. Він виконує кілька важливих функцій:

- зменшення тривожності та подолання страхів.
- розвиток емоційного інтелекту.
- формування критичного мислення.
- підвищення впевненості у собі.

Розглянемо реалізацію кожної функції детальніше на прикладах художніх творів для дітей.

Гумор як засіб емоційного розвантаження. Діти, як і дорослі, враховуючи виклики сьогодення, переживають стрес, тривожність та напругу. Часто це стосується вікових криз та певних соціальних викликів. Школярі потрапляють у нові, незрозумілі ситуації, що іноді навіть лякають, і не завжди знають, як правильно на них реагувати. У таких випадках гумор стає засобом психологічного розвантаження. Яскравим прикладом є книга В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», у якій гумор використовується для осмислення життєвих викликів. Хлопці ніколи не сидять на місці, вигадують нові пригоди, блукають у кукурудзі, влаштовують справжню кориду на сільському вигоні із коровою Контрибуцією, рятують цуцика Собакевича із колодязя тощо [4]. Кумедні ситуації дозволяють читачам легше ставитися до невдач, сприймати їх не як трагедію, а як досвід. Крім того, сміх допомагає будувати зв'язки між персонажами, а також між книгою та читачем. Через веселоці школярі можуть глибше зрозуміти такі важливі цінності, як чесність, справедливість, взаєморозуміння тощо. В. Нестайко майстерно поєднує гумор із повчальними моментами, перетворюючи їх на прості, але ефективні життєві уроки. Його книги залишаються популярними навіть сьогодні.

Гумор як засіб подолання фобій. Часто діти бояться темряви, лікарів, перших днів у школі чи навіть незнайомих дорослих. У такому випадку гумористична книга може стати своєрідною терапією. Адже коли страшні речі подаються в комічному ключі, страх втрачає свою силу. Наприклад, у книзі Л. Ворониної «Тамне товариство боягузів» головний герой спочатку боїться всього, але згодом завдяки пригодам і веселим подіям перетворюється на сміливця. Книга вчить дітей тому, що страх можна подолати, якщо подивитися на нього під іншим кутом. У повісті І. Андрусяка «Стефа і Чакалка» автор використовує фольклорний образ Чакалки – казкової істоти, якою на Слобожанщині й Полтавщині в давнину батьки лякали своїх неслухняних дітей. Головні герої потрапляють у казкову «школу чакалок і бабаїв», де їм дозволено робити все, що заманеться. Письменник описує ці сцени з гумором, проте головну увагу концентрує на дитячій психології, наголошуючи на тому, що добро й любов перемагають неодмінно [6]. Читач розуміє, що страхи часто перебільшені й можуть стати навіть приводом для жартів.

Гумор і розвиток емоційного інтелекту. Емоційний інтелект – це здатність розуміти свої емоції та керувати ними, мотивувати себе, усвідомлювати свої думки й поведінку, а також розпізнавати емоційні стани інших людей і співпереживати їм. Ця тема стала особливо актуальною після початку війни, коли здатність до співчуття та емоційної підтримки набула нової цінності [5].

Гумористичні ситуації у дитячих книгах допомагають розпізнавати різні емоційні стани, адже комічні моменти часто виникають на основі контрасту почуттів: страху, сорому, подиву тощо. Жарти, кумедні ситуації, гра слів – усе це допомагає дітям краще розуміти емоції інших, розпізнавати приховані значення слів та розвивати кмітливість. Казка В. Симоненка «Цар Плаксій і Лоскотон» є чудовим прикладом літературного твору, що сприяє розвитку емоційного інтелекту у дітей. Вона допомагає розпізнавати власні емоції, розуміти почуття інших, вчить співпереживати. Головні персонажі – цар Плаксій, який забороняє веселощі, та Лоскотон, що приносить радість і сміх, – яскраво показують контраст між негативними та позитивними емоціями. Юні читачі, спостерігаючи за цими героями, вчаться усвідомлювати, як смуток і радість впливають на людину та суспільство. Казка розвиває емпатію, адже школярам стає шкода мешканців країни Сльозолій, позбавлених права сміятися, і вони починають розуміти важливість свободи емоційного вираження. Твір вчить керувати власними емоціями, у складних ситуаціях можна знайти радість і підтримку.

Гумор як засіб навчання. Хоча традиційно освіта розглядається як досить серйозна й важлива справа, наразі педагогічні тенденції дещо змістилися до створення більш м'якого навчального середовища та акценту «перетворення навчання в розвагу». Тобто учні будуть краще сприймати й запам'ятовувати інформацію, якщо вони веселі та щасливі, а не тривожні й налякані [2, с. 30]. Комічні ситуації та гра слів сприяють тому, що навіть складні поняття сприймаються як цікава гра.

Гумор допомагає зробити складне простим і перетворює навчання на приємний процес. Школярам складно сприймати абстрактні поняття (моральні цінності, суспільні норми, математика, граматики тощо). Г. Бойко у своїх творах майстерно використовував гру слів, жарти та несподівані розв'язки, щоб зацікавити юних

читачів і водночас навчити їх важливих життєвих істин. Автор порушує одвічні теми дружби, праці, ввічливості, навчання, природи та винахідливості, поетично осмислюючи кумедні ситуації. Наприклад у вірші «Історія з географією» автор пояснює, що знання потребують ґрунтовної підготовки, а у творі «Ледар» висміює лінощі, закликаючи дітей бути працьовитими й чесними. Вереда, хвалько, брехун, замазура, ледар, невіглас, недотепа, базіка, боягуз, задавака, роззява, підлабузник, симулянт, ябеда – ось «знамениті» персонажі його чудових віршів та поем [3]. Г. Бойко мав дар помічати й поетично осмислювати кумедні ситуації, що трапляються з дітьми. Володів не жорстоким, не бездушним, а м'яким, доброзичливим почуттям гумору [1].

Гумористичні мініатюри П. Воронька про кмітливу та дотепну дівтуру, цікавий світ тварин мають повчальний компонент. Молодші школярі із захопленням читають вірші «Кучерявий баранець», «Муха-звір», «Кошеня», «Не будь козою» тощо. Гумористичні твори допомагають розвивати мовлення та творчі здібності дітей. У книгах, де використовуються каламбури, гра слів і жартівливі діалоги, читач мимоволі розширює словниковий запас та вчиться експериментувати з мовою. Гумор змушує мислити нестандартно та помічати приховані сенси.

Гумор у дитячій літературі – це потужний інструмент емоційного розвитку, навчання та адаптації до життя. Він допомагає дітям розвивати гнучкість мислення, вчитися взаємодіяти з оточенням і навіть долати страхи. Саме тому гумористичні твори залишаються популярними та улюбленими для покоління юних читачів. Усі вони доводять, що сміх є важливою складовою гармонійного розвитку молодшого школяра, яка робить світ яскравішим і добрішим.

Література та джерела

1. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
2. Псатій А. Психологія гумор. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 112 с.
3. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-tvorchist-doneckogo-pismennika-gricka-boyka-dlya-ditey-230972.html>
4. <https://nus.org.ua/2023/03/30/chy-dorechnyj-smih-pid-chas-vijny-ta-yaki-ukrayinski-tvory-pochytaty-dlya-pidnyattya-nastroyu/>
5. <https://osvita.ua/school/method/93484/>
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%>

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Софія Хомин,

студентка групи ПОА-2226Б спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Науковий керівник – Руслана Даниляк, канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Розглянуто необхідність формування загальнолюдських цінностей та орієнтирів учнів початкових класів як пріоритетного завдання української виховної системи сучасної школи, використання різноманітних форм і методів морального виховання в освітньому процесі початкової школи.

Формування моральних якостей дітей завжди було пріоритетним в традиціях української виховної системи, але у сучасному суспільстві традиції виховання в дітей моральних чеснот почали втрачатися під впливом різноманітних чинників. Це пов'язано насамперед з політичною, економічною, соціальною нестабільністю, що спричиняє виникнення песимістичного настрою, девальвацію системи загальнолюдських цінностей і, як наслідок, посилення бездуховності, падіння загальнокультурного рівня покоління, яке зростає. Невихованість, агресивність, злість, грубість, байдужість до проблем ближнього, ненависть до людей іншої національності є характерними рисами досить значної частини сучасної молоді. У зв'язку з цим виникає потреба утвердження в сучасному українському суспільстві гуманістичних цінностей, посилення виховної функції освітніх закладів, розширення кола суб'єктів виховання, синхронізації і координації комплексу зовнішніх впливів на особистість, налагодження взаємодії сім'ї, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів для вироблення спільної виховної позиції та стратегії її реалізації у моральному вихованні нових поколінь.

Кожне суспільство створює свої моральні норми та цінності, необхідні для засвоєння та дотримання всіма його членами. Значимими цінностями особистості відносно інших повинні бути гуманізм, милосердя, доброта. Згідно із програмою «Освіта ХХІ століття», одним із найголовніших завдань у контексті виховання справжніх гуманістичних цінностей у початковій школі є формування високоморальної особистості, що здатна розуміти та виявляти такі риси, як чесність, відповідальність, порядність, здатність до співпереживання та ін. і саме молодший шкільний вік – найсприятливіший період у сприйнятті соціальних впливів та формування моральних цінностей.

Психолого-педагогічні дослідження доводять, що в цей період особистість легко засвоює способи спілкування, норми поведінки, поєднуючи їх із власними спостереженнями, висновками та наслідуванням старших, найчастіше – батьків [1, с. 22]. Тому в контексті основних завдань морального виховання варто розглядати ті засоби, які сприятимуть ефективному формуванню духовних цінностей.

Питання формування духовно-моральних цінностей школярів розглядали видатні психологи й педагоги Л. Божович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, О. Савченко, О. Вишневський, М. Стельмахович та ін.

Моральні цінності молодшого школяра як складова моральної свідомості, передбачають певну систему знань, установок та поглядів щодо моралі та моральної поведінки. До ефективних засобів формування моральних цінностей молодших школярів на уроках варто віднести бесіди на морально-етичну тематику («Моральні якості», «Як я себе оцінюю?», «Як себе поводити, щоб не розчарувати батьків (педагогів)?»). Бесіда з учнями обов'язково має передбачати елементи рефлексії самих учнів, які повинні розуміти зміст своїх хороших або поганих вчинків, давати об'єктивну характеристику власній поведінці тощо. Також доцільно використовувати

ситуації морального вибору, які передбачають різні варіанти поведінки морального або ж антиморального спрямування й можливість учня обрати один із них та оцінити рівень сформованості духовної сфери учня на основі отриманих результатів [1, с. 23].

Усвідомлення учнями культури самообслуговування крізь призму формування духовних якостей на уроках «Я досліджую світ» також повинно мати за основу поглиблення знань учнів про те, що слід дотримуватися не лише чистоти обличчя, рук, але й дбати про «чистоту» душі, адже лише така особистість буде гармонійно розвиненою [5, с. 266]. Для цього на уроках можна провести бесіду «Чистота тіла = чистоті душі», у процесі якої учням ставлять ряд запитань проблемного змісту.

Така робота має досить цінні можливості щодо формування духовності учнів, спонукає школярів до роздумів, здатності відстоювати свою позицію та мислити критично й самостійно. Через усвідомлення учнем себе як частини живої природи завдяки використанню інформаційних, ілюстративних або практичних форм і методів роботи школяр поглиблює свої знання про взаємопов'язаність природних процесів, явищ та життя й діяльності людей. Тому лише високодуховна особистість зможе мати високий рівень культури поведінки не тільки в соціальному, а також і у природному докільлі. У процесі пізнавальної та трудової діяльності на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ» школяр навчається пристосовуватися до колективних норм, працювати в колективі. Тому в нього формується уявлення щодо значущості людської праці в житті кожної людини, про її моральний характер.

Одне з основних завдань сучасної школи – формування в учнів початкових класів загальнолюдських духовних цінностей та орієнтирів. Зміст початкової освіти – основа різнобічного розвитку учнів, формування в них мислення, пізнавальних інтересів, оволодіння навичками здобуття знань. Саме цей період є ефективним для учнів початкових класів, тому що сприяє інтенсивному формуванню інтелектуальних, соціальних та моральних якостей. Найхарактернішою властивістю учнів цього віку є розрив між знаннями моральних принципів і відповідною поведінкою. З часом діти набувають таких моральних почуттів: провина, сором, обов'язок, відповідальність, справедливість, власна гідність та сумління [3, с. 45].

Під моральними почуттями, якими наділені учні, розуміють запити, оцінки, стосунки, а моральні звички розглядаються як корисна стійка форма поведінки, котра є потрібною та здійснюється за будь-якої ситуації та умов. Моральна спрямованість розглядається вченими як стійка суспільна позиція особистості, на яку мають вплив світоглядні основи, мотиви поведінки та властивість особистості, що проявляється в різних умовах [2, с. 72].

При достатньому використанні різноманітних форм і методів, цікавому змісті роботи можна реалізувати такі основні напрями формування моральних якостей учнів початкових класів: – освітня робота – обговорення висловлювань, афоризмів про дружбу, сім'ю, родину, батьків; – коментоване читання фрагментів текстів із питань сімейних взаємин: «Лад у Домі» (за М. Ілляшем), «Найласкавіші руки», «Сьома дочка», «Дідусева ложка» (за В. Сухомлинським); – бесіди про значення ввічливості, прояв доброти, про роль батьків, взаємини в сім'ї; – складання родовідного дерева, написання твору-роздуму «Моя улюблена домашня тварина», гра «Я – чуйність» (за І. Бехом); – змагання команд у вирішенні завдань, наприклад: Хто більше назве

синонімів до слова «дружба»; – групова робота – обмін думками: «Які добрі справи можна зробити для батьків, родичів для природи, для звірів, для міста і т. д.?», інсценування життєвих ситуацій – гуманні взаємини дітей у класі, школі, родині тощо, як можна проявити такі моральні цінності, як чуйність, доброзичливість, довірливість, щирість, ввічливість [4, с. 20-22].

Формування морально-етичних цінностей учнів початкової школи є важливим завданням виховної роботи та педагогічного процесу загалом. Це завдання стоїть перед педагогами та батьками як одна з ключових складових розвитку особистості дитини та формування її як громадянина суспільства.

Література та джерела

1. Бех І. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні. *Початкова освіта*. 2018. № 8. С. 21–24.
2. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Формування моральних якостей молодших школярів : теоретичний аспект. *Наукові записки*. Серія "Психолого-педагогічні науки". 2017. № 3. С. 69–74.
3. Лебеденко Т. А. Загальнолюдські цінності в духовному розвитку особистості. Виховна робота. 2010. № 10. С. 44–47.
4. Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в молодшому шкільному віці : автореф. дис. ... д-ра психолог. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2005. 40 с.
5. Фіцула М. М. Виховання свідомої дисципліни, почуття обов'язку та відповідальності. *Педагогіка*. 2016. С. 266–270.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ МОВНОЇ ОСВІТИ

Ірина Христінчик,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта,
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Олена Стрельбіцька,
канд. філол. наук, ст. викладач кафедри філології

У публікації розглядається проблема формування навичок медіаграмотності у молодших школярів на початковому етапі мовної освіти. Проаналізовано основні підходи розвитку медіакомпетентності та запропоновано практичні прийоми формування критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках української мови в НУШ.

В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та діджиталізації освітнього процесу формування навичок медіаграмотності стає невід'ємним компонентом якісної освіти. Сучасні діти з раннього віку активно взаємодіють з різноманітними медіаресурсами, що потребує від них здатності критично оцінювати отриману інформацію, розрізняти факти та судження, розпізнавати маніпулятивні техніки. Особливо гостро постає питання інтеграції елементів медіаосвіти в мовний

курс початкової школи, адже саме на початковому етапі закладаються фундаментальні навички роботи з інформацією. Нова українська школа визначає формування медіаграмотності як одну з ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації учнів у сучасному світі [4].

Дослідження Л. Найдьонової показують, що діти молодшого шкільного віку проводять значну частину вільного часу за переглядом відеоконтенту, в соціальних мережах та онлайн-іграх, однак часто не мають достатніх навичок для критичного осмислення отриманої інформації [6, с.31]. Тому впровадження елементів медіаосвіти в початковий курс мовно-літературної галузі є необхідною умовою для розвитку надважливої сьогодні інформаційно-цифрової компетентності школярів.

Питання медіаграмотності в освітньому процесі досліджувало чимало вчених, зокрема О. Волошенюк, В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович, які розробили теоретико-методологічні засади медіаосвіти в Україні. Проблематику формування медіаграмотності саме в початковій школі висвітлювали О. Баришполець, О. Шкрбець, Ю. Семеняко. Особливості інтеграції медіаосвіти в мовний курс початкової освіти розглядали М. Вашуленко, К. Пономарьова, О. Савченко [1].

Метою нашої розвідки є визначення ефективних методів та прийомів формування навичок медіаграмотності в молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Ми розглядаємо медіаграмотність як комплексне поняття, що включає здатність аналізувати, оцінювати та створювати повідомлення в різних формах медіа. На основі аналізу науково-методичної літератури та власних спостережень виділили такі ключові напрями формування медіаграмотності на початковому етапі мовної освіти:

1. Розвиток критичного сприйняття медіатекстів. Важливо навчити дітей ставити запитання до тексту, розрізняти факти та судження, виявляти маніпулятивні техніки. Наприклад, на уроках читання можна аналізувати рекламні тексти, порівнювати опис товару з реальними характеристиками, шукати перебільшення та емоційно забарвлені слова [5, с. 10].

2. Формування навичок створення медіаконтенту. Учні початкової школи мають не лише споживати, але й створювати власні медіапродукти. Це можуть бути невеликі оголошення, реклами, афіші, презентації, відеоролики. Такі завдання сприяють розвитку мовленнєвих навичок та розумінню принципів побудови медіаповідомлень.

3. Розвиток візуальної грамотності. Сучасні медіа активно використовують візуальні образи, тому важливо навчити дітей «читати» зображення, розуміти мову кольорів, композиції, символів. На уроках мови та читання можна аналізувати ілюстрації до текстів, обговорювати, як візуальний ряд доповнює або змінює сприйняття інформації [4].

4. Безпечна поведінка в медіапросторі. Учні повинні усвідомлювати ризики, пов'язані з використанням медіа, розуміти поняття приватності, авторського права, цифрового сліду. Ці питання можна інтегрувати в теми з розвитку мовлення, пропонуючи дітям створювати правила безпечної поведінки в інтернеті, обговорювати ситуації, пов'язані з онлайн-комунікацією.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Для ефективного формування навичок медіаграмотності в молодших школярів ми пропонуємо використовувати такі методи та прийоми на уроках української мови:

- *Аналіз медіатекстів різних жанрів* (казки, оповідання, новини, реклама) з метою визначення цільової аудиторії, основної ідеї, виявлення фактів та суджень [7].
- *Створення власних медіапродуктів* (мінікнижки, комікси, реклами, афіші) із застосуванням вивчених мовних засобів.
- *Ігрові технології* («Юні детективи», «Редакція газети», «Рекламне агентство»), що моделюють реальні ситуації взаємодії з медіа.
- *Проектна діяльність*, спрямована на дослідження медіаконтенту та створення власних медіапродуктів (наприклад, класна газета, блог, відеорепортаж) [8].
- *Інтерактивні вправи* на розвиток критичного мислення («Правда чи неправда?», «Знайди помилку», «Факт чи думка?»).

Важливо, щоб формування медіаграмотності відбувалося не як окрема тема, а інтегрувалося в щоденну практику мовної освіти. Наприклад, під час вивчення теми «Прикметник» можна запропонувати дітям проаналізувати, як використовуються прикметники в рекламі для створення привабливого образу товару. А при опрацюванні теми «Текст» доцільно розглянути структуру новинного повідомлення, звернути увагу на заголовок, лід, основну частину.

Висновки. Отже, формування навичок медіаграмотності в молодших школярів на початковому етапі мовної освіти є важливою складовою підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві. Інтеграція елементів медіаосвіти в мовний курс початкової школи дозволяє не лише розвивати критичне сприйняття медіаконтенту, але й удосконалювати мовленнєві навички учнів, збагачувати їхній словниковий запас, формувати комунікативну компетентність.

Ефективність формування медіаграмотності залежить від системного підходу, що передбачає поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, використання різноманітних методів та прийомів, створення сприятливого освітнього середовища. Важливу роль у цьому процесі відіграє також підготовка вчителів початкової школи до впровадження елементів медіаосвіти та співпраця з батьками, які мають підтримувати та розвивати навички медіаграмотності дітей у позашкільному просторі.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо розробку методичних матеріалів з медіаграмотності для інтеграції в курс української мови та читання, створення діагностичного інструментарію для визначення рівня сформованості медіаграмотності молодших школярів, а також вивчення міжнародного досвіду впровадження медіаосвіти НУШ.

Література та джерела

1. Барішполець О. Т. Медіаосвіта: зарубіжний досвід, українські перспективи. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2018. 312 с.
2. Гриневич М. С. Медіаосвіта молодших школярів: теорія і технологія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 184 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL : <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>

4. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі : навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Волошенюк О. В. , Мокрогуз О. П., Ганик О. В. Київ : ПРОПАПР, 2021. 160 с. <https://nuschool.eu/lessons/elementary/media/index.html>
5. Пономарьова К. І. Моделювання уроку української мови з формування медіаграмотності. *Початкова освіта*. 2021. № 3. С. 8-12.
6. Найдюнова Л. А. Медіаграмотність у системі шкільної освіти: до питання оцінювання медіакомпетентності. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 29-37.
7. Стрельбицька О., Подолук С. Медіалінгвістичні тенденції на сучасному етапі розвитку мовної освіти в Україні. Академічні студії. Серія : «Гуманітарні науки». Видавничий дім «Гельветика», 2021, Вип. 1 С. 41–47. DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2021.1.6>
8. Шкробець О. О. Формування медіаграмотності молодших школярів у процесі навчання української мови. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 14-17.
9. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2019. 232 p.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Юлія Хрупчик,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладач

У статті розкрито поняття інтересу до навчання та творчості на уроках технологічної освітньої галузі. Висвітлено принципи підбору творчих завдань та вимоги до них на уроках технологічної освітньої галузі в початковій школі.

В контексті реалізації завдань технологічної освітньої галузі постає питання пошуку нових діяльнісних форм роботи, які б не тільки викликали інтерес до предмету, що вивчається, а й сприяли реалізації власне творчого потенціалу дитини. Адже, сучасне суспільство відчуває потребу в творчих, креативних особистостях, тому що саме вони мають вищий рівень адаптації до нових умов життя, що більшою мірою відповідає ситуації у світі, що постійно змінюється. Саме цим виправдано увагу педагогічної науки до проблеми використання творчих завдань та формування творчої особистості здобувача початкової освіти.

Удосконаленню процесу навчання технологічної освітньої галузі присвячені роботи О. Маковічук, Т. Мачачи, О. Татаренко, В. Туташинського, С. Ткачука, А. Шульги та ін..

Особливості викладання технологічної освітньої галузі в початковій школі розглядали у своїх наукових доробках І. Веремійчик, О. Коберника, Л. Помаз, О. Сушенцев та ін..

До питання розвитку творчості у процесі вивчення технологічної освітньої галузі зверталися В. Гринчук, Л. Шевченко, О. Єрмоленко, В. Садовський та ін..

Узагальнення результатів різноаспектного теоретичного аналізу досліджуваного поняття дозволяє виділити наступні положення: інтерес представляє форму складного утворення, яке визначає позитивну пізнавальну спрямованість особистості певного об'єкта; істотними ознаками інтересу є: стійке позитивне емоційне ставлення особистості до об'єкта; значимість об'єкта для особистості; бажання глибше ознайомитися з даним об'єктом; як якість особистості інтерес позитивно впливає на розвиток всіх психічних функцій і процесів (мислення, пам'яті, уваги учня), забезпечує успішне оволодіння необхідними навичками, сприяє гармонійному розвитку особистості; інтереси особистості розвиваються в процесі активної пізнавальної діяльності [3, с.45].

Поняття «творчість», мабуть, слід віднести до одного з найпоширеніших у методиці технологічної освітньої галузі. У побуті (у тому числі і в педагогічному) його часто взагалі ототожнюють з будь-якими виробами: виставки «дитячої творчості» рясніють змальованими, скопійованими, зробленими за інструкціями виробами суто репродуктивного плану; все, що дитина змайструвала своїми руками, абсолютно безпідставно відносять до «творчості».

Насамперед, зауважимо, що творчість передбачає створення чогось нового, що ще не існує в людській практиці. Це може бути нова наукова ідея, новий художній образ, новий спосіб діяльності, тощо. Як мовилося раніше, навчальна творчість зазвичай немає об'єктивної новизни; здобувачі освіти зазвичай відкривають вже відоме людству загалом. Однак суть творчості і для них залишається тією самою: творча діяльність – відкриття, самостійний пошук. З урахуванням цього зі списку творчих завдань відразу слід викреслити ті, що є результатом прямого копіювання.

Говорячи про творчість, слід, перш за все, звернути увагу на такі роботи, в яких здобувач початкової освіти активно розробляє виріб, відповідаючи на поставлене завдання. Саме завдання створює певну установку творчий пошук, змушує його мислити, шукати потрібні способи дій, а не просто механічно копіювати їх. Творчі завдання органічно включають постановку і вирішення проблемних ситуацій: вони можуть бути художнього або логічного типу, але обов'язково складають саму суть роботи [2, с. 84].

З метою вивчення інтересу здобувачів початкової освіти до уроків технологічної освітньої галузі нами було проведено експериментальне дослідження на базі ЗСО І-ІІІ ст. м. Луцьк №15. У дослідженні взяло участь 26 учнів 3-Б класу.

Дослідження відбувалося у 3 етапи: на першому етапі (констатувальний експеримент) нами було розроблено критерії, показники та рівні сформованості інтересу до навчання на уроках технологічної освітньої галузі, підбрано методики діагностики та виявлено рівні сформованості інтересу до навчання.

На другому етапі (формульальний експеримент) ми розробили творчі завдання для занять на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» і впровадили їх у практику освітнього процесу початкової школи.

На третьому етапі (контрольний експеримент) ми провели повторну діагностику і порівняли результативність виконаної роботи щодо формування інтересу до навчання на уроках технологічної освітньої галузі у здобувачів початкової освіти засобами творчих завдань.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Результати комплексного аналізу даних, отриманих у ході спостереження та при проведенні анкетування, дозволили встановити три рівня сформованості інтересу до навчання у здобувачів початкової освіти за допомогою методу визначення середнього арифметичного показника за результатами двох методик:

– високий рівень сформованості інтересу до навчання – 31% (8): для здобувачів початкової освіти характерний прояв ініціативності, самостійності, інтересу та бажання вирішувати пізнавальні завдання. У разі труднощів діти не відволікаються, виявляють завзятість і наполегливість у досягненні результату, що приносить їм задоволення, радість та гордість за досягнення.

– середній рівень сформованості інтересу до навчання – 46% (12): для дітей характерний великий ступінь самостійності у прийнятті завдання та пошуку способу його виконання. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, діти не втрачають емоційного ставлення до нього, а звертаються за допомогою до вчителя, ставлять питання для уточнення його умов виконання та, отримавши підказку, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до цієї діяльності та про бажання шукати способи вирішення завдання, але спільно з дорослим.

– низький рівень сформованості інтересу до навчання – 23% (6): здобувачі початкової освіти не виявляють ініціативності та самостійності в процесі виконання завдань, в результаті чого втрачають до них інтерес при ускладненнях і виявляють негативні емоції або роздратування, не ставлять пізнавальних питань; потребують поетапного пояснення умов виконання завдання, показ способу використання тієї або іншої готової моделі, за допомогою дорослого.

Для формування інтересу до навчання на уроках технологічної освітньої галузі ми підбрали низку творчих завдань для здобувачів початкової освіти.

Під час підбору завдань ми керувалися такими принципами:

1. Інтеграція творчості та практичної діяльності – завдання повинні поєднувати теоретичні знання з можливістю їх практичного застосування.

2. Розвиток критичного мислення – творчі завдання повинні стимулювати дітей до самостійного розв'язування проблем, пошуку оптимальних рішень та порівняння різних варіантів. Це може бути, наприклад, завдання, в якому учні мають вибрати або створити найбільш ефективний спосіб виготовлення виробу.

3. Індивідуальний підхід – уроки були побудовані таким чином, щоб кожна дитина могла проявити свою індивідуальність. Творчі завдання варіювалися за складністю, враховуючи рівень підготовки здобувачів початкової освіти.

4. Мотивація та інтерес – завдання були цікавими та близькими до повсякденного життя дітей.

5. Експериментування і самовираження – діти мали можливість експериментувати з різними матеріалами, техніками та інструментами, що дає їм свободу для самовираження та вдосконалення своїх навичок.

Ці принципи, на нашу думку, допомагають здобувачам освіти не лише розвивати технічні вміння, а й сприяють формуванню позитивного ставлення до творчої діяльності, яка може стати основою для їхнього подальшого розвитку.

Після проведеної роботи з метою перевірки результатів дослідження нами було організовано та проведено контрольний експеримент за тими ж методиками, що й на констатувальному етапі дослідження.

За результатами дослідження у здобувачів початкової освіти значно підвищилися показники сформованості інтересу до навчання. Зокрема, високий та середній рівні зросли до 50% (13). Позитивною тенденцією є відсутність низького рівня.

Отже, результати дослідної роботи виявилися ефективними: використання творчих завдань на уроках технологічної освітньої галузі сприяє розвитку інтересу до навчання у здобувачів початкової освіти. З власного досвіду та спостереження за уроками, ми виокремили такі вимоги до творчих завдань для розвитку інтересу до навчання на уроках технологічної освітньої галузі: доступність та зрозумілість, залучення до активної діяльності, розвиток уяви та креативності, використання різноманітних матеріалів і технік, можливість варіативності виконання, орієнтація на реальний досвід, врахування вікових особливостей, різноманітність оцінювання. Загалом, творчі завдання на уроках технологічної освітньої галузі повинні бути такими, щоб вони не лише сприяли розвитку технічних навичок, але й формували в дітей інтерес до створення нового, підвищували їхню самостійність і впевненість у власних силах, що є невід'ємною складовою формування інтересу до навчання.

Література та джерела

1. Даниляк Р., Калита Н. Методика навчання технологічної освітньої галузі у початковій школі : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 52 с.
2. Підготовка вчителя трудового навчання в контексті оновлення професійних і освітніх стандартів: колективна монографія / Кол. авт.; наук. редактор доктор педагог. наук, професор Стешенко В. В. Слов'янськ: Видавництво Б. І. Маторіна, 2020-2021. 243 с.
3. Помаз Л. Розвиток пізнавальних інтересів та формування творчої активності учнів на уроках трудового навчання з використанням інформаційно-комунікативних технологій. *Матеріали конференцій МЦНД*. 2020. Жовтень. С. 44-47.

ПОНЯТТЯ ТА СУТЬ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ

Вадим Ціхомський, Дарина Чеховська,

студенти 21- М (б) групи спеціальності 014 Середня освіта

(Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу»

Науковий керівник – Наталія Твердохліб, канд. пед. наук,

викладач музичних дисциплін

Визначено походження, визначення терміну «диференціація»; диференційоване навчання та його принципи. Виділено дві форми диференціації за організацією навчального процесу.

Термін "диференціація" походить від латинського слова *differentia*, що означає "відмінність". Цим поняттям позначають процес поділу чи розшарування об'єкта на окремі, відмінні за своїми характеристиками елементи. У контексті освіти, диференціація навчання означає врахування індивідуальних особливостей школярів. Це передбачає організацію навчального процесу, де учні навчаються за окремими

програмами чи планами, створеними з урахуванням їхніх специфічних потреб і можливостей [2, с. 8; 21].

Диференційоване навчання спрямоване на типологічні групи, які формуються за схожим рівнем розвитку. Це забезпечує можливість викладати матеріал на високому рівні складності, використовуючи методи та форми роботи, що відповідають дидактичним можливостям кожної групи. Такий підхід сприяє інтелектуальному розвитку учнів і покращує їхнє засвоєння знань [1, 3].

Диференційований підхід передбачає створення педагогом невеликих груп у межах класу чи школи. Ці групи формуються з урахуванням індивідуальних якостей учнів, їхніх здібностей, нахилів, інтересів і рівня готовності. Метою такого підходу є адаптація навчальних умов до особливостей кожної групи, що дозволяє забезпечити оптимальний характер пізнавальної діяльності учнів на кожному етапі уроку [3].

Сучасні дослідники також наголошують на важливості диференційованого підходу. Наприклад, О. Савченко підкреслює, що диференціація є одним із основних шляхів забезпечення ефективності навчання в системі уроків [5].

Диференційоване навчання орієнтоване на перехід від класно-урочної системи до типолого-групових форм організації роботи. Воно передбачає поступову трансформацію: від мікрогрупових до індивідуальних форм навчання. Зокрема, формування класів чи груп здійснюється на основі попередньо визначених критеріїв, що дозволяє забезпечити відносно однорідний склад кожної навчальної групи [3].

Такий підхід є важливим інструментом для оптимізації навчального процесу, оскільки враховує індивідуальні потреби учнів і забезпечує ефективне засвоєння знань. Виходячи з ключових характеристик основних елементів навчання, таких як суб'єкти учіння та зміст освітнього процесу, П. Скіорський сформулював базові та похідні принципи диференційованого навчання. До основних принципів, які перебувають у постійній взаємодії, належать принцип науковості та принцип природовідповідності.

Принцип науковості полягає у адаптації наукових знань до потреб учнів без втрати їхньої істинності, об'єктивності та правдивості. Знання подаються поступово – від простих форм до строго наукових понять [5].

Принцип природовідповідності передбачає врахування вікових, акселераційних та індивідуальних особливостей школярів. Він включає створення психолого-педагогічних умов навчання, а також глибоке та систематичне вивчення педагогом особливостей своїх учнів під час освітнього процесу. Цей принцип враховує загальні природні закономірності та індивідуальні характеристики учнів як на етапі проектування навчання, так і в процесі його реалізації [4].

Серед похідних принципів, які розкривають сутність науковості та природовідповідності, виділяються пари взаємопов'язаних принципів:

- Індивідуалізація та диференціація.
- Адаптація до високого рівня складності та активність.
- Зв'язок навчання з життям та самостійність.

Крім того, П. Скіорський вважає актуальними для диференційованого навчання такі принципи, як наочність, гуманізація, а також навчання в інтенсивному темпі [4].

Сучасні дослідники, серед яких О. Бугайов і А. Вороніна, виділили дві форми диференціації за організацією навчального процесу:

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

1. Профільна (зовнішня) – навчання різних груп учнів за окремими програмами та планами, що відрізняються за змістом, структурою та обсягом вимог до знань і навичок.

2. Рівнева (внутрішня) – використання методів і засобів навчання, спрямованих на досягнення учнями різного рівня знань з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей [3].

Основною метою диференційованого навчання є створення оптимальних умов для розвитку пізнавальної активності кожного учня. Зокрема, рівнева диференціація сприяє: гуманізації освітнього простору; формуванню пізнавальних потреб, самостійності у плануванні та регулюванні діяльності; розвитку навичок індивідуальної, парної та групової роботи; досягненню базового рівня знань усіма учнями; урахуванню інтересів, здібностей та особливостей кожного школяра [6, 7].

Практичне впровадження рівневої диференціації включає кілька етапів:

а) аналіз індивідуальних особливостей учнів, оцінка їхньої успішності для визначення потенціалу;

б) організація диференційованих груп у межах класу з урахуванням навчальних можливостей;

в) вивчення програмних вимог і змісту навчального предмета;

г) розробка системи завдань різного рівня складності;

д) управління процесом засвоєння знань [3].

Завдяки такому підходу вдається забезпечити ефективне навчання, орієнтоване на потреби та можливості кожного учня.

Література та джерела

1. Барановська, О. Індивідуалізація та диференціація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. №29. С. 14–23.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

3. Калькевич Т.І. Використання технології диференційованого навчання на уроках у початкових класах. веб-сайт. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/281-vikoristannya>

4. Святченко О. В. Диференціація – умова успішного навчання. *Початкова освіта*. 2007. № 12 (берез.). С. 3.

5. Седеревічене А. О. Дидактичні можливості диференціації змісту початкової освіти. *Народна освіта*. 2007. Вип. 3. С. 22-26.

6. Пархоменко Г.І. Індивідуалізація і диференціація навчання та їхня роль у підвищенні якості навчально-виховного процесу. Всеосвіта. Бібліотека методичних матеріалів. URL: <https://vseosvita.ua/library/individualizacia-i-diferenciacia-navcanna-ta-ihna-rol-u-pidvisenni-akosti-navcalno-vihovno-go-procesu-451419.html?rl=619840> (дата звернення: 24.12.2024).

7. Смаль О.В. Індивідуалізація та диференціація навчання дошкільників. Всеосвіта. Бібліотека методичних матеріалів. URL: <https://vseosvita.ua/library/seminar-praktikum-individualizacia-ta-diferenciacia-navcanna-doskilnikov-152474.html?rl=619840> (дата звернення: 24.12.2024).

8. Шевчук Л. Сутність та специфіка поняття «Диференціація навчання»: інформація для ознайомлення педагогів. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723790/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9B%D0%9C_%D0%9F%D0%A1%D0%9F_2020.pdf (дата звернення: 24.12.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Ганна Шевчук,

студентка 206 групи спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за ОП «Міжнародна інформація»

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – Кристина Шевчук, канд. пед. наук,

доцентка кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Розкрито сутність поняття «інформаційна культура», її значення в сучасному суспільстві та зв'язок із процесом інформатизації освіти. Окреслено основні аспекти інформатизації суспільства, зокрема акцентовано увагу на питаннях інформатизації системи освіти. Проаналізовано роль внутрішніх і зовнішніх факторів на процес формування і розвитку інформаційної культури особистості..

Актуальність питання формування інформаційної культури особистості зумовлена стрімким розвитком інформаційного суспільства, де вміння ефективно працювати з інформацією стає необхідною Soft Skill. Сучасна людина щодня зустрічається з великими потоками даних, тому важливо не лише володіти інформаційною грамотністю, а й критично оцінювати, систематизувати та використовувати інформацію для особистісного розвитку і професійного зростання.

Формування інформаційної культури охоплює розвиток навичок самоосвіти, цифрової грамотності, медіакомпетентності та етичного використання інформаційних ресурсів. Особливого значення цей процес набуває в освіті, адже саме в навчальному середовищі закладаються основи роботи з інформацією. Саме тому, інформаційна компетентність сьогодні є ключем до успішного засвоєння усіх навчальних дисциплін і дає людині можливість вільно орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

У педагогічній літературі проблема формування інформаційної культури особистості розглядається в різних аспектах дослідниками, серед яких Я. Володарчик, Я. Варіан, О. Матвієнко, М. Купісевич, С. Цимбаленко, та інші.

Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає цілеспрямованої підготовки людини до їх усвідомленого, безпечного та ефективного використання. Пізнання світу та прагнення до знань є одними з ключових потреб особистості. Для досягнення високого рівня духовної культури та розвитку творчих здібностей важливо не лише володіти знаннями, а й уміти самостійно їх здобувати, розвиваючи навички самоосвіти. Це стане фундаментом для подальшого особистісного зростання, сприятиме формуванню вміння працювати з різними джерелами інформації та допоможе виховати культурну, духовно багату особистість.

Концепція інформаційної культури, що зародилася в бібліотечній сфері, з часом увібрала в себе знання з різних наукових галузей, таких як педагогіка, документалістика, теорія інформації, кібернетика, інформатика, семіотика, філософія, логіка, культурологія, лінгвістика тощо. Це зумовило багатозначність і

багатогранність самого поняття «інформаційна культура». Зупинимось детальніше на взаємопов'язаних з нею дефініціях.

Інформатизація – це комплекс взаємопов'язаних процесів організаційного, правового, політичного, соціально-економічного, науково-технічного та виробничого характеру. Вони спрямовані на створення, розвиток і впровадження інформаційних технологій, систем і ресурсів для ефективного задоволення інформаційних потреб суспільства. Інформатизація охоплює автоматизацію процесів збору, обробки, зберігання та передавання інформації, забезпечуючи доступ до знань, підвищення ефективності діяльності в різних сферах (освіта, наука, економіка, управління тощо) та формування інформаційної культури особистості.

Інформаційне суспільство – це сучасний етап розвитку цивілізації, в основі якого лежить інтелектуальна діяльність.

Як стверджує В. Г. Воронкова, одним із ключових аспектів інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка передбачає використання сучасних інформаційних технологій для впровадження концепції розвивального навчання, а також підвищення ефективності та якості освітнього процесу [1, с. 202].

Інформатизація суспільства відкриває можливості для широкого застосування психолого-педагогічних розробок в освітньому процесі, заснованих на використанні сучасних інформаційних технологій.

Процес формування та розвитку інформаційної культури залежить від поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх належать місце інформаційної культури в соціальній системі, її цілі, завдання, організація, зміст і ефективність. Внутрішні фактори включають внутрішньосистемні зв'язки, взаємодію суб'єктів і об'єктів, а також науково-методичне забезпечення.

Таким чином, ключовою складовою та основною передумовою інформатизації суспільства є інформатизація освіти. Це процес, спрямований на підготовку особистості до оптимального та комфортного життя в умовах сучасного інформаційного суспільства, а також на формування навичок продуктивного використання інформації та знань завдяки широкому застосуванню обчислювальної техніки й засобів телекомунікації [3, с. 344]. У зазначеному контексті поняття «інформаційна культура» має різні трактування й тісно пов'язане з такими категоріями, як «загальнолюдська культура», «освітня діяльність» та «інформаційна діяльність».

Інформаційна культура особистості охоплює кілька взаємопов'язаних аспектів. Перш за все, це сукупність досягнень певної соціальної групи, нації, держави або міжнародного співтовариства у сфері інформаційних відносин, що охоплюють науку, техніку, мистецтво та інші галузі діяльності. Значимим також є те, що інформаційна культура визначається рівнем розвитку інформаційних відносин у конкретний момент часу, у певному середовищі та серед певного кола осіб, що оцінюється у співвідношенні з попередніми етапами розвитку. І водночас, вона включає в себе матеріальні, практичні та духовні здобутки нації, громадськості, що відображають історично сформований рівень розвитку особистості й соціуму у сфері інформаційної взаємодії та знаходять своє втілення в результатах інформаційної діяльності..

Отже, інформаційна культура є невід'ємною складовою успішного функціонування людини в сучасному суспільстві. В умовах цифрової епохи особливо

важливо формувати навички самоосвіти, медіаграмотності та етичного використання інформації. Сформована інформаційна культура сприяє розвитку творчого мислення, підвищенню продуктивності та успішній інтеграції особистості у соціокультурний простір.

Література та джерела

1. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*, 2014, 86: С. 198-203.
2. Кириченко М. О. Інформаційна свідомість особистості як соціальний феномен і складова компонента ідеології інформаційного суспільства сучасної України. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*, 2017, 2 (10): С. 56-62.
3. Соснін, О. В., Воронкова, В. Г. Інформаційне суспільство як виклик глобалізації // Час вибору: виклики інформаційної епохи : колективна монографія / за заг. ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 344-359.

ВИТИНАНКА ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО) В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анжела Шовкун,

студентка 42-Ш групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультет педагогіки та фінансово-економічної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Олена Гальянова, викладач кафедри шкільної
педагогіки, психології та окремих методик, викладач-методист**

Стаття присвячена аналізу витинанки як виду декоративно-прикладного мистецтва, оволодіння здобувачами початкової освіти технологіями виготовлення витинанок на заняттях мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво). Розглядаються методи та прийоми формування інтересу учіння в молодших школярів під час виконання витинанок сучасній початковій школі.

Витинанка – вид українського народного декоративного мистецтва. Назва походить від слова – «витинати», тобто «вирізати». Це орнаментальні прикраси житла, ажурно або силуетно витяті ножицями, вирізані ножом з білого або кольорового паперу. Теоретичний матеріал можна використати на уроках, заняттях та виховних заходах з мистецької освітньої галузі в початковій школі при виготовленні народних витинанок – яскравий, своєрідний вид народної декоративної творчості, що має глибокі й багаті традиції.

Витинанка – це дивовижна річ, яка виконується з простого матеріалу – паперу. Назва «витинанка» використовується не завжди, це може бути «різанка» (або як її називають дорослі «вирізанка»). З'явилась вона у минулому столітті, коли, до нашого побуту прийшов папір.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Вирізними виробами прикрашали стелі, а вирізані серветки з красивими краями-китицями прикрашали мисники і буфети, а господині пишались кількістю вирізнаних отворів, тому що витинанка – це ще й надзвичайно красиві ажурні серветки, які ми вирізаємо з паперу, складеного у шість або вісім разів, з вирізнаними ромбами, трикутниками і колами. Вона прикрасить і балку на стелі, і, як сніжинка, вікно на Новий рік. Всі ці вироби виконують маленькі діти першого класу. Зростають навички, зростає й інтерес. Коли діти дорослішають на рік, потрібно переходити до симетричних витинанок у формі дерева з квітничком та тином, коли маємо, дві однакові сторони. В композицію можна залучати все, що є в побуті і природі. Співзвучність у роботі додає колір. І тому знання властивостей кольору учні початкової школи використовують при складанні квіткових композицій у «Вазоні».

Дуже виразні можливості має витинанка силуетної форми, яка теж виконується методом складання удвічі, адже з'являється два однакових зображення дерев, вазонів, фігур людей.

Здобувачі початкової освіти дуже любляють «витинанки-хороводи». В цьому разі папір складається «гармошкою», скільки дозволяє папір.

Виконуються половинки фігур дітей, які тримаються за руки, або звірі, які торкаються одне одного хвостиками або лапками.

Після вирізнання ножицями дана «гармошка» розгортається і через деякий час, коли вона буде зовсім розрівняна, її приклеюємо клеєм ПВА на кольоровий папір, картон.

Новим для малюків буде ще й те, що діти орнаментальні аплікації клеють порізно[3, с. 5-8].

У процесі виконання витинанок учні початкової школи навчаються основним правилам роботи з ножицями: різання по прямолінійному та криволінійному контурах в залежності від зображеного малюнка. В процесі складання сюжету малюнка здобувачі початкової освіти використовують основні принципи композиції:

- по-перше, те, що ближче, розташовуємо нижче, а те, що далі –вище;
- по-друге, ритмічно повторюючись, елементи організовують саму композицію витинанки;
- по-третє, просторові явища композиції: ближче – більше, далі – менше [5, с.79].

Вчитель початкової школи відводить чільне місце для оволодіння учнями технологією виготовлення витинанок. Саме тому надзвичайно ефективним буде впровадження завдань з витинання, котрі є необхідним у систем підготовки уроків мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво), що сприятимуть формуванню професійних якостей здобувачів початкової освіти та їх естетичному розвитку. Адже опанування основ художньої мови на зразках народного мистецтва сприяє вихованню відчуття відбору, тобто виявленню основних та характерних рис зображувальної форми, розуміння знаковості зображувального предмета, його силуетної пластики в молодших школярів. У ментальному відношенні важко переоцінити метод витинання як звернення до давньої декоративної техніки. Відчуваючи у руках поверхню матеріалу та інструмента витинання, учень бере безпосередню участь у творенні форми художнього твору з паперу, що забезпечує можливість усебічного виховання сенсорної системи.

Важливим у процесі витинання є інтуїтивний підхід у створенні роботи. Подібно до каліграфії, на заняттях «Мистецтва» (образотворче мистецтво) учень мусить зосередитися на своєму уявному баченні майбутнього образу-знака й влучним маніпулюванням інструмента без поправок та попереднього начерку створити художній твір. Молодшим школярам важливо розвивати відчуття ритму та пластики форми, не використовуючи допоміжних засобів.

Іншим позитивним боком витинання можемо назвати безпосередній контакт із площинним матеріалом (папір), а саме його прорізування примушує здобувача початкової освіти відчувати «тіло» площини, яке він звик сприймати умовно, відтворюючи образи за допомогою олівця і намагаючись створити ілюзію простору. Це допоможе глибше зрозуміти закони чисто графічної, рисованої композиції, без чого неможливо уявити уроки мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво), де площина виступає точкою відліку в побудові композиційного простору.

Отже, витинання в поєднанні із сучасними методами освоєння графічних композиційних прийомів може збагатити мистецький навчальний процес ще одним не абстрактним, а ментальним, глибоко традиційним, методом розвитку художньо-пластичних та образних навиків кожного учня [5, с. 75-80].

Для цього можна використовувати прийоми створення ситуації новизни, актуальності, наближення змісту до важливих наукових відкриттів тощо. Цікаво робити те, що вимагає напруження, але труднощі мають бути посильними. Неправомірне спрощення навчального матеріалу, невиправдано повільний темп його вивчення, багаторазові повтори не можуть сприяти розвитку пізнавального інтересу. Окрім цього, завжди можна запросити казкового героя, в якого трапилась біда, або ж він приніс цікавинки для дітей і спостерігатиме за їх роботою та активністю. Підвищують інтерес до навчання цікаві аналогії, зокрема зіставлення наукових і життєвих тлумачень окремих природних і суспільних явищ (але важливо не намагатись активно оперувати науковими термінами, дитина це не запам'ятає, краще використати ті знання, які у неї вже сформовані, та поєднати з ними новий матеріал).

Щодо методів, то одним із найефективніших методів формування інтересу учіння є дидактичні ігри. До прикладу, під час рольових ігор здобувачі початкової освіти грають казкових, фантастичних персонажів (подорож принцеси на бал, ельфів у гості та ін.). І тут необмежене поле діяльності для занять мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво), і зокрема – виготовлення витинанок. При цьому відбувається збагачення їхніх уявлень про трудові, професійні чи особистісні взаємини з іншими людьми, підготовка до реальних життєвих ситуацій. Рольові ігри допомагають розв'язувати проблему мотивації в навчанні. Важливе значення рольової гри полягає також у подоланні внутрішніх конфліктів, реалізації психотерапевтичної функції (уроки-казки, де кожен учень конкретний герой, або ж уроки-презентації, коли учні отримують конкретне завдання і працюють над його вирішенням колективно, готуючи виступ перед однокласниками; або ж роль вчителя на уроці, яка не лише сприяє розвитку багатьох пізнавальних процесів, а й формує довіру учня до вчителя, як до товариша, та усвідомлення труднощів при проведенні уроку, внаслідок чого і відбувається переосмислення власної поведінки на уроках).

Практика доводить, що сучасним молодшим школярам досить цікаво дізнаватися про те, що матеріалом для сучасних витинанок є не лише папір, а й глина,

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

метал, дерево, тканина, камінь (дуже дивний погляд на матеріал для витинанок). Учителю варто розповісти дітям, що такі вироби використовуються у дизайні інтер'єру та книговиданні.

У ході проходження педагогічної практики здобувачі вищої освіти пояснюють молодшим школярам, що витинанки бувають різних груп:

- фігурки – силуетні витинанки, витяті за контуром, бувають кількох композиційних типів – пташки, вершники, ляльки та ін.;
- розетки – ажурні витинанки, що складаються з розеток, зірок, ромбів, квадратів (усі одинарні) та накладних «сонечок»;
- дерева – сюжетно-декоративні витинанки будуються відносно вертикальної осі: дерево, дерево з пташками, гілка, букет, вазон і под.;
- стрічки – з однобічною або двобічною композицією орнаменту;
- шпалери – витинанки, які складаються з таких типів композиційної структури: центральна, рядова, сітчаста, вільне заповнення;
- фіранки – рід паперових прикрас, як ускладнений варіант одинарних стрічкових витинанок;
- ігранки – витинанки з яскраво вираженим декоративним і тематичним характером;
- виставочні витинанки – це тематичні твори, пристосовані для експонування на виставках та оздоблення поліграфічної продукції [1, с. 42].

Отже, витинанка є найдоступнішим зразком народно-прикладного мистецтва для молодших школярів з кількох причин. По-перше, для витинанки не потрібно великої кількості матеріалів – достатньо паперу та ножиць. По-друге, витинанка допомагає розвивати моторику рук, увагу та творчість здобувачів початкової освіти, а також дозволяє їм виявити свою індивідуальність у створенні унікальних візерунків. Також, витинанка вивчається легко і швидко, що робить її доступною для молодших школярів.

Вивчення теми «Витинанка» на уроках мистецької освітньої галузі (образотворче мистецтво) у початкових класах може бути цікавим та пізнавальним досвідом для учнів, сприяючи їхньому творчому розвитку та відчуттю національної самосвідомості. Мистецтво витинанки є важливим інструментом у формуванні різноманітних компетентностей учнів початкової школи у процесі навчання.

Література та джерела

1. Біда О. Роль витинання в навчанні учнів. *Мистецтво і освіта*. №3. 2017. С. 45-47.
2. Грищенко О. С. Техніка витинанки в оформленні української книги. *Мистецтвознавство: зб. наук. пр.* № 11, Львів, 2016. С.75-82.
3. Тихонюк О. В. Мистецтво витинанки в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.06 « Декоративне і прикладне мистецтво». Івано-Франківськ. 2020. Т. 8. 17 с.
4. Українська витинанка. Альбом-каталог /Автор упоряд.: Є. Шевченко, В. Корнієнко. Київ. 2013. 112с.
5. Храмова-Баранова О. Л. Витинанка в контексті сучасної візуальної культури України. *Історія науки і техніки*. 2018. Т. 8, Вип. 1. С. 75–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ictnt_2018_8_1_10 (дата звернення 10.02.2025).

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Юрко,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олена Пуш, канд. пед. наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Наочні методи навчання сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу учнями початкової школи, кращому розумінню та закріпленню знань завдяки використанню візуальних засобів, таких як схеми, малюнки, таблиці, моделі та інші візуальні допоміжні матеріали. Сучасні технології, включаючи інтерактивні дошки та мультимедійні засоби, ще більше розширюють можливості унаочнення, роблячи освітній процес більш динамічним і цікавим.

У сучасному освітньому процесі, який постійно змінюється, вчителю необхідно вирішувати багато різноманітних проблемних ситуацій, застосовувати засоби візуалізації. Це вимагає від педагога знань як основ педагогіки, так і сучасних інноваційних дидактичних методів. Вчитель має вміти застосовувати свій досвід, креативно підходити до розробки та реалізації освітнього процесу в цілому, а також до організації його окремих етапів.

Реформа Нової української школи (НУШ) орієнтована на створення сучасного освітнього середовища, де освітній процес стає компетентнісним, інтегрованим та практико-орієнтованим. У цьому контексті наочність має вирішальне значення, оскільки вона допомагає учням краще засвоювати матеріал, розвивати критичне мислення та активізувати їхню пізнавальну діяльність.

Принцип наочності є одним із найпоширеніших у педагогічній практиці, особливо в початковій школі. Вважається, що одним із перших, хто спробував науково визначити поняття наочності, був Я. А. Коменський. Він зазначав: «Все, що можливо, надавати для сприйняття відчуттями, а саме: видиме – для сприйняття зором; те, що чується, – слухом; запахи – нюхом; те, що підлягає смаку, – смаком; доступне дотику – шляхом дотику. Якщо ж які-небудь предмети і явища можна відразу сприймати кількома відчуттями – надати кільком відчуттям» [4].

Наочність - це предмети, які використовують для показу під час навчання, а також метод навчання, що ґрунтується на використанні таких предметів[3].

Принцип наочності займає чільне місце у педагогічній науці. Так, вперше згадки про використання наочності у навчанні знаходимо у працях Т. Кампанелі, Т. Мора і Я. А. Коменського; ґрунтовно досліджували вплив наочних методів навчання Т. Лубенець і К. Ушинський; вивченням різних аспектів використання наочності та розробкою ефективних методик її застосування також займались В.Онищук, О. Савченко та ін. [2].

І. В. Малафійк стверджує, що "наочність у навчанні полягає в тому, що предмети, які вивчаються, потрібно давати для спостереження учнів, вчити їх за самими предметами, а не за книгами про ці предмети. У процесі наочного навчання, коли воно відбувається на основі вивчення реального предмета, учень бачить предмет в різних аспектах, у динаміці, переміщує, змінює його положення у просторі, рухається сам і т. д. Тому навчання за участю реальних предметів вивчення не тільки багате з погляду отриманої інформації, а й багатше на почуття, емоції, на відчуття часу і простору" [1].

Засоби наочності зосереджують увагу учнів на головному, найсуттєвішому, сприяють зацікавленості учнів та активізують навчальнопізнавальну діяльність здобувачів освіти. Реалізація принципу наочності допомагає учням глибше й повніше засвоювати знання, виявити зв'язок між науковими знаннями й життєвою практикою, сприяє становленню активної позиції у навчальній діяльності, стимулює розвиток мотиваційної сфери молодшого школяра.

Окреслимо основні аспекти використання наочних методів навчання:

1. Візуалізація навчального матеріалу передбачає використання візуальних засобів для полегшення засвоєння складних понять. Це можуть бути малюнки, схеми, таблиці, графіки, карти тощо.

2. Інтерактивні дошки та мультимедійні засоби є важливою складовою наочних методів. Інтерактивні дошки, проектори, відеоматеріали і мультимедійні ресурси дозволяють зробити уроки більш динамічними, залучити учнів до активної взаємодії з матеріалом.

3. Наочні посібники та дидактичні матеріали дозволяють здобувачам освіти на практиці взаємодіяти з предметом навчання.

4. Малювання та аплікація не обмежуються лише графічними матеріалами або технічними засобами. Діти можуть малювати, створювати аплікації, що дає можливість більш глибоко сприймати тему, а також розвиває дрібну моторику та творчі здібності.

5. Демонстрування експериментів і спостережень включають проведення простих експериментів, спостережень, дослідів, що дозволяють учням самостійно зробити висновки.

6. Методика "слідування образам" виступає, як інструмент для створення різних образів.

Отже, можна стверджувати, що здобувачі освіти початкової школи на етапі навчання досягають нового рівня розуміння світу, відкриваючи для себе нові можливості та горизонти. В цей період навчально-пізнавальна діяльність є ключовою. Вчителю важливо підтримувати та зміцнювати інтерес до навчання, тому керівництво навчальним процесом має полягати в активізації пізнавальної діяльності учнів. На нашу думку, саме засоби наочності найбільше сприяють цьому, адже вони стимулюють учнів перетворювати конкретні практичні завдання на навчально-теоретичні. За допомогою таких засобів педагог активно залучає учнів до навчальної діяльності, що сприяє засвоєнню знань, формуванню стійких навичок та забезпечує успішний перехід до середньої школи.

Література та джерела

1. Реалізація принципу наочності в аспекті активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкових класів URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32841/1/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.PDF> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Використання наочних методів навчання на уроках інформатики в початкових класах URL: [Naichni-metody.pdf](#) (дата звернення: 02.03.2025).
3. Академічний тлумачний словник URL: <http://sum.in.ua/s/naochnistj> (дата звернення: 03.03.2025).
4. Дидактичні погляди Я. А. Коменського URL: [Дидактичні погляди Я.А.Коменського., Значення творчої спадщини Я.А.Коменського для розвитку педагогіки і шкільної практики у наступні століття. - Педагогіка - Підручники для вузів онлайн](#) (дата звернення: 01.03.2025).

ДОЗВІЛЛЯ – ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ШКОЛЯРА

Наталя Яблінська,

студентки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 013 Початкова освіта

факультету початкової освіти та мистецтва

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – Наталя Калита, канд. пед. наук, доцент
кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Розглянуто дозвілля, як специфічну форму організації вільного часу учнів початкової школи. Висвітлено форми дозвіллевої діяльності в умовах сучасної початкової школи.

Дозвілля – це специфічна форма організації вільного часу школяра, в якому він реалізує свої інтереси. Дозвіллева діяльність є важливою для школярів, адже дозволяє проводити вільний час з користю для себе й оточуючих. Проте через відповідні соціально-економічні труднощі, відсутність належної кількості соціально-культурних установ і недостатню увагу до організації дозвілля з боку місцевих органів влади і культурно-дозвіллевих установ – цей вид діяльності молодших школярів потребує уваги з боку ЗЗСО та батьків [3].

Для вирішення завдань ефективної організації дозвіллевої діяльності для молодших школярів великого значення набуває підбір методів дозвіллевої педагогіки. Методи дозвіллевої педагогіки представляють шляхи і способи здійснення цього процесу в сфері вільного часу. Зокрема, до методів дозвіллевої педагогіки належать методи гри та ігрового тренінгу, методи театралізації, методи змагальності, методи рівноправного духовного контакту, методи імпровізації [1].

Як частина вільного часу, дозвілля спонукає особистість своєю нерегламентованістю, спонтанним вибором різних форм, демократичністю, емоційним забарвленням, фізичною та інтелектуальною активністю, творчою та споглядальною діяльністю, можливістю поєднувати продуктивну діяльність та гру.

Практика дозвілля показує, що найбільш привабливими формами дозвіллевої діяльності є музика, танці, ігри, шоу, КВК. Необхідно не лише знати культурні запити

сьогодення та передбачати їх зміни, але й вміти швидко реагувати на них, пропонувати нові форми та види дозвілля. Тому необхідно впроваджувати диференційовані форми організації дозвілля дітей.

Дозвіллезнавство (педагогіка дозвілля) – це галузь загальної педагогіки, наука, яка вивчає форми, методи і засоби організації вільного часу людей різних вікових груп [2]. Вільний час – це не самоціль. Дійсну цінність він набуває лише тоді, коли використовується для всебічного розвитку особистості. Вільний час призначений для того, щоб людина мала можливість розкрити себе, піднятися до вищого рівня прояву своїх здібностей, повніше задовольнити свої постійно зростаючі потреби. У вільний час ми вчимося, читаємо книги, дивимося телевізор, ходимо в кіно, театр, на концерти, займаємося самоосвітою, спілкуємося з товаришами і друзями, буваємо на природі тощо. Розглядаючи складові дозвілля, можна сказати, що дозвілля - це і вільний час, і час для більш складних видів діяльності. Поняття «дозвілля» не можна ототожнювати з поняттям «вільний час».

Для дозвілля насамперед характерні пасивно-видовищні форми проведення вільного часу. У рамках дозвілля в основному здійснюється споживання культури, а не її творення: людина прагне задовольнити свої потреби в насолоді, задоволенні, розвазі. Дозвілля – це сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлювального характеру [3].

Дозвілля включає читання, перегляд телебачення, кіно, театру, концертів, спілкування з друзями, спорт, розваги, прогулянки, ігри та пасивний відпочинок. Основною характеристикою дозвілля є те, що його зміст є егоцентричним.

У кожного з нас є основне заняття, чи то дозвілля, чи то інша діяльність. Це заняття є основою для всіх інших видів діяльності та позитивно впливає на їхню тривалість і частоту.

Ці види діяльності є характерними для більшості дітей, хоча хлопці більше часу приділяють перегляду телепередач, роботі за комп'ютером, заняттям фізичною культурою та спортом. Дівчата надають перевагу перегляду телепередач, читанню книг. Ті, в кого є персональний комп'ютер, багато часу приділяють роботі з ним, комп'ютерним іграм. Особисто організований час, мало керований дорослими, характеризується більшою стихійністю – особливо це стосується його змістовної сторони, бо діти самостійно планують проведення вільного часу. Саме тому час вимагає особливої уваги: формування у дітей культури використання вільного часу.

Слід зазначити, що вільний час надає можливість учням проявити власну ініціативу та самостійність, розвивати свою активність та вміння організовувати власну діяльність поза програмою. Це особливо корисно, коли творцями свого вільного часу є діти та молодь. Вільний час дає можливість для саморозвитку, дає відчуття свободи, а також сприяє розвитку ініціативи. Завдяки педагогічним аспектам вільний час стає сферою веселощів і радості життя, в якій діти та молодь шукають нові та кращі способи проведення та організації свого часу.

Література та джерела

1. Балахтар В. Використання досвіду організації дозвілля дітей та підлітків в сучасних умовах. *Педагогіка та психологія*. 2009. Вип. 465. С. 11–16.
2. Рогозіна В.В. Дозвілля. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України: головний редактор В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. С. 223-224.
3. Сидор І. П. Проблеми та перспективи організації дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 20. С. 128–131.

**РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Юлія Якібчук,

студентка ПО(з)-1 групи спеціальності 013 Початкова освіта
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Людмила Прокопів, канд. психол. наук,
завідувач навчально-виробничої практики**

Розглядається значення емоційного інтелекту в розвитку учнів початкової школи. Аналізується сутність поняття «емоційний інтелект», його структура та компоненти. Визначаються особливості розвитку емоційного інтелекту в процесі соціально-емоційного навчання.

У сучасному освітньому просторі розвиток емоційного інтелекту (ЕІ) учнів початкової школи набуває особливого значення. ЕІ включає здатність розпізнавати, розуміти та керувати як власними емоціями, так і емоціями інших людей, що є ключовим для гармонійного особистісного розвитку та ефективної соціальної взаємодії. Концепція «Нова українська школа» визначає формування емоційного інтелекту як одну з наскрізних навичок, необхідних для успішної соціалізації та навчання учнів [1, с. 5].

Емоційний інтелект (ЕІ) є комплексною навичкою, яка визначає здатність людини розпізнавати, розуміти та керувати як власними емоціями, так і емоціями оточуючих. Ця концепція включає кілька ключових компонентів, кожен з яких відіграє важливу роль у формуванні емоційної компетентності особистості. Емоційний інтелект охоплює такі компоненти: самосвідомість, саморегуляція, емпатія та соціальні навички

Самосвідомість є фундаментальним аспектом емоційного інтелекту, що передбачає здатність індивіда розпізнавати та розуміти власні емоції, а також усвідомлювати вплив своїх дій на оточення. Це включає вміння ідентифікувати свої почуття в конкретний момент, розуміти причини їх виникнення та усвідомлювати, як вони впливають на поведінку і рішення. Розвинена самосвідомість допомагає людині

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

краще розуміти свої сильні та слабкі сторони, бути відкритою до нової інформації та досвіду, а також ефективно взаємодіяти з іншими.

Саморегуляція стосується здатності контролювати та управляти своїми емоціями, думками та поведінкою. Це означає вміння стримувати імпульсивні реакції, адаптуватися до змінних обставин та підтримувати внутрішню рівновагу. Люди з високим рівнем саморегуляції здатні ефективно справлятися зі стресом, залишатися спокійними в напружених ситуаціях та приймати обдумані рішення, що сприяє їхньому особистісному та професійному розвитку.

Емпатія визначається як здатність розуміти та відчувати емоції інших людей, співпереживати їхнім почуттям і потребам. Ця навичка дозволяє встановлювати глибокі та довірливі стосунки, сприяє ефективній комунікації та взаємодії. Емпатичні люди здатні враховувати перспективи інших, що робить їх більш чуйними та підтримуючими партнерами в особистому та професійному житті.

Соціальні навички охоплюють вміння ефективно взаємодіяти та комунікувати з оточуючими. Це включає здатність будувати та підтримувати позитивні стосунки, працювати в команді, вирішувати конфлікти та надихати інших. Розвинені соціальні навички є ключовими для лідерства, успішної співпраці та досягнення спільних цілей. Вони базуються на поєднанні самосвідомості, саморегуляції та емпатії, що забезпечує гармонійні та продуктивні взаємини [2, с. 198].

Розвиток цих компонентів емоційного інтелекту є важливим для особистісного зростання та успішної соціальної адаптації. Вони сприяють покращенню якості життя, підвищують ефективність у професійній діяльності та зміцнюють соціальні зв'язки, що робить їх невід'ємною частиною сучасної освіти та виховання.

Розвиток емоційного інтелекту (ЕІ) у молодших школярів є ключовим аспектом їхнього особистісного та соціального становлення. ЕІ охоплює здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також розуміти почуття інших. Це сприяє формуванню навичок, які позитивно впливають на різні аспекти життя дитини.

Діти з розвиненим ЕІ демонструють вищі академічні досягнення. Вони краще справляються зі стресом, пов'язаним з навчанням, ефективніше концентруються на завданнях і проявляють більшу мотивацію до навчання. Це пояснюється тим, що здатність керувати емоціями допомагає уникати відволікань і зосереджуватися на поставлених цілях.

Розвинений ЕІ сприяє кращій соціалізації дітей. Вони легше встановлюють дружні стосунки, вміють співпереживати та розуміти почуття інших, що робить їх більш привабливими для однолітків. Це веде до створення позитивного соціального оточення, де діти підтримують один одного та ефективно співпрацюють.

Діти з високим рівнем ЕІ краще контролюють свої емоції, що допомагає уникати імпульсивних реакцій і агресивної поведінки. Вони здатні вирішувати конфлікти мирним шляхом, використовуючи навички спілкування та розуміння позиції іншої сторони. Це сприяє створенню безпечного та дружнього середовища як у школі, так і поза нею.

Загалом розуміння та управління власними емоціями допомагає дітям краще пізнавати себе, що веде до формування здорової самооцінки. Вони відчують впевненість у своїх силах, що спонукає їх брати участь у різних видах діяльності та

не боятися нових викликів. Це, у свою чергу, сприяє їхньому особистісному зростанню та розвитку лідерських якостей.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту у молодших школярів є фундаментом для їхнього успішного навчання, гармонійних соціальних взаємин та загального благополуччя. Інтеграція програм, спрямованих на розвиток ЕІ, у навчальний процес початкової школи є інвестицією в майбутнє покоління, здатне ефективно взаємодіяти в суспільстві та досягати поставлених цілей [3, с. 7].

Для ефективного розвитку ЕІ в учнів початкової школи необхідно створити емоційно сприятливе освітнє середовище, яке характеризується атмосферою довіри, підтримки та взаємоповаги. Використання інтерактивних методів навчання, таких як групові завдання, рольові ігри та дискусії, сприяє активному залученню учнів у навчальний процес. Інтеграція елементів мистецької освіти, зокрема музики, образотворчого мистецтва та театралізації, позитивно впливає на розвиток емоційної сфери учнів [3, с. 199].

У практиці початкової школи доцільно застосовувати такі методи: вправи на усвідомлення та вираження емоцій (наприклад, «Скринька кольорових емоцій», «Маска улюбленого героя»), розвиток емпатії через обговорення почуттів персонажів літературних творів або перегляд та аналіз відеосюжетів, а також соціально-емоційне навчання (СЕН), спрямоване на формування навичок самоконтролю, відповідальності та співпраці [2, с. 12].

Соціально-емоційне навчання (СЕН) є педагогічним підходом, спрямованим на розвиток у учнів навичок, необхідних для ефективної взаємодії з оточуючими, управління емоціями та прийняття відповідальних рішень. У контексті початкової школи та реформи «Нова українська школа» (НУШ) СЕН набуває особливого значення, оскільки сприяє формуванню в учнів самоконтролю, відповідальності та здатності до співпраці.

Впровадження СЕН у початковій школі передбачає інтеграцію соціально-емоційних та етичних компонентів у навчальний процес. Це включає розвиток таких компетенцій, як самосвідомість, саморегуляція, соціальна обізнаність, навички взаємин та відповідальне прийняття рішень. Ці компетенції допомагають учням краще розуміти себе та інших, ефективно керувати своїми емоціями, встановлювати позитивні стосунки та приймати обґрунтовані рішення [3].

Дослідження показують, що впровадження СЕН у початковій школі сприяє покращенню академічних досягнень, зниженню рівня агресії та конфліктності, а також підвищенню загального психологічного благополуччя учнів. Зокрема, учні з розвиненими соціально-емоційними навичками демонструють вищий рівень мотивації до навчання, кращу адаптацію до шкільного середовища та здатність ефективно співпрацювати з однолітками [4].

Вчитель відіграє ключову роль у формуванні ЕІ учнів, виконуючи такі функції: моделювання емоційно компетентної поведінки, надання зворотного зв'язку та створення можливостей для емоційного самовираження [2, с. 15]. Крім того, важливою є співпраця з батьками, які можуть підтримувати розвиток ЕІ вдома через спільні обговорення емоційних переживань та заохочення до вираження почуттів.

Дослідження показують, що розвиток емоційного інтелекту в початковій школі сприяє не лише покращенню соціальних взаємодій, але й загальному психологічному

благополуччю учнів. Зокрема, учні з високим рівнем ЕІ демонструють кращі результати у навчанні та мають більш позитивне ставлення до школи [5, с. 22].

Інтеграція емоційного та інтелектуального розвитку є важливим аспектом сучасної освіти. Поєднання когнітивних та емоційних компонентів у навчальному процесі сприяє формуванню цілісної особистості, здатної до критичного мислення та емоційної стійкості [6, с. 30].

Розвиток емоційного інтелекту у учнів початкової школи є важливим аспектом сучасної освіти, що впливає на їхній особистісний та академічний розвиток. Інтеграція методів розвитку ЕІ в освітній процес сприяє формуванню гармонійної та успішної особистості, готової до викликів сучасного суспільства. Вчителі та батьки повинні спільно працювати над створенням сприятливих умов для розвитку емоційного інтелекту дітей, використовуючи різноманітні методи та підходи, адаптовані до індивідуальних потреб кожної дитини.

Література та джерела

1. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. – Тернопіль: Астон, 2020. –192 с.
2. Брославська Г., Дрига Т. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів // Наукові записки кафедри педагогіки. –2020. –№ 47. –С. 7–15.
3. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для ранньої початкової школи / Голов. ред. О. Елькін. –2-ге вид. –Київ: ТОВ «Інжиніринг», 2023. –320 с.
4. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» / Аналітичний огляд. –Київ: Інститут лідерства, інновацій та розвитку, 2021. – 268 с.
5. Петренко О. В. Вплив емоційного інтелекту на навчальну діяльність молодших школярів // Психологія і особистість. –2019. –№ 1 (15). –С. 22–28.
6. Сидоренко І. М. Інтеграція емоційного та інтелектуального розвитку в початковій школі // Освітній простір. –2021. –№ 3. –С. 30–35.

ЗНАЧЕННЯ КРАЄЗНАВСТВА В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Софія Яремчук,

*студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу*

Науковий керівник – Світлана Бахомент, викладач-методист

У статті йдеться про краєзнавство, його вплив на розвиток дітей та проаналізовано форми виховної роботи, які формують почуття патріотизму та любов до рідного краю у школярів.

Краєзнавство в педагогіці – це напрям освітньої роботи, що полягає у вивченні рідного краю, його історії, географії, культури, традицій та природних особливостей. Краєзнавство сприяє формуванню у здобувачів освіти любові та поваги до свого

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

рідного краю, виховує патріотичні почуття та сприяє всебічному розвитку особистості.

Основною метою національного та краєзнавчого виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які уналежнюють національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Відповідно до вимог Концепції нової української школи і Державного стандарту початкової загальної освіти до складу обов'язкових знань з різних предметів освітніх галузей початкової школи в певному обсязі мають входити конкретні знання про рідний край («Малу Батьківщину») як частину національної спадщини України. Одним з основних напрямів патріотичного виховання здобувачів освіти початкових класів визначено краєзнавство, тобто вивчення історичних, географічних, культурних особливостей рідного краю [2].

Тобто, діти в початковій школі мають розуміти, з якого краю України: Слобожанщини, Волині, Наддніпрянщини і так далі. Розуміти історію свого краю, що під впливом часу змінювався та не був завжди однаковим. Мають розуміти, де край розташовується на мапі України. Розуміти різні культурні особливості краю, до прикладу: особливості в харчуванні, архітектурі.

Важливо з молодшого шкільного віку формувати в здобувачів освіти національну культуру, використовуючи різні форми та методи. Любов до своєї малої Батьківщини дає можливість побудувати духовний зв'язок з оточуючими людьми, розвинути емпатію і бажання піклуватися про інших, забезпечити зв'язок особистих інтересів з інтересами суспільства. Важливо відмітити, що існує певна вибірковість в наступності поколінь, згідно з якою одні норми і цінності приймаються й передаються новому поколінню, а інші відкидаються. Система норми моралі засвоюється і в сім'ї, і в школі та регулюється дорослими задля збереження культури корінного населення [1].

Розвиток особистості завжди відбувається в соціокультурному просторі життя рідного народу, який має власну історію й культуру, свій менталітет та цінності, тому ці чинники потрібно враховувати в складному процесі виховання особистості, особливо в молодшому шкільному віці. Важливо, щоб дитина змалечку засвоїла суть не лише людських, а й національних цінностей. За умов такого виклику, як діти з вимушено переміщених сімей, перед яким постали сьогодні школи України, ця проблема додатково загострюється. Завдання педагогів – познайомити учнів із південних, східних регіонів України з духовною, історико-культурною спадщиною нового краю. Поява явища “невкоріненої особистості” провокує ситуацію, коли діти та юнацтво не знають свого родоводу, народних пісень, історії рідного краю, міста, села, вулиці, місцевих топонімів та гідронімів тощо, а тепер з'явився новий виклик – втрачені через війну зв'язки з отчим краєм і пізнання краю, де доведеться мешкати. Тому так важливо, щоб молодший школяр був “укорінений”, занурений у культуру українського народу, його героїчну минувшину, знав духовний потенціал українства і пишався ним [3].

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Краєзнавство має дуже важливе значення для вчителів початкових класів. Краєзнавство допомагає дітям краще розуміти навколишній світ і розвивати свої знання про історію, географію, культуру та природу краю, де вони живуть.

Вивчення місцевої історії, традицій та природних особливостей може допомогти дітям краще зрозуміти своє оточення та розвинути почуття приналежності до своєї громади.

До прикладу розповісти про історію міста Луцька, історії про замок Любарта та історії заснування міста, розповідь про край, при Волинь як регіон та як він утворився. Тематичні розповіді про колядування, щедрування, приготування до великоддя. Особливості волинської вишивки.

Розвиток патріотизму, вивчення історії та культури власної країни може допомогти дітям розвинути патріотизм, любов до країни. Під час вивчення краєзнавства в дітей можуть прокинутися патріотичні почуття, завдання вчителя їх підтримати та допомогти їх зростанню, щоб з паростків патріотизму вирости яскраві соняшники патріотів. Допомогти в цьому не легкому завданні можуть екскурсії по рідному краю, відвідини історичних місць, розповіді про визначних мешканців їх малої Батьківщини.

Розвиток дослідницьких навичок, вивчення краєзнавства сприяє розвитку дослідницьких навичок здобувачів освіти, вмінню аналізувати інформацію, робити висновки та презентувати свої знахідки. Діти можуть організувати груповий проєкт про рідний край, та самостійно провести дослідження та зробити висновки. Такий вид діяльності буде краще підходити здобувачам освіти третіх та четвертих класів. Так як в них вже краще розвинені когнітивні навички.

Інтеграція знань, краєзнавчі матеріали можуть бути успішно інтегровані в різні предмети, такі як література, математика та природничі науки, роблячи навчання більш цілісним.

Вивчаючи поета чи письменника, ми можемо наголосити, що він був з нашого краю та розповісти з якої саме місцевості. На математиці при вивченні задач на рух ми можемо їх змінювати, щоб фігурували назви міст нашого краю, щоб діти знайомилися з містами та цікавими місцями. В ЯДС ми можемо інтегрувати краєзнавство під час вивчення України та її особливостей, рельєфу, ґрунтів тощо наголошуючи, чим саме відмінний чи спільний наш регіон.

Організація екскурсій та проєктів, як вже зазначалось вище, теж відіграє важливу роль у формуванні патріотизму. Екскурсії до місцевих музеїв, історичних місць та природних пам'яток допомагають дітям побачити і дослідити на власні очі те, що вони вивчають у класі. Краєзнавство допомагає дітям розвивати цінності, навички та знання, які залишаться з ними на все життя.

Краєзнавство відіграє важливу роль у роботі вчителя Нової української школи. Впровадження краєзнавчих елементів у навчальний процес сприяє формуванню цілісного світогляду у дітей та поглибленню їхніх знань про навколишній світ. У продовж застосування краєзнавчих методів у здобувачів освіти розвивається:

- національна свідомість
- патріотизм
- дослідницькі навички

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- любов до рідного краю

Виходячи з вище сказаного, ми можемо зробити висновки, що краєзнавство відіграє велику роль у початковій школі для виховання справжніх громадян нашої країни та свідомої молоді. Тому його інтеграція у навчальний процес вкрай важлива та необхідна, особливо в сучасних умовах життя, для виживання нашого народу.

Література та джерела

1. Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал. 2024. № 2(30) 2024. С. 1638.
2. Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (18 березня 2021 року (5 нісана 5781 року), м. Дніпро) // Приватна установа «Вищий навчальний заклад «Міжнародний гуманітарнопедагогічний інститут «Бейт-Хана». Дніпро: Акцент ПП, 2021. 316 с.
3. Шкільне краєзнавство як чинник формування національно-свідомої особистості учня початкової школи. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/265718> (дата звернення: 27.02.2025).

Секція 8



Психологічний вимір особистості

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Андрійчук,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Наталя Ярошук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Дошкільний вік є важливою сходинкою для емоційного розвитку. А формування емоційного інтелекту – це важлива якість особистості, яка закладається в дошкільному віці та відіграє значну роль у становленні дитини як активного учасника соціального життя та допоможе дитині розуміти, що таке емоції; приймати свої емоції та оточуючих; дізнається про різні способи керування емоціями.

Добре розвинений емоційний інтелект (ЕІ), розуміння емоцій та управління ними може допомогти людині бути в гармонії з собою, успішною в професійній діяльності та щасливою в особистому житті. Саме тому тема розвитку емоційної культури людини стає однією з найважливіших у сучасній психології, про що пишуть багато дослідників. Українські дослідниці Е. Носенко та Н. Коврига розглядають емоційний інтелект як здатність розпізнавати, розуміти та керувати своїми емоціями та емоціями інших людей, а також використовувати ці знання для досягнення своїх цілей. Дослідниці вважають, що розвиток емоційного інтелекту може позитивно впливати на міжособистісні взаємини, бізнес, лідерство, та інші сфери життя та діяльності людини, а низький рівень розвитку емоційного інтелекту може призводити до стресу, депресії та інших психічних проблем, тоді як його розвиток може покращити самопочуття та якість життя [1, с. 23].

У науковій літературі «емоційний інтелект» розглядають як готовність особистості розуміти зміст та поняття емоційних станів людини, оцінювати причини та наслідки їх впливів на подальше життя. У дошкільному віці ми можемо говорити про розвиненість емоційного інтелекту, коли у дитини виникає спрямованість на іншу людину, на її емоційні переживання, і при цьому дитина намагається вести себе відповідно до цих переживань (проявляти емпатію).

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Доведено, що процес розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників буде ефективним при дотриманні наступних педагогічних умов: створення та організація системи занять, які скеровані на формування різноманітних навиків ЕІ дитини; використання арт-терапії як ефективного засобу розвитку ЕІ; емоційність змісту навчального матеріалу, що вивчається та надається дітям.

З метою розвитку емоційного інтелекту доцільним й необхідним є створення та впровадження спеціальної програми для покращення рівня розвитку емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку.

Першою педагогічною умовою є створення та організація системи занять, які скеровані на формування різних навиків ЕІ дитини. Вона тісно перетинається з другою умовою – використання арт-терапії як ефективного засобу розвитку ЕІ. Третя умова – ігрова діяльність – є загальною для усієї роботи вихователя з даного напрямку.

Тому система занять з дітьми старшого дошкільного віку включає в себе різноманітні завдання в ігровій формі, що скеровані на формування ЕІ старших дошкільників:

- навчити дітей розуміти та ідентифікувати емоції;
- розвивати впевненість;
- формувати здібності до самоконтролю;
- знаходити причину виникнення різних емоцій;
- знижувати рівень тривожності;
- розвивати здібності правильно виражати власні емоції;
- розвивати вміння встановлювати зв'язки виникнення емоцій, та їх вплив на поведінку;
- розвивати відчуття важливості, взаємодопомоги, розуміння емоцій інших;
- розвивати здатність інтерпретувати емоції у взаємодії з іншими.

Отже, методами розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку виступають ігри, які є ефективним способом розвитку емоційного інтелекту у дітей. Обговорення історій з дітьми сприяє розвитку їхньої емпатії та вмінню аналізувати емоційні ситуації; творчість є чудовим способом для дітей виразити свої емоції. Малюнок, ліплення або інші види творчості можуть допомогти дитині зрозуміти та пережити свої почуття; спілкування з дітьми є важливим аспектом розвитку їхнього емоційного інтелекту. Батьки та інші дорослі повинні слухати дітей уважно, підтримувати їхні емоційні переживання та допомагати їм розуміти свої почуття [3].

Таким чином, в основі розвитку особистості дошкільника лежить емоційний інтелект. Використання різних елементів на заняттях може сприяти розвитку у дітей дошкільного віку емпатії, вміння розпізнавати емоції інших людей і свої власні, встановлювати причини їх виникнення, контролювати зовнішній їх прояв, а також впливати на почуття інших людей у процесі виконання спільної роботи, тобто розвитку умінь, що становлять емоційний інтелект. Однак для того, щоб цей унікальний вид інтелекту проявлявся і працював, він повинен розвиватися і в сім'ї і в закладі дошкільної освіти. Насправді розвиток ЕІ у дошкільнят безпосередньо впливає на їх здатність орієнтуватися в соціальних взаємодіях, формувати позитивні стосунки та будувати гармонійну спільноту в групі [2].

Література та джерела

1. Дерев'яно С.П. Теоретико-методологічні аспекти цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 1. с.23-27
2. Журавльова Л. Особливості емоційного інтелекту особистості, яка схильна до ризику. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2019. Вип. 60. С. 112–125.
3. Полисаєва Г. Вплив дитячої літератури на розвиток емоційного інтелекту дошкільників. *Humanitarium*. 42(1). 2019. С. 138-146.

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ
УЯВИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Ангеліна Бобер,

студентка 31 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Галина Голя, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Акцентовано увагу на важливості розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку для формування індивідуальності та творчих здібностей. Визначено роль театралізованої діяльності в розвитку уяви, що дозволяє дітям створювати нові образи та вирішувати проблеми.

Соціально-економічні зміни в суспільстві диктують необхідність формування творчо активної особистості яка буде ефективно і нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. З огляду на це перед дошкільними установами постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління. Дошкільне дитинство – важливий період психічного розвитку, вік початкового фактичного становлення особистості. Дитині дошкільного віку важливо допомогти зрозуміти побачене, почуте, пережите та віднайти зв'язок між явищами та предметами і водночас закласти підґрунтя для розвитку уяви. За допомогою уяви дитина прагне до відтворення того, що вразило, до пригадування того, що сподобалося, тобто до конструювання широкої сфери своїх відносин з діяльністю [3, с. 6].

Творча уява – це вид уяви, в ході якого людина самостійно створює нові образи та ідеї, які представляють цінність для інших людей чи суспільства в цілому, і які втілюються в конкретні індивідуальні продукти діяльності [1, с. 33]. За допомогою уяви діти пізнають: оточуючий світ; саму себе.

Психологи розрізняють три стадії розвитку уяви людини [2, с. 10]:

- Переважання видумки, фантазії, казки;
- Поєднання фантазії з практичним розрахунком;
- Повне підпорядкування цієї здібності інтелекту.

Діти дошкільного віку знаходяться на стадії переважання фантазії та казок. До трьох років ігрова діяльність закладає основу для розвитку здібностей до фантазування та створення нових образів. Діти здатні описувати ці образи словами.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Протягом наступних двох років вони вчать ся складати послідовність дій для досягнення результату в конкретних завданнях. В старшому віці діти створюють оригінальні образи, і їх діяльність набуває творчого характеру, розвиваючи здатність до фантазування.

У своїх дослідженнях, В. Штерн та Д. Дьюї говорять, що уява дітей набагато багатша уявлення дорослих. В роботах Е. Меймана говориться про те, що практично всі діти дошкільне дитинство проводять у оточенні фантазій, а Дж. Селлі дав опис душевного життя дітей у якості «кімнати сновидіння». Т. Рібо припускав, що дошкільний період – це вік найбільш швидкого розвитку уяви [4, с. 83].

Старший дошкільний вік – найсприятливіший період для розвитку уяви. Нині психологи, педагоги та батьки приділяють значну увагу розвитку індивідуальності дітей. Особлива увага зосереджена на творчій діяльності дітей та важливості творчих здібностей для розвитку уяви, мислення та сприйняття. Формування творчої індивідуальності дітей базується на особливостях емоціональної сфери, специфіки сенсорного сприйняття, уявлення образів кожного [5, с. 46].

Виділяємо умови формування творчої уяви у дітей [3]:

- Процес сприйняття творчої уяви у дітей передбачає, в першу чергу, освіта батьків та педагогів, які здатні до того, щоб керувати творчо;
- Навчання творчої діяльності можливо лише тільки у спільній діяльності дорослих та дітей, де кожен є повноправним учасником.

Роль та функції батьків та педагогів під час такої діяльності полягають у наступному: по-перше, вони показують дітям різні творчі способи діяльності; по-друге, організовують та наповнюють життєдіяльність дітей таким чином, щоб обставини та умови вимагали від них індивідуальних творчих рішень.

Заклади дошкільної освіти відіграють важливе значення в розвитку уяви та творчих здібностей дітей. Розвивати уяву надається можливим: в словесній творчості, мовленнєвій та зображувальній діяльності, при розумінні чарівних, казкових героїв, при створенні образів казкових персонажів. Творчі потреби дітей реалізуються через різні види діяльності, зокрема імпрровізацію, малювання, ліплення, конструювання. Вони є реакцією на обставини навколишнього світу. У процесі гри та малюванні діти імпрровізують, переживаючи вигадані сюжети та створюючи образи, спираючись на принципи краси. Це дозволяє поєднати науку та творчість в органічну єдність.

Заохочувати творчі прояви особливо важливо в дошкільному віці. Саме у дітей дошкільного віку все життя пронизане фантазією та творчістю. Не отримуючи гідного розвитку в цьому віці, творча уява не завжди може дати про себе знати в майбутньому [1, с. 64].

Для розвитку творчої уяви важлива театралізована діяльність, яка дає можливість дітям створювати нові образи через ігрові завдання. Така діяльність має різні назви, зокрема: театральна-ігрова творчість; театральні постановки. Вчений М. Кляйн стверджує, що визначна частина фрустрації, за якою йде задоволення потреб дає можливість відчувати, те що вони зможуть впоратися з тривожними станами. А цілковите викорінення конфліктних ситуацій позбавляє дітей можливостей насичення своєї особистості, посилення можливостей – а значить, і здібностей до творчої діяльності [6, с. 25]. Конкретні ситуації, що викликають емоційне напруження

у дітей, сприяють - розвитку творчої особистості. Важливо створювати комфортне середовище на заняттях, яке допомагає дітям ефективно вирішувати: проблеми та складні завдання.

Отже, розвиток творчої уяви у дітей дошкільного віку є ключовим для їхнього особистісного зростання та формування творчих здібностей. Важливу роль у цьому процесі відіграють дорослі, які повинні створювати сприятливе середовище для самовираження дітей через: гру, мистецьку діяльність та активне спілкування. Театралізована діяльність допомагає дітям розвивати уяву, створювати нові образи та вирішувати проблеми.

Література та джерела

1. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Розвиток уяви і творчих здібностей у дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан, 2016. 85 с.
2. Борисюк О.М., Лепеха О.М. Психологічні аспекти формування уяви у дітей дошкільного віку. Науковий вісник Львівського, державного університету внутрішніх справ. Психологічна серія, Вип. 1. 2018. С.3-13.
3. Гальченко В. М. Теоретичні аспекти формування творчих здібностей дошкільників. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т. VI. Вип. 3. К., 2004. С. 90–97
4. Жейнова С., Мельникова Н. Педагогічні умови розвитку творчої уяви дітей засобами ігрової художньої діяльності. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2017. №18. С. 81-85.
5. Піроженко Т.О. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу. 2-е вид., К. 2016. 312 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Бобик,

студентка 31 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

Комунального закладу вищої освіти «Луцький
педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Подано огляд та аналіз теоретичного щодо питання пам'яті, видів та процесів пам'яті. Проведений короткий огляд літератури та досліджень, пов'язаних зі становленням поняття.. Велику увагу приділено дослідженню вікових особливостей пам'яті та її процесів з урахуванням різних аспектів, зокрема у дітей середнього дошкільного віку.

Пам'ять відіграє важливу роль у формуванні базових когнітивних процесів, становленні особистості. Протягом усього життя відбувається розвиток пам'яті, що сприяє накопиченню знань, засвоєнню соціальних норм та правил, а також формуванню здатності до організованої діяльності.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Проблема пам'яті привертала увагу дослідників ще з давніх часів. Дослідженням пам'яті займалися видатні вчені і мислителі багатьох поколінь. Так, у стародавніх греків була богиня пам'яті Мнемозіна, мати 9 муз наук і мистецтв. Арістотель написав першу книгу «Про пам'ять і пригадування», в якій вказував, що тваринам властиве впізнавання, а людям притаманна пам'ять – тимчасовий процес, спрямований на створення образів предметів. На його думку, пам'ять є соціальною спадкоємицею, нашим безцінним духовним багатством і силою. «Без пам'яті, – писав С. Рубінштейн, – ми були б істотами миті. Наше минуле було б мертвим для майбутнього. Сьогодні, по мірі його протікання, «незворотньо зникало б у минулому». І. Сеченов наголошував, що «без пам'яті наші відчуття і сприймання, зникаючи по мірі їх виникнення, залишали б людину постійно у стані новонародженого» [2].

Пам'ять – це психічний пізнавальний процес, який полягає у фіксації, збереженні та відтворенні попереднього досвіду. Пам'ять є одним із ключових психічних процесів, що забезпечує збереження, запам'ятовування та відтворення індивідуального досвіду. Вона виступає основою когнітивної діяльності, сприяючи формуванню знань, умінь і навичок. Згідно з науковими дослідженнями, пам'ять розглядається як динамічний процес, що постійно змінюється під впливом отриманого досвіду [1].

Пам'ять поділяється на сенсорну, короткочасну та довготривалу. Сенсорна пам'ять характеризується короткотривалим збереженням інформації (до 1 секунди) та великим обсягом усвідомлюваних даних. Наприклад, спостереження яскравого світлового спалаху залишає слід у сенсорній пам'яті, але швидко зникає. Короткочасна пам'ять дозволяє зберігати інформацію впродовж кількох секунд або хвилин, наприклад, при запам'ятовуванні телефонного номера. Довготривала пам'ять забезпечує тривале збереження інформації за умови її актуалізації. Як приклад, можна навести дитячі спогади, які залишаються в пам'яті протягом усього життя.

За змістом і функціями пам'ять поділяється на механічну, емоційну, образну та словесно-логічну. Механічна пам'ять характеризується автоматичним запам'ятовуванням інформації без її глибокого осмислення, наприклад, заучування тексту напам'ять. Емоційна пам'ять зберігає події, що супроводжувалися сильними емоційними переживаннями, наприклад, спогади про важливі життєві події. Образна пам'ять дозволяє зберігати та відтворювати зорові, слухові чи тактильні образи, наприклад, художник може відтворити пейзаж із пам'яті. Словесно-логічна пам'ять пов'язана із засвоєнням абстрактної інформації, такої як формули чи теорії [3].

Структура пам'яті включає процеси запам'ятовування, збереження, відтворення та забування. Запам'ятовування може бути мимовільним або довільним. Мимовільне запам'ятовування відбувається без спеціальних зусиль, часто супроводжується емоційними переживаннями. Наприклад, запах квітки може викликати спогади про подію з дитинства. Довільне запам'ятовування потребує цілеспрямованих дій і використання мнемотехнік [1].

Протягом дошкільного дитинства в пам'яті дітей відбуваються істотні зміни. Безперервне розширення кругозору, прагнення оволодіти знаннями, навичками і вміннями, ускладнення діяльності і взаємин з дорослими приводять як до кількісних змін у пам'яті дитини, так і до якісних перетворень, які в кінцевому результаті

Секція 8. Психологічний вимір особистості

визначають дальший розвиток пам'яті. Дитина з легкістю розповідає вивчений вірш, користується в грі засвоєними правилами, правильно відтворює показані їй рухи, усе це вона запам'ятала. Іноді дитині не вдається відтворити предмет, згадати визначену назву, вірш, але вона легко впізнає ці предмети, коли знову їх сприймає. В останньому випадку відсутнє відтворення матеріалу, але має місце впізнавання, якому також передують запам'ятовування. Найважливішим завданням навчання є забезпечення такого ступеня засвоєння знань, під час якого дитина легко може користуватися ними. Повнота, точність і легкість відтворення багато в чому залежать від того, як здійснювалося запам'ятовування, як воно було організоване.

У дошкільний період пам'ять розвивається дуже інтенсивно, діти починають задавати безліч питань та отримують величезну кількість інформації. У цей період за швидкістю розвитку вона випереджає інші здібності. Цим і обумовлена та легкість, з якою діти 3-6 років запам'ятовують віршики, лічилки загадки, а також все незвичайне та красиве [4].

Розвиток пам'яті у дітей середнього дошкільного віку є важливою складовою їхнього когнітивного розвитку, що суттєво впливає на формування пізнавальних здібностей, пам'ять є основним засобом збереження і передачі досвіду, що є важливим етапом у розвитку когнітивних функцій. У цей період пам'ять дітей змінюється, розвиваються різні її види, що дозволяє дитині більш ефективно взаємодіяти з навколишнім світом [5].

Особливістю розвитку пам'яті у дітей середнього дошкільного віку є тісний зв'язок між емоціями та здатністю до запам'ятовування. Емоційно забарвлені події, що викликають у дитини сильні емоційні переживання, запам'ятовуються значно краще. Це пояснюється тим, що емоції активізують ділянки мозку, які відповідають за збереження та відтворення інформації. Емоційно значущі події залишаються в пам'яті дітей значно довше, оскільки емоційна активність сприяє кращому збереженню інформації [4].

Серед основних факторів, що впливають на розвиток пам'яті у дітей середнього дошкільного віку, слід виділити емоційний стан дитини, її соціальне оточення, а також методи навчання, що застосовуються в педагогічному процесі.

Емоційний фон є важливим компонентом, оскільки позитивні емоції сприяють кращому запам'ятовуванню, а стресові ситуації можуть негативно впливати на здатність до відтворення інформації. Соціальне оточення також відіграє важливу роль у розвитку пам'яті: взаємодія з іншими дітьми, а також дорослими (батьками, вихователями) створює умови для розвитку не лише пам'яті, а й інших когнітивних функцій, таких як увага, мислення та мовлення.

Таким чином, розвиток пам'яті у дітей середнього дошкільного віку є важливим аспектом їхнього загального когнітивного розвитку. Цей процес залежить від активної взаємодії дитини з навколишнім середовищем, її емоційного стану та діяльності, спрямованої на розвиток пізнавальних здібностей. Створення умов для розвитку пам'яті через ігри, вправи на запам'ятовування та заняття на розвиток уваги є важливими складовими ефективного навчання дітей цього віку.

Література та джерела

1. Гончаренко С. В. Психологія розвитку дітей дошкільного віку. Київ : Літера ЛТД, 2015. 342 с.
2. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посібник Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
3. Мельник Л. П. Психологічний розвиток дітей дошкільного віку. Київ : Вища школа, 2007.
4. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія : навч.. посіб. Київ-Рівне,
5. Чуб Н.В. Довідник для батьків дошкільників. Психологія дитини від А до Я-Харків: Веста, 2007 160с.
6. Ярошевська І. П. Ігри як засіб розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку. Львів : Видавництво Львівського університету, 2016, 146 с.

**РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ, НАВИЧОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ
ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ У ШКОЛЯРІВ**

Аліна Братак,

студентка групи ПОЗ1 спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського

Науковий керівник – Оксана Помозибіда, викладач природничих дисциплін

Подано напрацювання з дослідження проблеми психічного здоров'я у школярів початкової ланки освіти , адже у сучасному мілітаризованому українському суспільстві це вкрай актуальна проблема. Визначено основні способи розвитку емпатії та ментального інтелекту у школярів.

Розвиток емпатії у дітей – це важливий процес, який впливає на їхні соціальні навички, емоційний інтелект і здатність будувати здорові взаємини. Ось основні особливості розвитку емпатії у дітей.

1. Вікові етапи розвитку емпатії

До 2 років – діти можуть відчувати базові емоції та віддзеркалювати почуття дорослих, але ще не розрізняють їх як окремі від себе.

2–4 роки – починають розуміти, що інші люди мають власні емоції, і можуть проявляти співчуття до близьких.

4–7 років – здатні розуміти причини емоцій і ставити себе на місце іншої людини.

7+ років – розвивається здатність до більш абстрактного мислення, що дозволяє розуміти емоції навіть незнайомих людей чи персонажів.

2. Фактори, що впливають на розвиток емпатії

Приклад дорослих – батьки та вихователі, які проявляють емпатію, формують таку ж поведінку у дітей.

Емоційна безпека – діти, які почуваються прийнятими й зрозумілими, краще розвивають емпатійні навички.

Соціальний досвід – спілкування з однолітками допомагає навчитися співпереживати та вирішувати конфлікти.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Читання книг та рольові ігри – розширюють емоційний досвід і допомагають дитині уявити себе в різних ситуаціях.

3. Методи розвитку емпатії у дітей

Розмова про емоції – допомагає дітям навчитися ідентифікувати та висловлювати свої почуття.

Навчання активного слухання – сприяє кращому розумінню почуттів інших.

Заохочення співчуття в побутових ситуаціях – наприклад, допомога молодшим або турбота про тварин.

Обговорення моральних дилем – сприяє розвитку здатності до аналізу почуттів інших людей.

4. Можливі труднощі

Діти, які зростають у стресових або емоційно холодних умовах, можуть мати труднощі з розвитком емпатії

Гіперопіка або недостаток соціальної взаємодії можуть обмежувати можливості дитини для прояву співчуття.

Розвиток емпатії – це поступовий процес, який потребує уваги й підтримки з боку дорослих. Що більше дитина отримує позитивного соціального досвіду, то легше їй буде проявляти співчуття в майбутньому.

Розвиток емпатії у дітей – важливий процес, який допомагає їм будувати здорові стосунки та розуміти почуття інших. Ось кілька способів, як це зробити:

1. Показуйте приклад

Діти навчаються через спостереження. Демонструйте співчуття у повсякденному житті: підтримуйте близьких, допомагайте іншим, проявляйте турботу.

2. Говоріть про почуття

Запитуйте дитину: «Як ти відчуваєшся?» або «Як ти думаєш, що зараз відчуває твій друг?». Це допоможе їй усвідомлювати власні емоції та розуміти почуття інших.

3. Читання та обговорення історій

Книги, мультфільми та казки – чудові інструменти для розвитку емпатії. Обговорюйте поведінку персонажів: «Чому він так зробив?», «Що б ти відчував на його місці?».

4. Заохочуйте турботу про інших

Дайте дитині можливість допомагати: доглядати за тваринами, брати участь у благодійних акціях, підтримувати молодших дітей або старших родичів.

5. Грайте у рольові ігри

Сюжетні ігри, в яких дитина приміряє на себе різні ролі (лікар, вчитель, рятувальник), допомагають зрозуміти почуття інших людей у певних ситуаціях.

6. Розвивайте навички активного слухання

Навчіть дитину слухати інших без перебивань, повторювати почуте своїми словами та виявляти підтримку («Я розумію, що тобі було сумно»).

7. Допомагайте вирішувати конфлікти мирно

Коли дитина свариться з однолітками, допоможіть їй зрозуміти почуття іншого: «Як, на твою думку, відчувається твій друг?» та «Як ми можемо вирішити цю ситуацію, щоб всім було добре?».

8. Заохочуйте вираження вдячності

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Навчіть дитину помічати хороше у людях та дякувати за добрі вчинки. Це формує доброзичливість та чуйність.

Чим більше дитина практикує емпатію в різних ситуаціях, тим природнішим для неї стане прояв співчуття.

Заохочення вираження вдячності у дітей – це чудовий спосіб виховати доброзичливість і повагу. Ось кілька ефективних методів:

1. Показуйте приклад. Діти навчаються, спостерігаючи за дорослими. Регулярно висловлюйте подяку в сім'ї, дякуйте дитині, родичам, друзям та незнайомцям.

2. Навчайте словами вдячності. Допоможіть дитині вживати слова «дякую», «будь ласка» та «я вдячний за...» у повсякденному житті. Можна запитувати: «За що ти сьогодні вдячний?»

3. Створіть традиції подяки. «Банка вдячності» – записуйте разом подяки на папірцях і складайте в банку. Вечірнє обговорення – перед сном згадуйте приємні моменти дня.

4. Заохочуйте творчі способи вираження вдячності. Малюйте листівки подяки. Робіть маленькі подарунки або листи для тих, кому хочеться подякувати.

5. Використовуйте ігри та книги. Читайте книги про доброту й вдячність. Грайте в рольові ігри, де потрібно ввічливо дякувати.

6. Давайте можливість для допомоги іншим. Коли діти беруть участь у благодійності чи допомагають іншим, вони краще розуміють цінність вдячності.

7. Не змушуйте, а надихайте. Вдячність має йти від серця, тому не змушуйте дитину дякувати, а пояснюйте, чому це важливо, і давайте час для розвитку цієї звички. Головне – робити це з любов'ю та терпінням!

Дзеркальні нейрони та емпатія тісно пов'язані, оскільки дзеркальні нейрони відіграють ключову роль у розумінні емоцій, намірів і дій інших людей.

Як це працює?

Дзеркальні нейрони – це особливі нейрони, які активуються як тоді, коли людина виконує певну дію, так і тоді, коли вона спостерігає цю дію в іншого. Вони були вперше відкриті у мавп і пізніше підтверджені в людей.

Емоційна емпатія – коли ми бачимо, як інша людина виражає емоцію (наприклад, радість чи смуток), дзеркальні нейрони допомагають нам "віддзеркалити" цю емоцію у власному мозку, що сприяє співпереживанню

Розуміння намірів – дзеркальні нейрони допомагають нам не лише спостерігати за поведінкою інших, а й розуміти їхні мотиви та бажання.

Таким чином, дзеркальні нейрони є біологічною основою емпатії, допомагаючи нам «відчувати» те, що переживають інші люди, і розуміти їхні дії та наміри.

Дзеркальні нейрони відіграють важливу роль у навчанні. Діти вчаться багатьох речей, спостерігаючи за поведінкою дорослих. Це також важливо для соціального навчання, коли ми переймаємо моделі поведінки в колективі.

Дослідження показують, що порушення в роботі дзеркальних нейронів можуть бути пов'язані з певними соціальними розладами, наприклад, з аутизмом. Людям із цим розладом часто важко розуміти і наслідувати емоції та дії інших людей, що може бути наслідком недостатньої активації дзеркальних нейронів.

Таким чином, дзеркальні нейрони не лише допомагають нам "відчувати" інших, але й сприяють соціальній взаємодії та зв'язкам між людьми.

Література та джерела

1. Дзеркальні нейрони: чому ми «відчуваємо» чужі емоції? URL: <https://www.education.ua/blog/49032/> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Деніал Гоулман, Річард Девідсон «Нове «Я». Вплив медитації на свідомість, тіло й мозок». Київ: Наш Формат, 2019, С.102-145.

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Марія Буснюк,

студентка 31 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Проаналізовано особливості формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольових ігор. Проведено короткий огляд літератури та досліджень, пов'язаних зі становленням поняття. Визначено, що сюжетно-рольова гра виступає провідною діяльністю дітей дошкільного віку та є важливим етапом підготовки до шкільного навчання.

Розвиток дітей старшого дошкільного віку відбувається завдяки ключовій формі їх діяльності та взаємодії із світом – грі. Саме завдяки іграм дитина пізнає світ, вдосконалює своє мовлення, здобуває соціальні навички, які знадобляться їй надалі. Саме дошкільнята старшого віку починають поступово переходити від ігор на самоті до спільних з іншими дітьми, тому застосування різних сюжетів та ролей в цьому процесу дає можливість подолати страхи та зробити перший крок.

Сюжетно-рольова гра – провідна діяльність дошкільників, яка задовольняє вікові потреби дітей та допомагає оволодіти знаннями і вміннями. У грі починається моральний та розумовий розвиток дитини, а головне – становлення особистості [1].

Дослідженнями сюжетно-рольової гри в педагогічному аспекті займалися такі українські вчені як І. Підласий, В. Сухомлинський, С. Гончаренко, М. Ярмаченко. Серед зарубіжних дослідників виділяємо наукові доробки: Я. Коменського, Г. Спенсера, Дж. Локка, М. Партена, Ф. Фребеля, М. Монтессорі, С. Айзекса.

Старший дошкільний вік – це один із вікових періодів становлення особистості, який відбувається приблизно в 5-6 років та характеризується перебудовою в роботі всіх психофізіологічних систем організму дитини: нервової, серцево-судинної, ендокринної, опорно-рухової. Зростає зріст, маса, змінюються пропорції тіла. Відбуваються суттєві зміни у вищій нервовій діяльності [2]. Саме тому вважається, що на даному етапі розвитку необхідно приділяти особливу увагу дитині,

Секція 8. Психологічний вимір особистості

аби допомогти їй «відійти» від родини згодом і почати «самостійне» існування вже в межах садочка та школи.

Сюжетно-рольова гра є динамічним феноменом: її розвиток виявляється насамперед у виникненні нових сюжетів – утілених у певних подіях, образах, задумах. В іграх дітей дошкільного віку вони надзвичайно різноманітні й відображають конкретні (соціально-історичні, географічні, побутові тощо) умови їхнього життя. Основним змістом ігор в дошкільному віці є життя близької дитині людини з її діяльністю і ставленням до інших [3, с. 5].

За тематикою сюжетно-рольові ігри умовно діляться на ділові, сучасні та ігри за інтересами хлопчиків і дівчаток. Ділова гра – це відтворення дітьми змісту професійної діяльності дорослих. Взаємодія між учасниками гри відображає модель співпраці керівників і фахівців. Ділові ігри спрямовані на формування культури відносин в суспільстві і первинних уявлень про професійну етику. Діти повинні розуміти, що важливі не тільки начальники, капітани, директора, а й кожен член команди. Відповідальність у виконанні професійних обов'язків і злагожденість в роботі колективу - запорука успішної роботи [4].

Сучасна сюжетно-рольова гра будується на сюжетах реального життя XXI століття. В дитячій свідомості в пам'яті відкладаються місця, які відвідала дитина, як в них прийнято вести себе дорослим, які ролі вони виконують у функціонуванні різних сфер [2].

Ігри за інтересами (для хлопчиків і для дівчаток). Зазвичай, для сюжетно-рольових ігор дівчаток потрібно невеликий простір і достатню кількість ляльок і атрибутів до них (коляски, ліжечка, посудка, одяг). Хлопчики відтворюють в іграх чоловічу модель поведінки: захист населення (ігри військової тематики, в поліцейських, пожежників), будівництво, заняття з технікою і транспортом. Однак в сучасних умовах такі ігри вже не користуються такою популярністю, як раніше, адже поступово руйнуються стереотипи про «чоловічі» та «жіночі» ролі, обов'язки.

Основні особливості сюжетно-рольової гри включають [5]:

1. Розширення та ускладнення сюжетів: З віком діти переходять від простих побутових тем до складніших сюжетів, що відображають суспільні відносини та професійну діяльність дорослих. Це свідчить про поглиблення їхніх знань та уявлень про навколишній світ.

2. Поглиблення соціальних взаємодій: У сюжетно-рольових іграх діти відтворюють взаємини між людьми, вчать співпраці, взаємодопомозі та розумінню соціальних ролей, що сприяє формуванню позитивних морально-етичних якостей.

3. Розвиток творчості та уяви: Діти самостійно обирають теми, розподіляють ролі та створюють ігрові ситуації, що стимулює їхню креативність та здатність до імпровізації.

4. Формування мовленнєвих навичок: У процесі гри діти активно спілкуються, розширюють словниковий запас та вдосконалюють комунікативні вміння, що є важливим для їхнього мовленнєвого розвитку.

Старші дошкільнята не просто відіграють закладений в основу гри сюжет, але й при цьому збагачують його новими фактами, історіями завдяки активній роботі дитячого мислення та уяви в цьому віці. Часто у старшому дошкільному періоді навіть вигадують власні ігри на основі поєднання сюжетів з попередніх вже відомих.

Однак слід пам'ятати, що розвиток дитини відбувається індивідуально, тож не кожен з дошкільнят 5-6 років здатен відразу вигадувати власні ігрові історії (до того ж є активні та пасивні діти, що теж впливає на їх ініціативність під час ігрової діяльності).

Отже, сюжетно-рольова гра є ключовою діяльністю старших дошкільнят, що сприяє їхньому всебічному розвитку. Вона не лише задовольняє вікові потреби дітей, а й формує їхні соціальні, когнітивні та мовленнєві навички. У процесі гри діти вчаться взаємодіяти, розширюють уявлення про навколишній світ та активно використовують власну уяву. Сюжетно-рольова гра також є важливим етапом підготовки до шкільного навчання, оскільки в ній дошкільнята моделюють різні соціальні ситуації, які допомагають їм легше адаптуватися до нових умов у майбутньому.

Література та джерела

1. Сюжетно - рольова гра в ДНЗ. Методичні рекомендації щодо організації сюжетно – рольових ігор. URL: <https://naurok.com.ua/syuzhetno---rolova-gra-v-dnz-metodichni-rekomendacii-schodo-organizacii-syuzhetno-rolovih-igor218003.html>

(дата звернення: 22.01.2025).

2. Старший дошкільний вік як перехідний етап між дошкільником і молодшим школярем. URL: <https://vseosvita.ua/library/starsijdoskilnij-vik-ak-perehidnij-etap-miz-doskilnikom-i-molodsim-skolarem-163042.html> (дата звернення: 24.01.2025)

3. Карасевич С., Карасевич М. Рухливі ігри та ігрові вправи: навчальний посібник. Умань: «Сочінський М. М.», 2019. 146 с.

4. Сюжетно-рольова гра як чинник формування позитивних взаємовідносин дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://lebidka.com.ua/news/a249.html> (дата звернення: 12.02.2025).

5. Сюжетно-рольова гра як засіб формування мовлення у дітей з ТНР старшого дошкільного віку. URL: <https://vihovateli.com.ua/stati/4355-syuzhetno-rolevaya-igra-kak-sredstvo-formirovaniya-rechi-u-detej-s-tnr.html> (дата звернення: 13.02.2025).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вікторія Васильчук,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Петро Бойчук, канд. пед. наук, доцент
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти

Розглянуто пізнавальну мотивацію молодших школярів. Проаналізовано її психологічні особливості та умови розвитку в умовах початкової освіти.

Мотивація являє собою одну з найскладніших і водночас таких, що заслуговують на особливу увагу, проблем, адже її дослідження прямо пов'язане з пошуком джерел діяльності людини. Пізнавальна діяльність неможлива без зовнішнього або внутрішнього стимулу, вона потребує причини, заради якої її потрібно вчинити. Особливо актуальною є проблема пізнавальної мотивації у

Секція 8. Психологічний вимір особистості

молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей час змінюється провідна навчальна діяльність молодших школярів.

Пізнавальна мотивація – це необхідний компонент для результативного навчання, її слід підтримувати протягом усього процесу навчання в школі. Величезне значення має добре визначена і сформульована мета та завдання, які ставляться перед школярами.

Серед педагогів та психологів, які займаються проблемою пізнавальної мотивації молодших школярів, можна виділити В. Парубець [3], С. Рикову, О. Брюховецьку[4].

За його визначенням В. Парубець, мотиви навчальної діяльності школяра – це об'єкт, який відповідає тій чи іншій потребі дитини і який спонукає та спрямовує її навчальну діяльність [3].

На думку Л. Бутузової, С. Софіюк мотив – це наміри, ідеї, задуми, почуття, переживання. Більшість психологів сходяться на думці, що найчастіше мотивом є або стимул, або мета (об'єкт), або намір, або потреба, або властивість особистості, або її стан [1].

Мотиви навчальної діяльності виконують двояку функцію. Перша полягає в тому, що вони спонукають і спрямовують навчальну діяльність, друга – в тому, що вони надають їй суб'єктивного, особистісного сенсу. Під її мотивом можна розуміти всі детермінанти, що визначають прояв навчальної діяльності: потреби, цілі, установки, почуття обов'язку, інтереси тощо.

Мотивація, в свою чергу, визначається як комплекс причин психологічного характеру, які визначають поведінку людини, її початок, спрямованість та активність.

За джерелом мотивів мотивація поділяється на зовнішню (зумовлена зовнішніми для людини обставинами) та внутрішню. Джерелом внутрішньої мотивації виступають базові людські потреби в пізнанні та розумінні, а також у досягненні, творенні та компетентності, які від самого початку притаманні всім людським істотам і вирізняються ненасичуваністю [2].

За результатами дій мотивація буває: позитивна – мотивація, заснована на позитивних стимулах; негативна – мотивація, заснована на негативних стимулах.

За стійкістю: стійка – мотивація, заснована на природних потребах людини; нестійка – мотивація, яка потребує постійної зовнішньої підтримки.

Як окремий вид мотивації визначається пізнавальна, включена у навчальну діяльність.

С. Рикова, О. Брюховецька виділяють три рівні розвитку пізнавальної мотивації школярів:

- широкий пізнавальний мотив, тобто спрямованість на засвоєння нових знань, який характерний для молодшого школяра;
- навчально-пізнавальний мотив, що спонукає до оволодіння способами здобуття знань, що відповідає підлітковому віку;
- мотив самоосвіти, цей зрілий пізнавальний мотив має проявлятися в старшому шкільному віці [4].

В. Парубець, досліджуючи проблему взаємодії змістовної та динамічної сторони пізнавальної мотивації, підкреслює, що змістовна сторона її відносно

Секція 8. Психологічний вимір особистості

незалежна від динамічного компонента, хоча й перебуває у складному взаємозв'язку з динамічною стороною. [3].

Функція пізнавальної мотивації полягає в тому, що вона спонукає поведінку, надає їй особистісного сенсу і значущості. Потреба в навчальній діяльності спонукає школярів до засвоєння теоретичних знань, мотиви – до засвоєння способів їх відтворення за допомогою навчальних дій. Навчальне завдання має бути сформульоване вчителем з урахуванням особливостей дітей.

Водночас будь-яка діяльність дитини складається з низки потреб, що складаються із взаємної діяльності її з дорослими. На різних етапах навчальної діяльності потреби набувають то більшого, то меншого розвитку.

На розвиненість мотивації впливають різні зовнішні умови. Учителю важливо знати ці умови і розуміти, який вплив вони можуть мати на розвиток мотивації дитини.

Перша умова – характер самої діяльності або зміст задачі, яку має вирішити учень. Саме новизна процесу сприяє досягненням, успішно виконане завдання викликає в дітей позитивні емоції, надає їм упевненості у своїх силах, а це, своєю чергою, ефективно підвищує рівень мотивації до досягнень загалом.

Наступна умова, якої необхідно дотриматися, – це надання можливості учням проявити самостійність. Дана умова має простежуватися на різних етапах пізнавальної діяльності, що включає постановку навчального завдання, створення нових знань, робота над ними. Надана можливість прояву самостійності під час навчального процесу дає змогу прояву різноманітних емоцій і переживань, допомагає сформулювати такі якості, як цілеспрямованість, варіативність діяльності, креативність та ін.

Однак, є третя важлива умова – це особистий приклад і рольова поведінка значущих дорослих, вчителів і батьків. Іншими словами, чим активніше залучені батьки, вчитель і дорослі, що оточують дитину, чим більшу зацікавленість вони виявляють до справ і турбот дитини, тим вища зацікавленість самої дитини в успіху [5].

Таким чином, період молодшого шкільного віку є важливим у формуванні пізнавальної мотивації. При цьому необхідне врахування всіх психологічних особливостей даного віку.

Література та джерела

1. Бутузова Л. П., Софіюк С. В. Психологічна специфіка формування мотивації до учіння в різні вікові періоди. *The 12th International scientific and practical conference "The world of science and innovation" (July 1-3, 2021)* Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. p. 110–119.
2. Єрмаков С. В., Олексійко С. Л., Пукас В. Л., Волинкін М. П. Мотивація як психолого-педагогічний аспект підвищення рівня пізнавальної активності. *Професійно-прикладні дидактики*, 2023. №1. С. 17–22.
3. Парубець В. В. Формування у молодших школярів мотивації до навчальної діяльності. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р.* Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2019. С. 163–165.
4. Рикова С., Брюховецька, О. Психологічні особливості розвитку пізнавальної сфери молодших школярів. *Наука і молодь – 2023: пріоритетні напрями глобалізаційних змін: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених.* К.:

Навчально-науковий інститут менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2023. Випуск 8. С. 329–333.

5. Щербан Т. Д., Гоблик В. В., Щербан Г. В. Психологічні особливості навчальної мотивації підлітків. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Мукачево, 2019. Випуск 2(10). Ч.2. С.100–104.

ПРОБЛЕМА СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИКІВ ТА СПОСОБИ КОРЕКЦІЇ

Інна Вольська,

студентка групи Мм-21 спеціальності 223 Медсестринство
КЗВО «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Тетяна Пастрик, д-р психол. наук, доцент

Описано проблему емоційного вигорання у медичних працівників, його вплив на якість їх професійної діяльності та наслідки для здоров'я в цілому. Окреслено поняття емоційного вигорання, його причини й наслідки. Проаналізовано способи профілактики виникнення синдрому емоційного вигорання і напрямки психокорекції серед медичних працівників.

Проблема професійного здоров'я та благополуччя медиків стає все більше актуальнішою, як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних дослідників. На сьогоднішній день емоційне вигорання серед медиків є актуальною проблемою охорони здоров'я в нашій країні, адже пролонгований стрес, пов'язаний з війною, високі вимоги до персоналу, недостатність ресурсів та умови праці підвищують ризик емоційного та фізичного виснаження. Зростання вигорання серед медичного персоналу потребує більш детального вивчення даного феномену та розробки ефективних психопрофілактичних й психокорекційних програм.

Аналіз наукової літератури, що вивчає проблему емоційного вигорання загалом і в контексті різних видів діяльності, свідчить про її широке висвітлення багатьма науковцями, зокрема, Д. Асонов, Н. Булатевич, І. Голованова, О. Льошенко, Л. Карамушка, В. Крайнюк, Т. Пастрик, Г. Фрейденберг. Вони феномен емоційного вигорання, його причини, симптоми та наслідки не лише на професійну діяльність, але й вплив на психічне здоров'я особистості.

У науковій літературі феномен «вигорання» розглядається з кінця минулого століття. Вперше його було використано у науковій сфері американським психіатром Г. Фрейденбергом, який досліджував деморалізацію, втрату мотивації та хронічну втому серед працівників медичних установ. На основі власних досліджень він запропонував модель, яка пояснює дистрес та функціональні порушення, котрі є наслідком професійної діяльності. Під «вигоранням» він визначав стан фізичного та психоемоційного виснаження, яке виникає як наслідок професійної діяльності [6, с. 159-165].

Поняття «емоційне вигорання» часто вживається з синонімічним поняттям «професійне вигорання». Останнє використовується для опису стану, що

Секція 8. Психологічний вимір особистості

розвивається у фахівців допоміжних професій. У працівників цей стан виникає внаслідок тривалого напруження, яке виходить за межі та проявляється через підвищену тривожність, емоційну байдужість, відсутність внутрішньої рівноваги між професійною та особистою сферами життя. З'являються труднощі у плануванні кар'єри, власного майбутнього. Найбільші ризики розвитку синдрому мають фахівці, чия діяльність забезпечує постійний контакт з людиною або вимагає значної концентрації уваги [2, с. 117-120].

Власне, медичні працівники є однією з найбільш вразливих груп до виникнення синдрому емоційного вигорання. Високий рівень відповідальності, постійний стрес, необхідність прийняття критично важливих рішень, а також емоційне навантаження, викликане контактом із пацієнтами, їхніми потребами призводять до психологічного виснаження. Крім того, фізичні перевантаження, зокрема тривалі робочі зміни й недостатній відпочинок суттєво знижують стійкість до стресу. Важливу роль у формуванні синдрому у медичних працівників посідає дефіцит соціальної підтримки як з боку колег і керівництва, що сприяє виникненню конфліктних ситуацій та підвищує рівень професійного стресу. Також, дисбаланс між роботою та особистим життям, викликаний високою залученістю у професійну діяльність і дефіцитом часу для відпочинку, підвищує розвиток хронічного стресу та створює сприятливі умови для розвитку емоційного вигорання [1; 3, с. 4-9].

Таким чином, сукупність вище описаних нами факторів зумовлює не лише емоційне вигорання та його негативний вплив на психічне здоров'я медиків. Існує тенденція до зниження якості медичної допомоги, що негативно впливає на здоров'я пацієнтів. Саме тому психоемоційний фахівців-медиків є надзвичайно важливим і вимагає впровадження ефективних стратегій профілактики й корекції емоційного вигорання.

Варто зауважити, що Г. Фрейденберг не лише вивчав причини й наслідки цього феномену, але й акцентував увагу на його профілактиці. Зокрема, він зазначав, що надмірне навантаження, недостатня підтримка з боку колег і керівництва, відсутність чітко сформульованих цілей сприяють розвитку синдрому емоційного вигорання. Тому надзвичайно важливими є профілактичні заходи, котрі зменшують ризики його виникнення. На думку О. Серченко та І. Спіріної ефективними будуть такі профілактичні заходи як регулярні перерви, відпочинок, котрі забезпечуються керівництвом. Важливим є сприятливий клімат у колективі, соціальна підтримка. Надактуальними сьогодні для запобігання вигорання є стійкість до стресових факторів та управління власним часом [5, с. 128-130; 6, с. 159-165].

Говорячи про способи профілактики емоційного вигорання, то науковці виокремлюють два основних підходи: індивідуальний та груповий. Перший спрямований на індивідуальну підтримку особистості, а другий – реалізуються на рівні колективу. Проте, можливим є комплексне застосування цих підходів. Це дозволяє досягнути ефективних результатів у запобіганні виникненню емоційного вигорання. Щодо програм корекції емоційного вигорання, то варто зазначити їх специфіку відповідно до підходів, що використовуються психологами у своїй практиці. Успішність психокорекційної роботи залежить від своєчасності втручання, відповідності методів індивідуальним особливостям особистості та урахування вікових аспектів. Загалом, корекція емоційного вигорання має в своїй основі є

цілеспрямованим психологічним впливом на особистість з метою відновлення її психоемоційного стану, адаптації до професійної діяльності та підвищення рівня стресостійкості. Основними завданнями корекційної роботи з клієнтами, котрі переживають емоційне вигорання є покращення міжособистісної взаємодії, формування ефективних стратегій поведінки, розвиток навичок подолання стресових ситуацій та підвищення психологічної гнучкості [4, с.105-112].

Отож, проблема емоційного вигорання медиків є актуальною через високу інтенсивність професійного стресу, фізичні та емоційні навантаження, дефіцит ресурсів і соціальної підтримки. Емоційне вигорання негативно впливає не тільки на психічне здоров'я медиків, а й на якість надання медичної допомоги. Саме тому основними стратегіями профілактики є створення сприятливого робочого середовища, розвиток стресостійкості, ефективне управління часом, соціальна підтримка та використання індивідуальних і групових методів психокорекції. Такий комплексний підхід до профілактики та корекції дозволяє зменшити ризики розвитку емоційного вигорання та підвищити професійну стійкість фахівців-медиків.

Література та джерела

1. Асонов Д. Емоційне вигорання медичних працівників: моделі, фактори ризику та фактори захисту. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2021. Т. 6, № 2. e0602295. DOI: [10.26766/pmgrp.v6i2.295](https://doi.org/10.26766/pmgrp.v6i2.295).

2. Булатевич Н. Психічне вигорання у професійній діяльності вчителя: огляд зарубіжних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2003. Вип. 15–16. С. 117–120.

3. Голованова І., Хорош М., Ляхова Н., Белікова І., Краснова О., Подвін А. Сучасні погляди на виникнення емоційного синдрому вигорання у медичних працівників: огляд літератури. *Журнал громадського здоров'я*. 2023. № 4. С. 4–9.

4. Льошенко О., Кондратьєва В. Діагностика, профілактика, корекція синдрому «емоційного бадьорості». *Вісник Львівського університету. Серія психологічних наук*. 2021. № 10. С. 105–112.

5. Серченко О., Спіріна І. Динаміка розвитку та вплив емоційного вигорання на професійну діяльність волонтерів в умовах підвищеного психологічного навантаження. *Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали V*. 2024. С. 128 – 130.

6. Freudenberger H. Staff burn-out / H. J. Freudenberger // *Journal of Social Issues*. – 1974. – Vol. 30. – P. 159–165.

КОНЦЕПЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Диня,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,

*д-р філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Розглянуто основні теорії емоцій, їх характеристики та вплив на поведінку. Проаналізовано особливості емоційних реакцій молодших школярів, їхню роль у навчанні та соціалізації, а також значення виховання у формуванні емоційної регуляції.

Емоції є однією з основних складових психічної діяльності людини, яка впливає на її поведінку, взаємодію з оточенням та прийняття рішень. Вони формують наші оцінки, вчинки і навіть фізичний стан. За визначенням, емоції – це психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання життєвого сенсу явищ і ситуацій, обумовлене ставленням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта [7].

Емоції є безпосереднім відображенням внутрішнього стану людини, який формується внаслідок її взаємодії з навколишнім середовищем. Кожна емоція виникає як реакція на конкретні події або стимули, які людина оцінює як значущі для себе. Коли ці події відповідають потребам, бажанням чи цінностям, виникають позитивні емоції, а коли суперечать інтересам – негативні.

До вроджених емоційних реакцій, які мають глибоке біологічне підґрунтя, належать страх, гнів і задоволення. Страх виникає як реакція на загрозу, активуючи механізми самозахисту. Гнів з'являється у відповідь на обмеження чи несправедливість, мотивуючи до дій. Задоволення виникає при отриманні того, що потрібно для психологічної чи фізіологічної безпеки.

Концепції емоційного розвитку розглядають еволюцію емоцій упродовж життя людини. Серед основних підходів можна виділити кілька ключових теорій.

Концепція Йоганна Фрідріха Гербарта підкреслює зв'язок між емоціями, інтелектом та моральним розвитком. Гербарт вважав, що емоції виникають у процесі взаємодії з оточуючим світом і мають регулюватися відповідно до моральних принципів. Він визначив емоції як важливий аспект навчання та виховання, наголошуючи, що педагог повинен враховувати емоційний стан учнів [3, 6].

Вільгельм Вундт трактував емоції як складні внутрішні зміни, які виникають через безпосередній вплив відчуттів на уявлення. Він підкреслював важливість зворотного впливу, коли уявлення впливають на відчуття, і розглядав органічні та фізіологічні зміни як наслідок емоцій, а не їх причину.

Теорія Джеймса-Ланге стверджує, що емоції виникають не безпосередньо як відповідь на зовнішні подразники, а через фізіологічні зміни в тілі. Згідно з цією

Секція 8. Психологічний вимір особистості

теорією, спочатку організм реагує на ситуацію фізіологічними змінами, після чого виникає емоційне переживання [8].

Вільям Кеннон звернув увагу на те, що фізіологічні реакції при різних емоціях часто схожі, що привело його до висновку про недостатність зовнішніх фізіологічних змін для пояснення емоційних переживань. Він підкреслив, що тілесні зміни мають важливе біологічне значення для підготовки організму до ситуацій, що вимагають високих фізичних витрат енергії [3, 6].

Чарльз Дарвін запропонував еволюційний підхід, який зміщував акцент з психічного аспекту емоцій до їх біологічного значення. Він вважав, що емоції – це відповіді організму на зовнішні подразники, що виникають в результаті еволюційного процесу і служать для пристосування до навколишнього середовища [6, 8].

Теорія когнітивного дисонансу Леона Фестингера пояснює емоції через конфлікт між когнітивними елементами. Когнітивний дисонанс виникає при протиріччі між думками, переконаннями або діями, викликаючи неприємні емоції [3].

Інформаційна концепція емоцій П.В. Симонова базується на залежності емоційних станів від потреб людини та оцінки ймовірності їх задоволення. Емоція виникає при розбіжності між необхідною та наявною інформацією для задоволення бажання [3, 8].

Емоційні реакції молодшого школяра впливають на процеси навчання, соціалізацію та формування особистісних якостей. У цей період діти активно взаємодіють з навколишнім світом і вчаться адекватно реагувати на різні ситуації. «Емоції молодшого школяра дуже бурхливі, дитина легко втрачає рівновагу, виходить з себе, схильна до афектів» [5].

На початковому етапі навчання у молодших школярів з'являється стійкий інтерес до внутрішнього світу інших людей. Дитина прагне дізнатися, як до неї ставляться однолітки та які емоції вони відчувають під час спільної діяльності [2].

У молодших школярів найчастіше проявляються такі емоційні стани, як вередливість, боязливість, плаксивість, злобність, радість, ревності, образливість, впертість, ніжність, співчуття, агресивність, нетерплячість, заздрість [4].

В цей період діти ще не завжди вміють контролювати свої емоції, проявляючи їх дуже яскраво. Характерна імпульсивність в емоційних реакціях, швидкий перехід від радості до суму чи гніву. Однак з часом, під впливом виховання та навчання, діти набувають досвіду керування своїми емоціями.

Соціальні взаємодії також мають великий вплив на емоційний розвиток дитини. Діти можуть переживати радість від дружби та підтримки однокласників або почуття відчуженості. Важливою є підтримка з боку вчителів і батьків, яка допомагає дитині регулювати емоції в стресових ситуаціях.

Таким чином, емоційні реакції молодшого школяра – це не лише вираження почуттів у відповідь на зовнішні події, але й важливий етап у розвитку особистості, який потребує правильного керівництва та підтримки дорослих.

Література та джерела

1. Гладких Н. (НЕ)дитячі емоції. харків: Кенгуру, 2024. 104 с.
2. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
3. Лазуренко О. Психологія емоцій. Київ: Книга-Плюс, 2018. 264 с.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

4. Пеньковська Н. М. Групова психокорекція у роботі з молодшими школярами. *Практ. псих. та соц. робота*, 2016. № 9. С. 72–74.
5. Пеньковська Н. М. Групова психокорекція у роботі з молодшими школярами. *Практ. псих. та соц. робота*, 2016. № 10. С. 60–72.
6. Цільмак О., Шмаленко Ю., Мілорадова Н., Гарькавець С. Психологія емоцій та почуттів. Одеса: Гельветика, 2024. 420 с.
7. Загальна характеристика емоційних процесів особистості, їх форм та призначення, керування ними. URL: [https://drukarnia.com.ua/articles/zagalna-kharakteristika-emociinikh-procesiv-osobistosti-yikh-form-ta-priznachennya-keruvannya-nimi-EiyH3](https://drukarnia.com.ua/articles/zagalna-kharakteristika-emociinikh-procesiv-osobistosti-yikh-form-ta-priznachennya-keruvannya-nimi) (дата звернення: 11.02.2025).
8. Теорії емоцій. URL: <https://www.info-library.com.ua/books-text-4777.html> (дата звернення: 13.02.2025).

ШКОЛА ЯК ФАКТОР ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Зленко,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталя Ярошук, викладачка циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглянуто особливості гендерної соціалізації учнів початкової школи як ключового чинника у формуванні їхніх гендерних уявлень. Окрему увагу приділено статево-рольовим стереотипам, що ускладнюють процес гендерної соціалізації дітей.

Гендерна соціалізація починається ще в ранньому дитинстві, коли діти вже в дошкільному віці відтворюють певні гендерні ролі. Проте саме школа та освітня система відіграють ключову роль у їхньому закріпленні. Під час навчання в початковій школі діти проходять один із важливих етапів первинної соціалізації, визначаючи своє місце в колективі. У цей період формується їхня перша соціальна роль – роль учня. Якщо в дошкільних закладах дітей не розділяють за групами, то в школі вони починають усвідомлювати свою належність до певної спільноти. Уже у 6-7 років школярі можуть чітко ідентифікувати себе як частину групи.

З усвідомленням своєї ролі в суспільстві наступним кроком стає гендерна соціалізація. У дитячому садочку діти можуть грати ролі іншої статі або ж андрогінні ролі, що зазвичай не викликає у них дискомфорту. Проте у школі, де простір більш гендеризований, такі ситуації трапляються значно рідше, оскільки учні вже мають сформовані уявлення про гендерні ролі.

Фактори, що впливають на гендерну соціалізацію у школі:

1. Навчальні матеріали.

Гендерний поділ простежується навіть у навчальних програмах, наприклад, у трудовому навчанні: хлопчики займаються технічною працею, а дівчатка – обслуговуючою. У підручниках та освітніх матеріалах переважають чоловічі

Секція 8. Психологічний вимір особистості

персонажі, які представлені як герої, науковці, лідери, тоді як жінки найчастіше зображуються в ролі виховательок, доглядачок або осіб, що займаються побутовими справами. Такі матеріали закріплюють стереотипи щодо того, які професії більше підходять чоловікам і жінкам.

Гендерний поділ проявляється і в хобі, які пропонуються дітям у навчальних завданнях. Хлопчики зазвичай змальовуються як активні, тоді як дівчатка займаються спокійними й творчими справами. Наприклад, у підручниках часто можна зустріти такі фрази: «Ліза допомагала мамі на кухні, а Петрик майстрував годівничку» [1].

2. Педагогічні практики.

Вчителі часто несвідомо застосовують гендеровані підходи в комунікації, наприклад, звертаючись до учнів «Доброго ранку, хлопчики й дівчатка» або розділяючи дітей за статтю при груповій роботі. Дослідження психологині Лінн Лібен з Університету Пенсильванії показали, що в класах, де вчителі наголошують на гендерних відмінностях, діти частіше засвоюють стереотипи й навіть можуть дискримінувати одне одного за статтю.

Також у закладах освіти поширений «доброзичливий сексизм» – коли до дівчат ставляться з поблажливістю лише через їхню стать. Наприклад, у школах часто можна почути: «Спочатку сідають дівчатка, потім хлопчики». Таке ставлення, хоча й здається проявом ввічливості, насправді закріплює ідею про жіночу слабкість [2].

3. Гендерований навчальний простір.

Шкільний простір теж сприяє гендерній соціалізації. Під час перерв дівчатка займають менше території, грають у спокійні ігри, тоді як хлопчики бігають і використовують більшу частину коридорів. Це формує поведінкові патерни, які зберігаються в дорослому житті: жінки звикають займати менше простору й поводитися стриманіше.

Гендерні відмінності простежуються навіть у шкільному оформленні. На плакатах з правилами поведінки зазвичай дівчатка зображені як дисципліновані, а хлопчики – як бешкетники. Це формує уявлення про те, що жінки мають слідувати правилам, а чоловіки можуть їх порушувати. Як наслідок, у майбутньому жінки дотримуються правил дорожнього руху більш ретельно, що підтверджується статистикою ДТП в Україні: 65% аварій спричиняють чоловіки, тоді як лише 35% – жінки.

Навіть у дрібницях, таких як ведення зошитів, простежується гендерний підхід. Дівчатка отримують зауваження за неохайний почерк або вигляд речей, тоді як для хлопчиків це вважається неважливим.

Ще одним прикладом є шкільні конкурси краси, де дівчат оцінюють за зовнішністю, тоді як хлопчики беруть участь у спортивних змаганнях або конкурсах талантів. Це підкріплює стереотипи про те, що дівчата – «прикраса», а хлопці – «сильні та сміливі» [3].

Таким чином, гендерна соціалізація в школі є багатогранним процесом, що охоплює навчальні матеріали, педагогічні практики, розподіл посад та організацію простору. Всі ці аспекти сприяють закріпленню гендерних ролей, що впливає на подальше життя дітей і формує їхній світогляд.

Література та джерела

1. Бем С. Лінзи гендеру: Трансформація поглядів на проблему нерівності – аналіз гендерних стереотипів у суспільстві та їхнього впливу на освіту.
2. Гендерна соціалізація та освіта: виклики і перспективи / [Збірник наукових праць] – аналіз освітньої системи з точки зору гендерної рівності.
3. Електронний ресурс URL: <https://mon.gov.ua>

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аміна Іващук,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик практичний психолог**

Розглянуто проблему адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. Проаналізовано психологічні та педагогічні аспекти адаптаційного процесу, особливості поведінки дітей у цей період. Також, визначено роль батьків і вихователів у забезпеченні комфортного переходу дитини до дитсадка.

Основна мета дошкільної освіти – це забезпечення гармонійного розвитку дитини, де врівноважені прагнення до самопізнання, особистісного зростання та збереження власного здоров'я, з одночасним формуванням необхідних життєвих умінь та ціннісного ставлення до навколишнього світу. Ранній вік характеризується інтенсивним фізичним та психологічним розвитком. Діти на етапі становлення особливо вразливі до стресів та змін. Адаптація до нових умов вимагає значних зусиль, що може призвести до психологічних і педагогічних проблем. Для забезпечення повноцінного розвитку дітей необхідно своєчасно планувати процес адаптації.

Адаптація дитини до закладу дошкільної освіти – одна з актуальних тем сучасних досліджень у педагогіці та психології. В широкому значенні, **адаптація** – це здатність людини пристосовуватися до нових умов, що дозволяє їй зберігати фізичне та соціальне здоров'я. Науковці розглядають різні аспекти цього процесу.

Т. Лесіна наголошує на необхідності професійної підготовки вихователів для підтримки соціальної активності дітей. Садковий В.П. аналізує адаптацію в контексті кризової та екстремальної психології [2]. Vorustein M., Nahn C. досліджують взаємозв'язок адаптації з поведінковими проблемами дитини [5]. Burden K. розглядає роль інноваційних технологій у створенні комфортного освітнього середовища.

Розглядаючи фактори успішної адаптації, можна сказати, що процес адаптації починається задовго до першого дня у садочку. Основними факторами, які допомагають дитині швидше звикнути, є:

Секція 8. Психологічний вимір особистості

- Навички самообслуговування – вміння їсти, одягатися, користуватися горщиком.
- Фізичне загартування – регулярні прогулянки, гімнастика, водні процедури [5].
- Дотримання режиму дня – якщо вдома розклад схожий на садковий, адаптація відбувається легше.

Непідготовлена дитина може відчувати стрес, частіше хворіти та мати труднощі у соціалізації.

Отже, розглянемо труднощі, які можуть виникати під час адаптації дитини раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. У дітей можуть спостерігатися такі прояви:

- Підвищена тривожність, плач, уникання контактів.
- Порушення сну, апетиту, зниження мовленнєвої активності.
- Відсутність інтересу до ігор та нових занять.

Щоб полегшити адаптацію, використовують ігрову терапію: казки, пісеньки, спільні ігри, дозвіл взяти улюблену іграшку з дому [1].

На перехід адаптації, також мають неабиякий вплив – типи дітей за рівнем соціальної готовності, адже залежно від рівня готовності до спілкування, виділяють такі категорії:

1. Діти, які потребують лише близьких дорослих – вони важко звикають, довго плачуть, уникають контактів.
2. Діти, які мають досвід спілкування з іншими дорослими – швидше адаптуються, але остерігаються нових дітей.
3. Діти, що прагнуть активної взаємодії – легко входять у групу, але можуть гостро реагувати на зауваження вихователя.

Процес адаптації проходить у кілька етапів:

1. Перший етап – це потреба у спілкуванні з дорослими поблизу, коли дитина шукає інформацію про прихильність, увагу та оточення.
2. Другий етап – це потреба у співпраці з дорослими та отриманні нової інформації.
3. Третій етап – це потреба в спілкуванні на пізнавальні теми і активній самостійній поведінці.

Діти першої групи проходять всі етапи адаптації, які можуть зайняти від 3 днів до декількох місяців. Завдання вихователя – створити умови для того, щоб дитина якомога швидше перейшла на другий етап. У дітей другої групи процес адаптації триває недовго – від 7 до 20 днів, у дітей в третьої групи адаптація проходить у найкоротші терміни.

Отже, можемо зробити висновок, що тривалість адаптації варіюється від кількох днів до кількох місяців залежно від особливостей дитини [3].

Так, хто ж бере участь в адаптації до дитячого садка? Ми погоджуємося із думкою Наталії Чуб. «Адаптація малюка залежить від злагоджених дій батьків, вихователів та психолога дитячого садка. Головне завдання цієї команди – так зацікавити малюка дитячим садком, щоб він легко і швидко до нього звик, без сліз та істерик, не знесилюючи себе та оточення» [4].

Вихователі мають:

- Вести діалог із батьками щодо особливостей дитини.
- Використовувати індивідуальний підхід, ігрові методи навчання.
- Підтримувати позитивний настрій дітей.

Батьки у свою чергу повинні:

- Дотримуватися режиму дня, наближеного до садкового.
- Привчати дитину до самостійності.
- Не критикувати вихователів у присутності дитини, а співпрацювати з ними.

Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що успішна адаптація дитини раннього віку до дитячого садка залежить від тісної співпраці, взаєморозуміння між сім'єю і установою і поступового залучення дитини в нові умови. Батьки повинні бути впевнені у професійності вихователів та їх доброзичливому ставленні до дитини, а вихователі, своєю чергою, мають активно залучати батьків до виховного процесу, надаючи їм необхідні рекомендації та підтримку. Такий підхід дозволяє створити гармонійне середовище, яке забезпечить дитині комфортний і безболісний перехід до нового етапу життя.

Література та джерела

1. Каньоса Н. Адаптація дітей раннього віку до умов закладів дошкільної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1–2018), ч. 2. С. 248–253.
2. Садковий В. П. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: кол. монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 777 с.
3. Степаненко Л.М. Професійна спрямованість у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2019. Вип. 144. С. 186–198.
4. Чуб Наталія. Усе про адаптацію дитини в нових обставинах. Харків : Вид. група «Основа», 2023. 143 с.
5. Borustein M., Hahn C. Development pathways among adaptive functions and externalizing and internalizing behavioral problems. *Development science*. 2013. Vol. 17. P. 76-87.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРІЇ, ПІДХОДИ ТА ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ

Анна Карнак,

студентка групи 1-В спеціальності 013 Початкова освіта

Володимирського педагогічного фахового коледжу

імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Микола Нагірний, канд. іст. наук, доцент,
керівник наукового товариства з історії «ТІСНО»**

Психологічний вимір особистості є ключовим аспектом сучасної психології, що визначає індивідуальні особливості, поведінку та взаємодію людини з оточуючим світом. Розуміння цього виміру є основою для розвитку ефективних методів навчання, виховання та соціалізації.

Постановка проблеми. Уявіть собі особистість як багатогранний діамант, кожна грань якого відображає різні аспекти її психологічної структури. Ці аспекти взаємодіють між собою, формуючи унікальний психічний портрет кожної людини. Однак, як ці грані взаємодіють, як впливають одна на одну, і як це відображається на поведінці та спілкуванні – питання, які потребують глибокого дослідження.

Метою цієї статті є аналіз психологічного виміру особистості, вивчення його компонентів та впливу на міжособистісну взаємодію.

Результати дослідження. Психологія особистості вивчає індивідуальні відмінності, які визначають поведінку, емоції та думки людини. Основними характеристиками особистості є стійкість, єдність та активність. Ці характеристики формуються під впливом генетичних факторів, середовища та особистого досвіду.

Психологічний вимір особистості є ключовим аспектом психології, що дозволяє оцінювати та аналізувати індивідуальні відмінності, поведінкові патерни та внутрішні характеристики особи. Існує кілька теорій та підходів, які намагаються пояснити та виміряти ці аспекти.

Психодинамічні теорії, започатковані Зигмундом Фрейдом, акцентують увагу на впливі несвідомих процесів та внутрішніх конфліктів на поведінку особистості. Ці теорії підкреслюють роль раннього дитячого досвіду та його вплив на формування особистісних рис.

Теорії особистісних рис. Ці теорії зосереджуються на вивченні стабільних характеристик, які визначають поведінку людини. Наприклад, модель “Велика п’ятірка” виділяє п’ять основних вимірів особистості: екстраверсію, доброзичливість, сумлінність, нейротизм та відкритість до нового досвіду.

Когнітивно-біхевіористичний підхід акцентує увагу на взаємодії між когнітивними процесами та поведінкою. Він досліджує, як сприйняття, думки та переконання впливають на поведінкові реакції, підкреслюючи роль навчання та адаптації.

Гуманістичні теорії, такі як теорія самоактуалізації Абрахама Маслоу та феноменологічна теорія Карла Роджерса, фокусуються на позитивних аспектах людської природи, акцентуючи на самореалізації, особистісному рості та внутрішньому потенціалі.

Екзистенційна психологія, представлена такими вченими, як Віктор Франкл та Ролло Мей, досліджує питання сенсу життя, свободи волі та відповідальності, підкреслюючи важливість особистісного вибору та осмислення власного існування.

Кожен з цих підходів пропонує унікальний погляд на природу особистості та методи її вимірювання, що дозволяє отримати комплексне розуміння індивідуальних відмінностей та поведінки.

Висновки. Розуміння психологічного виміру особистості є фундаментом для розвитку індивідуальних підходів у навчанні, вихованні та соціалізації. Вивчення компонентів особистості та їх взаємодії допомагає створювати ефективні стратегії підтримки та розвитку кожної людини, враховуючи її індивідуальні особливості та потреби.

Література та джерела

1. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб’єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми. – 2020.

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Софія Лейнік,

студентка 4 курсу групи Г спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти

Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського

Науковий керівник – *Богдан Шахраук, викладач психології,
викладач-методист*

У статті розкриваються основні психологічні бар'єри у педагогічній діяльності, серед яких стрес, емоційне вигорання, низька самооцінка, тривожність та стереотипи. Визначено, що рівень задоволеності професією змінюється залежно від етапу кар'єрного розвитку. Запропоновано стратегії подолання психологічних бар'єрів через професійний розвиток, психологічну підтримку та стимулювання.

Психологічні бар'єри у професійній діяльності вчителів є комплексним явищем, що формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Вони можуть мати когнітивну, емоційну та поведінкову природу, обмежуючи ефективність професійної діяльності та спричиняючи зниження мотивації. Здатність до подолання психологічних бар'єрів сприяє підвищенню якості професійної діяльності вчителя, його працездатності і психологічної стійкості.

Проблема психологічних бар'єрів активно досліджується в сучасній психологічній науці. Окремі аспекти даного питання розкривалися в дослідженнях зарубіжних психологів (З. Фрейд, К. Хорні, А. Маслоу, Е. Берн, К. Юнг). В науковому плані до проблеми психологічних бар'єрів існує цілий ряд підходів. Їх поділяють на емоційні, смислові, тактичні, когнітивні. З точки зору психології діяльності виділяють також мотиваційні і операційні бар'єри. Дослідження даного явища у педагогічній діяльності пов'язують його із явищами стресу, конфлікту, кризи, тривоги, фрустрації (Ф. Василюк, А. Маркова, А. Карпов, А. Массанов).

У психології бар'єри визначають як внутрішні перешкоди, що виникають внаслідок конфлікту між очікуваннями та реальністю, а також через недостатність адаптаційних механізмів особистості [3].

На думку А. Массанова, психологічні бар'єри можуть бути пов'язані з суб'єктивними труднощами особистості, її професійною невизначеністю, емоційним вигоранням та дефіцитом ресурсів для подолання стресових ситуацій [4]. Інші дослідники, такі як Г. Гандзілевська, зазначають, що важливим аспектом є акмеологічні компетентності педагогів, які визначають їхню здатність адаптуватися до професійних викликів [2]. У цьому контексті ключову роль відіграють емоційний інтелект, стресостійкість, гнучкість мислення та рівень професійної мотивації.

Відповідно до досліджень Л. Ярославської, педагогічна діяльність є однією з найбільш психологічно напружених професій. Високий рівень відповідальності, складність комунікації з учнями та батьками, невизначеність умов праці та постійне

Секція 8. Психологічний вимір особистості

підвищення вимог з боку суспільства сприяють формуванню професійного стресу. Тривале перебування в такому стані може призводити до вигорання, яке супроводжується емоційним виснаженням, деперсоналізацією та зниженням ефективності роботи [5].

Сучасні педагогічні дослідження показують, що психологічні бар'єри у професійній діяльності вчителів значною мірою впливають на якість освіти. Основними викликами, з якими стикаються педагоги, є стресові ситуації, емоційне вигорання, нестача мотивації, страх невдачі та труднощі у комунікації з учнями та колегами.

З метою вивчення особливостей прояву психологічних бар'єрів у педагогічній діяльності було проведено дослідження серед викладачів Смоляро-Світязької філії ОЗ «Світязький ліцей», в якому взяло участь 15 вчителів. Аналіз виявив, що рівень задоволеності роботою знижується у міру набуття досвіду, особливо після 25 років стажу, коли зростає частка невдоволених учителів до 31%, у порівнянні з 21,5% серед загальної вибірки.

Для більш глибокого аналізу було використано анкетування, що включало питання щодо рівня стресу, професійної мотивації, емоційного вигорання та задоволеності роботою. Дослідження показало, що вчителі на початкових етапах кар'єри частіше відчувають труднощі з адаптацією (25%), тоді як викладачі з понад 20-річним стажем частіше скаржаться на рутину та втрату інтересу до роботи (30%). Крім того, спостерігається тенденція до зростання рівня емоційного вигорання з віком і досвідом роботи.

Окрім анкетування, було проведено серію глибоких інтерв'ю з учителями, що дозволило уточнити якісні аспекти проблеми. Виявлено, що 45% респондентів відчувають брак методичної підтримки, а 38% зазначили, що стикаються з труднощами у підтримці дисципліни в класі, що підвищує їхній рівень стресу. Також було встановлено, що емоційне вигорання має різні рівні прояву: від помірного (48% учасників) до критичного (14%).

Додатковий аналіз показав, що серед опитаних 40% відчувають високу психологічну напругу, що пов'язана з відсутністю чіткої підтримки з боку адміністрації та великою відповідальністю. 35% респондентів вказали на проблеми з балансом між роботою та особистим життям, що також сприяє виникненню психологічних бар'єрів. Окремим фактором є відчуття недооціненості професії, що посилює професійне вигорання та знижує ефективність виконання обов'язків. Також було виявлено, що вчителі, які мають можливість брати участь у професійних семінарах та тренінгах, рідше стикаються зі стресовими ситуаціями та відзначають вищий рівень мотивації до роботи. Це свідчить про важливість постійного професійного розвитку та наявності ресурсів для навчання і самовдосконалення.

Для подолання виявлених психологічних бар'єрів доцільно впровадити комплексні стратегії: підвищення методичної підтримки через тренінги та майстер-класи, створення програм професійного зростання, забезпечення психологічного супроводу, розширення матеріального та морального стимулювання, впровадження наставництва, а також розробку заходів для підтримки балансу між роботою та особистим життям. Такі підходи сприятимуть зниженню рівня стресу та підвищенню ефективності вчителів.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Отже, аналіз проведеного дослідження підтвердив, що психологічні бар'єри суттєво впливають на професійну діяльність вчителів, знижуючи їхню мотивацію, викликаючи емоційне вигорання та підвищуючи рівень стресу. Виявлено, що рівень задоволеності професією зменшується з віком і досвідом роботи, що свідчить про необхідність розробки ефективних механізмів підтримки педагогів на різних етапах кар'єри. Значний вплив на зменшення стресових факторів мають методична підтримка, професійне навчання, психологічний супровід і матеріальне стимулювання. Оптимальним рішенням є створення умов для балансу між професійною діяльністю та особистим життям, що сприятиме підвищенню загальної ефективності педагогічної праці.

Література та джерела

1. Бирка М. Ф. Сім базових психолого-педагогічних законів ефективного професійного розвитку вчителя. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 174. С. 32-36.
2. Гандзілевська Г. Б. Психологічні бар'єри та ресурси реалізації акмеологічних компетентностей вчителів початкових класів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2018. № 7. С. 9-14.
3. Гірняк А., Васильків О. Психологічні бар'єри у взаємодії викладача й студентів та шляхи їх ефективного подолання. *Психологічні перспективи*. 2019. Вип. 33. С. 79-90.
4. Масанов А. В. Психологічні бар'єри у професійному самовизначенні особистості. *Психологія і суспільство*. № 2, 2019. С. 73-89.
5. Ярославська Л. І. Проблема педагогічних бар'єрів у сучасній педагогіці. *Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*. 2018. Вип. 40. С. 15-21.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ

Вікторія Лупак,

здобувачка освіти II курсу групи Ж спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Наукова керівниця – Катерина Резнікова,
викладачка філологічних дисциплін

У даній статті розглядається психологічний вимір особистості, фактори, що впливають на її формування. Аналізуються психологічні підходи до розуміння особистості, її індивідуальні особливості. Особливу увагу приділено взаємозв'язку між психологічними характеристиками особистості та її соціальною адаптацією в умовах війни.

У тлумаченні психологічного виміру особистості привертає увагу те, що вона трактується як цілісність функціонування психіки. Людину завжди цікавило, як формуються унікальні риси, як її внутрішні переконання, цінності та досвід взаємодіють із зовнішнім світом і визначають поведінку та рішення. Ця тема важлива, бо дозволяє розкрити, як кожен із нас є частиною суспільства, але водночас зберігає свою індивідуальність, виявляючи унікальні риси. Мені цікаво досліджувати, як індивідуальність взаємодіє з соціальними нормами, як особистість адаптується до змін у житті та як вона може розвиватися у складних умовах, таких як стрес або криза.

Особистість і індивідуальність мають безпосередній вплив на взаємодію людей, їхні стосунки, а також на їхній професійний та особистісний розвиток. Ця тема також є важливою для розуміння себе: та того як людина розвиває свої особистісні риси, як працює над розвитком індивідуальності та як це впливає на її життя та стосунки з іншими людьми та її благополуччя. Отже, особистість – це система соціально-психологічних характеристик людини, що формується під впливом суспільства та власної активності, для сприяння свого розвитку та благополуччя. Огляд літератури з проблематики психологічного благополуччя дозволив встановити найбільш поширені погляди на компонентний склад психологічного благополуччя.

Зауважимо відсутність однаковості науковців і у цьому питанні. Вченими виділялись, зокрема, такі компоненти: а) фізичний (М. Аргайл, Дж. Варє, Г. М. Головіна, Г. М. Зараковський, Л. В. Куліков, К. Ріфф, Т. М. Савченко, П. П. Фесенко); б) духовний (Д. Брозерс, С. Далберт, Д. О. Леонтьєв, М. Лернер); в) особистісний (М. А. Батурін, С. О. Башкатов, Н. В. Гафарова); г) соціальний (А. Адлер, С. О. Дружилов, Д. Репхайл, Е. Сінгер); д) власне суб'єктивний (С. Кохн); е) матеріальний (Д. Гроєнленд, Т. Кембелл та ін.); є) економічний (А. В. Баранова, Е. Дієнер, І. Праг, В. Стрампелл, В. О. Хащенко, О. А. Углонова) [3, с. 110-112];

Розвиток особистості та її благополуччя визначається як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Основні з них:

- Біологічні фактори – генетична спадковість (задатки, темперамент, рівень інтелекту). Особливості нервової системи, що впливають на поведінку та реакції;
- Соціальні фактори – вплив сім'ї (методи виховання, емоційна підтримка, соціальний статус родини). Освіта та культура (рівень знань, формування світогляду, моральних цінностей). Соціальне середовище (друзі, спільноти, медіа).
- Психологічні фактори – особистий досвід (успіхи, невдачі, подолані труднощі), самооцінка та рівень амбіцій, мотивація та цілі, які ставить перед собою людина [4, с. 67].

Благополуччя – це знання того, що буття не одновимірне та особистість існує не тільки в сьогоденні, але і в минулому, та в майбутньому; не тільки в обмеженому, але і в вічному; не тільки у видимому, а й в невидимому. Це сприйняття світу і себе не в викривленому дзеркалі, як зазвичай, – а такими, якими ми є насправді.

Психологічно благополучна особистість має здатність як до зовнішньої, так і до внутрішньої трансценденції, екзистенціальної спрямованості, у неї переважає позитивне ставлення до світу, себе та інших людей як до цілого, діалектично взаємопов'язаному. Компонентами благополучного та позитивного життєвого функціонування виступають постійний розвиток та конструктивне перетворення особистості, самореалізація, здорові та відкриті міжособистісні стосунки, відкритість до переживань, наявність сенсу життя, розуміння внутрішньої свободи та відповідальності за свій життєвий вибір. Зустріч людини з базовими екзистенційними здатностями та супроводжуваними її переживаннями, необхідна для повного розкриття можливостей особистості, через набуття особистісного сенсу і его-ідентичності, відбувається поворот у відносинах до себе, інших людей і до світу в цілому.

Відносини особистості тут переплітаються з почуттям відповідальності, що, в традиції екзистенціальної психології, означає усвідомлення творіння власного «Я»,

Секція 8. Психологічний вимір особистості

своєї долі, життєвих неприємностей, почуттів, а також своїх страждань, якщо вони мають місце. Віра в майбутнє, в себе, в ідею, надії дозволяють подолати несприятливі обставини в сьогоденні, а позитивне ставлення до свого минулого робить позитивний вплив на психологічне благополуччя загалом [2, с. 108]. У континуумі життєвого середовища психологічне благополуччя підпорядковується таким інтегральним критеріям: цілесмисловій орієнтації й актуалізованих потреб, життєвої позиції, екзистенційної наповненості, рефлексивної оцінки життєвого середовища, соціальної впорядкованості та гармонізації міжособистісних відносин і взаємодій.

Отже, психологічне благополуччя особистості в континуумі життєвого середовища має розглядатися в контексті виокремлення його зовнішніх і внутрішніх (Ю. Швалб) компонентів [4, с. 65]. Внутрішній компонент психологічного благополуччя представлений смисловим складником (смисловим світом людини, екзистенційною складовою), а зовнішній – поведінковим і діяльним (поведінковим і діяльним світами).

Ми, в свою чергу, також виділяємо світоглядний компонент психологічного благополуччя, який включає в себе такі складові як: відчуття гармонії з навколишнім світом, мудрість, духовність, надію, довіру до світу, віру в себе, життєвий досвід і оптимістичне світосприйняття [6, с. 243]. Світоглядний компонент розкриває сутність психологічного благополуччя, дає більше можливостей зрозуміти за рахунок яких ресурсів особистість може досягти внутрішнього благополуччя.

Тому слід приділити особливу увагу тому, що основою психологічного благополуччя є, перш за все, довіра до світу і оптимістичне світосприйняття

Література та джерела

1. Бігун Н.І. Феномен самодостатності особистості у класичній психології. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 12: Психологічні науки, 2017. Вип. 6. С. 17-25.
2. Вірна Ж.П. Аксиологія якості життя особистості. *Психологія особистості*, 2013. № 1. С. 104-112.
3. Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства: Монографія колективна / за ред. Л. Помиткіної, О. Хохліної. К. ТОВ «Альфа-ПСК». 2019. 270 с. -т apsx.nau.edu.ua
4. Каргіна Н. В. Зовнішні чинники психологічного благополуччя особистості. *Сьомі сіверянські соціально-психологічні читання: матеріали всеукраїнської наук. конф.* (м. Чернігів, 14 грудня 2016 р.). Чернігів, Десна Поліграф, 2016. С. 64-67.
5. Коробка Л.М. Суб'єктивне благополуччя особи в контексті проблеми адаптації до умов і наслідків воєнного конфлікту. *Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології*, 2016. С. 207-213.
6. Сергієнко О. О. Горбань В. О. Психологічні особливості професійного відчуження працівників ДСНС України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*, 2014. Вип. 15. С. 243-250.

ВПЛИВ ТРАВМИ НА ОСОБИСТІТЬ

Олена Мазур,

студентка 403ПС групи спеціальності 053 психологія факультету психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник – *Леся Вольнова, канд. пед. наук, доцент, доцент*
кафедри психосоматики та психології здоров'я

У роботі розглянуто вплив посттравматичного досвіду на формування особистісних якостей та процес посттравматичного зростання (ПТЗ). Розкрито якості, життєві пріоритети і цінності, які піддаються зміні в процесі посттравматичного зростання. У роботі також проаналізовано чинники, що сприяють або заважають цьому процесу. Наголошено, що розгляд впливу травми на особистість є важливим для розробки психотерапевтичних інтервенцій, що сприяють розвитку та адаптації осіб, які пережили травматичні події.

Актуальність проблеми. Травматичні події часто асоціюються з негативними наслідками для психічного здоров'я, однак сучасні дослідження вказують, що вони можуть також сприяти особистісному зростанню. Посттравматичне зростання (ПТЗ) є процесом позитивних змін, який відбувається внаслідок подолання стресових чи кризових ситуацій. Деякі люди після пережитої травми демонструють розвиток нових особистісних якостей, таких як стійкість, усвідомленість, емпатія та зміна цінностей. У цій роботі спробували розкрити вплив посттравматичного досвіду на формування особистісних характеристик та чинники, що сприяють цьому процесу. Аналіз цієї теми є важливим для розуміння механізмів адаптації та розробки ефективних психологічних інтервенцій для осіб, що пережили травматичні події.

Ступінь розробленості проблеми. Проблема посттравматичного зростання (ПТЗ) досліджується у межах різних психологічних напрямів, зокрема через призму позитивної психології, клінічної психології та психології травми. Поняття посттравматичного зростання було запропоноване у 1996 році Річардом Тедескі та Лоуренсом Келхуном, які визначили його як процес позитивних змін, що відбуваються внаслідок подолання значних життєвих труднощів [5]. Їхня модель ПТЗ охоплює п'ять основних сфер: посилення міжособистісних відносин, усвідомлення нових можливостей, зростання особистої сили, духовний розвиток та зміну життєвих пріоритетів.

Дослідження посттравматичного зростання активно ведуться у контексті різних типів травматичного досвіду, охоплюючи військові конфлікти, онкологічні захворювання, стихійні лиха та міжособистісне насильство. Науковці вивчають як чинники, що сприяють посттравматичному зростанню (як-от, соціальна підтримка, особистісні ресурси, когнітивна переоцінка), так і можливі обмеження цього процесу.

Окрему увагу дослідники (Річард Тедескі, Джейн Шекспір-Фінч, Канако Таку, Лоуренс Калхун, 2018) звертають на зв'язок між посттравматичним зростанням і особистісними якостями. Наприклад, було виявлено, що екстраверсія, відкритість до нового досвіду та емоційна стійкість можуть сприяти позитивним змінам після травматичних подій [6]. Водночас, питання причинно-наслідкових зв'язків між

Секція 8. Психологічний вимір особистості

травмою та розвитком особистості залишається дискусійним, оскільки не всі люди демонструють зростання після пережитих труднощів. Загалом травматичний досвід може мати як деструктивний, так і конструктивний вплив на особистість.

Якщо звернути увагу на позитивні зміни, що відбуваються під впливом травми, то це складові посттравматичного зростання, зокрема:

- розвиток стійкості та адаптивності – людина краще справляється з майбутніми труднощами;
- зміна життєвих пріоритетів – починає цінувати стосунки, життя, момент «тут і зараз»;
- поглиблення міжособистісних зв'язків – більше емпатії, розуміння інших;
- підвищення самооцінки – людина усвідомлює власну силу та здатність долати виклики;
- формування нових смислів – переоцінка сенсу життя, духовний розвиток [1; 2].

На жаль, досить часто мають місце негативні наслідки, як-от, посттравматичний стресовий розлад. Серед його виявів, зокрема:

- хронічна тривога, депресія, адже травматичний досвід викликає почуття безсилля;
- нав'язливі думки та гіперзбудження через постійні спогади про травму, порушення сну;
- соціальна ізоляція – уникання стосунків через страх повторення травми;
- самодеструктивна поведінка – зловживання алкоголем, агресія, самоушкодження [3; 4].

Таким чином, реакція на травму може бути як руйнівною, так і сприяти розвитку особистості. Посттравматичне зростання – це не автоматичний процес, а результат активної роботи над собою, підтримки та переосмислення травматичного досвіду. Тому не всі люди, які пережили травму, проходять шлях посттравматичного зростання. Ключовими є психологічні ресурси, підтримка оточення та можливість переосмислення досвіду. Саме тому серед важливих чинників, що сприяють посттравматичному зростанню, є:

- когнітивна переоцінка – здатність осмислити травму не як кінець, а як досвід;
- соціальна підтримка – розмова з друзями, сім'єю або терапевтом зменшує відчуття ізоляції;
- осмислення власних переживань – ведення щоденника, саморефлексія допомагають знайти сенс у події;
- активне подолання – участь у допомозі іншим, волонтерство, пошук нових можливостей;
- гнучкість мислення – відкритість до нових перспектив і змін у житті [5].

Є дослідження, які показують, що посттравматичне зростання також пов'язане з розвиненою рефлексією в особистості (тобто можуть аналізувати свій досвід), з її готовністю до змін (відкритістю до переоцінки цінностей та життєвих поглядів) та активністю в опануванні нового досвіду (роботою над собою, заняттями спортом, творчістю).

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Водночас перепонами до опрацювання травми є: ігнорування своїх емоцій, намагання все «забути», схильність до песимістичного світосприйняття та, як наслідок, ізоляція; супутні психічні розлади (як-от, депресія, тривожні розлади), що ускладнюють процес адаптації.

Важливим для успішного відновлення у посттравматичний період є також професійна підтримка. Психотерапія допомагає переосмислити досвід, а підтримка спільноти, в тому числі і груп самодопомоги, дає коло людей, які можуть вислухати та зрозуміти, допомагає віднайти життєві сенси через нові цілі, творчість, допомогу іншим. Цінними є практики усвідомленості – медитація, майндфулнес сприяють емоційному балансу, а також, безперечно, фізична активність, яка зменшує стрес і допомагає регулювати емоції.

Висновки. Отже, тема впливу травматичного досвіду на особистість залишається актуальною та потребує подальших досліджень. Посттравматичний період може мати як руйнівні вияви, так і конструктивний вплив на особистість. У той час як деякі люди переживають посттравматичний стресовий розлад із серйозними емоційними та поведінковими наслідками, інші демонструють посттравматичне зростання, розвиваючи нові особистісні якості.

Література та джерела

1. Климчук В. Психологія посттравматичного зростання. Київ: Інститут психології, 2020. 256 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/klymchuk-mono-2020.pdf>
2. Лазос Г. П. Посттравматичне зростання: теоретичні моделі, нові перспективи для практики. *Журнал психологічних досліджень*. 2020. № 3. С. 45–58. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/23.pdf>
3. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 160 с. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724758/1/Посттравматичне_життєтворення_ІСПП_2_23_02_21%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724758/1/Посттравматичне_життєтворення_ІСПП_2_23_02_21%20(1).pdf)
4. Allen E., Renshaw K., Fredman S. J., Le Y., Rhoades G., Markman H., & Litz B. Associations Between Service Members' Posttraumatic Stress Disorder Symptoms and Partner Accommodation Over Time. *Journal of traumatic stress*, 2021. №34(3), 596–606. <https://doi.org/10.1002/jts.22645>
5. Tedeschi R. G., Calhoun, L. G. The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*. 1996, №9(3), P.455-471. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/jts.2490090305>
6. Tedeschi R.G., Shakespeare-Finch J., Taku K., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: Theory, Research, and Applications. New York: Routledge; 2018. 264 p.
7. and Applications. New York: Routledge; 2018. 264 p.

СІМ'Я – ПЕРВИННЕ СЕРЕДОВИЩЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анна Мацигін,

студентка групи ПС 32с спеціальності 053 Психологія
факультету психології та соціального захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

**Науковий керівник – Ольга Лозинська, викладач кафедри практичної
психології та педагогіки**

Розглянуто роль сім'ї та її значення в житті дитини, дослідження впливу сімейного виховання вітчизняними та зарубіжними вченими, державна увага розвитку сім'ї, показано як клімат та стосунки в сім'ї впливають на становлення особистості дитини.

«Сім'я є істинним органом виховання».

Й.- Г. Песталоцці

Сім'я – це наша перша соціальна група, у якій ми тільки навчаємося. Батьки готують нас до суворих реалій. Мама і тато повинні забезпечувати матеріальну та емоційну підтримку, психологічний захист і формування цінностей. Але найголовнішим є те, що у родині повинна бути атмосфера любові та порозуміння, бо тільки за такої умови у дитини може сформуватися правильний світогляд. Кожна дитина – дзеркало своїх батьків.

Історія розвитку сім'ї нерозривно переплітається з історією розвитку суспільства, народу, країни, її сьогодення і майбутнє невід'ємне з сьогоденням і майбутнім людства. Саме в родині закладається підґрунтя становлення світогляду, соціальної поведінки, ціннісних орієнтацій, морально-етичних ідеалів, компетентності в різних сферах життєдіяльності людини

Питання батьківського виховання все більше й більше привертало та привертає до себе увагу вчених та практичних психологів і психотерапевтів.

Вивченням питань впливу сімейного виховання на розвиток особистості дитини займалися багато вітчизняних і зарубіжних учених таких як: сімейне виховання (Е. Еріксон, Р. Кембелл, Я. Коменський, Т. Кравченко, В. Сатір); сімейне середовище (Р. Кембелл, С. Мінухін, М. Стельмахович, Г. Фішман), виховний потенціал різних типів сімей (Г. Бевз, О. Максимович), міжособистісну взаємодію і поведінку (М. Вебер); відповідальне батьківство (О. Безпалько, Г. Лактіонова); стереотипи та інновації (Т. Говорун,); соціально-педагогічну підтримку сімейного виховання (О. Безпалько, І. Зверєва, З. Кияниця, Г. Лактіонова, Ж. Петрочко).

Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, що, не дивлячись на ряд теоретичних та прикладних досліджень батьківських відносин в сім'ї проблема залишається невирішеною. Тому що, у кожному новому поколінні з'являються нові проблемні ситуації, які потребують дослідження і вирішення.

На сьогоднішній день в *державі приділяють* чимало уваги розвитку сім'ї. Так в Сімейному кодексі України стаття 150. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини:

Секція 8. Психологічний вимір особистості

1. Батьки зобов'язані виховувати дитину в душі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.

2. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.

3. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя.

4. Батьки зобов'язані поважати дитину.

5. Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї.

6. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини.

7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини [1].

Це свідчить про турботу держави про сім'ю як цілісну систему в якій кожен взаємопов'язаний з іншим, тому, що сім'я – одне з найбільш древніх соціальних інститутів. Вона виникла набагато раніше від релігії, держави, армії, освіти, ринку. Українське слово «шлюб» бере свій початок від давньослов'янського слова «сьлюб», що означало урочисту обіцянку. «Слюбитись» у низці слов'янських мов означає домовитися. Шлюб – це санкціонована суспільством форма взаємин між статями та ставлення до потомства, тобто засіб регуляції статевих стосунків і відтворення населення. Це вільна рівноправна спілка жінки та чоловіка, укладена з дотриманням порядку й умов, установлених законом, яка утворює сім'ю та породжує взаємні особисті й майнові права та обов'язки між подружжям [2].

Спостерігаючи взаємини батька і матері дитина, у повсякденному житті, засвоює певний тип стосунків між чоловіком та жінкою. Взаємини батьків – це одна із головних моделей майбутніх подружніх стосунків дітей. Вразливо, а інколи агресивно діти сприймають руйнацію сім'ї, тим більше, вони часто не можуть розібратись у взаєминах батьків. Коли батько або мати залишає сім'ю, то залишається глибокий слід у психології покинутої дитини. Звичайно, дитина не завжди може зрозуміти істинне значення того, що відбувається. Ще менше вона здатна зробити з цього правильні висновки, дати належну оцінку подіям та людям, правильно визначити своє ставлення до них, свою лінію поведінки.

Виховання дітей у сім'ї не завжди відбувається успішно. У ньому часто трапляються помилки, які негативно впливають на життя сім'ї, за винятком особливих випадків, що межують із патологією (алкоголізм батьків, наркотична залежність, аб'юз і т.п.) основною причиною невдач у сімейному вихованні є слабкість педагогічних позицій дорослих. В сучасному повсякденному житті різних життєвих подій та потрясінь трапляються батьки, які ухиляються від виконання своїх батьківських обов'язків або в силу тих чи інших життєвих обставин, не можуть самостійно виконувати функції покладені на сім'ю, у зв'язку з чим потребують сторонньої допомоги. Тому в таких ситуаціях на допомогу приходять психологи, для того, щоб стосунки в сім'ї набули гармонії та порозуміння.

Якщо в сім'ї панує атмосфера любові, підтримки та розуміння, дитина почувається захищеною та впевнено. Це сприяє розвитку її самооцінки, впевненості в собі та позитивного ставлення до світу. Спостерігаючи за батьками та іншими членами сім'ї, дитина вчиться будувати стосунки, вирішувати конфлікти, проявляти

емпатію та повагу до інших. Сім'я передає дитині свої цінності, переконання та моральні норми, які стають основою її світогляду та поведінки. Сім'я допомагає дитині зрозуміти, хто вона, якими є її сильні та слабкі сторони, чого вона хоче досягти в житті.

Таким чином, ми можемо зробити висновок щоб мінімізувати негативний вплив на свою дитину батькам потрібно усвідомити батьківство, тобто батькам важливо усвідомлювати свою роль у формуванні особистості дитини та прагнути створювати в сім'ї здорову та сприятливу атмосферу. Відкрито спілкуватися, важливо підтримувати з дітьми чесне спілкування, цікавитися їх життям, слухати їхні думки та почуття. Вирішувати конфлікти, батькам необхідно навчитися конструктивно, не допускаючи агресії та насильства. Дати дитині зрозуміти що вона може звернутися до батьків коли їй буде це потрібно, якщо в сім'ї є серйозні проблеми, які важко вирішити самотужки, варто звернутися дитині за допомогою до психолога, а батькам пропрацювати свої життєві патерни з психотерапевтом. Важливо пам'ятати, що сім'я є лише одним із факторів, що впливають на формування особистості дитини. Проте, її роль є надзвичайно важливою, і батьки можуть зробити багато для того, щоб забезпечити своїй дитині здоровий та щасливий розвиток [3].

Сім'я – це школа любові. Сім'я задає зразок спільного життя в злагоді. Це модель для життя разом у єдності. Там присутня любов і повага між батьками та дітьми, взаємна вірність і любов між чоловіком та дружиною, а також довіра і взаємодопомога між братами й сестрами [4].

Література та джерела

- 1.Сімейний кодекс https://kodeksy.com.ua/simejniy_kodeks_ukraini/statja-150.htm
- 2.Психологія сім'ї <https://core.ac.uk/download/pdf/153585033.pdf>
- 3.Корекція сімейних стосунків https://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf.
- 4.Цитати про сім'ю. <https://principle.study/quotes/simya/>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЛУКІЗМУ НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Карина Мелешук,

студентка Т-22 групи спеціальності 014 Середня освіта (Технології)
відділення технологічної освіти Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

**Науковий керівник – Олена Білецька, викладач циклової комісії
психолого-педагогічних дисциплін та окремих фахових методик**

Лукізм є поширеною формою дискримінації, що базується на зовнішньому вигляді та соціальних стереотипах. Особливо він впливає на підлітків, спричиняючи зниження самооцінки, розвиток тривожних розладів і соціальну ізоляцію. У статті розглядаються психологічні наслідки

Секція 8. Психологічний вимір особистості

лукізму на формування самооцінки у підлітків, роль соціальних мереж у його поширенні та шляхи подолання.

Термін «лукізм» вперше з'явився в 1978 р. в ході боротьби проти дискримінації людей із зайвою вагою. Походить від англійського слова look («зовнішній вигляд») і означає дискримінацію або упереджене ставлення до людей на основі їхньої зовнішності. Це може проявлятися через негативні коментарі, соціальну ізоляцію або навіть нерівні можливості у сфері освіти та працевлаштування [4, с. 5].

Лукізм як форма соціальної дискримінації існує протягом усієї історії людства. Його прояви змінювалися залежно від культурного, соціального та політичного контексту, проте загальна суть залишалася незмінною – упереджене ставлення до людей на основі їхньої зовнішності. У даній статті проаналізовано прояви лукізму та їхній вплив на підлітків.

Якщо звернутися до історії, можна побачити, що естетичні норми змінювалися залежно від епохи та культури. У Давній Греції існував ідеал гармонійного тіла, у Середньовіччі зовнішність могла бути ознакою «божественного вибору» або «гріховності», а в сучасному суспільстві стандарти формуються переважно засобами масової інформації та соціальними мережами [7].

На сучасному етапі розвитку України особливої актуальності набувають питання встановлення рівності в усіх сферах суспільного життя, подолання соціальних стереотипів, що століттями впливали на свідомість і поведінку людей. Серед сучасних дослідників феномену лукізму в Україні варто відзначити Романа Яворського, який у своїй роботі «Феномен лукізму в сучасному українському суспільстві» детально аналізує це явище, зокрема вплив лукізму на різні соціальні групи та механізми його прояву в українському контексті [4, с. 3].

Одними з найпоширеніших стереотипів у суспільстві є гендерні стереотипи, расові, а останнім часом – стереотипи зовнішності. Нині оцінювання та увага до зовнішності людини стала «злобою дня», оскільки популярними соцмережами TikTok, Instagram, Facebook пропагуються стилі вбрання, зачісок, навіть будови тіла та інших фізіологічних параметрів. Це впливає на появу усталених «зразків зовнішності», які є модними в певний проміжок часу і впливають на свідомість людей, зокрема підлітків, у яких триває повноцінне формування власної особистості.

Підлітковий вік – це період активного формування самоідентифікації, коли особистість активно порівнює себе із зовнішніми стандартами краси, які популяризуються медіа. Лукізм, як соціально-культурне явище, сприяє формуванню негативного образу себе, що проявляється у зниженні самооцінки та відчутті невідповідності соціальним нормам [3].

За даними дослідження Українського інституту когнітивної терапії (2022), понад 60% підлітків відчувають тривожність через невідповідність «стандартам краси» [5].

Негативний вплив лукізму може стати однією з причин виникнення психоемоційних розладів серед підлітків. Діти та підлітки, зовнішність яких не відповідає соціальним нормам, частіше піддаються булінгу. Соціальна ізоляція призводить до відчуття самотності, що негативно впливає на психологічний стан і сприяє розвитку агресії або депресії. Постійний тиск з боку суспільства, спрямований

Секція 8. Психологічний вимір особистості

на досягнення ідеальних стандартів краси, сприяє розвитку тривожних станів та розладів настрою. Ці розлади часто мають довгострокові наслідки для психічного здоров'я та соціальної адаптації молодих людей. Особи, які не відповідають загальноприйнятим стандартам краси, часто стають об'єктами цькування та соціального виключення [4].

Крім психологічних розладів лукізмсприяє виникненню розладів харчової поведінки, таких як анорексія та булімія. За дослідженням психолога Олени Білоус (2021), 40% дівчат-підлітків незадоволені власною зовнішністю, що провокує нездорові практики схуднення [1].

Булінг, як форма прояву лукізму, не лише поглиблює почуття ізоляції, але й негативно впливає на розвиток соціальних навичок та міжособистісних відносин. Конфлікт між власним образом себе та ідеалами, нав'язаними соціальним середовищем, може викликати внутрішню розбіжність, що впливає на формування здорової ідентичності. Підлітки, які зазнають постійного негативного впливу лукізму, можуть відчувати невідповідність між власними очікуваннями та реальним образом себе, що веде до внутрішнього конфлікту та нестабільності самоідентифікації.

З метою визначення актуальності даної проблеми серед підлітків емпіричне дослідження проводилося на базі ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледжу РДГУ». Анкетування, розроблене нами за допомогою Google Forms., охопило студентів 1-2 курсів у віці 15-16 років у кількості осіб 27 (25 дівчат та 2 хлопці). До анкети увійшли запитання, що дозволяли оцінити: рівень обізнаності студентів про явище лукізму; частоту та форми його проявів у студентському середовищі; реакцію студентів на прояви лукізму; можливі способи подолання цієї проблеми.

Більшість респондентів (понад 70%) зазначили, що знайомі з поняттям лукізму. Водночас близько 30% студентів або не чули цього терміна, або не могли дати йому чітке визначення. Це свідчить про необхідність проведення додаткових просвітницьких заходів для підвищення рівня обізнаності. Близько 40% студентів зізналися, що стикалися з проявами лукізму в коледжі. При цьому 25% опитаних вказали, що ставали свідками подібних ситуацій, але не знали, як правильно реагувати. Результати опитування свідчать, що лише 35% студентів готові відкрито протистояти лукізму або захищати тих, хто став його жертвою. Близько 50% воліють залишатися нейтральними, а 15% вважають, що ця проблема не є значною.

Отримані результати демонструють, що проблема лукізму є актуальною для студентського середовища. Хоча більшість респондентів усвідомлюють негативні наслідки цього явища, рівень готовності до його активного подолання залишається недостатнім.

Отже, подолання лукізму серед підлітків – це комплексний процес, який потребує змін. Сімейне виховання відіграє ключову роль у формуванні здорової самооцінки та критичного мислення у дитини. Батьки повинні регулярно висловлювати позитивні оцінки як щодо зовнішності, так і щодо внутрішніх якостей дитини. Важливо заохочувати її унікальність, наголошувати, що краса визначається не лише зовнішніми ознаками, а й добротою, талантом, креативністю. Відкрите спілкування в родині дозволяє дітям вільно висловлювати свої переживання та сумніви щодо зовнішності. Батьки повинні бути готовими слухати та підтримувати,

допомагаючи дитині знаходити конструктивні рішення у випадках негативних коментарів або булінгу [2].

Освітні установи також відіграють важливу роль у формуванні обізнаності щодо медіа-простору та самоприйняттіу підлітків. А саме введення курсів з медіаграмотності, антибулінгові програми, психологічні тренінги [3]. Підлітки повинні навчитися аналізувати стандарти краси та протистояти соціальному тиску. Для цього важливо навчити розпізнавати маніпуляції у ЗМІ та формувати усвідомлене ставлення до контенту. Підлітки, які здатні критично оцінювати соціальні стандарти та приймати власну унікальність, мають вищий рівень самооцінки, менше схильні до стресу та легше адаптуються у суспільстві.

Література та джерела

1. Білоус О. (2021). Психологічні наслідки лукізму серед підлітків. Магістерські студії. Альманах. Вип. 22. 2022. – Херсон. ХДУ, 2022 – 453 с. (дата звернення : 22.02.2025).
2. Шмиглюк Оксана. Розвиток здорової самооцінки методом КПТ: дипломна робота. – Львів: Український інститут когнітивно-поведінкової терапії, 2016. – 62 с. (дата звернення: 22.02.2025).
3. Шатирко Л. О., Мойзріст О. М. Психологічні засоби запобігання явищам залякування та цькування (булінгу) в шкільному середовищі: практикум / За наук. ред. акад. НАПН України С. Д. Максименка. – Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка, 2023. – 46 с. (дата звернення: 20.02.2025).
4. Психологічні проблеми особистості на сучасному етапі розвитку суспільства: зб. матеріалів XI Міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 квітня 2021 р.) / за ред. М. В. Папучі. – Ніжин: Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2021, 260 с. (дата звернення: 20.02.2025).
5. Яворський Р. Феномен лукізму в сучасному українському суспільстві: Бакалаврська робота: (054 «Соціологія») / Р. Яворський ; Український католицький університет. Кафедра соціології. – Львів: УКУ, 2022. – 26 с. URL: <https://er.ucu.edu.ua/handle/1/4621?show=full> (дата звернення: 23.02.2025).
6. Ідеали жіночої краси в різні епохи. URL: <https://vikna.if.ua/cikavo/66323/view> (дата звернення: 16.02.2025).

АСПЕКТИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оксана Пилипчук,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,

*д-р філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

У статті розглянуто поняття стресостійкості, методи, якими її можна покращити в дітей молодшого шкільного віку.

Питання стресостійкості має особливе значення в сучасному суспільстві. Це пов'язано з тим, що діти, як і дорослі, постійно стикаються з різноманітними

викликами та стресовими ситуаціями. Початкові класи школи – особливий період у психічному та фізіологічному розвитку дитини, адже в цей час активно формуються когнітивна, емоційна та соціальна сфери. На цьому тлі стресостійкість розглядається як важлива психологічна характеристика особистості, що визначає здатність дитини ефективно долати труднощі, адаптуватися до змін і зберігати психоемоційну рівновагу.

В. І. Іванцанич, вивчаючи особливості розвитку стресостійкості у школярів, зауважує, що розвиток стресотсійкості є одним із завдань сучасної української школи. Дослідник зазначає, що раніше найчастіше з проблемою стресостійкості ми зіштовхувались в контексті шкільного навчання (а саме складання іспитів, написання контрольних робіт), професійного самовизначення та пошуку ідентичності. Сьогодні ж говоримо про те, що у зв'язку із викликами суспільства, розглядаємо проблему формування навичок стресостійкості в руслі попередження посттравматичного стресового розладу [1].

Стресостійкість є важливою характеристикою особистості, яка визначає здатність індивіда адаптуватися до змін, долати труднощі та підтримувати психологічну рівновагу у складних життєвих ситуаціях. У молодшому шкільному віці цей феномен набуває особливого значення, оскільки діти в цьому періоді активно засвоюють нові соціальні ролі, стикаються з підвищеними навчальними вимогами та набувають досвіду саморегуляції в емоційній сфері.

Однією з ключових характеристик молодших школярів є емоційна вразливість, пов'язана з незавершеним розвитком механізмів саморегуляції. Діти цього віку можуть гостро реагувати на невдачі, труднощі у навчанні чи соціальній взаємодії. Водночас вони починають поступово формувати стратегії емоційного самоконтролю, що є важливим етапом розвитку стресостійкості [2].

Стресостійкість у дітей молодшого шкільного віку є важливим аспектом їхнього емоційного та психічного стану здоров'я та розвитку. Діти цього шкільного віку часто потрапляють у різні стресові ситуації: від адаптації до нової школи та соціальних відносин до навчальних вимог.

Все це має великий вплив на юного здобувача освіти, але є методи якими можемо поліпшити стресостійкість у дітей. Ці методи я застосовую під час своєї педагогічної практики, для вдалої роботи з здобувачами освіти.

Емоційна підтримка від батьків. Батьки та вчителі повинні створювати безпечно та підтримуюче середовище, де діти можуть виражати свої почуття та отримувати допомогу. По підтримці дітей в цей нелегкий період, так як відомо, що 3 клас це найважчий клас у початковій школі, і дітям як ніколи важлива підтримка від найріднішх, а саме батьків.

Навчання методом релаксації. Дітей можна навчити дихальним вправам, медитації та іншим технікам релаксації, які допомагають знижувати рівень стресу. Під час фізкультхвилинки я намагаюсь давати здобувачам освіти легкі дихальні вправи, як до прикладу: «Секретний вдих-видих»: попросіть дітей сісти прямо і закрити очі, дихніть глибоко через ніс на рахунок до 3, видихніть повільно через рот на рахунок до 3, повторіть вправу 3-5 разів.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

«Кольоровий подих»: уявіть, що ви вдихаєте улюблений колір (наприклад, синій), вдихніть через ніс, думаючи про цей колір, вдихніть через рот, уявляючи, як колір поширюється по всьому тілу, повторіть вправу 3-5 разів.

Підтримка фізичної активності. Регулярні фізичні вправи сприяють зниженню стресу та покращенню загального самопочуття. Тому для психічного здоров'я корисні заняття фізичної культури, та активні перерви, де діти виконують якісь фізкультхвилинки або ігри на «Веселий тембр».

Розвиток соціальних навичок. Соціальні взаємодії та дружні відносини допомагають дітям відчувати підтримку та знижувати рівень стресу. Тому для дітей молодшого шкільного віку важливо давати завдання на командну роботу та різні проекти. Щоб діти які більш скромні могли себе показати та знайти друзів у невеличкій групі. Також соціальні навички розвиваються під час спільної активності, як то ярмарки, концерти та шкільні заходи, де здобувач освіти відчуває себе частиною колективу та розвиває свої соціальні навички. Під час моєї педагогічної практики я старалась давати дітям більше групової активності як і на уроках фізичної культури так і під час уроків математики так і під час курсу «Я досліджую світ».

Позитивний приклад зі сторони вчителя та батьків. Батьки та вчителі можуть показувати власним прикладом, як справлятися зі стресом конструктивно та безпечно. На уроці під час рефлексії я стараюсь приділяти час для того щоб діти поділились емоціями: сум, радість, легкість, втома, так далі. Для того, щоб діти вчилися розуміти, що вони відчувають та вміли це пояснювати. Пропоную, ще одну активність яку я застосовую під час практики: Педагог зазначає, що коли ми відчуваємо сильні почуття, такі як страх, стрес або занепокоєння, це заважає нам зосереджувати увагу. Якщо ж у такій ситуації ми спробуємо налаштуватися на наші органи чуття, то зможемо повернути свою увагу в момент «тут і зараз». Це допомагає нам справлятися зі стресом і тривогою.

Хід активності

1. Педагог пропонує дітям зробити разом глибокий вдих і видих.

2. Педагог запрошує дітей зосередитися на різних предметах довкола, використовуючи п'ять органів чуття (за потреби педагог може фасилітувати з дітьми обговорення п'яти органів чуття людини).

3. Далі педагог пропонує дітям орієнтири для пошуку предметів довкола, а діти фіксують назви / зображення знайдених предметів / об'єктів на аркуші паперу чи діляться в парах. Орієнтири для пошуку:

п'ять предметів, які ви можете побачити;

чотири предмети, до яких ви можете доторкнутися;

три предмети, які ви можете почути;

два предмети, які ви можете понюхати;

один предмет, який можна спробувати на смак. Педагогу варто робити паузу між кожним із орієнтирів (30 секунд – 1 хвилина), щоб у дітей був час зафіксувати знайдені предмети / об'єкти.

4. Наприкінці активності педагог пропонує дітям зробити декілька глибоких вдихів і видихів [3].

Навчання вирішувати проблеми. Допомога дітям розвивати навички вирішення проблем та критичного мислення дозволяє їм краще справлятися з викликами. На

практичному досвіді я застосовую це під час виховних занять, я ділю дітей на групи по 5-6 чоловік, та роздаю їм вигадані ситуації які вони мають вирішувати як найкраще для їхнього персонажа.

Отож підсумовуючи усе вище написане, стесостійкість дуже важлива для молодшого шкільного віку, її розвиток сприяє кращому розвитку дитини та формуванню особистості. Є різні методи завдяки яким ми можемо перевірити стресостійкість у дітей та покращити її під час навчального процесу.

Література та джерела

1. Іванцанич В. І. Особливості розвитку стресостійкості у школярів. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2018 Вип. 33. С. 194–201.
2. Коломінський Я. Л. Соціальна психологія у навчальному процесі. Київ: Либідь, 2009. 290с.
3. П'ять чуттів URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA/student-kernels/5-senses> (дата звернення: 22.01.2025).

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Наталія Поліян,

студентка 1-В групи, спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Світлана Денисова, викладач іноземної мови

Для вивчення іноземних мов дуже важливим фактором є мотивація. У цих матеріалах розповідається про важливість мотивації у вивченні іноземних мов, її видів, що на неї впливає та як її розвинути.

Сьогодні ми хочемо розглянути одну з ключових складових оволодіння іноземною мовою – мотивацією. Вивчення іншої мови вимагає значних зусиль та часу. Саме через мотивацію ми маємо мету до якої будемо йти і знаходити на це ресурс.

Мотивація – це частина нашого життя, яка спонукає нас до дій, допомагає досягти цілей та пройти всі труднощі на шляху до кінцевого результату. Саме мотивація визначає рівень активності студента. Не для кого не секрет, що з цікавістю та мотивацією ми робимо роботу набагато швидше та ефективніше. Чим більша мотивація тим більша ймовірність досягнення мовних цілей [1].

Мотивація поділяється на п'ять видів:

1. Внутрішня. Це мотивація, що виникає зсередини людини. Внутрішнє прагнення до самовдосконалення, інтеграція та задоволення від виконання завдань є основними характеристиками внутрішньої мотивації.

2. Зовнішня. Зовнішні фактори, такі як винагорода та визнання є джерелом зовнішньої мотивації. Особа діє з метою отримання конкретних зовнішніх стимулів чи уникнення негативних наслідків.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

3. Соціальна. Виникає внаслідок взаємодії з іншими людьми. Стимування або підтримка від оточення може стати сильним стимулом для досягнення цілей.

4. Професійна. Пов'язана з робочою діяльністю і кар'єрним розвитком. Бажання отримати просування, розвивати навички та досягати успіху в професійній сфері є ключовими елементами цього виду мотивації.

5. Емоційна: Виникає з емоційних станів і почуттів. Наприклад, почуття гордості, радості чи невдоволення можуть бути сильними моторами для дії [2].

Основні чинники, що впливають на мотивацію:

1. Задля якої практичної мети студент вивчає мову (користування нею, професійне зростання (якщо йдеться про дорослих), гарні оцінки тощо).

2. Відчуття, що вивчення мови вдається, у разі успішності студента. Автономність студента, його чи її впевненість у собі та досягнення – частини цього відчуття. Якщо людині здається, що в неї щось гарно виходить – вона хоче продовжувати це робити.

3. Бажання вільно спілкуватися – з родичами з іншої країни, друзями, хлопцями/дівчатами, бізнес-партнерами тощо.

4. Заохочення з боку інших людей. Якщо людина живе у спільноті, де знання іноземної мови високо цінується, вона розумітиме важливість її вивчення. Якщо ж навпаки – людина не буде бачити сенсу у вивченні і, відповідно, не матиме мотивації.

5. Насолода від процесу навчання. Таких студентів, певно, небагато, але вони є – ті, для кого навчання як процес пізнання нового є цікавим. Цікавим/цікавою може бути вчитель, що викладає предмет, підручник, в якому зібрані теми, важливі для учня/учениці – це все мотивує.

6. Захоплення культурою народу, мова якого вивчається. Наприклад, студент буде вмотивований/вмотивованою вивчити англійську, якщо він чи вона збираються поїхати на навчання за кордон [2].

Ми з'ясували, що мотивація є рушійною силою, яка спонукає нас до дії. Важливо розуміти, що її можна розвинути та зміцнити, адже для людини з інтелектом немає нічого неможливого.

Отже, щоб розвинути мотивацію, потрібно робити наступне:

1. Визначити цілі. Чітко сформульовані цілі є основою мотивації. Розглянути свої особисті та професійні цілі, розбити їх на менші кроки, щоб зробити шлях до досягнення більш зрозумілим.

2. Створити план дій. Розробити конкретний план дій, який допоможе вам реалізувати визначені цілі. Розбити завдання на етапи, встановити терміни виконання і визначити ресурси, які вам знадобляться.

3. Розвивати свої навички та знання в області, яка вас цікавить. Чим більше ви знаєте, тим впевненіше ви будете рухатися до своїх цілей.

4. Зберігати позитивний настрій. Позитивний настрій може значно впливати на вашу мотивацію. Спробувати оточувати себе позитивними людьми, займатися улюбленими справами та знаходити радість у процесі досягнення мети.

5. Надихайтесь іншими. Хоча й кажуть, що не можна створювати собі кумирів, інколи це корисно. Знайти приклад, за яким буде цікаво стежити, та надихатися іншою людиною [3].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Опрацьовуючи даний матеріал ми дійшли висновків, що мотивація є фундаментом успішного вивчення інших мов. Вона визначає рівень зацікавленості, наполегливості та готовності долати труднощі. Завдання викладачів створити комфортні умови для студентів аби вони мали мотивацію навчатись і рівнятись на них. Для цього також важливо давати студентам можливість самовиражатись та використовувати сучасні методи навчання.

Література та джерела

1. Вікепедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення 25.02.2025).
2. Що таке мотивація та як її розвинути: 5 ефективних способів. URL: <https://gosta.media/psycholohiya/sho-take-motivaciya-ta-yak-yiyi-rozvinuti-5-efektivnih-sposobiv/> (дата звернення 25.02.2025).
3. Як мотивувати учнівство до вивчення іноземних мов. URL: <https://nus.org.ua/2018/06/25/yak-motyvvuvaty-uchnivstvo-do-vyvchennya-inozemnyh-mov/> (дата звернення 25.02.2025).

УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Полячук,

студентка 41 ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора,
*д-р філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

У статті розкриваються головні аспекти розвитку пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Розвиток пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом у їхньому становленні. Цей період характеризується активним пізнанням світу, формуванням логічного мислення та уяви.

Когнітивну сферу ґрунтовно вивчали багато дослідників, як Г. Айзенк, Д. Брунер, В. Вудворт, Д. Гібсон, М. Коул, Н. Ліндсей, В. Найссер, Д. Норман, Дж. Балл, О. Бандурка, М. Костицький, С. Максименко, В. Моляко, М. Савутін, О. Сафін, В. Сінішина, М. Смульсон, Б. Олексієнко, Ю. Шваруб та інші психологи активно досліджували пізнавальні процеси, розвиток здібностей та діяльності.

Розвиток пізнавальних здібностей відбувається поступово і залежить від багатьох факторів (біологічних, соціальних, педагогічних):

– раннє дитинство: у цей період відбувається інтенсивне розвиток сприйняття, уваги, пам'яті. Дитина активно досліджує навколишній світ за допомогою органів чуття;

Секція 8. Психологічний вимір особистості

– дошкільний вік: розвиваються наочно-дієве і наочно-образне мислення, формується мовлення;

– шкільний вік: починає розвиватися абстрактне мислення, удосконалюється мовлення [1].

Пізнавальна спрямованість поступово переростає в пізнавальну активність, внутрішній стан готовності до пізнавальної діяльності.

Дошкільний вік вважається періодом розквіту пізнавальної активності, проявом якої є інтерес дитини до навколишнього світу і до самої себе, активне сприймання нею предметів, людей і подій. Дитині дошкільного віку притаманні спостережливість, кмітливість і допитливість. Зрозуміло, що джерелом когнітивного розвитку дитини є навколишній світ та її соціальний досвід, який є невід’ємною його частиною. Протягом життя діти засвоюють соціальний досвід, набувають знань, умінь і навичок [2].

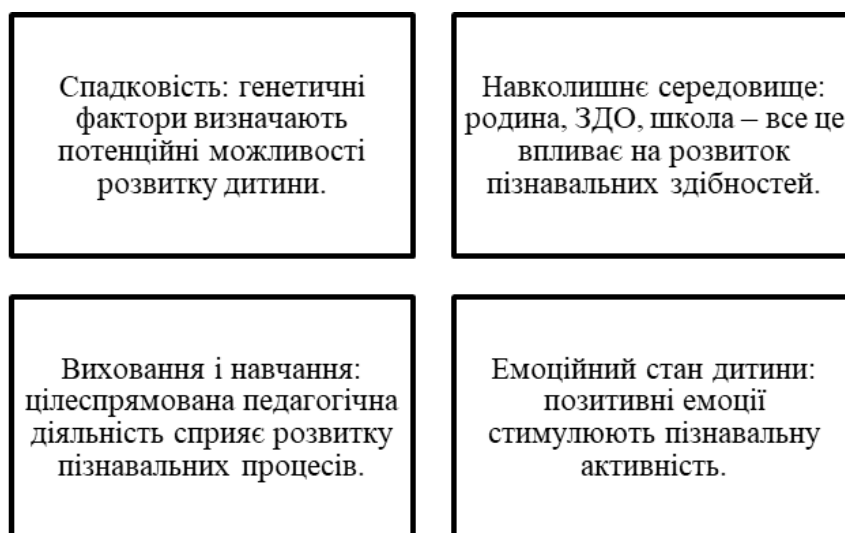


Рис. 1. Фактори, що впливають на розвиток пізнавальних здібностей

Розглянемо основні умови розвитку пізнавальних здібностей.

1. Створення збагаченого розвивального середовища: предмети для дослідження: різноманітні іграшки, конструктори, природні матеріали (камінці, шишки, листя); книги, ілюстрації, дидактичні ігри, що стимулюють цікавість та уяву; організовані куточки для ігор та експериментів.

2. Активна діяльність дитини: заохочення самостійного дослідження та експериментування; створення ситуацій, що потребують вирішення проблем та прийняття рішень; підтримка ініціативи та творчості дітей.

3. Спілкування та співпраця: спільні ігри та заняття з однолітками та дорослими; обговорення та обмін думками, що сприяє розвитку мовлення та мислення; навчання вмінню слухати та розуміти інших.

4. Ігрова діяльність: ігри, як провідний вид діяльності у дошкільному віці, сприяють розвитку уяви, логіки, пам'яті та уваги; важливо забезпечити дітей різноманітними іграми, що відповідають їхнім інтересам та віковим особливостям.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

5. Розвиток сенсорних відчуттів: ігри та вправи на розрізнення кольорів, форм, розмірів, звуків, запахів та смаків; використання різних матеріалів для розвитку тактильних відчуттів.

6. Формування позитивної мотивації: заохочення цікавості та прагнення до знань; створення ситуацій успіху, що сприяють підвищенню самооцінки дитини; уникнення критики та порівняння з іншими дітьми.

7. Індивідуальний підхід: врахування особливостей кожної дитини, її темпу розвитку та інтересів; створення індивідуальних програм розвитку для дітей з особливими потребами.

8. Взаємодія з батьками: залучення батьків до освітнього процесу; організація спільних заходів та майстер-класів; консультування батьків з питань розвитку дітей.

Дошкільнята досліджують навколишній світ і задовольняють свої пізнавальні потреби та інтерес до навколишнього світу, постійно шукаючи відповіді на питання «що це», «як» і «чому». У процесі спеціально організованого навчання у спілкуванні з дорослими діти рухаються від невідомого до відомого, від незрозумілого до зрозумілого. В результаті уявлення і поняття дітей про предмети і явища, що їх оточують, збагачуються, набувають нових характеристик і якісно змінюються [3].

Отже, пізнавальні здібності – це сукупність психічних процесів, які забезпечують пізнання дітьми навколишнього світу. Вони є основою для розвитку мислення, мовлення, пам'яті, уваги та інших когнітивних функцій. Розуміння цих процесів дозволяє педагогам та батькам створити оптимальні умови для розвитку дитини.

Література та джерела

1. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра, як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності дошкільників. *Початкова школа*. 2008. № 5. С.40–43.
2. Кузьмич О., Патруль М. Вплив ігор та ігрових технік на пізнавальну сферу дошкільників. *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжн. наук.-практ конф здобув. вищ. осв. і молодих учених, 04-07 квітня 2023 р. Київ: НАУ, 2023. С. 317–318.*
3. Кулачківська С. *Методи вивчення психічного розвитку дитини дошкільника: метод. посіб. для педагогів, практ. психологів, студ. серед. вищ. пед. закл.* / Київ: Світич, 2013. 40 с.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УЯВИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Богдана Приходько,

студентка 41 ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,

д-р філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти

У статті розглянуто зовнішні та внутрішні фактори впливу на розвиток уяви дітей дошкільного віку.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Розвиток уяви у дітей дошкільного віку в значній мірі залежить від різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів [1]. Ці фактори визначають індивідуальні особливості розвитку уяви, її темпи, якість, а також здатність досягати високих рівнів творчості та креативності. Дослідження цих факторів дозволяє педагогам та батькам створювати умови, які сприяють активному розвитку уяви в дітей. У цьому підрозділі розглянемо основні чинники, що впливають на формування уяви у дітей дошкільного віку.

Внутрішні фактори розвитку уяви. Фізіологічний розвиток мозку. Уяву підтримують різні ділянки мозку, відповідальні за мислення, емоції та пам'ять. У дошкільному віці активно формуються лобові частки, які відповідають за когнітивні функції, зокрема творче та символічне мислення, а також здатність до абстракції [1].

Розвиток нейронних зв'язків та функціонування нервової системи прямо впливають на здатність дитини створювати нові образи, підтримувати уявну діяльність протягом тривалого часу та переміщатися від одного уявного образу до іншого.

Індивідуальні особливості психіки також мають значний вплив на розвиток уяви. Темперамент і тип нервової системи є важливими факторами. Наприклад, діти з холеричним темпераментом часто мають активну та яскраву уяву, проте їхні образи можуть бути менш стабільними і змінюватися швидше. Сангвініки демонструють спокійну і продуктивну уяву, флегматики здатні глибше занурюватися в уяву, а меланхоліки створюють емоційно насичені образи, але схильні до частих змін настрою [3].

Також важливими є індивідуальні когнітивні здібності: діти з добре розвинутою пам'яттю та мисленням здатні до більш багатого уяви, оскільки можуть комбінувати більше образів і працювати з більш складними уявленнями.

Емоційний стан і мотивація також грають ключову роль. Позитивний емоційний фон і підтримка з боку дорослих стимулюють активну уяву, оскільки створюють умови для вільних експериментів і творчого самовираження [3].

Мотивація є ключовим фактором, що сприяє розвитку уяви. Якщо дитина проявляє інтерес до певних видів діяльності, таких як малювання чи рольові ігри, її уява розвивається швидше, оскільки вона має внутрішнє прагнення створювати нові образи в цих сферах.

Зовнішні фактори розвитку уяви. Сімейне середовище та виховання. Стиль виховання значно впливає на формування уяви. Діти, яких заохочують до творчих занять, мають більше можливостей для розвитку уяви [3]. Наприклад, якщо батьки активно беруть участь у іграх з дітьми, читають їм книги або надають їм матеріали для творчості (олівці, фарби, конструктори), то їхня уява розвивається значно краще.

Сімейне середовище також охоплює емоційний клімат у родині. Якщо дитина відчуває підтримку, любов та безпеку, у неї з'являється більше простору для творчості та експериментів, що сприяє розвитку уяви.

Соціальне оточення та взаємодія з однолітками. Спілкування з однолітками є важливим чинником, що стимулює розвиток уяви. Під час ігор діти обмінюються ідеями, створюють спільні сюжети та взаємодіють у вигаданих світах, що сприяє розвитку їхньої здатності до співпраці і спільного створення уявних образів [2].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

У групі однолітків діти навчаються імпровізувати, адаптуватися до різних сценаріїв, дотримуватися правил гри та одночасно виражати свою креативність. Це допомагає розширювати горизонти їх уяви та урізноманітнювати теми і сюжети, які вони можуть створювати.

Роль дитячого садка і педагогів. Дитячий садок, як освітня установа, має суттєвий вплив на розвиток уяви у дітей, оскільки педагоги здатні створювати спеціальні програми та умови, що стимулюють її розвиток. Наприклад, у навчальних програмах можуть бути вправи з драматизації, творчі завдання та ігри, які сприяють розвитку уяви. Педагоги також можуть створювати стимулююче середовище, організовуючи тематичні ігрові зони (наприклад, куточки лікаря, кухні чи будівництва), надаючи дітям різноманітні матеріали для творчості (пластилін, фарби, конструктори) та пропонуючи їм можливість вибору [2]. Це дозволяє дітям самостійно приймати рішення, проявляти ініціативу та фантазувати.

Культурне середовище та вплив медіа. Культурне оточення, зокрема казки, мультфільми, книги і фільми, є потужним джерелом розвитку уяви. Казки та анімація допомагають дитині створювати нові уявлення про світ, формувати образи та розуміти структуру різних життєвих ситуацій, часто через фантастичні сюжети і персонажів.

Проте надмірне використання цифрових медіа може обмежувати уяву, особливо якщо дитина споживає контент пасивно. Важливо, щоб контент був якісним і стимулював розвиток уяви (наприклад, мультфільми, де герої проявляють креативність, взаємодіють та вирішують завдання).

Предметно-просторове середовище. оточення, в якому перебуває дитина, має велике значення для розвитку уяви. Наявність іграшок, матеріалів для творчості та обладнання для активної діяльності (наприклад, кубики, мозаїки, конструктори) є важливим стимулом для розвитку уяви, оскільки дає дитині ресурси для втілення своїх уявних образів.

Середовище повинно бути різноманітним і стимулюючим, щоб дитина могла експериментувати з різними об'єктами. Наприклад, облаштовані тематичні зони (куточки природи, мистецтва, читання) допомагають розвивати уяву, адже діти мають можливість переміщуватися між різними видами діяльності, кожен з яких розвиває окремі аспекти їхньої уяви [4].

Психологічні особливості впливу факторів на розвиток уяви. Внутрішні та зовнішні фактори розвитку уяви взаємопов'язані і взаємодіють один з одним. Діти, які отримують підтримку вдома та в садку, відчують емоційний комфорт і психологічну свободу, що стимулює розвиток їхньої уяви. Однак без активного стимулювання через ігри, творчість і соціальну взаємодію цей процес може бути сповільнений.

Таким чином, фактори, що впливають на розвиток уяви у дітей дошкільного віку, є різноманітними і охоплюють як індивідуальні особливості дитини, так і зовнішні умови, які створюють сприятливе середовище для творчості. Поєднання підтримки з боку дорослих, соціального досвіду з однолітками, культурного впливу та багатого предметного середовища формує оптимальні умови для гармонійного розвитку уяви в дошкільному віці.

Література та джерела

1. Жейнова С., Мельникова Н. Педагогічні умови розвитку творчої уяви дітей засобами ігрової художньої діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2017. №18. С. 81–85.
2. Замелюк М. І., Міліщук С.О. Арт-педагогіка як засіб розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*, Вип. № 12. 2018. С. 50–55.
3. Замелюк М.І. Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, серія «Педагогічні науки»*, Вип. № 2/35. Луцьк, 2017. С. 14–19.
4. Калініна Л.А. Формування творчої особистості дитини дошкільного віку засобами театральної-сценічної діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В.Сухомлинського*, 2016. Вип. 1.45(106). С. 46–49. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/13_8.pdf (дата звернення 27.01.2025).

**ЗОБРАЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯК ФОРМА САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Діана Сопронюк,

студентка 31 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-

математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Висвітлено актуальність проблеми самовираження дітей в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти через зображувальну діяльність. Охарактеризовано основні види зображувальної діяльності. Визначено психолого-педагогічні особливості зображувальної діяльності у дітей молодшого дошкільного віку.

Зображувальна діяльність є важливою формою самовираження дітей, що сприяє їхньому особистісному розвитку, становленню творчих здібностей та розвитку соціальних навичок. Вивчення її особливостей дозволяє не лише зрозуміти, як відбувається цей процес, а й створити умови для оптимального розвитку дітей на етапі дошкільного дитинства. Зображувальна діяльність виконує не лише розважальну, але й розвивальну функцію, сприяючи формуванню уяви, образного мислення, естетичного смаку та емоційної чутливості. Завдяки цій діяльності дитина вчиться розпізнавати і передавати свої почуття, думки та враження, формуючи індивідуальне ставлення до світу.

Питання розвитку зображувальної діяльності дітей розглядалися в роботах як зарубіжних, так і українських психологів, педагогів і спеціалістів з дитячого розвитку. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити Жана Піаже, Говарда Гарднера, Рудольфа Арнхейма та Бруно Беттельгейма, які акцентували увагу на процесах розвитку зображувальної діяльності та її зв'язку з іншими аспектами психічного розвитку дітей. В Україні ці питання досліджували Н. В. Гавриш, Г. В. Беленька,

Секція 8. Психологічний вимір особистості

О. В. Борисюк, О. Л. Кононко та О. Я. Савченко зосереджуючи увагу на розвитку творчих здібностей у дошкільників [2].

Зображувальна діяльність у дошкільному віці є складним і багатограним процесом, що об'єднує внутрішні спонукання, творчий пошук і кінцевий результат. Цей процес сприяє гармонійному розвитку дитини, формуванню її естетичного сприйняття та можливості виражати себе у творчій формі та здатності до самовираження. Самовираження є основою для різнобічного розвитку гармонійно розвиненої особистості, для самоствердження, самореалізації процесів, визначальних у життєтворчості людини, а отже, цим аспектом не можна нехтувати наповнюючи освітнє середовище закладу дошкільної освіти.

Зображувальна діяльність у дошкільному віці має кілька основних видів, кожен із яких сприяє гармонійному розвитку дитини, формуванню її творчих здібностей, естетичного сприйняття та моторних навичок. Серед основних компонентів зображувальної діяльності виділяємо: мотиви та цілі, процес виконання, результат.

Мотиви – це внутрішні потреби дитини, які спонукають її до створення певного образу. Цілі в цій діяльності зазвичай формуються спонтанно і мають суб'єктивний характер – дитина прагне створити щось, що має значення саме для неї, без прагнення до технічної досконалості чи реалістичності [3].

Другою складовою є процес виконання, який включає вибір матеріалів, технік та способів створення образу. На цьому етапі дитина експериментує з фарбами, олівцями, пластиліном чи кольоровим папером, розвиваючи свої сенсорні, моторні та когнітивні навички. Особливо важливо забезпечити дитину різноманітними матеріалами, адже це розширює її можливості для самовираження.

Третьою складовою є результат – створений дитиною продукт творчої діяльності. Це може бути малюнок, який відображає її емоції чи спогади, аплікація, що демонструє її уяву, або скульптура, яка втілює спостереження за реальним світом.

Зображувальна діяльність у дошкільному віці має кілька основних видів малювання, аплікація, ліплення, конструювання, декоративно-ужиткове мистецтво. Кожен з яких по-своєму сприяє гармонійному розвитку дитини, формуванню її естетичного сприйняття та можливості виражати себе у творчій формі.

Малювання є найбільш поширеним та доступним видом зображувальної діяльності серед дітей дошкільного віку. Воно надає дитині можливість виразити свої емоції, враження та фантазії за допомогою кольору та форми. Крім того, малювання сприяє розвитку дрібної моторики рук, координації рухів, кольорового сприйняття та просторової орієнтації.

Аплікація є творчим процесом, який передбачає створення композицій із паперу, тканини, природних матеріалів чи інших підручних засобів. Цей творчий процес допомагає дітям розвивати навички вирізання, наклеювання, компоновання елементів і створення гармонійної композиції [3].

Ліплення є одним із об'ємних видів зображувальної діяльності, який дозволяє дітям моделювати форми й створювати тривимірні образи. Процес створення фігурок людей, тварин чи предметів стимулює дитячу уяву та творчість. Крім того, ліплення позитивно впливає на розвиток дрібної моторики, що є важливим для подальшого навчання письма.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Конструювання передбачає створення об'ємних конструкцій або композицій із різних матеріалів, таких як дерев'яні кубики, картон, пластикові конструктори або природні матеріали. Конструювання сприяє формуванню вміння вирішувати задачі, що потребують комбінування елементів, а також допомагає розвивати терплячість і наполегливість [5].

Усі види зображувальної діяльності в дошкільному віці є важливими складовими розвитку дитини, які дозволяють їй пізнавати світ, висловлювати свої почуття та думки, а також удосконалювати навички, необхідні для подальшого навчання та життя.

Зображувальна діяльність у молодшому дошкільному віці відіграє важливу роль у розвитку дитини. Вона допомагає не лише формувати творчий потенціал, а й удосконалювати сенсорні навички, розвивати дрібну моторику, уяву та емоційне сприйняття світу. Це невід'ємна частина гармонійного розвитку, яка закладає основи для подальшого вдосконалення художніх і творчих здібностей дитини.

Література та джерела

1. Білявська Л. М. Образотворча діяльність як засіб розвитку емоційної сфери дітей. Київ: Артбук, 2023. 228 с.
2. Дмитрієва О. А. Вплив малювання на розвиток когнітивних здібностей дітей дошкільного віку. Львів: Новий світ, 2021. 198 с.
3. Кравченко О. О. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчості в малюнках дітей: монографія. Чернівці: Видавництво університету, 2022. 280 с.
4. Павелків Р.В. Розвиток зображувальної діяльності у дошкільному віці. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/76305-rozvitok-zobrajuvalno-dyalnost-u-doshklnomu-vts.html> (дата звернення: 12.02.2025).
5. Савченко В. В. Психологічні основи розвитку творчих здібностей у дітей: методика та практичні поради. Київ: Альфа, 2022. 256 с.

СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТ У ЖИТТІ СТУДЕНТА: ЕФЕКТИВНІ ТЕХНІКИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

Вікторія Торчило,

студентка групи А-42 спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Сарненський педагогічно фаховий коледж РГДУ»

Наукова керівниця – Оксана Саванчук, викладач технічних дисциплін

Сучасне студентське життя сповнене викликів, які негативно впливають на здоров'я, продуктивність та мотивацію до навчання. Саме тому ефективний стрес-менеджмент є важливим, адже дозволяє підтримувати баланс та емоційне благополуччя.

Студентське життя – це період інтенсивного розвитку, самостійності та відповідальності, але водночас і час значних навантажень, які можуть викликати стрес.

В наш час немає стабільності і гарантій, що завтра все буде так як і сьогодні, реалії життя часто збивають нас з пантелику, ми не можемо гарантувати завтра..., ми

Секція 8. Психологічний вимір особистості

плануємо одне, а трапитись може різне, головне зберегти психічне, фізичне та ментальне здоров'я, що є запорукою успіху.

То, що ж таке стрес? Стрес являє собою неспецифічну реакцію організму на умови середовища, що різко змінюються [4].

Стресовий стан може супроводжуватись порушенням координації рухів, неадекватністю емоційних реакцій, різким збільшенням кількості помилок та іншими відхиленнями у поведінці людини. Залежно від виразності, стрес може здійснювати на діяльність людини як позитивний (мобілізація організму, активація резервів для адаптації до мінливих умов життя), так і негативний (до повної дезорганізації поведінки, яка унеможливорює адекватність вчинків у відповідь на стресори) вплив [4]. Проте, коли стрес триває довго і не має належного вирішення, він стає хронічним і може негативно впливати на фізичне та емоційне здоров'я.

У студентів стрес може виникати з кількох причин: ситуація в країні, проблеми в родині, великий обсяг інформації для вивчення, пошук роботи, фінансові труднощі або труднощі в адаптації до нового середовища [3]. Проте важливо навчитися ними управляти, щоб уникнути емоційного вигорання та зберегти власне здоров'я.

Вічна проблема здобувача освіти “не встигаю” [7] залишається основною перепорою у студентському житті. Здається, що час так швидко розлітається між незліченними завданнями. Але на щастя, є розв'язання, стрес-менеджмент, тайм-менеджмент допомагає впоратися з усіма цими труднощами.

Використовуючи техніки менеджменту, фізичні вправи, медитацію та підтримку близьких, студенти можуть ефективно знижувати рівень стресу, підвищувати власну стресостійкість і досягати своїх цілей у навчанні та особистому розвитку.

Під менеджментом ми розуміємо систему керування діяльністю соціального об'єкта.

Функції менеджменту:

1. Планування діяльності.
2. Організація.
3. Координація.
4. Мотивація до вчасного та якісного виконання завдань.
5. Контроль результатів діяльності.

Розглянувши сукупне поняття “стрес-менеджменту” визначаємо, що йдеться про систему керування станом психічної напруги, зайвого психічного збудження у складних, важких незвичних або екстремальних життєвих ситуаціях. При безперервних стресах зайва напруга значно знижує ефективність роботи, впливаючи на емоційний, фізичний та інтелектуальний стан людини. Наднавантаження поглинають сили, які потрібні у навчальній діяльності. Постійна перенапруга провокує стан хронічної втоми, емоційне вигорання, що супроводжується втратою інтересу до навчання, неможливістю відновитися навіть після тривалого відпочинку [6].

Головна мета стрес-менеджменту – забезпечити грамотне управління станом і поведінкою людини під час сильної фізичної або психологічної напруги. Результатами стрес-менеджменту є:

- 1) Формування адекватної реакції людини у відповідь на дію стресорів.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

2) Повернення суб'єкта дії до потрібного рівня працездатності.

3) Запобігання стресовим станам через підвищення рівня життєстійкості шляхом розвитку внутрішнього потенціалу особистості.

З огляду на вище зазначені функції менеджменту, сформулюємо елементи системи стрес-менеджменту – складники процесу керування психічним станом:

- Планування, тобто свідоме визначення програми адекватних дій для об'єкта керування;

- Організація – свідоме виконання цілеспрямованих дій задля зміни емоційного стану;

- Координація – урахування взаємозв'язку емоційних проявів із поведінкою, фізичним самопочуттям та змінами, які постійно відбуваються в оточенні;

- Мотивація – підтримка стану внутрішньої готовності діяти рішуче та відповідально, наполегливо шукати адекватні способи та опрацювати техніки стабілізації емоційних станів і позитивних почуттів;

- Контроль успішності використання практичних технологій подолання кризових станів, аналіз ефекту впливу обраної поведінки на проблемну ситуацію з метою планування подальших адекватних дій [7].

Ефективність стрес-менеджменту зумовлюється наявністю всіх п'яти складників процесу керування [5]. Відсутність будь-якої з них зводить нанівець намір впливати на себе або інших у кризовій, стресогенній ситуації.

Для опанування мистецтва стрес-менеджменту, на нашу думку, потрібні такі вміння:

- Бути на постійному зв'язку зі своїми емоціями. Вони найкращі індикатори безпеки / небезпеки ситуації;

- Бути вільним від стереотипів сприйняття та упереджень в оцінках ситуацій, людей;

- Обирати цілісне бачення ситуації: кругозір «360 градусів» для оцінки ситуації замість «точки зору» або «кута зору»;

- Працювати на фоні одночасного поєднання м'язового розслаблення та безперервного зв'язку з оточенням («все бачу, чую, відчуваю»), щоб легко, миттєво, свідомо зосереджуватись на важливому для цілеспрямованої дії;

- Бути «над» ситуацією, бачити її з відстані, а не відчувати себе в епіцентрі подій.

Однак завдяки ефективному стрес-менеджменту та використанню технологічних рішень можна зменшити напругу, покращити самопочуття і водночас покращити продуктивність. Зараз у вік технологій використання спеціалізованих додатків для планування, та програмне забезпечення допоможе створити структурований розклад для ефективно побудови навчання та професійного зростання:

Todoist – програма [1] організовує навчальні завдання, дедлайни, нотатки, в ній можна розбити великі проекти на підзадачі, можна ставити нагадування.

My Study Life – програма створює розклад занять, нагадує про дедлайни та екзамени, дозволяє вести нотатки з лекцій та відстежувати прогрес навчання

Forest – якщо ви любляєте телефонні ігри, ця програма за продуктивність дає воду, насіння і можна вирощувати віртуальні дерева, в основі цієї програми є техніка

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Pomodoro тобто 25 хвилин працюєш 5 відпочиваєш, запустивши програму включається режим зосередження який фокусує на навчанні блокуючи соцмережі.

Для організації нотаток є такі програми як: **Notion** – цю програму можна використовувати для групових нотаток, також підходить як для особистого використання. **Evernote** - програма [1] дозволяє додавати аудіозаписи та зображення до текстових нотаток та має функцію швидкого пошуку потрібних матеріалів.

Alarmy – будильник, який не дозволить вам проспати, він вимикається тільки тоді коли виконаєш завдання. Програма пропонує різні перешкоди, залежить що ти обереш є пункт «Розбуди свій мозок» тоді пропонується обрати такі інтелектуальні завдання як: «Мемогу», «Відповідь на питання», «Математичні приклади», «Встановіть математичний символ в приклад» можна обрати рівень складності, також є пункт «Розбуди своє тіло» для того, щоб виключився будильник необхідно виконати завдання «Кроки» пройти певну кількість не менше 15, «Проскануй штрих-код/QR-код» цей штрих код ми спочатку повинні просканувати, щоб налаштувати можна навіть на подвір'ї, тому ваш будильник не виключиться зранку поки ви не проскануєте цей код на подвір'ї, «Потряси пристрій», «Присядь» певну кількість разів, виконувати потрібно тільки з телефоном на якому грає будильник. », «Зроби фотографію» ця функція працює як з QR-кодом.

Важливо стежити за своїм сном [8], **Sleep Cycle** програма яка аналізує фази сну, нагадує вам коли вам час вже відпочивати, відстежує якість відпочинку як ви висипаєтесь, пропонує дихальні вправи та класичну музику перед сном [2].

Дуже важливо мати фізичну активність та виховувати в собі хороші звички, займатися спортом, робити прогулянки на свіжому повітрі [8] чи інші хороші звички як випивати певну кількість води за день, пити вітаміни які є дуже важливими для підтримки імунітету, але про які ми можемо забути **Habit** – програма яка допомагає сформувати звички та нагадує про їх виконання, головне уникайте шкідливих звичок.

Висновки: стрес є невід'ємною частиною студентського життя, сам по собі він не є шкідливим, але його надмірна кількість та тривалість можуть призвести до серйозних проблем зі здоров'ям, навчанням та емоційним станом. Щоб мінімізувати вплив стресу необхідно навчитися користуватися комбінацією: стрес-менеджмент, тайм-менеджмент та програмне забезпечення, що дозволяє контролювати емоційний стан, раціонально розподіляти час і підвищувати продуктивність своєї діяльності. Використовуючи ці методи, можна уникнути перевтоми, зменшити стрес і водночас встигати більше без шкоди для здоров'я.

Отже, вчитися дотримуватись стрес-менеджменту для студентів –це не просто навичка, а найкращий спосіб оптимізувати своє життя. Він допомагає вам стати більш організованими, продуктивними та впевненими у своїх можливостях, роблячи студентські роки більш яскравими та результативними.

Пам'ятайте: стрес – це не ворог, а сигнал організму про необхідність змін і турботи про себе. Не давайте стресу управляти Вашим життям. Ви управляєте стресом!

Література та джерела

1. Ількова О. Кращі планувальники: 10 додатків для тайм-менеджменту. URL: https://www.moyo.ua/ua/news/luchshie_planirovshchiki_10_prilozheniy_dlya_taym-menedzhmenta.html?srsId=AfmBOoqXf4B4nXRz7f7wBd6qz9HT51d8h8jkSD-mldEmwb_cawZI91s- (дата звернення: 03.03.2025).
2. Міроненко Т. Інструкція зі сну: 6 порад, 6 предметів, 6 додатків, щоб ефективно висипатися. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/instruktsiya-po-snu-6-sovetov-6-predmetov-i-6-prilozheniy-chtoby-effektivno-vysypatsya-04032021-1119> (дата звернення: 03.03.2025).
3. Молодь та психічне здоров'я URL: <https://fgritb.knukim.edu.ua/home/news/hlobalne-poteplinnia-ta-turystychnyi-biznes.html> (дата звернення: 20.02.2025).
4. Радченко О.М. Теорія стресу та філософські погляди Ганса Сельє: значення для сучасної медицини. URL: <https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinari-problemi/71356-teorya-stresu-taflosofsk-poglyadigansasel-znachennya-dlya-suchasno-meditcin> (дата звернення: 19.02.2025)
5. Тімкова К. 10 порад студентам для боротьби зі стресом. URL: <https://ugi.edu.ua/10-porad-studentam-dlya-borotby-zi-stresom/> (дата звернення: 28.02.2025).
6. Шевчук О. Ефективні техніки боротьби зі стресом і тривогою URL: <https://apteka.net.ua/articles/efektyvni-sposoby-borotby-zi-stresom-i-tryvohoju> (дата звернення: 28.02.2025).
7. Шулежко В. Тайм-менеджмент. Методи управління часовим ресурсом. URL: https://lb.ua/society/2022/02/22/506318_taymnedzhment_metodi_upravlinnya.html (дата звернення 01.03.2025).
8. Що таке стрес та як з ним боротися. URL: <https://phc.org.ua/news/scho-take-stres-ta-yak-z-nim-borotisya> (дата звернення: 20.02.2025).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ РОБОТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Богдана Філюк,

студентка ММ-21 групи магістра

за спеціальністю 223 Медсестринство ОПП Сестринська справа

КЗВО «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Пастрик, д-р психол. наук, доцент

У статті розглянуто еволюцію мотиваційних теорій та їхню роль у професійній діяльності, зокрема у сфері охорони здоров'я. Проаналізовано основні концепції мотивації від класичних економічних моделей до сучасних теорій самореалізації. Особлива увага приділена матеріальним і нематеріальним стимулам, що впливають на продуктивність медичних працівників.

Мотивація відіграє ключову роль у професійній діяльності людини, визначаючи її продуктивність, залученість та якість виконання обов'язків. Вона є основою для ефективного стимулювання праці, особливо в таких критичних сферах, як охорона здоров'я. З часом концепції мотивації еволюціонували: від примусового підходу до сучасних моделей, що враховують особистісні, соціальні та економічні аспекти трудової діяльності. Вивчення цього процесу має важливе значення як для науковців, так і для практиків.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Різними аспектами проблеми мотивації та стимулювання працівників займалися як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, зокрема Ф. Тейлор, Г. Грант, Д. МакГрегор, У. Оучі, Е. Мейо, К. Альдерфер, Ф. Герцберг, Д. Макклелланд, В. Врум, Е. Десі та Р. Райан. Так, класичні теорії мотивації (Ф. Тейлор, А. Сміт) розглядали працю з позиції матеріального стимулювання та продуктивності. У середині ХХ століття почався активний розвиток соціально-психологічних підходів (Е. Мейо, Д. МакГрегор), які звертали увагу на роль міжособистісних відносин та соціального середовища.

На думку В. Вілюнаса та Х. Хекхаузена, мотивація професійної діяльності є одним із визначальних чинників успішної адаптації спеціаліста та його довготривалої ефективності. Особливо це актуально для медичних працівників, оскільки рівень їхньої внутрішньої мотивації впливає не лише на їхню продуктивність, а й на якість медичних послуг, що своєю чергою сприяє підвищенню ефективності лікування пацієнтів.

Ряд досліджень (Г. Куценко, В.Рубан, І. Харді, Р. Калімо) фокусуються на соціально-психологічних особливостях адаптації медичного персоналу, підкреслюючи, що особливо вразливими до проблем демотивації є середні медичні працівники. Водночас дослідники М. Боухала та Е. Боллз зазначають, що професійна діяльність у сфері охорони здоров'я супроводжується низкою психологічних ризиків, включаючи стрес, емоційне вигорання та хронічну втоми, що негативно позначається на мотиваційній сфері.

Попри наявні дослідження, все ще залишається недостатньо вивченим питання впливу мотиваційних чинників на ефективність діяльності медичних працівників та механізми їхнього стимулювання. У сучасних умовах важливо розробити адаптивні мотиваційні стратегії, що враховують як матеріальні, так і нематеріальні стимули, а також психологічні аспекти професійної діяльності у сфері охорони здоров'я.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є аналіз еволюції мотиваційних теорій та їхнього впливу на професійну діяльність, з особливим акцентом на сферу охорони здоров'я. Дослідження спрямоване на виявлення ключових чинників, що визначають ефективність мотивації медичних працівників, а також розробку підходів до вдосконалення системи стимулювання їхньої праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття "мотив" стосується внутрішніх причин, що визначають поведінку людини та спонукають її до дії, тоді як "мотивація" є процесом формування і підтримки поведінкової активності. "Стимул" – це зовнішній чинник, що підсилює або змінює мотиваційні установки особистості [3, с. 11].

Мотивація діяльності являє собою складну систему збудників, що включає потреби, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності і т.д.

Історичний розвиток мотиваційних концепцій значною мірою залежав від соціально-економічних умов. У ХVIII-ХІХ століттях домінували підходи, що ґрунтувалися на економічній доцільності, проте згодом до уваги почали брати й соціальні та психологічні аспекти. У ХХ столітті дослідження мотивації набули більшої глибини завдяки працям таких науковців, як Абрахам Маслоу (ієрархія потреб), Фредерік Герцберг (теорія двох факторів), Девід Макклелланд (теорія потреб), Віктор Врум (теорія очікувань) та багатьох інших.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Розвиток теорій мотивації можна умовно поділити на кілька періодів. У XVIII - першій половині XX століття мотивація праці розглядалася переважно через призму економічної необхідності. Погляди Адама Сміта та Джереми Бентама визначили концепцію "економічної людини", згідно з якою матеріальна вигода була головним рушієм діяльності. Проте у 30-70-х роках XX століття внаслідок досліджень Елтона Мейо та Дугласа МакГрегора на перший план вийшли соціальні аспекти мотивації, що виявилось у формуванні концепції "соціальної людини". Починаючи з 70-х років XX століття, увага дослідників зосереджується на інноваційних мотиваційних теоріях, що підкреслюють значення самореалізації, творчості та людського капіталу (Едвард Десі, Річард Райан, Клейтон Альдерфер) [3, с. 9-10].

Сучасні підходи до мотивації враховують не лише матеріальні, а й нематеріальні стимули, психологічні особливості особистості, соціокультурний контекст. У сфері охорони здоров'я ефективні мотиваційні механізми повинні поєднувати фінансове заохочення, професійний розвиток, корпоративну культуру та соціальні гарантії, що сприяє підвищенню продуктивності та якості послуг.

Мотиваційні чинники медичних працівників можна умовно поділити на матеріальні, нематеріальні, соціальні та психологічні. До матеріальних належать заробітна плата, премії, соціальні пакети та інші фінансові стимули. Нематеріальні фактори включають визнання, кар'єрне зростання, сприятливі умови праці та можливості для професійного розвитку. Важливу роль відіграють соціальні аспекти, зокрема почуття приналежності до колективу, підтримка з боку керівництва та моральне задоволення від роботи. Крім того, психологічні аспекти, такі як емоційне задоволення від виконуваних обов'язків та відчуття значущості своєї діяльності, є потужними мотиваторами для працівників сфери охорони здоров'я [4, с. 56-59].

Усі види мотивації тісно пов'язані між собою і взаємозалежні. Мотивація може бути як внутрішньою, так і зовнішньою, і вони теж взаємопов'язані.

Внутрішня мотивація є диспозиційною і проявляється під впливом конкретної ситуації. Вона змінює сприйняття людиною ситуації, яка виникла, і оцінку цієї ситуації залежно від її актуальних інтересів і потреб, що мають певну ієрархію та спрямованість. Вона визначається силою мотивації та потребою людини у цій ситуації, що, в свою чергу, призводить до підвищення ефективності її діяльності.

Зовнішня мотивація є ситуаційною і стимулює людину до дій під впливом зовнішніх умов чи стимулів. Вона регулюється матеріальними та психологічними факторами, такими як доплати за роботу вночі, чергування, премії за особистий внесок або інші форми винагороди [3, с. 14].

Наукові дослідження підтверджують, що високий рівень мотивації безпосередньо корелює з якістю медичних послуг. Високомотивовані медичні працівники демонструють більшу ефективність, краще взаємодіють із пацієнтами та мають більшу схильність до професійного розвитку. Враховуючи важливість цих чинників, медичні установи повинні розробляти комплексні програми мотивації, які поєднують матеріальні та нематеріальні стимули, сприяючи професійному вдосконаленню працівників [2].

Висновки. Мотивація є складним багатокомпонентним процесом, що має вагомий вплив на професійну діяльність. У сфері охорони здоров'я розробка ефективних мотиваційних стратегій є критично важливою для забезпечення якості

Секція 8. Психологічний вимір особистості

надання медичних послуг. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку індивідуалізованих моделей мотивації, що враховують матеріальні та нематеріальні аспекти стимулювання праці, а також на аналіз сучасних мотиваційних стратегій у сфері охорони здоров'я. Оптимізація мотиваційних механізмів сприятиме покращенню умов праці медичних працівників та підвищенню ефективності всієї системи охорони здоров'я.

Література та джерела

1. Максимець С. Психічне здоров'я медичних працівників в умовах професійного стресу. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Суспільство для психічного здоров'я особистості: взаємодія родини, освіти, громади»* (м. Житомир, 24 листопада 2022 р.). Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/35206>.
2. Ніколаєва, Т. В. Психологічна адаптивність та мотивація до професійної діяльності медичних сестер в умовах воєнного стану. *Магістерські студії. Альманах* / ред. кол. : Д. С. Мальчикова, Т. С. Корнішева. Херсон ; Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. Вип. 24. С. 310-313.
3. Особливості мотиваційної діяльності медичних працівників охорони здоров'я, шляхи оптимізації : методичні рекомендації / Укл.: В.В. Чорна, Н.Д. Корольова, О.А. Серебреннікова, Н.І. Гуменюк, В.М. Махнюк, М.В. Матвійчук та ін. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 44 с
4. Чорна В.В. Мотивація і працездатність медичних працівників сфери охорони психічного здоров'я як предиктор їх психологічного благополуччя. *Довкілля та здоров'я*. К., 2020. Вип. 4 (97). С. 53-62 URL: <https://doi.org/10.32402/dovkil2020.04.053>



Секція 9



Професійна освіта в умовах сьогодення

ЗНАЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У РОЗВИТКУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ТЕНІСОМ

Владислав Андросович¹,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Валентина Медведчук²,

студентка 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко, д-р пед. наук,

декан факультету початкової освіти та фізичної культури

У статті розглянуто значення координації та координаційних здібностей у фізичному розвитку учнів середнього шкільного віку під час занять тенісом. Визначено вплив спеціальних вправ на покращення просторової орієнтації, рівноваги, ритму та реакції. Обґрунтовано роль тенісу як ефективного засобу розвитку координаційних якостей, які сприяють всебічному фізичному та психомоторному розвитку школярів.

Сучасний теніс – це гра, яка вимагає від спортсменів техніко-тактичних дій високої потужності, швидкості, різноманітності. Спортсмени повинні виконувати велику кількість переміщень в сполученні з варіативністю дій та володіти високим рівнем координаційних здібностей. Різнобічний характер тенісу, низька координаційна підготовка створює певні труднощі у побудові тренувального процесу. Теніс вимагає високого рівня координаційної майстерності на фоні високого розвитку загальних та спеціальних фізичних якостей: сили, швидкості, швидкісної витривалості тощо [3].

В сучасному тенісі тривалість матчу коливається від 50 до 120 хвилин, на швидкому покритті – від 52 до 110 хвилин; за матч тенісисти виконують від 128 до 396 ударів на повільному покритті і від 175 до 460 ударів на швидкому; за цей час спортсмени пробігають від 863 до 2015 метрів на кортах з повільним покриттям і від 774 до 1564 метрів на кортах зі швидким покриттям; темп розіграшу очка становить

від 18 до 22 ударів в хвилину на ґрунтових покриттях та від 25 до 23 ударів в хвилину на швидких покриттях.

Одним з актуальних питань спортивного тренування юних тенісистів є вивчення вікових особливостей розвитку основних фізичних якостей [1]. У час найбільш бурхливого природного розвитку будь-якої фізичної якості слід приділяти головну увагу у тренуванні юних тенісистів саме тому фізичному координація, темпи приросту якої більше у цей період, або ж, навпаки, приділяти найбільшу увагу тим фізичним якостям, темпи приросту що у такому віці найменші [2; 5]. У віковій фізіології накопичені певні знання, але спеціальних робіт по даному питанню нами не знайшлося. Автори, які вивчали вікові особливості природного розвитку швидкості рухів [3] відзначали, що швидкість рухів із віком наростає хвилеподібно: в 8-9 років – надто повільно, в 10-12 – швидше, а у 13-14 років починає сповільнюватися. Після 15-16 років спостерігається високий темп розвитку швидкості рухів, що являє собою анатомо-фізіологічну основу, у цей самий час спостерігається найбільший приріст м'язової сили [1; 6].

Для ефективної реалізації координаційних дій при навантаженнях такого рівня необхідна інтегральна підготовка тенісистів, тобто така, що передбачає органічне поєднання застосування засобів розвитку фізичних якостей, тактичного мислення, якісної техніки виконання прийомів. Це є проблемою для сучасних фахівців в тенісі, оскільки обсяг навантажень не може підвищуватись нескінчено, а на сучасному етапі величини обсягу та інтенсивності навантажень дістали граничних величин, які може витримати спортсмен. В цьому аспекті особливе значення набуває підготовка у плані розвитку координаційних здібностей, оскільки спортсмен в сучасному тенісі повинен приймати вірні рішення в короткий проміжок часу і виконувати на фоні великих фізичних навантажень ефективні техніко-тактичні дії [2; 5].

Фізичний розвиток учнів середнього шкільного віку є важливим компонентом гармонійного формування особистості. Координаційні здібності відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної рухової діяльності, особливо в технічно складних видах спорту, таких як теніс. Заняття тенісом сприяють вдосконаленню точності рухів, просторової орієнтації, рівноваги та швидкості реакцій, що позитивно впливає на загальний фізичний стан учнів. Координаційні здібності – це комплекс психомоторних якостей, що визначають здатність людини до управління руховими діями в різних умовах. Вони включають:

- Просторову орієнтацію;
- Рівновагу;
- Швидкість реакції;
- Точність рухів;
- Здатність до переключення та ритму.

Теніс є одним із найефективніших видів спорту для розвитку координації, оскільки вимагає:

- Точності та швидкості рухів;
- Вміння передбачати дії суперника;
- Збереження рівноваги під час руху;
- Реакції на змінні ситуації [4].

У середньому шкільному віці (10–14 років) координаційні здібності мають високий потенціал для розвитку, що зумовлено активним формуванням нервової системи та рухового апарату. Систематичні заняття тенісом сприяють покращенню загальної координації, швидкості реакції та просторової орієнтації. Додаткове навантаження на організм юних спортсменів у віці 10-12 років надає також зміна змагальних умов: саме з цього віку хлопчики починають виступати окремо від дівчат. І тому саме на цьому етапі юні спортсмени отримують стрес, пов'язаний зі зміною змагальних умов, з фізіологічними змінами початку статевого дозрівання, з необхідністю переходити на новий якісний рівень змагальної діяльності з точки зору підвищення вимог до функціональної, техніко-тактичної, психологічної підготовленості [1].

Розглянемо методику розвитку координаційних здібностей під час занять тенісом. Розвиток координації у процесі занять тенісом передбачає використання таких вправ:

- Вправи на рівновагу: стояння на одній нозі з ракеткою, пересування на носках;
- Вправи на реакцію: ловіння м'яча після відскоку від стіни;
- Вправи на просторову орієнтацію: пересування по майданчику за командами тренера;
- Вправи на ритмічність: відбивання м'яча у заданому темпі;
- Регулярне виконання цих вправ сприяє поступовому розвитку координаційних якостей учнів.

Вважаємо, що слід створити відповідні педагогічні умови ефективного розвитку координаційних здібностей:

- Систематичність занять;
- Поступове ускладнення вправ;
- Індивідуальний підхід до кожного учня;
- Поєднання ігрових методів з технічними вправами;
- Мотиваційний супровід та створення позитивного емоційного клімату.

Отже, координаційні здібності є важливим компонентом фізичного розвитку учнів середнього шкільного віку. Заняття тенісом створюють сприятливі умови для вдосконалення просторової орієнтації, рівноваги, реакції та точності рухів. Регулярне використання спеціальних вправ сприяє гармонійному розвитку фізичних якостей, покращує психоемоційний стан та підвищує інтерес до занять спортом. Інтеграція методик розвитку координації у навчальний процес дозволяє підвищити ефективність фізичного виховання та зміцнити здоров'я школярів.

Література та джерела

1. Лях В. І. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2020.
2. Горбунов В.О. Фізичний розвиток дітей середнього шкільного віку. Харків: Основа, 2021.
3. Pluim B., Safran M. Tennis Medicine: A Complete Guide to Evaluation, . Treatment, and Rehabilitation. Springer, 2017.
4. Schmidt R.A., Lee T.D. Motor Learning and Performance. Human Kinetics, 2019.
5. Кіченко, Н.В. Методика фізичної підготовки тенісистів до змагань. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2021, 6 (137), 71–75.

SWOT-АНАЛІЗ ДЛЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Ганна Антоненко,

студентка групи ЕП-23 спеціальності 051 Економіка
Освітньо-професійна програма Економіка підприємства

Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник – Галина Букреева, викладач економічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, голова циклової комісії суспільно-економічних дисциплін

Надана характеристика SWOT-аналізу, який важливий для будь-якого керівника або управлінського працівника, зорієнтованого на поточну роботу, це корисна справа, яка вимагає від будь-кого, замислитися на перспективу. Відповідні навички повинні бути сформовані в процесі навчання

Глобалізація економіки вимагає від сучасної робочої сили наявності критичного й аналітичного мислення, креативності, пізнавальної гнучкості, здатності розв'язувати задачі, ініціативності, медійної та інформаційної грамотності. Тому досягти економічного зростання можливо за умов підготовки робочої сили, здатної до швидких змін і жорсткої конкуренції на регіональному, національному і глобальному ринках праці.

Загальною проблемою сучасних випускників після закінчення закладу освіти є відсутність необхідних вмінь, навичок і досвіду. Найбільш затребуваними м'якими навичками серед українських роботодавців є: вміння працювати в команді, вміння розв'язувати комплексні проблеми і задачі, комунікабельність, адаптивність, відповідальність, грамотність і здатність швидко навчатися.

Для розвитку управлінських компетенцій важливо крім загальних методів аналізу і планування діяльності необхідно використовувати різноманітні методи для управлінської оцінки діяльності підприємства.

Для підтримки ефективності підприємства на високому рівні і своєчасне визначення проблем в діяльності підприємства необхідно періодично проводити комплексну управлінську оцінку.

Комплексна оцінка управлінської діяльності підприємства являє собою її характеристику, отриману в результаті комплексного дослідження, тобто одночасного й погодженого вивчення сукупності показників, що відображають всі аспекти господарських процесів, і утримують узагальнюючий висновок про результати діяльності виробничого об'єкта.

Один з найпопулярніших методів аналізу і оцінки середовища – є SWOT-аналіз. Його назва є аббревіатурою англійських слів strength (сила), weakness (слабкість), opportunities (можливості), threats (загрози).

Методологія SWOT-аналізу використовується в управлінській оцінці діяльності підприємства тому, що вона передбачає спочатку виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, після цього встановлення зв'язків між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії підприємства.

Широке застосування та розвиток SWOT-аналізу пояснюються такими причинами: стратегічне управління пов'язане з великими обсягами інформації, яку потрібно збирати, обробляти, аналізувати, використовувати, а відтак виникає потреба пошуку, розробки та застосування методів організації такої роботи.

SWOT-аналіз – це своєрідна форма; він не містить остаточної інформації для прийняття управлінських рішень, але дає змогу впорядкувати процес обмірковування всієї наявної інформації з використанням власних думок та оцінок.

SWOT-аналіз дає змогу формувати загальний перелік стратегій підприємства з урахуванням їхніх особливостей: відповідно до змісту стратегії – адаптації до (чи формування впливу на) середовища.

SWOT-аналіз передбачає пошук можливостей і загроз, які містяться у зовнішньому середовищі організації; дослідження сильних і слабких сторін організації; визначення ланцюгових зв'язків між цими двома групами чинників.

Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації.

Характеристика можливостей та загроз, виявлених при оцінці зовнішнього середовища підприємства наводиться в таблиці 1.

Таблиця 1 – Можливості та загрози зовнішнього середовища підприємства (приклад).

Можливості/ загрози	Основні елементи потенційної можливості, загрози	Питання, або проблема, яких вони стосуються	Можливі дії підприємства
1	2	2	4
Можливості			
Загрози			

Надалі провадиться рангування можливостей і загроз зовнішнього середовища підприємства. Для кожного фактору приводиться експертна оцінка його вагомості. Вважається за доцільне при сильному впливі на організацію такому фактору надавати значення „3”, при помірному – „2”, слабкому – «1». Ці значення записуються у другу графу таблиці 2. В третій графі таблиці визначається кожного фактору на діяльність підприємств: якщо вплив сильний – «3», помірний – «2», слабкий – «1», відсутність впливу – 0. Якщо вплив фактору позитивний, то напрям впливу записується +1, негативний – «-1». Добуток трьох експертних оцінок дозволяє визначити рівень важливості фактору для організації. За названим рівнем вибираються найважливіші фактори для подальшої їх оцінки при розробці стратегії.

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

Таблиця 2 – Оцінка можливостей і загроз зовнішнього середовища підприємства (приклад)

Фактор середовища	Вагомість фактору	Вплив на організацію	Напрямок впливу	Рівень важливості фактору
Розширення інноваційного потенціалу галузі	3	2	+1	+6
Зростання рівня освіти	2	3	+1	+6
Поліпшення ставлення людей до праці	2	2	+1	+4

Проведене рангування факторів зовнішнього середовища дозволяє оцінити наскільки сприятливе оточення і містить істотні можливості для його подальшого розвитку.

Проведений вище управлінський аналіз дає можливість розподілити чинники внутрішнього середовища на дві групи: сильні і слабкі сторони.

Оцінка виявлених у внутрішньому середовищі чинників наведена у таблиці 3 (приклад).

Таблиця 3 – Сильні і слабкі сторони підприємства.

Сильні/слабкі сторони	Основні елементи потенціальної переваги, перешкоди	Питання або проблема, яких вони стосуються	Можливі дії з боку організації
1	2	3	4
Сильні сторони			
Слабкі сторони			

Рівень їх важливості визначається експертами аналогічно, як і для можливостей і загроз зовнішнього середовища.

В результаті проведеного аналізу внутрішнього середовища можна стверджувати, який потенціал має підприємство для подальшого функціонування.

Для встановлення зв'язків між можливостями і загрозами зовнішнього середовища та сильними і слабкими сторонами підприємства будується матриця SWOT.

	Можливості (O)	Загрози (T)
Сильні сторони(S)		
Слабкі сторони(W)		

Встановивши можливі парні комбінації: «можливості – сильні сторони», «можливості – слабкі сторони», «загрози – сильні сторони» і «загрози – слабкі сторони», визначаються, які з них слід враховувати для вибору стратегії підприємства. Найпривабливішим є поле «можливості – сильні сторони» матриці SWOT

Література та джерела

1. Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні /Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. – Київ, 2019. – 107 с. ISBN
2. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Виробничий (операційний) менеджмент: Навчальний посібник. За ред. В.О. Василенка. – К.: ЦУЛ, 2003. – 532 с.
3. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В СТУДЕНТСЬКІЙ МОЛОДІ

Анастасія Веснянка,

студентка ІІПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта,
методист факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

У тексті подано аналіз волонтерської діяльності як чинника формування патріотизму у студентській молоді. Розглянуто роль авторської поезії у розвитку національної свідомості та громадянської відповідальності. Окреслено значення благодійних поетичних проєктів у підтримці воїнів України та зміцненні морального духу. Визначено, що поетичне слово є важливим елементом волонтерського руху, сприяючи наближенню Перемоги.

В умовах суспільно-політичних змін та викликів, які постали перед Україною, особливого значення набуває формування патріотизму серед студентської молоді. Одним із найефективніших засобів розвитку громадянської свідомості та національної ідентичності є волонтерська діяльність. Саме через активну участь у волонтерських ініціативах студенти набувають цінного досвіду соціальної відповідальності, взаємопідтримки та служіння суспільству. Волонтерство не лише зміцнює патріотичні почуття, а й формує лідерські якості, сприяє розвитку громадянської активності та усвідомленню власної ролі у розбудові держави. Таким чином, дослідження впливу волонтерства на формування патріотизму у студентській молоді є актуальним та заслуговує на особливу увагу.

Волонтерська діяльність є важливим інструментом формування соціально відповідальної особистості, яка сприяє розвитку таких якостей, як альтруїзм, організаторських здібностей, а також уміння працювати в команді та адаптуватися до швидко змінюваних умов. Завдяки залученню молоді до волонтерських ініціатив формується свідомість громадян, які здатні активно діяти на користь розвитку суспільства.

Від початку російсько-української війни у 2014 році волонтерська діяльність стала важливим елементом підтримки державних зусиль та забезпечення потреб громадян. Особливої ваги набули ініціативи молоді, серед яких студенти вносять значний внесок через активну участь у допомозі військовим, медичним закладам, а також постраждалим у результаті бойових дій.

Для закладів освіти волонтерські ініціативи стали основою для інтеграції національно-патріотичного виховання в освітній процес. Студенти мають можливість не тільки допомагати іншим, але й вивчати історію своєї держави, культурну спадщину, працювати в різних сферах соціального життя. Таким чином, волонтерська діяльність дозволяє студентам практично застосовувати знання з педагогіки, соціальної роботи та інших дисциплін, розвивати лідерські якості та громадянську активність [1].

Важливу роль у процесі залучення студентської молоді до волонтерства відіграють викладачі, які мотивують студентів до участі у волонтерських ініціативах, а також організовувати різноманітні заходи, спрямовані на розвиток патріотичних почуттів і національної свідомості. Саме через інклюзивні, міждисциплінарні підходи волонтерська діяльність стає ефективним інструментом патріотичного виховання молоді.

У сучасній Україні волонтерська діяльність підтримується на державному рівні, що створює додаткові можливості для молоді активно включатися у волонтерські ініціативи. Важливим є те, що волонтерська діяльність може визнаватися офіційно, і навіть може бути зарахована в якості частини практичної підготовки. Це стимулює студентів до активної участі в різних проектах, що підвищує їхню мотивацію та бажання допомагати [2].

Волонтерська діяльність також важлива для розвитку соціальної згуртованості та єдності серед студентів. Вона дозволяє молодим людям відчувати себе частиною великої спільноти, що працює для майбутнього України, і створює можливості для розвитку нових ініціатив. Під час волонтерських акцій студенти отримують не тільки корисний досвід, але й набувають важливих життєвих уроків, що сприяє їхньому розвитку як громадян та майбутніх лідерів суспільства [1].

Значну роль у формуванні патріотичних почуттів студентів може відігравати творчість, зокрема поезія, що є потужним засобом емоційного впливу. За допомогою літератури студенти можуть глибше осмислити важливість національної боротьби, героїзму, історичних подій, а також сформувані розуміння цінності незалежності та суверенітету.

У сучасних умовах, коли триває боротьба за національну незалежність, поезія стає важливим елементом інформаційної боротьби проти ворога, формує суспільну думку, підтримує моральний дух і мотивує молоде покоління до дій.

Авторська поезія відіграє значну роль у процесі формування національно-патріотичних почуттів серед молоді, оскільки через художнє слово передаються цінності, історична пам'ять та громадянська позиція. Вона є не лише засобом естетичного самовираження, а й потужним інструментом впливу на суспільну свідомість, сприяючи розвитку патріотизму, соціальної відповідальності та активної громадянської позиції.

Одним із прикладів реалізації цієї функції є поетичні збірки, створені в межах благодійних проєктів, спрямованих на підтримку суспільно важливих ініціатив. Перша поетична збірка, «Дві сторони долі», стала результатом глибоких рефлексій на тему людських цінностей, національної єдності та особистих переживань у складні часи. Її видання мало благодійний характер, оскільки усі кошти від реалізації спрямовувалася на допомогу тим, хто цього потребує.

Другий поетичний проєкт «Крилом будь!» був колективним і також мав благодійне спрямування. Учасники цього поетичного видання об'єднали свої зусилля, створюючи збірку, що стала не лише літературним, а й соціальним явищем. Вона демонструє, як мистецтво може бути дієвим інструментом підтримки громадянського суспільства та волонтерських ініціатив. Кошти, зібрані від розповсюдження книги, були спрямовані на благодійність, що підкреслює важливість синергії творчості та соціальної відповідальності. Поетична збірка «Крилом будь!» слугує для захисників та захисниць України, які перебувають на реабілітації, адже вона містить мотивуючі, сповнені надії та сили поетичні твори. Читаючи цю книгу, захисники та захисниці отримують моральну підтримку, що допомагає їм швидше відновитися та відчувати єдність із народом, за можливість існування якого вони борються.

У сучасних реаліях слово стало потужною зброєю. Поезія, поетичні заходи, літературні ініціативи – усе це сприяє наближенню Перемоги, оскільки має безпосередній зв'язок із волонтерською діяльністю. Через організацію літературних вечорів, презентацій збірок, онлайн- та офлайн-заходів збираються кошти для підтримки українських військових, волонтерських ініціатив та гуманітарних проєктів. Художнє слово сьогодні є не лише засобом самовираження, а й частиною великого суспільного руху, спрямованого на збереження національної культури та ідентичності, моральну підтримку суспільства й активізацію молоді в процесі розбудови держави.

Таким чином, авторська поезія виконує комплексну функцію: вона не лише формує патріотичні почуття, а й слугує дієвим інструментом волонтерства, громадської активності та національного згуртування. Завдяки таким ініціативам сучасна студентська молодь отримує можливість не лише зануритися у світ літератури, а й долучитися до важливих соціальних процесів, розвиваючи в собі почуття відповідальності, єдності та любові до Батьківщини.

Активна участь у благодійних акціях, поетичних виступах та культурних заходах свідчить про важливість ролі студентів у розвитку громадянської відповідальності та волонтерства, що має позитивний вплив як на їхнє особисте становлення, так і на підтримку соціальних змін у суспільстві.

Завдяки волонтерським ініціативам студенти мають можливість розвиватися особистісно та професійно, реалізовувати свої громадянські обов'язки та сприяти соціальним змінам у суспільстві. Враховуючи роль волонтерства в освітньому процесі, можна з упевненістю сказати, що воно є важливим інструментом формування активної, свідомої та патріотичної молоді, готової до викликів сучасного світу.

Література та джерела

1. Найда І. В. Волонтерська діяльність молоді як прояв патріотичних почуттів: управлінський аспект. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/31.pdf (дата звернення: 01.03.2025 р.)
2. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474 (дата звернення: 01.03.2025 р.)

МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Валерія Геревич,

студентка групи В III курсу спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) музичного відділення ВСП «Гуманітарно-педагогічного фахового коледжу МДУ»

Науковий керівник – *Ганна Гаврилечко, викладач гри на фортепіано*

Розкрито роль мистецтва у формуванні творчої особистості, сприяючи розвитку уяви, креативності, емоційної та інтелектуальної сфери людини.

Природою мистецтва цікавилися ще древні мислителі. Ці питання і сьогодні не втратили гостроти і актуальності і залишається предметом дискусій. Функція мистецтва – це зовнішній прояв його якості в конкретній системі відношень. Це означає, що функції залежить, з одного боку, від якостей предмета, а з іншого – від суспільства, в якому він діє. Вплив суспільства на функціонування мистецтва багатогранний. Функції мистецтва залежить від рівня виробничих сил, від типу виробничих відносин, і від багатьох інших сторін життя суспільства: політичної, ідеологічної. Не маючи можливості повністю охопити їх, можна виділити два найбільші важливі моменти, які безпосередньо впливають на соціальну роль мистецтва, що активно формують його функцію. Це – суспільні потреби, які задовольняє мистецтво, і умови, в яких відбувається здійснення цих потреб.

На зорі людської історії духовна діяльність, як відомо, була безпосередньо вплетена в матеріальну. Тому про самостійне існування мистецтва як виду діяльності, що виконувало б специфічні функції, не можна було і говорити. Предмети та процеси, подібні до мистецтва в нашому сучасному розумінні, які складають «передмистецтво», служили виключно практичним цілям. Пісні, танці, пантоміма, малюнки допомагали організації трудових дій, фіксували і передавали від покоління до покоління накопичений віками виробничий досвід, формували у членів суспільства духовні якості і практичні навички, які були необхідні для успішного полювання, рибалки, збирання плодів та інших життєво необхідних видів діяльності.

З часом художня діяльність відмежувалась від виробничої, набула відносної самостійності, і її результати стали оцінюватись суспільством не тільки з точки зору практичної користі, але і безкорисно, естетично. Так народилася мистецтво. Але і воно, подібно до «передмистецтва», довгий час зберігало прикладні функції.

Правда, в деяких періодах, прикладна сторона мистецтва відступала в тінь, набуваючи більш підлегле значення. Яскраво це видно на прикладі музики. Професійна музика середньовіччя цілком була підкорена обслуговуванню церковних обрядів або побуту, тобто виконувала тільки практичні функції. Творів «просто» для слухання не було – так як не було в суспільному житті ситуацій і обставин (концерти, музичні спектаклі), в яких музика могла б виконуватись без усякої практичної мети.

Процес звільнення мистецтва від практичних, прикладних функцій почався знову в епоху Відродження і продовжується декілька століть. Але і в наш час мистецтво по-справжньому виконує цілий ряд подібних функцій. Деякі з них пов'язані із задоволенням матеріальних потреб суспільства, інші – духовних. При цьому чітку межу між тими іншими провести не можна. Так, художні твори часто і сьогодні здійснюють практично-організаторську функцію.

Ознаки мистецтва багатоманітні та історично мінливі. Його змісту притаманна, наприклад, пізнавальність як результат відображення в ньому об'єктивної дійсності і внутрішнього світу художника (суб'єкт, таким чином, виступає у мистецтві одним із об'єктів пізнання). Йому притаманна змістовність і емоційність як вираження оцінки дійсності.

Мистецтво завжди передає, «повідомляє» ті або інші емоції автора, які є результатом відображення внутрішнього пережиття дійсності його пізнання. Отже, обов'язкові ознаки мистецтва – інформаційність (наявність смислового та експресивного значень) і комунікативність.

Здатність мистецтва втілювати і передавати знання про дійсність, тобто його пізнавальність, лежить в основі просвітницької функції, яка притаманна багатьом твором, що називається художньо-документальними і науково-художніми. Ті художні твори, які ми відносимо до «чистого» мистецтва (романи, художні кінофільми, опери, симфонії і т.д.), оскільки вони «повідомляють» невідому нам інформацію про дійсність (включаючи психічне життя людини), завжди також несуть цю інформацію. У деяких жанрах мистецтва вона виходить на перший план і тоді ми говоримо про їх просвітницьку роль, в той же час у інших вона не приваблює до себе спеціальної уваги.

Найчастіше у мистецтві виділяють насамперед комунікативну, пізнавальну, виховну та гедоністичну функції. Залишається в силі та інтенсивно розвивається розважальна і прикрашально-зображувальна функції. Виконуючи цю функцію, мистецтво також задовольняє практичну потребу, оскільки відпочинок є необхідною умовою людської діяльності.

Серед інших обов'язкових якостей змісту мистецтва можна відмітити єдність загального і одиничного, абстрактного і конкретного, логічного і наглядного, опосередкованого і не опосередкованого. А серед якостей матеріальної форми – цілеспрямованість у розумінні її підпорядкованості змісту, комунікативність (направленість на сприйняття), «майстерність» (звідси і слово «мистецтво»). Ці властивості мистецтва визначають його здатність багатогранно діяти на людину, в тому числі емоційно, психологічно, ідейно, фізіологічно. Доки художній твір не сприйнято, то ці можливості впливу існують в потенційному виді. Але вони є актуальними, реалізується тоді, коли мистецтво торкається до слухача, глядача, читача.

Виховну функцію мистецтва виділяли серед інших багато мислителів і художників. В різні епохи були створені теорії естетичного виховання, що означало не тільки формування естетичних поглядів або художніх здібностей, але і виховання посередництвом мистецтва всього духовного світу людини, і в першу чергу її ідейних та моральних якостей.

У сучасній естетиці виховна функція мистецтва розглядається і аналізується з різних сторін. В одних працях підкреслюється дидактична, «повчальна» роль художніх творів, у других – їх емоційний вплив, у третіх – значення мистецтва як способу самопізнання людини і суспільства та розширення життєвого досвіду особистості. Естетична функція займає особливе місце в системі функції мистецтва. Вона є обов'язковою для всіх творів, без неї також немає художньої діяльності. Це, таким чином, друга «надфункція» мистецтва. Естетична функція пов'язана з відчуттям радості і насолоди, у ній виявляється такі властивості мистецтва, які сприятливі для людини і суспільства. Всі чесноти, що притаманні мистецтву, зустрічається і в сфері практичної діяльності. Єдність двох надфункцій: виховної та естетичної, що зливаються в одну соціальну функцію – естетично-виховну, – і складає особливість, що відзначає мистецтво від всіх інших видів людської діяльності, від усіх інших матеріальних і духовних явищ.

Таким чином, втративши прикладний характер, мистецтво зберегло в переосмисленому вигляді багато соціальних функцій, здійснення, яких спрямована на задоволення різних практичних потреб суспільства. І так само, як і в «прикладну» епоху, ці багатоманітні функції об'єднуються вищою «надфункцією»: у всіх своїх видах і жанрах, виконуючи інші окремі функції, мистецтво духовно виховує. Воно впливає на думки, почуття та волю, і завдяки цьому формує і перетворює духовний світ людини. Отже, вона здійснює виховну «надфункцію».

Література та джерела

1. Жупанин С. Організація взаємодії мистецтв у процесі формування в молодших школярів еколого-естетичного образу. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*: Сер. Педагогіка. Соціальна робота / Ред. Кол.: Опіярі В., Туряниця В., Блецкан М. Ужгород: Патент: 1999. С.14-17.
2. Масол Л. М., Очаківська Ю. О. Предметний тиждень. Музика. У двох частинах. Методичний посібник для вчителів. Харків: Скорпіон, 2005. 80 с.
3. Шевченко Г.П. Взаємодія мистецтв в естетичному вихованні підлітків. Київ, 1981.

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Надія Гнатенко,

студентка 41Д групи спеціальності 012 Дошкільна освіта музично-педагогічного відділення КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Тетяна Руда, методист коледжу,
викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін**

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

Розкрито складові педагогічної культури як прояву творчої індивідуальності педагога. Охарактеризовано умови виконання людиною своїх службово-кваліфікаційних обов'язків.

Нові тенденції в освіті, які виникли на зламі другого і третього тисячоліть, поява нових парадигм виховання, нової системи соціальних цінностей і цілей освіти, її діалог з культурою людини як її творця і суб'єкта, здатного до культурної самоосвіти, стимулювали особливий інтерес до дослідження феномену «педагогічна культура» і її складових.

У підготовці викладача вищої школи особливе місце посідає формування педагогічної культури, оскільки звання «педагог» набуває свого справжнього сенсу тоді, коли воно невіддільне від поняття «культура». Лише в культурному середовищі можуть сформуватися фахівці, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує школа, суспільство загалом. Культура є підґрунтям формування особистості педагога.

Складові педагогічної культури як прояву творчої індивідуальності педагога:

- ✓ ерудиція, наукові знання, науковий світогляд;
- ✓ комунікативна культура;
- ✓ психолого-педагогічна та методична підготовка, педагогічна майстерність;
- ✓ особистісні якості (духовне багатство, гуманізм, справедливість, толерантність, відкритість, оптимізм, прагнення до самовдосконалення);
- ✓ розвинуте професійно-педагогічне мислення, професійна компетентність;
- ✓ педагогічна техніка (як сукупність прийомів володіння собою і прийомів впливу на інших вербальними і невербальними засобами) [4, с. 80].

Відомо, що високий рівень професійної культури характеризується розвинутою здатністю до розв'язання професійних завдань, тобто розвиненим професійним мисленням і свідомістю [3, с. 69].

Як незалежна особистість культурна людина здатна до самовизначення у світі культури. З педагогічного погляду, це означає подальший розвиток самосвідомості, самостійності, незалежності суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей, почуття самоповаги, здатність орієнтуватися у світі духовних цінностей, уміння приймати рішення і відповідати за свої вчинки, робити самостійний вибір змісту своєї життєдіяльності, стилю поведінки, способів свого розвитку й ін.

Виокремлення педагогічної культури як одного з найважливіших складників культури суспільства зумовлене специфікою педагогічної діяльності викладача, спрямованої на формування особистості, здатної в майбутньому відтворювати і збагачувати культуру суспільства. У освітньому процесі основним засобом передавання культури, духовних цінностей є неповторна індивідуальність педагога як носія культури і суб'єкта міжособистісних стосунків з унікальною особистістю студента, котра постійно змінюється і збагачується. Педагогічна культура є феноменом вияву викладачем власного «Я» у професійно-педагогічній діяльності через єдність його цілей, мотивів, знань, умінь, якостей, здібностей, стосунків, об'єднаних у певну систему педагогічних цінностей. Існуючи об'єктивно, відносно автономно, педагогічна культура як система цінностей функціонує через суб'єктивний духовний світ кожного викладача.

Педагогічна культура викладача діалектично пов'язана з усіма елементами

особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною та ін., оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їхнім складником і водночас містить їх [1, с. 59-60].

Культура професійної діяльності характеризує певний рівень виконання людиною своїх службово-кваліфікаційних обов'язків. Рівень сформованості цього феномена залежить від: спрямованості й стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди); відповідності психофізичних властивостей особистості (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів особистості (мислення, пам'ять, почуття, емоції, воля); повноти й глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду; соціальної активності особистості [2].

Високий рівень культури діяльності визначається тим, що вона не тільки сприяє появі суспільно корисних продуктів, а й розвиває, вдосконалює саму особистість як суб'єкта суспільних продуктивних сил. Головна мета культурного розвитку особистості – реалізація творчих можливостей людини, набуття професіоналізму [3, с. 69-70].

Таким чином, педагогічна культура викладача - це особистісне утворення, інтегрована система педагогічних цінностей, в основу яких покладені духовні цінності, що є досить стійким підґрунтям, згідно з яким викладач співвідносить своє життя і професійно-педагогічну діяльність.

Література та джерела

1. Гриньова В. М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. Вища освіта України. 2016. №4. С. 58-62.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). К., 2016. 417 с.
3. Уваркіна О. *Сутність і зміст професійної культури спеціаліста*. Вища освіта в Україні. 2015. №4. С. 68-78.
4. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. Посібник. К.: Либідь, 2002. 560 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Карина Головченко,

студентка 143 групи спеціальності 013 Початкова освіта
Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради

Науковий керівник – Світлана Левченко,
викладач педагогічно-соціальних дисциплін

У статті досліджується вплив інформаційних технологій та штучного інтелекту на академічну доброчесність. Розглядаються основні принципи доброчесності, загрози плагіату та інших порушень, а також роль викладачів у формуванні культури відповідального навчання. Наголошується на важливості дотримання етичних норм в освітньому процесі.

В умовах активного технологічного розвитку більш доступними та простішими стають можливості отримання та поширення інформації, що має значний вплив на розвиток освіти і науки як у світі загалом, так і в Україні. Інформаційні технології мають безліч переваг, проте, якщо аналізувати цю ситуацію з іншого боку, існує і велика кількість недоліків, що пов'язані зі зростання кількості користувачів інформацією. Це сприяє збільшенню частоти використання та запозичення цієї інформації здобувачами освіти або навіть науковцями неетичним шляхом.

Забезпечення якісної освіти є актуальним у будь-якому контексті, а питання академічної доброчесності тим паче, оскільки Україна прагне інтегруватися у європейський науковий простір, що потребує певного рівня якості освітньої галузі. Останнім часом заклади освіти почали приділяти все більше уваги дотриманню норм академічної доброчесності через появу різних інновацій, що можуть бути використані під час написання наукових праць. Однією з таких інноваційних технологій є штучний інтелект. Розвиток штучного інтелекту увійшов у повсякденне життя людини у формати інтелектуальних систем, мобільних додатків, а також веб сервісів, які можуть сприяти покращенню комунікації або підвищенню ефективності будь-якого виробництва. Проте, незважаючи на низку позитивних наслідків, використання штучного інтелекту негативно впливає на поняття академічної доброчесності у науковому просторі.

Закон України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і правил, визначених законом, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових (творчих) досягнень.

Таким чином, доброчесність є однією з фундаментальних цінностей у системі освіти. Вона базується на таких основних принципах: чесність, повага, відповідальність, справедливість, прозорість, сміливість, довіра. Першим є чесність, яка передбачає уникнення списування, обману, привласнення чужої роботи. Другим є повага, яка ґрунтується на уважному ставленні до різних точок зору, визнанні авторства. Наступним є відповідальність, де кожен учасник навчального процесу несе відповідальність за його цілісність. Четвертим є справедливість, яка передбачає рівні умови для всіх учасників освітнього процесу. Наступним - прозорість, коли є чіткі критерії оцінювання та відкритий процес надання зворотного зв'язку. Далі принцип сміливості, який ґрунтується на здатності відстоювати своїми діями цінності академічної доброчесності. Й останнім принципом є довіра, коли всі учасники наукового процесу не бояться ділитись думками та ідеями [1].

Дотримання цих принципів є важливою передумовою для виховання свідомих громадян, здатних брати на себе відповідальність за свої дії в суспільстві.

Нова українська школа фокусується на розвитку таких компетентностей, як навички критичного мислення, робота в команді, інформаційна грамотність та медіаграмотність. Ці компетентності неможливо розвинути без свідомого ставлення до власної навчальної діяльності та почуття відповідальності за власні результати. Академічна доброчесність допомагає здобувачам освіти зрозуміти важливість самостійної роботи, належного використання джерел інформації та поваги до праці інших.

Особливу увагу слід звернути на роль викладачів у формуванні культури доброчесності. Вчителі повинні не лише передавати знання, але й бути прикладом дотримання етичних принципів та правил. Своїми діями та підходом до викладання вони формують у дітей розуміння того, що чесність і справедливість є важливими цінностями.

У сучасному інформаційному просторі інформацію можна використовувати без обмежень. Необмежений доступ до інформації та невміння нею користуватися призводить до порушення різних видів доброчесності та плагіату. До порушення академічної доброчесності відноситься: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання [2].

Тому потрібно інформувати учнів про дотримання академічної доброчесності, адже згідно з статтею 42 Закону України «Про освіту» дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації» [3].

Академічна доброчесність є ключовою умовою якісної освіти та успішного розвитку Нової української школи. Вона сприяє формуванню відповідальних, самостійних та чесних громадян, здатних до критичного мислення та співпраці. Успішне впровадження культури академічної доброчесності потребує спільних зусиль з боку держави, закладів освіти, вчителів, учнів та їхніх батьків.

Академічна доброчесність має великий вплив на якість освіти, оскільки заснована на базових цінностях, що зумовлюють поведінку всіх учасників освітнього процесу. Її фундаментальними цінностями є чесність, справедливість, довіра, повага, мужність та відповідальність. На процес запобігання порушень академічної доброчесності впливають такі чинники, як морально-етичні норми, прагнення осіб, які пов'язані з освітнім і науковим середовищем, не нехтувати правилами академічної доброчесності, відповідні правила поведінки.

Література та джерела

1. Доценко І.О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. №32. С. 31–42.
2. Каткова Т.Г. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. №6. С. 46–55.
3. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. №24. С. 122–128.

MODERN ENGLISH-LANGUAGE MEDIA SPACE NEOLOGISMS

Yuliia Hromova,

a student of group 41-IM(b), majoring in 014 Secondary Education (English Language and Foreign Literature) at the Faculty of Philology
Municipal Institution of Higher Education
"Vinnytsia Humanities and Pedagogical College"

Scientific Supervisor – *Yuliia, Shlikhtenko PhD, Senior Lecturer at the Department of Germanic Philology, Municipal Institution of Higher Education*
"Vinnytsia Humanities and Pedagogical College"

The modern English-language media space is a crucial environment for the formation and consolidation of new lexical units. Neologisms play a key role in communication, reflecting technological, sociocultural, and political changes. This paper highlights the mechanisms of neologism formation, their role in media discourse, functional characteristics, and prospects for development.

Language is a living organism that constantly evolves under the influence of societal transformations. The media and social networks play a central role in these processes, acting as a platform for spreading new words that quickly become part of the lexicon. Research indicates that neologisms can either become permanently established in the language or disappear after losing relevance [1, p. 38]. The English-language media space is particularly significant as it sets global trends in lexical innovation.

Among the neologisms that have become part of the global lexicon, *cancel culture* holds a special place, evolving into one of the most debated phenomena of modern society. This term refers to the public boycott of celebrities, politicians, companies, or even ordinary people due to their actions, statements, or views deemed unacceptable. Initially, this mechanism emerged as a tool for social accountability, but over time, it has become controversial. Supporters of *cancel culture* see it as a way to draw attention to important issues such as racism, sexism, or abuse of power, while critics argue that it can lead to censorship, social pressure, and even public abuse [2, p. 138].

Equally significant in modern discourse is the term *woke*. Originally used within the African American community to describe people «awakened» to social injustice, discrimination, and racial issues, the term has since expanded to encompass feminism, LGBTQ+ rights, and environmental advocacy. Today, *woke* provokes mixed reactions: for some, it represents social responsibility, while for others, it has become a symbol of excessive political correctness. In right-wing conservative discourse, it is increasingly used with ironic or even derogatory connotations, indicating its strong political charge [2, p. 138].

The mechanisms of neologism formation in the media space are highly diverse, making this process particularly interesting for research. One of the most common methods is **compounding**, which creates concise and expressive terms for complex phenomena. For example, *doomscrolling* describes the habit of continuously reading negative news, leading to anxiety and stress, while *mansplaining* refers to condescending explanations by men to

women about things they presume women cannot understand on their own [3, p. 30]. Both terms emerged in response to shifts in societal discourse and widespread discussions about information overload and gender inequality.

Affixation also plays a crucial role in forming new words, allowing old concepts to adapt to modern realities. For instance, *unfriend* means removing someone from a social media friends list, a characteristic phenomenon of the digital age, while *defund* refers to cutting financial support, often in the context of government or public initiatives [4, p. 57]. Both words illustrate how the linguistic system responds to the need to label new social and political realities.

Another productive mechanism is **conversion**, which allows easy transformation of nouns into verbs and vice versa. The most well-known example is *to Google*, meaning to search the internet using Google. This verb has become so widespread that people use it regardless of the actual search engine they employ. Conversion is a convenient way to economize linguistic resources and provide words with additional semantic flexibility [5, p. 171].

Acronyms play an essential role in the modern digital space, facilitating rapid information exchange. For example, *FOMO* (Fear of Missing Out) refers to the anxiety of missing out on important events, leading people to constantly check social media, while *YOLO* (You Only Live Once) embodies a philosophy of seizing the moment without fear of consequences [6, p. 112]. Due to their brevity and efficiency, acronyms have become an integral part of digital communication.

Neologisms perform various functions in the media space, each reflecting a specific aspect of modern communication. The **nominative function** involves creating new words to denote emerging phenomena. For instance, *biohacking* describes self-conducted biological experiments aimed at enhancing bodily functions, while *super-spreaders* refer to individuals who widely transmit viral infections, a particularly relevant term during pandemics [7, p. 74].

The **expressive function** adds emotional connotations to words, making media messages more impactful. For example, *snowflake* is used to describe overly sensitive individuals who are easily offended, while *doomscrolling* vividly conveys a sense of hopelessness caused by excessive exposure to negative content [8, p. 36].

The **communicative function** enhances effective information transmission. For instance, *clickbait* refers to manipulative headlines designed to lure users into clicking links, while *meme economy* describes the monetization of viral internet memes [9, p. 109].

Neologisms are a reflection of societal change, cultural shifts, and technological progress. They not only expand the linguistic landscape but also capture historical moments in which they are born. What once started as a linguistic experiment can today become a key element of communication, especially in the digital media era. The English-language media space is not only a birthplace for new words but also the primary platform for their popularization and global dissemination.

Media, particularly social networks, have the power not only to reflect reality but also to shape it through language. The way we talk about certain phenomena influences their perception, and new words can create new contexts for understanding. For instance, *cancel culture* is no longer just about boycotting—it embodies an entire system of ideas about responsibility, freedom of speech, and the ethical limits of public reaction. Similarly, *woke*

is no longer solely about social activism; it has evolved into a worldview conflict that divides society. This proves that neologisms do not merely emerge—they carry an ideological charge that can change depending on political and cultural contexts.

The ways neologisms are formed illustrate language's ability to adapt to new realities. **Compounding** creates vivid images that are easily perceived and remembered, as seen in *doomscrolling* or *mansplaining*. **Affixation** reinterprets old concepts, giving them new shades of meaning, as in *unfriend* or *defund*. **Conversion** turns brands into actions, such as *to Google*, while **acronyms** encode entire concepts into short symbolic terms, from *FOMO* to *YOLO*. All these processes demonstrate the flexibility of the linguistic system and its ability to instantly respond to societal demands.

The world is changing, and language changes with it. What we perceive as neologisms today may soon become part of the basic vocabulary or, conversely, fade away along with the phenomena that gave rise to them. Tracking these processes helps not only to understand the logic of linguistic development but also to identify deeper patterns of societal thinking. Further research in this area will provide greater insight into which words have the potential for longevity and which are merely short-lived reflections of cultural and social trends.

References

1. Styshov O. *Ukrainian Lexicon at the End of the 20th Century*. Kyiv: Puhach, 2005. 388 p.
2. Ladonya K. *Neologisms in the Ukrainian Language: Essence, Definition, Principles of Classification, and Functioning*. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series «Philology.» 2018. Issue 36. Vol. 1. pp. 38–40.
3. Polishchuk N. *Terminological Vocabulary of Maidan (Based on the Newspapers «Mirror Weekly», «Ukrainska Pravda», «Gazeta po-ukrainsky», «Vysokyi Zamok»)*. Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic.» 2014. No 791. pp. 138–143.
4. Styshov O. *Dynamics of the Lexical Composition of Modern Ukrainian Language. Lexicology. Lexicography: A Textbook*. Bila Tserkva: Avtorytet, 2019. 198 p.
5. Jesenšek V. *Media-Effective Neologisms in Contemporary German*. *Linguistica*. 2015. Vol. 35, No. 2, pp. 171–207.
6. Kayser D., Agthe M., Prey D. *How Integration Can Succeed*. *Psychologie Heute*, 2016, No. 3, pp. 36–40.
7. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com/> (Accessed: 25.02.2025).
8. Arleth R. *Freeganism: A Lifestyle of Consumer Criticism*. WEB.DE. 04.10.2021. URL: <https://web.de/magazine/>
9. Ponikowska-Renk R. *Text-Constitutive and Text-Distinctive Functions of Occasionalisms in Journalism*. Warsaw, 2014. pp. 101–109.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНИХ ДИДАКТИЧНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Маргарита Драчевська,

студентка 42-Ш групи, спеціальності 013 Початкова освіта
відділення педагогіки та фінансово-інформаційної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Неля Кириленко, канд. пед. наук, завідувачка
кафедри інформатики та інформаційних технологій в освіті**

У статті розглянуто актуальні аспекти створення та систематизації інтерактивних дидактичних ресурсів для роботи вчителя початкової школи із застосуванням сучасних цифрових технологій і хмарних сервісів. Зроблено акцент на необхідності трансформації традиційних методів навчання відповідно до потреб цифрового покоління, що є важливим чинником підвищення ефективності освітнього процесу. Окреслено основні виклики, з якими стикаються педагоги під час створення інтерактивних навчальних матеріалів.

В умовах сучасних освітніх реалій, коли традиційні методи потребують трансформації відповідно до потреб цифрового покоління, розробка інтерактивних дидактичних матеріалів стає необхідною умовою підвищення ефективності навчального процесу. Використання цифрових технологій у початковій школі дозволяє не лише урізноманітнити форми подання інформації, а й сприяє активній взаємодії учнів, формуванню їхніх комунікативних навичок та критичного мислення [1].

Інтеграція сучасних цифрових рішень у педагогічну практику є важливим напрямом розвитку освіти, що відповідає концептуальним засадам Нової української школи та світовим тенденціям модернізації навчання [2]. Особливо гостро ця проблема проявляється у організації ефективного освітнього процесу в умовах освітніх реалій сьогодення, коли навчання найчастіше триває у перервах між повітряними тривогами, та проходить у змішаному форматі.

Проблема створення та систематизації інтерактивних дидактичних ресурсів для роботи вчителя початкової школи із застосуванням сучасних цифрових технологій є предметом досліджень фахівців у галузі педагогіки, дидактики, інформаційних технологій та цифрової освіти. Зокрема, у працях вітчизняних учених (Л. Богданович, Т. Пушкарьова, О. Овчарук, І. Хижняк, Н. Колесник та ін.) розглядаються теоретичні та методичні аспекти впровадження цифрових технологій у початкову освіту, розробки та адаптації інтерактивних освітніх матеріалів, а також підготовки майбутніх педагогів до ефективного використання електронних ресурсів у навчальному процесі [3].

На основі аналізу актуальних джерел з даної теми [1-4], вважаємо, що інтерактивні дидактичні ресурси для роботи вчителя початкової школи можна характеризувати як комплекс цифрових інструментів, методичних розробок і технологічних рішень, які сприяють створенню ефективного, гнучкого та доступного

навчального середовища, що враховує індивідуальні особливості й потреби кожного учня. В умовах сучасних освітніх реалій їх застосування охоплює такі ключові аспекти:

1. Оснащення вчителя сучасними цифровими платформами та сервісами, що дозволяють реалізовувати інтерактивний підхід до навчання, забезпечувати диференціацію завдань і сприяти активній взаємодії учнів у процесі засвоєння знань. До таких платформ належать **Google Classroom, LearningApps, Genially, Canva, Kahoot, Quizizz** та інші.

2. Забезпечення доступності навчального матеріалу через цифрові технології, включаючи спеціалізовані програми для дітей з особливими освітніми потребами, такі як **Sboard, Boardmaker, SpeechTexter**. Вони дозволяють адаптувати освітній контент, сприяють альтернативній комунікації та розширюють можливості для всіх учнів.

3. Розробка та використання мультимедійних навчальних матеріалів, що включають інтерактивні презентації, адаптивні тестові завдання, відеоуроки, візуалізовані інструкції та анімовані пояснення, які роблять освітній процес більш динамічним і доступним для сприйняття.

4. Індивідуалізація навчального процесу за допомогою інтерактивних цифрових інструментів, зокрема **Scratch, ThingLink, Padlet, Flipgrid**, що забезпечують можливість творчої роботи учнів, розширюють комунікативні можливості та сприяють розвитку критичного мислення.

Загалом, інтерактивні дидактичні ресурси виконують важливу роль у забезпеченні якісного освітнього процесу, сприяючи не лише підвищенню мотивації учнів, а й створенню інклюзивного, адаптивного та персоналізованого навчального середовища відповідно до концепції Нової української школи та сучасних цифрових тенденцій.

У той же час, варто зауважити, що цей процес супроводжується низкою викликів, які потребують комплексного вирішення. До основних труднощів, з якими стикаються педагоги, належать такі:

- обмежена цифрова компетентність та недостатній рівень підготовки вчителів до ефективного використання цифрових технологій у навчальному процесі. Попри активну інтеграцію ІКТ в освіту, багато педагогів не мають достатніх навичок для розробки та систематизації інтерактивних дидактичних ресурсів, що ускладнює їх впровадження в освітній процес [4];

- дефіцит часу на створення якісних інтерактивних матеріалів, оскільки процес їх розробки потребує значних ресурсів, зокрема пошуку відповідних інструментів, адаптації контенту та тестування його ефективності в реальних умовах навчання;

- технічні обмеження та нерівний доступ до технологій, що включають недостатнє оснащення шкіл сучасними пристроями, нестабільний доступ до інтернету та обмежені можливості використання хмарних сервісів у деяких навчальних закладах. Це створює дисбаланс у можливостях учнів та вчителів щодо застосування цифрових ресурсів [2];

- відсутність уніфікованої системи цифрових дидактичних матеріалів, що змушує педагогів самостійно шукати, адаптувати або створювати контент. Унаслідок

цього виникає ризик використання неструктурованих або недостатньо ефективних ресурсів, що можуть не відповідати програмним вимогам;

– необхідність адаптації інтерактивних матеріалів для учнів з різними освітніми потребами, що передбачає розробку мультимодальних ресурсів, альтернативних форм подачі інформації та використання спеціалізованого програмного забезпечення. Це потребує додаткових знань і компетенцій у сфері інклюзивної освіти.

Таким чином, попри значний потенціал цифрових технологій у створенні інтерактивних дидактичних ресурсів, їх ефективне використання вимагає вирішення низки методичних, технічних і організаційних питань. Подолання цих викликів сприятиме розширенню можливостей для педагогів, підвищенню якості навчального процесу та забезпеченню доступності освіти для всіх учнів відповідно до сучасних освітніх стандартів.

Література та джерела

1. Овчарук, О. В., Малицька, І. Д., Іванюк, І. В., Гриценчук, О. О., Кравчина, О. Є., Сороко, Н. В. (2019). *Використання засобів хмаро орієнтованого навчального середовища для розвитку ІК-компетентності вчителів: методичні рекомендації*. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

2. Ларіонова, Н. Б. (2019). *Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи: навчально-методичний посібник*. Київ: Педагогічна думка, 150 с.

3. Рибалко, О. О. (2017). *Проектування електронних освітніх ресурсів для початкової школи: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук*. Київ, 20 с.

4. Яцук, Н. О. (2025). Використання технологій ментальних карт, онлайн-дошок, інтерактивних вправ як засіб розвитку мислення учнів. *На Урок*. отримано з: <https://naurok.com.ua/post/zrobimo-distanciylu-efektivnoyu-dobirka-materialiv-iz-biblioteki-na-urok> (дата звернення: 03.03.2025).

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРТЕПАННОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЮРІЯ ПОПОВА

Аліна Кабатрут,

студентка 11 ММ ск групи спеціальності 014.13 Середня освіта
(Мистецтво. Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного
мистецтва КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Юлія Коляда, викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Стаття розглядає педагогічні прийоми роботи зі здобувачами освіти талановитого піаніста Юрія Попова. Вони сформовані на основі багаторічної педагогічної діяльності та під впливом талановитих викладачів що прищепили виконавцю багато технічних навиків, розкрили художньо-виконавський аспект мистецтва та палку любов до творчості та самовираження.

Талановитий піаніст Попов Юрій Кирилович – уродженець Харкова, педагогічну кар'єру розпочав також у Харкові: навчався у Харківському державному

інституті мистецтв імені І. П. Котляревського, захистив дисертацію та отримав ступінь кандидата мистецтвознавства, доцента. Досліджував такі теми, як: «Віртуозність», «Виконавська енергетика», «Виконавський образ», «Музична культура та її вплив на життя піаніста», які згодом були опубліковані у фахових виданнях України.

У Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського зазвичай проводить творчі вечори на яких виконує фортепіанні твори Ф. Ліста, С. Франка, К. Дебюссі [2].

У Луцькій музичній школі №1 імені Ф. Шопена презентував концерт фортепіанної музики, що складався з творів: Д. Скарлатті, Л. В. Бетховена, Р. Шумана, Дж. Гершвіна [1].

Серед його творчих досягнень участь у Міжнародному конкурсі піаністів «Харківські асамблеї» та виступи із сольними концертами в Україні та за кордоном [3].

Приви́ла любов до музики мати. З раннього дитинства в домі звучала гарна музика: платівки, радіо-програми, що транслювали концерти піаністів. Мати водила на концерти у філармонію, консерваторію, дивилися вистави в оперному театрі.

З першого класу Харківської спеціальної музичної школи почалися систематичні заняття, які поєднували практичну і теоретичну сторони навчання музичному мистецтву. Окрім гри гам, етюдів, розучування поліфонічних творів, сонат та п'єс інших жанрів в класі спеціального фортепіано до переліку музичної активності входили співання номерів, написання диктантів на уроках сольфеджіо, танці на заняттях з ритміки, згодом опанування логікою будування акордових послідовностей у класі гармонії, тощо.

Фундамент, закладений в дитинстві та юнацтві дозволив молодому піаністу надалі професійно розвиватися. І дуже важливо, що навчання молодого музиканта мало комплексний характер і не обмежувалося лише грою на інструменті.

Сам віртуоз впевнений: «На мою думку, корінь проблеми сучасного стану класичного виконавського мистецтва з його зазвичай яскравою зовнішньою оболонкою і при цьому часто вихолощеною, позбавленою артистичної унікальності, змістовною складовою бере початок ще в 19 столітті, коли сталося роз'єднання на композиторів та виконавців. З появою таких віртуозів як Ф. Ліст, Н. Паганіні істотно піднялася планка вимог для концертуючих артистів. Для того, щоб бути конкурентоспроможними тогочасним виконавцям необхідно було володіти значним арсеналом технічних навиків та вмій, що зумовило зосередженість виконавців саме на розвитку своєї технічної майстерності. Ця обставина спричинила крен у бік форми подачі матеріалу. Але, як наслідок, постраждала певною мірою змістовна сторона. Я підтримую педагогів, які намагаються розвивати своїх учнів багатогранно. Дуже важливим в методиці викладання є аналіз: розглядання тонального плану твору, його форми, організації мотивів, фраз, більш крупних структур, з'ясування функцій акордів, тощо. Саме такого роду опрацювання твору, що розучується учнем, дозволяє останньому дещо наблизитися до творчої лабораторії композитора. В своїй практиці я також застосовую транспортування творів, що робить головним фактором в ігровому процесі мислення, а не роботу м'язів ігрового апарату, як доволі часто трапляється в практиці піаністів, коли численні повтори того ж самого матеріалу

сприяють певній механістичності гри, що, в свою чергу, робить виконання бляклим. Гра ж в інших тональностях спонукає задумуватися над матеріалом, принципами організації фактури, її складовими частинами. Адже коли розумієш, з яких елементів складається мотив, або фраза, які функції лежать в основі акордових комплексів, то виконати завдання стає простіше. До того ж подібна робота вже межує з композиторською, бо серед композиційних прийомів розробки матеріалу проведення тем в інших тональностях (у різних частинах форми, або у складі секвенцій) посідає значне місце. Тож виконавець ніби стає трохи композитором, що повертає положення речей до більш природнього стану, коли музикант не просто виконує чийсь твір, але й активно занурений до творчого процесу, немов би заново відтворює те, що було написано можливо декілька століть тому».

Продовжує ділитися сторінками творчого становлення: «Мені в житті пощастило навчатися у чудових викладачів – у харківській школі в Ірини Зінов'євни Сурженко, блискучої піаністки, яка володіє чудовою палітрою звукових фарб фортепіано; в консерваторії – у Віктора Сирятського – піаніста-інтелектуала. До того ж роки мого дитинства та юнацтва пройшли під наглядом досвідченого музиканта, концертмейстера та викладача Надії Адольфівни Зац, яка багато годин провела зі мною за фортепіано в якості репетитора. Учениця Абрама Луфера, лауреата 2-го Міжнародного конкурсу піаністів імені Ф. Шопена у Варшаві, Надія Адольфівна навчала мене азам піаністичного ремесла. Саме їй я маю бути вдячним за підтримку режиму моїх занять за інструментом, адже я міг забувати про час, граючи у дворі з друзями в футбол.

Багато корисного моєму музичному розвитку дали майстер-класи. Мені пощастило займатися з видатними українськими викладачами Ігорем Рябовим, Йозефом Ермінем, американськими піаністами Відою Зупончич, Оксаною Яблонською, німецькими музикантами – Клаусом Хельвігом та Хансорм Аронсом, швейцарцем Густофом Герчем, болгаркою Катею Колевою. Кожен із згаданих викладачів поповнив арсенал моїх технічних та художніх засобів виразності».

В роботі зі своїми учнями найголовнішими речами, до яких постійно апелює, є метро-ритм та інтонування. Тому на уроках студенти постійно чують: «рахуй, співай». Для того, щоб точніше опанувати ритмічною складовою творів, нерідко просить учнів проплескати разом з рахунком партію кожної руки, або голосу. Співати їм доводиться також усі шари фактури, щоб розуміти та відчувати зміст кожної лінії, що є необхідною умовою виразного виконавства на фортепіано – «поліфонічному», за своєю сутністю, інструменті, якому підвладно відтворювати музику, написану для оркестру або хору.

Серед інших прийомів, що використовує викладач у власній виконавській практиці, а також в роботі з учнями – позиційне групування звуків. «Для мене, з моторної точки зору, фактура твору уявляє собою послідовність позицій, тобто партії правої та лівої рук можуть бути представлені у вигляді набору звуків, які можуть бути легко відтворюваними при одночасному натисканні на відповідні клавіші. Суть такого підходу – зміна мислення піаніста від натискання окремих клавіш до гри, при якому під долонею опиняються відразу цілі групи клавішей. Це дає виграти у швидкості гри, а також у змозі використання ваги руки та усього тулубу».

Література та джерела

1. Попов Юрій Кирилович – кандидат мистецтвознавства. URL: <https://num.kharkiv.ua/assets/img/structure/faculties/special-piano/Popov.pdf> (дата звернення 14.02.2025).
2. Концерт Юрія Попова. URL: <https://youtu.be/d4YyTIIJ9-o4?si=4Gn7cF2DwRWsmSHT> (дата звернення 19.02.2025).
3. Концерт фортепіанної музики у виконанні доцента Юрія Попова URL: <https://youtu.be/6NKkTT1JU6I?si=4Z6A6WBLkb5Fh48r> (дата звернення 28.02.2025).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Антон Карпенко,

студент 344 групи спеціальності 247 Автомобільний транспорт
Харківського механіко-технологічного фахового коледжу імені О. О. Морозова
Науковий керівник – Оксана Підгорна, викладач спеціальних дисциплін

Професійна освіта – це важлива частина системи освіти в Україні, яка допомагає готувати кваліфікованих працівників для різних галузей економіки. Враховуючи постійні зміни в технологіях, вимогах ринку праці та глобалізацію, професійна освіта в Україні повинна адаптуватися до цих умов. Це дозволяє молодим людям отримати необхідні знання та навички для успішної кар'єри.

Професійна освіта в Україні включає різні види навчальних закладів: професійно-технічні ліцеї, коледжі, а також вищі навчальні заклади, які навчають спеціалістів. Вона важлива для підготовки робітників, які потрібні на різних підприємствах і в різних сферах.

Сьогоднішній ринок праці вимагає від людей все більше нових знань і навичок, особливо в таких сферах, як інформаційні технології, медицина, енергетика та сільське господарство. Тому професійна освіта має бути адаптована до цих змін, щоб молодь могла знайти роботу і мати можливість кар'єрного росту.

В Україні професійна освіта постійно змінюється. Це стосується не тільки оновлення навчальних програм, але й нових форм навчання, які відповідають сучасним вимогам. Однією з таких змін є впровадження дуальної освіти. Це означає, що студенти можуть одночасно навчатися в навчальному закладі і працювати на підприємствах. Завдяки цьому вони отримують практичний досвід, що допомагає легше знайти роботу після закінчення навчання.

Ще однією важливою зміною є розвиток дистанційного навчання. Це дає можливість отримати професійну освіту без необхідності перебувати в конкретному місті чи регіоні, що робить освіту доступнішою для людей з різних куточків країни.

Хоча система професійної освіти в Україні змінюється, вона стикається з деякими проблемами. Більшість молоді все ще віддає перевагу вищій освіті, вважаючи її більш престижною. Тому не всі бажають здобувати професійну освіту, навіть якщо вона може забезпечити хорошу роботу і стабільний дохід.

В майбутньому професійна освіта в Україні має великі перспективи, якщо буде враховано сучасні технології та нові тенденції. Одна з таких тенденцій – це індустрія 4.0, яка включає робототехніку, штучний інтелект та цифрові технології. Важливо, щоб навчальні заклади готували спеціалістів, які зможуть працювати з новітніми технологіями.

Також необхідно покращити співпрацю між навчальними закладами і підприємствами. Це дозволить створювати програми навчання, які максимально відповідають вимогам ринку праці, а також забезпечить студентам можливість проходити практику і працювати за спеціальністю після закінчення навчання.

Ще одним важливим кроком є підтримка програм обміну студентами з іншими країнами. Це допоможе молоді отримувати міжнародний досвід і нові знання.

Професійна освіта в Україні є важливою складовою розвитку економіки та суспільства. Вона повинна адаптуватися до вимог часу, оновлюватися і бути доступною для всіх бажаючих отримати професію. Сучасні підходи до навчання, такі як дуальна система та дистанційне навчання, дають нові можливості для молоді. Однак важливо продовжувати працювати над покращенням якості освіти та її доступності для всіх верств населення.

Література та джерела

1. Кабінет Міністрів України. (2020). Закон України "Про освіту".
2. Міносвіти України. (2022). Концепція розвитку професійної освіти в Україні.
3. Ковальчук, Т. (2023). Професійна освіта в умовах сучасних викликів: теоретичні і практичні аспекти. Київ: Вид-во "Освіта".
4. Грищенко, О. (2021). Інноваційні підходи до організації професійного навчання в Україні. Харків: ХДАДМ.
5. Седляр, І. (2022). Досвід дуальної освіти в Україні: проблеми та перспективи. Львів: "Літера".
6. Шевченко, В. (2024). Реформа професійної освіти: український досвід і європейські стандарти. Київ: Ніка-Центр.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ХОРОВОГО ДИРИГЕНТА СЕРГІЯ САВЕНКА

Олександра Клімова,

студентка 3 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Юлія Коляда, викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

У статті представлений лауреат міжнародних конкурсів, кандидат мистецтвознавства, хоровий диригент і громадський діяч Сергій Савенко. Стаття розглядає його творчу діяльність, співпрацю з хоровими колективами міста Луцька з метою популяризації, нового погляду на хорове мистецтво, пробудження любові до хорової музики українських композиторів.

Сергій Савенко головний діючий хормейстер одеського академічного театру музичної комедії імені Михайла Водяного. Під його керівництвом з'явилися такі театральні постановки: «Без вини винні», «Дерибасівською», «Польська кров», «Червоні вітрила», «Біла акація», «Маріца», «Ніч перед Різдом», «Кохання січового стрільця», «Ніч у Венеції», «За двома зайцями», «Бал на честь короля», «Сільва», «Ісус Христос - суперстар», «Вечір у Буенос-айресі», «Дванадцять стільців», «Золоте теля», «Скрипаль на даху», «У джазі тільки дівчата», «Принцеса цирку». У всіх цих виставах він виступає в ролі диригента, головного хормейстера або хормейстера-постановника [2].

Сергій Савенко активний громадський діяч, адже активно популяризує українське хорове мистецтво. Проводить майстер-класи на курсах підвищення кваліфікації регентів, хормейстерів церковних хорів, викладачів семінарій вокально-хорових відділів у м. Запоріжжя.

У 2015 році проводив майстер-класи з хором Волинської духовної семінарії для регентів, хормейстерів церковних хорів, викладачів семінарій вокально-хорових відділів у Луцьку [1].

У лютому 2025 року Сергій Савенко проводить майстер-клас у КЗВО «Луцький педагогічний коледж». У майстер-класі прийняла участь жіноча хорова капела Глорія, керівник Оксана Кобук.

Для роботи був обраний хоровий твір «Щедрівонька» слова народні, музика Мирона Дацка.

Сергій Савенко при роботі з хоровим колективом приділяє увагу академічній манері співу, розпівці на морморандо, високій позиції співу, чистоті інтонації, дотримується динамічного рівноцінного балансу в партіях. Перед тим як розпочати роботу значну частину часу приділяє розспівуванню: роботі над унісоном усіх партій, терцієвих співзвуч, співу мажорних тризвуків, співу низхідної гами з закритим ротом та академічній манері.

В роботі над хоровими творами багато працює над зображальними елементами: від шепоту до гучності, та фразуванню до сильних долей.

Майстер-клас з хорового диригування продовжувався зі студентами Волинського коледжу культури і мистецтв імені Ігоря Стравінського.

В диригуванні Сергій Савенко використовує вправи для звільнення рук щоб відчувати тяжіння в руках та кистях. Жест має бути легкий але разом із тим вольовий. Руки вільні але не затиснуті. Для цього використовуємо усю повноту амплітуди жесту. Для протяжних та плавних жестів використовує відчуття резини в руках, та відчуття звуку у кінчиках пальців. Наголошує що диригентська майстерність залежить від практики та багаторазового повторення вправ. Жести повинні бути відповідні до характеру музики, і разом з ними працювати над розвитком акторської майстерності.

Робота зі студентами проходить в позитивній атмосфері з жартами щоб сформуванню доброзичливе відношення до хорового співу. Своїми професійними порадами формує практичні уміння здобувача освіти.

Савенко С. М. за свою активну діяльність нагороджений Почесною грамотою від Одеської обласної державної адміністрації Управління культури і туризму, національностей та релігій «За активну участь у фестивалі «Музика сердець», вагомі

творчі досягнення та популяризацію дитячої творчості» (2013); Медаллю святих Кирила та Мефодія «За заслуги у відродженні духовності в Україні»; Знаком народної поваги – орденом «За розбудову України» Савенко Сергій Миколайович, наказ № 2 від 01.02.2017р.; за багаторічну успішну діяльність і високий професіоналізм на честь 10-ти річного ювілею аматорського хору «Ave musica».

Подяка Савенко Сергію за допомогу в організації та проведенні III Одеського хорового фестивалю «Радість», з благословення Високопреосвященнішого Агафангела, митрополита Одеського та Ізмаїльського.

Грамота – хору «Ave musica» в ХГЕУ – керівник Сергій Савенко, за активну участь у підготовці tribute show Океан Ельзи і неоціненний внесок у розвиток українського сучасного хорового мистецтва.

Почесна грамота Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини облдержадміністрації «за вагомі творчі здобутки, професійну майстерність, особливий внесок у розвиток українського театрального мистецтва» 2020 р. [1].

Література та джерела

1. Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової. URL: <https://odma.edu.ua/structure/vykladach-12> (дата звернення 02.03.2025).
2. Сергій Савенко – Одеська музкомедія. URL: <http://muzkomediya.com/collective/person/sergey-savenko> (дата звернення 12.02.2025).

ЯК ВИКЛАДАТИ МАТЕМАТИКУ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Олександра Кондратюк,

студентка 2-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – Марія Бойчук, викладач-методист

Висвітлено сучасні підходи до викладання математики в початкових класах. Окреслено важливість інтерактивного навчання, диференційованого підходу та використання ігрових технологій. Розглянуто основні методи, що сприяють розвитку логічного мислення та мотивації до вивчення математики в учнів молодшого шкільного віку.

Математика є одним із ключових предметів у початковій освіті, адже формує основи логічного та критичного мислення, розвиває навички аналізу та вирішення проблем. Ефективне викладання цього предмета має забезпечити не лише засвоєння базових математичних понять, а й формування стійкого інтересу до точних наук. Важливим аспектом є вибір методів навчання, що відповідають віковим особливостям молодших школярів. Вони повинні бути доступними, цікавими та спрямованими на активне пізнання, щоб уникнути страху перед математикою та забезпечити якісне засвоєння знань [1].

Методи викладання математики в початковій школі:

1. Ігровий підхід у навчанні. Гра – природний вид діяльності дітей, тому впровадження ігрових елементів допомагає зробити навчання привабливішим та ефективнішим. До таких методів належать:

- Математичні вікторини та змагання – мотивують дітей розв’язувати задачі швидше та точніше.

- Настільні та рольові ігри – розвивають навички логічного мислення та взаємодії.

- Комп’ютерні ігри та додатки – інтерактивні вправи дозволяють зробити процес навчання цікавим та сучасним [3].

2. Використання наочності та візуалізації. Молодші школярі краще сприймають інформацію через зорові образи. Тому ефективними є такі прийоми:

- Графічні схеми, діаграми та таблиці – допомагають структурувати знання.

- Використання лічильного матеріалу (палички, кубики, абаки) – дозволяє учням краще розуміти числа та операції з ними.

- Інтерактивні дошки та мультимедійні презентації – сприяють активному залученню дітей у процес навчання.

3. Диференційований підхід/ Кожен учень має власний темп навчання та рівень знань, тому важливо враховувати індивідуальні особливості:

- Групові та парні завдання – дозволяють розподіляти учнів за рівнем підготовки та підтримувати співпрацю.

- Індивідуальні картки із завданнями – допомагають адаптувати матеріал відповідно до рівня знань кожного школяра.

4. Інтерактивні методи навчання. Активне залучення учнів до освітнього процесу сприяє кращому розумінню матеріалу. Серед таких методів:

- Мозковий штурм – допомагає дітям генерувати ідеї та розвивати навички аргументації.

- Робота в групах – вчить взаємодії та розподілу обов’язків.

- Метод проектів – дозволяє застосовувати знання на практиці через створення математичних проектів.

5. Практичне застосування знань. Діти краще розуміють математику, коли бачать її зв’язок із реальним життям. Приклади:

- Розрахунок покупок у магазині.

- Вимірювання предметів у класі.

- Аналіз розкладу дня та часу на виконання завдань.

Роль вчителя у викладанні математики. Учитель відіграє ключову роль у формуванні позитивного ставлення до математики. Основними його завданнями є:

- Створення сприятливого навчального середовища.

- Підтримка інтересу та мотивації учнів.

- Пояснення матеріалу доступною мовою з використанням життєвих прикладів.

- Застосування різноманітних методик для врахування потреб кожного учня [1].

Висновки. Викладання математики в початкових класах вимагає комплексного підходу, який поєднує ігрові технології, візуалізацію, інтерактивні методи та диференціацію навчання. Правильний вибір методів сприяє формуванню

позитивного ставлення до предмета, розвитку логічного мислення та впевненості учнів у власних силах.

Література та джерела

1. Бугайова І. О. Методика викладання математики в початковій школі: навчальний посібник. Київ: Освіта, 2021. 256 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 2019. 312 с.
3. Міністерство освіти і науки України. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 28.02.2025).
4. Піскарьова Л. В. Інноваційні технології у викладанні математики в початковій школі. Харків: Педагогічна думка, 2020. 198 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Вікторія Кривохижа,

студентка 46 групи спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Педагогічного фахового коледжу

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Науковий керівник – Мирослава Жук, канд. пед. наук,

заступник директора з навчальної роботи

Розглядається питання розвитку творчих здібностей учнів на уроках музичного мистецтва. Визначено значення музики у формуванні креативного мислення, емоційного інтелекту та індивідуального самовираження школярів. Окреслено психолого-педагогічні основи розвитку творчості, зокрема роль імпровізації, активного музикування, інтегрованих підходів та сучасних технологій.

Творчі здібності сприяють формуванню нестандартного мислення, здатності до самовираження та емоційної чутливості. Вони є важливим аспектом гармонійного розвитку особистості. У сучасному світі творчість стає необхідною навичкою, що допомагає людині адаптуватися до нових умов, генерувати оригінальні ідеї та знаходити нестандартні рішення. Особливо важливу роль у розвитку творчих здібностей відіграє мистецтво. Воно стимулює уяву, формує естетичний смак та розвиває емоційний інтелект.

Музичне мистецтво займає особливе місце серед різних видів творчої діяльності, має вплив на людину не лише через сприйняття, а й через активну взаємодію із звуком, ритмом та гармонією. У процесі музикування школярі не тільки засвоюють музичні знання, а й навчаються експериментувати, виражати свої почуття та знаходити індивідуальні творчі підходи [1, с. 12-17]. Музика стимулює розвиток асоціативного мислення, уяви та креативності, що позитивно позначається на загальному інтелектуальному розвитку дитини. Завдяки музичній діяльності учні вчаться працювати в команді, розвивають навички самопрезентації та емоційного самоконтролю.

Науковці М. Ковальчук, О. Поясик, О. Слипаник вважають, що природною формою діяльності для дітей молодшого шкільного віку залишається гра, тому

використання ігрових методів у навчанні – ефективний засіб розвитку творчих здібностей. На думку дослідників, через гру діти навчаються експериментувати, вирішувати проблеми, створювати нові образи та ситуації, що сприяє розвитку їхньої креативності [4]. С. Покатіло вважає, що включення дітей у творчі проекти, де вони можуть співпрацювати з іншими, сприяє розвитку навичок командної роботи, комунікації та взаємодії [3, с. 35-38]. Водночас це розвиває і здатність до планування, організації та реалізації власних ідей.

Основними цілями уроків музичного мистецтва є не лише ознайомлення учнів із різними жанрами та стилями музики, а й розвиток їхнього творчого потенціалу. Важливо не просто передавати знання, а створювати умови для активного залучення школярів у творчий процес, що включає імпровізацію, складання власних мелодій, інтерактивні музичні ігри та використання сучасних цифрових технологій. Завданням таких уроків є формування у дітей любові до музики, вміння аналізувати музичні твори, розуміння їхнього емоційного змісту та значення в культурному контексті.

Творчі здібності є складним психологічним феноменом, який охоплює низку індивідуальних характеристик особистості, пов'язаних із здатністю до створення нового, оригінального та емоційно важливого. У науковій літературі творчість розглядається як процес, що передбачає нестандартне мислення, гнучкість, здатність до комбінування різних елементів і вироблення унікальних рішень. Творчі здібності включають кілька ключових складових: креативне мислення, уяву, асоціативність, емоційну чутливість та естетичне сприйняття. Важливою характеристикою творчої особистості є здатність до імпровізації, що виявляється у вмінні швидко адаптуватися до нових обставин і створювати нові сенси у процесі діяльності.

Розвиток творчого потенціалу у дітей відбувається на основі їхньої природної допитливості та схильності до експериментування. Дитина з раннього віку намагається досліджувати світ через гру, взаємодію з предметами та звуками, тому саме в цей період важливо створювати сприятливі умови для творчого самовираження. Важливими факторами, що впливають на формування творчих здібностей, є як біологічні особливості нервової системи, так і соціально-культурне середовище, зокрема підтримка з боку педагогів та батьків. На уроках музичного мистецтва вчитель має стимулювати розвиток творчого потенціалу учнів, заохочуючи їх до активного експериментування з мелодіями, ритмом, тембром і динамікою. На думку С. Покатіло, використання в освітньому процесі інтерактивних методів навчання, ігрових технологій і творчих проєктів, сприяє активному залученню дітей до опанування музичним мистецтвом. Це робить уроки цікавими та динамічними, розвиває пізнавальний інтерес учнів [3, с. 35-38]. Особливо ефективними є методи імпровізації, створення власних композицій та інтеграція різних видів мистецтва, що дозволяє розширити креативне мислення дитини.

Музика відіграє значну роль у розвитку емоційно-інтелектуальних здібностей школярів. Наукові дослідження підтверджують, що музичні заняття сприяють покращенню пам'яті, уваги, просторового мислення та мовних навичок. А це пов'язано з тим, що сприйняття музики активізує одночасно кілька зон мозку, включаючи ті, що відповідають за логічне й емоційне мислення. Музичне мистецтво формує емоційну чутливість, розвиває здатність до емпатії та допомагає дітям краще розуміти власні почуття. Завдяки музичній діяльності учні вчаться виражати емоції

не лише словами, а й звуками, що позитивно впливає на їхній психоемоційний стан і формування соціальних навичок.

Для вчителя музичного мистецтва вкрай важливо вміти виразно передавати свої почуття та емоції за допомогою відповідних засобів вираження. Педагог має навчитися сміливо використовувати слова, жести й міміку, щоб учні могли глибше усвідомити зміст і красу художнього твору, навіть якщо це на перший погляд здається складним [2, с. 44-46]. Для школярів урок музики повинен бути цілісним, об'єднувати в єдине ціле музику і музичне мистецтво. Творчий учитель має нестандартно та інноваційно підходити до проведення уроку.

Імпровізація є одним із найефективніших засобів розвитку творчого мислення, оскільки вона дозволяє учням експериментувати зі звуками, ритмом, мелодією та гармонією, знаходячи власні унікальні рішення. У процесі імпровізації діти розвивають музичний слух, навчаються швидко приймати рішення та виражати свої емоції через звук [1, с. 12-17]. Даний метод можна застосовувати як у вокальному, так і в інструментальному виконавстві. До прикладу, учні можуть створювати власні мелодії на основі заданого ритмічного малюнка або варіювати знайомі музичні теми, додаючи власні елементи. Не менш важливою складовою імпровізації є свобода вираження, тому педагог має заохочувати дітей до експериментів і допомагати їм розвивати впевненість у власних творчих можливостях.

Отже, розвиток творчих здібностей на уроках музичного мистецтва відіграє ключову роль у формуванні гармонійної особистості. Творчість є основним механізмом самовираження, який допомагає дитині пізнавати себе, свої емоції, розширювати уявлення про навколишній світ та знаходити унікальні шляхи взаємодії з ним. Завдяки музиці учні розвивають естетичний смак, художнє мислення, емоційну чутливість та комунікативні навички. Вагомою перевагою музичної творчості є її здатність впливати на різні сфери розвитку дитини: вона сприяє формуванню логічного та асоціативного мислення, покращує пам'ять, увагу та координацію, а також навчає працювати в команді. Використання імпровізації, інтеграції різних видів мистецтва, активного музикування та цифрових технологій сприяє розширенню креативних можливостей дітей, розвиває їхню здатність до нестандартного мислення та підвищує рівень емоційного інтелекту. Музична діяльність також має важливе психологічне значення: вона допомагає знімати напруження, формує позитивний емоційний фон і сприяє розвитку впевненості у власних силах.

Література та джерела

1. Балева, О. О. Розвиток творчих здібностей на уроках музичного мистецтва та художньої культури. *Актуальні питання соціально-педагогічної та початкової освіти. Збірник наукових і науково-методичних праць. Редкол.: І.М.Шимко, І. О. Талаш.* Кривий Ріг: КДПУ, 2020. Вип. 6. С. 12-17.
2. Карайван Х. І., Банкул Л. Д. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках музичного мистецтва. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень. Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (18–19 вересня 2020 р., м. Одеса).* Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 44-46.
3. Покатіло С. І. Нестандартні уроки в початкових класах. *Активні та інтерактивні форми організації роботи учнів. Початкове навчання та виховання.* 2021. №16. С.35-38.
4. Поясик О. І., Слипанюк О. В., Ковальчук М. П. Актуальні проблеми педагогіки початкової школи в контексті освітньої реформи. *Зб. наукових праць.* Івано-Франківськ: НАІР, 2021. С.198-203.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Катерина Микитюк,

студентка ПО32 групи спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського
Науковий керівник – *Інна Станкевич, канд. політ. наук,*
викладач суспільних дисциплін

У статті розглядається вплив сучасних технологій на професійну освіту вчителів початкових класів. Аналізуються освітні платформи, штучний інтелект, хмарні технології. Визначено виклики впровадження та переваги цифровізації навчання.

Сучасні технології значно трансформують підходи до підготовки вчителів початкових класів, відкриваючи нові можливості для навчання, підвищення кваліфікації та розвитку професійних компетентностей. Умови цифровізації змінюють традиційні методи педагогічної освіти, роблячи їх більш гнучкими, доступними та інтерактивними. Завдяки цьому майбутні вчителі отримують змогу не лише засвоювати нові знання, а й практично опановувати технології, які вони використовуватимуть у своїй професійній діяльності.

Однією з ключових переваг використання сучасних технологій є інтерактивність навчального процесу. Освітні платформи, такі як Google Classroom, Moodle чи Edmodo, дозволяють студентам працювати з навчальним матеріалом у зручному форматі, отримувати миттєвий зворотний зв'язок та взаємодіяти з викладачами й одногрупниками у режимі реального часу. Також цифрові технології дають можливість організувати дистанційне навчання, що особливо актуально у сучасних умовах.

Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR) створюють унікальні можливості для професійної підготовки майбутніх педагогів. Наприклад, за допомогою VR-симуляцій студенти можуть моделювати реальні навчальні ситуації, розв'язувати педагогічні задачі та аналізувати свою поведінку в різних умовах шкільного середовища. Це сприяє формуванню навичок управління класом, розвитку креативного мислення та вміння швидко приймати педагогічні рішення.

Штучний інтелект (AI) та адаптивні технології допомагають персоналізувати освітній процес, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента. Використання алгоритмів AI дозволяє аналізувати прогрес студентів, рекомендувати їм відповідні навчальні матеріали та прогнозувати потенційні труднощі у навчанні. Таким чином, технології сприяють створенню умов для більш ефективного та диференційованого підходу до підготовки майбутніх учителів.

Ще одним важливим аспектом цифровізації професійної освіти є розвиток цифрової компетентності вчителів. Сучасні освітні технології вимагають від педагогів володіння навичками роботи з інтерактивними платформами, цифровими навчальними ресурсами, засобами мультимедійного контенту та методами онлайн-викладання. Формування цих навичок під час професійної підготовки вкрай важливе,

адже вчитель початкових класів має не лише ефективно передавати знання, а й використовувати сучасні технології для створення цікавого та продуктивного навчального процесу [1].

Сучасні технології відкривають нові можливості для професійної підготовки майбутніх педагогів, однак їхнє ефективне впровадження супроводжується низкою викликів.

Одним із основних викликів є недостатній рівень цифрової грамотності серед частини викладачів і студентів. Технології розвиваються надзвичайно швидко, і не всі педагоги встигають адаптуватися до нових методів навчання, заснованих на використанні цифрових ресурсів. Частина викладачів, які тривалий час працювали за традиційними методиками, можуть відчувати труднощі у використанні інтерактивних платформ, штучного інтелекту, віртуальної реальності чи інших інноваційних інструментів. Це знижує ефективність навчального процесу, оскільки викладач, який не володіє сучасними технологіями, не може повноцінно навчити студентів їх використовувати у майбутній професійній діяльності. Також серед студентів можуть бути ті, хто не має достатніх навичок роботи з цифровими ресурсами, що ускладнює їхнє навчання та адаптацію до технологізованого освітнього середовища [2].

Ще одним значним бар'єром є обмежене технічне забезпечення в навчальних закладах. Впровадження сучасних технологій потребує наявності відповідного обладнання, швидкісного інтернет-з'єднання, інтерактивних дошок, VR-окулярів, сучасних комп'ютерних лабораторій тощо. Однак далеко не всі заклади освіти мають достатнє фінансування для оновлення матеріально-технічної бази. Особливо ця проблема актуальна для регіональних навчальних закладів, де студенти можуть мати обмежений доступ до сучасних освітніх платформ і програмного забезпечення. Як наслідок, навіть за наявності високоякісного навчального контенту його використання стає неможливим через технічні обмеження.

Окрім цього, ще одним викликом є необхідність адаптації навчальних програм до швидких змін у технологіях. Освітні стандарти зазвичай розробляються на тривалий період, тоді як цифрові технології змінюються дуже динамічно. Те, що є актуальним сьогодні, може стати застарілим вже через кілька років, а навчальні програми не завжди встигають оновлюватися відповідно до нових вимог. Це створює ситуацію, коли майбутні вчителі отримують знання та навички, які на момент їхньої професійної діяльності можуть виявитися малоефективними або недостатніми. Тому навчальні заклади змушені шукати способи швидкого впровадження нових освітніх методик, а викладачам необхідно постійно підвищувати свою кваліфікацію та стежити за розвитком технологій у сфері освіти.

Однією з головних переваг цифрових технологій є гнучкість та доступність освіти. Завдяки онлайн-курсам, вебінарам та електронним освітнім платформам майбутні педагоги отримують можливість навчатися у зручний для себе час, незалежно від місця перебування. Це особливо актуально для студентів, які поєднують навчання з роботою, або для тих, хто має обмежений доступ до традиційних освітніх закладів. Освітні ресурси, такі як Coursera, Udemy, Prometheus, Google Classroom та Moodle, надають майбутнім учителям доступ до якісних навчальних матеріалів, відеолекцій провідних фахівців та інтерактивних завдань, що

сприяють глибшому розумінню предмету. Вебінари та онлайн-конференції дозволяють студентам та викладачам брати участь у міжнародних дискусіях, обмінюватися досвідом з колегами з інших країн та отримувати найсвіжіші знання у сфері педагогіки.

Крім того, інтеграція технологій у навчальний процес сприяє розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів, що є однією з ключових вимог сучасної освіти. Уміння працювати з освітніми платформами, цифровими інструментами для створення інтерактивних уроків, використання електронних журналів та тестувальних систем стає необхідною навичкою для кожного педагога. Вчителі, які володіють технологіями, можуть не лише ефективніше викладати матеріал, а й підтримувати зацікавленість учнів, використовуючи мультимедійні засоби, інтерактивні вправи та адаптивне навчання. Це також дозволяє їм ефективніше оцінювати успішність учнів за допомогою онлайн-тестів, аналізувати результати навчання та швидко коригувати методику викладання відповідно до індивідуальних потреб школярів.

Сучасна система професійної підготовки вчителів початкових класів перебуває в процесі динамічного розвитку, спрямованого на адаптацію до нових освітніх викликів та технологічного прогресу. Використання інноваційних методів навчання, розширення доступу до цифрових ресурсів та впровадження персоналізованого підходу до освіти відкривають широкі перспективи для вдосконалення педагогічної підготовки.

Однією з основних тенденцій розвитку є подальша інтеграція технологій у педагогічну підготовку та розробка нових форм навчання. Освітні установи дедалі більше впроваджують цифрові платформи, доповнену та віртуальну реальність, інтерактивні симуляції, що дозволяють майбутнім учителям здобувати практичний досвід у безпечному навчальному середовищі. Наприклад, VR-симуляції дають можливість моделювати навчальні ситуації, випробовувати різні методики роботи з класом та аналізувати ефективність власного викладання. Крім того, використання технологій гейміфікації (ігрових елементів у навчанні) допомагає формувати більш мотивуюче та інтерактивне освітнє середовище, що сприяє кращому засвоєнню знань та розвитку професійних компетентностей у студентів.

Іншою важливою перспективою є розширення можливостей дистанційного навчання та міжнародного співробітництва. Завдяки розвитку онлайн-освіти майбутні вчителі отримують доступ до навчальних курсів провідних університетів та дослідницьких центрів з усього світу. Вебінари, конференції, міжнародні проєкти та програми академічної мобільності дозволяють студентам і викладачам обмінюватися досвідом, знайомитися з найкращими педагогічними практиками різних країн та впроваджувати новітні методики у свою діяльність. Крім того, дистанційне навчання розширює можливості підвищення кваліфікації вже працюючих учителів, надаючи їм доступ до безперервного професійного розвитку без необхідності переривати роботу [3, с. 65].

Окрему увагу слід приділити використанню штучного інтелекту (AI) для індивідуалізації освітнього процесу. Впровадження AI-технологій у систему підготовки педагогів дозволяє аналізувати успішність студентів, прогнозувати їхні труднощі у навчанні та адаптувати навчальний матеріал відповідно до їхніх

індивідуальних потреб. Наприклад, адаптивні освітні платформи можуть змінювати рівень складності завдань залежно від успішності студента, надавати персоналізовані рекомендації та пропонувати оптимальні стратегії навчання. Використання чат-ботів і віртуальних асистентів допомагає студентам отримувати швидкі відповіді на запитання, а викладачам – автоматизувати процес перевірки знань та оцінювання навчальних досягнень.

Таким чином, професійна освіта вчителів початкових класів поступово трансформується, набуваючи більшої гнучкості, персоналізації та інтерактивності. Подальший розвиток технологій у цій сфері сприятиме створенню ефективних і доступних форм навчання, забезпечить високий рівень підготовки майбутніх педагогів та допоможе їм краще відповідати сучасним освітнім викликам.

Література та джерела

1. Клименко Л. Програми ШІ як інноваційні технології у роботі сучасного вчителя. https://www.researchgate.net/publication/3835_VCITELA (дата звернення: 15.02.2025)
2. НУШ та сучасні технології в початковій школі. https://oplatforma.com.ua/article/2251-nush-ta-nnovatsyn-tehnolog-v-pochatkovy-shkol?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.02.2025)
3. Сучасні технології початкової освіти : реалії та перспективи. *Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти*; редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 3. 184 с.

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ірина Михалюк,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Лариса Констанкевич, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист*

У статті визначено сутність хмарних технологій їх переваги та недоліки під час організації освітнього процесу закладу вищої освіти. Описано моделі хмарних систем. Розкрито особливості використання окремих хмарних рішень в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Сучасні політична ситуація в Україні, введення правового режиму воєнного стану, зумовила перехід багатьох закладів вищої освіти в режим онлайн навчання. Станом на 1 липня 2023 р., за оперативною інформацією МОН, було переміщено 29 ЗВО (включно з 2 інститутами післядипломної освіти педагогічних працівників/кадрів) та 64 ВСП ЗВО державної, комунальної та приватної форми власності [2]. Відповідно студенти у цих закладах освіти навчаються у дистанційному або змішаному форматі. Тому перед адміністрацією закладів вищої освіти постало питання пошуку ефективних технологій, що дозволять здійснювати освітню діяльність у такий непростий час. Зауважимо, що заклади освіти України вже мали

досвід роботи у дистанційному форматі, адже пандемія Covid – 19 змусила перелаштуватися до освітнього процесу в онлайн форматі. І на сьогодні для оптимізації освітнього процесу заклади освіти починають використовувати різноманітні технології. Застосування хмарних технологій в освітньому процесі можна назвати частиною розв'язання цієї проблеми, тому ця тема є актуальною.

До питання використання хмарних технологій в освіті зверталися Г. Кравцов, О. Маркова, С. Мироненко, О. Перезва, Ю. Семеняко, О. Фонарюк, Ю. Чорниш та ін..

У сучасному світі, інформація набула нового статусу, ставши чимось на зразок товару, кількість якого постійно зростає, а разом з цим з'являються нові методи обробки та систематизації даних. Хмарні технології якраз є такими. Вони не тільки знижують витрати на освітній процес, але й підвищують його ефективність [4, с. 12].

Сучасні хмарні технології – це метод зберігання та надання даних кінцевому користувачеві [1, с. 131]. Хмарні технології – це не сам Інтернет, а набір апаратного та програмного забезпечення, що забезпечує обробку та виконання клієнтських заявок. При їх використанні, наприклад, відпадає гостра потреба у повністю обладнаних комп'ютеризованих аудиторіях, де студентам необхідно працювати з продуктами, встановленими на локальних комп'ютерах. Ці комп'ютери можуть використовуватись як термінали для того, щоб можна було під'єднатися до віртуальних машин, що працюють у хмарі [4, с. 22]. Коли комп'ютер використовується як термінал, знімаються рамки, встановлені недостатньою потужністю комп'ютера. Комп'ютери-термінали розвивають гнучкість занять, оскільки дозволяють змінювати аудиторію за потреби.

Сутність хмарних технологій, полягає в перенесення обробки даних з персональних комп'ютерів та робочих станцій на сервери Всесвітньої Мережі. Користувач не купує обчислювальні програми та комплекси, а виступає як їхній орендар, якому надаються різноманітні послуги [1, с. 132].

За традиційного підходу програмне забезпечення встановлюється на всі комп'ютери навчальної аудиторії. Цей процес досить трудомісткий і займає чимало часу. До мінусів традиційного підходу варто віднести не лише жорстку прив'язку здобувачів освіти до навчальних аудиторій, де встановлено програмне забезпечення, а й проблеми із сумісністю програмного забезпечення, встановленого для різних курсів та навчальних дисциплін.

Хмарні технології надають можливість створення індивідуального віртуального комп'ютера для кожного здобувача освіти та для кожної окремої дисципліни. Кожен студент у цьому випадку отримує можливість ефективно працювати нарівні з усіма, виключається ситуація, в якій здобувач вищої освіти, не може вибудувати свій освітній процес через збиті налаштування, здійснені попереднім студентом.

При цьому стан віртуальної машини може бути збережено і вся інформація, що знаходиться на ній, залишиться в безпеці до тих пір, поки до неї не звернеться той, кому вона належить.

Це зручно для викладачів, тому що вони мають можливість вести підготовку до лабораторних та практичних робіт поза рамками програмного забезпечення, встановленого на локальному комп'ютері, де завдання має бути виконане до закінчення заняття.

Також до переваг використання хмарних технологій слід віднести мобільність студентів, оскільки вони отримують постійний доступ до довідкових матеріалів та інформаційних систем закладу вищої освіти, використовуючи будь-який комунікаційний засіб (ноутбук, смартфон, ПК, нетбук) з доступом до мережі Інтернет. Здобувачі освіти можуть підключатися до віртуальних машин, на яких встановлено програмне забезпечення для виконання різних завдань, передбачених навчальним планом.

Використовуючи хмарні технології у навчанні, від студентів не потрібна фізична присутність за місцем отримання освітніх послуг, що не можна не відзначити, оскільки такі можливості є великою перевагою в режимі постійних дефайнів сучасного життя.

Якщо не наголошувати на зниженні витрат на організацію навчального процесу, то заклад освіти має можливість створення приватної хмари, індивідуально або спільно. Це дозволить контролювати усю хмарну інфраструктуру, виключити ризики, пов'язані з розміщенням інформації «на стороні». Але приватна хмара – це витратне рішення, яке потребує наявності кваліфікованого персоналу, новітнього обладнання та програмного забезпечення. Використання публічних хмар більш рентабельне [3, с. 206].

Розглянемо всі види хмар. На цей час використовують чотири моделі розгортання хмарних систем.

До них відносяться:

– Приватна хмара. Призначена для використання лише однією організацією, але з кількома підрозділами. Може бути власністю як самої організації, так і третьої сторони;

– Громадська хмара. Призначена для широкої аудиторії. Може перебувати у власності комерційних, наукових та урядових організацій;

– Гібридна хмара. Вона являє собою комбінацію з декількох різних хмарних інфраструктур (приватних та публічних), які є унікальними об'єктами, але які мають між собою взаємозв'язок;

– Спільна хмара. Призначена для користування конкретною спільнотою споживачів із організацій, що мають єдині завдання [1, с. 134].

Визначимо перелік спеціалізованих хмарних рішень, призначених спеціально для використання закладами освіти.

Найбільш відомі та популярні:

– Google Workspace For Education;

– Microsoft 365 Education [2].

Технологія Google Workspace For Education представлена набором хмарних програм, які дає безплатно компанія Google для освітніх закладів. Microsoft 365 Education схожа на неї та складом і кількістю послуг, що надаються, але надається компанією Microsoft.

Здобувачі освіти та викладачі можуть користуватися загальнодоступним сервісом зберігання даних, який дозволяє зберігати та передавати файли. При виборі загальнодоступного хмарного сервісу для зберігання файлів слід враховувати такі важливі основні параметри, як безплатний обсяг для зберігання файлів; підтримку можливості автоматичної синхронізації даних, що зберігаються між усіма

пристроями користувача; можливість отримання посилань, які можна розмішувати у публічному доступі. Використовуючи посилання, будь-яка особа може завантажити файл, на який вказує посилання.

Зазначимо, що хмарні технології розширюють можливості викладача:

- не потрібне ліцензійне програмне забезпечення;
- ефективний інструмент для розробки індивідуальних методів навчання;
- працювати можна не лише безпосередньо в аудиторії, а й у будь-якій точці, де є вихід в інтернет;
- один документ може редагуватись кількома особами одночасно (організація групових проєктів, дистанційної роботи) [5, с. 307].

Поряд із позитивними сторонами використання хмарних технологій, слід також виділити можливі ризики. До них відноситься безпека даних. Тому необхідно взяти низку необхідних заходів для запобігання несанкціонованому доступу до інформації, що знаходиться у хмарі.

Отже, використання хмарних технологій закладами вищої освіти – перспективний напрямок, що дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, скоротити витрати щодо його реалізації. Як ми бачимо з практики, хмарні технології вирішують безліч серйозних проблем, до яких належать не тільки зниження витрат, а й створення індивідуальних комп'ютерів за допомогою використання локальних комп'ютерів у ролі терміналів. Введення хмарних технологій у процес навчання є на сьогодні однією з найперспективніших інновацій у системі освіти. Внаслідок них суттєво знижуються витрати на інформаційну інфраструктуру, в освітньому середовищі поширюються та використовуються додаткові сервіси підвищення якості освіти. Крім цього, хмарні сервіси у розробці індивідуальних методів навчання є вкрай ефективним інструментом, а це дозволяє робити процес навчання більш продуктивним та цікавим.

Література та джерела

1. Мироненко С., Perezva O. Використання хмарних технологій під час дистанційного навчання у закладах фахової передвищої освіти. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique*. Paris, République française. 2023. P.131-136.
2. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Аналітичний збірник. 2023. URL: <https://surl.li/hcofzt> (дата звернення: 20.02.2025 р).
3. Семеняко Ю. Б., Фонарюк О. В., Чорниш Ю. І. Хмарні технології в змішаному навчанні: перспективи та проблеми. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 50, Т. 2. С. 205–209.
4. Хмарні технології в освіті: метод. реком. до лаб. роб. / уклад.: Оксана Наконечна. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2022. 99 с.
5. Bykov V., Mikulowski D., Moravcik O., Svetsky S., Shyshkina, M. The Use of the Cloud-Based Open Learning and Research Platform for Collaboration in Virtual Teams. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 76 (2). С. 304–320.

ПРОФЕСІЙНА МЕДИЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Юлія Морозюк,

студентка II курсу спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійної програми Сестринська справа
Ковельського фахового медичного коледжу Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Світлана Наконечна,*
викладачка природничих дисциплін

Розкрито особливості навчання майбутніх медпрацівників в умовах війни. Формування майбутніх поколінь не тільки як професіоналів, а й особистостей, загартованих складними умовами.

Головним завданням сучасної професійної освіти в умовах стрімких змін, що відбуваються у світі, є підготовка кваліфікованих спеціалістів, здатних до самореалізації, швидкого реагування до потреб ринку праці, активна участь у соціально-економічних і культурних процесах країни. Тому, в останній час, помітним стає цікавість до тих освітніх технологій, моделей та інновацій, які здатні забезпечити високу якість підготовки кваліфікованих спеціалістів та реалізацію освітніх стандартів професійної освіти [1].

Медична освіта завжди знаходилась в перших рядах серед омріяних професій та необхідних для держави фахів. Постійно вдосконалюючись та орієнтуючись на європейську інтеграцію методика медичного навчання досягла високого рівня. Однак, військовий стан в Україні вніс свої корективи. Так, з початком повномасштабної війни уся сфера освіти опинилась в непростому становищі. Першим з питань методології медичної освіти є можливість дистанційного навчання медицині [2].

Підготовка майбутніх медпрацівників включає теоретичні знання та практичні навички у догляді за пацієнтами, наданні першої допомоги, веденні документації, асистуванні при хірургічних втручаннях та інших аспектах медичної діяльності.

У сучасних умовах істотно актуалізується ще одна функція навчального процесу – навчити людину використовувати здобуті знання у своїй практичній діяльності: професійній, громадсько-політичній, побуті та ін. Поки що, на превеликий жаль, засвоєння знань тим, хто навчається, часто зорієнтоване на досягнення «тактичної мети» – успішно скласти іспит або залік. Тобто знання заради успішної оцінки. За такого підходу людина і знання найбільше зближуються в момент іспиту, але потім швидко й назавжди взаємно віддаляються. Практично втрачається смисл навчання, засвоєння знань. Вихід тут один – позбутися формального підходу до навчання, перетворити навчальну діяльність в органічне засвоєння знань як методології, бази, основи діяльності людини у різних сферах життя. Необхідно поглиблювати особистісний розвиток студентів, формувати самодостатність особистості.

В Ковельському фаховому медичному коледжі впроваджено змішане навчання, тому навчити здобувачів освіти практичним навичкам легше ніж у прифронтових зонах. Тексти дистанційного навчання з медичних навчальних предметів повинні

бути написані так, щоб імітувати обхід палати, надавати клінічну інформацію, проводити розбір конкретних клінічних випадків, ставити запитання та відповідати на них та акцентувати увагу на навчальних цілях. Також, цікавим є використання симуляційних задач.

Важливим чинником при підготовці фахового молодшого бакалавра є науково-пошукова та науково-дослідницька робота здобувачів освіти. Здобувач освіти отримує навички, що знадобляться йому протягом усього життя: самостійність суджень, вміння концентруватися, постійно збагачувати власний запас знань, мати багатовекторний погляд на проблеми, що виникають, вміти цілеспрямовано і вдумливо працювати. Дослідницька робота здобувачів освіти в процесі навчання – дослідження на лабораторних, практичних заняттях, написання рефератів та обговорювання їх на семінарських заняттях – етап охоплює всіх здобувачів освіти. Рівень виконання завдання у великій мірі залежить від професійних якостей викладача.

В умовах дистанційного навчання, в меншій мірі, змішаного навчання страждає практична сторона знань, бо майбутній медпрацівник повинен самостійно проробити та засвоїти величезну кількість практичних навичок. Найбільш цілеспрямованій та глибокій підготовці сприяють виконання науково-практичних робіт та робота в мікрогрупах з метою вирішення конкретних практичних задач.

Рекомендації та перспективи відновлення галузі освіти в Україні:

- Освіта під час війни потребує координації та співпраці між державними органами, міжнародними співтовариствами, місцевими організаціями, соціальними працівниками та незалежними експертами для забезпечення максимальної освітньої можливості та захисту дітей в умовах навчання;

- Для гарантування доступності освіти необхідно забезпечити систему достатнім фінансуванням, інфраструктурою та обладнанням;

- Необхідно забезпечити навчальні процеси не лише методичними матеріалами, а й соціальною та емоційною підтримкою, культурними заняттями, доступом до новітніх технологій;

- Впровадити та дотримуватися заходів, які гарантуватимуть безпеку для всіх учасників навчального процесу [3].

Необхідно забезпечувати доступні та рівні можливості для всіх учасників освітніх процесів із метою запобігання дискримінації та нерівності можливостей.

Одним із найважливіших чинників підвищення якості професійного навчання, адаптації молодих спеціалістів до нових економічних умов, закріплення їх на робочих місцях, формуванням професійної компетентності є соціальне партнерство. Співпраця із соціальними партнерами здійснюється в контексті надання інформаційної підтримки, проведення тренінгів, семінарів, круглих столів та майстер-класів, екскурсій в заклади охорони здоров'я з метою ознайомлення з сучасними медичними технологіями, новітнім обладнанням, умовами роботи.

В умовах війни роль медсестер стала ще більш важливою. Вони забезпечують догляд за хворими на першій лінії, тому Україна потребує підвищення стандартів у медсестринській освіті. Медсестринство в Україні є ключовим елементом у забезпеченні якості медичної допомоги. Готовність до постійного

самовдосконалення потрібно формувати в студентів ще під час їхнього навчання в медичному навчальному закладі.

Потрібно створити в закладах освіти такі умови, коли студент має вибір між українським та міжнародним закладами, і обирає Україну. Таким чином, якщо говорити про якість освіти, а це має бути найважливішим для освітніх закладів, то українська освіта ще довго матиме справу зі здобувачами освіти з дуже різним досвідом. Оскільки здобувачі освіти змінилися, то й освіта вже ніколи не буде такою, як до війни. Якщо ігнорувати цю різницю, вона руйнуватиме звичний освітній процес загалом. Через командну роботу, проєктну діяльність вивільнити досвід, використати на плюс відмінності, зробити інакшість цінністю, яка збагатить весь колектив здобувачів освіти [4].

Україна взялась за реалізацію амбітної програми реформ, яка потенційно здатна перетворити систему освіти на рушій економічного зростання та соціального процвітання. Усунення дисбалансів та чинників напруги, що зберігаються у сфері освіти, допоможе спрямує програму реформування освіти в Україні на шлях до успіху заради наступних поколінь і процвітання країни.

Література та джерела

1. Стаття - Професійна освіта - сьогодні. Успіх - завтра. Кар'єра - завжди. URL: <https://mehovschic.ptu.org.ua/wp-content/uploads/-pdf> (дата звернення 27.01.2025).

2. Вісник проблем біології і медицини / Випуск 1 (168), 2023 / ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС URL: [https://vpbm.com.ua/ua/vipusk-1-\(168\),-2023/2023/03/25/osoblivost%D1%96-medichno%D1%97-osv%D1%96t/](https://vpbm.com.ua/ua/vipusk-1-(168),-2023/2023/03/25/osoblivost%D1%96-medichno%D1%97-osv%D1%96t/) (дата звернення 27.01.2025).

3. Стаття - Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine> (дата звернення 27.01.2025).

4. Стаття - Сучасна система освіти в Україні та виклики в умовах війни URL: <https://vseosvita.ua/library/suchasna-systema-osvity-v-ukraini-ta-vykylyky-v-umovakh-viiny-634280.html> (дата звернення 27.01.2025).

РОЛЬ ТЕХНІЧНОЇ ТА ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПІДВИЩЕННІ ІГРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ 12-13 РОКІВ

Іван Муха¹,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Андрій Конечний²,

студент 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко, д-р пед. наук,

декан факультету початкової освіти та фізичної культури

Подано визначення понять «Техніка, стратегія і тактика гри у футбол». Доведено, що на початковому етапі підготовки юні хлопчики і дівчатка повинні займатися футболом обов'язково

у змішаних групах, це пов'язано з тим, що рівень фізичної підготовленості у дітей різної статі, одного й того ж віку однаковий.

Футбол є одним із найпопулярніших видів спорту у світі, що поєднує в собі високі фізичні навантаження, інтелектуальну активність та командну взаємодію. У сучасних умовах розвитку спорту техніко-тактична підготовка спортсменів набуває особливого значення, оскільки саме від злагоджених дій команди та індивідуальних навичок футболістів залежить результат гри. Футбол належить до універсальних видів спорту, які сприяють різнобічному фізичному розвитку людини. Заняття на свіжому повітрі забезпечують оздоровчий вплив, що сприяє зміцненню нервової системи, розвитку рухового апарату, покращенню роботи серцево-судинної системи, системи обміну речовин в організмі. Крім того, футбол розширює функціональні можливості організму, розвиває здібності долати фізичних і психічних труднощів.

Командні дії у футболі формуються із дій двох або декількох окремих гравців. Грунтуючись на проведених дослідженнях у чоловічому футболі, можна відзначити, що із загального обсягу виконання техніко-тактичних дій (ТТД), що виконуються футболістом у продовж гри, 18,9% припадає на передачі м'яча; 12,8% - на прийоми м'яча (зупинки); 6,7% - на ведення м'яча; 3,9% - на фінти суперників; 1,9% - на удари по воротах; 1,4% - на вкидання м'яча через бічні лінії; 3,9% - на інші дії [1;2;3;5].

У таких країнах як США, Швеція, Німеччина та інші, шкільні програми фізичного виховання надають можливість проводити заняття та займатися футболом, як хлопчикам та і дівчаткам. На початковому етапі підготовки юні хлопчики і дівчатка повинні займатися футболом обов'язково у змішаних групах, це пов'язано з тим, що рівень фізичної підготовленості у дітей різної статі, одного й того ж віку однаковий. Генетично хлопчики сильніші, але швидкість змужніння у них повільніша, ніж у дівчат через ранній пубертатний період. У зв'язку з цим до 12-13 років рухові можливості та здібності дівчат та хлопчиків майже однакові, але подальша спільна спортивна підготовка не є доцільною [6].

Футболісти 12-13 років відповідають підлітковому шкільному віку, а також відносяться до початкового етапу підготовки. Підлітковий вік характеризується інтенсивним зростанням та збільшенням розмірів тіла, оскільки досить швидко ростуть довгі трубчасті кістки верхніх та нижніх кінцівок, а також прискорюється зростання у висоту хребців. За рік приріст довжини тіла в такому віці становить 4-6 см. переважно за рахунок подовження ніг, а вага тіла зростає в середньому щорічно на 3-5 кг. Дівчатка в 11-12 років у середньому додають у зростанні на 6 см [6; та ін.].

Удосконалювати тактичну підготовку не є можливим без технічної підготовки, рівень засвоєння якої особливо впливає на її тактичні дії гравців. У зв'язку з цим все частіше доводиться використовувати поняття «техніко-тактичної підготовки», не розглядаючи та поділяючи техніку окремо від тактики [4]. Юні футболістки у віці 12-13 років вже можуть і повинні освоювати основні тактичні принципи при грі в атаці, обороні і при перехідних фазах [4].

Вважаємо, що футболісти 12-13 років характеризуються періодом до статевого дозрівання, у якому відбувається морфо-функціональні та фізіологічні перебудови організму. Слід зазначити, що сенситивні періоди розвитку фізичних здібностей дівчат і хлопчиків різняться, наприклад, у футболісток цього віку сенситивними є

гнучкість, швидкість та координаційні здібності, а саме точність рухів, прості та складні координації. У зв'язку з чим акцент на розвиток зазначених фізичних якостей, а зокрема на координаційних, сприяє тому, що футболістки-дівчата значно краще опановують багато техніко-тактичних дій, ніж хлопчики. Завдяки інтенсивному розвитку тактичного мислення в даному віці, футболістки можуть вирішувати складніші завдання на полі при грі в атаці, обороні та при перехідних фазах за допомогою групових взаємодій, що слід враховувати у тренувальному процесі [6].

Техніко-тактична підготовка, що здійснюється в тренувальному процесі, повинна включати три основні напрямки – *вивчення, формування та вдосконалення індивідуальних, групових і командних дій*. При цьому слід зазначити, що індивідуальна майстерність удосконалюється при виконанні завдань, характерних для всіх трьох напрямків [1].

Отже, поняття «техніка» – сприймається нами як сукупність спеціальних прийомів, використовуваних в грі в різних поєднаннях для досягнення поставленої мети. Технічні прийоми – це засоби ведення гри. Швидкість і надійність, простота і ефективність – ось сучасні вимоги до техніки футболу.

У футболі, як і в більшості видів спорту, пов'язаних із високим фізичним навантаженням, дуже важливе значення має фізична й технічна підготовки гравців. Варто зазначити, що в сучасному футболі фактором, що впливає на результат, є правильна тактика на матч і правильно підібрана схема пересування. Гравець може бути чудово підготовлений фізично і технічно, але якщо у нього відсутнє розуміння, в яку зону поля бігти, куди віддавати пас або в якій зоні оборонятися, шансів на успіх залишиться не так багато [3].

Тактика гри у футбол спрямована на створення умов для реалізації потенціалу гравця з метою досягнення командного результату. Футбольна тактика – це схема розташування гравців на полі, алгоритм їх пересувань і дій за тих чи інших ігрових ситуацій. Тактика є основним змістом діяльності футболістів під час гри і найважливішим фактором, який при приблизно рівних показниках фізичної, технічної і морально-вольової підготовленості двох команд забезпечує перемогу однієї з них [2].

Результати дослідження підтверджують, що високий рівень тактичної підготовки дозволяє гравцям приймати оптимальні рішення, координувати дії з партнерами по команді та адаптуватися до змінних ігрових ситуацій. Особливе значення має поетапне формування стратегії і тактичних навичок – від базових схем до складних командних взаємодій.

Отже, поняття «стратегія» у футболі сприймається нами, як складова частина спортивного мистецтва, якій підкоряються інші його частини – оперативне керівництво, тактика та ін. Вона визначає головний напрямок у підготовці, передбачає розробку плану розподілу сил на довгому шляху змагань, розв'язання низки завдань організаційного порядку. Своє відображення стратегія може знаходити в підготовці і проведенні найбільших змагань як в окремій країні, так і на міжнародній арені. У стратегічному плані повинні бути розв'язані завдання що демонструє [2; 6;]. Тактика – це частина стратегії, їй підпорядкована, її обслуговує. Якщо стратегія передбачає досягнення кінцевої мети, то тактика розв'язує завдання окремого матчу.

Основа тактики окремого матчу – «своя гра», план матчу з розставленими в ньому акцентами з урахуванням співвідношення сил суперників

Отже, важливим аспектом є інтеграція тактичної підготовки з фізичною, технічною та психологічною підготовкою, що сприяє комплексному розвитку футболіста. Таким чином, тактична підготовка відіграє провідну роль у формуванні конкурентоспроможних футболістів, забезпечуючи їхню ефективну взаємодію на полі та досягнення високих спортивних результатів.

Література та джерела

1. Арамян А.Г. Особливості техніко-тактичної та фізичної підготовки юних футболістів. *Студентська наука та XXI століття*. 2018. №16-2. С. 19-21.
2. Базильчук О.В, Ребрина А.А, Столітенко Є.В, Гнатчук Я.І, та ін. Спортивні ігри: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ; 2015. 471 с.
3. Бенгсбо Й. Наступальна тактика у футболі Й. Бенгсбо, Б. Пейтерсон. Київ: Олімпійська література, 2012. 176 с.
4. Бородін Ю.А. Способи оптимізації фізичної підготовки. Єрмаков С.С, редактор. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Зб. наук. пр. Харків: ХДАДМ; 2002. С. 40–7.
5. Брискін Ю.А. Готовність спортсмена до прийняття оптимального рішення в ситуації спортивного двобою. Львів: Ніка-Плюс; 2002. С. 68-69.
6. Посібник з техніки для футбольних шкіл. Італія: Італійська федерація футболу, 2004. 479 с.

РОЛЬ ГІМНАСТИКИ У РОЗВИТКУ ГНУЧКОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Оксана Мякота¹,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Антоніна Триндюк²,

студентка 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко, д-р пед. наук,

декан факультету початкової освіти та фізичної культури

У статті досліджено роль гімнастики у розвитку гнучкості молодших школярів як важливої фізичної якості. Проаналізовано вплив традиційних та сучасних видів гімнастики (оздоровчої, спортивної, художньої, йоги, стретчингу та фітнес-гімнастики) на формування рухової активності дітей.

Фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку є одним із важливих напрямів освітнього процесу, що сприяє гармонійному формуванню особистості. Однією з ключових фізичних якостей, яка забезпечує здоров'я, рухову активність та успішність у багатьох видах спорту, є гнучкість. Гімнастика, як одна з основних складових фізичного виховання, має значний потенціал для розвитку цієї якості.

Сучасні види гімнастики, поряд із класичними методиками, розширюють можливості підвищення гнучкості у дітей молодшого шкільного віку [1].

Гімнастика є одним із найефективніших засобів фізичного розвитку людини, оскільки вона сприяє зміцненню м'язів, покращенню координації рухів і розвитку гнучкості. Розвиток гнучкості є важливим аспектом фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку [2].

Розглянемо теоретичні основи розвитку гнучкості у молодших школярів.

Гнучкість – це одна з основних фізичних якостей, яка розвиває амплітуду рухів у суглобах і значною мірою впливає на ефективність виконання різних вправ. Особливо ефективно розвивається гнучкість в дитячому та підлітковому віці, оскільки в цей період опорно-руховий апарат є найбільш пластичним і здатним до адаптації [4]. Гнучкість – це здатність людини виконувати рухи з максимальною амплітудою. У дітей молодшого шкільного віку ця якість має природний потенціал до розвитку завдяки еластичності м'язів та зв'язок. Однак, без належного фізичного навантаження рівень гнучкості може знижуватися. Гімнастика є оптимальним засобом для розвитку гнучкості, оскільки поєднує різноманітні вправи, спрямовані на підвищення рухливості суглобів і еластичності м'язів [3].

У шкільній програмі з фізичного виховання гімнастика відіграє ключову роль, оскільки містить широкий спектр вправ, спрямованих на покращення загальної фізичної підготовки учнів. Вона включає як елементи акробатики, так і вправи на рівновагу, координацію, силу та гнучкість. Правильне виконання гімнастичних вправ також сприяє формуванню правильної постановки, профілактиці захворювань опорно-рухового апарату, розвитку витривалості та сили [5].

Актуальність дослідження обумовлена забезпеченням оптимізації методик розвитку гнучкості та вдосконалення навчального процесу з фізичної культури для молодших школярів.

Водночас з розвитком спортивної науки та зростанням інтересу до фізичної активності з'являються напрямки гімнастики, які доповнюють класичні форми цього виду спорту. Поряд з традиційними спортивною та художньою гімнастикою, дедалі більшої популярності набувають такі види, як фітнес-гімнастика, акробатична гімнастика, аеробна гімнастика та дитяча оздоровча гімнастика. Вони адаптовані для різних вікових груп і рівнів підготовки, що робить їх доступними навіть для наймолодших дітей [5].

Особливу увагу в сучасній шкільній програмі слід приділити гімнастичним вправам для молодших школярів. У цьому віці формуються основні рухові навички, розвивається гнучкість, координація та м'язовий тонус.

Розглянемо види гімнастики та їхній вплив на розвиток гнучкості [6].

Оздоровча гімнастика. Включає загальнорозвивальні вправи, що сприяють покращенню гнучкості всього тіла. Комплекси вправ з оздоровчої гімнастики часто використовуються на уроках фізичного виховання та додаткових заняттях.

Спортивна гімнастика. Заняття зі спортивної гімнастики формують високу гнучкість завдяки регулярним вправам на розтягування та силовим елементам (шпагат, місток, прогини).

Художня гімнастика. Особливо ефективна для розвитку гнучкості, оскільки включає вправи з предметами (обруч, стрічка, м'яч), які сприяють розвитку координації, пластичності та гнучкості.

Аеробна гімнастика (фітнес-гімнастика). Сучасний вид гімнастики, що поєднує танцювальні елементи та вправи на гнучкість, сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей.

Йога для дітей. Новий вид гімнастики, що активно впроваджується в освітній процес. Йога позитивно впливає на гнучкість, координацію та емоційний стан дітей.

Стретчинг. Комплекси вправ на розтягування, які можуть використовуватися як окремо, так і в поєднанні з іншими видами гімнастики. Стретчинг сприяє покращенню рухливості суглобів та еластичності м'язів [6].

Дослідження сучасних методик свідчать про високу ефективність використання йоги, стретчингу та фітнес-гімнастики у роботі з молодшими школярами. Включення цих видів гімнастики в освітній процес сприяє не лише покращенню гнучкості, а й гармонійному розвитку емоційно-вольової сфери дітей [6].

Гімнастика для дітей молодшого шкільного віку має бути побудована у формі гри, яка сприяє сприйняттю та підвищенню мотивації для збереження фізичної активності. Вправи мають бути адаптованими до фізичних можливостей дитини та націленими на розвиток фізичних якостей, зокрема гнучкості.

Вивчення особливостей гімнастики для молодших школярів та її вплив на розвиток гнучкості має велике значення для формування здорового способу життя з раннього віку. Саме тому дослідження в цій сфері сприятиме удосконаленню методики викладання фізичної культури в школах та зробить заняття більш ефективними й цікавими для дітей [4].

У зв'язку з цим актуальним є дослідження, пов'язане з фізіологічним та педагогічним обґрунтуванням ефективності використання засобів гімнастики, диференційованих програм різної направленості з метою розвитку гнучкості дітей молодшого шкільного віку.

Отже, гімнастика є дієвим засобом розвитку гнучкості у молодших школярів, сприяючи всебічному фізичному та психоемоційному розвитку. Розвиток гнучкості сприяє правильному фізичному розвитку, профілактики травм і формуванню правильної постановки. Поєднання традиційних та новітніх методик дозволяє значно підвищити ефективність занять, формуючи у дітей позитивне ставлення до фізичної активності. Впровадження сучасних видів гімнастики (йога, стретчинг, фітнес-гімнастика) відкриває нові можливості для вдосконалення фізичного виховання у школах.

Література та джерела

1. Арефьев В.Г. Теория та методика викладання гімнастики: підруч. / В.Г. Арефьев, В.Ф. Шегімага, І.А. Терещенко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 330 с.
2. Артюшенко А. Виховання вольових якостей у школярів у процесі занять фізичною культурою. *Фізичне виховання в школі*. Харків. 2012. № 2. С.30-32.
3. Лях В.І. Теорія і методика фізичного виховання молодших школярів. Київ: Освіта, 2020.
4. Горбунов В.О. Фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Харків: Основа, 2021.
5. Попов С.І. Сучасні методики розвитку гнучкості у дітей. Львів: Світ, 2023.
6. Swami S. *Yoga for Children: Flexibility and Mindfulness*. New York: Health Press, 2022.

ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Дарина Никоньчук,

студентка 1-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Світлана Денисова, викладач іноземної мови

У статті досліджується роль англійської мови як ключового інструменту адаптації та інтеграції українців, які були змушені шукати прихисток за кордоном через повномасштабну війну, що розпочалася в 2022 році. Розглядаються основні аспекти важливості володіння англійською мовою, зокрема для комунікації, працевлаштування, освіти та соціалізації.

Повномасштабна війна, що розпочалася в Україні у 2022 році, змусила мільйони українців шукати прихисток за кордоном. У цих складних умовах знання англійської мови стало не просто перевагою, а необхідністю для адаптації, комунікації та інтеграції в новому середовищі. Перш за все, англійська мова значно спрощує комунікацію в багатьох країнах світу. Навіть якщо українці опинилися в Німеччині, Польщі, Чехії чи іншій країні, англійська залишається універсальним інструментом порозуміння. Вона допомагає спілкуватися з місцевими жителями, соціальними службами, волонтерами, лікарями, а також вирішувати побутові питання.

Крім того, володіння англійською відкриває більше можливостей для працевлаштування. Багато міжнародних компаній активно підтримують українців, пропонуючи вакансії, де знання англійської є ключовою вимогою. Освітні ініціативи, мовні курси та програми для переселенців також здебільшого проводяться англійською мовою, що сприяє особистому розвитку та професійному зростанню. Не менш важливим є значення англійської мови для дітей, які вимушено продовжують навчання у школах за кордоном. Вони швидше адаптуються до нової освітньої системи, якщо мають базові знання англійської. Багато українців, особливо молодь, продовжують або починають навчання за кордоном. Англійська мова відкриває двері до провідних університетів світу, можливості отримання стипендій та участі у міжнародних освітніх програмах. Курси перекваліфікації та дистанційне навчання, які пропонуються численними закордонними установами, також вимагають хоча б базового рівня володіння англійською.

Отже, англійська мова стала для українців своєрідним «містком» до світу, який підтримав нашу країну у важкий час. Вона відкриває двері до нових можливостей, допомагає будувати кар'єру, навчатися та гідно представляти Україну на міжнародній арені.

Вивчення англійської мови за кордоном може здаватися складним завданням, але при правильному підході це цілком реально. Перш за все, варто почати з безкоштовних онлайн-ресурсів, які доступні кожному. Наприклад, платформи Duolingo, BBC Learning English або Simple English Videos пропонують багато матеріалів для різних рівнів володіння мовою.

Дуже корисно зануритися в мовне середовище. Перебуваючи за кордоном, можна намагатися спілкуватися з місцевими жителями, навіть якщо знання мови обмежені. Практика в повсякденних ситуаціях – у магазині, громадському транспорті чи медичних установах – допомагає подолати мовний бар'єр. Також у багатьох країнах існують волонтерські ініціативи та мовні курси для біженців. Вони допомагають не лише вивчити мову, а й познайомитися з новими людьми, що сприяє соціальній адаптації. Ще один ефективний метод – перегляд фільмів, серіалів та прослуховування музики англійською мовою. Це допомагає краще сприймати мову на слух і розширює словниковий запас. Вивчити англійську мову за кордоном можливо, якщо проявити наполегливість, використовувати сучасні ресурси та не боятися помилок. Мова відкриває нові можливості та допомагає легше адаптуватися до життя в іншій країні.

Вивчення англійської мови в розмовних клубах – це один із найефективніших способів покращити мовні навички, особливо для тих, хто вже має базовий рівень і хоче вдосконалити розмовну англійську. Розмовний клуб (Speaking Club) – це зустрічі людей, які хочуть практикувати англійську мову у неформальній обстановці. Такі клуби проводять як волонтери, так і професійні викладачі. Вони можуть бути як офлайн (у кафе, бібліотеках, мовних школах), так і онлайн (через Zoom, Skype, Discord). Формат занять залежить від організаторів, але зазвичай включає: тема зустрічі – заздалегідь обирається певна тема (наприклад, подорожі, культура, екологія), розминка – коротке представлення учасників або обговорення простих запитань, основна частина – учасники виконують завдання, беруть участь у дискусіях, обговорюють статті чи відео, ігри та вправи – можуть включати рольові ігри, дебати, словникові ігри, зворотний зв'язок – викладач або ведучий виправляє помилки, дає поради для покращення мовлення.

Переваги розмовних клубів: неформальна атмосфера, що допомагає подолати мовний бар'єр; відсутність жорстких вимог – можна говорити, навіть якщо робите помилки; можливість знайти нових друзів і дізнатися про культуру інших країн; багато клубів – безкоштовні або мають символічну плату. Участь у розмовних клубах є чудовим способом практикувати мову, знайти однодумців і покращити свої навички у приємній та підтримуючій атмосфері.

Отже, знання англійської мови відкриває нові можливості для українців у складний період вимушеної міграції та сприяє їхній успішній інтеграції в нове суспільство.

Література та джерела

1. Нащо українцям англійська і як вивчити її безкоштовно? Можливості і поради. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vyvchennya-angliyskoyi-ukraina-porady/32987862.html> (дата звернення: 28.02.2025).
2. Чому ми вивчаємо англійську мову. URL: <https://hromadske.radio/news/2024/10/23/chomu-my-vyvchayemo-anhliysku-movu> (дата звернення: 28.02.2025).
3. Чому англійська важлива під час війни. URL: <https://www.education.ua/blog/48219/> (дата звернення: 28.02.2025).
4. З початком великої війни українці почали більше вивчати англійську мову. URL: <https://detector.media/infospace/article/225086/2024-04-05-z-pochatkom-velykoi-viyny-ukraintsi-pochaly-bilshe-vyvchaty-angliysku-movu/> (дата звернення: 28.02.2025).

НАВИЧКИ 21 СТОЛІТТЯ ТА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ЇХ ФОРМУВАННІ

Ірина Нумержицька,

аспірантка ОПН-1Адв групи спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Людмила Гусак, д-р пед. наук,
професор кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей

Розглянуто тенденції попиту на ринку праці, важливість розвитку soft skills у сьогоденні студентів та роль викладача ВНЗ у формуванні потрібних навичок для успішної реалізації потенціалу майбутніх фахівців у подальшій професійній діяльності.

В умовах сучасної освіти важливими стають не лише професійні, фундаментальні знання та навички, але й вміння ефективно взаємодіяти, критично мислити, бути гнучкими та швидко адаптуватись до змін, вміти рефлексувати та мати розвинений емоційний інтелект, що є надзвичайно важливим в сучасних реаліях для легкої адаптації і успішної реалізації себе як фахівця.

В наш час людина як особистість і як фахівець повинна постійно розвиватись. Візьмемо для порівняння 20 та 21 сторіччя. В минулому сторіччі потрібні були люди для розвитку виробничої та аграрної промисловості, яким вистачало отриманих фахових знань з обраної спеціальності. У зв'язку з цифровізацією, роботизацією та розвитком штучного інтелекту пріоритетні цінності змінюються. В людині найціннішими стають уміння думати, аналізувати, приймати нестандартні рішення, бути гнучким, творчо підходити до вирішення проблем і завдань, вміти спілкуватись і т.д. Згідно зі звітом Світового економічного форуму (World Economic Forum) до 2030 року [6] очікується зміна 39% ключових навичок працівників, важливість технологічних вмінь зростатиме дуже стрімко впродовж наступних п'яти років. Тому молоді вже зараз потрібно навчатись навичкам, які в будь-якому випадку будуть актуальними і потрібними завжди, в тому числі і для нових спеціальностей, наприклад, таких як спеціаліст по великих базах даних (Big Data Specialist), фахівець по штучному інтелекту (AI and machine learning specialist), розробники програмного забезпечення (Software and applications developer), фахівці з управління безпекою (Security management specialist) і т. д. Діти, які зараз навчаються в школі, цілком ймовірно працюватимуть за професіями, яких ще навіть не існує. І до цього суспільство має бути готове, навчаючись тому, що цінуватиметься у майбутньому.

Звернемось до статистики Світового економічного форуму і порівняємо топ-10 вимог до фахівця у 2020, 2025 та 2030 роках [6]:

2020 рік: 1) **вирішення комплексних завдань**; 2) **критичне мислення**; 3) **креативність**; 4) вміння керувати людьми; 5) взаємодія з людьми; 6) емоційний інтелект; 7) вміння приймати рішення; 8) орієнтація на клієнта; 9) вміння вести переговори; 10) **гнучкість мислення**.

2025 рік: 1) **аналітичне мислення**; 2) **стійкість, гнучкість та адаптивність**; 3) **лідерство** та соціальний вплив; 4) **творче мислення**; 5) мотивація, рефлексія та

самоусвідомлення; 6) технологічна грамотність; 7) співчуття та активне слухання; 8) **допитливість і безперервне навчання впродовж життя**; 9) управління талантами; 10) орієнтація на клієнта.

2030 рік: 1) штучний інтелект і великі бази даних; 2) мережі та кібербезпека; 3) технологічна грамотність; 4) **творче мислення**; 5) **стійкість, гнучкість та адаптивність**; 6) **допитливість і безперервне навчання впродовж життя**; 7) **лідерство** та соціальний вплив; 8) управління талантами; 9) **аналітичне мислення**; 10) турбота про довкілля.

На даний час простежується стабільний акцент на гнучкі (м'які/соціальні) навички або так звані *soft skills* і через 5 років прогнозують, що вони і надалі займатимуть топові місця у вимогах роботодавців до фахівців. Ця динаміка відображає загальносвітові тренди, пов'язані з цифровізацією економіки, автоматизацією рутинних процесів та зростанням ролі інновацій. З наведених даних можемо зробити висновки, що, по – перше, світ як ніколи стрімко змінюється і відповідно попит на представників певних професій, а також вимоги до фахівців, по-друге, значна частина успіху залежить не лише від отриманих професійних знань (*hard skills*), але і *soft skills*. Сьогодні для досягнення успіху не достатньо бути лише професіоналом у своїй справі, потрібно також володіти певними соціальними компетентностями. Цікаво, що про важливість *soft skills* говорилося ще понад 100 років тому (1918) у дослідженні Гарвардського університету. Ще тоді науковці прийшли до висновку, що 85 % успіху в роботі досягається завдяки *soft skills*, а решта 15 % припадає на *hard skills*, такі як технічні вміння та професійні знання. Навіть через століття це дослідження залишається актуальним.

Все частіше постає питання про те, що освітні заклади повинні навчати не лише *hard skills*, але і сприяти розвитку *soft skills* у студентів, адже такі фахівці завжди будуть конкурентоспроможними. Тому завдань у сучасних педагогів набагато більше, адже вони повинні крокувати у ногу з часом, безперервно розвиваючи та вдосконалюючи свої професійні та соціальні навички, в той же час допомагаючи своїм студентам отримувати та натреноувати усі ті вміння, які допоможуть їм стати успішними та затребуваними, незалежно від професії, яку вони оберуть.

Сучасні викладачі ВНЗ більше не є лише трансляторами знань, вони стають фасилітаторами, які створюють умови для розвитку *soft skills* і таким чином допомагають студентам бути готовими до непередбачуваного, швидкозмінливого майбутнього. Роль викладача еволюціонує у зв'язку із зростанням значущості *soft skills* у світі професій.

Існує багато методів та форм активного навчання, які можливі для використання у вищих навчальних закладах. Для розвитку творчого мислення викладачі можуть використовувати методи проблемно-орієнтованого навчання, дизайн-мислення, міждисциплінарні проекти, вільне письмо, гейміфікацію, мозковий штурм, сторітелінг, метод SCAMPER, експериментальні лабораторії. Для розвитку аналітичного мислення - ментальні карти, кейс-стаді з реальними даними, логічні головоломки та дебати, створення прогнозних моделей, критичний огляд ЗМІ, сократівський семінар, розв'язання *open-ended problem*. Для формування навичок лідерства та соціального впливу ефективними є групові форми роботи, рольові ігри, студентські дебати, залучення студентів до організації навчальних та позанавчальних

заходів, таких як менторські програми, керування студентським клубом/проектом, волонтерська діяльність. Для формування гнучкості та адаптивності можна моделювати реальні професійні та життєві ситуації, кейси з неоднозначними рішеннями, проекти зі змінними умовами, рефлексія через щоденник, формувати "зростаюче мислення" (growth mindset), яке полягає в усвідомленні, що базові здібності реально змінювати завдяки власним зусиллям. Для стимулювання допитливості та безперервного навчання викладачі можуть використовувати методи проблемного навчання, дослідницькі проекти, книжкові клуби з обговоренням наукової літератури, студентські конференції, навчання через викладання, зворотній зв'язок через оцінку робіт однокласниками, заохочуючи студентів до самостійного пошуку інформації та критичного аналізу джерел. Важливим аспектом роботи викладача є створення середовища, яке сприяє розвитку емоційного інтелекту, емпатії та активного слухання. Це може досягатися через групові дискусії, рефлексивні практики, peer-to-peer («рівний-рівний») навчання [2-5.] Варто зазначити, що роль педагога у розвитку soft skills не обмежується застосуванням певних методів. Не менш важливим є його власний приклад, адже викладач повинен бути носієм тих якостей, які прагне розвинути у студентах. Погоджуємось з Володимиром Буряком, який вважає, що викладач має бути «із рисами винахідника, який намагається зацікавити студентів, заохотити у них силу та здатність повністю розкривати свої накопичені знання, враження, з елементами власної інтерпретації, що вирізняється неповторністю, несхожістю. Такий викладач водночас характеризується високою психологічною культурою, основними рисами якої є: здатність розуміти інших людей, уміння адекватно емоційно реагувати на їхній психологічний вплив» [1, с. 13].

Отже, сьогодні роль викладача залишається незмінно важливою, але трансформується з "носія знань" на "архітектора компетенцій". Одним з його основних завдань стає створення середовища, де студенти розвивають емоційну стійкість у нестабільному світі, творче мислення для генерації ідей у еру штучного інтелекту, етичне мислення для вирішення глобальних проблем, уміння комунікувати і співпрацювати, вміння самостійно навчатись протягом усього свого життя, організовувати свій час ефективно, рефлексувати і робити висновки для покращення результатів у своїй професійній діяльності.

Література та джерела

1. Буряк В. К. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис. *Вища школа*. 2010. № 3–4. С. 13.
2. Гула Л. В. Методи активізації навчання у ЗВО: сучасні тренди. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 54. Т. 1. С. 133–136.
3. Active learning strategies for higher education. Dublin: Centre for Higher Education Research, Policy and Practice, 2019. 175 p. URL: <https://arrow.tudublin.ie/cherrpbook/1/> (дата звернення: 01.03.25)
4. Anastasiia Anosova et al. The use of active learning methods for lifelong education. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2022. Vol. 13, No. 3. P. 260–273. DOI: <https://doi.org/10.47750/jett.2022.13.03.025>
5. How to Foster a Growth Mindset in the Classroom. American University. *School of Education Online*. URL: <https://soeonline.american.edu/blog/growth-mindset-in-the-classroom/> (дата звернення: 01.03.2025).
6. The Future of Jobs Report 2025. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/infographics-94b6214b36> (дата звернення: 28.02.2025).

АВАТАР ЯК ФОРМА САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Софія Патрикей,

студентка Т-22 групи спеціальності 014 Середня освіта (Технології)
відділення технологічної освіти ВСП «Сарненський педагогічний фаховий
коледж Рівненського державного гуманітарного університету»

**Науковий керівник – Олена Білецька, викладач циклової комісії
психолого-педагогічних дисциплін та окремих фахових методик**

Стаття досліджує важливість аватарок у соціальних мережах як інструменту самовираження підлітків, її роль у формуванні ідентичності підлітків у цифровому середовищі. Аналізується, як вибір аватарки відображає особистісні риси, емоційний стан і соціальні тенденції серед молоді. Розглядаються різні види аватарок та їх вплив на взаємодію підлітків в онлайн-середовищі, роль у формуванні особистості.

У сучасному цифровому світі аватарки відіграють важливу роль у спілкуванні в месенджерах, ігрових платформах та інших онлайн-середовищах. За вибором аватару можна проаналізувати людину, її емоційний стан, вподобання та навіть ставлення до себе. Особливо значущими аватарки стають для підлітків, які перебувають у процесі формування власної особистості, соціальних зв'язків і самовираження. Підлітковий вік – це період активного пошуку себе, експериментів із зовнішнім виглядом, стилем і поведінкою. Вибір аватарки є важливим способом заявити про себе в цифровому просторі, продемонструвати свою унікальність або, навпаки, приховати свою справжню особистість за певним образом.

Самовираження є ключовим мотивом вибору аватару серед підлітків. Через цифровий образ вони можуть демонструвати свої інтереси, емоційний стан або навіть ставлення до світу [2, с. 11-16].

Типи аватарок та їх зміст:

1. *Фотографія себе* часто демонструє впевненість у собі та відкритість до спілкування. Деякі підлітки ретельно редагують свої фото, використовуючи фільтри та ефекти, щоб підкреслити бажані риси. У деяких випадках вибір аватарки із власним фото може бути пов'язаним із соціальним тиском або прагненням відповідати сучасним стандартам краси.

2. *Аніме, мультяшні чи фантастичні персонажі* часто обираються тими, хто цікавиться культурою аніме, коміксами, фентезі або іграми. Можуть відображати прагнення до альтернативного життя або ідентифікацію з улюбленими персонажами. Такі аватарки можуть також демонструвати сором'язливість або бажання залишатися анонімним.

3. *Абстрактні зображення, символи, мистецькі ілюстрації* використовуються для підкреслення креативності та унікальності. Символи можуть нести певне значення наприклад, чорний колір або похмурі зображення можуть свідчити про складний емоційний стан. Може також вказувати на бажання відмежуватися від реального світу або протест проти соціальних норм.

4. Гумористичні або мемні аватарки обираються підлітками, які хочуть продемонструвати своє почуття гумору та легкість у спілкуванні. Такі аватарки можуть створювати позитивне перше враження, проте водночас вони не завжди сприймаються серйозно.

5. Чорно-білі фото або сумні образи іноді використовуються для вираження меланхолії, внутрішніх переживань або протесту. Такі аватарки підтверджують те, що підліток переживає складний період [3, с. 1].

Аватарка виконує важливу роль у формуванні першого враження про людину. В онлайн-просторі, де комунікація здебільшого візуальна, вона є одним із головних факторів, за яким люди оцінюють одне одного.

З метою визначення статистики вибору аватарів як самопрезентації серед підлітків, емпіричне дослідження проводилося на базі ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледжу РДГУ». Анкетне опитування, розроблене нами, охопило студентів 1-2 курсів у віці 15-16 років у кількості осіб 17 (15 дівчат та 2 хлопці).

Результати опитування студентів підтверджують, що аватар у соціальних мережах є важливим елементом самопрезентації підлітків. Більшість респондентів (82.4%) використовують аватарки, і в переважній більшості випадків (88.2%) це власне фото. Це свідчить про прагнення до автентичності або демонстрації особистості у цифровому просторі. Водночас 17.6% підлітків приховують свій аватар, що може вказувати на потребу в контролі приватності та уникненні оцінки з боку інших користувачів. Цікаво, що 70.1% змінюють аватар раз на кілька місяців, що може свідчити про динамічність самовираження та адаптацію до змін у власному житті або соціальному середовищі. Однак 29.4% опитаних зберігають постійний аватар, що може говорити про стабільність їхнього самосприйняття. Важливим є також той факт, що 98.2% підлітків заявляють про неважливість думки інших про їхній аватар, що може відображати прагнення до незалежності у самовираженні. Загалом, аватарка є не лише зображенням профілю, а й відображенням особистих уподобань, емоційного стану та рівня відкритості підлітків у цифровому просторі.

Аватарка впливає на сприйняття підлітка:

- Світлі, яскраві зображення можуть асоціюватися з відкритістю, позитивом і доброзичливістю.

- Темні, агресивні або похмурі картинки можуть створювати враження замкнутості або протесту.

Використання власного фото може викликати більше довіри в соціальних мережах, тоді як анонімні зображення можуть сприйматися як прагнення зберегти дистанцію [4, с. 287-291].

Серед підлітків існує тенденція змінювати аватарку залежно від соціального контексту:

Під час важливих подій (наприклад, випускний, день народження) вони можуть ставити відповідні тематичні зображення.

У певних спільнотах може існувати мода на використання схожих аватарок (наприклад, учасники одного фандому часто ставлять персонажів із улюбленого серіалу або улюблених груп співаків, ставити на аватарку айдолів популярно для фанатів k-роріндустрії).

Друзі можуть впливати на вибір аватару, підштовхуючи до певного стилю або тренду.

Аватарка може вплинути на майбутню репутацію: те, що здається безневинним у підлітковому віці, може стати проблемою при вступі до університету або пошуку роботи. Провокаційні, агресивні або надто відверті аватарки можуть створити негативне враження. Деякі аватарки можуть викликати негативну реакцію з боку однолітків, що може призвести до насмішок або конфліктів. Використання певних символів або зображень може підштовхнути до соціальних стереотипів і вплинути на те, як оточення сприймає людину.

Аватарка для підлітка - це більше, ніж просто зображення. Вона є способом самовираження, комунікації та навіть захисту в цифровому середовищі. Вибір аватарки може впливати на соціальні взаємодії, самооцінку та репутацію. Підлітки часто експериментують із власним образом, шукаючи найбільш комфортний для себе спосіб представлення у віртуальному просторі. Важливо, щоб вони усвідомлювали потенційні ризики, пов'язані з вибором аватарки, і використовували її не лише для самовираження, а й для створення позитивного та безпечного онлайн-іміджу [2, с. 9-10].

Аватарка, як візуальний елемент профілю користувача в соціальних мережах, відіграє важливу роль у формуванні взаємодії підлітків в онлайн-середовищі. Вибір аватарки може мати значний вплив на те, як сприймається користувач, а також визначати тип його взаємодії з іншими учасниками соціальної мережі. Підлітки часто обирають аватарки, які відповідають їхнім інтересам, соціальним групам або популярним трендам, що є важливими для їхньої самопрезентації.

У соціальних мережах підлітки демонструють своє соціальне становище через вибір аватарки, що часто відображає їхні вподобання або приналежність до певних спільнот. Наприклад, користувачі, які є частиною фандомів популярних серіалів або музичних жанрів, можуть використовувати зображення з улюбленими персонажами або айдолами. Такий вибір не лише підкреслює їхню належність до певної спільноти, але й визначає стиль комунікації в межах цієї спільноти. Дослідження показують, що вибір таких аватарок може впливати на взаємодії в групах, де подібні інтереси є основою для побудови спільної комунікації та підтримки ідентичності [8, с. 56-67].

Вибір аватарки також має прямий зв'язок із типом комунікації підлітка. Так, підлітки, які вибирають більш креативні та абстрактні зображення, можуть прагнути до певної відмінності або виокремлення в онлайн-просторі, тим самим створюючи більш індивідуалізовану ідентичність. Водночас ті, хто обирає фотографії себе, намагаються підтвердити свою відкритість та готовність до взаємодії в реальному світі. Така соціальна взаємодія, зокрема через аватарки, є важливим елементом формування онлайн-репутації та створення позитивного образу в цифровому середовищі.

Дослідження також вказують на те, що підлітки, вибираючи аватарки в соціальних мережах, часто підкоряються соціальним впливам, таким як модні тренди чи зображення, що підтримуються популярними спільнотами. Оскільки соціальні мережі стають важливими для міжособистісної комунікації в молодіжному середовищі, вибір аватарки стає не лише актом самовираження, але й частиною

соціального процесу взаємодії, який має важливі наслідки для підліткової поведінки та формування соціальних зв'язків [7, с. 102-112].

Література та джерела

1. Добровольська, Л. В., Драгола, Л. В. (2018). Вплив явища «селфі» на поведінку підлітків. Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018» / XX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. с. 322-323. (дата звернення 09.02.2025)
2. Войтович В. Д. (2024). Роль соціальних мереж у формуванні поведінки підлітків: кваліфікаційна робота. Чернівці 2025. –125 ст.(дата звернення 10.02.2025)
3. Кіровоградська обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка (2019). Аватарка. URL: http://librarychl.kr.ua/kn_in/informatoria/inf-a.php (дата звернення 08.02.2025)
4. Мудрик О. Б. (2019). Визначення індивідуальних властивостей особистості на основі аналізу аватарок. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*, 9, 287–291. (дата звернення 08.02.2025)
5. Рязанцев І. А. (2015). Дослідження селфі як особистісних характеристик підлітків. Освітній портал. URL: <https://naurok.com.ua/naukovo-doslidnicka-robota-doslidzhennya-selfi-yak-osobistisnih-harakteristik-pidlitkiv-39852.html> (дата звернення 10.02.2024)
6. Що може розповісти про людину його аватарка у соціальних мережах думка психолога URL: <https://napensii.ua/uk/articles/194976-shho-mozhe-rozpovisty-pro-lyudynu-jogo-avataraka-v-soczmerezhi-dumka-psyhologa/> (дата звернення: 08.02.2025).
7. Jones, M. (2019). Youth and the digital world: Social networks and behavior in adolescents. *Journal of Social Psychology*, 33(2), 102–112.
8. Smith, J. (2020). The impact of social media on adolescent identity. *Psychology Today*, 42(3), 56–67.

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Алла Плахотна,

студентка 21ДБ групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Науковий керівник – Валентина Бевз,
викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін

Розкрито нові вимоги до системи організації освітнього процесу. Визначено актуальність використання технічних засобів в педагогічному процесі.

Реальні складові ще недавнього українського минулого, суспільні протиріччя сьогодення та приклад майбутніх гострих викликів і ризиків з досвіду європейських держав вимагають інноваційних перетворень свідомості всіх учасників освітнього процесу. Це говорить про зміну звичних стереотипів педагогічної діяльності, введення таких технологій навчання, які б забезпечували кращий, прогресивніший, якісніший кінцевий результат – тобто інноваційних технологій [2, с. 32-37].

Реально інновація в освіті є результатом інноваційної педагогічної діяльності, удосконаленого технологічного освітнього процесу, що був застосований в практичній роботі і приніс успішні результати.

Педагогічна інноватика є новим явищем у педагогіці, яка існує з середини ХХ ст. і ще знаходиться в стадії розробки. Однак, за цей час доведено, що знання і застосування інноваційних основ забезпечує більш високу якість освітньої діяльності будь-якої соціально-педагогічної системи, робить її більш конкурентно спроможною в умовах різноманітної трансформації суспільства [7, с. 78].

Вища освіта не може бути іншою, ніж інноваційна. Інноваційними мають бути викладач і здобувач освіти. Лише в їх взаємодії можна сформувати нову особистість як продукт діяльності навчального закладу. Отже, викладач – інноватор – це носій таких нововведень, які мають формувати саму суть фахівця ХХІ ст. У свою чергу інноватор – студент – це той індивідум, який не просто засвоює інноваційний поступ викладача, а здатний його пропустити через себе, трансформувати в конкретні дії та уподобання своєї майбутньої фахової діяльності [4, с. 159].

У зв'язку з цим висуваються нові вимоги до системи організації освітнього процесу та спроби його «технологізації», тобто відпрацювання обов'язкових, послідовних елементів дій, які за певних умов повинні привести до очікуваного результату [6, с. 343-409].

Реалії сьогодення в системі освіти такі, що ми маємо готувати нового фахівця для роботи в дошкільному закладі, який повинен мати не лише відповідний запас знань, але й великі потенційні можливості до саморозвитку, творчості, ініціативності, вміння самовиразитись, презентувати себе.

Досвід роботи викладачів показує, що перехід від формування репродуктивних знань студента до формування знань творчих, динамічних, практичного спрямування розпочато давно.

Виходячи з особливостей роботи в умовах лекційно-семінарської системи, є великий досвід та багато напрацювань що до проведення інтерактивних лекцій. Важливим в ході такої лекції знайти методи та прийоми, які підвищать її ефективність.

Так, при викладанні загальної та дитячої психології практикую проведення занять – прес-конференцій. Це досить ефективна форма роботи, яка дає можливість учасникам висловити свою думку, презентувати свої знання. Щоб не зводити такий захід лише до монотонних виступів учасників, включаю елементи дискусії, розв'язання проблемних ситуацій. Під час проведення лекції у формі прес-конференції з психології на тему «Психологія особистості» використовую ряд вправ не тільки професійного, а ще й психологічного спрямування (вправа «навчальні партнери», вправа «аналогії», «акваріум»). Це дає змогу вчити студентів удосконалювати власні особистісні якості.

Під час проведення відкритих навчальних занять використовую цікавий педагогічний прийом, що має назву «Парний вербальний потік». Ця стратегія може використовуватись з метою активізації мислення студентів на запропоновану тему. Вона вчить парній взаємодії – слухати і чути один одного, розвиває комунікативні здібності майбутнього вихователя.

Вже не перший рік у своїй роботі практикую використання методу проєктів. Ця методика спрямована на навчання студентів перспективному плануванню. Так, ще на початку вивчення теми з дитячої психології визначаю тематику проєктування даю детальні інструкції, пропоную схеми проєктів, їх зразки. Розробка такого проєкту здійснюється протягом тривалого проміжку часу. Результати спроектованої роботи обговорюються на підсумковому занятті. Такі підсумкові заняття досить цікаві – студенти присвоюють оригінальні назви своїм проєктам, придумують логотипи, унаочнення, пишуть творчі роботи, вірші, добирають ігри, приказки, прислів'я, народні прикмети тощо. Ось приклади тематики такого проєктування: «Маленькі чомусики», «Я і моя родина», «Ми майбутні школярі». Цінність такої методики ще й в тому, що здобувачі залучаються до пошукової, дослідницької діяльності яка вчить та готує їх до написання курсових та дипломних робіт.

Оптимізація освітнього процесу, здатність його зробити для студента не тільки необхідним, але й цікавим. Ось важливі завдання якими керуюсь, використовуючи методику «Мозкового штурму». Це чудовий метод, для використання досвіду його учасників з метою розв'язання проблем і розробки ідей. Цей метод спрацьовує найкраще у групах по 5-7 осіб. Успішним використання «мозкового штурму» буде при дотриманні таких умов: наявність великої кількості ідей; ведення запису всіх думок тих хто приймає участь у такій роботі. Пропоную тематику проведення таких занять: «Стіна мудрості», «Карусель» «Скарбничка ідей» тощо.

Не втрачає актуальності у сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців використання рольових ігор. Рольові ігри є одним із успішних методів формування практичних умінь та навичок. В ході їх підготовки та проведення у здобувачів також формуються особистісні якості, що забезпечують успішність роботи вихователя: комунікабельність, презентабельність, вміння триматись перед аудиторією, здатність бути переконливим. Так, по закінченню вивчення теми: «Формування особистості дошкільника» проводилась така цікава рольова гра: «Драматична пародія». Її метою була ілюстрація проблемного підходу до вирішення завдань розвитку особистості дітей дошкільного віку. Дія такої гри базувалась на детальних інструкціях викладача, було представлено два протилежних варіанти – як можна проводити ті чи інші види роботи з дітьми і як неможна.

Вже традиційними стали навчальні заняття, що проводяться на базі дошкільних закладів. Специфікою таких навчальних занять є можливість інтеграції з практичними працівниками – вихователями, методистами, музичними керівниками та самими вихованцями. Робота по підготовці такого заняття дуже об'ємна вимагає багато часу, чіткої продуманості всіх структурних частин, методів та прийомів, але й ефект таких занять великий. Здобувачі отримують практичне підтвердження здобутих теоретичних знань, мають можливість побачити живу роботу вихователів - практиків, стати учасником співпраці в окремих фрагментах. Наприклад, таке заняття на виробництві, що проводилось на базі ДНЗ №27, дало можливість студентам стати практичними учасниками психодіагностування дітей старшого дошкільного віку. Інтегроване заняття з дитячої психології, дошкільної педагогіки, анатомії яке проводилось на базі ДНЗ №35, сприяло ознайомленню здобувачів з елементами роботи по формуванню ейдетичної пам'яті у дітей. Дії вихователів – практиків є

переконливим доказом застосування тих методик навчання дошкільників, які засвоюють наші студенти на заняттях з психології та педагогіки.

Актуальність використання технічних засобів в педагогічному процесі росте з кожним роком. В умовах сьогодення це вже не просто аудіо-відеозаписи, які використовуються викладачами і як супровід теоретичного матеріалу, і як ілюстративний матеріал проблемних ситуацій, практичних завдань тощо. Поступово напрацьовується досвід у використанні комп'ютерних технологій. Наприклад, із загальної психології заняття на тему «Міжособистісні взаємини» включає такі види роботи на комп'ютері, як розв'язання психологічного лабіринту, корекція психологічних понять, складання психологічного портрету. Активно практикую заняття по розробці комп'ютерних презентацій, тестування. Готуючись до такого заняття варто здійснювати ретельний добір ілюстративного матеріалу, який було піддано комп'ютерній обробці. Зрозуміло, що важливою умовою проведення таких навчальних занять є володіння самим викладачем комп'ютером, наявність навчальних матеріалів на електронних носіях.

Маючи великі напрацювання у викладанні предметів психолого-педагогічного циклу, все одно є потреба постійно знаходитись у пошуку нових методів та прийомів, форм роботи, які відповідають вимогам часу. Це дає змогу змінювати та використовувати нові ефективні підходи у справі підготовки грамотного, творчого вихователя.

Література та джерела

1. Кравченко І. Проектна технологія у підготовці майбутнього викладача. *Вища освіта України*. 2020. № 4. С. 61-66.
2. Ліннік О. Як організувати проектну діяльність дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №10. С. 32-37.
3. Піроженко Т., Корнеєва О. Не заважайте дітям грати – приєднуйтеся. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 6. С.4-15.
4. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: підручник. Вид. 2-ге. Київ: Каравела, 2008. 352 с.
5. Стаєнна О. Ігрова діяльність дошкільників: сучасний формат. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 10. С. 38-42.
6. Туркот Т. І. Психологія і педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. С. 343-409.
7. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ТА ЇЇ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Мирослава Ратушна,
студентка 22ЛГ групи спеціальності 205 Лісове господарство
Шацького лісового фахового коледжу ім. В. В. Сулька
Науковий керівник – *Валентина Коваль, викладач вищої категорії*

Подано проблеми сучасної професійної освіти в умовах сьогодення. Вирішення та покращення професійної освіти під час військового стану.

Професійна освіта в Україні сьогодні стоїть під значними викликами, такими як війна, технологічні зміни та нові освітні реформи. Українська освіта адаптувалася до сучасних проблем і продовжує розвиватися. Освіта є основним фактором розвитку країни, особливо це потрібно нашій державі, адже вона хоче стати членом ЄС задля підтримки економіки.

Значення професійної освіти в сучасному суспільстві.

Сьогодні Українська економіка має таку проблему, як нестача робітничих кадрів у важливих галузях, таких як медицина, будівництво, транспортна, енергетична, машинобудівельна та в ІТ-сфера.

У даний час ця проблема досить поширена та спричинена через військове вторгнення до України, але і до 24 лютого 2022 року вона теж була актуальною.

Професійна освіта – це є вирішення дефіциту кадрів. Адже вона може забезпечити кваліфікованих спеціалістів для різних сфер. В умовах війни, завдяки конкуренції на біржі праці та швидкій цифровій інформації, освіта стає не лише освоєнням конкретної професії, а й інструментом постійного підвищення кваліфікації.

Основні проблеми професійної освіти в Україні.

Українська освіта адаптувалася до сьогодення: війна, епідемія COVID-19, економічна криза 2008 та 2014 років, відключення енергопостачання, ураження ракетними ударами зі сторони РФ по АЕС України та глобальні зміни в освітніх процесах.

Збройний конфлікт привів до великих змін у сфері освіти сьогодення. Через обстріли ворожої армії РФ зруйновано багато навчальних закладів, наприклад, коледж транспортних технологій у місті Харкові. Відбулася окупація східних територій України, де громадяни мали змогу здобувати освіту.

Велика кількість молоді змушена була виїхати за кордон або переїхати у безпечніший регіон країни. Це створило дисбаланс між студентами та навчальним процесом. Деякі викладачі були мобілізовані до лав ЗСУ та на жаль, багато з них назавжди стали героями України. Вони загинули на лінії фронту, захищаючи країну від ворожої армії.

Певні професії втратили свою актуальність через економічну кризу, але деякі з них стали ще більш популярними. Це сфера будівництва, медицини, та ІТ.

Недостатнє фінансування від держави.

На мою думку, потрібно більше звертати уваги на розвиток професійної освіти в Україні. Найперша проблема – це нестача сучасного обладнання та літератури українською мовою, адже до 24 лютого 2022 року в освітніх закладах була досить поширена література російською мовою. Друга проблема – це недостатньо оплачувана заробітна плата викладачів. Третя проблема – це фінансування освітніх закладів.

Ринок праці швидко змінюється, і освітні заклади не встигають адаптуватися до нових умов сьогодення та внести зміни в навчальний процес. Найперше – це застаріла методика викладання, котра не змінюється роками. Друга проблема полягає в тому, що проходження практики не завжди проходить на виробництві.

Шляхи вдосконалення професійної освіти в Україні.

На мою думку, для вдосконалення професійної освіти в Україні потрібна співпраця з європейськими освітніми закладами для обміну досвідом як для самих студентів, так і для професійних закладів. Потрібна співпраця з українським бізнесом для покращення проходження практики на виробництві, а також збільшення фінансування освітніх закладів для підвищення заробітної плати викладачам, використання цифрових технологій, дистанційне навчання та онлайн-курси для студентів, які не мають можливості відвідувати навчальні заклади, використання VR та AR технологій для віртуального навчання у сфері медицини, інженарії і будівництві.

Економічний розвиток залежить від професійної освіти, адже професійна освіта - це запорука кваліфікованих спеціалістів. В умовах війни та епідемії COVID-19 Україна освоїла нові спектори навчання, наприклад, дистанційне. Освоїла методику європейського навчання, адже саме європейські вузи відомі своєю якісною освітою.

Якщо в Україні буде покращуватися професійна освіта, то проблеми з економікою та нестачею робітничих кадрів зменшаться і назавжди зникнуть. Я вірю, що українська влада вирішить цю проблему, адже освічені громадяни та громадянки матимуть робочі місця та будуть покращувати економіку України. Також завдяки цьому наша країна матиме більше шансів стати членом ЄС та НАТО.

Література та джерела

1. Кадровий голод в Україні: причини, наслідки та 8 стратегій виходу із ситуації...
<https://happymonday.ua/kadrovuj-golod-v-ukrayini-8-strategij-vyrodu>

2. Вплив освіти на економічне життя суспільства
https://osvita.ua/blogs/89832/#google_vignette

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Дар'я Рибальченко,

студентка Ф-3-1 групи спеціальності Фінанси, банківська справа та страхування відділення економіки, управління та адміністрування ВСП «Костянтинівський індустріальний фаховий коледж ДВНЗ» ДонНТУ
Науковий керівник – Анжела Єськова, викладач

Проаналізовано особливості реалізації цифрової грамотності на заняттях студентів економічних спеціальностей, окреслено поняття цифрової грамотності, її складники та показники.

Формування інформаційної грамотності майбутніх фахівців економічного профілю є невід'ємним складником їх фахової підготовки і набуває особливої актуальності в сучасних умовах стрімкого розвитку цифрової економіки, оскільки здатність до використання інформаційних технологій у професійній діяльності забезпечує можливість кар'єрного росту та професійного успіху в інформаційному суспільстві.

Поняття «інформаційна грамотність» ввів Пол Дж. Зурковскі в 1974 році. Він писав: «Людей, які підготовлені до застосування інформаційних ресурсів у їх роботі можна назвати інформаційно грамотними. Вони освоїли методи та навички для використання широкого спектру інформаційних інструментів, а також первинних джерел при формуванні інформаційних рішень їх проблем. Іншу частину населення, яка є грамотною лише в тому сенсі, що вміє читати й писати, але не знає міри цінності інформації, не має можливості формувати інформацію до своїх потреб, слід вважати інформаційно неграмотними» [1, с. 92].

У 90-х роках ХХ століття в США і країнах Західної Європи з'явилась низка концепцій інформаційної грамотності. Було витрачено багато сил на пошук тлумачення цього терміну. З усіх визначень інформаційної грамотності, що зустрічаються в літературі, найбільш цитованим є те, що запропонувала в 1989 р. Американська бібліотечна асоціація (ALA): «Інформаційно грамотною є людина, яка в змозі розуміти, коли їй потрібна інформація, вміти знаходити, оцінювати та ефективно використовувати цю інформацію».

Слід звернути увагу на те, що практика викладання навичок інформаційної грамотності найчастіше впроваджувалась у закладах вищої освіти. При цьому «Стандарти компетенцій інформаційної грамотності для вищої освіти» [2] (ACRL 2000), що були розроблені Асоціацією бібліотек коледжів та наукових бібліотек (ACRL) та описують характеристики, якими повинен володіти учень, щоб стати ефективним користувачем інформації, - один з найбільш часто використовуваних і цитованих в бібліотечному світі документів.

В сучасних умовах під інформаційною грамотністю розуміють набір здібностей, які вимагають від людей розпізнавати, коли інформація потрібна, і мати здатність знаходити, оцінювати та ефективно використовувати необхідну інформацію.

Розвивати студентів, як особистостей, які навчатимуться протягом усього життя є основним у місії вищих навчальних закладів. Інформаційно грамотний студент здатний:

1. Визначати обсяг необхідної інформації;
2. Отримувати доступ до необхідної інформації ефективно;
3. Критично оцінювати інформацію та її джерела та включати вибрану інформацію до своєї бази знань;
4. Ефективно використовувати інформацію для досягнення певної мети;
5. Розуміти економічні, юридичні та соціальні проблеми, пов'язані з використанням інформації, а також доступатися та використовувати інформацію етично та законно.

Показники діяльності інформаційно грамотного студента:

- визначає та формулює інформаційну потребу;
- визначає різноманітність типів і форматів потенційних джерел інформації;
- розглядає витрати та вигоди від отримання необхідної інформації;
- переоцінює характер і обсяг інформаційної потреби;
- вибирає найбільш підходящі методи дослідження або інформаційно-пошукові системи для отримання необхідної інформації;
- конструює та реалізує ефективно розроблені пошукові стратегії;

- отримує інформацію в Інтернеті або особисто, використовуючи різноманітні методи;
- уточнює стратегію пошуку, якщо це необхідно;
- видобуває, записує та керує інформацією та її джерелами;
- узагальнює основні ідеї, які слід видобути із зібраної інформації;
- формулює та застосовує початкові критерії для оцінки як інформації, так і її джерел;
- синтезує основні ідеї для побудови нових понять;
- порівнює нові знання з попередніми знаннями, щоб визначити додану цінність, суперечності чи інші унікальні характеристики інформації;
- визначає, чи впливають нові знання на систему цінностей особистості, і вживає заходів для узгодження відмінностей;
- підтверджує розуміння та інтерпретацію інформації через бесіду з іншими особами, експертами з предметної області та/або практиками;
- визначає, чи слід переглянути початковий запит;
- застосовує нову та попередню інформацію до планування та створення певного продукту чи діяльності;
- переглядає процес розробки продукту чи діяльності;
- ефективно комунікує про продукт або діяльність з іншими фахівцями;
- розуміє багато етичних, юридичних та соціально-економічних проблем, пов'язаних з інформацією та інформаційними технологіями;
- дотримується законів, правил, інституційної політики та етикету, пов'язаних із доступом та використанням інформаційних ресурсів;
- визнає використання джерел інформації під час передачі продукту чи виконання завдання.

В процесі навчання економічно грамотний студент:

- радиться з викладачами та бере участь в обговореннях, робочих групах однолітків та електронних дискусіях, щоб визначити тему дослідження чи іншу інформаційну потребу;
- розробляє та формулює запитання на основі інформаційної потреби;
- досліджує загальні джерела інформації, щоб покращити обізнаність з темою;
- визначає або змінює інформаційну потребу для досягнення керованого фокусу;
- визначає ключові поняття та терміни, що описують інформаційну потребу;
- розпізнає, що наявну інформацію можна об'єднати з оригінальними думками, експериментами та/або аналізом для отримання нової інформації.

Інформаційно грамотні фахівці – це ті, хто навчився вчитися. В процесі навчання вони набувають інформаційні компетентності:

- здійснення інформаційного пошуку - здатність знайти відповідну інформацію, проаналізувати її, сортувати, вибрати потрібне;
- інтерпретація - здатність перетворити інформацію та дані в знання;
- генерація нових ідей, розвиток нових гіпотез.

Отже, в нинішніх умовах постає питання підготовки фахівців економічних спеціальностей, які будуть володіти професійними компетентностями у відповідності до вимог сучасного ринку праці та готові до швидкого сприйняття й опрацювання

великих обсягів інформації, а також постійного удосконалення своїх вмій роботи із сучасними засобами, методами та технологіями використання інформаційних ресурсів.

Література та джерела

1. Гладченко О. В. Формування інформаційної грамотності студентів вищого навчального закладу. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: зб. наук. Праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. №6. 2013. С. 92-105.
2. Information Literacy Competency Standards for Higher Education. URL: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (дата звернення: 13.02.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Андріана Ризун,

студентка 310 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник – *Аліна Предик, канд. пед. наук,*
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У статті розглянуто значення проектних методів у науково-педагогічних дослідженнях. Проаналізовано їх сутність, етапи реалізації, переваги та виклики. Описано приклади використання у сфері освіти та перспективи застосування. Проектні методи сприяють розвитку дослідницьких навичок, підвищують якість навчання та сприяють інноваціям у педагогіці.

Актуальність дослідження. Проектні методи є важливим інструментом у науково-педагогічних дослідженнях, оскільки вони дозволяють інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю, формуючи у дослідників навички критичного мислення, самостійного прийняття рішень і творчого підходу до вирішення проблем.

Теоретична база дослідження. Аналіз наукової педагогічної літератури свідчить, що увага науковців приділялася, зокрема: теоретичним і методологічним основам педагогічних досліджень (В. Дмитренко, В. Сидоренко, В. Шейко та ін.); особливостям організації науково-педагогічної діяльності (Т. Гужанова, А. Предик, С. Рудницька, Т. Федірчик та ін.); пошуку нових шляхів та форм організації наукового дослідження з використанням методу проектів (Дж. Дьюї, І. Дичківська, Л. Забродська, О. Онопрієнко, І. Підласий, Л. Хорунжа та ін.). Дослідженню проблем використання проектних методів у науково-педагогічних дослідженнях приділялося недостатньо уваги. Зокрема, питання інтеграції проектних технологій у педагогічні дослідження, їх методологічні основи та практичні аспекти залишаються малодослідженими. Водночас, метод проектів в навчанні розглядається як ефективна технологія, що передбачає динамічний підхід до організації навчального процесу, при

якому учні отримують глибші знання через активне дослідження реальних проблем [3].

Виклад основного матеріалу. Проектний метод передбачає створення самостійного дослідницького або практичного проекту, що базується на вирішенні конкретної проблеми. Він включає декілька основних етапів:

I. Визначення проблеми – формулювання мети дослідження, обґрунтування актуальності та постановка завдань. Цей етап відіграє ключову роль, оскільки він визначає подальшу методологію роботи.

II. Планування – визначення методів, ресурсів, строків та очікуваних результатів. Досліднику важливо правильно розподілити час і ресурси для ефективного виконання наукового проекту.

III. Реалізація проекту – це збір даних, проведення експериментів, аналіз отриманих результатів. На цьому етапі можуть застосовуватися різні методи дослідження, включаючи опитування, експерименти, аналіз літератури та ін.

IV. Презентація – представлення отриманих результатів у формі звіту, доповіді, наукової статті чи виступу на конференції. Використання сучасних технологій, таких як мультимедійні презентації, може підвищити ефективність представлення результатів.

V. Оцінка ефективності – це аналіз результатів і можливостей їх подальшого використання. Це важливий аспект, який допомагає оцінити вплив дослідження та його практичне застосування [4].

Проектні методи сприяють глибшому засвоєнню наукових знань, адже вони передбачають активну взаємодію дослідника з об'єктом вивчення. Зокрема, вони дозволяють:

- формувати дослідницькі компетентності в майбутніх педагогів;
- створювати інноваційні методики навчання;
- здійснювати апробацію нових технологій у освітньому процесі;
- розвивати міждисциплінарні підходи до вивчення педагогічних явищ.

Проектні методи також дозволяють розвинути самостійність та відповідальність студентів і дослідників, оскільки вони передбачають самостійне планування та реалізацію наукових ініціатив. Це значно покращує підготовку фахівців у сфері освіти.

Сьогодні можна використати проектні методи у педагогіці та науково-педагогічних дослідженнях. Наприклад:

а) Розробка нових методичних підходів: Вчителі та науковці можуть створювати проекти, які передбачають розробку та тестування нових освітніх технологій, таких як інтерактивні уроки, цифрові платформи або ігрові методи навчання.

б) Інтеграція технологій у навчальний процес: Використання проектного методу дозволяє впроваджувати інноваційні технології, такі як доповнена реальність, симуляційні платформи та штучний інтелект, у навчальні програми.

в) Дослідження освітніх реформ: Аналіз змін у системі освіти на основі проектних методів допомагає визначити їх ефективність та можливі наслідки для студентів і викладачів.

г) Соціальні та культурні проекти: Проекти, спрямовані на вивчення впливу культури на навчальний процес, можуть допомогти в розробці програм, які відповідають потребам різних соціальних груп [1].

Однак, попри численні переваги, використання проектних методів у педагогічних дослідженнях має й певні труднощі, серед яких:

- необхідність значного часу та ресурсів для проведення проектів;
- складність у вимірюванні ефективності результатів;
- необхідність високого рівня самостійності та відповідальності дослідників;
- відсутність належної підготовки у деяких студентів щодо використання даних методів [2, с. 128].

Водночас перспективи їх застосування є надзвичайно важливі, особливо в умовах інтеграції інформаційних технологій та міждисциплінарного підходу до наукових досліджень. В майбутньому можна очікувати ще активнішого використання проектних методів у зв'язку із розвитком дистанційного навчання та цифрових інструментів аналізу освітніх даних.

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що проектні методи є ефективним інструментом у науково-педагогічних дослідженнях, оскільки вони сприяють розвитку дослідницьких навичок, підвищують якість наукових робіт студентів та дозволяють адаптувати результати до реальних умов освітнього процесу ВЗВО. Використання цього методу вимагає ретельного планування, достатнього часу та ресурсів, проте його результати можуть значно вплинути на розвиток освітньої науки та практики. Таким чином, проектні методи продовжують залишатися актуальним та перспективним напрямком у педагогічній діяльності, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та розвитку інновацій в освіті.

Література та джерела

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Дроздова В.В., Рогульська О.О., Рудницька К. В. Особливості використання проектних технологій у процесі дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО. *Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наукових праць. Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / гол. ред. І. Кузьма. Ужгород: Говерла, 2021. №Вип.1 (48). С. 127-132.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. 2-ге вид. Харків : Вид. група "Основа", 2012. 176 с.
4. Рудницька Н. Ю., Гужанова Т. С. Використання проектних технологій у контексті завдань Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 67.2019. С. 234-238.
5. Федірчик Т.Д., Предик А.А. (2011) Модульна технологія вивчення курсу «Основи науково-педагогічних досліджень». Частина 1. (Лекційний курс). Чернівці: Букрек. 152с.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИМОГИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Софія Ройко, Оксана Левчик,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкової освіти
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Лариса Констанкевич, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист*

У статті розглядається сутність цифрової компетентності викладачів професійної освіти, її ключові складові та сучасні вимоги до педагогів. Аналізуються основні цифрові інструменти, які можуть бути використані в освітньому процесі, а також шляхи підвищення кваліфікації викладачів у сфері ІКТ. Особлива увага приділяється необхідності інтеграції цифрових технологій у навчальний процес для покращення якості освіти та підготовки студентів до сучасного ринку праці.

У сучасному світі цифрові технології відіграють ключову роль у всіх сферах життя, включаючи освіту. Викладачі професійної освіти повинні володіти цифровою компетентністю, щоб ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в освітньому процесі. Це не лише сприяє підвищенню якості освіти, а й допомагає студентам здобувати актуальні навички для роботи в цифровому середовищі.

Сучасний викладач професійної освіти має не лише володіти предметними знаннями, а й активно застосовувати цифрові технології у своїй роботі. Це дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним, цікавим та інтерактивним. Цифрова компетентність викладача включає кілька ключових складових, які визначають його здатність працювати в сучасному освітньому середовищі:

- цифрова грамотність – уміння працювати з комп'ютерами, програмним забезпеченням, інтернет-ресурсами;
- інформаційна безпека – знання основ кібербезпеки, захисту персональних даних, етичного використання цифрових ресурсів;
- педагогічне застосування ІКТ – використання цифрових інструментів для підготовки матеріалів, викладання, оцінювання та зворотного зв'язку зі студентами;
- критичне мислення та аналіз інформації – уміння перевіряти правдивість цифрових даних і навчати цього здобувачів освіти.

Розвиток цифрових технологій змінює освітній процес, висуваючи нові вимоги до викладачів. Сучасний педагог має не лише володіти базовими цифровими навичками, а й уміти ефективно інтегрувати технології у навчальний процес, застосовуючи інноваційні методи викладання. Це забезпечує якісну підготовку студентів до роботи в цифровому середовищі [1].

Цифрова трансформація освіти змінює роль викладача: він уже не є лише джерелом знань, а стає фасилітатором навчального процесу, наставником, який допомагає студентам орієнтуватися у великому потоці інформації та ефективно

використовувати сучасні технології. Для цього викладач має володіти цифровою компетентністю, яка включає не лише технічні навички, а й методи ефективного застосування цифрових інструментів у навчальному процесі.

Відповідно до європейської моделі DigCompEdu (European Framework for the Digital Competence of Educators), цифрова компетентність викладачів професійної освіти охоплює кілька ключових аспектів, які визначають ефективність їхньої діяльності в умовах сучасного освітнього середовища:

- використання цифрових технологій для розробки навчальних матеріалів (створення презентацій, відеоуроків, інтерактивних вправ).
- інтеграція онлайн-платформ для дистанційного та змішаного навчання (Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams).
- застосування цифрових інструментів для оцінювання знань (онлайн-тести в Google Forms, Kahoot, Quizizz).
- розвиток цифрових навичок студентів (навчання роботи з базами даних, електронними таблицями, програмами для створення проєктів).
- дотримання принципів цифрової етики та безпеки (виховання у студентів відповідального ставлення до роботи в інтернеті, дотримання норм авторського права).

Таким чином, сучасний викладач має не лише опанувати нові технології, а й навчати студентів критично оцінювати цифрові ресурси, формувати в них навички роботи з інформацією та ефективного використання цифрових інструментів для професійної діяльності [2].

Сучасний викладач має не лише добре знати свій предмет, а й уміти ефективно використовувати цифрові технології для навчання студентів. Це потребує безперервного професійного розвитку, оскільки технології швидко змінюються, а разом із ними змінюються і підходи до навчання. Важливо не просто освоювати нові інструменти, а навчитися їх інтегрувати в освітній процес так, щоб вони сприяли покращенню викладання, підвищенню залученості студентів і покращенню результатів навчання.

Розвиток цифрової компетентності має бути системним та комплексним, включаючи як формальне навчання, так і самостійну роботу над власними навичками. Підвищення кваліфікації викладачів передбачає участь у курсах, тренінгах і вебінарах з цифрової грамотності, таких як Prometheus, EdEra, Coursera. Важливим аспектом є самоосвіта, що включає використання відкритих освітніх ресурсів і навчання роботі з новими цифровими інструментами. Не менш значущим є обмін досвідом через участь у професійних спільнотах, конференціях і семінарах, де обговорюються кращі практики. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес має відбуватися поступово, з адаптацією нових цифрових рішень до потреб студентів. Важливим є також співпраця з ІТ-спеціалістами, що дає змогу ефективніше впроваджувати сучасні технології у навчальний процес [3].

Отже, цифрова компетентність викладачів професійної освіти є одним із ключових чинників успішного освітнього процесу. Вона сприяє ефективній взаємодії зі студентами, покращенню методів викладання та підготовці майбутніх фахівців до роботи в цифровому суспільстві.

Постійне вдосконалення цифрових навичок, впровадження сучасних технологій у навчальний процес та активний обмін досвідом між педагогами допоможуть зробити професійну освіту якіснішою та ефективнішою. Розвиток цифрової культури має стати стратегічним напрямом підготовки викладачів, що дозволить освіті відповідати вимогам сучасного світу та підготувати конкурентоспроможних спеціалістів для ринку праці.

Література та джерела

1. Глобіна Єлизавета Іванівна. Сутність цифрової компетентності викладача. <https://vseosvita.ua/library/statta-informacijno-cifrova-kompetentnist-pedagoga-391040.html> (дата звернення: 09.02.2025).

2. Самко А. М. Сучасні вимоги до цифрової компетентності викладачів. https://lib.iitta.gov.ua/726326/1/3_%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%D0%9C.pdf (дата звернення: 09.02.2025).

3. Малихін О. В., Ярмольчук Т. М. Шляхи розвитку цифрової компетентності викладачів. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742654/1/text.pdf> (дата звернення: 09.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОУЧА

Ганна Роменська,

студентка 2-го курсу магістратури ООП «Психологія» групи 24 ЗМГПС
факультету Психології УДУ ім. М. Драгоманова
Науковий керівник/співавтор – Ірина Ковчина,
д-р пед. наук, професор УДУ ім. Драгоманова

У статті розглянуто особливості професії коуча, визначено ключові вимоги до фахівців цієї сфери, необхідні компетенції та основні стресори, що впливають на їх професійну діяльність.

Коучинг є порівняно новою професією, що стрімко набуває популярності у різних сферах життя, включаючи бізнес, освіту та особистісний розвиток. Це пов'язано з зростаючою потребою людей у особистісному та професійному розвитку. Робота коуча – це не просто надання порад, а створення умов для самостійного пошуку відповідей і досягнення цілей клієнтом. Професія коуча має свої специфічні особливості, які включають високі вимоги до фахівця, набір необхідних компетенцій, а також низку стресових факторів, які впливають на професійну діяльність [1].

Коучинг – це процес індивідуальної роботи, спрямований на розвиток потенціалу клієнта та досягнення його цілей. Професійна діяльність коуча характеризується цілим рядом особливостей, які роблять її унікальною та ефективною.

Мета дослідження це комплексний аналіз професії коуча, а саме: визначення ролі та функцій коуча, вимоги до фахівця та стресові фактори.

Завдання визначити основні структурні елементи в професійній діяльності коуча.

Виклад основного матеріалу. Коуч – це майстерний слухач, який вміє чути не лише слова, а й почуття, що ховаються за ними. Він створює атмосферу довіри та безпеки, де клієнт може бути самим собою, без масок і остраху. За допомогою вправ, метафор і запитань коуч допомагає клієнту розкрити свій потенціал, виявити внутрішні ресурси і знайти нові перспективи [2].

Характеристика професійної діяльності коуча побудована на:

- **Партнерських відносинах:** коуч та клієнт виступають як рівноправні партнери у процесі досягнення цілей. Коуч створює безпечний простір для клієнта, де він може вільно досліджувати свої думки, почуття та поведінку.

- **Фокусі на майбутньому:** коучинг спрямований на досягнення бажаного майбутнього, а не на аналіз минулих помилок. Коуч допомагає клієнту сформулювати чіткі цілі та розробити план дій для їх досягнення.

- **Відповідальності клієнта:** відповідальність за результати коучингу лежить на самому клієнті. Коуч лише супроводжує його в цьому процесі, надаючи необхідну підтримку та інструменти.

- **Індивідуальному підході:** кожен клієнт унікальний, тому коуч розробляє індивідуальну програму роботи, яка враховує його особливості та потреби.

- **Орієнтації на ресурси:** коуч допомагає клієнту виявити і використати свої внутрішні ресурси для досягнення цілей [3].

Коучинг передбачає роботу з клієнтами з метою сприяння їх особистісному чи професійному зростанню. Для цього коуч має володіти багатьма знаннями та навичками. Однією з ключових вимог є глибоке розуміння психології та принципів міжособистісного спілкування. Це включає здатність чути клієнта, виявляти його потреби та надавати відповідну підтримку.

Крім того, коуч має володіти розвиненим емоційним інтелектом, який включає здатність управляти власними емоціями, розуміти емоційний стан інших людей та ефективно реагувати на їхні потреби. Ще однією важливою вимогою є етичність у роботі. Коучі повинні дотримуватись стандартів конфіденційності та демонструвати повагу до особистості кожного клієнта [3].

Для успішної діяльності коуч повинен мати низку професійних компетенцій. Серед них варто виокремити:

Активне слухання – здатність уважно та безперервно слухати клієнта, помічаючи важливі нюанси у його словах і поведінці.

Ефективна комунікація – уміння задавати потужні запитання, які допомагають клієнту переосмислити свої погляди або знайти нові шляхи вирішення проблем.

Встановлення цілей – здатність допомогти клієнту визначити чіткі та досяжні цілі.

Сприяння розвитку клієнта – створення умов для формування нового мислення, здатного сприяти його зростанню.

Згідно з ICF, коуч повинен володіти низкою ключових компетенцій. Перша компетенція – відповідність етичним нормам та професійним стандартам – передбачає, що коуч має не лише знати норми та стандарти коучингу, але й бути здатним адекватно застосовувати їх у всіх ситуаціях, пов'язаних з коучингом клієнта.

Ці компетенції є основою діяльності коуча, їх розвиток постійно підтримується за допомогою тренінгів, сертифікацій та практики.

Професія коуча є досить стресовою через низку факторів. По-перше, це емоційне навантаження, яке виникає внаслідок роботи з клієнтами, що перебувають у складних життєвих ситуаціях. Постійне вислуховування проблем клієнтів може викликати емоційне вигорання, особливо якщо коуч не практикує методи самовідновлення.

По-друге, високі очікування клієнтів часто стають джерелом додаткового тиску. Клієнти можуть очікувати швидких результатів, не завжди усвідомлюючи, що коучинг – це процес, який вимагає часу.

По-третє, необхідність постійного навчання і вдосконалення також може викликати стрес. Коучі повинні бути в курсі нових методик, інструментів і тенденцій у сфері коучингу, що вимагає значних ресурсів – як часових, так і емоційних [4].

Висновки

Отже, коучинг – це не просто професія, це мистецтво взаємодії з людською душею. Коучинг – це динамічний і багатогранний процес, який вимагає від коуча високого рівня професіоналізму та особистісної зрілості. Завдяки своїм особливостям коучинг є ефективним інструментом для особистісного та професійного розвитку.

Коуч – це той, хто допомагає людям знайти свою внутрішню гармонію і реалізувати свій потенціал. Професія коуча є важливою складовою сучасного світу, оскільки допомагає людям реалізовувати свій потенціал. Однак вона має низку специфічних вимог і викликів, які потребують значної уваги з боку фахівця. Для того щоб бути ефективним коучем, необхідно розвивати професійні компетенції, дотримуватись етичних стандартів і водночас піклуватись про власний психологічний добробут.

Література та джерела

1. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.
2. Grant, A. M. (2014). The Efficacy of Executive Coaching in Times of Organizational Change. *Journal of Change Management*.
3. International Coaching Federation. (2021). *ICF Code of Ethics*.
4. Schaufeli, W. B., Leiter, M. P., & Maslach, C. (2009). *Burnout: 35 years of research and practice*. Career Development International.

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Олена Савош,

студентка 1-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Світлана Денисова, викладач іноземної мови

У цій роботі розглянуто сучасний стан професійної освіти з англійської мови. Проаналізовано зміни професійної комунікації, вплив технологій на навчальний процес, необхідність розвитку безперервної освіти та гнучких навичок (soft skills).

В наш час англійська мова є глобальним засобом комунікації у будь якій сфері життя: в бізнесі, освіті, технологіях та науці. Сьогодні професійна освіта з англійської мови це не лише вивчення граматики та лексики, а й вміння практично використовувати іноземну мову в професійній діяльності. Враховуючи швидкі зміни, які відбуваються в світі, головним завданням професійної освіти є підготовка кваліфікованих працівників, які здатні легко адаптуватись до нових потреб на ринку праці.

Сучасні напрямки у вивченні англійської мови:

1. Використання онлайн-платформ (Grammarly, Duolingo, English Score, English Galaxy) та штучного інтелекту значно розширило та полегшило вивчення будь якої іноземної мови. Адже ці платформи допомагають вивчати граматику, поповнювати словниковий запас, а також існують спеціальні програми, які допомагають учням та студентам покращувати свої навички мовлення та аудіювання, при цьому використовуючи, наприклад, різні відео та уривки з фільмів чи мультфільмів, а також є можливість поспілкуватись з носіями іноземної мови (TalkIn, Tandem, Hello Talk).

2. Методика змішаного навчання (Blended Learning) та орієнтоване навчання (Task Based Learning) сприяють формуванню навичок до ефективного спілкування у робочому середовищі.

3. Сучасна освіта робить великий акцент на професійно орієнтованому курси English навчанні у сфері медицини, психології чи інформаційних технологій використовуючи спеціальні for Specific Purposes, які допомагають студентам запам'ятовувати термінологію та вдосконалювати свої знання англійської мови професійного спрямування.

Труднощі професійної освіти з англійської мови:

1. Дуже часто навчальні програми не враховують потреби на ринку праці, через що випускники мають труднощі у професійному спілкуванні. Щоб вирішити цю проблему потрібна тісна співпраця навчальних закладів з роботодавцями.

2. Сьогодні знання англійської мови повинне поєднуватись з навичками міжкультурної комунікації, критичного мислення та швидкої адаптації (soft skills). Найважливіше, щоб навчальні заклади мали змогу для розвитку цих навичок.

3. На жаль не всі студенти мають доступ до сучасних технологій та якісних освітніх ресурсів. Важливим для навчання є поширення різних освітніх платформ та впровадження державою програм підтримки онлайн-навчання.

Перспективи розвитку:

1. Створення дуальних освітніх програм, в яких здобувачі освіти будуть отримувати не лише теоретичні знання, а й практичний досвід.

2. Так як постійно є різні зміни в професійній сфері, важливим є lifelong learning, тобто безперервне навчання. Для нього характерне постійне удосконалення мовних навичок впродовж всієї професійної кар'єри.

Отже, вивчення англійської мови є важливим для будь якої сфери нашого життя, а саме для медицини, психології, інформаційних технологій, для різних компаній чи освітніх процесів, а також для комунікацій з іншими людьми. Професійна освіта з англійської мови відіграє важливу роль у підготовці фахових працівників для міжнародного ринку праці. Використання сучасних технологій,

оновлення методів навчання та концентрація уваги на практичні навички сприятимуть підвищенню ефективності навчального процесу. Також тісна співпраця з роботодавцями, об'єднання цифрових технологій та розвиток безперервної освіти є необхідними кроками в підготовці кваліфікованих фахівців, які зможуть швидко адаптуватись та успішно працювати в міжнародному середовищі.

Література та джерела

1. What Is Blended Learning? (Types, Benefits, Examples). URL: <https://whatfix.com/blog/blended-learning-types-benefits-examples/> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Task-Based Learning (метод оснований на завданні навчання) як один з популярних методів навчання. URL: https://duikt.edu.ua/ua/news-1-525-10075-task-based-learning-metod-osnovaniy-na-zavdanni-navchannya-yak-odin-z-populyarnih-metodiv-navchannya_kafedra-inozemnih-mov (дата звернення: 27.02.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ТА КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ

Ірина Сачок,

студентка групи А-43 спеціальності 013 Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник – *Марина Щедрина, викладач педагогіки та фахових
методик початкової освіти спеціальності 013 Початкова освіта*

Розглядається роль цифрових технологій у виховній роботі та комунікації з батьками. Підкреслюються переваги та ризики використання цифрових інструментів. Запропоновано рекомендації щодо їх впровадження у виховну діяльність, з акцентом на забезпечення доступу, безпеки та конфіденційності.

Сьогодні, коли світ стає все більш глобальним і динамічним, вміння працювати дистанційно, використовувати цифрові інструменти та ефективно комунікувати онлайн стає не просто бажаним, а необхідним навиком для успішної кар'єри та самореалізації. Педагог-організатор, як одна із ключових фігур в освітньому процесі, відіграє важливу роль у впровадженні цих технологій та підготовці учнів до викликів цифрової епохи [4].

У методичних рекомендаціях щодо впровадження цифрових технологій у навчальних закладах України зазначається, що з метою мотивації учнів до науково-дослідної діяльності викладачам необхідно використовувати у своїй роботі напрацювання таких науково-педагогічних працівників, як Т. Андрущенко, С. Буліга, С. Бревус, В. Величко, С. Гальченко, Л. Глоба, К. Гуляєв, В. Камишин, Е. Клімова, О. Комова, О. Лісовий, Л. Ніколенко, Р. Норчевський, М. Попова, В. Приходнюк, М. Рибалко, О. Стрижак, І. Чернецький та інших [5].

Використання цифрових технологій у освітньому процесі має свої переваги:

- Збільшення залученості учнів.

- Персоналізація навчання.
- Розвиток навичок ХХІ століття.
- Розширення можливостей для навчання.
- Підвищення ефективності виховних заходів.

Тож, якщо цифрові технології відкривають безліч можливостей для учнів, не менш важливими є їхні переваги і в спілкуванні з батьками. Адже саме налагоджена комунікація між педагогом-організатором і родиною є запорукою успішного виховного процесу. Сучасні цифрові інструменти дозволяють оперативно інформувати батьків про успіхи та потреби дитини, залучати їх до обговорення важливих питань та організації шкільних заходів [3].

Для ефективної співпраці з батьками доцільно використовувати електронну пошту, соціальні мережі (Facebook та Instagram), мобільні додатки (наприклад, xTiles або Padlet, Pinterest), онлайн-платформи (Google Classroom, Moodle, Wordwall, LearningApps), веб-сайт закладу освіти [1].

Окрім цього, з метою оптимізації виховного процесу, доцільним є використання інструментів штучного інтелекту. Зокрема, генератори зображень та музичного супроводу сприяють створенню унікального контенту для презентацій, плакатів та відеоматеріалів, підвищуючи їхню привабливість для учнівської аудиторії (DALL-E 2, Midjourney, Stable Diffusion, Amper Music, Jukebox).

У контексті візуалізації інформації, особливу увагу слід приділити платформі Canva, яка є дієвим інструментом для педагога-організатора. Використання Canva дозволяє не лише заощадити час, але й створювати професійно оформлений візуальний контент, що сприяє підвищенню якості виховних заходів. З огляду на це, Canva має свої переваги: простота у використанні, велика бібліотека шаблонів, безкоштовна версія та можливість спільної роботи [2].

У роботі педагога-організатора Canva можна використовувати для *створення візуального контенту виховних заходів*: презентації, плакати та афіші, інформаційні буклети та листівки; *для оформлення соціальних мереж та веб-сайту школи*: обкладинки та аватарки для соціальних мереж, банери; *для комунікації з батьками*: шаблони для електронних листів, запрошення на заходи тощо.

Розглянувши широкий спектр можливостей, які відкривають сучасні цифрові технології, пропонуємо конкретні ідеї, які педагог-організатор може втілити у своїй роботі:

• **Створення онлайн-журналу або електронної газети.** Учні можуть збирати інформацію, писати статті, фотографувати та редагувати матеріали для шкільного онлайн-видання. Це розвиває навички письма, журналістики, роботи в команді та критичного мислення. Педагог-організатор може координувати цей процес та навчати учнів основам цифрової журналістики.

• **Вебквести.** Розробка вебквестів на різні теми (історія, література, екологія тощо) дозволяє учням досліджувати тему, використовуючи інтернет-ресурси. Педагог-організатор може створити вебквест, де учні будуть шукати інформацію, аналізувати її та представляти результати у вигляді презентації або звіту.

• **Віртуальні екскурсії.** Організація віртуальних екскурсій до музеїв, історичних місць, природних заповідників за допомогою онлайн-платформ. Педагог-

організатор може підготувати віртуальну екскурсію, де учні зможуть "відвідати" визначні місця, дізнатися про їх історію та культуру.

- **Використання соціальних мереж для виховних цілей.** Створення груп у соціальних мережах для обговорення важливих тем, обміну інформацією та організації онлайн-дискусій.

- **Створення відеороликів.** Зйомка та монтаж відеороликів на соціально важливі теми (здоровий спосіб життя, екологія, безпека в Інтернеті тощо).

- **Запис підкастів.** Учні можуть записувати подкасти на різні теми, від шкільних новин до обговорення літературних творів. Це розвиває навички усного мовлення, аудіомонтажу та роботи в команді.

- **Організація онлайн-конкурсів та вікторин.** Проведення онлайн-конкурсів та вікторин з використанням платформ, таких як Kahoot!, Quizizz або Mentimeter.

Проте, не зважаючи на усі переваги та можливості цифрових технологій існують певні **ризик** їх використання у виховній роботі та комунікації з батьками:

- **Цифрова нерівність.** Не всі учні та батьки мають доступ до цифрових технологій та інтернету. Це може призвести до цифрової нерівності та ускладнити комунікацію між вчителями та батьками.

- **Залежність від технологій.** Надмірне використання цифрових технологій може призвести до залежності від технологій та негативно вплинути на здоров'я учнів.

- **Ризики безпеки.** Використання цифрових технологій може становити ризики для безпеки учнів, такі як кібербулінг, онлайн-хижацтво та небезпечний контент.

- **Конфіденційність.** Необхідно забезпечити конфіденційність особистої інформації учнів та батьків при використанні цифрових технологій.

Враховуючи виклики та ризики використання цифрових технологій, школам необхідно розробити чітку стратегію, забезпечити доступ до технологій для всіх, навчити вчителів і батьків ефективному та безпечному використанню, встановити чіткі правила, забезпечити онлайн-безпеку учнів та конфіденційність даних, а також регулярно оцінювати ефективність впровадження цифрових інструментів у виховний процес та комунікацію з батьками [4].

Отже, використання цифрових технологій у виховній роботі та комунікації з батьками відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу. Педагог-організатор відіграє ключову роль у впровадженні та використанні цих технологій. За умови правильного використання, цифрові технології можуть стати потужним інструментом для покращення виховання та навчання учнів.

Література та джерела

1. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ, 2020. URL: <https://surl.li/ynnvqt> (дата звернення: 27.02.2025).
2. 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках, 2019. URL: <https://surl.li/vahreo> .
3. Генсерук Г.Р. Цифрова компетентність як одна із професійнозначущих компетентностей майбутніх учителів. Open educational e-environment of modern University, 2019. № 6. С. 8–16
4. Клименко Т.І. Використання цифрових технологій в освітньому закладі під час дистанційного навчання, 2024р. URL: <https://surl.lu/jcflzc> (дата звернення: 12.02.2025).
5. Міхно О. Ефективність застосування цифрових технологій у процесі навчання фізики в закладах загальної середньої освіти. Педагогічні науки та освіта. Випуск XLII–XLIII. 2023 р. URL: <https://surl.li/zxgtbq> (дата звернення: 22.02.2025).

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО АНГЛОМОВНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ

Анна Степанюк,

студентка 31 ПО спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Валентина Триндюк, канд. пед. наук,
доцент кафедри філології*

У статті подано результати практичного опитування старшокласників та студентів щодо труднощів спілкування англійською мовою під час англomовних освітніх проектів. Проаналізовано основні проблеми, запропоновано шляхи їх вирішення.

З глобалізацією та швидким розвитком інноваційних технологій зростає значення знання іноземних мов. Сьогодні володіння щонайменше двома мовами є ключовою перевагою при працевлаштуванні та в академічному середовищі. Особливий акцент робиться на англійській мові, оскільки вона є міжнародною мовою науки, бізнесу та технологій. З раннього віку дітей навчають англійської мови, проте рівень її практичного використання залишається недостатнім. Брак комунікативних навичок особливо спостерігається у контексті англomовних освітніх проектів, таких як: дебати, тренінги та виступи.

Питання вдосконалення комунікативних навичок іноземною мовою в освітньому процесі є надзвичайно актуальним та активно досліджується не лише зарубіжними науковцями, але й вітчизняними. Дослідники зазначають, що для розвитку іншомовних комунікативних навичок надзвичайно важливо використовувати різноманітні методики і технології.

Зокрема, американське дослідження пропонує звернути більше уваги на комунікативні вправи та вправи і завдання на слухання, постійно змінювати типи завдань, аби вони не були схожими на ті, що вчили перед тим (адже це створює ймовірність запам'ятовування правильних відповідей і подальшого вгадування), використовувати квізи та інші ігрові формати, урізноманітнювати навчання роботою в парах, групах та класом [4]. Вітчизняні та зарубіжні дослідження вказують на важливість застосування сторітелінгу, рольових ігор у класі, дискусійних чи дебатних клубів та іноді ігор, аби зацікавити учнів до вивчення мови [1, 3].

Дієвими методами та прийомами вважаються: створення розмовних клубів, використання мультимедійної дошки, залучення вмотивованих викладачів та забезпечення матеріально-технічною базою учнів та вчителів [2].

Ми провели власне практичне дослідження стосовно стану та проблем із розвитку іншомовних комунікативних навичок. Основною метою нашого дослідження було виявлення головних труднощів, які виникають у школярів старших класів та студентів під час участі в англomовних заходах. Нами було опитано 30 респондентів та з'ясовано проблеми у використанні іноземної мови і що, на їхню думку, можна було б змінити, на чому сфокусуватись аби покращити рівень володіння англійською мовою.

Основні проблеми, що виокремили респонденти: недостатній словниковий запас для активної участі в заходах; складність формулювання думок англійською мовою та правильне їх висловлювання; страх публічних виступів навіть перед знайомою аудиторією.

За результатами опитування, найбільшою складністю вивчення англійської мови для респондентів є: словниковий запас – 57%, граматика – 45%, говоріння – 47%, аудіювання – 30%.

Власний досвід участі у освітніх заходах іноземною мовою, спостереження та практичне опитування дозволило нам визначити причини недостачі словникового запасу. Насамперед це відсутність регулярного використання англійської мови у повсякденному житті. Учні/студенти переважно використовують рідну мову, а англійську мову застосовують лише під час уроків чи занять. У шкільних та позашкільних заходах бракує мовного іншомовного середовища і, відповідно, відсутня мотивація спілкуватися англійською мовою поза навчальним процесом.

Респонденти зазначають, що подекуди на заняттях іноземної мови лексика вивчається ізольовано, без контексту, що ускладнює їх подальше використання; виконується недостатньо практичних вправ, що сприяють активному закріпленню лексики (наприклад, використання у діалогах, написання історій, дебати, рольові ігри, тематичні дискусії тощо); відсутні асоціативні або мнемотехнічні методи, які могли б покращити запам'ятовування нових слів. Крім того, учні не розуміють важливості активного використання вивчених слів у мовленні, що призводить до швидкого забування.

Серед проблем із вивченням нових слів англійською мовою та їх активного використання у мовленні варто зазначити, що на заняттях спостерігається недостатня взаємодія з автентичними англомовними джерелами інформації (учні переважно читають адаптовані або навчальні тексти замість реальних статей, книг, новин). Для розвитку навичок аудіювання та говоріння на заняттях бракує переглядів англомовних відео без субтитрів або слухання подкастів; відсутня практика спілкування з носіями мови. Актуальною залишається проблема подолання психологічного бар'єру та страху припуститися помилки і здаватися недосвідченим.

Під час англомовних заходів учасники мають швидко реагувати, що вимагає одночасного розуміння аудіо інформації, формулювання граматично правильних відповідей і впевненого їх озвучення. Іншими словами, учасники англомовних освітніх проектів повинні володіти комунікативними вміннями вільно спілкуватися: розуміти, реагувати, формувати думку тощо. Для багатьох школярів та навіть студентів цей процес є викликом.

Страх публічних виступів, як виявило подальше опитування, пов'язаний з невпевненістю у власних знаннях та навичках. Тому при створенні рекомендацій важливо пропонувати методики, які дають довготривалий ефект.

Для підвищення рівня залученості учнів та студентів до участі у англомовних освітніх проектах необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає розвиток усіх аспектів володіння мовою. З метою допомогти не лише респондентам, а й іншим людям, що зіштовхнулись із проблемою невміння і незнання того, як використовувати іноземну мову та як її вивчати, ми опитали викладачів іноземної мови зі шкіл, репетиторів, дебатерів, які від України виступали на міжнародних

турнірах та осіб, у яких вивчення мов є хобі. Результатами цього опитування стала низка порад стосовно формування комунікативних іншомовних навичок:

1. Для розширення словникового запасу.

Методи та ресурси: використання застосунків Quizlet, Anki, Memrise; читання адаптованих текстів (Oxford Bookworms, Penguin Readers); візуальні словники та асоціативні ігри; тематичні дебати та квести з активним використанням нових слів.

2. Для покращення граматики.

Методи та ресурси: інтерактивні тренажери (Grammarly, English Grammar in Use – Raymond Murphy); практичні вправи на онлайн-платформах (BBC Learning English, British Council Grammar); метод "Implicit Grammar Learning" – засвоєння граматики через контекст.

3. Для розвитку навичок говоріння.

Методи та ресурси: організація розмовних клубів та неформальних зустрічей; використання рольових ігор та дебатних тренувань; платформи для спілкування з носіями мови (Italki, Preply); метод "тіньового повторення" (Shadowing) для покращення вимови.

4. Для покращення аудіювання.

Методи та ресурси: перегляд відео та подкастів (BBC Learning English, TED-Ed, Voice of America); прослуховування пісень із текстовим аналізом; використання адаптованих субтитрів для поступового навчання.

5. Для розвитку навичок письма.

Методи та ресурси: виконання вправ на платформах (Write & Improve by Cambridge, Grammarly); ведення щоденника англійською мовою; написання коротких історій та есе з використанням шаблонів.

Отже, низька активність школярів в англійськомовних проєктах спричинена труднощами у формулюванні думок, недостатнім словниковим запасом та страхом виступів. Для подолання цих проблем необхідно створювати інтерактивне навчальне середовище з використанням сучасних методів і технологій: цифрових платформ, гейміфікованих елементів і регулярних мовних практик. Це сприятиме розвитку комунікативної компетенції учнів та їхній впевненості у володінні англійською мовою.

Література та джерела

1. Gabriel Fredi Daar, S.Pd.,M.Pd. *Problems of english language learning in context*. (Based on some Studies in Manggarai). Edisi Pertama-Ruteng; PKBM Sambu Poleng, 2020. 124 p. URL: <https://osf.io/vudxy/download>. (date of access 27.02.2025).

2. Hossain MDA. *Difficulties of Learning English Language at the Secondary Level: A Case Study of Thakurgaon District*. J Adv Res Eng & Edu 2018; 3(3): 14-26. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/392991>. (date of access 27.02.2025).

3. Pavlo A. Sodomora, Lyubov V. Gutor, Valentyna A. Tryndiuk, Svitlana I. Lobanova. Student Storytelling for Communication Skill Development Online (in the Time of Covid-19 Quarantine). *The New Educational Review*, Vol. 63, No. 1/2021. ISSN 1732-6729. C.149-161. <https://doi.org/10.15804/tner.21.63.1.12>

4. Uysal D. Problems and solutions concerning English language preparatory curriculum at higher education in view of ELT instructors. *International journal of contemporary educational research*. 6(2). 2019. 452-467. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1239372.pdf>. (date of access 27.02.2025).

СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ФУНКЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ

Владислав Суднік¹,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Назар Самойліч²,

студент 21 ФК групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко, д-р пед. наук,

декан факультету початкової освіти та фізичної культури

Досліджено функції навчально-ігрової діяльності як важливого елементу сучасної підготовки юних футболістів. Акцентовано її роль у гармонійному розвитку особистості, що поєднує фізичне виховання, соціалізацію та емоційний аспект. Застосування ігрових методів сприяє підвищенню мотивації та інтересу до занять футболом, покращуючи ефективність освітнього процесу.

Навчально-ігрова діяльність займає важливе місце у фізичному вихованні дітей та молоді. Футбол, як один із найпопулярніших видів спорту, поєднує фізичний розвиток, соціалізацію та виховання особистісних якостей. Використання ігрових методів у навчальному процесі дозволяє зробити тренувальний процес більш ефективним та цікавим, сприяючи комплексному розвитку особистості [1]

Розглянемо сутність навчально-ігрової діяльності. Навчально-ігрова діяльність – це форма організації навчання, що поєднує елементи гри з освітніми завданнями. У контексті занять футболом вона має на меті не тільки вдосконалення технічних і тактичних навичок, але й розвиток когнітивних, соціальних та емоційних компетентностей [2]. Більшість науковців виділяють функції навчально-ігрової діяльності у процесі занять футболом [4]. Зокрема:

- Навчальна функція. Головною метою є засвоєння техніко-тактичних прийомів (передачі м'яча, удари по воротах, ведення м'яча тощо). Використання ігрових вправ сприяє кращому засвоєнню рухових навичок завдяки природній мотивації до гри.

- Розвивальна функція. Футбол сприяє розвитку фізичних якостей: швидкості, витривалості, координації, сили. Ігрові вправи допомагають гармонійно поєднувати фізичний розвиток з інтелектуальними навичками, такими як прийняття рішень у динамічних ситуаціях.

- Виховна функція. У процесі гри формуються важливі особистісні якості: дисципліна, колективізм, лідерські здібності, вміння працювати в команді, толерантність і повага до суперника.

- Мотиваційна функція. Гра викликає інтерес і задоволення, що стимулює регулярне відвідування тренувань та підвищення рівня фізичної активності.

- Комунікативна функція. Футбол сприяє формуванню навичок міжособистісного спілкування, розвитку соціальних зв'язків та взаємодії з однолітками [4].

Відомо, що ігровий метод передбачає навчання через використання ігрових завдань, ситуаційних вправ та змагань, які імітують реальні умов [5].

На відміну від традиційних тренувальних підходів, ігрові методики робить навчання більш природним, динамічним і цікавим для спорту.

Функція ігрового методу у навчанні технічних і тактичних елементів футболу передбачає:

- *Міні-ігри на обмеженому полі.* Використовуються для розвитку дриблінгу, швидкості виконання рішень і координації рухів.
- *Естафети з м'ячем.* Сприяють розвитку контролю над м'ячем, швидко-силових якостей та командної взаємодії.
- *Тактичні ігрові вправи.* Включають ситуаційні ігри 2×2, 3×3, 4×4 для відпрацювання комбінаційного і тактичного мислення.
- *Рольові ігри.* Наприклад, моделювання ігрових ситуацій із певними завданнями (контратака, вихід з оборони, реалізація чисельної переваги).

Навчально-ігрова діяльність завжди характеризується навчально-пізнавальною спрямованістю та виконує низку функцій, що подано у рис.1. [5].



Рис.1. Функції ігрової діяльності

Проаналізуємо їх зміст:

1) *розважальна* – вважається основною функцією гри, бо приносить учневі задоволення безпосередньо від процесу ігрової діяльності;

2) *навчальна* – передбачає навчання дітей елементам психотехніки, спрямованим на розвиток пам'яті, уваги, мислення тощо, а також сприяє кращому засвоєнню змісту навчального матеріалу;

3) *виховна* – полягає в тому, що виховні можливості, ціннісні орієнтації, закладені в змісті гри, ігрових і рольових діяч, особистісних взаєминах, створюють широкі можливості для виховання дітей;

4) *розвивальна* – в концентрованому вигляді гра містить різновекторні напрями розвитку (Л. Виготський).

5) *комунікативна* – гра дає змогу учневі долучитися до реального контексту складних людських взаємин через встановлення емоційних контактів, доброзичливі відносини, моральні детермінанти та позиції;

6) *самореалізація* – гра дозволяє з одного боку спроектувати та перевірити на практиці різноманітні процеси життєдіяльності учня, з іншого – виявити недоліки цього практичного досвіду;

8) *релаксаційна* – гра знімає емоційну напругу, гострі неврологічні реакції, нейтралізує емоційно негативні переживання та страхи.

9) *терапевтична* – гра використовується як засіб подолання різних труднощів, що виникають у школяра під час спілкування, навчання, праці;

10) *діагностична* – гра дозволяє педагогові провести комплексне діагностування інтелектуальних, творчих, емоційних та ін. проявів учнів;

11) *регульовальна* – гра через загальноприйняті умови та правила ставить перед школярами певні вимоги, які регулюють їхню поведінку, мовне спілкування, вчинки, дії; орієнтують на формування морального досвіду;

12) *коригувальна* – за допомогою гри можна внести позитивні зміни, доповнення в структуру особистісних показників учня;

13) *міжкультурна комунікація* – гра дозволяє дитині засвоювати загальнолюдські цінності, культуру представників різних національностей;

14) *соціалізація* – за допомогою гри відбувається включення школяра в систему суспільних відносин, засвоєння ним багатства національної культури і традицій [4]. Отже, навчально-ігрова діяльність є невід’ємною складовою сучасного процесу підготовки юних футболістів. Вона сприяє всебічному розвитку особистості, поєднуючи фізичне виховання, соціалізацію та емоційний розвиток. Ефективне застосування ігрових методів дозволяє підвищити якість навчального процесу, сформуванню стійку мотивацію до занять спортом та сприяти формуванню здорового способу життя серед молоді.

Література та джерела

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання. Київ: Видавничий дім "Освіта", 2015.
2. Осадець М. Особливості тактичної підготовки футболістів / М. Осадець // Молодь і ринок. – 2015. – № 7. – С. 126–130.
3. Лях В.І. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2020.
4. Ухань С.М. Ігрові методи у фізичному вихованні дітей. Харків: Основа, 2021.
5. FIFA Grassroots Manual, 2023.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ І НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

Вероніка Толстоброва,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Денисенко, д-р пед. наук,
декан факультету початкової освіти та фізичної культури**

У статті розглянуто особливості професійної підготовки тренерів у сфері фізичної культури, зокрема в умовах закладів вищої освіти (ЗВО). Проаналізовано сучасні вимоги до тренерської діяльності, які диктує розвиток науки про спорт та поява нових видів спорту. Обґрунтовано необхідність оновлення освітніх програм, упровадження інноваційних методик навчання та розвитку міждисциплінарного підходу у підготовці тренерів.

Сучасний спорт та фізична культура є динамічними сферами, що вимагають від тренерів не лише глибоких теоретичних знань, але й високого рівня практичної підготовки. Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти, які готують майбутніх фахівців до ефективної роботи в традиційних та нових видах спорту. Зміни у фізичній культурі, зокрема інтеграція цифрових технологій, розвиток адаптивного та кіберспорту, вимагають оновлення програм підготовки тренерів та застосування інноваційних методик навчання [1]. *Метою* цієї статті є аналіз особливостей професійної підготовки тренерів у ЗВО з урахуванням сучасних тенденцій, викликів та перспектив розвитку тренерської діяльності в умовах появи нових видів спорту.

Розглянемо особливості теоретичних основ професійної підготовки тренерів у сфері фізичної культури. Підготовка тренера передбачає набуття комплексу компетентностей, що включають:

– *Теоретичні знання* – основи анатомії, фізіології, психології спорту, методології тренувального процесу.

– *Практичні навички* – здатність розробляти тренувальні програми, проводити заняття, аналізувати результати спортсменів.

– *Психолого-педагогічні компетенції* – вміння мотивувати, адаптувати підхід до різних вікових та професійних груп.

– *Менеджерські та комунікативні навички* – управління спортивними командами, організація змагань, робота з медіа [3]. Сучасний тренер, особливо у сфері нових видів спорту (кіберспорт, функціональний тренінг, паркур, адаптивний спорт тощо), має не лише глибокі знання методики тренувального процесу, а й високий рівень менеджерських та комунікативних компетенцій.

Менеджерська складова діяльності тренера є надзвичайно важливою, оскільки нові види спорту часто не мають усталеної інфраструктури та чітко визначених моделей фінансування. До основних менеджерських навичок тренера можна віднести:

1) *Організація тренувального процесу*: ланування тренувальних циклів з урахуванням індивідуальних потреб спортсменів; використання сучасних технологій для моніторингу та аналізу фізичних показників; організація зборів, тренувальних таборів, участь у змаганнях.

2) *Управління командою та персоналом*: координація роботи тренерського штабу (фізіотерапевтів, дієтологів, аналітиків); робота з різними віковими категоріями спортсменів (молодь, аматори, професіонали); формування та підтримка командного духу.

3) *Фінансове планування та пошук ресурсів*: співпраця з федераціями, спонсорами, партнерами для фінансування підготовки спортсменів; розвиток власного бренду як тренера через соціальні мережі та медіа платформи; ведення переговорів щодо контрактів, грантів, стипендій та іншої фінансової підтримки.

4) *Організація змагань та заходів*: розробка формату змагань та залучення учасників; координація логістики, суддівства, медіа-кампаній; використання цифрових платформ для реєстрації учасників, онлайн-трансляцій тощо.

5) *Комунікативні навички*: тренер у сучасних видах спорту виконує роль не лише наставника, а й мотиватора, медіаперсона, консультанта. Його комунікативні вміння впливають на продуктивність роботи команди та особистий бренд.

6) *Ефективна взаємодія з підопічними*: розуміння особливостей психології спортсменів у нових видах спорту (наприклад, кіберспортсмени потребують розвитку когнітивних навичок та боротьби з вигоранням); Використання індивідуального підходу в комунікації (мотивація, підтримка, зворотний зв'язок); робота з молодими спортсменами та батьками (у юнацьких категоріях).

7) *Публічні виступи та робота зі ЗМІ*: ведення соціальних мереж, створення контенту про тренувальний процес; участь у пресконференціях, інтерв'ю, блогах та відео платформах; вміння відповідати на критику та професійно комунікувати у кризових ситуаціях.

8) *Медіація та конфліктологія*: вирішення конфліктів у команді, управління суперечками між спортсменами; побудова ефективного спілкування між спортсменами, менеджерами, судьями, партнерами; розробка стратегій для зниження психологічного напруження під час змагань.

9) *Знання іноземних мов*: більшість нових видів спорту мають міжнародний характер, тому володіння англійською (а також іншими мовами) є важливим для співпраці з міжнародними федераціями, участі у змаганнях та навчальних програмах [4].

Отже, менеджерські та комунікативні навички є ключовими компетенціями тренера у сфері нових видів спорту. Вони допомагають не лише ефективно організувати тренувальний процес, але й розвивати бренд тренера, залучати фінансування, комунікувати з міжнародними організаціями та мотивувати спортсменів до досягнення високих результатів. В умовах сучасного спортивного середовища тренер має бути гнучким, відкритим до інновацій та здатним ефективно взаємодіяти з усіма учасниками спортивного процесу.

Вважаємо, що умови сучасного спортивного середовища вимагають також від тренерів не лише опанування класичних дисциплін, а й готовності до роботи в умовах нових викликів, зокрема в контексті появи нових видів спорту.

В Україні підготовка тренерів здійснюється у закладах вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Важливими елементами навчального процесу є:

- фундаментальна підготовка з базових спортивних дисциплін;
- вивчення методики тренувального процесу;
- практичні заняття на базі спортивних клубів та федерацій;
- науково-дослідна діяльність у галузі фізичної культури [3;4].

Проте, традиційні підходи вже не повною мірою відповідають сучасним реаліям, адже спортивна наука розвивається, а разом з нею з'являються нові спортивні дисципліни, такі як:

- *Функціональний тренінг* (CrossFit, НІТ, TRX);
- *Кіберспорт* (змагання у відеоіграх, що вимагають специфічної підготовки);
- *Адаптивний спорт* (реабілітаційні програми для осіб з інвалідністю);
- *Екстремальні види спорту* (паркур, скелелазіння, фріран та ін.).

Отже, виникає необхідність оновлення навчальних програм відповідно до нових запитів спортивного середовища [2].

Щоб забезпечити конкурентоспроможність випускників, ЗВО повинні активно впроваджувати сучасні методи навчання:

- *Цифровізація навчального процесу* (онлайн-курси, аналіз спортивних показників за допомогою технологій штучного інтелекту).

- *Міждисциплінарний підхід* (поєднання фізіології, психології, біомеханіки та ІТ-технологій у спорті).

- *Симуляційне навчання* (використання VR та AR для моделювання тренувального процесу).

- *Колаборація з міжнародними організаціями* (участь у тренерських програмах, міжнародних спортивних проектах).

Такий підхід сприятиме формуванню у тренерів гнучких навичок та готовності до роботи в різних спортивних напрямках [3].

Попри очевидну необхідність оновлення системи підготовки тренерів, існує низка викликів:

- недостатнє фінансування спортивної науки та освіти;
- інерційність освітніх програм та їхня недостатня адаптація до сучасних викликів;

- брак викладачів, які володіють новітніми методами підготовки тренерів [1].

Проте, перспективи розвитку є позитивними. До них можна віднести:

- впровадження європейських стандартів підготовки тренерів у вищу освіту;
- розвиток наукових досліджень у сфері фізичної культури;
- активне впровадження інновацій у навчальний процес.

Професійна підготовка тренера у сфері фізичної культури потребує модернізації відповідно до нових реалій спорту та вимог сучасного ринку. Заклади вищої освіти мають стати осередками розвитку інновацій, що дозволить випускникам бути готовими до роботи як у традиційних видах спорту, так і у новітніх дисциплінах. Важливо впроваджувати міждисциплінарний підхід, цифрові технології та адаптивні методики, що сприятимуть ефективному навчанню майбутніх тренерів.

Література та джерела

1. Башавець Н. А. Проблеми підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. *Наука і освіта*. 2014. № 4. С. 17-21. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_4_5
2. Левків В. Характеристика терміна «спортивна гра» як базового поняття підготовки майбутнього тренера-викладача зі спортивних . *Нова педагогічна думка*. 2013. № 4. С. 147-150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_4_47
3. Пристинський В. М. Психологічна підготовка майбутнього тренера в мистецтві управління спортивною командою. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118(2). С. 187-189. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118(2)_48).
4. Сватсьєв А. В. Аналіз підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності в зарубіжних країнах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 362-368. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_54.

ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Анна Фіголь,

студентка 2 Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Ірина Кузьміна, викладач словесних дисциплін

Висвітлено проблеми освіти в умовах війни. Розглядаються можливі способи та техніки формування мотивації щодо навчання і особистого розвитку, шляхом психологічної підтримки.

Освіта завжди була і є важливою частиною людини. Саме вона є інструментом для розвитку особистості. Освіта в умовах війни набуває широкого значення, як особисто для себе, так і для суспільства, задля збереження національної ідентичності.

На жаль, Україна перебуває в жахливих умовах – умовах війни. Повномасштабне вторгнення ворога спричинило людські втрати, вимушені переміщення населення та високий рівень стресу суспільства. Кожен відчуває почуття страху, розгубленості, невизначеності та зниження впевненості у власних силах. Однак, незважаючи на гострі виклики, українці знаходять у собі ресурси, аби адаптуватися у сучасних умовах. Особливо важко трансформує себе молодь, яка змушена відмовитися від звичного способу життя, зокрема у сфері освіти, що включає навчання у школах, закладах фахової передвищої та вищої освіти.

Війна породжує нові освітні акценти, висуваючи виклики та створюючи можливості для її адаптації та розвитку. Її вплив на освіту спричиняє низку гуманітарних і соціальних проблем. Школи та університети зазнають бомбардувань, обстрілів та підпалів. Дітей, вчителів та викладачів убивають, травмують, викрадають або безпідставно затримують, освітні установи використовують як бази, казарми або центри затримання. Такі дії завдають шкоди учням, студентам та педагогічному персоналу, позбавляють величезну кількість учнів та студентів їхнього права на освіту, у такий спосіб руйнуючи фундамент, на якому громади будують своє

майбутнє [1, с.7]. Воєнний конфлікт спричинив значні виклики у сфері доступності та безпеки освіти. Такі умови потребують серйозного планування освітніх процесів та забезпечення належних умов навчання в умовах війни. Велика кількість здобувачів освіти втратила можливість повноцінно брати участь у навчальному процесі, тоді як педагогічні працівники змушені здійснювати освітню діяльність у зонах бойових дій, що створює додаткові загрози для життя. У таких умовах необхідно ретельно планувати освітній процес, впроваджувати заходи безпеки для безпечного навчання в умовах воєнного стану. Також, усім відома мобілізація призводить до того, що значна частина педагогічного складу відсутня у навчальних закладах, що дуже негативно впливає на освітній процес.

Не зважаючи на війну, кожне місто та громада намагається забезпечити або налагодити освітній процес різними способами. Міністерство освіти та науки, міжнародні організації, обласні військові адміністрації та міжнародна спільнота активно працюють над розробкою рекомендацій і механізмів для захисту учасників освітнього процесу та організації навчання в умовах надзвичайних ситуацій і військових конфліктів. Освіта в Україні надається й далі завдяки державним і недержавним ініціативам. Наприклад, стипендіальна програма «Завтра.UA» – найбільша приватна загальнонаціональна програма з підтримки талановитої молоді в Україні. Вона була створена ще у 2006 році Фондом Віктора Пінчука, щоби сприяти формуванню й зміцненню нового покоління інтелектуальної та ділової еліти країни. На сьогодні вже понад 2 600 молодих людей стали стипендіатами цієї програми й мають доступ до додаткових освітніх і не тільки можливостей [3].

Відповідно до сучасних вимог, однією з найбільш ефективних форм навчання в умовах війни є онлайн-освіта. Перехід до дистанційного навчання дозволяє зберегти доступ до освіти, навіть коли фізична присутність у навчальних закладах є неможливою.

Дистанційне навчання полягає у тому, що учень або студент перебуває поза навчальним закладом. Студентам достатньо увімкнути комп'ютер, приєднатися до інтернету та до відповідного онлайн-заняття.

Враховуючи сучасні події в Україні, – це один з єдиних способів навчання учнів та студентів синхронним способом. Окрім цього, це також і зручний спосіб навчання, особливо для студентів, які можуть переглядати записи занять декілька разів [2, с. 88]. Таке навчання допомагає розвинути навичку самодисципліни та навчитися розподіляти власний час.

Але дистанційне навчання має свої недоліки: недостатньо комунікації з викладачем та друзями, багато сімей не забезпечені технічними засобами та інтернетом.

Важливим аспектом освітнього процесу в умовах війни – це психологічна підтримка. Війна в Україні стала стресом для усіх учасників освітнього процесу. За таких умов істотно зростає роль всіх педагогічних працівників, які можуть надавати першу психологічну допомогу та підтримку усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти. Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчувають емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також вчитель, знайомий з

правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих в межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність [4].

Дуже часто здобувачі освіти стикаються з панічними атаками, особливо ті, які проживають в найбільш небезпечних регіонах України. Тому важливо знати як швидко надати допомогу.

За такого стану необхідно вжити наступні дії:

- не залишайте людину на самоті;
- розмовляйте з нею використовуючи прості й короткі речення;
- не робіть припущень щодо потреб людини, краще запитайте;
- подихайте разом з людиною [4].

Висновки. Війна є сумним та жахливим етапом в житті кожного українця. Щоденні обстріли, переживання, тривожні новини, думки про майбутнє стають випробуванням для всіх людей. Воєнні умови не дають можливість навчатися традиційними способами. Вимушені переміщення студентів, учнів та викладачів, новітні технології в навчанні, а також соціальні та психологічні наслідки війни ставлять перед освітніми установами нові виклики. Освіта у воєнний час є складним і багатогранним процесом. Але сучасні навички в навчанні та психологічна підтримка сприятимуть подоланню сучасних проблем та кризових ситуацій.

Література та джерела

1. Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик О., Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. *Український педагогічний журнал*. 2022. №2. С.7.
2. Подоляк М. Порівняльний аналіз традиційного, дистанційного та змішаного навчання англійської мови у ЗВО. *Український педагогічний журнал*. 2022. №4. С.88.
3. <https://osvita.ua/news/93419/>
4. <https://naurok.com.ua/psihologichna-pidtrimka-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-viyni-320683.html>

СТВОРЕННЯ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ НЕДОСТАНЬОЇ МОВНОЇ ПРАКТИКИ У ШКОЛЯРІВ

Ірина Фіськович,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – Ольга Павлусь, викладач англійської мови

Подано інформацію щодо мовного середовища, його видів та подолання проблеми недостатньої мовної практики у школярів. Присутні конкретні етапи та поради, які допоможуть у вирішенні даного питання.

Мовне середовище – це все те, що оточує учня під час вивчення іноземної мови. У нашому випадку – вивчення англійської. Чути її, читати цією мовою, слухати носіїв, дивитися різні відеоролики – це те середовище, в якому ми перебуваємо під час вивчення мови. Його можна поділити на два види: штучне та природне [1.]

Розпочнімо із усім відомого штучного мовного середовища, що є результатом роботи методистів, викладачів, вчителів та базується на їхній співпраці з учнями. Це спеціально побудоване середовище, яке здійснюється чітко за планом із використанням відібраних матеріалів (сформовані завчасно завдання; діалоги, начитані носіями). Такий вид мовного середовища ми можемо спостерігати на уроках у школі, університеті тощо. Хоч це спеціально створене середовище, як раніше зазначено, воно все одно має здійснюватися максимально гармонійно до мовного середовища тієї країни: мову якої учні вивчають. Необхідно зауважити, що перехід на рідну мову в даному випадку може дещо порушити конструкцію вивчення іноземної.

Щодо природного мовного середовища – це є спільнота людей, яких поєднує одна мова, культурні цінності, історичне минуле та територія проживання. Знову ж таки, у нашому випадку таке середовище буде чисто англомовним. Що воно пропонує нам: постійний контакт із мовою, живе спілкування, емоційна залученість та постійна практика у спілкуванні мовою.

Основна мета вивчення мови – це можливість спілкуватися з іншими людьми.

Використання якого мовного середовища нам дозволить швидше досягти поставленої мети?

Тут ми можемо звернутися до дослідження. Згідно якому, учні, які почали вивчати англійську мову, коли справа доходила до спілкування та виступів нею, відчували дискомфорт, страх, називаючи цей досвід найбільш тривожним [2].

Це дослідження показує, що дійсно важливо звертатися до природного мовного середовища, яке надасть можливість відразу практикуватися в усному мовленні та вплине на впевненість у майбутньому.

Також для відповіді на раніше поставлене питання можна взяти до уваги досить популярну пораду в інтернеті: «When you are in a country, it is much easier to learn their language».

Все це приводить нас до висновку, **що природне середовище є більш ефективним у вивченні мови.** Доказом цього є досить високі результати впровадження природного методу М. Берліца та прямого методу Г. Суїта, О. Есперсена, домінуючою ідеєю яких було навчання розмовного мовлення як головного педагогічного пріоритету, оскільки говоріння є первинною основою всієї мовленнєвої діяльності [3].

«Прямий» метод полягав у зміщенні сутності навчання з викладання за традиційними методами: граматичним, читацьким на викладання за усномовленнєвим.

«Природний» метод базувався на навчанні розмовного мовлення на основі осмислення мовних явищ, які притаманні мові, що вивчається.

Впродовж багатьох років до цих методів вносилися корективи, але в результаті обидва методи змінили підхід до викладання іноземних мов, зробивши акцент на розмовній практиці та природному засвоєнню мови.

Отож, яким може бути рішення проблеми недостатньої мовної практики у школярів? Відповідь: це якнайбільше занурення в природне мовне середовище. Яким чином?

Спочатку потрібно попрацювати над зацікавленням учнів до цього. Ми можемо використати ігри та рольові ситуації, де учні спілкуються англійською між собою. Організовувати дискусії на цікаві теми, де учні можуть висловлювати свої думки англійською. Заохочувати учнів використовувати англійську мову під час виконання завдань у парах або групах.

Можна знайти і практичні рішення проблеми недостатньої мовної практики:

- Щоденні мовні хвилинки – короткі вправи на початку уроку.
- Клуби англійської мови – позакласні заняття.
- Групові проєкти – учні працюють разом над завданнями англійською.
- Домашні завдання з інтерактивними елементами – відеоблоги, аудіозаписи.

Вплив має матеріал, який ми використовуємо під час уроку. Ми можемо застосовувати:

- Автентичні матеріали (відео, аудіо, тексти).
- Онлайн-ресурси, такі як Duolingo, Memrise, Quizlet та інші.
- Пісні, фільми та мультфільми англійською мовою.

Ні для кого не є таємницею, що краще навчатися граючись, особливо коли ми говоримо про школярів. Тому вирішення проблеми здійснюється через ігри: Alias, Dixit, Еківоки, Linq, Speech, Story Cubes тощо.

Не менш важливим є поради, які допоможуть учням подолати страх в процесі вивчення мови:

- Змінення ставлення учнів до помилок: вони є друзями, які допоможуть нам у майбутньому, а не є ворогами.
- Не потрібно боятися говорити, навіть якщо робиш помилки. Кожна помилка – це крок до кращого володіння мовою.
- Говори просто, не ускладнюй. Використовуй короткі речення, щоб уникнути помилок.
- Якщо забув слово, не панікуй. Поясни його іншими словами.
- Не соромся перепитати, якщо щось не зрозумів. Фрази "Ви могли б повторити?" або "Ви могли б говорити повільніше?" завжди допоможуть.
- Запам'ятовуй фрази, які часто використовуються. Це додасть тобі впевненості.

Роль вчителя у даному вирішенні проблеми не є другорядною. Його завданням є організувати саме середовище, можливості вивчення іноземної мови, допомога у подоланні мовного бар'єру, навчання учнів висловлювати свої думки природно й впевнено та чимало інших задач. Проте не забуваємо, що сьогодні ми живемо у світі різноманітних технологій, інновацій та дивовижних винаходів людства, що дає змогу легше віднайти матеріал та способи вирішення проблем, різні цікаві методи, ігри тощо.

Література та джерела

1. Ефективний метод вивчення мови: занурення в мовне середовище. URL: <https://osvita.in.net/articles/300>.
2. Aksiutina, T. V. FEAR OF SPEAKING: COMMUNICATION ANXIETY IN ESL CLASSROOM. Електронний репозитарій ДВНЗ "УжНУ". URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33246/1/FEAR%20OF%20SPEAKING%20%20COMMUNICATION%20ANXIETY.pdf>.
3. Раїса Мартинова. Розвиток методики навчання іноземних мов у дослідженнях зарубіжних учених. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/710/795>.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Любов Христинч,

здобувачка освіти 4 курсу, 41-М групи спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) музично-педагогічного відділення Коледжу фахової передвищої освіти КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Наукова керівниця – *Галина Мельник, магістр музичного мистецтва, викладач спеціальних музичних дисциплін*

Тези присвячені проблемі застосування на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти мультимедійних засобів навчання, розглянуто суть та основні напрямки використання мультимедіа у навчальному процесі.

Сучасний світ неможливо уявити без комп'ютерних технологій, які суттєво впливають на економічний і соціальний розвиток. Глобальне впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери діяльності, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стало не тільки початком перетворення традиційної системи освіти, а й першим кроком до формування інформаційного суспільства. У цих умовах еволюційних змін вимагає й система навчання. Нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет.

Застарілі методи і засоби навчання не відповідають сучасним вимогам уроку та не враховують стрімких змін у науково-технічному прогресі. Це спонукає педагогів до необхідності впровадження інноваційних навчальних методів та використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі. Не виняток становить і урок музичного мистецтва в ЗЗСО, де використання мультимедіа, по-перше, є ефективним засобом навчання музичного мистецтва, що дозволяє інтенсифікувати освітній процес, по-друге, є засобом психолого-педагогічного впливу на особистість учня в умовах новітніх інформаційних технологій навчання, по-третє, як засіб розвитку творчих здібностей та розвитку образного мислення школярів.

Особливо ця проблема актуальна і при формуванні професійних навичок вчителя музичного мистецтва, оскільки окрім володіння музичними здібностями,

грою на музичних інструментах, вокальними даними, педагогічною майстерністю, любов'ю до музики, для досягнення навчальних цілей необхідне вміле володіння сучасними комп'ютерними технологіями, що дає змогу для ефективного використання наочних матеріалів за допомогою мультимедійних засобів, інтерактивних технологій на уроці музичного мистецтва. Застосування інноваційних методів навчання за допомогою мультимедіа та адаптація комп'ютерних технологій до цієї навчальної дисципліни стають необхідними для відповідності сучасним вимогам освіти. Таким чином, однією з актуальних проблем музичної освіти є розробка та впровадження комп'ютерних мультимедійних програм та технологій, які забезпечують ефективну динамічність опанування учнями шкільного курсу з музичного мистецтва, елементами якого є «слухання», «розуміння», «створювання», «виконання» музичних творів.

Мультимедія (англ. multimedia, від лат. multum – багато та англ. medium – засіб, спосіб) – інформаційна технологія, яка поєднує в одному програмному продукті різноманітні види інформації: тексти, ілюстрації, аудіо- і відеоінформацію тощо) [4, с. 331]. Завдяки новому рівню інтерактивного спілкування ця технологія сприяє поліпшенню умов навчання.

Мультимедіа технології (ММТ) – інтерактивні технології, що забезпечують роботу з нерухомими зображеннями, відеозображенням, анімацією, текстом та звуковим рядом. Використання засобів ММТ дозволяє підвищити інтенсивність і ефективність процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації.

Нині проводиться велика кількість експериментальних досліджень, які спрямовані на пошук оптимальних умов використання інформаційних технологій у навчальному процесі (С. Андреев, Д. Богданова, О. Крюкова тощо). Найбільший інтерес викликає дослідження теоретичних і практичних основ комп'ютерно-розвиваючого навчання – В. Антипової, Г. Бокаєвої, О. Горбуненко, О. Гребенюка, Н. Сергеева, Л. Сухорукової тощо. Науковці (В. Янкул, В. Штепа, М. Фіцула, О. Ростовський) вказують, що спеціальні технічні засоби навчання (мультимедіа) – необхідний чинник засвоєння знань. Науковці В. Янкул, М. Фіцула зазначають, що «без впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес уроку музики якісних показників у навчанні сьогодні неможливо досягти» [8]. Науковці зазначають, що важливим аспектом використання мультимедіа є, насамперед, поєднання в одному програмовому продукті різноманітних видів інформації – як традиційних (текст, таблиці, ілюстрації тощо), так і оригінальних (мова, музика, фрагменти відеострічок, телекадри, анімація). У науковій літературі (О. Балабан, Н. Белявіна, О. Гуминська, Ю. Поплавська, В. Штепа, В. Янкул) розглядаються можливості впровадження мультимедійних програмно-педагогічних систем у навчальний процес тільки з позиції формування музичних знань у старших вікових групах учнів, адже ще не достатньо теоретично обґрунтована методика використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва, немає відповідних державних програм для закладів загальної середньої освіти.

Використання мультимедійних технологій дає змогу заощаджувати час, підвищує дієвість навчальних матеріалів. Мультимедійна інформація виділяється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею учні освіти вчать аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати з інформацією і використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології. Якщо застосування мультимедійних технологій добре продумане, урок буде образним, наочним, цікавим, життєвим, допоможе розвивати уміння працювати в парах і групах.

Можливості розширення уроку музичного мистецтва включають у себе можливість представлення навчального матеріалу через аудіо та відео, що раніше передавався в основному у формі лекцій від вчителя або з підручників. Це призводить до зміни в методах навчання, підвищує ефективність уроків, розширює використання візуальних засобів на уроках, сприяє встановленню зв'язків між різними предметами, сприяє швидкому сприйняттю інформації, розгляду значного обсягу матеріалу, узагальнює та систематизує знання учнів. Також відкривається можливість демонструвати практичне застосування вивченого матеріалу, стимулювати сприйняття інформації та підтримувати зацікавленість учнів у навчальному матеріалі, розвивати їхній пізнавальний інтерес. Проте слід підкреслити, що основною метою повинно залишатися привернення уваги учнів до музики – її змісту, краси та виразності.

Для візуалізації навчального матеріалу на уроках музичного мистецтва можна використовувати різноманітні електронні мультимедійні ресурси. Враховуючи вікові особливості учнів та вимоги до використання технологій в школі, виділяються наступні види видань: мультимедійні навчальні програми, електронні навчальні посібники і електронні енциклопедії. Презентації власних уроків є одним з найпоширеніших засобів візуалізації навчального матеріалу за допомогою мультимедіа. Вони дозволяють створювати уроки з використанням різноманітних можливостей мультимедіа технологій, включаючи графіку, анімацію, відео та звук.

Важливо підкреслити, що використання мультимедійних видань для уроків музичного мистецтва може варіюватися залежно від потреб конкретного уроку, рівня володіння відповідними програмами та наявності сертифікованих програм у шкільній системі.

Отже, проблема використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва потребує належного вирішення. Застосування мультимедіа сприяє всебічному й гармонійному розвитку учнів, формуванню творчих здібностей, фантазії, художньої уяви, сприйняття, креативного мислення, загальних слухових навичок, внутрішнього слуху, сприяє ефективному засвоєнню знань з музичного мистецтва і є продуктивною, високоефективною педагогічною умовою естетичного становлення особистості. Важливо відзначити, що їх впровадження в освітній процес підготовки майбутніх кваліфікованих вчителів музичного мистецтва сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу учнями, а також розвитку їхньої інформаційно-технологічної культури.

Література та джерела

1. Андреев А. А. Комп'ютерні та телекомунікаційні технології в сфері освіти. *Шкільні технології*. 2007. № 3. С. 151-170.
2. Бужиков Р. П. Дидактичний потенціал Інтернет-технологій в сучасній системі освіти. *Проблеми освіти: наук. збірник Ін-ту інновац. технологій і змісту освіти МОНМС України*. К., 2011. Вип. 66. Ч. II. С. 40-45.
3. Заря Л.О. Використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Вип. XXXIII. Харків, 2013. С.111-116.
4. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.
5. Локарева Ю. Використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Наукові записки*. Вип 125. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035551.pdf>.
6. Сільвейстр А.М. Комп'ютер як технічний засіб навчання в загальноосвітній середній школі. Вінниця. 2001. 145 с.
7. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>.
8. Фіцула М.М. Педагогіка. URL: http://pidruchniki.com/1841041334972/pedagogika/struktura_diyalnosti_vchitelya_navchalnomu_protse_i#956.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Наталія Чедрик,

здобувачка освіти II курсу групи Ж спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
Наукова керівниця – Катерина Резнікова, викладачка

У роботі аналізується сучасний стан професійної освіти, виклики та перспективи її розвитку. Розглядаються вплив технологічного прогресу, цифровізації та праці на підготовку фахівців, аналізуються виклики, що постають перед освітніми закладами, та окреслюються напрямом модернізації навчальних програм. Окреслюються шляхи вдосконалення освітніх програм для забезпечення конкурентоспроможності випускників у сучасному соціумі та соціально-економічному ринку.

Професійна освіта є важливим компонентом соціально-економічного розвитку країни, особливо в період глобальних викликів та внутрішніх трансформацій. В Україні ця сфера зазнає істотних змін, спрямованих на підвищення якості підготовки фахівців відповідно до потреб ринку праці. Освіта повинна бути не лише доступною, а й адаптивною до сучасних умов, що включають технологічний розвиток, економічні коливання та військові виклики. У цьому контексті важливим є аналіз законодавчих ініціатив, механізмів фінансування, міжнародного співробітництва та можливостей модернізації системи професійної освіти в Україні.

У 2022 році в Україні відбулися значні зміни у сфері професійної освіти. Основною законодавчою новацією стало внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Ці зміни спрямовані на розширення доступу до освіти, зокрема:

1. Запроваджено можливість здобуття професійної освіти без повної загальної середньої освіти, що особливо важливо для молоді, яка прагне якнайшвидше отримати спеціальність і розпочати трудову діяльність.

2. Скасовано вимогу щодо місця реєстрації, що дозволяє вступати до будь-якого навчального закладу незалежно від прописки.

3. Введено гарантії безоплатного отримання другої робітничої професії, що сприяє перекваліфікації та підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці.

Ці нововведення відкривають ширші можливості для молоді та дорослих, що прагнуть отримати професійну освіту або змінити фах. Важливо зазначити, що подібні підходи вже застосовуються в країнах Європейського Союзу, де система професійної освіти є більш гнучкою та адаптивною до потреб ринку праці.

Одним із головних напрямів реформування професійної освіти України сьогодні є модернізація її за європейським зразком з метою приведення вищої освіти до єдиних стандартів та критеріїв. Перехід нашої держави до демократичного суспільства та до змін у ринкових відносинах потребує істотних змін у свідомості людини. Оскільки освіта закладає професійні, психологічні, соціальні передумови розвитку нації, її реформування є першим кроком до формування людини нового мислення та розвитку суспільства знань [2]. На сьогодні Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, а для цього необхідно здійснювати модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог.

Дослідженню питань розвитку професійної освіти у сучасних умовах присвячено праці Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, А. Беляєвої, Г. Кругликова, В. Радкевич, О. Гаврилюк. Авторами досліджувалися питання особливостей взаємного впливу професійної освіти та ринку праці, інноваційних аспектів розвитку професійної освіти, дидактичних принципів професійної підготовки та організації виробничого навчання, оновлення освітніх технологій, що застосовуються в професійній освіті. Зауважимо, що в аналізованих працях авторами надано більшу увагу питанням організаційного та методичного характеру, більшість з яких спрямовані на вирішення поточних завдань та розв'язання проблемних ситуацій [4, с.144]. Однак поза увагою авторів лишилася проблематика управління системою професійної освіти виходячи з довгострокового бачення її перспектив та планів розвитку.

На сьогоднішній день пошуки шляхів визначення цілей і змісту професійної освіти ведуться у напрямі формування саме ключових компетенцій, які інтенсивно обговорюються і розробляються, і вже склалися теоретичні основи компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід більш відповідає умовам ринкового господарювання, оскільки передбачає орієнтацію на формування в учнів таких ключових компетенцій, які затребувані сучасним ринком праці. Таким чином, компетентність – це характеристика, що дається людині унаслідок оцінки ефективності її дій, спрямованих на вирішення певного кола значущих для даного співтовариства завдань, це свого роду соціальне визнання. У переліку компетентностей необхідно виділити ключові і професійні компетентності. Передбачається, що ключові компетентності мають надпрофесійний характер і необхідні в будь-якій сфері діяльності:

– когнітивна (пізнавальна) – здатність самостійно вчитися, прагнення до пошуку інформації для навчальних цілей;

- соціально-психологічна – встановлення нормальних взаємин з людьми, здібність до роботи в колективі, співпраці, критиці і самокритиці;
- соціально-організаційна (управлінська) – здатність ухвалювати організаційні рішення, визначати цілі організації, навички самоконтролю;
- інформаційно-комп'ютерна – здатність отримувати, систематизувати, аналізувати і передавати інформацію, уміння інтерпретувати і узагальнювати її, використовувати Інтернет;
- креативна – здібність до творчості, уміння ставити і вирішувати нестандартні завдання, вести дослідну роботу;
- комунікативна – інтерес до людей, здатність адекватно сприймати усну мову, володіти монологічним і діалогічним мовленням, брати участь в неформальному спілкуванні, вести ділові переговори, наради, дискусії;
- компетентність у збереженні особистого здоров'я – уміння реалізовувати здоровий спосіб життя, проявляти відповідальність за здоров'я інших, здібність до фізичного, духовно-етичного розвитку, свобода від залежностей [1].

У основі програм, що реалізуються закладами професійної освіти, закладені головні мотиви змін в освіті, а саме: гуманізація системи професійної освіти, пріоритет загальнолюдських цінностей особи, підвищення якості освітніх послуг для різних груп населення [4, с. 233]. Пошук власного шляху розвитку для закладів професійної освіти – це шлях не тільки практичного виживання і пристосування до швидко змінної ситуації в соціумі і освіті, збереження раніше накопиченого досвіду і самозбереження, але і розкриття більш широких можливостей, вихід за межі традиційних використовуваних схем руху.

Професійна освіта в умовах сьогодення відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможного ринку праці та відбудові економіки України. Законодавчі реформи, фінансування та адаптація до нових викликів сприяють її розвитку. Важливо продовжувати модернізацію системи освіти, розширювати міжнародне співробітництво та впроваджувати інноваційні підходи до навчання. Лише за умови гнучкості, відкритості до змін та інтеграції новітніх технологій можна забезпечити якісну підготовку фахівців, які відповідатимуть потребам сучасного суспільства та сприятимуть економічному зростанню країни.

Література та джерела

1. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика / С.Гончаренко, Н. Ничкало, В. Петренко; під ред. Н. Ничкало. Хмельницький. Технологічний ун-т Поділля. 2002. 334 с.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні. *Професійно-технічна освіта*. 2014. № 3. С. 2 – 5.
4. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Матвієнко Олена Валеріївна. К., 2010. 496 с.
5. Савчук О. , Штайнер Т. Особливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Materials of the XIII international scientific and practical conference «Science without borders-2017»*, 30 March-07 April 2017. Volume 4 Pedagogical sciences, Sheffield science and education ltd. P. 8–11.



НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Редактори: Сергій Марчук, Наталія Борбич, Ірина Ковальчук

Коректори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук

Технічний редактор: Тетяна Сірук

Дизайн: Ольга Яцюк

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції

У збірнику вміщено тези доповідей учасників ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 12 березня 2025 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язбережувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (12 березня 2025 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, Н. Борбич, І. Ковальчук. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2025. 771 с.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

ІХ Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» зареєстрована у Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» МОН України (Посвідчення № 292 від 05.03.2025).

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2025"(082)

© Комунальний заклад вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2025

© Комунальний заклад вищої освіти

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2025

© Громадська організація «Вектор освітніх змін», 2025